SAVAŞ ROMANLARI
3
theodor plievier
BERLİN
201

theodor plievier

BERLİN

Theodor Plievier

BERLIN

theodor plievier

BERLİN

Çeviren:
Seçkin Cılızoğlu

HÜR YAYIN VE TİCARET A.Ş.
Cemal Nadir Sokak No: 7 Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel: 27 15 02

HÜRRİYET YAYINLARI	:	**201**
SAVAŞ ROMANLARI	:	**3**

BERLİN

Theodor Plievier

Yayın hakkı	:	**Theodor Plievier - Hür Yayın ve Ticaret A.Ş.**
Birinci baskı	:	**Haziran 1978**
Kapak düzeni	:	**Sungu Çapan**
Dizgi, baskı, kapak baskısı	:	**Hürriyet Ofset**
Cilt	:	**Çınar Ciltevi**

BİRİNCİ BÖLÜM

Beni yaratan, biçimlendiren senin ellerin olduğu halde, beni yok eden de sensin.

(Kitabı Mukaddes, Eyüb Bahsi, 10. Bap)

"Berlin'e atandınız."

"Ben oraya gittiğimde belki de iş işten geçmiş olacak."

"Olabilir, yine de sizi yarın yola çıkarmak zorundayız."

Albay Zecke'nin Berlin'deki Karlshorst Eğitim alayına "Sevk ve idare" kursu öğretmeni olarak atandığını bildiren telgrafın Zossen'deki Ordu Personel Dairesinden çikildiği gün ile Prag'daki karargâha varması arasında haftalar geçmişti. Bu arada Berlin geceler boyu bombalanmış, Dresden tamamen yıkılmış ve her türlü ulaşım kesildiği gibi posta telgraf hizmetleri de aksamıştı.

Zecke, "Belki de iş işten geçmiş olacak," diye tekrarladı. Genel çöküşün an meselesi olduğu şu sırada Prag'dan ayrılmayı, hele hele bütün Almanya'nın sürüklendiği girdabın merkezi olan Berlin'e gitmeyi hiç istemiyordu. Arkasında Ruslar, Sibiryalılar ve Kazaklarla Mareşal Zukov, Oden'e varmıştı. Daha güneyde Neisse'de, tankları ve Özbekler'den, Türkmenler'den oluşan süvarileriyle Koniev mevzilenmişti. Asya, olanca gücüyle ezici bir çığ gibi saldırıya hazır bekliyordu. Batıda Amerikalılar ile İngilizler, Remagen ve Oppenheim bölgelerinde Ren Irmağına kadar gelmişler, Rees ve Wesel arasını ele geçirmişler, Ruhr'u kuşatmışlardı ve giderek daha içerlere ilerliyorlardı. Güneyde Fransızlar, Vosges dağlarını geçmeye başlamışlar ve Kara Orman'ı ele geçirmişlerdi.

Zecke pencereden dışarı baktı.

Karargahın bahçesindeki yaşlı ıhlamur ağacının tomurcukları kabarmıştı. Bu tomurcuklar gece patlayacaklardı ve bahçe ile Moldava Irmağı üzerindeki bu şehrin bütün sokakları, alanları ve ıssız köşeleri baharın taze yeşiliyle canlanıverecekti.

1945 Nisanıydı, ılık bir bahar günü.

Komutan yardımcısı, "Elimizden bir şey gelmez, Zecke." dedi. "En

iyisi, sen kantine uğrada, yolculuk için bir şişe konyak al yanına!" Zecke'nin bocalayışını ve Berlin denilen cadı kazanına gitmek için Prag'dan ayrılmak istemeyişini anlayışla karşılıyordu. Bu karargâhtakiler savaşın durumunu ve Hitler'in Reich'ını nelerin bekleyebileceğini gerçekçi yorumla değerlendirirlerdi.

"Haklısın, ama General bile istese bu emri değiştiremezdi."

Evet, işte o kadar.

Albay Zecke hareket emrini aldı. Ertesi sabah gün doğmadan Berlin'e giden trene bindi. Ordunun furgon bozması yeni trenlerinden biriydi bu. Pencere yerine ince yarıklar (bombalar altındaki Almanya'da, cam, bulunmaz nesneler arasına girmişti.) tahta sıralar ve göğüs hizasında kontrplak bölmelerle kompartımanlara ayrılmış vagonlardan oluşuyordu.

Kendisini uyanmakta olan güne taşıyacak tekerlekler dönmeye başlayınca, Zecke, ardında bıraktığı huzuru düşündü. Prag karargâhı iki yılı aşan süre boyunca güvenli bir sığınak olmuştu. Moskova'daki çöküntüden -Zecke'nin kendi çöküntüsünden- sonra rapor aldığından bu yana Karargâh Komutanı Odasında oturmaktan başka bir şey yapmamıştı. Yine de buradaki yaşamı, huzurlu ve güvenli olmakla birlikte büsbütün durağan değildi. Çeşitli geziler, toplantılar, tartışmalar ve ortak görüşler yaşanmıştı. Ne var ki bu düzen, 20 Temmuzdaki başarısız suikast girişiminden sonra alt üst olmuş ve Zecke gibi bu girişime kenarından kıyısından bulaşanlar, bu sarsıntının sillesini yemişlerdi. Bir suikast girişimini gerçekleştirmek, Prusyalı generalerin üstesinden gelecekleri işlerden değildi. Üstelik, tutucuların liderliğinde ve ordunun koltuk altında bir koalisyon hükümeti kurmak görüntüdek maddeciliği dengelemek için hükümet üzerine bir de kilisenin denetimini getirmek gibi amaçlar ise kamuoyunun desteğini sağlamaya yetmemişti. Dahası, işçiler arasında olsun, ordu içinde olsun, dağınık muhalefet grupları içinde olsun, yeterli bir örgütlenme becerilememişti.

Aslında ilginç bir fikirdi, koltuğuna kurulacaksın, masanın üzerindeki telefonlardan birini açacaksın, sihirli bir formül fısıldayacaksın ve telefonun öbür ucunda olaylar harekete geçecek. Oysa herhangi bir iç ayaklanmayı anında bastırmak için Hitler'in tasarladığı "Valküre Planı"nı uygulamak bile işe yaramamıştı. Başarısızlığın nedeni, en az içinde bulunulan durum kadar aykırı olan, eldeki malzemenin yanlış kullanılması değildi. İşin püf noktası, gerekli temel koşulların bulunmayışıydı. Bunların en

önemlilerinden biri, bu girişimin dışardan destek görmeyişiydi. Eğer tasarlananlar aksaksız gerçekleştirilebilseydi. tamamlanmış devrimi meşrulaştırmak düşman güçlere düşecekti. Oysa Almanya'da bir ayaklanmanın patlak vermesi ve bunun sonucunda yeni bir hükümet ve yönetim kurulması, düşman güçlerin savaşın sonuyla ilgili tasarılarına uymuyor, işlerine gelmiyordu. Zecke, bunun böyle olduğunu Kazablanka, Tahran ve son olarak da Yalta konferanslarından beri sezinliyordu. Düşman artık "Dört Özgürlük" isteğini bir yana bırakmış, "kayıtsız şartsız teslim" diye diretir c.muştu.

Albay Zecke kalktı, kompartmanlara göz attı. Tahta sıralarda çeşitli rütbelerden subaylar oturuyordu. Subayların yanı sıra neferler de görülüyordu. İçlerinde yaralılar, raporlular ve sevk emirleri ceplerinde ve o kasaba senin bu kasaba benim bütün ülkeyi dolaşarak, istasyonlarda bezelye çorbasına fit olup, vagonlarda uyuklaya uyuklaya, kalan zamanlarını tüketen düzmece hastalar vardı. Trende her türden, her alaydan, her rütbeden bir temsilci görülüyordu. Ne var ki, bakımsızlık ve düzensizlik aralarındaki ayrımı yok ediyordu. Artık ne palaskalar cilalanıyordu, ne çizmeler. Göğüs bağır açıktı. Kasketler, tıraşı uzamış asker kafalarının üzerinde iğreti ve bumburuşuk duruyordu. Ağızlarının köşesinde unutulmuş sigaralar vardı. Elleri kir pas içindeydi. Zecke'ye aldırış eden olmadı, selam vermek için kimse yerinden kıpırdamadı. Avrupa'nın bütün savaş alanlarındaki yenilgiden yorulmuş, ortak ve genel bir sefalete batmış suratların hepsine felaketin pası vurmuştu.

Zecke, pencerenin yanındaki yerine oturdu. Ormanlar, tarlalar, alçak tepeler, bayırlar. Bin yıldır kölelikten kurtulamamış Bohemya'nın kırları. Zecke, gözlerini mavi gökyüzüne kaldırdı. Bitişik kompartımandaki konuşmalar daha uzaklaşıyor gibiydi. Seslerden biri Zecke'ye bir çağrışım taşıdı, yağan karın hayal meyal anısı. Zecke uykudan kendini sıyıramıyordu. Tren Moldava havzasını gerlde bıraktı, Elbe'nin kumtaşı dağlarının arasından geçti, sınır şehri Tetschen-Bodenbach'da bile durmaksızın Elbe Vadisinde yoluna devam etti. Zecke, altındaki tekerleklerin sesi yavaşladığında uyanabildi.

Pencerenin yarığından dışarı baktı.

Dresden'i gördü, daha doğrusu bir zamanlar Dresden olan yeri.

Sanki dev bir sabanla toprağı sürmüşlerdi de, geriye yıkıntılardan öte bir şey kalmamıştı. O koca koca otellerden iz bile yoktu, oysa en az beşi altısı şuracıkta olmalıydı. Şimdi onların yerinde, kımıltısız bir

taş ve tahta yığını dalga dalga uzanıyordu. Yıkıntıların arasında şurada bir sütun, orada bir pencere kemeri, daha ötede parçalanmış bir kulenin iskeleti, tepesi uçmuş bir kilise yükseliyordu. Dresden'in süslemeleriyle ünlü evlerinin duvarları, genel çöküntünün içinde is ve pisliğe bulanmış olarak birer hayalet gibi duruyordu...

Birtakım yerleri haritadan kazımaktan kim söz etmişti? Kim başlatmıştı bunu, kim sürdürmüştü? Hey yüce Tanrı, bu gidişin sonu nedir, nereye varır? Yıkıntılar denizinin şurasında bir zamanlar Frauenkirche vardı. Zecke'nin o kilisede oturup Mozart'ın cenaze marşını dinlemesinden bu yana pek öyle uzun bir süre geçmemişti. O gün çevresi üniformalar ve içtenlik dolu dinsel mırıltılarla doluydu, yüreklerinde ise alçaltıcı bir biçimde idam edilmiş birinin, Witzleben'in anısı yaşıyordu.

Witzleben'in arkadaşları kilisede toplanmışlar, cenazenin resmi protokolünden olan kişilerle, Üçüncü Reich'ın yüce yöneticileriyle bir araya gelmişlerdi.

"Dies irae, Dies İlla."

Feldmareşal von Witzleben bir kasap çengelinde asılı.

Son yolculuğuna çıkarken çektikleri bir dehşet filmi gerçekte. Ne büyük utanç...Oysa aşağılanan ve küçülen o değil, güzelim giysileri içindeki iki yüzlü alçaklar oldu. Ayıplanan ve gülünç düşen, pantolonunu kavrayan ellerinin içler acısı görünümüyle (pantolon askılarını aldıkları için duruşma boyunca pantolonunu elleriyle tutmak zorunda kalmıştı) Feldmareşal değil, gümbürdeyen sesiyle Halk Mahkemesinin Başkanı, idam alanını gösteren fotoğraflarıyla propaganda Nazırı ve duruşmayı bir film seyreder gibi izleyenler oldu. Teşhir direğine çarmıhlanan onlar oldu ve oradan bir daha hiç kurtulamayacaklar.

Witzleben, Hassell, Hoppner, Moltke...yüzlercesi asıldı, öldürüldü, vuruldu. Ve daha binlercesi, işçiler, öğrenciler, ev kadınları...Tanrı onları adlarıyla çağırdı ve benimsedi. Ve günün birinde Almanya, yıkıntının küleri arasından yeniden doğrulduğunda, onlar orada olacaklar.

"Dies irae, Dies illa.."

Tekerlekler, yer yer yamanmış, onarılmış Elbe köprüsünün üzerinden ağır ağır geçiyor. İki bin yıl önce tapınağın örtüsü yırtılmıştı. Bugün ise kilisenin kendisi parçalanıyor. Frauenkirche kilisesi, kulesinden mihrap merdivenlerine kadar çatlayıp ayrılmıştı.Org parçalanmış, renkli

vitraylar , barok pencerelerin camları un ufak olmuştu.

"Dies irae, Dies illa..."

Chiavehi'nin, Canzler'in, Dungen'in, Semper'in yapıları, Brühl Terası yıkıntılar içindeydi. Röliyefler ve freskler, Rapheil'in, Giotto'nun, Holbein'in, Dürer'in, Cornelius'un tabloları yıkıntılar arasındaydı. Avrupa'nın gülümseyen yüzünden arta kalan toz yığınından başka şey değildi.

Böyle olması gerekli miydi? Bu tüyler ürpertici yıkım içinde bir tek şeye dokunulmamıştı: Askeri önem taşıyan, Almanya'nın en büyük garı ayakta duruyordu.

Saksonya kralları devrinden bu yana, Dresden, emekli memur ve subayların şehri olarak tanınırdı. Hali vakti yerinde orta sınıftan aileler yaşardı burada. Balayına çıkan çiftler, ünlü galerilerde sessiz sedasız dolaşırlardı. Ufak otellerin kayıt defterlerinde Dostoyevski, Çaykovski, Balzac, Geonge Sand, Byron gibi adlara rastlanırdı. Dresden, takviye güçleri için de bir yol kavşağı ve transit merkeziydi.

Peki, gara neden el sürülmemişti? Ve Rus ordusu, tükenmiş Alman askerlerinin terkedilmiş hatları boyunca, zahmetsizce batıya ilerliyordu.

El dokunulmamış gar, bir soru işareti yaratıyordu.

Çözümlenmemiş bir soru daha vardı. İki yıl önce Volga savaşının son çarpışmaları, iki yüz bin cana malolmuştu. Bütün Almanya yasa gömülmüş, her yana siyah bayraklar asılmıştı. Burada ise iki gecede ölenlerin sayısı daha da büyüktü. Burada ölenler, yaşlılar, emekliler, işçiler, kadınlar, çocuklar ve göçmenler olmuştu. Böyle olduğu halde ulusal yas ilan edilmemişti.

"Burada gömülü olanların sayısını kimse bilmiyor."

"Bombardımandan önce de, göçmenlerin sayısı bilinmiyordu, öyle çoktular ki."

"Siz oradaydınız, değil mi Herr Hauptmann? "

"Evet, oradaydım. Tam o gün gelmiştim. Karargâha geçerken uğramıştım."

Genç yüzbaşı, kendisini "Boehlke" diye tanıttı. Fazla konuşkan değildi. Yine de yavaş yavaş açıldı ve o geceyi anlattı. Giderek artan sıcaklık dayanılmaz olmuş, herkes kendini sığınaklardan dışarı atmış ve alevler içindeki sokaklardan koşarak açıklık bir yer bulabilmeye çalışmıştı. "Grossen Parkında bir göçmen grubuyla karşılaştım. Eşyaları, arabaları da yanlarındaydı. Akıl almaz bir görüntüydü...Panik içinde

oradan oraya koşup duruyorlardı. Uçaklar alçaktan uçuyorlar, dakika başında kalabalığı makinelilerle tarıyorlardı."

"Korkunç bir bombardıınandı!"

Bitişik kompartıman duyulan bu ses, Albay Zecke'ye çok bildik bir ses gibi geliyordu. Bitişikte kolu askıya alınmış genç bir binbaşı vardı. Zecke adamı birden tanıyıverdi. Alaydaki adıyla 0-17 diye tanınan, Bomelbürg'ün kurmaylarından Teğmen Hasse'ydi bu. Daha doğrusu Yüzbaşı Hasse. Yüzbaşı olduğu zaman Zecke'nin yanına alay komutan yardımcısı olmuştu. Moskova yakınlarında, Nara üzerindeki ufak bir köydeydiler o zaman. Sığındıkları külube rüzgardan sallanıyordu. Cam kırılmış, pencerenin pervazları kopmuştu. Zecke, yerde cam kırıklarının ve parçalanmış idare lambasının arasında yatıyordu. Pencerelerden içeri kar doluyordu. Üzerine eğilen iki surattan biri, kendisine iğne yapan doktorun, ikincisi de yardımcısı Hasse'nin yüzüydü. Kalp krizi geçirmişti. Durup dururken olmamıştı bu. O kargaşa içinde askerlerin geri çekilmesi, binlerce ölü, bütün bunların üstüne de karlar içinde kaybolan ve bir daha ortaya çıkmayan Kumandan Bomelbürg'ün yok oluvermesi kriz geçirmek için yeterli nedenlerdi.

İşte şimdi, bitişik kompartımanda oturan, bu Hasse'ydi.

Binbaşı Hasse, oldukça ince, renksiz bir ses.

"Korkunç bir bombardımandı." diye tekrarladı.

Bir gecede çöle dönen, yıkıntı yığınları altında bir kitle mezarı oluveren, şehir, altlarında uzanıyordu.

Yüzbaşı Boehlke konuşmasını sürdürüyordu. Dayanılmaz sıcaklığı, dumanları, umutsuzluğu, alevlerin göz kamaştıran aydınlığını, sonbahar yapraklarını ortadan kaldırmak için yakılan ateşlerde yanan kuru yapraklar örneği insanların döne döne düşüşlerini anlatıyordu. Onu, bombardıman merkezinin hemen dışında bulmuşlar, suya daldırıp çıkarmışlardı.

Hasse tek düze bir sesle, "Korkunç bir bombardımandı." diye tekrarladı.

Bu seste, bu konuşma tarzında tuhaf bir şeyler vardı. Zecke eski yardımcısına selam vermek için tam ayağa kalkacakken olduğu yerde durdu kaldı. Oradour-sur-Glane'de, Lidice'de, Treblinka'da, Auschwitz'de, olanlara, 'B' gaz siklonuna, "Nacht, und Nebel" kararnamesine, gaz odalarından ve fırınlardan çıkartılan yığınlarca insan cesedine ve öldürülmek üzere bekleyen daha yüz binlerce kişiye ne demeliydi?

Siyasal bir ilke uğruna kitlesel kıyım, doğrusu ya bombardımanların korkunçluğundan söz etmek bize hiç düşmez. Peki ama... bunların bir sonu olacak mı, nasıl bitecek? Tanrı bizim ve ötekilerin yanında olsun!

"Biri paraşütle atlayacak olursa,koş peşinden yakala ve suratını dağıt! Kaşındılar buna, hem de nasıl." Konuşan yine Hasse'ydi.

Zecke yine dondu kaldı.

Tren, köprüleri geride bıraktı, alçak tepeler arasından ilerlemeye başladı. Demiryolunun yanında bir yol uzanıyordu. Elbe'nin öteki yakasında da bir yol gidiyordu. Her iki yolu da göçmen kafileleri doldurmuştu.

"Nereye gidiyor bunlar? Şu karşıdakiler nereye gidiyor?

"Bir kol Çekoslovakya'ya, ötekiler de Kuzeye doğru gidiyorlar."

"Çıldırmış olmalı bunlar."

"Bugünlerde aklı başında olan var mı ki?

Kuzeye gidenler güven arıyorlardı, Güneye gidenler Ruslardan kaçmaya çalışıyorlardı. İki grup da sonuçsuz bir umutla yollara düşmüştü. İster Güneyde, ister Kuzeyde olsun, arkalarında açlık, savaş, gözyaşları ve sayısız ölülerden başka şey yoktu. İlerde bir yerde mutlak güven altında olacaklardı. İlerledikleri sürece, Kuzeye ve Güneye ilerledikleri sürece o güveni bulacaklarına inanıyorlardı.

Zecke, genç yüzbaşı Boehlke'ye bakarak, "Biz onlardan pek mi farklıyız? " diye sordu. Boehlke, bir ateş çemberinden ve yıkılan duvarlar arasından geliyor ve ilk komutan yardımcılığı görevine atanmış olarak Berlin'e gidiyordu. Bu trendekilerin çoğu, şeytanın pençelerinden zor kurtulmuşlardı ve şimdi görevlerini sürdürmek, ellerinden koparılıp alınmış yaşam ipliğinin ucunu yakalayabilmek için oradan oraya dolaşıp duruyorlardı. Sanki bu hep böyle sürüp gidecekmişcesine, sanki yaklaşan felâketli sondan sonra daha yüksek rütbeli komutan yardımcıları gerekecekmiş, yeni kurulan birlikler yeni komutanlar gerektirecekmiş gibi.

İşte Hasse göründü. Kompartımanın önünden geçerken durdu.

"Siz burada mıydınız Komutanım? "

"Nereden çıktın Hasse? "

"Sesini tanıdım gibi geldi, ama tam da çıkaramadım. Burada yer var, otur Hasse."

"Peki. İyi günler, Grüss Gott ve Heil Hitler.

Oradakilerin hepsi Tanrı ve Hitler'i andılar, sonra birbirlerine

nereden gelip nereye gittiğini sordular," "Biliyormusunuz? " larla "Anımsıyor musunuz? " larla ve "Hani Nara'daki o günden sonra neler oldu? " larla başlayan bir sohbet uzadı gitti. Eski komutanla halefi yanyana oturuyorlardı. Hasse 1941 kışında birliğin başına geçmiş ve birliği, daha doğrusu birlikten geriye kalanı kar, fırtına, bora içinden geçirip Juchnow'a getirmişti.

Hasse de şeytanın pençesine düşmüştü. Ne var ki, şeytan onu avucunun içinden bırakmış, sonra bir kez daha kavrayıp yeniden bırakmıştı. Üçüncü seferinde ise, şeytan Hasse'yi ilginç bir kurban olarak görmemiş olacak ki, istememişti artık. Hasse'nin sadece sesi değil, kendisi de renksiz, anlatımsız biriydi. Başından geçen onca olay ve acı deney, üzerinde hiçbir iz bırakmamıştı. Moskova yakınlarında kar fırtınalarına ve buza dayanmış, bir yıl sonra kolundan vurularak Stalingrad cephesinden ayrılmıştı. Şimdi de Yunanistan'dan, Akropol yakınlarından geliyordu. Yarası yeniden depreşmişti. Hem yarasına baktırmak, hem de ailesini görmek ve onların yanında rapor süresini geçirmek için Berlin'e gidiyordu.

Birbirlerine anlatacakları her şeyin söylenip bittiği ve Zecke ile Hasse'nin ortak konularının tükendiği bir an geldi. Hasse, Courland cephesinden gelen Boehlke'ye döndü. Boehlke çok gençti, yüzbaşı olamayacak kadar gençti. Yaşla rütbe arasında böylesi belirgin bir çelişki, her zaman kuşku uyandırırdı. Oysa Boehlke'nin temiz yüzü ve dürüst bakışları, kuşkuyu gereksiz kılıyordu. Bu nedenle, Hasse'nin genç yüzbaşıyla konuşması da bir süre sonra kesilince Zecke sevindi.

Tren, kırlar arasından ağır ağır ilerliyordu.

Yolculuk hiç bitmeyecek gibi geliyordu. Tekerleklerin tek düze homurtusuyla uykusu bastıran Zecke, hafifçe kestirmeye başladı. Vagon, uyuyanların horlamasıyla doldu. Adamlardan birinin başı neredeyse kucağına düşmüştü. Bir başkası yanındakinin omuzuna yaslanmış, arada bir irkilip doğruluyor, sonra yeniden dalıyordu. Kompartımanın öteki ucunda ölü gözü gibi yanan bir kandil vardı. Dışarda gece, saatler öncesi olduğu kadar karanlıktı hâlâ. Tren gibi zaman da bir türlü ilerlemek bilmiyorsa bile, yine de ilerliyorlardı. Ne de olsa, bir kompartımanda tıkış tıkış, kan ter içinde oturmak, hava saldırısında patates tarlasında kalmaktan daha iyiydi.

Sonunda bu bitmez gibi görünen yolculuk bitti. Tekerlekler makasın üzerinde tıkırdadı. Camları bembeyaz dumanlar sardı. Tren makas

değiştirdi. Sonunda kocaman bir istasyona girdi ve tekerlekler durdu.

Berlin, Potsdam Garı.

İstasyon epey zarar görmüştü. 1870'lerde yapılan koca kalın duvarları çatlamış ve alevlerden kararmıştı. Rayların üzerinde koca koca taşlar yatıyordu. Yerler cam kırığı içindeydi. Garın yüksek kubbesinde açılmış yarıklardan kurşuni bir sabah sızıyordu.

Saat sabahın beşiydi.

Zecke, Hasse ve ötekiler itişe kakışa istasyonun kapısına vardılar ve merdivenlerden indiler. Alan, terkedilmiş bir savaş alanına benziyordu. Orada burada kalaslardan, demir çubuklardan, üst üste yığılmış çöp tenekelerinden barikatlar yapılmış, kaldırımlar kazılıp siper haline getirilmiş, kazıklı siperler yolu kapatmıştı. Burasını savunacak ne vardı?

Zecke, "Pek inandırıcı değil." dedi.

Hasse güldü, Boehlke ciddiyetini bozmadı. "Hayır, inandırıcı değil. Asker gözüyle pek amatörce."

Bir elinde merdiven, bir elinde fırçayla bir adam afiş asmaya hazırlanıyordu Zecke, Hasse ve Boehlke, afişi aynı anda gördüler: BERLİN ALMANYANINDIR. Keşke, ama Propaganda Nazırı ağzını hiç açmasa daha iyi ederdi. İpin ucu artık elinden kaçmış, iş işten geçmişti.

Canavar düdükleri duyuldu.

Çevredeki yıkıntılar yükselip alçalan düdük sesini yankıladılar.

Bir hava akını, yaklaşıyordu demek.

"Alarm, sokakları boşaltın!"

"Sığınak Otel Atlantik!"

Hasse, "Sığınak Otel Atlantik!" diye bağırarak arkasından merdivenleri inmekte olanlara haber verdi. Önünüzden koşanları izlemelisiniz bu gibi durumlarda. Yıkıntı ve çöp yığınları, sonra aşağı sarkmış yüksek gerilim kablolarının altında tepetaklak dikilmiş bir tramvay, dar yolun sonunda otelin kapısı. Kapıda ne bir bekçi, ne kapıcı, ne de bir garson. Sönmeye başlayan elktrik fenerlerinin soluk ışığında garip görünümlü bir otel. Otelin karanlığı önden giden yüzbaşıyı bir anda yutuverdi. aşağı inen merdivenler. Bir boşluk, sonra bir daha. Karanlıkta uzanan boş kilerler. Uzakta bir kandilin yükselip alçalan alevi.

"Bastığın yere baksana sersem!"

"Benimle böyle konuşamazsın!"

"Karnımdan başka basacak yol bulamadın mı? "

Hasse el fenerini yaktı. Bir yüz aydınlandı. Yerde bir denizci yatıyor ve öfkeyle bakıyordu.

Zecke, yatıştırıcı bir tavırla, "Hadi uzatma Hasse ". dedi.

Ne de olsa, bu gibi yerlerde alışılmış bir konuşma biçimi ve ses tonuydu bu. Üstelik bugünkü koşullara uygundu. Bir saat sonra topunuz birden ölecek olduktan sonra, rütbeni hiçe saymışlar ne yazar ki... "Umarım buraya boşuna Sığınak Otel dememişlerdir bir fincan kahveyle bir sandviç bulabiliriz."

"Ekmek kırıntısı bile yok. Aradığınızı cebinizde taşımıyorsanız, yok demektir Albayım." Denizci şimdi daha kibar konuşuyordu. Boş bir köşe buldu. Zecke ile Hasse'yi oraya yerleştirdi. Duvarlara çakılmış şamdanlar ve Hindenburg kandilleri, karanlıkta titreşiyordu. Gözleri yavaş yavaş karanlığa alıştı, çevrelerini seçmeye başladılar. Yerlerde yan yana ve üst üste denizciler, havacılar, piyadeler keşif kolları sıralanmıştı. Tüfekleri ellerinde, sırt çantaları başlarının altında, torbaları, sandıkları, kutuları yanlarında yörelerinde yatıyorlardı. Aynı kurşuni ve hırpani üniforma içinde çeşitli rütbelerde askerler ve subaylar. Dışarda makineliler atışa başlamıştı.

"Sayıları pek fazla değil komutanım. Sadece istasyonları ve devlet dairelerini koruyorlar, hepsi o kadar."

Uçaksavar topların gümbürtüsü, bombaların sarsıcı patlayışları. Bütün bu gürültüye karşın, uyuyanların horultusu kesilmiyordu. Homurtular da sürüyordu. İçerdekilerin yarısı rahatsız edildiklerine öfkelenerek öteki yarısı da içeri sokulduklarına kızarak homurdanıyorlardı. Berlin'e günde üç, kimi zaman da dört beş hava saldırısı yapıldığını söylüyorlar, yakında ortalıkta dolaşılamayacağından söz ediyorlardı. Çünkü her saldırıdan sonra her taraf altüst oluyordu.

Ne metro hattı kalmıştı, ne metro, ne de tramvay işliyordu.

"Peki, ben Karlshorts'a nasıl gideceğim? "

"Eskiden bir saatte varırdık oraya, oysa şimdi en azından bir gününüzü alır, komutanım."

"Ya Postdam'a? "

"Oraya daha kısa sürede varabilirsiniz? "

Boehlke, Potsdam'daki karargâha gitmek zorundaydı. Zecke, Wannsee'ye kadar onunla birlikte gitmeye karar verdi. Oradaki eski bir dostunu da görmüş olurdu böylelikle. Alarm sona erince, Tempelhof

hastanesine teslim olmadan önce Hermsdonf'a gidip ailesini görecek olan Hasse'den ayrıldılar. Boehlke, Metro istasyonunda bir gazete aldı. Yolda haberlere göz attı, savaşın olasılı gelişmeleri konu edinen bir yazıyı dikkatle okudu. Zecke onun karşısına oturmuş, suratını yüzündeki anlatımı, gözlemliyordu. Boehlke'nin gazeteyi nasıl dikkatle okuduğunu, arada bir kaşlarını nasıl çattığını, gözlerinin nasıl hüzünlendiğini izliyordu. Boehlke gazetesini katladığı sırada göz göze geldiler. Boehlke omuz silkti.

"Her şey karma karışık, ne yapabiliriz şimdi? "

Zecke, "Sanırım bir şey yapmak için çok geç kaldık," dedi.

"Haklısınız, ama topçu komutanıma katılmam gerek."

"Hepimizin bir yerlerde bulunması gerekiyor."

Boehlke, generalinin peşinden Potsdam'a, Bad Kissingen'e, Prag'a, Leitmenitz'e, Dresden'e ve şimdi tekrar Potsdam'a nasıl dolaşıp durduğunu anlattı.

"İnsana öyle geliyor ki..." Yüzbaşının da sözüm ona raporlular gibi, önünde kalan kısacık süreyi doldurmak için oradan oraya dolaşanlardan biri olduğunu ima etmek istiyordu.

"Ama öyle değil albayım. Sanki bende bir uğursuzluk var, nereye gitsem iş işten geçmiş oluyor. Bilinmez ki, belki de böylesi hayırlıdır."

Zecke, genç yüzbaşıyı doğru değerlendirmişt , saklısız, gizlisiz, açık sözlü. Aralarında birden bir bağ kuruluverdiğini sezdi, ama yakınlaşmalar o kadarla kalacak gibi geliyordu.

Zecke'nin çıkması gerekiyordu. Yolun kıyısında bir karşılaşma, geceyi yaran gemiler örneği.

Sadece el sıkışacak zamanları vardı.

Zecke yirmi dakika yürüdükten sonra, "Kayzen zamanından kalma, kabartmalarla süslü o zevksiz villalardan birinin önüne vardı. Evde iki aile oturuyordu. Üst katta bir havacı albay, alt katta da Zecke'nin eski dostu, yazar Dr. Wittstock.

Bir ara, Zecke'ye "Bu Dr. Wittstock ne biçim adamdır? " diye sormuşlardı. Berlin'e geçen gelişinde olmuştu bu ve soruyu ilk kez gördüğü birisi sormuştu. Ama Zecke, adama güveniyordu ve bu soruya kusursuz ve kesin bir cevap vermesi gerekiyordu. Tempelhof'un arkasındaki apartmanlardan birinde yapılan o konuşmada Zecke söze şöyle başlamıştı: "Ne biçim adam mı? Çok yetenekli, çok sinirli, çok hareketli, çok zeki birisi. Ordudan değil. Yeni subay çıktığım sıralarda

Potsdam'daydım. Orada tanıdım onu. O çağlarda hepimiz aşırı görüşlerden yanaydık. özellikle de sol görüşlerden yana. Eee, insan her zaman Adlon'da yemek yemez. Bin dokuz yüz yirmilerin Berlin'inde Kurfürstendamm'daki kahvelere, tiyatrolara, kabarelere, tiyatro dönüşü uğranılan lokantalara giderdik. Her tarafta bir hareket vardı. Gittiğimiz yerlerde akla gelen gelmeyen herkesle karşılaşırdık. Wittstock'la böyle tanıştık. Dediğim gibi, orduya girememişti, ama üniformaya tutkundu. Ve içten içe Partiye hep karşı olduğu halde yine de yakasını onlardan kurtaramamıştı. Hiçbir zaman Partiye üye olmadı, istemediler de zaten, sinirli ve heyecanlı olması işlerine gelmiyordu. Ama uzun süre muhalefette kalacak adam değildi. İktidardakilere içi gidiyordu. Basında kendisinden söz ettirmek, ün yapmak, arabalar, geçit törenlerinde selamlanmak ona çok çekici geliyordu. Bundan pay almak istiyordu. Ama sinirli, heyecanlı oluşunun yanı sıra aydın önzesine de sahip oluşu Hitler'e sövüp saymasına yol açıyordu. Bir keresinde bir toplantıda, "Haklısınız, artık suikast planı yapmanın zamanı geldi!" diye bağırmıştı. Oysa aradan üç gün geçtikten sonra ağız değiştirmiş, "Alın işte, akıl yok bu adamlarda. Ötekiler haklı," deyivermişti. "İktidardakilerin bunu sürdürecek otoriteleri de var. Adam diye onlara derim ben. Tarihten ders almasını bilmişler ve aldıkları dersleri uygulamaya koymuşlar. Ya siz kafasız aydınlar, siz kararsızlığınızla, çekingenliğinizle, ahlak değerlerinizle kendi kendizi köstekliyorsunuz. "Öfkesi bu noktaya vardı mı, onu durdurmak olanaksızdı. Aklından geçenleri sayıp dökmeden susmaz. Ona göre, ahlâk anlayışı orta sınıfların kendi rahatlarını sürdürmek için uydurdukları bir değer yargısıdır; tarih olaylardan oluşmaz, iktidar ve irade sahibi kişiler tarihi biçimlendirir ve bu biçimlendirme bir yığın insanın kanına canına mal olur. Kötülük yeterince yaygınlaştırıldığı zaman kötülük olmaktan çıkar. Kötülük yapmaya cesaretiniz yoksa, tarihin oluşturulmasına da katılamazsınız. Wittstock için, tarihi oluşturmak demek, dinsel inançsızlığından doğan boşluğu doldurmak demektir. Bir çeşit entellektüel sonsuza varmak demektir. Geri kalan her şey hikâyedir. Ama kimi zaman da, bütün akılcılık iddialarına karşı-hoş, Wittistock zaten çelişkilerle doludur-bilinçaltını kabul eder. Bilinçaltının tarihte bir itici güç olduğunu savunur. İşte, Wittstock denilen adam budur. Ve ne yazık ki, bu kafa yapısında olan sadece o değildir. Bu tanrısız çağda, onun gibi düşünenler çok." Albay Zecke, Wittstock'un kapısında duruyordu. Zil

çalmıyordu. Neyse ki, sokağın köşesinde alçalıp yükselerek öten canavar düdüğü zil görevini yaptı. Tüfekler atışa geçti. Zecke kapıya yumruğuyla vurdu. Kapı açıldı. Saçı başı darmadığınık, sırtına karısının kürkü dahil üst üste ceketler paltolar geçirmiş, sığınak valizi elinde Wittstcok göründü.

"Vay, sen miydin Zecke? Çabuk gir içeri, nereden çıktın böyle? "

Zecke, Wittstock'un arkasından eve girdi ve yine onun peşinden arka kapıdan bahçeye çıktı, birkaç basamakla inilen sığınağa daldı.

"Bugünkü ikinci hava akını. Eve girdiğimiz kısa süreye saymazsak sabahın beşinden beri bu delikteyiz."

"Birinci saldırıda ben de vardım, Atlantik Otelinin sığınağındaydım."

"Ne posta,ne gazete, ne telefon, Bayağı rahat, değil mi? "

Sığınak zikzak biçiminde kazılmış, yağmur almasın diye üzeri kalaslar ve çamurla örtülmüştü. Daracıktı. İçinde ancak arka arkaya dizilerek durulabiliyordu. Zecke evin hanımını selamladı. Bayan Wittstock karısının arkadaşıydı, yakın dost olmasalar bile görüşürlerdi.

Bu yüzden Wittstock'un ilk işi "Lena nasıl? " diye sormak oldu.

"İyi diyelim de iyi olsun. Friedrichsroda'da, Thuringia Ormanında Agathe'la birlikteler. Mektuplarından anladığıma göre pek sıkıntısı yok."

"Sen de Prag'dan geliyorsun. Buraya atanman ne kötü oldu, Herbert'ciğim! Prag'da henüz uygarca yaşanabiliyor sanırım."

Bayan Wittstock, "Üstelik çok ucuza çok iyi şeyler bulunuyormuş," diye söze karıştı.

"O eskidendi cancağızım. Ucuzluk dediğin, göreli bir şey. Mark'ın değerini yükselttiler, hepsi bu. Hoş şimdi o da bitti ya, 'uzak görüşlü' politikamızın bize sağladığı bir yığın avantaj gibi onun da sonu geldi."

Bombardıman uçakları sığınağın üzerinden gümbürdeyerek geçiyordu. Ama bomba sesleri çok uzaklardan geliyordu.

Wittstock, "Belki de hedef burası değildi." dedi. "İnsan dokuz katlı bir eve bomba atıldığını ve yıkıntıların altından ezilmiş cesetlerin çıkarıldığını gördükten sonra, açıktaki bir sığınağın değerini anlıyor. Burada olsa olsa bomba başına düşer, zaten o zaman da işin bitmiş olur."

"Evet, tıpkı cephedeki gibi."

"Bizimle kalacaksın, değil mi Herbert? " Sonra karısına döndü, "Yer ayarlayabilirsin, değil mi? " diye sordu.

"Tabii. Zecke'nin başımızın üstünde yeri vardır. Boş eve gidip de ne yapacak Potsdam da çok uzak."

"Sahi, ne yapmayı düşünüyorsun? "

"Onlar ne düşünüyorlar diye sorman gerekir." Zecke, aldığı emri söyledi. İlk iş olarak karargâha gitmesi gerektiğini, ondan sonra Wittstock'ların çağrısını seve seve kabul edeceğini anlattı.

O gün birliğe katılmaya karar vermişti. ve alarm bitip kahvaltı ettikten sonra Wittstock'lardan ayrıldı.

Karlshorst'a ancak bir günde varabileceği görüşü doğruydu. Başlangıçta her şey yolunda gitti. Ne var ki, Potsdam Alanına gelince trenden inip Alexander Alanına kadar yürüdü. Metro onu Silezya istasyonuna kadar ulaştırabildi. Orada yolu sorması gerekti.

"Karşıki sokaktan dosdoğru gidin. Bir tramvay göreceksiniz. Tabii tramvay Karlshort'a gitmez ama sizi doğu kavşağına kadar götürür."

Albay Zecke, sisin içinden gelecek tramvayı gözleyerek bekledi durdu. Sonunda tramvay geldi ve Zecke üniforması sayesinde binebildi. Kırmızı kart gösteremeyen yolcular, on altı yaşındaki kötürüm vatman tarafından terslenip indirildiler. Vatman, "Pekâlâ yürüyebilirsiniz." diye onlara çıkıştı.

Zecke'ye ise, "Sizi biraz ileri götürebiliriz," dedi. "Dün kanala kadar gidebildik, ama deminki saldırıdan sonra nereye kadar gidebileceğimizi bilmiyorum."

Pek uzağa gidemediler. Çok geçmeden Zecke kendini yeniden sokakta buldu.

Karlshorst'a nasıl gidebilirim acaba? "

"Talihiniz varsa metroyla gidersiniz. Dün ana sefer yapan bir tren koymuşlardı."

Ve Zecke, ara treniyle Kralshorst'a yaya varılabilecek bir yere ulaştı. Karlshorst'a ve kışlaya geldiğinde akşam oluyordu.

Epey büyük tutulmuş, bir sıra modern yapıdan oluşuyordu kışla. Tabii cam-çerçeve diye bir şey kalmamıştı. Çatıda da gedikler açılmıştı. Yapılar terkedilmiş gibiydi.Görünürde kimse yoktu. Kendisine epey büyük gelen bir şoför kaputu ve kocaman çizmeler giymiş bir nöbetçi enine boyuna geziniyordu. Ağzında uzun zamandır çiğnenmekten yıpranmış piposu, kaşına yıkılmış kasketiyle, Zecke'nin hayran olduğu asker tipiydi.

"Eğitim okulunu arıyorum arkadaş."

Nöbetçi durdu, Zecke'yi süzdü. Yaşlı bir albay, eski tüfeklerden. Ağzından pipoyu çıkarmadan tükürür gibi cevap verdi.

"Eğitim okulu mu? Ne kaldıysa nah şurada."

Ne kaldıysa...görünümü tıpatıp dile getiriyordu bu.

"Burada 'Sevk ve İdare' kursu olacaktı."

"Olacaktı, şimdi yok."

"Alaya katılmam gerek."

"Biraz geciktiniz, albayım. Bilmiyor musunuz? "

"Hiçbir şey bilmiyorum."

"Öyleyse dinleyin. Ruslardan korktukları için, kursu Batıya nakletttiler. Ama bu sabah öğrendik ki, Amerikalılar da orada yakalayıp sarıvermişler."

"Sarıvermişler ha? "

"Evet, eğitim yaparlarken. Biraz erken gelseydiniz, siz de yetişirdiniz albayım."

Albay Zecke, kendisi gibi kursa geç gelen birkaç kişinin kışlada alakonulduğunu ve komutan vekilinin de orada olduğunu öğrendi.

Kantindeki gençler de nöbetçinin anlattıklarını doğruladılar ve daha geniş bilgi verdiler. Eğitim görenlerin tümü Amerikalıların eline düşmüş, ama aynı gün bir Alman Panzer bölüğü onları kurtarmıştı. Şimdi Almanya'nın güneyine iniyorlardı. Zecke komutanlık odasına girerken, durum hakkında en az komutan vekili kadar bilgi sahibi olduğunu seziyordu.

"İyi günler. Ben Prag'dan Albay Zecke."

Komutan vekili, neredeyse gözündeki monoklü düşürecekti. Binbaşı rütbesindeydi. Sivilliğinde de bir teknik okulda öğretmendi. Burada ise alayı temsil ediyordu ve Zecke gibi bir albayın sesinde bile olsa, babayani ve neşeli bir tona alışık değildi.

Zecke konuşmasını aynı havada sürdürdü. "Burası salhaneye dönmüş, ne işiniz var hâlâ? Çok geciktim. Ne zaman gidebilirim? "

Komutan vekili, şaşkınlıktan hiçbir şey anlayamadı. Aynı odada oturan ve aynı derecede şaşıran muhasebe şefi başını kaldırıp baktı ve hemen kafasını eğerek yeniden önündeki kağıtlara daldı.

Sonunda komutan vekili konuşabildi, "Buraya kadar boşuna geldiğinize üzgünüm albayım. Ama sayın komutanımla ilgili yeni bir emir almış değilim. Bu durumda burada kalıp beklemenizi rica edeceğim. "Sonra Zecke'nin öğrenmiş olduğu bütün bilgileri yeniden anlattı.

"Hiç değilse karargâha telefon edebilirsiniz, değil mi? "

"Ordu Personel Dairesi Thuringia'ya nakledildi. Şu anda da Thuringia'yla telefon bağlantısı kesik."

"Öyleyse Personel Dairesi de kapanmış demektir. Bizim açımızdan bakacak olursak, Thuringia'nın yarısı gitmiş zaten. Resmi ordu raporlarında yazıyor bu. Durumu hafifletmeye çalışıp da zora koşmayın insanı."

Komutan vekili, resmi haber bültenlerini yadsımak pahasına da olsa, sonuna kadar diretmeye kararlıydı. Sonuna kadar diretmekte Goebbels'i bile geride bırakacaktı. Oysa şimdi savunmaya geçmek zorunda bırakılmıştı. Zecke bu fırsatı kaçırmadı:

"Madem yeni emirleri beklemekten başka yapılacak şey yok, öyleyse yarın ya da öbür gün gelirim."

"Ama albayım, kışlada kalmanız gerektiğini hatırlatırım."

"Hadi canım sen de."

Komutan vekili, "Öyle yapsanız iyi olurdu albayım," diye kekeledi.

"Koğuşları gördüm. Çok rahatsız, yataklar da öyle. Ömrümün son iki haftasını böyle bir yerde tüketmeyi aklımın ucundan geçirmem."

Son iki hafta...Bunları ağzına almaya nasıl cüret ediyor? Ne demek istedi? Bu sefer monokl gerçekten düştü. Muhasebe şefi masaya kapanacak kadar eğildi. Zecke ikisini de süzdü.

İşe yaramaz telefonlarıyla, bombalanmış bir yapıda, cam kırıkları kaplı masalarının başında oturuyorlar ve on birinci saatte savaşı kazanmayı düşünüyorlar diye aklından geçirdi. Ama hiç değilse cephedeki bir karargâhın bombalanmasıyla, Berlin'in cephenin ta kendisi durumuna gelmesi arasındaki farkı sezebilmeleri gerek.

"Baylar, sizin iyimserliğinizi kavrayamıyorum. Şehirde kalacak bir yer buldum. Yapılacak işlerim var. Biraz dolaşmak, eski dostları aramak istiyorum. Üstelik, bu kargaşalıkta, gelecek emir elime, ha birkaç saat önce geçmiş, ha birkaç saat sonra ne fark eder."

Sözü daha fazla uzatmadı.

"İyi günler baylar, öbür gün görüşürüz."

Komutan vekiliyle muhasebe şefi, kapıdan bir hortlak çıkmışcasına bakakaldılar. Komutan vekili, albayın sözlerini onaylamadığını belirten bir tavırla başını salladı. Muhasebe şefi de yine sessiz bir baş sallamayla ona katıldı. Böylesine kaba ve açıkça alay eden kimseyi görmemişlerdi şimdiye kadar. Ama onun böyle davranmaya yetkisi olmalıydı, öyle ya, Moskova önlerinde bir alaya komuta etmiş koskoca albaydı, üstelik

şimdi daha da önemli bir görevden geliyordu. Bugünlerde kimin ne olduğunu bilmek zordu. Bu konuda yapabilecekleri bir şey yoktu herhalde.

Zecke iki günde bir Karlshorst'a gidiyor ve her keresinde Personel Dairesiyle henüz bağlantı kurulamadığı cevabını alarak geri dönüyordu. Karlshort'a gidiş gelişlerinin yanı sıra "eski dostlarını" arıyor ve bu arada yeni yeni kişiler de tanıyordu. Çoğu akşamlarını Wittstock'larda geçiriyordu. Bir kez Potsdam'a gitti. Ama Postdam'ın artık tarihe karışmış olduğunu görerek üzüntü içinde geri döndü. Şehrin hemen hemen tamamen yıkıntılar içindeki sarsıcı gerçeği Zecke'nin hayalindeki yıkımı fersah fersah geride bıraktı. Boş duran katı bombalanmış, darmadağın olmuştu. Zecke, eski evini gezerken, yerlere saçılmış eşyalarından birini almak için olsun eğilmedi. Eşyaları çevreleyen duvarlar çatlayıp yarılmışsa, duvar kağıtları lime lime olmuşsa, kırık pencere çerçevelerinden içeri toz doluyorsa, eşyaların ne anlamı kalırdı ki? İnsanlarla ve işlevleriyle ilişkileri kopan eşyanın ne anlamı olurdu ki? Potsdam yerle bir olduktan, Garrison Kilisesi ortasından ikiye bölündükten, tarihi mezarlar açıldıktan, Büyük Kralın kemikleri yerinden çıkartılıp yollarda hoplatıla zıplatıla bir yerlere götürüldükten sonra, Hassa alayının ve Muhafız Birliğinin eski subayları, üstelik bir daha geri dönmemek üzere dünyanın dört yanına dağıldıktan sonra, bir XV. Louis koltuğunun, Şam işi bir kılıcın, yerlere saçılmış bir para koleksiyonunun lafı mı olurdu?

Bir daha geri dönmemek üzere! Zecke, bu geri dönmeme duygusu içinde Berlin'e gitti. Prusya milliyetçiliği tozlar içine serildi diye, bu Prusya milliyetçiliği üzerine kurulmuş Reich'ın başkenti, yüzlerce yangınla alev alev yanan, sonsuz bombalarla şabrem şahrem yarılan Berlin de mi mahkum edilmeliydi? Can derdine düşmüş beş milyon insanı barındıran taş yapılardan oluşmuş bu devasa kitle de mi mahkum edilmeliydi? 'Morgenthau Planı' uygulanır da Reich yıkılırsa, Berlin de ölecek miydi? Bir şehir nasıl doğar, nasıl yok olur? Büyük Prens, şatosunu oraya kurdurdu ve şehrin kapılarına varan yol boyuna ıhlamur ağaçları diktirdi diye doğmadı herhalde. Kuşkusuz, şehrin bir nehir kıyısında ya da yol kavşağında kurulması kadar, şatonun da, ıhlamur ağaçlarının da gelişmesine etkisi olmuştur. Ama gezgin satıcıların da, şehir halkının ticari yeteneğinin de, işçilerinin ustalığının da, büyük yangının da, itfaiyeyi oluşturan ve muhafaza birliğini kuran savaşçıların

da katkısı olmuştur bu gelişimde. Bütün Alman eyaletlerinin, Pomeranya ve Silezya'dan gelenlerin, Fransa'dan ve Cenevre Gölünden gelen göçmenlerin, Fransız Protestanlarının Flandlıların ve Felemenklerin birikimi, tümünü karıştırıp eriten bir koca kazan. Berlinli erkeğin ve Berlinli kadının yaratılmasından önce pek çok şeyin gelip geçmesi gerekmişti. Çoğalan ve çoğaltan eşleşmelerle, kuşaklar boyu hanımların yataklarında, hizmetçilerin tavanaralarında ya da anaç toprağın üzerinde, Zelten bira bahçelerinin arkasındaki ağaçlıklarda yere çömelerek (bizim büyükanalarımız bunlar) ya da dağlara, kıyılara yapılan gezilerde edinerek (buğünkü kardeşlerimizin anaları babaları bunlar) çoğalttıkları kuşaklardan oluştu bugünün Berlinli erkekleri ve kadınları.

Bütün bu evrim, Spree Nehrinin kumundan çamurundan yoğurulan bu Berlinli "tipi", bir kalem darbesiyle çizilip ortadan kaldırılabilir miydi? İç politikaya, daha çok eline geçirdi diye ve savaşın sonunda kazanan üç Büyük Devlet kafa kafaya verecekler de neyin olmamasını kararlaştıracaklar dlye bu evrim, bu Berlinli "tipi" yok mu olmalıydı?

Olamazdı böyle şey! Spree hâlâ Berlin'in ortasından akıyor ve üzerindeki köprüler umutsuz ve boşuna bir başkaldırıyla çökse bile, düşüşten sonra da akmaya devam edecek.

Berlin, Berlin'dir ve yaşayacak.

Berlinliler olduğu için yaşayacak Berlin. Top durmadı henüz, son söz söylenmedi, ne Kayzen pelerinıyle, ne cumhurbaşkanı frakıyla, hele hele kahverengi gömleğiyle çıkıp da Berlin adına konuşacak bir iktidar temsilcisi yok. Başlarında kasketleri, sırtlarında hazır elbiseleri, mavi gömlekleri dik yakalı işçi kazaklarıyla Berlinli erkekler ve evde dikilmiş giysileriyle Berlinli kadınlar bu şehrin kaderini belirleyecek. İster kalemle, ister top ateşiyle olsun, her türlü hokus pokus boşunadır. Teslim olma kararını verecek olan, ancak Berlin'in kendisidir. Albay Zecke, Weidendamm Köprüsünden yürüdü.

Neredeyse elli yıl önce, aynı Zecke, babasının elinden tutarak buradan geçmişti. Aşağıda ağır ağır akan nehir, yukarda masmavi ilkbahar göğü vardı ve ancak Berlin'de rastlanabilecek yumuşaklıktaki esinti, küçük Zecke'nin geniş kenarlı şapkasını havalandırmış, korkuluklardan aşırmış, dalgaların üzerine kondurmuştu. Şapka suyun üzerinde yüzmeye başlamış, köprünün altında gözden kaybolmuş, öteki tarafta yeniden görünmüş, sonra ufacık bir oyuncak gemi gibi uzaklaşmaya başlamıştı. Babası, "Hey, biraz bakar mısınız, sırıklı

efendi!" diye seslenmişti kıyıdaki adama. Adam da elindeki uzun sırıkla şapkayı yakalamış, üzerinden sular süzülerek ve yapış yapış bir halde getirip onlara vermişti. Babası da adama bir altın bahşiş uzatmıştı. Weidendamm Köprüsünde olmuştu bu.

Zecke köprüyü geçti. Alexander Kışlasının bombalanmış barakalarını geride bıraktı. Friedrichstrasse'ye girer girmez kendisini bir anda taş yığınlarından oluşmuş bir dehlizde buluverdi. Yıkılan evlerin duvarları yukarda birbirlerine dayanmış ve ürkütücü bir yeraltı yolu oluşturuvermişti. Zecke hızla yürüyerek kendini açıklığa attı.

Operanın ve Hedwig Kilisesinin önü, çevreye saçılmış kocaman taşlarla bir mermer ocağını andırıyordu. Burada para babalarının konakları vardı bir zamanlar, şimdiyse bir bora esmiş ve hepsini silip götürmüştü. Zecke, aradığı yapıyı, daha doğrusu aradığı yapıdan geriye kalmış olan bölümü buldu ve doğru oraya gitti. Burada önemli bir işi yoktu. Tanımadığı bir banka memuruna birinin selamını iletecekti, o kadar. Belki de böyle olduğu için ona önemli görünüyordu. Zemin kat olduğu gibi kalmıştı, oysa üst katlardan üçü de yıkılmıştı. Yıkıntılar yolun ağzını tıkamıştı. Zecke, en ufak zarar görmemiş olan kapıya varmak için bu yıkıntıların üzerinden tırmanıp atlamak zorunda kaldı. Giriş bölümü öylesine yerli yerindeydi ki, döner kapı bile çalışıyordu. Zecke, büyük bir salona girdi. Dışarda pırıl pırıl güneş vardı. Oysa kapının önüne yığılan molozlar, güneşin içeri sızmasını engelliyordu. İçerdekiler, derin bir akvaryumdaki gözü görmez yaratıklar gibi oradan oraya dolanıyorlardı.

Zecke bankalardan birine yaklaştı.

"Herr Schulze'yle görüşebilir miyim? Kendisine bir haber getirdim," dedi.

Bankodaki memur, bu denizaltı dünyasının belirsiz bir yanını göstererek, "Herr Schulze mi? Öyleyse beş numaralı bankoya gidin," dedi ;Zecke, gösterilen yere doğru yürüdü. Fersiz bir kandilin ışığında bankoyu buldu, az önceki sorusunu tekrarladı. Memur, Zecke'nin sorusunu duyunca büro şefine haber vermeye gitti. Büro şefi, ütüsüz bir elbise ve kazağının altından görünen kirli gömleğiyle yerine kurulmuştu. Mumun ışığı titremeye başladı. Memur ve şef, Schulze'yi soran bu yabancıyı süzerek fısıldaştılar. Sonra şef yerinden kalkarak geldi. Zecke, "Herr Schulze'ye Prag'daki eniştesinin sağlık haberlerini ve selamlarını iletmeye gelmiştim," diye bir açıklama yapmak gereğini duydu.

"Hmm, Schulze..."

Demek her zamanki hikâye değildi bu sefer. Evlerin aranması. tutuklanmalar, Gestapo filan değildi.

"Evet, Herr Schulze. Ne acı bir olay. Son altı aydır cephedeydi. Karısını ve çocuklarını burada bırakmıştı. Genç, güzel bir karısı vardı. Çocuklarından biri dört, öteki iki yaşındaydı. Sonra, herkesin başına gelen onları da buldu. Evlerine bomba düştü, karısı ve çocukları çöken bodrumda kaldılar. Herkese çekilen telgraflardan Schulze'ye de çekildi. Biliyorsunuz tabii, eviniz bombalandı falan filan ve özel izin. Üç hafta önce oldu bunlar. Schulze sekiz gün izinle geldi ve sekiz gün boyunca sabahtan akaşama kadar, gözünü yıkıntılardan bir an ayırmadan kazıların başında bekledi. İzin yapıyordu. Adamcağızın talihi varmış, kıtaya dönmesine üç saat kala cesetler bulundu..."

Zecke sendeleyerek akvaryumda yolunu buldu, sessizce dönen kapıya çarptı ve yeniden yıkıntıların üzerinden karşıya geçti. Mermer ocağını andıran alanı geçti, Operayı, Tophaneyi, Üniversiteyi, daha gerilerde hayal meyal Manastırı ve Şatoyu gördü. Bir zamanlar bahar rüzgârının bir çocuğun başından şapkasını alıp uçurduğu Weidendamm Köprüsünden tekrar geçti.

Adamcağızın talihi varmış! Bu söz aklından çıkmıyordu. Ertesi gün Genel Müdür Herr Knauer'le karşılaştığı zaman da bu sözler aklındaydı. Herr Knauer, Zecke'nin Wittstock hakkında bilgi verdiği adamdı. Ne var ki Zecke, Mariendorf apartmanına onunla karşılaşmak niyetiyle gelmemişti ve Knauer adı ona sadece Stettin'deki Sirius fabrikalarını anımsatıyordu. Onun amacı bir spor gösterisinde tanıştığı, sonradan da bir kaç kez görüştüğü genç bir kadını bulmaktı. Tipik bir Berlinliydi bu kız, gerçekçi, pratik, Amerikanlaşmış. Cumartesi günleri işten dönünce elbiselerini kendi diker, ütüsünü kendi yapar, gezmeye giderken yanına sandviçini alıp yola çıkardı. Çevresini değerlendirmede ne kadar gerçekçiyse de, romantik yanı da ağır basıyordu. Zecke, Berlin'e geldiği bir sefer onu telefonla aramış, birlikte bir kahve içip sinemaya gitmek çağrısında bulunmuştu. Ama kız gelemeyeceğini, o gün evleneceğini söylemişti. Vekâlet yoluyla yapılan savaş evlenmelerinden biri, telsizli gerdek yani. Zecke'ye daha önce tanıştırdığı nişanlısı olan doktor, Doğu Cephesindeydi. Zecke'ye de, bir demet beyaz gül alıp bu telgraflı düğüne katılmaktan başka iş kalmamıştı. Sonra da bir daha kızı görmemişti.

Bu kez kızı telefonla bulamayan Zecke, apartmana girdi ve dairenin kapısını çaldı. Kapıyı, Zecke'nin sonradan Müdür Knauer olduğunu

öğrendiği adam açtı. Kapıyı açtığı anda da, sıradan biriydi Zecke için. Sırtındaki giysiler iyi bir terzinin elinden çıkmıştı, ama ne adam elbiselere, ne de elbiseler adama yakışmıştı.

"Frau Halen'i arıyorum."

"Ne yazık ki, yok...artık Berlin'de değil."

"Adresini verebilirsiniz belki."

"Bu pek kolay değil. Korkarım ki veremeceğim. Ama içeri buyurun."

Karşılıklı oturdular. Zecke ve Knauer, daha doğrusu Sirius-Knauer, Ancak Zecke bunu henüz bilmiyordu.

"Sevimli Frau Halen'imizin birden Salzwedel'e gitmesi gerekti, sonra da..." Durdu. Bakıştılar Knauer gülümsedi.

"Yeleğime bakıyorsunuz. Ölen kardeşimin yeleği. Ceketimin de kolları çok kısa,biliyorum. Oysa Plötzensee'de asılan arkadaşıma tıpatıp uyardı. Pantolonuda burada buldum, İtalya'ya giden biri bırakmış. Oraya varıp varamadığını bilmiyoruz. Tek umudumuz, Gestapo'nun onu burada aramaya kalkışmaması."

Adamın İri elleri, uzun, adalele kolları vardı. Ona uyabilecek ceket bulmak kolay olmazdı.

Adam kendini tanıştırdı: "Stettin'den Knauer." Demek ki bu adam Sirius-Knauer'di, Baltık kıyılarının en zengin adamlarından biri. İngiltere'ye, Afrika'ya, Çin'e ve dünyanın dört köşesine giden malları üreten fabrikayı bu kocaman elleri ve kendi gücüyle kurmuştu.

Knauer, güçlü görünüşüyle hiç bağdaşmayan alçak bir sesle konuşarak, "Her şey bir gecede yerle bir oldu," diye anlattı. "Fabrikalar, mağazalar, depolar, otopark ve benim evim, hepsi yıkıldı. Yapılar taş yığını oldu, benzin deposuyla kömür deposu alevler içinde kaldı. Makineler, araç gereç hurda demir yığınına dönüştü. Demir kasalar bile patladı, içindekiler ortalığa saçılıp isten dumandan kavruldu. Özel kasam ise kurtarıldı, Gestapo tarafından tabii. Sırtımda pijamam, ayağımda terliklerimle, bir battaniyeye sarınıp kaçtım ve Berlin'e gelebildim. Burada tanıdıklarım vardı. Frau Halen'in evine de böylece geldim."

Zecke, romantizmin Berlinli bir kızı nerelere sürükleyebileceğini şimdi anlıyordu. Sadece aracılarla yapılan uzaktan uzağa bir düğüne değil, aracılarla yapılan başka işlere de...Demek Frau Halen de...zincirin bir halkasıydı. Bir yığın gelen giden, Plötzensee cezaevinin papazından

kaçak mektuplara kadar bir sürü gizli iş. Aranılan kadınlara, erkeklere, Yahudilere, subaylara ve Knauer'e sığınılacak bir yer. Frau Halen, bu insanlara yiyecek ve giyecek bulmak zorundaydı. Güzellikle, kurnazlıkla, hatta gerekirse hırsızlıkla yiyecek karneleri ve kimlik belgeleri bulmak zorundaydı demek. Bu koşullarda tahmin edilebileceği gibi, sonunda o da buradan kaçmak, Salzwedel'e, belki de daha ötelere gitmek zorunda kalmıştı. Müdür Knauer, onun adresini gerçekten bilmiyordu. Romantizm, barış olmadan yürümez ve ufacık kulübenin barışını sağlamak için büyük saraylara, Reich'ın sömürücülerinin saraylarına savaş açmak gerekir. Böylece romantizm, insanı yeniden kanlı gerçeğe götürür.

"Burasının artık güvenilir bir yer olmadığını, başka bir yere gitmem gerektiğini söylediler. Başvurabileceğim kişiler arasında Dr. Wittstock'un da adı geçiyor. Onu tanırsınız, değil mi? Nasıl bir adamdır? "

"Nasıl bir adam mı? "

Zecke'nin eline dostu Wittstock'u tanımlamak fırsatı geçmişti. Onu kısaca şöyle anlattı.

"Öyle bir adamdır ki, yarın için değil, bugün için yazar.Bugünün insanlarının, gelecek ne olursa olsun tarihsel kişiler oldukları görüşündedir. Kuşkusuz, bu onun gerçeği tümüyle görmezden geldiğini ortaya koyar, zaman zaman bunu kendisi de kabul eder. Hatta bu insanların tarihle uzak yakın ilişkileri olamayacağı bir yana, sıradan birer hainden başka şey olmadıklarını da söylemiştir. Kısacası, eski Wittstock'dan geriye bir şeyler kalmış, en iyi yanı da budur."

Albay Zecke orada o kadar uzun süre kaldı ki, alarm düdükleri başlamadan önce yola çıkamadı. Radyo, Güney Berlin'e düşman güçlerinin yürümekte olduğunu haber verince, Zecke de Knauer'le birlikte sığınağa indi.

Apartman nal biçimindeydi. Nalın açık ucu Tempelhof ve Berlin yönüne bakıyordu. Öteki dairelerdeki komşular da sığınakta onlara katıldılar. Birkaç kadın, biri emekli bir üniversite dekanı, öteki yayıncı olan iki yaşlı adam ve gençten bir karı koca: Heinrich Putlitzen'le fotoğrafçı karısı. Frau Putlitzen, Zecke'ye Frau Halen'i anımsattı. Yüzleri birbirine benzemiyordu da, sanki aynı ağacın iki yaprağı gibiydiler. Kişisel tavırlarına Berlin'in yüzü yansımıştı. Gözlerinde, uğursuzluğu önceden sezen ama sonuçtakı kurtuluşa güvenen aynı anlatım vardı.

Putlitzenler, yaşlı yayıncı Riebeling ve Knauer'in birbirlerine yakın

bir grup oluşturdukları açık seçik görülüyordu. Karşı taraf da gruplaşmıştı. Emekli dekan, ne yapacağını, ne düşüneceğini bilemez durumdaydı. Dekanın iki genç kızı, kafaları fazla işlemeyen, geleceği pek düşünmeyen kızlardı. Ancak kırkında olduğu halde yaşlı bir kadın görünümüne girmiş olan üçüncü kız ise tıpkı babasına benziyordu ve o da babası gibi korku ve şaşkınlık içindeydi. Ama bunun özel bir nedeni vardı. Ailenin en küçük çocuğu olan on dokuz yaşındaki erkek kardeşlerinin birkaç gün önce SS kıtasından kaçtığı, sivil elbiseyle evine geldiği ve şimdi saklanmakta olduğu bütün komşuların bildiği bir sırdı. Yaşlı adam, bir çözüm bulmak için kafasını kurcalıyordu. Onu ele vermek demek, yaşamının gururu olan oğlunun en yakın elektrik direğine asılması demekti. Oysa en büyük kızı, kardeşlerini ele vermenin "Halk"a karşı görevlerini olduğunu söylüyor ve babasının başının etini yiyordu. Kız utançtan eriyor, yüzü gitgide incelip ufalıyordu. Ne gözlerini kaldırıp kimseye bakabiliyor, ne kimseyle konuşuyor, ne de eskiden yaptığı gibi münasebetsiz söz söyleyenleri haşlıyordu.

Bu kez, saldırı Berlin'in Güneyine değil merkezine yöneltilmişti. Sadece geri dönen uçakların sesini duydular. Zecke ve Knauer, tehlikenin geçti bildiren alarmı beklemeden sığınaktan çıkıp eve gittiler.

Eve döndüklerinde, Zecke yarıda kalan konuşmayı sürdürdü. "Genelde Wittstocklardan çekinmenize hiç gerek yok. Orada karşılaşacağınız çeşitli kişiler bile eski günlerden kalma bir leke gibidir. Örneğin oradan hiç eksik olmayan yayıncı Splüge, gençliğinde ressam mı, yazar mı, yoksa müzisyen mi olacağına bir türlü karar verememiş biridir. Kurfürstendamm kahvelerinde geçen gençlik anılarını anlata anlata bitiremez. Orada bir tehlike söz konusu olamaz!"

"Ya Gestapo'nun ya da Rusların eline düşmekten başka seçenek yok gibi. Birincisi pek olasılı, ikincisi ise kaçınılmaz. Hangisi daha beterdir bilmiyorum, ama başıma gelmedik ne kaldı ki, beteri olsun? Burada da kalabilirim pekâlâ." Knauer'in, Zecke'yi geçirirken son sözleri bunlar oldu.

Bir bakıma haklıydı. Başına gelmedik ne kalmıştı gerçekten, fabrikaları yıkılmış, işi dağılmış, onun bunun giysileriyle dolaşan bir adamdı. Arkadaşlarından biri asılmış, biri asılmayı bekliyor, biri kaçak. Ardında iz bırakmadan o şehir senin bu şehir benim dolaşan güzel bir Berlinli kızın eline bakıyor. Bombardıman ve yangın geçirmiş, kendi yükü altında ezilmiş bu adam, başka bir yere gideceğine, Berlin'in

varoşlarında oturup kaderini bekleyebilir pekâlâ. Adamcağızın talihi varmış doğrusul

Aynı gün Karlshorst'da komutan vekili, Zecke'ye şaşırtıcı bir haber verdi. Zecke'nin Hamburg üzerinden Jutland'a gitmesi ve oradaki birliklerin başına geçmesi için emir gelmişti. "İngilizlerin çıkartma yapma tehlikesi var. Bu nedenle Kuzeyden gelecek bir İngiliz akınını durdurmak için yararlanılabilir birliklerin tek komuta altında birleştirilmesi kararlaştırıldı."

. Zecke, "Bir yanda 'yararlanılabilir birlikler', öte yanda 'İngiliz saldırısı' demek? " dedi. "Neyse, biz şimdi bunu bırakalım da, bir başka şeyle ilgilenelim: İçinde bulunduğumuz ulaşım koşullarına göre, Hamburg'a gitmem bir hafta alır, Jutland'a varabilmem için ikinci bir hafta geçer, yararlanılabilir birlikleri toplamak için de bir hafta daha gerekir, tabii eğer birlik varsa ve yararlanılabilir durumdaysa. Ancak o zaman keşif yapmaya başlayabillrim ki, bu da bir haftalık süre ister." Zecke parmaklarıyla hesapladı: "Bir, iki üç, üç ya da dört hafta! Söyleyin bana binbaşım, siz ne düşünüyorsunuz? "

Komutan vekili, Zecke'nin sözlerini anlamadı ya da anlamazdan geldi.

"Ne kadar zamanımız kaldı dersiniz? Ben hep planlı hareket etmişidir, bu nedenle başından umutsuz olan bir işe giremem. Bu emir Ordu Personel Dairesi'nden mi geldi? "

"Hayır, Personel Dairesiyle henüz bağlantı kuramadık."

"Öyleyse kararım kesindir. Üzgünüm, ama bu görevi üstlenemem."

Komutan vekili, muhasebe şeif ve oradaki daha birkaç kişi yine şaşkınlıkla yerlerinden fırladılar. Bu tuhaf albaydan bir türlü kurtulamamışlardı. Kurtulmak şöyle dursun, yenilgide noktalanan bir durum muhakemesi dinlemek zorunda kalmışlardı. Komutan vekili, muhasebe şefine doğru umutsuzca baktı. Ne var ki, odada astlarının oluşu, düşüncelerini dile getirmesini engelliyordu. Sen hem yedeksubay, hem şunca yıllık nasyonal sosyalist ol,sonra da sıradan bir albaydan bu sözleri duy da sesini bile çıkartama, olacak iş miydi bu?

Zecke, Berlin ulaşım sisteminde edindiği deneylere bir yenisini ekledi ve akşam üstü üçüncü kez hava akını alarmına toslayarak kendini bir apartmanın sığınağında buldu. Sırtlarına birer kazak, birer pantolon geçirmiş kadınlar, ellerinde battaniyeleri, bavulları, çantalarıyla hiç ses çıkarmadan birer köşeye büzülmüş oturuyorlardı. Uçaksavar toplarının

patlaması, düşman uçaklarının gümbürtüsü, yakınlara düşen bombaların sağır edici sesleri, artık gündelik yaşamlarının birer parçası durumuna gelmişti. Karartma ve hava saldırısı nedir bilinmeyen o eski günleri acaba anımsayabiliyorlar mıydı?

Albay Zecke'nin bu soruyu yönelttiği kadın, "Pek anımsayamıyorum," diye cevap verdi.

"Ama her şeyin sonu gelir, öyle değil mi? "

Kırk yaşlarındaki kadının üç çocuğu vardı. İki oğlundan birisi Doğu cephesinde kayıptı, ikincisi ise İngilizlere tutsak düşmüştü. Kadın kırkındaydı, ama bir an için sığınaktaki ortamı ve üstünün başının bakımsızlığını unutacak olursanız, çok daha genç görünüyordu. Zecke ona baktığında, kadının gözlerinde bellir belirsiz bir gülümseyiş parladı. Yüzü bir acı maskesiyle kaplıydı, ama gözleri henüz gülmeyi unutmamıştı.

Kadın, İngiltere'de tutsak olan oğlundan söz ederek, "Hiç değilse o şimdilik sağsalim," dedi.

Zecke, "Peki, ya kocanız? " diye sordu.

"O bir işe yaramaz, hiçbir zaman da yaramadı zaten. Belki bir şeyler kıvırırım diye 1933'lerde Partiye kaydoldu. Orada da bir şey beceremedi. Hoş, ben de beceremedim, ama hiç değilse boş hayallere kapılmadım ben. Sonra partiden ayrıldı, bu kez eskisinden de beter oldu."

Konuşma burada bitti. Dışarda kulakları sağır edici bir gürültü koptu ve yeryüzünün bütün belâları evin üstüne çöktü. Ne uçaksavar vardı, ne de avcı uçağı. Önü boydan boya çatlamış, temelleri sarsılmış apartman, gökten yağacak afete kucak açmış duruyordu. Apatmanın caddeye bakan dört katı ve yan taraftaki dört katı, taşıdıkları insan yükünü sığınağa boşaltmıştı. Sığınak yıkanmamış, taranmamış, derbeder bir insan yığınıyla dolmuştu. Bütün su boruları, bütün kanallar parçalanmışken, insan nasıl yıkanır, hatta nasıl tuvalete gidebilirdi? Gece gündüz, alçı, çamur ve pislik yağıp dururken, insan nasıl saçını başını düzeltirdi? Sığınak sarsıldı. Taş duvardaki bir çatlak genişledi. Tavanda alçılar dökülmeye başladı. Sığınaktakiler, birden yer yarılıverecekmiş ya tepelerinden aşağı taşlardan oluşan bir çığ yuvarlanacakmış duygusuna kapıldılar. Hoş, tek bir taş bile düşse, yeterdi. İnsan, böylesine ipinden boşanmış güçlerin karşısında çaresizdi. Bir kadın dua ediyordu. Onca gürültünün içinde sesi duyulmuyor, sadece ağzının kımıltısı görülüyordu. Bir başka kadın, alnını avuçlarına gömerek

ağlamaya başladı. Bir üçüncüsü, üzerinde oturduğu sıranın altına girdi. Olanak bulsa toprağın içine bile girecekti. Cepheden yeni dönmüş bir asker, sinirlerine hâkim olamayarak titremeye başladı. Ötekilerden daha iyice giyimli, suratı bir deri bir kemik kalmış yaşlı bir kadın, kıpırdamadan gözleri faltaşı gibi açılmış oturuyordu. Zecke, daha sonra, kadının bu evin sahibesi ve morfinman olduğunu öğrendi.

Dua eden, ağlayan, sıranın altına saklanan ve boş gözlerle bakan bu dört kadınla, asker ilk bakıştaki beş suratı oluşturuyordu. Oysa sığınakta yüz kişiden fazla vardı. Kadınlar, çocuklar, sokaktan kaçan askerler içeri dolmuştu. Kimi kusuyordu. Korktuklarından değil, savunusuz oldukları için, çaresizlikten kusuyorlardı. Geri kalanların çoğu, hatta tümü de olup bitenlerden etkilenmişe benzemiyorlardı. Yine de şu ya da bu biçimde, ağlayarak, kusarak, kendilerini yerden yere vurarak ya da aldırmaz görünmeye çalışarak olanlardan etkileniyorlardı. Ne var ki, içlerinde ölmek isteyen tek kişi yoktu, hepsi de yaşamak istiyordu.

Perde arası.

Bu sessizlik de uçak akınları arasında yeni olan, alışılmış bir durumdu. Bu sessizliğin de, şeytanın büyük gösterisinde rolü vardı. Bu gösterinin seyircileri aynı zamanda baş rollere çıkıyorlar, oyunun sonunda sağ kalıp kalmayacaklarını bilmeden, salt umutla rollerini sürdürüyorlardı. Uçak akınları arasındaki bu boşluğu tıpik konuşmalar dolduruyordu.

Birinci perdeyle ikinci perde, yani iki akın arasında, kırk yaşlarındaki kadın, Zecke'ye ev sahibesi hakkında bilgi vermiş, sığınaktakilerin neler duyduklarından söz etmişti. Bu arada Zecke'ye evinde pansiyoner olarak kalan adamı tanıtmıştı:

"Bu Franz, bizimle oturuyor."

Franz'ın tek eli vardı. Sağ elini Viasma'da yitirmiş, sağ eliyle birlikte endüstri desinatörlüğü olan mesleğini de yitirmişti.

Zecke'yle kadın konuşmalarını yarıda kesilen yerden sürdürdüler.

"Kocanız bir işe yaramıyorsa, geçinmeniz çok zor olmalı? "

"Karneyle alabildiğimiz pek az şeyi, evde dikiş dikerek sağlayabiliriyorum. Fabrikaya girip çalışmak istemiyorum. Fabrikada çalışarak savaşın uzamasına yardımcı olmak doğru görünmüyor bana, ne dersiniz? "

"Hiç kuşkusuz hayır."

Kadın duygularını saklamıyordu, öyleyse Zecke niçin saklasındı? Demek kadın terzilik yapıyordu. Kimbilir, belki de üniforma onarıyordu. Kocası olacak serseri de aylak aylak dolaşıyordu ha.

"Söylesenize bana...özür dilerim, ne de olsa beni ilgilendirmez."

"Yok canım, aldırmayın, ne istiyorsanız sorabilirsiniz."

"Sizi bir daha hiç görmeyebilirim. Yine de ilgimi çekti de onun için soruyorum; bir kadın neden tutar da işe yaramaz biriyle evlenir?"

"Cevabı çok basit, komutanım. Dalgalı siyah saçlarıyla yakışıklı bir delikanlı olduğundan. Âşık olmak için bir dakika yetiyor da, âşık olduktan sonrası çok uzun sürüyor."

"İçer mi çapkınlık eder mi? Özür dilerim, bunları soruyorum ama..."

"Hayır. Sadece tembeldir. İçki içmeye, çapkınlık etmeye üşenecek kadar tembeldir."

İkinci akın. Yeniden ağlamalar, titremeler, umutlar ve boş gözler. İnsan çok çaresiz, çok güçsüz...Dışardan kendilerini kaybetmiş bir yığın kişi doluştu içeri. Kaldırımlar alev içindeydi. Belki de bitişik eve düşmüştü bomba. Sığınak dayanılmaz ölçüde ısındı. Zecke soluk alamıyordu, boğulmak üzereydi. Kırkındaki kadın ona ıslak bir havlu uzattı. Kendisi de bir başka havluyu yüzüne bastırdı. Çevrelerinde oturanlar ıslak çarşaflara sarılmışlardı. Bir ev korkunç bir çatırtıyla çöktü. Bitişikteki evdi bu. Kadın, "Willem nerede? " diye sordu.

Franz, "Tekerlekli orgunu kurtarmak için yukarı gitti," dedi.

Konuşma kesildi. Zecke bayılacak gibiydi. Yüzündeki havluyu çektiler, yeniden ıslatıp uzattılar. Ev sahibesi hâlâ olduğu yerde kıpırdamadan oturuyor ve boş gözlerle bakıyordu. İçeri yaralılar taşınıyordu. Willem de geldi. Sırtında orgunu taşıyan yaşlı bir gazi. Suratı kağıt gibi olmuştu. Çuval gibi yığıldı yere.

"Orgu vurdular," diye fısıldadı. Kendisi de vurulmuştu. Bahçeyi geçerken, bir şarapnel parçası orgu delip geçmiş ve Willem'in sırtına saplanmıştı. İki büklüm oturuyordu.

Bombalar peş peşe düşüyor, ıslıklar, gümbürtüler toprağı sarsıyor, yer yerinden oynuyordu. Gürültü,cehennemi bir doruğa ulaştı, belanın zafer marşıydı bu! Olay doruk noktasına varmıştı. Ürkmüş kişilerle dolu sığınak son darbeyi bekliyordu. O son an bile duygusuzluk ve aldırmazlıkla belirleniyordu. Bin hava saldırısından sonra, sığınağın boğucu havası insanın başını döndürebilir, midesini bulandırabilir; ama

bin hava saldırısı geçirmiş insan korkudan altına kaçırmaz artık. Bir zamanlar korkudan donlarına dolduranlar, çoktan şehri bırakıp kaçmışlardı.

Sağlık erleri yaralıları dışarı taşımaya başladılar. Willem'in yanına yaklaştılar. Doğrulttuları zaman, Willem acıyla inledi. Orgunu orada bırakmak istemiyordu. Franz'a seslendi:

"Orguma göz kulak ol, Franz. İtalyan Liratedesca orgudur, gerçek bir Zambuca'dır."

Willem'in bu sözleri bir vasiyete benziyordu.

Birden her şey bitti.

Açık kapıdan içeri sessizlik bir gümbürtü gibi doldu. Ardından insanlar, seslenen, bağıran, tartışan insanlar doluştu içeri. Sonunda herkes kovalara, küreklere ve hortumlara sarılarak, bitişikteki evin alevler içindeki yıkıntısını söndürmeye koştu.

Kadın...

Onun da elinde bir kova vardı. Zecke, havluyu kadına uzattı. Ama bunun dışında ne yapabilir, alevler içindeki bir evin bitişiğinde, bu sığınakta kadının gönlünü alacak ne söyleyebilirdi? Kadına kırkında göstermediğini kendisine soracak olsalar ancak otuzunda diyeceğini mi söylemeliydi? Aptalca bir söz olurdu bu, üstelik Zecke'nin söylemek istediği daha da aptalcaydı. Kadın, onun utangaç haline bakıp gülümsedi. Yüzü toz ve çamurla kaplı olduğu halde, anlayışlı ve düşünceli gülümseyişindeki acılık yine de seziliyordu.

Zecke'nin düşünüp taşınıp sonunda söylediği de yeterince saçmaydı, ama kadın gülümseyişiyle bu sözün saçmalığını yok etmiş gibiydi.

"Gözleriniz yirmi yaşında bir kızın gözleri gibi."

"Sadece gözler, komutanım. O da yetmiyor."

Aynı günün daha geç saatlerinde Zecke, Wannsee'ye giden metrodaydı. Saatin ne kadar ilerlediğinin farkında değildi. Çevresindeki yorgun, sinirli ve yeni bir alarmdan önce evlerine varmaktan başka şey düşünmeyen insanlara da pek dikkat etmiyordu.

Zecke, kadını anımsayarak gülümsedi. Bu anı, fosforlu bombaların, yıkılan evin ve birden yarılıveren bir uçurum gibi ortaya çıkan ölümün ayrılmaz parçası olmuştu. Kadının gözleri de o bütünün bir parçasıydı Zecke'nin kafasında. Öylesine bir felâketin içinde ancak bir Berlinli kadın öyle bakabilir ve öyle gülümseyebilirdi. Bir duygusallık mı...

Alexander alanının arkasında bir duygu kıpırtısı. Zecke'nin gülümseyişi kayboldu. Wittstockları sığınaklarında buldu. Burası az önce ayrıldığı sığınaktan çok başkaydı. Ev yapılırken burası içki mahzeni olarak tasarlanmış, eski Alman tarzında döşenmişti. Hava saldırılarının başlamasından bu yana ise, Wittstocklar burada oturur olmuşlardı.

Zecke, Wittstock'ların oğlunu dalgın dalgın selamladı:

"İzinli geldin demek? İzin diye bir şey kaldı mı artık? "

"Hayır, izinli gelmedim. Ağır yaralıları buraya getirmek üzere görevlendirildim. Bizim sahra hastanesi dağıtılıyor. Yürüyebilecek durumda olanlar taburcu edildi. Kimi yaya, kimi trenle gittiler."

Sözü edilen hastane, Berlin'le Oder arasındaki romantik bir kasaba olan Buckow'daydı.

Bayan Wittstock, oğlunun asistan olarak o hastaneye atandığını Zecke'ye daha önce söylemişti.

"Yani siz de mi Berlin'e geliyorsunuz? "

"Hayır, sağlık birliği orada kalacak, benim de yarın dönmem gerekiyor."

Zecke daldı. Az önceki sığınağın anılarından henüz kurtulamamış, kadını, Franz'ı, elinde Sambuca'sıyla Willem'i unutamamıştı...

Söylediğinin pek anlam taşımadığını fark etmeden, "Çok güzel..." diye mırıldandı. Gerçekte, delikanlının anlattıklarında hiç de güzel bir yan yoktu. Oysa genç Wittstock, heyecanla cevap verdi:

"Evet, sağlık birliğinde çalışmak gerçekten çok güzel. Uçaksavar birliğinde ya da Hitler Gençlik kollarında görevli olmaktan çok daha iyi." Zecke'nin karşılık vermediğini görünce de sözünü sürdürdü, "Yaşıtlarımın hepsi askere alındı. Kimi cephede, kimi fırtına birliklerinde, ikisi de bana göre değil."

"Sen kahraman olmak istemiyor musun? Zafer beklemiyor musun? "

"Ben sadece bu işin sona ermesini bekliyorum."

"Peki, ya öteki yaşıtların? "

"Onların hepsi de yarım akıllı."

Aslında, 'zafer' konusundaki düşüncelerini bir albaya açıklamak on altı yaşındaki Wittstock için biraz yarım akıllılık sayılabilirdi. Ama ne de olsa, Zecke başka albaylara benzemezdi. Az sonra Zecke kalktı, Berlin'de dolaşırken battığı tozdan, pislikten arınmak için yukarı çıktı.

Sığınağa döndüğü zaman, Wittstock'u yalnız buldu. Wittstock, bir

süre sustuktan sonra, "Demek işin sonunu bekliyormuş," dedi. Yarım akıllı olmayan arkadaşlarından birini görmeye giden oğlundan söz ediyordu.

"Bu patırtının bitmesini bekliyormuş."

Zecke, "Evet," diye kestirip attı.

"Bu akşam pek keyfin yok."

Zecke esnedi.

Wittstock susmadı. Konuşmak ihtiyacında olduğu belliydi. Söylediklerine belki kendi de inanmıyor, yine de içini dökmek istiyordu. Bilinçaltının gücünden söz etti. Herkesin belirli ölçülerde bilinçaltının etkisinde olduğunu, bu karanlık gücün politikadaki ve sanattaki etkinliğini anlattı. Wittstock, kendini toparlayıp da yeniden gerçeklere değinmeye başlayınca Zecke onun sözlerine kulak verdi. Wittstock, ressamlardan, resimde biçimin ve çizginin ortadan kalkışından söz ediyordu.

"Fransızlar, mantığa isyan ettikleri zaman, karşımıza bir Matisse, bir Braque çıkarıyorlar. Resimdeki keskin çizgiler renklere dönüşüyor. resim kaynayan bir kazan, bir cümbüş oluveriyor. Edebiyatta da gerçeküstücülük düşler, yanılsamalar moda oldu artık."

Zecke, konuşmaya katılmak gereğini duyarak, "Ve her şey kuşku uyandırmaktan öteye geçmez oluyor. İnsanoğlu, Eyüp kadar çaresiz kalıyor olaylar karşısında," dedi. "Ancak şu var ki, bunların tümü, bir çeşit dinsel anlatım biçimini aramaktan doğuyor. Dejenere damgasını yiyenler ve toplumun dışına itilenler, sadece Tanrı'yı fırçayla, renkle ve soyut düşüncelerle arayanlar olmuş hep. Buraya kadar seninle aynı görüşteyim. Ne var ki, bugünkü politika amatörlerinin ve eşkiyalarının davranışlarını, bilinçaltı diye, karanlık güçler diye açıklamaya kalkıştığın zaman seninle birlik değilim. Bugünkü duruma, ben bir çeşit 'felç' olma gözüyle bakıyorum. Sen, bilinçaltı diyorsun. Oysa biz Almanlar, felç olsak bile metodik insanlarızdır ve bilinçaltımız bize egemen de olsa, canavarlar ve adını bilip bilmediğimiz yırtıcı masal hayvanları insan kılığına girdikleri, devletin başına geçtikleri, insan eti tıkınarak, insan kanı içerek semirdikleri zaman elimizi kolumuzu bağlayıp seyretmeyiz..."

"Üçüncü Reich'a neden karşı olduğunuzu bir türlü anlayamıyorum."

Bu yeni bir sesti ve bu sesin duyulması sohbetlerini noktaladı. Hoş, buna sohbet demek de doğru değildi. Daha çok, birbirlerini iğneliyorlardı. Wittstock'a sorarsanız, aralarındaki gerçek çatışmanın biçim değiştirerek su yüzüne çıkmasıydı bu. Gelen, Wittstock'un her günkü konuğu

Splüge'ydi. Koltuğunun altında bir paket, elinde bir çantayla girivermişti içeri. Elindekileri masanın üzerine koyduktan sonra paketleri açmaya koyuldu.

"İçki ve konserve," diyerek pakettekileri saymaya girişti. "Sığır konservesi, dil, kol kadar bir sosis,kanyak. Doğrusu, homurdanmaya hiç de hakkımız yok. Bunlar da sigara ve pürolar. Bir de hanımefendiye özel armağan var."

Bayan Wittstock onların yanında değil, yukardaydı. Splüge, bir kutu Rus sigarası çıkartmış gösteriyordu. "Moskova'dan geliyor. Oder'i geçmişler ve bunları arkalarında bırakmışlar. Ben de bugünlerde şöyle bir Oder'e kadar uzanmak istiyorum. Birkaç gün kalıp döneceğim."

Splüge, Wittstockların evinde hiç yabancılık çekmiyordu. Gitti bardak getirdi. Şişelerden birini açtı. Bardaklara içki koyduktan sonra kendi kadehini kaldırarak, "Üçüncü Reich'ın ya da bir başka şeyin şerefine!" dedi. "Bugün bizim büro epey hareketliydi. Sözümona basın toplantısı yapıldı. Toplasan bir düzine gazeteci çıkmazdı. Hele yabancı muhabirlerden kimse gelmemiştl. Topukları kıçlarını döve döve tüymüşler hepsi. Doktor hazretleri (Goebbels) oldukça solgun görünüyordu, ama böylesi ona daha çok yakışıyor. Öyle bir konuştu ki!"

Propaganda nazırı önemli açıklama'ar yapmış olmalıydı. Splüge, ikinci kadehi de bir solukta devirdi. Ötekilerin kadehlerini yeniden doldurdu ve kendisine yetişmelerine fırsat vermeden üçüncüyü de yuvarladı.

Teğmen Splüge, elli yaşındaki Zecke'den ve elli ikisindeki Wittstock'dan çok genç sayılırdı. Kırk dördüne daha yeni girmişti. Babası tanınmış bir avukattı. Zecke de yakın aile dostlarıydı. Splüge'nin elinde şekerlerle ilkokula gittiği gün daha dünmüş gibi gözlerinin önündeydi. Sonraları Zecke, onun okuldaki başarısını hayranlıkla izler olmuştu. Çok yetenekli bir çocuktu. Teknik okula giderken, bir yandan da resim ve müzikle uğraşırdı. Doğrusu istenirse, onun bu tarz bohem eğilimleri babasına epey pahalıya mal olmuş ve sonunda kendi akademik kariyerinin başlamadan bitmesine yol açmıştı. 1933'te Splüge bir caz orkestrasının başındaydı. Babası partili olduğu için, Splüge de bir yolunu bulup partiye girmiş ve hızla yükselme yolunu tutmuştu. Savaş patladığında, Splüge yeni Reich'ta sağlam bir yer edinmişti.

Şimdilerde ise Vicco Splüge, babasının arkadaşlarına hoşgörüyle tepeden bakacak, onlara takılacak kadar büyük adam olmuştu. Ansiklopedik bilgisine hayranlık duyduğu ve evindeki dostluk havasından

hoşlandığı Wittstock'un yazılarını pek önemsemezdi, Zecke'ye karşı ise, kurmay olduğu için hep tetikte dururdu. 20 Temmuz'dan sonra da kuşkuyla bakar olmuştu. Ancak, bu değerlendirme, öğrencilik yıllarında bir kahraman olarak gördüğü bu baba dostuna adıyla hitap etmesini ve onunla ilgili söylentilere karşın bu yakınlıktan gurur duymasını engellemezdi. Üstelik Partinin görüşleri konusunda kendine özgü düşünceleri vardı. Zırvalar yığınının altına imzasını attığı hiç görülmemişti. Fikir ve beğeni dendi mi, kendi yargısını bağımsızlıkla sürdürürdü. Parti onun işvereniydi, dostları ise kendi bileceği işti.

Splüge'nin dili, beşinci altıncı kadehten sonra çözüldü. Bir puro yaktı. Beyaz külleri bir uzman bakışıyla süzerek konuşmasını sürdürdü:

"Dediğim gibi yakınmaya hiç hakkımız yok. Biz, elit tabakadan, olanlar, günümüzü gün ediyoruz. Dünyanın hiç bir demokrasisinde, Üçüncü Reich'taki özgürlüğü bulamazdım. Metelik harcamadan bütün Avrupa'yı dolaşabiliyorum. Ne kadar çalışsam böyle para kazanamazdım. Bir yandan genel yayın müdürü olarak toplu sözleşmeye giriyorum, bir yandan Propaganda Şubesinde üsteğmen olarak maaş alıyorum. Üstüne üstlük de, yazılarım için ayrıca telif ücreti alıyorum. Düşümde görmediğim kadar çok para geçiyor elime."

"Ceremesini ödersin bunların, hem de çok yakında!"

"Gerçekten çok yakında olduğunu sanıyor musun Herbert? "

Kadehini doldurdu ve başına dikti.

"Doğruşunu isterseniz, hepsi bir. Nereye gittiğimizi görmüyor değilim. Bütün bunların ceremesini hepimizin felâketiyle ödeyeceğiz. Ama, ceremesi ödenmeyen bir şey var mıdır ki? Sessiz sakin bir orta sınıf yaşamı sürsen bunun ceremesini bunalım olarak ödersin. Ya da Üçüncü Reich'ta olduğu gibi bir Avrupa fatihi olursan, onun ceremesini de ufak çapta bir Avrupa felâketiyle ödersin."

Canavar düdükleri Splüge'nin sözlerini kesti. Büyük bir saldırıyı haber veren alarmın yükselip alçalan sesine kulak verdiler.

Splüge yerinden kıpırdamadan, "Yetti artık be," dedi.

Zecke de hiç kalkmaya niyetli görünmüyordu. Wittstock ise yerinden fırlamış, eşyasını hazırlayıvermişti. Zecke, Alexander Alanındaki sığınağı ve kadını anımsadı...

"Demek ceremesini ödeyeceğiz...Tevekkeli değil, Führer, çikolata dağıtan iyi yürekli bir amca tavrıyle herkese zehirli kapsüller dağıtmıyor."

Canavar düdüklerinin yükselip alçalan sesi, bombardıman uçaklarının gürültüsüne karışıyordu. Bir bomba düştü, masanın üzerindeki kadehler şangırdadı. Bayan Wittstock, heyecanla odaya daldı:

"Albert, neden sığınağa gelmiyorsunuz? "

Wittstock'da karısını katıldı:

"Hadi Herbert, Vicco, alarm başladı."

Splüge sözünün kesilmesine sinirlenmişti, "Alarm bilmem nemden aşağı..." dedi. "Özür dilerim, Bayan Wittstock, hadi gidin siz o gülünç sığınağınıza."

Bayan Wittstock koşarak çıktı. Giysilerini ve sığınak eşyasını yüklenen Wittstock, çıkmadan önce bir kez daha onlara döndü. "Canınız isterse," dedi. "Ama bodrumdan çıkartılan yanmış cesetleri gördüğünüz zaman aklınız başınıza gelir."

"Yanmış cesetler, parçalanmış cesetler, kurumuş cesetler, parçalanmış böbrekler, çökmüş ciğerler, süngere dönmüş yürekler," diye atıldı Splüge. "Bütün bunları anatomi derslerinde ezberledik. Gözümü korkutamazsın!... Neyse, gitti işte, hanım da gitti, o da. Şişe de dibini buldu. Ama ne gam, bir tane daha var nasıl olsa. Onu da açarız, değil mi Herbert? "

Splüge, bu sefer içkiyi kocaman bardaklara doldurdu. Kiler, yarı bodrum sayılırdı. Pencerelerin önü, kum torbalarıyla kapatılmıştı. Bir bomba daha düştü ve kum torbalarından oluşan duvar çöküverecekmiş gibi sallandı. Yer sarsıldı, üst katta bir şey yuvarlandı.

"Vay canına, çok yakına düştü bu!"

"Aldırma. Tepemize düşmedi ya. Nerede kalmıştık? İnsanın sözünü bitirmesine fırsat vermiyorlar ki. Ha, evet, soluk benizli doktorumuzun bu sabahki basın toplantısını konuşuyorduk. Belki de son toplantısıydı. Almanya'nın direnme gücünden, doğudaki saldırı hazırlığından, kanımızın son damlasına kadar savaşmaktan söz etti...Anlıyorsun, değil mi Herbert? "

"Tabii."

"İşte bunları yazmamızı istiyorlar. Düşman cephesinin dağıldığını yazmamızı bekliyorlar. Halkı son bir çabayla harekete geçirebilmek için, bunları şişirmemizi istiyorlar. Herif ne dese beğenirsin: Bunlara inanacak kadar budala olduğumu sanmayın. Almanya'nın yenilgisi kaçınılmazdır. Sadece son bir isteğim var, dedi. Görmeliydin Herbert, Azrail gibi renksiz ve dimdik duruyordu. Aradan beş yüz yıl geçse de, tarih

kitapları, Propaganda Nazırı Goebbels'in sayesinde Alman halkının teslim olmayıp sonuna kadar savaştığını yazacaklar, dedi. Görüyor musun!"

Ayaklarının altında yer sarsılıyordu durmadan. Bu, bombardımanın kentin merkezine yönelmiş olması demekti.

"Neler görüyorum, Herbert? "

"Ne olacak, senin o Azrail'in ve Wilhemstrasse'de, Voss-Strasse'de karargâh kurmuş olanların hepsi, dünya tarihini bir Wagner operası sanıyorlar. Birer sıçan gibi geberecek gangsterlerin, tarihte yerleri olmayacağı akıllarına bile gelmiyor."

Ayaklarının altından sürekli sarsıntılar geliyordu.

"O kapsüllerden ben de aldım Herbert, hem de doktorun kendisinden. Üstelik, iki tane aldım, biri de senin için. İşte, al. Ne olacağımız bilinmez ki. Elektrik direğinde mi sallanırız, Ruslar mı gelirler, hepsi mümkün. Onun için, bunlardan bir tane bulundurmakta yarar var."

Albay Zecke, beyaz bir tozla doldurulmuş kapsülü aldı, cüzdanına yerleştirdi. Vicco haklıydı, ne olacağı hiç kestirilemezdi. Artık cebinde gizemli bir hazine vardı. İstediği anda açabileceği, belki de hiç gerek duymayacağı karanlığa açılan gizli bir kapı.

Birden kilerin çok bunaltıcı olduğunu fark etti.Ayağa kalktı. Dışarı çıktı. Gökyüzü ne tuhaftı. Alevlerden yükselen dumandan kocaman bir bulut oluşmuştu ve bu bulut toprağa hiç bir gölge yansıtmıyordu. Zecke kendini yere attı. Burnuna değen bir çimen yığını olağanüstü büyük görünüyor, çöldeki kaktüsler gibi yalın ve dikenli duruyordu. Avus'un üzerinden ya da Zehlendorf'dan kıvılcımlar yükseliyordu. Petrol tankları alev almışlardı. Berlin, alevlerden bir çember içindeydi. Bu koca fırının merkezi Belediye ya da Alexander Alanı olmalıydı.

Bombardıman uçaklarının gümbürtüsü giderek uzaklaşıyordu. Saldırı bitmek üzereydi.

Yerdekiler de öyle, tükenmiş, cephanesiz ve suskundular. Yol boyu evler yıkılmıştı. Bodrumlarda, sığınaklarda cesetler yatıyordu. Sağ kalanların ölülerle vedalaşma anı gelmişti.

Zecke tekrar içeri girdiğinde, Splüge'yi bıraktığı yerde, gözlerini ona dikmiş bakar buldu.

"Berlin'den geçerken yüreğim kan ağlamıyor sanma Herbert. Neye döndü? Sokaklar, evler ve insanlar tıpkı..." Bir benzetme yapmaya çalışıyordu. Ne de olsa dehşet sahnelerini dile getirmek onun

mesleğiydi. Ne var ki, bu kez sözcükler ona boyun eğmiyor, yeterli bir tanım bulamıyordu.

"Tamam, buldum! Tıpkı...yok, hayır, bu da olmadı."

"Uğraşma öyleyse."

"Neden uğraşmayacakmışım? "

"Boş konuşmaktansa hiç konuşmamak daha iyidir."

"Yaşamım mahvoldu, Herbert. Hiçbir şey başaramadım. Önemli tek söz etmedim. Şimdi de, soluk benizli doktor ve ötekilerle birlikte girdaba kapılıp gideceğim... Soluk beniz, buz gibi bir yürek. Alabildiğine zeki, alabildiğine de donuk. Çevresinde bir alay kadın var, ama zerre kadar sevgi yok. Magda, dişi bir kaplan gibi mücadele ediyor onunla. Beş çocuğunu alıp Berlin'den gitmek istiyor. Ama o bırakmıyor. Birlikte yaşadık, birlikte öleceğiz, diyor. Lanke'deki yazlık villasında karısıyla çocukları sığınaktayken, o benim komutanımla birlikte üst katta kalmış, Berlin'i ve hava akınını seyretmiş. Yaşamanın önemini yitireceği bir an geleceğinden söz etmiş ve gözlerini alevler içindeki şehiden ayırmaksızın sözünü sürdürerek, çocuklarının böyle bir dünyada nasıl yaşayabileceklerini aklı almadığını söylemiş. Komutanımın, oturup da bunları bana uzun uzadıya anlattığını sanmayın. Ağzını bile açmadı. Ama söz arasında, oradan bir şey, buradan bir şey kapıp birleştirerek, sanki kendim oradaymışçasına kafamda bütünledim olanları. Gece yarısı saatlerce bahçede dolaşmışlar ve insanın babası bile olsa, çocuklarının yaşamı hakkında karar verme yetkisi olup olmadığını tartışmışlar. Sonunda doktor , reşit olmamış çocukları, kaldıramayacakları ağırlıkta bir kararın yükünden kurtarmanın babalık ödevi olduğunu söylemiş. Birlikte yaşanır, birlikte ölünür! Çocuklar için de geçerli bu, benim için de. Ben, masum çocuk Viccko Splüge için de geçerli. Üstelik ben büyümek, reşit olmak için çaba da gösterdim...uçurumun kıyısına gelmeden önce uğraştım. Uçurumun kıyısında çılgınca dans eden o şeytani hiyerarşi; birer ikişer aşağı yuvarlanıyorlar, dün Schliff, Rabenalt. Rictisch... Olacakları gün gibi görüyorum Herbert, eğer Goya gibi olayların üzerinde kalabilsem, reşit olabilsem, olgunlaşabilsem, o zaman mahvolmuş bir yaşam bile bir şey demektir. Hepsini bir kefeye koymalı, canavarları, saydığın bütün o masal canvarlarını..."

"Bana baksanıza, size iki çift sözüm var..." Wittstock, karısı ve on altı yaşındaki oğluyla birlikte gelmişti.

"Ne istiyorsun? Bütün isteyeceklerine, soracaklarına cevap verecek

havadayım şimdi."

"İkinizin de sesinizi alçaltmanızı istiyorum."

"Ne oldu? "

"Tatsız bir şey oldu. Ölümcül konuşmalarınızın bir bölümünü duymuşlar. Üst katta şirin bir hava albayıyla karısının ve çocuklarının oturduğunu hepten unuttunuz galiba. Albay, bırakın kendisiyle aynı rütbeden birisini, hiç kimseyi ihbar etmek istemezmiş. Ama çocukları, yüksek rütbeli subayların ve Parti ileri gelenlerinin Almanya'nın geleceği konusunda böylesine karamsar sözler etmelerinden dehşete kapılmışlar."

"Umarım, bu konuda düşündüklerini albaya çoktan söylemiş, dersini vermişsindir."

"Düşündüklerimi söylemek mi, Herbert, sen beni nereye çekmek istiyorsun? "

"Cancağızım, eğer eski aklının ve yürekliliğnin yarısı kalmış olsaydı, sözü adamın ağzına tıkar, "Albayım, çocuklarınızı bu kadar çok seviyorsanız birkaç gün içinde Rus tanklarının kapıya dayanacağını, yapılacak en kestirme İşin beyaz bayrak çekmek ya da teslim olan koca bir şehir halkı ne yapıyorsa onu yapmak olduğunu onlara söylersiniz, derdin. Böyle demen gerekirdi. Ne zaman uyanacaksın sen? Ne bekliyorsun? Ya da kimi beklIyorsun? Führer dedikIerl o korkudan titreyen hayaleti mi, gününün dolduğunu hâlâ anlamayan o caniyi mi bekliyorsun? "

Kapı hızlı hızlı vuruldu.

"Gör işte gününü? "

"Hangl günü, seni gidi tükenik aydın bozuntusu!"

Bayan Wittstock kapıyı açtı. Sözünü ettikleri hava subayı Albay Aachern gIrdi. İçerdekileri üstün körü selamladı. Wittstock'un gösterdiği sandalyeyi görmezden gelerek oturmadı. Wittstock'a ve Splüge'ye de bakmadı. Doğruca Zecke'nin karşısına geçti ve konuşmaya başladı:

"Yüksek rütbell bir subay, az önce kulak misafiri olduğum sözleri söylemeye cüret edebiliyorsa, Almanya'nın sonu gelmiş demektir. Namus sözü vermiş biri, nasıl olur da savaşta Başkomutanını yalnız bırakır? "

Zecke, sadece, "Yaa..." diyebildi. Birdenbire kendini nerede bulmuştu? Çokton yok olduğunu sandığı bir dünyada, bağlılık andının hâlâ konu edilebildiği bir dünyada. Ne var ki, bu bağlılık sözünün ne korkunç bir zincir olduğunu, en kafalı, en aklı başında kişilerin bile çoğunlukla bu and karşısında mantıktan, sağduyudan, vicdanlarından ve

sorumluluk duygularından uzaklaştıklarını onun kadar iyi bilen olamazdı. Ancak, geleneklere sıkı sıkıya bağlı yaşlı arkadaşlarında doğal görünen bu tutum, genç subaylarda, hele hele havacılarda akıl almaz bir davranış olarak sırıtıyordu. Mölder'in kuşku uyandırıcı çakılışından sonra, Udet'in intiharından sonra, gerçekle aldığı emirler arasındaki uyuşmazlıkla karşı karşıya kalan Hava Müfettişi Galland'ın bütün madalyalarını Göring'e iade etmesi olayından sonra, hava kuvvetlerinin aşırı yük altında kalmasından ve Birinci Dünya Savaşından tamamen dağılmış ve demorolize olmuş olarak çıkan deniz kuvvetlerinin durumuna düşmesinden sonra, evet bütün bunlardan sonra, Albay Aachern'in içtenlikle konuştuğuna inanamazdı. Aachern, böylesine taş gibi duygusuz olamazdı. Askerlik andı, dik durması için bir korse görevi yapıyor olmalıydı. Ama konu bir kez açıldığına göre, kendisinin de konuşması gerekiyordu.

Zecke, kendi kendine konuşur gibi alçak sesle.

"Otuz dört yıldır taşıyorum bu üniformayı." dedi. "Bu süre içinde hükümetler değişti ve ben tam üç kez bağlılık andı içmek zorunda kaldım. İçtiğimiz andın getirdiği yükümlülükler her keresinde aynıydı. Ne var ki, bu son kez, eski Prusya geleneğine aykırı olarak, bağlılık andını, bayrağa ya da bir ilkeye değil, bir kişiye yaptık. Bu, ilkeyi unutmamız gerektiği anlamına gelir mi? Bir kişiye bağlılık andı içtik diye, artık bu ilkeyi temsil etmeyen ve aslında da hiçbir zaman temsil etmemiş bir kişiye bağlanıp mantığa ters de düşse savaşı sürdürmemiz mi gerekir? "

"Bay Zecke, söyledikleriniz, en hafif deyimiyle inanılmaz şeyler. Mantığa ters düşmek derken ne demek istiyorsunuz? "

"Demek istiyorum ki, her şey yıkıldı, çöktü, artık tükendik ve bütün dünyayla savaşmak durumunda değiliz."

'Her şey yıkıldı' bu sözler Aachern'e dokundu. Rechlin hava üssünde görevliydi. Başlangıçta elinde doksan uçak varken, bugün kala kala hareket edebilir durumda beş, bilemedin altı uçak kalmıştı. Geri kalanlar, ya bombadan hasar görmüşler, ya makineleri onarılmayacak ölçüde bozulmuş olarak hangarlarda yatıyordu. Ya da tam kalkacakları sırada isabet almış olarak pistin kenarında parçalanmış duruyorlardı.

"Siz de pekâlâ biliyorsunuz ki elimizde ne malzeme var, ne de insan gücü!" Zecke bu sözle taşı gediğine koyacağını biliyordu. Aachern Zecke ne kadar haklı diye düşündü. Elinde yakıt yoktu, bulabildiği de

patatesten çıkarılmış uydurma benzindi. Makineler berbat olmuştu. Yağ da aynı durumdaydı, pislik doluydu. Makineyi on dakika çalıştırdıktan sonra yağını değiştiremezseniz, gideceği yer ancak çöplüktü. Gerçek yakıttan, gerçek yağdan yoksun makineler acınacak durumdaydılar. Başlangıçta düşman uçaklarını izlemek için tasarlanmış olan Messerschmidt, sonradan savaş uçağına çevrilmişti ve hâlâ o eski ME 62'lerle havalanmak zorunda kalıyorlardı.

Albay Aachern, "Doğru..." dedi. "Ama bu evde, ortaklaştığımız bu çatının altında bu sözleri duymak beni üzüyor," diyerek Wittstock'a döndü.

Ayakta duruyordu, ama oturması için yapılan ikinci çağrı üzerine sandalyeyi masadan epey uzağa çekerek oturdu.

"Mantığa ters düşmek derken, askerlerden sonra şimdi de karılarını ve çocuklarını ölüme gönderiyoruz, hem de yitirilmiş bir dava adına, askeri ve siyasal bir amaç olmaksızın ölüme gönderiyoruz, demek istiyorum. Bugün vardığımız nokta budur Herr Aachern, tarladan sonra şimdi de tohumları yakıyoruz."

Bu da doğruydu, pilot okullarından çekilip alınan şuncacık çocuklar, kısa bir kurstan sonra ME 62'lere bindiriliyor ve ilk uçuşlarında çakılıyorlardı. Yanan tohumlar bunlardı işte.

Aachern, sandalyesinde put gibi oturuyor, çevresindekileri karamsar bakışlarla süzüyordu. Ne işi vardı burada, ne diye karısını da beraber getirmişti, hiç değilse onu bu zehirli havadan uzaklaştırmalıydı. Hoş, bu pek de gerekli değildi, karısının da zaman zaman tepesini attıracak sözler ettiğini duymuştu.

Wittstock, "Ne korkunç bir gerilim içindeyiz!" dedi. Ama Zecke, bir el hareketiyle Wittstock yersiz sözünü savuşturdu. "Kimseye ninni söylememiz gerekmez. Burada bir yanardağın üzerinde oturuyoruz ve artık açık seçik olmak zorundayız. İşin üzücü yanı, böyle konuşmamızı gerektiren nedendir. Sadece biz değil, Berlin'in bütün sığınaklarında bulunanlar, bu umutsuz durumdan çıkış yolu aramak için beyinlerini zorlayıp duruyorlar."

"Birer tek daha atalım."

Splüge, hava albayınınki de dahil olmak üzere herkesin kadehini doldurmuştu. Hanımlara içki ve Rus sigarası verildi. Ama Albay Aachern, o sabah Genel Karargâhtan aldığı ve şimdi de cebinde duran emir yüzünden, oradakilerle arkadaşlık edemeyeceği gibi, ikramlarını da kabul edemezdi. Bu tür konuları şimdiye kadar hiç kimseyle

konuşmamıştı. "Ben sadece işimi yapar, gerisini düşünmem," derdi. Bu sorunlar-ki gerçekten ağır sorunlardı- üstlerini ilgilendirirdi, kendisi bunlara ne diye kafa yoracaktı?

Böyle düşünüyordu. Şimdiye kadar hep böyle düşünmüştü. Belki de düşünce tarzını değiştirmesi gerekiyordu. Zecke'nin haklı olduğu pek çok nokta vardı. Bir de aldığı emir vardı işin içindeI Berlin göklerinde dolaşarak gece yarısı kuzeyden gelecek bir kurye uçağını koruma emri verilmişti kendisine. Neyle koruyacaktı? Emirde, 'eldeki bütün olanaklarla' deniliyordu. Yani filodan geriye kalan beş ya da altı uçakla. Eğer silahlar yeterli bir savunma olanağı sağlamazsa, baştan kara dalınacaktı. Mosquitoe'larla dolu bir gökyüzünde gece yarısı kovalamacası yapılacaktı demek.

Splüge, "Biz hâlâ konyak içiyoruz." dedi. "Ötekiler çoktan siyanür içtiler. Kimi de veronal ya da morfin yuttu."

Albay Aachern, bakışlarını birinden ötekine gezdirdi. Bu kır saçlı kurmay subayın genç bir yüzbaşı olarak Verdun'deki günlerini, sonra Moskova'da yaptıklarını çok dinlemişti. Öteki ise Partinin üst kademelerindeki bir üsteğmendi, ama ne biçim konuşuyordu öyle! Siyanür, veronal baştan kara dalmak... Japon intihar uçaklarını taklit etmek başarısız örneklerle sonuçlandıktan sonra, onca başarısızlıktan sonra böylesine çılgınca bir emir nasıl verilebilirdi? Hava Mareşali bu emri yazdırırken sarhoştu mutlaka. Galland ona karşı çıkmakta yerden göğe haklıymış demek. General, bu emrin ölüm kalım pahasına yerine getirilmesi gerektiğini söylediğine göre, çok önemli bir durum vardı demek. Sırtımız soğumadan uçuşu sürdürmemiz gerekiyor...Sonra da, zavallı Lisa. Ertesi gün, daha ertesi gün ve gece görevini yapmak için Rechlin'e gitmek zorunda olduğuna safça inanan karısına baktı. Zavallı Lisa...zavallı Hans, Joachim ve Anneliesse.

Aachern, masada konuşulanları duymuyordu bile. Masadakiler de onun dalgınlığını saygıyla karşılıyorlardı. Dalıp gitmesi için çok haklı nedenler olmalıydı. Sonunda Zecke, onu tekrar konuşmaya katmak istedi. "Aklıma gelmişken söyleyeyim," dedi. "Sonunda Dr. Lemke'yle bağlantı kurabildim. Öyle sandığınız gibi siyanür içme hikâyesi değil bu. Onunla nasıl karşılaştığımı ve birkaç gün önce başından geçenleri anlatmak istiyorum, bu sizi ilgilendirecektir sanırım. Albay Aachern. Dr. Lemke, çoğunluğun tersine dünyanın batmak üzere olduğu inancında değil. Kendisi eski bir dostumdur. Çok akıllı adamdır. Büyük bir

matbaanın başındadır. Ayrıca bilimsel bir dergi çıkartır. Kaç zamandır onu görmek istiyor, ama bir türlü bulamıyordum. Telefon çalışmıyordu. Neyse, dün kızkardeşi telefonu açtı. Kardeşi oradaymış. Batıdan yeni dönmüş. Yol yorgunluğuyla kafayı vurmuş yatıyormuş. Kardeşini uyandırmasını, adımı vermesini ve Berlin'den gitmemin gün meselesi olduğunu söylemesini kendisinden rica ettim. Kadıncağız gitti, geldi, kardeşinin benimle görüşmek istediğini, kahvaltıdan sonra bana bir saat zaman ayıracağını haber verdi. Onu görmeye gittim. Düşman güçlerinin her an son saldırıya geçeceğini beklediği için, ailesini Constance Gölü kıyısına taşımış. Sonra Groningen'e, oradaki ünlü kolejde okuyan on dört yaşındaki oğlunu almaya gitmiş. O daha Gröningen'den ayrılmadan önce, Amerikan öncü tankları yirmi beş kilometrelik mesafeye yakınlaşmışlar. Serüveni böylece başlamış. "Aibayım, yaptığımın çılgınlık olduğunu biliyordum." diye yanıtladı. Orada kalabllirdim. Kolej idaresi, beni Amerikalılardan saklamak için, okula tarımsal danışman olarak alabileceklerini bildirdi. Bu öneriyi, tam kabul edecekken, kendi kendime, 'hayır, senin yerin Berlin'dir, hemşerilerini bu felâkette yalnız bırakamazsın,' dedim. Bu arada Amerikalılar daha da yaklaşmışlardı. Son anda bir at arabası tuttum ve dağılan Alman ordusunun içinden geçerek tarlalardan Doğuya doğru vurdum. Her türlüsünü gördüm. İlerlemek istemeyen asker mi dersiniz, canını kurtarmak için kaçan er mi dersiniz, ne ararsanız vardı. Disiplin diye bir şey kalmamıştı, ordu darmadağın olmuştu. Başıbozukluk almış yürümüştü. Beş saat sonra, tam bir tren istasyonuna varmıştık ki, alçaktan uçan düşman uçakları tepemizde bittiler. İnan bana Zecke, modern savaşlarda bir ülkenin hava kuvvetleri yenik düşmüşse ya da düşmanın hava kuvvetleri senden güçlüyse, o zaman işin bitmiş demektir. Hiçbir askeri manevra, hiçbir karşı koyma başarılı olamaz. Amerikan bombardıman uçakları, karayollarına da, demiryollarına da göz açtırmıyor. Gün dogduktan sonra, ne bir lokomotif yola çıkabiliyor, ne de başka bir araç ya da göçmen grubu yollara düşebiliyor. Yollarda en ufak bir şey görüldüğü anda, uçaklar, deli gibi dalıyorlar ve ortalığı darma duman ediyorlar. Bunları kendi deneylerimden örnekleyerek anlatıyorum. At arabasını bıraktım ve trene bindim. Yirmi dakika geçti geçmedi, bu kez bombardıman uçakları trenin üzerine dalış yaptılar. Yol ortasında trenden inip canımızı kurtarmak için bir köprünün altını siper almak zorunda kaldık. Uçaklar, köprünün üzerindeki treni paramparça ettiler. Bombalar treni ve köprüyü

delip geçti, tam önümüzde patladı. Çevremde subaylar, siviller, yaşlı kadınlar ve çocuklar vardı. Herkes paniğe kapıldı. Genç subayların bile kendilerini tutamadıklarını gördüm. İnan bana, böyle bir olay yaşayan subayların bir süre savaş alanına gitmemesi en uygunudur. Artık her şey bitmiştir. Bu, kesin bir çöküştür.

"Lemke işte bunları anlattı. Hesaplaşma gününün geldiğine inanıyor. Almanya'nın başına bu belayı açanın da Hitler olduğunu düşünüyor ve ona olan düşmanlığını hiç saklamaya çalışmıyor. Ne var ki, hemşerileri felâket içindeyken, onları yalnız bırakamıyor. Bağlılık andı içmemiş olsa bile yine gönlü buna elvermiyor." Aachern, "Evet, başkaları adına sorumluluk taşımak!" dedi. "Ama hiç değilse, onun sorumluluk duyacağı kişiler var henüz. Benimse aylardır sorumluluğunu taşıdığım kimse yok." Aachern, avcı uçaklarından jetlere ilk atandığı zaman, oradaki havadan hoşlanmamış, pilotların ve mürettebatın laubaliliğini, disiplinsizliklerini kınamış durmuştu. Oysa şimdi, dağılan çeşitli birliklerden derlenmiş pilotlarla birlikte çalışmak daha da beterdi.Eskiden askeri disipline pek uyulmasa bile, hiç değilse birtakım ruhu görülürdü. Bir keresinde bacağı alçıda olan bir pilot, fllonun sayısını düşürmemek, gücünü azaltmamak için o haliyle uçağına tırmanmıştı. Oysa şimdi, çeşitli yerlerden gelen bu başıboş ekip, havayı bozmuştu. Disiplin diye bir şey kalmamıştı. Kişisel ya da siyasal bir suçtan ötürü askeri mahkemede hüküm giyenlerin sayısı giderek kabarıyordu. Çoğu malzemenin yetersizliğinden, kötülüğünden yakınmış, dillerini tutmadıkları için cezalandırılmışlardı. Rütbesi alınan subayın haddi hesabı yoktu. Göğsü dizi dizi madalyalarla süslü albayların cavuşluğa bile indirildikleri olmuştu. Bundan kurtuluş yoktu. Artık son gelmiş çatmıştı...Kimi cephe hizmeti için elverişli, olmadığını öne sürmüş, kimi sağlığını bahane etmiş, kimi de panige uğrayarak kaçmış ve uçağıyla çakılarak ölmüştü. Savaş gücü olmayan bir ekipti bu. Ama şimdi bu ekip bile yoktu. Aachern'in elinde kala kala, eğitilmiş bir takım yerine bir çeşit alan nöbetçileri kalmıştı. Onlar da olsa olsa beş altı taneydiler...Yerde ise hiç mürettebat yoktu. Durum böyleyken, aldığı emirde düşmanın üzerine baştankara dalmaktan söz ediliyordu!

Aachern, Lemke'nin.pek çok noktada haklı olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. "Hava gücünün önemi konusunda söyledikleri yerden göğe kadar haklı. Çocuklarımı hazırlamam, onlara anlatmam gereken şeye gelince, onda da haklısınız Albay Zecke," Aachern, yanlarında hiç

kimse olmadan, Zecke'yle baş başa dertleşebilmeyi, ona içini dökebilmeyi belki de içtenlikle isterdi. Ne var ki, cebindeki özel emri bir an için bile kafasından uzaklaştıramıyordu. Bu emri yerine getirecek olan sadece kendisiydi. Birden yerinden kalktı, Bayan Wittstock'un elini öptü ve ötekilere dönerek, "Konukseverliğlnize teşekkür ederim, iyi geceler." dedikten sonra karısıyla birlikte çıktı.

Albay Zecke, bombalanmış, sayısız yaralarla kanayan şehirde son kez dolaşıyordu. Spittelmarkt'ın arkasında, tarihi bir kalıntı izlenimini uyandıracak kadar yıkılmış ve terkedilmiş bir alana geldi. Alabildiğine yağmur yağıyordu. Akan sular ve birikintiler, yıkıntıları olduklarından da acınacak bir duruma getiriyordu. Raylar üzerinde rulmanları yağlanmamış, hiçbir yanı onarılmamış bir tramvay ilerliyordu. Zecke, sokaklarda, sığınaklara taşınmaları hiç bitmeyen kadın ve erkek kalabalığının ellerinde eşyalarıyla koşuştuklarını, ev kadınlarının karneyle bir şeyler alabilmek için kuyruklarda bekleştiklerini ya da çeşmelerden kovâlarla su doldurduklarını gördü. Zecke, Wittstock'la birkaç kez daha konuştu. Ama, bu konuşmaları da öncekiler gibi onları ortak bir görüşe ulaştıramadı. Aachern bir daha gözükmedi. Splüge'dense, birkaç günlüğüne Oder cephesine gittiğini bildiren pusuladan başka haber çıkmadı.

Zecke, Karlhorst Eğitim Okulunda, bürosuna gitmek için kantinden geçerken bütün suratlarda bir değişiklik olduğunu fark etti. Bu öylesine belirgindi ki, Zecke, yüzü allak bullak olmuş birini çevirip sormadan edemedi:

"Ne oldu sizlere? "

"Bilmiyor musunuz? "

"Hayır, neyi bilecekmişim? "

"Ruslar saldırıya geçti. Bu sabah saat dörtte başladılar. İki saat boyunca bombardıman sürdü. Oder'i geçtiler. Denildiğine göre Seelow Dağlarına varmışlar bile."

Bürodakilerin telefon konuşmalarından ve çevredeki söylentilerden edindikleri bilgiye göre, Ruslar, Seelow Dağlarına varmışlar, ama geri püskürtülmüşlerdi. Bu saldırının başarılı olması, hiç kuşkusuz Rusların uzun süredir topçu saldırısına hazırlanmalarından ve malzeme bakımından üstünlüklerindendi. Eğitim Okulundakiler, bu bilgileri, oradan buradan bölük pörçük toplamışlardı. Oysa bugüne kadar hep Almanların saldırıya geçmesini bekliyorlardı.

Büroda Zecke'yi bir başka sürpriz bekliyordu. Hareket emri, Ordu Personel Dairesinden gelebilmişti sonunda. Komutanlık kursu Bavyera'ya nakledilmişti ve Zecke'nin, Regensburg yakınlarında birliğe katılması bekleniyordu. "Artık çok geç, neredeyse saat gece yarısını vuracak!" Zecke bunu söyledikten sonra, haritada gideceği yeri işaretledi. "Elbe'den Oder'e (daha doğrusu artık Seelow Dağlarına) kadar incecik bir boğaz. Bilmem dikkat ettiniz mi, yüzbaşım, Almanya'nın elimizde kalan toprakları tıpkı bir kum saatine benziyor. Kuzeyde bir avuç kadar Almanya, güneyde de bir o kadar ve tam ortada Berlin dolaylarında kumun akıp gittiği daracak boğaz."

Komutan vekili, böylesi görüşler üzerinde duracak havada değildi. Yine de, bu benzetmenin çok yerinde olduğunu kabullenmek zorunluğunu duydu. Doğrusu istenirse, albayın cüretkâr ve sinik bulduğu bir çok sözünün de doğruluğunu zamanla anlamıştı.

"Leipzig ve Nuremberg üzerinden giden yol Amerikalıların elinde olduğuna göre, Regensburg'a gitmek için Prag üzerinden dolaşmam gerekiyor." Zecke bir yandan konuşuyor, bir yandan haritanın üzerine eğilmiş, yolu işaretliyordu. Albayın sinir bozucu, şom ağızlı sözlerinden biri daha!

Muhasebe şefi, arı sokmuşcasına yerinde dönüverdi, ama o da komutan vekili gibi düşünmüş olacak ki, yeniden başını kağıtlarına eğdi.

Zecke, komutan vekilinden emrini aldı. Muhasebe şefi de yolluk kumanyasını alması için kantin fişi verdi ve Zecke'den hoşlanmamasına karşın, fişe bir şişe de konyak ekledi.

Birkaç kuru sözle vedalaştılar. Zecke, muhasebe şefiyle yeniden karşılaşacaktı, ama bu karşılaşma tamamen değişik bir dünyada olacaktı. Günün birinde beş bin kadar savaş tutsağı arasında gezinirken, Zecke birden hırpani bir üniforma içindeki Eğitim Okulu muhasebecisini tanıyıverdi. Muhasebeci, "Tekrar karşılaşmamız ne güzel!" diye haykırdı . "Sizi gördüğüme nasıl sevindim, bilemezsiniz. O zamanlar sizin babayani tavrınıza ve söylediklerinize çok öfkelenirdik. Bizi adam yerine koymuyordunuz. Ama ne kadar haklı olduğunuzu şimdi anlıyorum. Biz çocukluk etmişiz meğer." Bu konuşma Zecke'nin Eğitim Okulundan ayrılmasından birkaç hafta sonra oldu.

Zecke, Eğitim Okulundan gelmiş, Berlin'de Karlhorst İstasyonuna gidiyordu. Ardında uzaktan uzağa top sesleri duyuluyordu. Ancak, sesler öylesine uzaktaydı ki, top sesinden çok, kurbağa vıraklamasını

andırıyordu. Zecke, her zamanki gibi bir araçtan ötekine aktarma ederek Alexander Alanına, oradan da Wannsee'ye geldi. Wittstocklarla vedalaşması oldukça soğuktu. Görünürde büyük bir nezaket havası içindeydiler, oysa gerginliği doğuran şeyler dile getirilmeden öylece kalmıştı. Hava albayı görevinin başına dönmüştü. Zecke ona sadece selam bırakabildi. En gerekli eşyasını bir bavula ve bir torbaya yerleştirdikten sonra Anhalt İstasyonuna yollandı. Anhalt istasyonu da, Potsdam istasyonu gibi yanmış yıkılmıştı. Her yan gölgelerle doluydu. Perona girip çıkan katarlar, kırmızı ışıkları olan birer gölgeydi. Sırtlarındaki eşyanın ağırlığıyla iki büklüm oradan oraya koşuşan askerler, birer gölgeydi.

Zecke, bir demiryolu memurunun önünü kesti. "Dresden ve Prag'a gideceğim." dedi.

"Beşinci perona gitseniz iyi olur. Orada bir katar hazırlıyorlar. Sekiz vagon bulundu, ama lokomotif yok henüz."

"Ne zaman kalkacak? "

"Eğer talihiniz varsa, beş saat içinde kalkar."

Zecke, karanlıkta bin güçlükle yolunu buldu, vagonlara geldi. Bu vagonlarda, sıralara çökmüş bekleyen gölgelerle doluydu. Zecke, kibrit yakarak boş bir yer buldu.

"Sahibi var mı? "

"Hayır, yok,"

"Ne tarafa gidiyorsunuz? "

"Güneye, arkadaş."

Vagonların içinde ve dışında, bu cografi tanımlardan başka söz duyulmuyordu. Daha doğrusu sadece güney ve kuzey sözleri duyuluyordu, çünkü gidilecek başka yön kalmamıştı artık.

"Eğer talihiniz varsa, buradan kapağı atabiliriz, ama hava akını ha başladı ha başlayacak...istasyonda olmak beter bir durum...Berbat bir gece geçireceğiz."

Zecke,'beni korkutamazsınız' diye düşündü. Ekmeği, sosisi, bir kutu sardalyesi, yüz tane sigarası ve muhasebeci sayesinde bir şişe konyağı vardı.İkinci bir şişe de Wannsee'dekiler armağan etmişlerdi.'Hava akını olacak diye kendimi kapıp koyvermeyeceğim, çantamı alıp bir yana sığınarak treni de kaçırmayacağım. Buraya geldin Zecke ve burada kalacaksın! Canavar düdükleri çalınca sığınağa kaçmak çocuklara göre. Benim için bir şişe konyak daha önemli.' Torbasını açtı. Şişenin

mantarını çıkardı. Bir yudum konyak içti. Arkasından bir sandviçle bir lokma sosis yedi. Sonra biraz daha içti, biraz daha yedi. Şişe dibini buldu. Bunca içki bir işe yaramalıydı artık. Gelsinlerdi bakalım. Yüreklilik şişeden bile gelse, yine de şerefine!

Zecke arkasına dayandı, son günlerin anıları kafasını dolduruyordu. Wittstock ve karısı; Goya olmak için çırpınan zavallı Splüge; "talihi olan" adam Knauer'e benziyordu, Putlitzer, Halen ve daha başka kadınlar, Alexander Alanının arkasındaki sığınakta gördüğü kadının yüzünü taşıyorlardı; Zecke Lena'yı anımsadı, hey yarabbi, ne zamandı o? Lena plili bir etek giymiş, başına araba tekerleği kadar kocaman bir hasır şapka geçirmişti. Kiel'de geçirdikleri hafta olmuştu bunlar, değil mi? Zecke, Berlin'de kaldığı sürece Lena'yı aklına getirmemişti. Derinlere yuvarlanıyor ve gölgeler içinde kayboluyor gibiydi. Bu dalgınlık, çevresindeki gürültü artıp da yanında yöresinde oturanlar onu kendi hortlaksı yaşantılarına çekinceye kadar sürdü. Sırt çantalarını çekiştirerek Zecke'nin yanından geçiyor, ona sürtünüyorlardı. Sonra her şey yeniden suskunluğa gömüldü.

"Al işte!"

"Dışarı kaçın komutanım...canvar düdükleri!"

Zecke şişeyi kavradı, son yudumu da kafasına dikti. Sonra ikinci şişeyi açtı. Artık zamanıdır...Çocuklarım, sizin şerefinize içiyorum, bütün sevdiklerim, bu da sizin için! Akıllı adam, sekiz barbar ülkeyi gezer, dört Okyanusun sularına dalar, beş Kutsal Dağa tırmanır, sonra evine döner, ıssız duvarlara bakar ve canına kıyar. Prusyalı bir albayın işi bu kadar uzatması gerekmez. O elinde sosisi ve konyağıyla tek bir barbar ülkesine doğru yola çıkar o saçma alarmlar onu hiç ırgalamaz. Doğru, bu uçakların sesi çok sinir bozucu. Üstelik bombalar peş peşe düşüyor. Ayık olsam kim bilir nasıl kaygılanırdım, belki kalkıp can havliyle kaçmaya bile çalışırdım. Ama hayır Zecke, hayır, işte şuracık keyfinle oturmuşsun, dışarda isterse yığınla düşman olsun, umurunda değil.

Bombalar peş peşe iniyordu. Berlin, tıpkı dünkü, önceki günkü ve ondan önceki günkü gibi yanıyordu. İstasyonun içine kıvılcımlar sıçrıyor, gökyüzünün karanlığını alevler yırtıyordu. Ne var ki, bu kez Zecke, Wannsee'de olduğu gibi bütün bunları uzaktan seyretmiyordu. Sallanan bir evin altındaki sığınakta da değildi. Bu kez, ilk çağlardan kalma kükreyişleri andıran bu cümbüşün ve çöküşün tam göbeğindeydi.

Alevlerin kızıl ışığı kompartımana süzüldü. Alevler, göz kamaştırıcı beyazdan zifiri siyaha kadar binbir rengi yansıtıyordu. Tutuşan makineler havaya uçuyor, cennetteki ve yeryüzündeki bütün ruhlar birden kahroluyordu. Kutsal Dağın üzerinde sadece bir adam, tek bir adam duruyordu. Oysa insan yalnız olmamalı, yer yerinden oynarken insan rahat oturmamalı. Hiç değilse vagonun altına sığınılabilir, bir işe yaramasa da bu denenebilir. Zecke, konyaktan bir yudum daha içti ve yerinden kıpırdamadı.

Amma adam be, bu Zecke. Ne demişti? Bir emirle sohbet arasında ayrım yapmanız gerekir. Kulaklarınız sadece emirlere açıksa, o zaman yarım adamsınız demektir. Ayrıca bir ilke ile bir kişi arasında da ayrım yapmayı bilmelisiniz...

Hava albayı Aachern'di bunları düşünen. Evet, eski ekibinin pilotlarına haksızlık etmişti. Birinin şapkası yana yatmışsa, ya da ceketi yönetmeliğin belirlediğinden bir santim daha uzunsa ne çıkardı? Önemli olan üniforma değil, içindeki adamdır.

Gecikmiş bir kavrama.

Şimdi gençlerin hepsi gitmişti, vurulmuşlardı, yere çakılmışlar, çamura gömülmüşlerdi. Son gelenlerse -iki yaşlıyla üç genç- hava kuvvetlerinin Fırtına Birlikleriydiler.

'Batacağım kadar battım bundan beteri olmaz.' Albay Aachern, Berlin'in sekiz bin metre yukarısında bunları düşünüyordu. Arkasında beş uçak daha vardı. Kendisi de altıncıyı kullanıyordu. Son aldığı radar haberine göre, düşman yirmi beş bin fitte "Hanni 25" uçuşunu sürdürüyordu. Sonra sessizlik, radardan çıt yok, bozuldu, bir işe yaramaz artık. Aachern, saatte üç yüz elli mil hızla, yirmi beş bin fitte uçuyordu. Altı uçak ve otuz altı tüfeklik bir donanım. Ve Aachern, radarı bozuk olarak bu Mosquite akınını kesmeye çalışıyordu.

Çılgınca bir emir! Cinet! Ufak tefek, çarpık bacaklı, pantolonu kırmızı şeritli, şarap kırmızısı burunlu general, son zamanlarda pek rahat değildi. "Kurye uçağı mutlaka buraya varmalı, Aachern, canın pahasına da olsa sana bu sorumluluğu veriyorum!" Ya tüfeklerle başa çıkılacaktı düşmanla ya da baştankara girerek.

Peki ama neredeydiler? Radar 'Yirmi beş bin fit' demiş, sonra susmuştu. Ya bağlantı kesilmiş, ya hepten bitmişti.

Aachern aşağıda bombaların yere çarpışını ve yükselen tozu dumanı

görüyordu. Uçağının üzerindeyse düşmekte olan bombaların kızıl parıltısı göze çarpıyordu. Demek oradaydılar, daha yükseklerde. Aachern, yürekler acısı ekibine, yani Timsah, Fil, Çaruso, Yılan ve Kutup Ayısı'ndan oluşan beş uçaklık filoya, "Sola dönün ve otuz bin fite çıkın," emrini verdi. Ama o Allahın belası ME 109, otuz iki binden yükseğe çıkamazdı ve çıkış tavanları ancak otuz bindi. Oysa Masquitoe'lar, belki de kırk bin fitteydiler. Aachern, yeniden bombaların Berlin üzerine düşüşünü gördü. Gece karanlığında alevden bir şerit gibi iniyorlar, on sekiz bin fitten sonraysa beyaz, kırmızı, sarı, yeşil ve mavi havai fişekler gibi dökülüyorlardı. Alevler Brandenburg Kapısından Tempelhof havaalanına, Neukölln'den Schoneberg'e kadar Berlin'in güney kesiminde kocaman bir çember oluşturuyordu. Kurye uçağı da tam o çemberin içine inmek durumundaydı. Aachern, alevlerin parıltısında Brandenburg kapısını, Anhalt istasyonunu ve Belle-Alliance alanında gökyüzüne iğne gibi yükselen sütunu seçebiliyordu. Ellerinde ne varsa, bu önceden belirlenmiş çemberin içine atıyorlar. Emri yerine getirmek olanaksız. Canımız pahasına da olsa, bunu başaramayız. Keşke bunu daha önce düşünseydi, oğullarını karşısına alsa ve durumun umutsuzluğunu anlatsaydı. O zaman ailesi toplanır, batıya kaçabilirdi. Ama artık çok geçti. Şimdi kendisi cehennemin göbeğinde, bombaların yönünde uçuyordu. Yanından yöresinden gölgeler, hayalet gibi karartılar geçiyordu. "Sola 180 derece dönün." Aachern, levyeye asıldı, keskin bir dönüşle sola kıvrıldı. Ötekiler de peşinden. Dönerken, uçaksavarların ağzından çıkan alevleri gördü. Demek şimdi bu da gelmişti başlarına, kendi toplarıyla dövülüyorlardı.

Aşağıdan alev alev balonlar yükseliyor, uçakların altından ve üstünden kırmızı meteor yağmurları, sağda solda patlayarak iniyordu. Parçalanan bombalar, saçılan mermiler, gülleler, projektörler, alevler demet demet dağılıyordu. Bir projektörün solgun ışığı Fil'i yakaladı, sonra bir başkası. Fil'den Güvercin'e bir telsiz mesajı: "Vuruldum!" Sonra yeniden umutsuz bir çığlık: "Tekrar vuruldum! Fil, Güvercin'i arıyor. İnişe geçmek zorundayım. Düşüyorum. Düşüyorum."

Sessizlik. Bir uçak daha gitti. Ötekiler nerede? "Güvercin hepinize sesleniyor...Güvercin hepinize sesleniyor..."

Yerde ateşten bir çember, bir kaos. Sıra sıra alevler koyu dumanlara gömülmüş, kızıl alevler yükseliyor göğe. Potsdamerstrasse, Yorkerstrasse, marşandiz istasyonu, çevresi kırmızıyla çevrili dumandan

bir adacık.

Mosquitoe'lar nerede?

Aachern, mikrofona sesleniyor, neredeyse haykırıyor: "Tuba, Tuba! Guguk, guguk? Düşman nerede, hangi yönde, ne yükseklikte, rotası ne? "

Cevap yok.

Telsiz de onlar kadar suskun.

Öteki beşi nerede - ya da dördü, üçü? - Bir sevgili ve iki çocuk, aşağıda o cehennemin içinde...

"Güvercin hepinize sesleniyor. Güvercin hepinize sesleniyor..."

Ne Viktor, ne Ricardo, ne "anlaşıldı, tamam", ne de "anlaşılmadı". Kimse konuşmuyor, kimseden çıt yok.

Topların gürültüsü, bir duman bulutu, ardından bir başkası. Kara topçu ateşi. Aachern, saatte üç yüz elli mille bu kara duman ormanına daldı. Elini bile göremiyor, kör uçuşu yapıyordu. Sıyrıldı cehennemden çıktı, yeniden daldı ve tekrar ışıklara, kırmızı, sarı, yeşil ışıklara girdi. Aşağıda Berlin, bir hayaletin fosforlu ışığıyla parlıyordu. Patlamalar, dumanlar, alevler. Aachern, şu cehennemden bir çıkabilseydi, projektörlerin aydınlattığı bu çemberi bir yarabilseydi...ama başaramadı, gözleri görmez oldu, artık hiçbir şey göremiyor du, gece uçuşu yapacak durumda değildi...Seni gidi deli dürzü, seni gidi kırmızı burunlu dürzü, verdiğin emirler bir boka yaramaz. Zecke, Zecke, neredesin? Seninle konuşmalıyım, bazı şeyleri konuşmamız, tartışmamız gerek.'

Çok geç artık. Çok geç!

Bunu şimdi anlamanın yararı ne?

Saldırıdan sıyrılması gerek. Şimdi yapılacak tek şey o. Aachern daldı ateş çemberinden çıktı, yeniden girdi, yasak bölgenin gölgesiz ışığında ürperdi. Sonra, ışıktan kurtuldu, hayaletlere benzer gölgeler ve titreyişler arasında uçmaya başladı.

"Guguk! Guguk!"

Alıcıda ses yoktu.

"Güvercin hepinize sesleniyor..."

Ne Timsah, ne Kutup Ayısı, ne Caruso, ne Yılan. Yoktular artık. Hiçbiri kalmamıştı.

"Güvercin hepinize sesleniyor. Saldırıya geçmenin anlamı yok. Yenildik, yenildik...Kaçın, kaçın, kaçın!"

Ne Viktor, ne Ricardo.

Hiç kimse kalmadı, tek başımayım.

Koşuşturan gölgeler, binlerce yansıma...Yandan geçen uçağın egzosundan alev şeritleri uzuyor. Alevlerden bir uçak. Alev bombaları düşüyor, yıkıntılar, bombalar, her şey aydınlanıyor, sonra yeniden karanlık bombalar, gülleler, renk renk saçılıyor dört yana. Karanlık ve aydınlık, gece mi gündüz mü, yukarda mı aşağıda mı? Aachern artık bunların hiçbirinin farkında değil, artık yerle göğü birbirinden ayıramıyor. Sadece gölgeler, uçan, yüzen, kaybolan, kahrolan gölgeler. Nereye saldıracağım? Hedef neresi? Ne ateş edebiliyorum, ne de toslayabiliyorum...

Aachern birden gördü...uçağının altında madeni bir parıltı, parlak bir siluet gördü. İşte en sonunda! Ama göremiyordu, gözleri kamaşmıştı, ateş de edemiyordu. Öyleyse, baştankara dalınacak. Uçağını dik inişe geçirdi..aşağı, daha aşağı...ne çarpışma, ne gürültü, ne de bir son. Hedefin çok altına dalmıştı. Peki ama, son neredeydi, neredeydi ölüm?

Bir teneke parçası, parlak bir maden, düşen bir benzin deposu. Aachern bir hayalete çarpmış ya da çarpmaya niyetlenmişti demek. Uçağın burnunu dikti, yükselmeye başladı. Başından kan akıyor, gözü kararıyordu. Her şey başdöndürücü bir sisin içine gömülüyor, gözden kayboluyordu. Bitmişti. Kan ter içindeydi. Titriyor, sarsılıyordu. Çevresindeki her şeyi unutmuştu. Sonra kendine geldi. Düşen gölgelerden oluşmuş bir dünyaya döndü yeniden. Çöken bir dünya, milyonlarca renkli parçaya bölünen, renklerin tümünü yansıtan bir dünya. Emirden ne haber, hâlâ geçerli miydi acaba? Dünyada geçerli bir şey kalmış mıydı? Artık geçip gitmişti, emirler dünyası duman ve yıkıntılar arasında göçmüştü. Ben neden buradayım? Çık dışarı, ama çıkış yok ki. Buradan uzaklaş, batıya güneye. Neresi olsa fark etmez. Güneye. Son bir çaba daha:

"Güvercin hepinize sesleniyor. Saldırıdan vazgeçin. Uzaklaşın buradan. Güneye yönelin."

Cevap yok.

Hiç cevap yok.

Güneye.

Aachern bir şey duymuyor, algılamıyordu. İğne batırsanız fark etmeyecekti. Korkmuyor, düşünmüyor, boşlukta gümbürdeyen uçağının bir parçası gibi elindeki levye gibi mekanik olarak hareket ediyordu.

Peki, nasıl geri döneceğim? İnecek alan yok. Aldırma, ne pahasına

olursa olsun buradan uzaklaş, çık bu cehennemden, yerde bir başka cehennem olsa bile kaç buradan. Kendimi nerede bulacağım? Rusların arasında mı, Amerikalıların içinde mi, yoksa terkedilmiş bir yerde mi?

Geriye sadece bir şey kalmıştı: Buradan kaçıp kurtulmak.

Uçuyorum, uçağım da benimle uçuyor.

Ama nereye?

Uçmak, uçmak, koyu bir çorbanın içinden, karın içinden, hava boşluklarından uçmak...kahverengi çöllerin üzerinden, yeryüzünün eğimi üzerinden uçmak. Öteki ışıkların arasında, öteki yıldızların arasında başıboş bir yıldız. Yıldızların kardeşi olmak. Uçuyorum işte, kırmızı burunlu bir dürzünün belâsına, şeytanın sırtında yürüyorum.

Kırmızı ışık, benzin deposu susamış. İkinci kırmızı da yandı. Her yanda kırmızı ışıklar, uçağın içinde, Berlin üstünde, her yerde son başlıyor. Aachern uyuşukluktan sıyrıldı. Ölümüm yaklaştı. On dakikam kaldı, beş dakikam kaldı.

Kurtar kendini! Kurtar kendini!

Ölmek istemiyordu. Bir şey yapmalıydı, bir şeyler yapmak zorundaydı. Bundan başka şey düşünemiyordu. Bu uçaktan çıkıp kurtulmak, kendini dışarı atabilmek! Kemerini çözdü. Dizlerini yukarı çekti. Kırmızı levyeye ve kabin tavanının yaylı koluna bastı. İki ayağıyla kontrol düğmelerine hızla bastırdı ve kabinden dışarı fırladı. Mekanik bir şekilde, bir-iki-üç diye saydı. Paraşüt açıldı, havada süzülmeye başladı. Nasıl bir dünyaya dönüyordu acaba? Doğuya, batıya, sahipsiz topraklara? Geceydi ve aşağıda kımıltı yoktu.Ne top ateşi, ne patlamalar, ne alevler ve ne de bir sığınaktaki konuşmalar, fısıltılar. Dünya uykuya dalmış gibiydi. Geniş, aydınlık bir şeridin üzerinden geçti. Otoban olmalıydı bu, ama hangisi? Breslau'a giden mi, yoksa Leipzig'e ya da Köln'e giden mi? Sonuncusu olmasa gerek. Seyrek ağaçlı bir orman yaklaşıyordu.Ayakları neredeyse ağaçlara değecekti. Ağaçların ve daha da belirgin olarak toprağın kokusunu duyuyordu. Sola döndü. Hafif bir esinti paraşütü şişirdi ve onu biraz daha uzağa sürükledi. Sonra Aachern, ayaklarının altında toprağı duydu. Ama sadece ayaklarının altında. Bu değişim, algılanamayacak kadar çabuk olmuştu. Daha şimdi gürleyen bir uçağın içinde, bulutların arasındaydı, şu anda ise toprağın üzerinde, altındaki yumuşak çimenlere basıyordu. Bir an için hareket etmek zorunluğundan kurtulmak büyük bir huzur getirdi. Ne var ki, bu hareketsizlik, uçağın levyelerini çalıştıran ve paraşütü

açan iradesini felce uğrattı. Neredeyse kendinden geçti, gökten düşmüş, çaresiz bir yaratığa döndü. Sonra kendini toparladı, tarladan geçti, ufak bir açıklığa geldi ve tekerlek izlerini takip ederek yola çıktı. İşte bir işaret levhası.

Aachern bir kibrit yaktı, levhayı okudu: Stadtroda. Neredeydi bu? Bir başka ok Kahla'yı gösteriyordu. Her iki ad da Aachern için anlam taşımıyordu. Geldiği yoldan geri döndü, tarlaya girdi, seyrek ağaçlıklı ormanı geçti. Az ilerde bir ev çarptı gözüne. Kocaman kapılı, ıssız bir çiftlikti burası. Bir köpek havlamaya başladı. Yerine iyice oturmamış bir kapının aralığından sarı ışık süzülüyordu. Köpek alabildiğine havlıyordu. Kapıya biri geldi.

Aachern, bir adamın, "Sonunda gelebildin," dediğini duydu. "Dinlenmeye ihtiyacın var gibi görünüyor. Gel içeri de keyfine bak."

Aachern adamın peşinden yürüdü. Karşısına şeytan çıksa onun bile peşinden giderdi şu anda. Loş bir hole girdiler, oradan köy tarzında döşenmiş bir oturma odasına geçtiler.

"Gelemeyeceksin diye korktuk...Ama bu o değil! Bak şuna, Luise, o değil!"

Adamla karısı onu süzdüler. Aachern, gece yarısını çoktan geçtiği ve bir köy evinde oldukları halde, karı kocanın resmi bir törene hazırlanıyormuş gibi giyimli olduklarını gördü.

"Doğru, bu o değil!"

"Ama bu da epey belâ aşıp gelmiş."

Hava albayı nazik bir tavırla, "Aachern," diye kendini tanıttı.

"Adım Rudi Paul, domuz tüccarıyım. Söyleyin tanrı aşkına, nereden geliyorsunuz, ne istiyorsunuz?"

"Nereden mi? ..Oradan..." Kolunu kaldırdı, tavanı gösterdi. "Evet, oradan. Berlin'den."

"Berlin'den mi? Anladım...Uzun zamandır yolda mısınız?"

Herr Paul, Aachern'in gözlerini kırpıştırdığını, dudaklarının titrediğini, neredeyse ağlamak üzere olduğunu gördü. Sırtındaki üniformanın da pilot üniforması olduğunu fark etti. Birinci Dünya Savaşında, kendisi de hava kuvvetlerinde albaydı.

"Önce şöyle bir oturun da soluk alın. Demek Berlin'den geliyorsunuz, şu anda yıkılmakta olan Üçüncü Reich'ın merkezinden. Ulrichswalde'deki meyhanenin önünde, son dört kişi dün gitti. Bir teğmenle dört er. Erler istemiyordu, ama teğmen kararlıydı. Amerikalılar

otobandan dün geçtiler.

Aachern rahat bir koltukta oturuyordu. Eşyalar kaba saba, ama sağlamdı... Karşısındaki adam, ona Zecke'yi ve aynı zamanda da kırmızı burunluyu anımsatıyordu. Kırmızı burunlunun son görüşmelerindeki halini değil, önceleri, ufak tefek, şirin bir adam olduğu günlerdeki halini anımsatıyordu. Buradaki adam da onun gibi kısa boyluydu. Ama ondan daha geniş yapılıydı. Göğsü fıçı gibi ileri çıkıktı. Çizgili yüzünde, dikkatli gözleri ilk bakışta ayırtediliyordu.

Aachern, "Neredeyim şimdi? " diye sordu.

"Thuringia'dasınız...Gera yakınlarında, Ulrichwalde'de, Dr. Paul'un evindesiniz. Bir zamanlar ben de pilottum. Sonra avukatlık yaptım. Gera da yazıhanem vardı. Üçüncü Reich, avukatlık ruhsatımı elimden aldı. Bu çiftlikte domuz yetiştirmeye başladım. Karım domuzları kolejlere ya da başka kuruluşlara satıyordu,geçinip gidiyorduk.Ama artık hepsi bitti. İşte böyle."

"Evet, her şeyi bitti. Sonumuz geldi."

"Hayır evladım. Yaşam yeniden başlıyor!"

Aachern, Bayan Paul'un getirdiği çaydan bir yudum içti. Ev sahiplerine aldığı özel emri yerine getirme kararını, arkadaşlarını nasıl kaybettiğini nasıl yere indiğini anlatabilecek duruma gelmişti yavaş yavaş.

"Peki, şimdi ne olacak? '

"Her şey değişecek."

"Amerikalılar..."

"Amerikalılar çoktan Gera'ya girdiler de, Chemnitz'e doğru ilerlemeye bile başladılar. Sabaha karşı burada olurlar."

"Öyleyse savaş tutsağı olacağım demektir."

"Evli misiniz, Herr Aachern? "

"Berlin-Wannsee'de karımla iki çocuğum var."

Dr. Paul Aachern'e baktı. Hiç değilse bu adam son anda mantığa yönelmiş ve arkadaşlarını kurtarmaya çalışmıştı. Bu garibin dikenli tellerin ardında kaybolup gitmesinin anlamı yoktu. Ama acaba...? Eski avukat Rudolf Paul, Prens Albertstrasse'deki Gestapo merkezinde günlerce sorguya çekildikten sonra, bu kötülük ve adaletsizlik örneği hükümetin çöküşünü kıyamet gününü bekler gibi beklemişti. Şimdi bir hukukçu olarak, bir kanun adamı olarak yeni bir düzene atacağı ilk adıma çelme takabilir, pek de haklı çıkmayacak birine yardım ederek

başına belâ açabilir miydi?

Hadi canım, saçmalama Rudi, diye kendini yatıştırdı. Sen de pilot olmadın mı, sen de umutsuzluğa kapılmadın mı, sana da yardım edilmedi mi? Aachern'e sivil giysiler bulması gerekiyordu. Şu anda yüz binlerce kişi aynı şeyi yapmakta, birilerine yardım etmekteydiler. Onlar bu davranışlarını nasıl haklı gösteriyorlardı? Bunu bir acil durum diye mi tanımlıyordu, tehlike olarak mı adlandırıyorlardı? Gerçekten de tehlike söz konusuydu.

"Kendinizi bir tutsaklar kampında mı bulmak istiyorsunuz? "

Aachern, faltaşı gibi açılmış gözlerini ona çevirdi.

"Bir dakika bekleyin."

Dr. Paul odadan çıktı, elinde bir çiftçi ceketi ve pantolonuyla döndü. Aachern üniformasını çıkardı, köylü giysilerini sırtına geçirdi. Ve ancak o zaman, yaptığı şeyin önemini kavradı.

"Bunları yaksak iyi olacak sanırım."

"Evet, yakın lütfen...Ah, Dr. Paul!" Aachern Dr. Paul'ün ellerine sarıldı.

Albay Zecke, çevresindeki sesler ve gürültülerle, daldığı karanlıktan sıyrıldı. Dışarda, pencerelerin önünde insanlar koşuşuyordu. Zecke, nerede olduğunu kestiremedi ve büyük güçlükle gerçeğe dönebildi. Dışardakiler bağırıyordu.

"Demiryolu...raylar!"

Zecke'nin raylarla ne alışverişi vardı? Hem ne olmuştu raylara?

Raylara bomba isabet etmişti. Hem de trenin istasyondan çıkmak için üzerinden geçeceği raylar gitmişti. Zecke, birden nerede olduğunun bilincine vardı ve bombanın yaptığı hasarın saatlerce beklemek demek olduğunu anladı. En azından şafak sökünceye kadar burada kalacaklardı.

İçmeye devam etmekten başka ne yapabilirdi? Zecke de öyle yaptı ve uyuşukluğunu biraz daha sürdürmek için ikinci şişeyi de son damlasına kadar bitirdi. İstediği de oldu. Zaman ve mekan bir kez daha Zecke'den soyutlandı.

Gözlerini açtığında güneş pırıl pırıldı ve tren hızla yol alıyordu. Güneş altındaki patates ve pancar tarlalarından geçtiler, çevredeki hiçbir şey ona Berlin'i, ufkun ötesinde yazgısını bekleyen o koskoca kenti anımsatmıyordu.

Buckow'da her şey yerli yerinde, sessiz, sakindi. Bombalanmış demiryolundan uzakta, bir ormanın ve gölün kıyıcığında kurulmuş olan bu kasaba, giderek yayılan felâketin uzağında kalmıştı. Birkaç kurmay subay, karargâhlarını oraya taşımışlardı. Gece de, ormanın gerisindeki şoseden artçıları taşıyan araçların sonu gelmeyen gürültüleri duyulmuştu. Buckow'la Oder arasında yirmi mil uzaklık bulunması, Rus bombardımanı uçaklarının şimdiye kadar buraya yaklaşmalarını engellemişti.

Çoktandır hastane haline getirilmiş olan "Walfrieden" pansiyonunun önünde gündüz sinekler vızırdıyordu. Gece bastırdıktan sonra ise sessizlik elle tutulur derecede somutlaşıyor, nöbetçinin enine boyuna yürüyüşü bile kolaylıkla duyulabiliyordu.

Ruslar üç aydır Oder kıyısındaydılar. Bir keresinde nehri geçmeyi başarmışlar, ama geri püskürtülmüşlerdi. Bundan sonra da bu tür girişimleri püskürtme olanağı vardı mutlaka. Alman saldırısı Rusların kendi uçsuz bucaksız topraklarına geri döndürmeyi başaracaktı mutlak.

Bu son cümle, "Walfrieden" hastanesindeki askeri doktor Dallmann'ın ve yanındakilerden bir kısmının görüşü ve dile getirdikleri umuttu. Bu arada yaralıların nakli için emir geldi. Yürüyebilecek durumda olanlar, kendi başlarının çaresine bakacaklar ve en kısa zamanda buradan uzaklaşacaklardı. Ağır yaralılar derhal uçaklarla Berlin'e sevkedileceklerdi. Berlin'de yeterli yatak bulunup bulunamayacağı ise bilinmiyordu. Hastane de, Askeri doktor Dallmann'ın komutasında bir ilk yardım hastanesi olarak kalacaktı. 15 Nisan gecesi her şey sakindi. Bahar gelmişti. Gece pırıl pırıldı. Gün doğmak üzereydi. Hastanedekilerin hepsi aynı anda uyandılar...Askeri doktor Dallmann, sağlık çavuşu Wustmann, erler ve hemşireler aynı anda gözlerini açtılar. Bir çalar saat çalmaya başlamıştı ve susmuyordu. Tuhaf bir sesti bu.

Ayaklarının altından bir sartındı geliyordu. Bu sarsıntı öylesine hafif bir titreşim halindeydi ki, masanın üzerindeki bardak bile şıngırdamıyordu. Yine de şimdiye kadar duyduklarından değişik, tuhaf bir sesti bu. Bu sesin ne olduğunu, sadece Çavuş Wustmann, şoför Stroh ve doğu seferinde bulunmuş birkaç sağlık eri anlayabildiler. Topçu ateşiydi bu. Tam bir buçuk saat sürdü.

Bir yaralı grubu hastaneye getirildi. Hafif yaralı yoktu içinde. Çok geçmeden ikincisi göründü. Gerçi Buckow henüz saldırı hattında değildi, ama bu kadar çok yaralıyla başa çıkmak da olanaksızdı. Gelenlere

ancak ilk yardım yapılabiliyordu. O sırada gelen bir emirle, hastanenin derhal Werneuchen'de kurulmuş olan hastaneye katılması bildirildi. Burası, kamyonları, cankurtaranları ve otomobilleri olan motorize bir hastaneydi ve Werneuchen de sadece yirmi mil uzaklıktaydı. Ama oraya henüz varmışlardı ki, yeni bir emir aldılar: Doğru Weissensee'ye hareket edin. Weissensee demek, Berlin'in dış mahalleleri demekti.

Başhekim Heide, Sağlık Çavuşu Wustmann, şoför Stroh, iki görevli onbaşı ve er Wittstock, böyle alelacele nakledilen hastanenin geride kalan işlerini tamamlamak üzere kaldılar. Arkadan gideceklerdi. Ama yeni yaralılarla uğraşmak ve ilk yardımı yapılanları geriye sevketmekten, kendileri hareket edemediler.

Bu iki gün iki gece böyle sürdü. Buckow ve Buckow'la Oder arasındaki bölge henüz savaş alanının dışındaydı. Ne var ki, cepheden gelen cankurtaranlar, ve yaralı kamyonları doğruca Buckow'a varıyordu. Hastanedekilerin hiçbiri gözlerini yumacak zaman bulamıyorlardı. Topçu birliklerinden, Yıldırım Birliklerinden, Hitler Gençliği birliklerinden, SS bölüğünden, tüfek taburundan peş peşe yaralı akıyordu. Kopmuş kollar, yırtılmış bacaklar, deşilmiş karınlar, yanıklar, ezikler, yırtık üniformalar, kanlı paçavralar. Hastanedekilerin önünden bir fabrika şeridi gibi geçen parçalanmış gövdelerin ardı arkası gelmiyordu. Ama işin en şaşırtıcı yanı, bu yaralıların akli durumlarıydı. Kimi sadece adele spazmı geçiriyor, kiminin de şoktan dili tutulmuş oluyordu. Hepsi de kuzeyden geliyordu. Dudakları titreyen bir teğmen, "Doktor, her şey paramparça oldu, cephe yarıldı, artık cephe diye bir şey kalmadı. Geliyorlar..."

Daha kuzeyde, cephe gerçekten yarılmış ve darma duman olmuştu. Ama Küstrin tarafında ve Frankfurt-on-Oder'de, henüz yenilgiye uğramamış, güçlü birlikler durumlarını koruyorlardı. Üç gün daha geçti. Sonra komutan, çavuş ve onbaşı, araç gereç dolu kamyona bindiler.

Hepsi yorgun, bitkin ve uykusuzdu. Sadece şoför, bin güçlükle gözlerini açık tutabiliyordu. Zaten bombalar yolu delik deşik ettiği için çok yavaş ilerlemek zorundaydı. Freienwalde'den Berlin'e giden anayola çıktıklarında kımıldayamaz duruma geldiler. Arkalarında gümbürdeyen cephe, sağ ve solda tarlalarda patlayan gülleler vardı. Bombardıman uçakları ağaçların tepesini sıyıracak kadar alçalıyor, makineliler yolu tarıyordu. Komutan ve onbaşılar gözlerini bile açmadılar. Kozalarına gömülmüş tırtıllara benziyorlardı. Çavuş Wustmann, bir an için yerinden fırladı ve kendisini çeşitli araçların, bombalanmış otomobillerin,

birbirine girmiş arabaların, at arabalarının ortasında buluverdi. "Aman yarabbi," dedi. Şoför sadece başını salladı. Bunlara iyice alışmıştı artık. Vistül boylarında da, Dinyeper kıyılarında da, Don'un ötesinde de hep aynı görüntü vardı.

Alışılmış bir görünüm, alışılmış bir yol...ricat yolu.

Çavuş yeniden uykuya daldı. Werneuchen'e vardılar ve sağlık merkezinin yerleştiği yapıyı buldular. Ne var ki, birlik daha da geri çekilmişti. Şoför, merkezden aldığı emri iletti: "Weissensee'ye!"... Alışılmış, bildik görüntü, bildik bir yol."

Hizmet birliklerinden geri çekilenler, takviye kuvvetlerinden kaçanlar, cephe çözülüyordu. Önce geri hizmetlerdekiler geliyor, arkalarından Freienwalde'de yenilen bir hava bölüğü sökün ediyordu. Aralarında siviller, çocuk arabalarını süren kadınlar, el arabaları, bisikletliler vardı. Kimi yakın köylerden, kimi doğudan Berlin'e gelen büyük göçmen kafilesiyle birlikte daha uzaklardan geliyordu. Yabancı işçiler, Fransızlar, Ruslar, Polonyalılar ve Hollandalılar vardı aralarında.

Splüge de onların arasındaydı, Goya-Splüge. Tam saldırı gecesi Oder'e gitmişti. Güstebiese kasabası nehrin karşı yakasındaydı. Eskiden atlı bir salla karşıya geçilirdi. Şimdi Ruslar burada bir köprü kurmuşlardı ve çok etkili savunma önlemleri almışlardı. Splüge köprüyü uzaktan seyretti. Ruslar buna ölüm köprüsü, şeytan köprüsü, Berlin köprüsü diyorlardı. Yeni kesilmiş kerestelerden oluşan on metre genişliğindeki köprü, Oder'in üzerinde bir gecede bitivermiş ve haftalarca Alman topçularının ve Stuka bombardıman uçaklarının hedefi olmuştu. Köprü gece gündüz aralıksız dövülmüştü. Köprünün iki yanında Oder'in suları, sürekli köpürüp kaynıyor, yola taşıyor, bombalanmış cesetleri, atları ve koca koca kamyonları silip götürüyordu. Suyun üzerinde insan ve hayvan cesetleri yüzüyordu. Köprüden kopan tahta parçaları da suyun üzerindeydi. Ama köprü hâlâ yerinde duruyordu. İki yakasında da arı gibi çalışan öncüler, kabloları, boruları elden geçiriyor, çivi çakıyor, açılan gedikleri onarıyorlardı. Üzerlerine bombalar ve gülleler yağıyordu. Dalgalara yuvarlanıp gidiyorlardı. Ellerinde çekiçler, testereler ve baltalarla yenileri geliyordu yerlerine. Ve nehrin kıyıları boyuna değişiyordu. Toprak bombalarla un ufak oluyor, güllelerle yarılıyor ve açılan her çukur bir marangoz ya da demirci atölyesine dönüşüveriyordu. Nehrin doğu yakası, başlangıçtan beri el sanatçılarının yeri olmuştu. Ağaçlar peş peşe kesilmiş ve geride orman diye bir şey

kalmamıştı. Şimdi daha uzaklardan ağaç getiriliyordu. Gündüz gece patlamalar, dumanlar, fışkıran sular ortalığı kaplıyor, ama duman ortadan kalktığı zaman, köprü bir önceki günkü gibi sapasağlam, üzerinde insanlar, atlar ve kamyonlarla yeniden ortaya çıkıyor, ağır ağır batıya ilerleyen ve köprünün başında bir yelpazenin kollarına ayrılan kurşuni bir şerit gibi nehrin üzerinde uzanıyordu.

Splüge, ileri karakoldaki topçu dürbünüyle köprüye bakmış, sonra kurmay subayların karargâh kurduğu ıssız çiftliğe dönmüştü. Bir iki lokma yemek yedikten sonra, gece yarısını epey geçince, arabasıyla Letschin'e kadar gitmişti. Tam iki hat arasındayken, topçu ateşi de başladı. Uzaktan gelen top sesleri köyde yankılanıyordu. Bütün evler askerlerle doluydu. Tarlalarda alevler parlıyor, toz dumandan mantar gibi bulutlar yükseliyordu. Splüge buraya kendini bulmaya gelmişti, ama bir mermiyle kafan ve gövden en yakındaki duvara çakılacak olduktan sonra kendini bulmuşun, neye yarardı? Splüge köyde kalacak, en yakın sığınağa gizlenecek, bulabileceği en derin deliğe girecekti. Peki ama, bir saat sonrası, saldırının sonu, doğacak gün ne getirecekti ona. Şoförüne "Quappendorf'a'" diye buyurdu. Oysa bu olanaksızdı. Çekilen artçı kuvvetler onlara yol vermedi. Tekrar Letschin'e döndüler ve tahkim edilmiş ikinci hat boyunca Berlin'e giden bir yol bulmaya çalıştılar. Ama yol ağır ve hafif topçu ateşi altında olduğu için, bu da olamadı.

Oder savaşı başlamıştı. Almanya'daki son büyük çarpışmaydı bu ve Splüge kendini çarpışmanın ortasında buluvermişti. Doğrusu buna kaşınmıştı denemezdi. O, ötekilerle birlikte yağda kavrulan tavaya düşmek istememiş, sadece kenarından sekip kendi gözleriyle olanı biteni görmeyi dilemişti. Saldırının başlamasını izleyen bir saat boyunca, Splüge, ne bir şey gördü, ne de duydu. İnsanın kulak zarları böylesi gümbürtüye dayanamazdı. Splüge'nin saklandığı bodrumdan çıkıp yola koyulması için bir buçuk saat beklemesi gerekti. Tam o anda da Alman askerleri gizlendikleri deliklerden çıktılar ve kurşuni yığınlar halinde uzanan Rus piyadelerinin üzerine son kez atılmaya hazırlandılar. Splüge, sığınaktan çıktığı halde, sesleri, bölük pörçük konuşmaları çevresindeki devasa gürültünün bir parçası olarak algılayabiliyordu ancak. Artık ne köy köye benziyordu, ne de yol yola. Damlardan alevler fışkırıyor, kiremitler yağmur gibi yere iniyordu. Atlar, kediler, namlusu havaya dikilmiş bir top arabası. "Sersemler, aptallar, gebertin onları!" diye haykıran öfkeden deliye dönmüş bir çavuş. Öfkesi, çavuşa da, yanındaki

albaya da bir yarar sağlamıyordu. Ortalığa biraz hareket getiren Rus ağır topçusunun gülleleri oldu ve atlar at kıymasına döndü, parçalanmış araçlar bir yığında toplandı.

Kargaşa ve panik sürüyordu. Soluk benizler, titrek gözler, dört yandan kaçan askerler, artlarında silahsız, acınacak karartılar sürükleyen askerler. "Ruslar!...Ruslar!..." sesleri.

Aşacakları kısacık yolu geçmek, Splüge'nin ve şoförünün koca bir günlerini aldı. İkinci hattı da geçtiler. Burada henüz savaşan, cephedeki yerlerini terketmiş, ama sıkışık düzende geri çekilen, yüzleri henüz Oder'e dönük savaş veren Alman askerleri vardı.

Bir yerde yolları kesildi, Splüge'yi kağıtlarını incelemek üzere kurmay merkezine götürdüler. Görevli subay, Splüge'nin kağıtlarını önündeki masaya serdi. Sonra Splüge'ye sigara verdi ve birkaç sözle durumu belirledi. "Sanki Ruslar birkaç kilometrelik alana topları üstüste yerleştirmişler gibi." dedi. "Şimdiye kadar epey badire atlattık, ama ben ömrümde böyle taraka görmedim. Ne var ki, saldırı hemen hemen püskürtüldü sayılır, duruma ağırlığımızı koymuş bulunuyoruz."

Kurmay subaylar cephe hattında değillerdir, bu yüzden serinkanlılıklarını korumaları kolaydır! diye düşündü Splüge. Ama karşısındaki adam Hitler Gençlik birliğinden değildi ve ancak yirmi bir yaşında olmasına karşın subay, hem de kurmay olabilmişti. Genç subayın iyimser havası Splüge'nin sinirine dokundu. Sarsılan sığınakta geçirdiği saatleri de, sağındaki solundaki tarlalarda fışkıran çamur fıskıyileri arasında bir solucan gibi süzülerek ilerlemeye çalıştığı anları da henüz unutmamıştı. Ve yol boyunca karşılaştığı tükenik, dağınık suratlar gözünün önünden gitmiyordu. Teğmen, biraz daha insafa gelerek sözünü sürdürdü:

"Siz de gördünüz, tabii cephe yer yer yarıldı. Durumumuzu korumak için var gücümüzle savaş veriyoruz. Ne yazık ki, yaralı sayısı yüksek, görülmemiş ölçüde yüksek. "Tam o sırada telefon çaldı. Subay telefonu açarken ayağa kalktı. Kesik cevaplar veriyordu. Bir yandan da Splüge'ye bakarak kağıtları masanın üzerinden ona doğru itti. Tam bir el hareketiyle Splüge'ye gidebileceğini söyleyecekken, eli havada kaldı. Her şey bir anda oluvermişti.

Cephe hattı o gün ikinci kez el değiştirmişti. Telefon subayın elinden düştü. O, Splüge ve odadaki üçüncü bir subay kendilerini yerde buldular. Topçu ateşi yeniden başlamıştı. Birincisi bir buçuk saat

sürmüştü. İkincisi ise saat tam dörtte başladı.

Komutan saatine bakarak, "Dört." dedi. Bu sefer saldırının sadece cephe hattını değil, gerideki tahkim edilmiş mevkileri, kurmay karargâhlarını ve takviye yollarını da hedeflediği anlaşılıyordu.

Splüge yine yakalanmıştı. Onu bir sığınağa götürdüler. Burası, ses geçirmez çift katlı kapıları olmasa bile, tahta döşemeli ve elektrikli bir yerdi. Hiç değilse başlangıçta öyleydi. Çok geçmeden elektrik kesildi ve Hindenburg lambası denilen fenerler yanmaya başladı.

Askerler duvarlara yaslanmışlardı...

Bütün bunları daha önce de gördüm, nasıl olduğunu, nasıl olacağını biliyorum ve artık görmek istemiyorum...Splüge sersemlemişti. Gözlerini ve kulaklarını kapatmak istiyordu. Oysa görmek, duymak zorundaydı ve buna daha ne kadar danayabileceğini kestiremiyordu. Yer sürekli sarsılıyor, onu yerinden bir hoplatıp bir oturtuyordu. Havada gümbürdeyen güllelerin toprakta sürdürdüğü arkası kesilmez bir kımıltı. Bitmek bilmez bir demir ve ateş şelalesi. Ve ölümün kükreyişi altında, ölüm sırasının ne zaman size geleceğini bilmeden, ne ezileceğinizi, yanacağınızı, havaya fırlayıp yere düşeceğinizi bilmeden o devasa gürültü içinde beklemek.

İnsan gürültülere kulak vermekten kendini bir alakoyabilse ve başka şeyler düşünebilse!

Ama başka hiçbir şey yok...yoo, var, hem de pek çok şey var!

Parçalanmış ve yanmış bayrak...saçmalık, baştan sona saçmalık. Dalgalanan bayarak...Splüge'nin çalışma masasında duran bir şiirin başlangıcı. Sonra düşünülecek Leonore vardı.

Dolabında sekiz çift pabucu olan ve bunları yeterli görmeyerek daha fazlasını isteyen Leonore. Oysa yenilerini alamadı. Ne Leiser'den, ne Karstadt'dan, ne Hermann alanından, ne de Spittelmarkt'tan yeni pabuçlar alamadı. Tanıdığı birisi, dükkânlara yeniden mal geldiği zaman uğramasını söylemiş. Şimdi Leonore Köln'e, daha da iyisi Amsterdam'a gitmek ya da birini göndermek istiyordu. Ne ahmak kızdı, Amsterdam şöyle dursun, Köln'e gidelebilirmiş ya da herhangi bir yere kurye gönderilebilirmiş gibi...Ama bu arada o kıvırcık tüylü köpeği almıştı. Terlikle bir güzel dövmeliydim onu, diye düşündü Splüge. Leonore, "Ama Beate'nin köpeği var. Beate, köpek istiyorum dedi mi, bir dediği iki olmuyor..." diyordu. Madem Beate'nin köpeği vardı, Leonore'nin de olacaktı mutlak.

Şu gümbürtüler, patlayışlar, gürültüler kesilse bir! Şu karşıdaki adama bakın, tüfek alayından. Splüge bir süredir adamın serçeparmağına bakıyordu, önce parmağına, sonra eline, sonra adama. Tir tir titriyor adam, onun titreyişi bana da geçiyor, diye düşündü.

Daha önce kanarya aldık. Şimdi de köpek dedi, onu da aldık. Herhalde sabahları köpeği tutup Grunewald'a çıkaracağım ve bacağını kaldırsın diye o ağaç senin bu ağaç benim gezdireceğim.

Sevgilisi Leonore, karısı Beate- hoş evlilikleri sadece kağıt üzerinde kalmıştı-köpek, kanarya, dalgalanan bayrak ve yanındaki çelik miğferlerin altından bakan suratlar, hiçbir şeyin önemi yoktu. Parmağı titremeye başladı, önce serçeparmağı, sonra ikincisi, şimdi de üçüncüsü. İnsan buna ne kadar dayanabilirdi? İnsanın beynini oyan bu gürültü, haykıran maymunlarla, bağıran fillerle dolu bir ilk çağ ormanıydı. Daha ne kadar sürecekti? İnsanın yerinden fırlayıp kaçacağı an ne zaman gelecekti? Ama nereye kaçacaktı? Genç subay da çelik miğferini giymiş, sığınakta duruyordu ve yüzündeki neşe bir maske gibi donmuş kalmıştı. Artık iki eli birden titriyordu Splüge'nin ve sanki karşıdaki adamla titreme yarışına girmişti.

"Her şeyin bir sonu olmalı!" Bunları söyleyen, Splüge'nin yanındaki tahta sırada oturan adamdı. Başında çelik miğferi, ayaklarında dolakları vardı. Rahat soluk alıyordu. Elinde sigara hiç titremiyordu. Bütün o gürültüyü gümbürtüyü duymuyormuş gibi sigarasını içiyor, oturuyor ve bekliyordu. Bu delikteki herkes gibi o da ateşin kesilmesini ve kitle halinde ikinci savunma hattına yüklenecek olan Rusların gelmesini bekliyordu.

"Her şey bitmeli!"

Ve her şey bitti. Titreyen asker daha fazla dayanamadı ve ayağa fırladı. Hepsi birden yerlerinden fırladılar ve dayanma gücünü yitirmiş başkalarını görmeye koştular. Ateş aynı sabahki kadar sürmüş, dörtte başlayıp, 5.30'da sona ermişti. Dışarısı henüz aydınlıktı.

Ruslar bu gece buraları aşıp geçmek niyetinde gibiydiler. Artık Splüge'nin gitme zamanı gelmişti. Arabasının tavanı göçmüştü. Neyse ki motor çalışıyordu. Tekerlekler döndü ve yola koyuldular.

Yol boyunca Tiefensee'den, Werncuchen'den, Weissensee'den geçeceklerdi. Aslında yol uzun sayılmazdı. Kimi zaman değişiklik olsun diye Leonore'yi alır, Seelow Dağlarına kadar uzanır, birer kahve içerlerdi. Kahve içme süresi dahil gidip gelmeleri iki saati ancak bulurdu.

Oysa şimdi yol, takviye kuvvetlerinin, nakli için kullanılıyordu. Bombalar yolu bozmuştu ve herkes Rus bombardıman uçaklarından kaçıyordu.

O gece ve ertesi gün boyunca, alelacele Berlin'den getirtilen birlikler yoldan öncelikle geçtiler. Ne var ki, yol çoktan bir kaçış yoluna dönüşmüştü. Cepheye doğru gidenlerle cepheden kaçanlar yan yana ilerliyor, birbirlerine kilitleniyordu. Splüge, keşke baştan düşünseydim yaya giderdim, diyordu kendi kendine. Yürüse bir gecede varırdı. Ama bunu düşünmekte gecikmişti. Yolun onarılması için oldukça uzun bir süre beklemeleri gerektiğinde bunu düşündü. Üstelik bu arada o kargaşanın ortasında epey yol almışlar, yan yollarda çok zaman yitirmişlerdi. Rus bombardımanlarının iyi olmadığı ve en az yarısının patlamadığı söyleniyordu. Yine de kaçmakta olan yığınları paniğe uğratmakta başarılı oluyorlardı. Bu arada Splüge'nin arabası bir takla atarak devrildi ve yolun kıyısındaki bir tarlaya yuvarlandı. Artık yürümekten başka çıkar yol kalmamıştı. Oysa kemikleri sızlıyordu.

Splüge, Werneuchen'deki tank barikatına bile varmadan, yolda gecelemek zorunda kaldı. Bombardıman uçakları ve tutuklama ekipleri gibi görünen kalabalıklar, yoldakilerin çoğunu ormana çekilmek durumunda bıraktı. Splüge, bu arada şoförünü de kaybetti, bir daha da onu göremedi. Gün doğunca yeniden yola düştü. Yollar, kimi yaya, kimi atlı arabalarda, kısacası akla gelebilecek her türlü araçta kadınlar, çocuklar, yaşlılarla doluydu. Düşman önünden kaçan bu kafileler, yol boyunca, sel gibi kabarıp çoğalıyordu. Berlin yönünden ise, piyadelerden, Berlin Gençliği birliklerinden, muhafızlardan, kara, hava, deniz kuvvetlerinden karışık derlenmiş birlikler yaya ya da kamyonlarla cepheye doğru ilerlemeye çalışıyordu. Bu grupların karşılaşmasından sonra, yol kilometreler boyunca tıkandı, ne bir adım ileri, ne bir adım geri gitmek olanaksızlaştı. Rus bombardıman uçaklarıyla avcı uçakları, bu çaresiz insan yığınları üzerine ateş açmakta birbirleriyle yarış eder gibiydiler. Komutanlar sövüp sayıyorlar, subaylar, çavuşlar ve şoförler insan yığınlarını yoldan uzaklaştırmak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Yaya gidenler, tarlalara saptılar. Splüge de onların arasındaydı. Yaralılarla hastalar geride kalıyorlardı. Yolun iki yanı terkedilmiş bebeklerle, yaralı atlarla, ölmüş atlarla ve parçalanmış arabalarla doluydu. Her şey çözülmüş, dağılmış, her şey son soluğundaydı. Splüge, Weissensee'ye ancak akşam varabildi. Her şeyi kendi gözümle gördüm.. bunu

diyebilmek Splüge'ye aksayan bir bacağa mal olmuştu. Yine de ucuz kurtulmuş sayılırdı. Ne acınacak durumda insanlar görmüştü! Sığınaktaki tir tir titreyen asker, umursamaz gibi oturan adam, yolda karşılaştığı el arabalı ihtiyar, kafası sargılı çavuş, sırt çantalı kadınlar, kucaklarında bebeleri, eteklerine sarılmış ufak çocuklarıyla ilerlemeye çabalayan kadınlar, çok uzaklardan gelen göçmenler ve evlerinden henüz ayrılmış olanlar, hepsi, hepsi acınacak durumdaydılar. Önündeki arabayı iterek yürüyen ihtiyar kadın, Batı Prusya'daki Gross-Schliewitz'den geldiğini söylemişti. Splüge, başı sarılı çavuşla konuşmak istemiş, ama adam yorgun bir el hareketiyle konuşmaya niyetli olmadığını, artık burasına geldiğini belirtmişti. Çözülen cephe hattından gelen ve sayıları giderek çoğalan askerler de göçmen kafilesine katılmışlardı. Dağılmış alaylar, taburlardan geri kalanlar, geri hizmet birliklerinden gelenler, göğüslerine "yaralı" rozeti takılmış olanlar, kolları kanlı sargılarla askıya alınmışlar, değneklere dayanarak seke seke yürümeye çalışanlar, anlamsız suratlar, boş bakan gözler, kanayan yaralar. Knersdorf savaşında yenik düşenler de herhalde tıpkı bunlara benziyordu.

Kral, "Artık her şey bitti!" diye haykırmıştı.

Savaş boyunca altında iki at vurularak can vermişti, ne var ki geri döndüğünde krallığını kurtarmış bulunuyordu. Çariçenin ölümü ve müttefiklerin arasındaki anlaşmazlık, Prusyalıları kurtarmıştı.

"Dalgalanan bayrağımız
Yanmış, yırtılmış,
Yine de dalgalanıyor
anavatan semalarında
Ve hep dalgalanacak
tarih boyunca..."

Şimdiyse, Roosevelt ölmüştü, tıpkı çariçe Elisabeth'in öldüğü gibi, büyük bir tarihsel benzerlikti bu. Artık Amerikalılarla Ruslar arasında çatışma patlak vermeliydi. Vosstrasse'den Propaganda Nazırlığına gelen herkes böyle diyordu. Ve Hitler takımının son umudu, tarihin tekrarlanışıydı.

Dalgalanan bayrak...ne var ki bu sefer dalgalanan bayrak dedikleri, ayakta sallanan boş bir çuvaldan, yalın ayak, bir elektrik fenerine asılmış sallanan bir insan gövdesinden başka şey değildi. Adamın göğsüne iliştirilmiş kartonda, "Adım Walter Schulz. Karımı ve

çocuğumu koruyamayacak kadar korkak olduğum için burada asılıyım." diye yazıyordu. Schulz, Fırtına birliklerinde görevliydi. Şimdiyse ayakları aşağı sarkmıştı. Ayaklarına sarılmış paçavralar çözülmüş, neredeyse yoldan geçenlerin başına değecek kadar aşağı sallanmıştı.

Splüge yoldaki kalabalığın giderek azaldığını fark etti. Çoğu ana yoldan ayrılıyor, kimi kuzeye, kimi Hohenschönhausen'e doğru sapıyor ve Berlin'e yan sokaklardan girmeye çalışıyorlardı.

Tarlalar yavaş yavaş seyrelmeye, yerlerini pencereleri parçalanmış duvarlara, bombalanmış apartmanlara bırakmaya başlamıştı. Can çekişen şehrin dış mahalelerine varıyorlardı. Göçmenlerin büyuk bölümü, varoşlara ve oradaki savunma ekiplerine doğru yöneliyordu. Oysa, araçların geçeceği daracık bir açıklığın dışında, tank barikadı, kapalıydı. Tutuklama ekipleri harıl harıl çalışıyor, yeni kurbanlar bulmak için gelenlerin üzerine atılıyorlardı. Birden kafalarında çelik miğferleri ve boyunlarında teneke künyeleriyle ortaya çıkıyorlar. "Maaş cüzdanınız ve kağıtlarınız!" diye gelenlerin karşısına dikiliyorlardı. Üsteğmen Splüge'ye geçiş izni verildi.

Neyse, buraya kadar gelebilmişti hiç değilse! Şimdi bir tramvaya, metroya ya da bir başka araca atlamalıydı. "Bu pek kolay olmayacak ahbap. Ne trenler işliyor, ne de metro. Tramvaylar ise çoktandır paydos etti. Bu akşamki saldırıdan sonra her şey kaput. Yarın sabahtan önce araç bulamazsınız. Yarın sabah da ne olacağını ancak Tanrı bilir."

Ancak Tanrı bilir, başka kimse bilmez, öyle ya! Tanrıdan başka bir de bilse bilse Seelow Dağlarındaki Mareşal bilir. Splüge, gördüğü duyduğu onca şeye, çektiği onca acıya bakarak, Rusların şimdi çoktan Seelow'a varmış olması gerektiğini düşünüyordu. Yorgunluktan ölü gibiydi. Aksayan ayağını sürükleyerek yürümeye çalışıyordu. Tiefensee'deki tarlada attığı takla izini bırakmıştı işte. Splüge birliğe telefon etmeyi, sonra Leonore'yi aramayı düşündü. Bu, fena bir fikir değildi, ama telefonlar herhalde çalışmıyordu. Voss- strasse'ye gitmeye kalksa, kıyamete kadar varamazdı oraya. Üstelik kıyamet de koptu kopacaktı ve belki de onu Alexander Alanında, ya da Friedrichshain yakınlarında yakalayacaktı. Splüge'nin yakın zamana kadar hemen hemen her zaman sürdürebileceği iyimserliği, giderek yok oluyordu. Bir bisikleti bile olmadığına ve o anda Weissensee'deki herkes bisikletlere atlamış olduğuna göre, iyimserliğini yitirmesi pek de aykırı değildi. Üstelik, Tiefensee'den beri ağzına bir yudum konyak bile koyamamıştı.

Şişenin dibinde kalan da şoförle birlikte yok olmuştu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, Berlin'in üzerinde Rus uçakları dönüp duruyordu. Yoksa Weissensee'ye mi saldıracaklardı? Neyse ki düşürdükleri yumurtalar fazla zarar vermiyordu, hem burada, duvarlar arasında, açıklıktaki kadar beter de olamazdı.

Splüge yine de kendini yere attı.

Aşağılık şeyler! Hiç hızlı gitmiyormuş gibi görünüyorlar, sonra göz açıp kapayana kadar her yanı kaplayıveriyorlardı. Her tarafta elektrik direkleri yıkılıyor, oradan buradan teller sarkıyordu.

Weissenssee'de akşam.

Zavallı Vicco, sokakta yere yatmış, yanan bir evden fışkıran kıvılcımlar kaldırıma yağıyor. Şu tulumbalarının başında bekleşen kadınlar, bombanın ne demek olduğunu bilmez gibi davranıyorlardı. Ya gerçekten bombanın ne demek olduğunu bilmiyorlardı, ya da Rus bombardıman uçaklarını ciddiye almıyorlardı. Alın işte, biraz önce kadınların ellerinde duran kovalar, testiler yerlere saçılıverdi. Ama kadınlar yine umursamazlıkla eşyalarını topladılar, tulumbanın başına gittiler. Pek dostça bir hava yoktu burada, pek değil hiç yoktu. En iyisi, ana yoldan sapıp, yan sokaklardan birine dalmaktı. Yan sokak ateş, duman ve toz kokuyordu. Bodrumlardan ve süprüntü yığınlarından dayanılmaz bir çürük kokusu yükseliyordu. Parçalanmış tahtalar, ortalığa saçılmış çöpler, eski ayakkabılar, yorganlar, ortaya yayılmış pislikler bir arada çürüyor ve leş gibi kokuyordu. Splüge kusacak gibi oldu. Sırtı ağrımaya başladı. Nerede bir kadeh konyak bulabilirdi acaba? Gözleri, bombalanmış bir ev yıkıntısına takıldı. Demir parmaklıklardan bir koltuk sarkıyordu. Ev hiç yabancı gelmivordu, sokak da öyle. Splüge, bu sokaktan daha önce geçmişti kuşkusuz. Hem de kaç kez. Birkaç metre daha yüreyecek olsa, mezarlığa varacaktı. Haderer orada oturuyordu, tabii mezarlıkta değil, arkasındaki sokakta. Ismarlama ayakkabılarını yapardı Haderer. Haderer'den usta kunduracı bulunmazdı, üstelik tezgâhında her zaman içki de olurdu. Kunduracının kadehinde pırıl pırıl yanan enfes bir Nordhauser konyağı, bitişikte mezarlık hep tanıdıklarla dolu olan ve içinde çıt çıkmayan mezarlık. Splüge mezarlığın duvarını buldu. Karşıda Haderer'in evi, bombalardan hiç zarar görmemiş, olduğu gibi duruyordu. Yaşlı ustanın atölyesi ve hem oturma odası, hem yatak odası olarak kullanıldığı büyük mutfak evin zemin katındaydı. Usta da oradaydı.

Splüge'nin yapacağı tek şey kapıyı çalmak, bir an beklemek, sonra kapıyı açmaktı. İşte gelmişti ve karşısında mumun ışığını yansıtan kadeh parlıyordu.

Haderer taburesinde oturuyordu. Mesleğini bir sanatçı titizliğiyle yapar ve geceleri de, daha doğrusu gece geç saatlere kadar da çalışırdı. Ama şimdi yalnız değildi. Karşısında biri oturuyordu. Bu saatte ısmarlama çizme yaptırmaya gelinmezdi. Haderer'in, Splüge'yi görünce şaşırması olağandı. Adam yine de renk vermedi.

Splüge, "Geçiyordum da." dedi. "Trenler çalışmıyor, benim de bisikletim yok. Sırtım da ağrıyor."

"Lumbago mu? "

"Hayır, Tiefensee'de arabam devrildi. Biraz dinlenmek istiyorum." Gözleri içkilerin durduğu tezgâha kaydı.

"Belki biraz da içki isterdiniz? "

"Hiç fena fikir değil!"

Bir kadeh içti, ardından bir daha. Sonra döşemesi olmasa da, arkalığı henüz sağlam duran bir koltuğa oturdu. İçki iyi gelmişti, ağrıyan sırtını bir yere dayayıp oturmak da iyiydi doğrusu

"Konuşmayın Herr Splüge, dinlenin biraz."

Splüge bu öneriye canla başla uydu. Başı düşmek üzereydi ve çok geçmeden uyuya kaldı. Haderer'le konuğu konuşmuyorlardı. Bir süre Haderer'in çekicinden başka ses duyulmadı. Sonra Haderer, "Evet, Ağustos'tan bu yana çok şey değişti." dedi.

Yeniden çekicin sesi.

Öteki adam, "Peki Pauline'den ne haber? " diye sordu.

"Artık onu düşünmeme gerek yok."

"Ya Riederheim? "

"Belki kayboldu, belki öldü, kim bilir? "

"Peki ya Feicrfeil? "

"O da öyle, kim bilir? "

Splüge uykunun karanlık uçurumuna dalmadan hemen önce, kapalı gözlerinin arasından iki büklüm oturan ihtiyar kunduracıyla karşısındaki adamı hayal meyal seçti. Splüge bir uçurumun dibinde gibiydi ve sanki uçurumun kıyısında tanımadık biri oturuyordu. Bir ölü yüzü. "Kaydı silinmiş", gömülmüş biri nereden geliyordu bu, nereden gelebilirdi? Belki sırat köprüsünden, belki de bacadan.

Aradan geçen süre birkaç dakika da olabilirdi, bir saat de. Splüge

birden büyük bir tehlike içindeymişçesine uyandı, yerinden fırladı ve August Gnotke'yle (*) göz göze geldi.

August Gnotke gerçekten toprağın ve çamurun altına gömülmüş, bataklıktan ve topraktan kendini çekip kurtarmıştı. Başkâları için sadece takvimden kopmuş bir yaprak anlamı taşıyan iki yıl önceki bir gün, Gnotke için dünyanın sonu anlamına gelmişti. Kıyamet davulları çalmış, davulların sesine gökyüzü kapanmış ,ve dünya bomboş kalmıştı. Sonra mezarlar yavaş yavaş yarılmış, doksan bir bin seçkin iskelet, tanrısal adaletin karşısına çıkmak için yürümeye koyulmuştu. Rüzgâra ve kara karşı, donmuş topraklar üzerindeki yürüyüşün sonunda hüküm verilmişti; Açlıktan ve tifodan, kanlı ve kansız dizanteriden, tutsak kamplarındaki işkenceden yol kenarlarında kıvrılıp kıvrılıp ölmekti hüküm. Tam doksan bir bin kişi, bunlardan sadece üç bini sağ kalabilmişti. Doksan bir binden üç bin. Sağ kalanlar için hüküm işliyordu yine: Açlık, kölelik ve yaşayan ruhun teslim oluşu. Ne geçmişten bir anı vardı, ne gelecek için bir umut. Ne yanı başında inleyene acımak, ne ayaklar altına alınmış iffete ağıt yakmak. Vicdanları kilitlenmişti.Ne ölüm, ne cinayet açabiliyordu bu kilidi.

Geride kalan, iradesiz, ruhsuz, bir kukla gibi soluk alıp vermekti sadece. Bu kuklalar için yapılabilecek tek şey, beyinlerine çakılmış mesajları tekrarlamak, özenle çalışılmış birtakım hareketleri yapmak, örneğin sahipsiz topraklar üzerinde sürünerek öte yana geçmek, orada ya ölümle buluşmak, ya da ölümle randevuyu tekrarlamak üzere geri dönebilmekti.

August Gnotke, Stalingrad'da bir savaş tutsağı olarak ordusunun ölümüne tanık olmuştu. Koca ordudan sağ kalan tek kişi sıfatını taşıyan Gnotke açlık, bit, propaganda, ağır işçilik altında ezilmiş ve gövdesinin ezilip çökmesinden çok daha önce oraya buraya itilip kakılarak, burada çalışmak şurada başkalarına nöbetçilik etmek, kurslara gönderilmek zorunda bırakılarak ezberlediklerini bir otomat gibi tekrarlamayı, itiraf etmeyi ve kişiliğinden geriye ne kalmışsa onu da "özeleştiri"yle yok etmeyi öğrenerek tükenmişti. Gnotke, bütün bunları görüp geçirdikten sonra kendisi gibi sağ kalan başkalarıyla birlikte cepheye "yardımcı" olarak gönderilmiş, önce Dinyeper, sonra Vistol cephelerinde bulunmuş, hatta Alman topraklarına bile girdiği halde, ölüm onu burada da

(*) August Gnötke - Stalingrad adlı kitaptaki kişilerden biri.

istememişti.

Oysa insanların yaşamı bol keseden harcanıp gidiyordu.

Öteki taraf, boyuna takviye yetiştiriyordu. Büyük tutsak yığınlarından seçilen ve kısa bir "yeniden eğitim"e tabi tutulan binlerce kişi cepheye gönderiliyor ve göz kırpmadan kurban ediliyordu. Üniformalar yetmiyordu. Yeterli sayıda Alman silahı bulunamıyordu. Gerekli kimlik kağıtları sağlanamıyordu. Haritaya bakmalarına izin verilmiyordu. Bu yüzden çoğu, daha Alman hatlarına varmadan mayın tarlalarına tosluyorlar, yaralanıyor ya da ölüyorlardı. Daha ileri gidebilenler ise askeri polisin eline düşüyor ve idam edilmek üzere SS'lere teslim ediliyorlardı.

Gnotke, öncü birlikleri içinde, keşfe gönderildiği her sefer geri dönebilen birkaç kişiden biriydi. Her dönüşünde Güvenlik Amirinin karşısına dikiyorlardı onu. Gnotke, cephenin bu kesiminde, propagandanın değil de sadece silahın egemen olduğunu görmüştü. Alman "Ulusal Komitesi"nin demeçleri, Moskova'daki Alman generallerinin söylevleri, broşürler, gazeteler, bildiriler başka amaçlara hizmet ediyor ve kurmay karargâhlarında ortadan kayboluveriyordu.

Son söz silahlarındı, propagandanın zerrece önemi yoktu. Hoparlörlü arabadaki "cephe hattı yardımcısı" ya da elinde megafonla Alman siperlerine seslenen ve askerlerin silahlarını bırakmasını isteyen, onlara yemek, bakım ve evlerine dönme vaadlerinde bulunan sözcülerin söyledikleri, düzmece, baştan çıkarıcı, gerçekten uzak sözlerden başka şey değildi. Çoğu kez, bu sözlere kanıp da silahını bırakanlar ya oldukları yerde biçiliyorlar, ya da tutsak düşenler cephe hattının gerisine götürülerek kurşuna diziliyorlardı. Göçmenlerin üzerine hem Alman, hem Rus topçuları ateş açıyordu.

Vahşete ve hunharlığa kapılmış bir askerler güruhu yaralıyor, öldürüyor, talan ediyordu. Onların namluları altında hastaneler idam hücrelerine dönüşüyordu. Gnotke çok şey görmüştü. Sahipsiz topraklardaki hortlaklara, her iki cephenin gizli yanları açıktı. Gnotke, dağınık saçlarına örtüler sarmış, yüzleri isten kararmış bir yığın kadınla dolu trenin gidişini izlemişti. Bunlar Doğu Prusya'dan geliyor ve Gnotke'nin geldiği buz Denizine doğru gidiyorlardı. Gnotke, son vagon gözden kayboluncaya kadar arkalarından baktı ve gözleri yaşardı.

Gnotke, sahipsiz toprakları yeniden geçti ve Schneidemühl kasabasına geldi. Kızılordu askerleri yiyip içiyor, sokaklarda geziniyorlardı. Pencerelerden, bodrumlardan çığlıklar geliyordu. Gnotke hiçbir şey duymuyor, görmüyordu.Güstebiese köyünden geçti.Oder'i

üzerindeki "Şeytan Köprüsü"nün karşı yakasına ulaştı, köprü başında yeni saldırıyı bekledi. Patlayan şarapnellerle ve dalga dalga çoğalan Rus piyadeleriyle birlikte, Gnotke de Almanların ikinci savunma hattına vardı. Rus alayı geri çekildi. Gnotke, bir evin tavan arasında gizlendi. Üzerindeki Rus kaputunu çıkardı. Altında Alman üniforması vardı. Başına kanlı bir sargı sardı. Gerçek kimlik kağıdı, maaş cüzdanı, sağlık karnesi, hatta ölen bir çavuşun üzerinden aldığı özel mektupları ve parası bile vardı. Bunların dışında Gnotke'ye gerekli olan karanlığın basması, panik ve kaçışın başlamasıydı. Ruslar gelip de, cephenin o kesimini olduğu gibi ele geçirdiklerinde, bunlar da gerçekleşti. Felâketin kötü ruhları, Gnotke'nin müttefiki olmuştu. Büyük çözülme içindeki sayısız surattan biri olarak, çöken Alman cephesindeki toz dumanın bir zerresi olarak Gnotke'de Berlin'e doğru yola koyuldu. Tiefensee'yi, Werneuchen'i geçti, Weissensee'ye ve taşlardan, demir çubuklardan, tepe taklak edilmiş araçlardan oluşan duvara, tank barikadına geldi. Yıldırım ekiplerinden ve tramvay personelinden oluşturulmuş kontrol karargâhına vardı. Önlerinden geçen ardı arkası kesilmeyen o yığınları seyretmekten iyice bezmiş askeri polis, ona sadece "Maaş cüzdanını göster!" demekle yetindi. Polis hiç de yufka yürekli değildi. kontrol edilmeden kimsenin geçmesine de göz yummaya niyeti yoktu. Ama Gnotke'nin kanlı sargılarla sarılı kafasını, göğsündeki "Yaralı" kokardını ve yaşlı gözlerini görünce eliyle ona geç diyerek, Gnotke'nin arkasındaki adamla ilgilenmeye başladı. Sonra birden soğuk bir rüzgârla ürpermişcesine tekrar geri döndü, ama çavuş çoktan gözden kaybolmuştu.

Gnotke, Berlin-Wiessensee'de, kıyamet davullarının çalınışından bu yana ilk olarak kendi istediği yöne doğru yürüdü. Kendisine verilmiş emirleri yerine getirmek, "Bozkurt" denilen ve kanlarının son damlasına kadar savaşmaya and içmiş Hitler gençliğinin fanatik kesiminin gizlenme yerlerini araştırmak için bol zamanı vardı. Önce, Pomeranyalı hemşerisi kunduracı Haderer'i görmeye gitti. Haderer, onun babası yaşındaydı, pek çok yönden deGnotke'ye babalık etmişti. Ne var ki, Haderer'i hep o eski sokakta ve eski evde buldu. Haderer onu görünce şaşırmadı, bu "hayırsız evlât"ın dönüşü onu öfkelendirmedi de.

"Nereden geliyorsun, August? " diye sordu.

"Buz Denizinden" diyemedi Gnotke. Böyle demesi gerçeğe de aykırı olurdu. Çünkü oradan gelmiyordu, orayı da beraberinde getiriyordu. Gnotke buzların eridiğini ve ayaklarının sağlam toprağa

bastığını henüz fark etmemişti. "Güstebiese'den geliyorum," diye cevap verdi. "Burada ne var, ne yok? "

"Ne olmasını bekliyordun? "

"Pauline'den ne haber? "

Tam o sırada öteki adam geldi. Bir üsteğmen, ufak tefek, tazı gibi biri, belki de Bozkurtların liderlerinden biri. Kuşku verici bir tavrı vardı. Birden içeri dalmış, kendini koltuğa atmış ve uyumuştu, kimbilir belki de uyur gibi yapıyordu.

Riederhaim, Feierfeil...kimbilir neredeydiler? Belki onlar da cephe hatlarının gerisinde, vagonları sarsan bozuk raylar üzerindeki trenlerin ötesinde, demiryolu makaslarındaki artık dönmez olmuş döner platformların arkasında kalmışlardı. Belki ellerinde gıcırdayan manivelalar ve kağıt gibi kıvrılıveren küreklerle kamyonları hareketsiz taş yığınlarına dönüştürüyorlardı. Belki onların da derileri çatlamış, yüzleri kir pas içinde, açlıktan gözleri yerinden uğramıştı ve Rus ustabaşısı belki onlara da, "Çalışma hedefini aklınızdan çıkarmayın, hadi bakalım, hadi davranın!" diye bağırıyordu...Kimbilir...evet kim bilirdi?

Haderer, "Kim bilir? " diye tekrarladı.

Bozkurt lideri gerçekten uyumuşa benziyordu. Bu adamın düşüncelerini bir okuyabilseydi, genç "Kurt"ların gizlendikleri yerleri bir öğrenebilseydi! Gnotke tam bunları düşünürken, Splüge gözlerini araladı ve göz göze geldiler. Donuk bir bakış...

Splüge dehşete düştü. Weissensee'ye gelirken yolda karşılaştığı çavuşu tanıyıverdi. Odaya girdiği zaman, kanlı sargı bezinin tezgâhın üzerinde, deri parçalarıyla balmumunun arasında durduğunu anımsadı. Adamın sırtındaki Alman üniforması sahte değil, ama bu adamda aykırı bir yan var diye düşündü. Suratı şeytana benziyor, Haderer'le konuşmasında da gizli bir şeyler var. Hem, bu atölyeye nereden, nasıl gelmiş olabilir? Belki de bu bir tuzak, Seydlitz partizanlarının buluşma yeri burası, kuşkulu, tehlikeli, güvenilmez bir yer. Splüge, buradan bir an önce uzaklaşmalı, ama kaçtığımı belli etmeden, diye aklından geçirdi.

"Şimdi nasılsınız, Herr Splüge? "

"Sağolun, biraz uyudum da dinlendim." Splüge, soğukkanlı görünmeye çalışıyor, ama bunu pek de başaramıyordu. "Artık gitsem iyi olacak." Adamların ikisi de, onun alelacele gitmek isteyişine aldırmaz görünüyorlardı. Splüge gitmeye hazır olunca, Haderer'e döndü, "Kendine

iyi bak ahbap. Önümüzde zor günler var!" dedi.

Haderer, "Öyle görünüyor." diye karşılık verdi.

"Siz, çavuşum..."

Gnotke, "Roeder," diye tanıttı kendini.

"Size de iyi şanslar, Herr Roeder."

Splüge, beylik "Heil Hitler'i ağzında geveleyip kapıyı çekti, dışarı çıktı ve evin önündeki birkaç basamağı karanlıkta inerek yürümeye başladı. Yıldızlarla dolu bahar gökyüzünün altında bir an durdu, derin bir soluk aldı. Her şey sessiz, her yer sakindi, ama gerçek olmayan bir sessizlikti bu. Uzaklardan gelen sürekli bir mırıltının ve doğu taraflarında bulutların çatırdayışının dışında hiç ses duyulmuyordu. Splüge, mezarlığın duvarını yoklayarak el yordamıyla yolunu bulduktan sonra, karanlıkta koşmaya başladı. Kunduracı atölyesindeki iki adamı düşününce, kendisinin budala olduğuna karar verdi. Kesinlikle bilmiyorum, ama bahse girerim ki herifin gerçek adı Roeder değil. Bu karşılaşmanın özel bir anlamı var gibi geliyor. Bu anlamın ne olduğunu adamın kim olduğunu bir bilebilsem!

"Berbat bir şey bu!"

"Evet, bunları daha önce de gördük, değil mi? "

Sağlık çavuşu Wustmann ile şoför Stroh, birbirlerine savaş anılarını anlatıyorlardı. Ötekiler, arabanın arkasında, sandıkların arasına sıkışmış oturuyorlardı. Werneuchen'de olduğu gibi, Weissensee'de de, geri çekilmek için bir emir almışlar ve bu yeni emir gereğince Berlin'in merkezinde, Reichstag binasında kurulan yeni sağlık merkezine doğru yola koyulmuşlardı. Weissensee marşandiz istasyonuna geldiklerinde, yolu askerlerin kapladığını görerek yan sokaklardan birine saptılar.

Tanklar, uçaksavar topları, topçular, askerler, tüfek dipçikleri, askeri araçlar her yanı kaplamıştı. Kafile tank barikadına ve barikatten sonra Werneuchen-Tiefensee-Semmelberg yönüne doğru ilerliyordu.

"Berbat bir şey bu."

"1944'de Odesa'da da tıpkı böyle olmuştu. Bizimkiler mevzilere vardıklarında Rusların kendilerinden önce geldiklerini görmüşlerdi."

"O zamanlar hiç değilse içkimiz vardı."

"Haklısın, o zamanlar yiyip içiliyordu henüz."

Sessiz kafileler şehrin dışına doğru yürüyordu. Yanan evlerin alevleri yüzlerini aydınlatıyordu. Su yüzü görmeyen gövdelerin ve yıkanmamış

üniformaların mide bulandırıcı kokusu, yanık alçı ve deri kokularına karışıyordu.

"O zaman bu kadar kötü değildi durum."

Yanlarından Yıldırım birlikler geçiyordu. Sivri kepli, Belçika kaputları giymiş yaşlı askerlerdi bunlar. Arkalarında Hitler Gençliği birlikleri vardı. On altı, on beş, hatta on dört yaşındaki çocuklar, kendilerine çok büyük gelen üniformaların içinde, gelişmemiş, cılız gövdeleriyle kaybolarak yürüyorlardı.

Tekerlekler ağır ağır dönüyor, arkalarında yorgun ayaklar sürükleniyordu. Ellerinde piyade tüfekleriyle havacı erler, uçaksavar topçu birlikleri ve takviye bölükleri, askeri okul öğrencileri, tüfekli polisler, Berlin itfaiyecileri ve tramvay vatmanları. Askeri polisler, kimsenin yanlardan kaçamaması için, yolu kordon altına almışlardı. Bir üsteğmen yoldan geçen kamyona yaklaştı, binip binemeyeceğini sordu.

Üsteğmeni, "İyi günler, Herr Splüge," diye bir sağlık eri selâmladı. Wittstock'ların oğluydu bu.

"Sen misin, Günther? Nereden geliyorsun? "

"Buckow'dan, biz de geri çekildik."

"Talihin varmış doğrusu! Peki şimdi nereye gidiyorsunuz? "

"Reichstag'a."

"Çok güzel, ben de oraya gidiyorum. Binebilir miyim çavuşum? "

"Bana göre hava hoş, ama subayımıza sorsanız iyi olur."

Heide de Splüge'nin kamyona binmesine ses çıkarmadı. Splüge de kamyona atladı ve onlarla birlikte gitti.

Bulundukları yerle Reichstag arasındaki yol, sekiz kilometreydi. Normal koşullarda, yarım saatte gidilirdi. Oysa, marşandiz istasyonunun önünde saatlerce beklemek zorunda kaldılar. Hareket ettikleri zaman da, arka sokaklardan ve çok yavaş olarak yol alabildiler. Sokaklarda moloz yığınları vardı. Sokak boyunca tutuşmuş evlerin önünden geçtiler. Yangını söndürecek su olmadığı için, alevler bir evden ötekine sıçrayıp yayılıyordu. Adım adım ilerliyorlardı. Gökte ay yükselmişti ve yıkıntılarla kaplı toprakların üzerinde yıldızlar parlıyordu. Koca apartmanlar yanmış ve terkedilmişti.Alexander Alanına geldiklerinde tan yeri ağarıyordu. Burada da, askerlere yol vermek için uzun süre beklemeleri gerekti. Reichstag binasının anıtsal taş yığını önüne gelmeleri iki saat aldı.

Ana kapının üzerinde, yaldızlı harflerle ALMAN HALKINA diye

yazıyordu. 1871'de Reich'ın kurulmasından sonra, Alman ayaletleri bu çatının altında ortak bir sığınak bulmuşlardı. Bicmarck, Bethmann Holweg, Prens Max von Baden gibilerinin yanı sıra baba oğul Liebknecht'ler,Bebel Ledebour ve Rosa Lüxemburg'da buradaki kürsüden konuşmuşlardı. Batı kanadındaki bir pencereden, 9 Kasım 1918'de Philipp Scheidemann Cumhuriyeti ilan etmişti. Sonra Riechstag yangını ve Reichstag duruşması olmuştu. Büyük konferans salonunu yıkan ve cam kubbeyi parçalayan o yangının dumanlarından Üçüncü Reich doğmuştu ve görünüşe göre Üçüncü Reich da aynı yerde alevler ve dumanlar arasında son bulmak üzereydi.

Sağlık çavuşu Wustmann, geçmişle ilgili pek çok şeyi anımsayacak kadar yaşlıydı. Reichstag'ın bir oturumunda da bulunmuştu. 1918 Ekiminde izinli geldiği zaman gitmişti Reichstag'a. Tarihi bir oturuma tanıklık edeceğini aklına bile getirmemişti.

Serin ve yağışlı bir gündü. Berlin açlıktan kırılıyordu. Sokak lambalarını yakacak gaz yoktu. Tramvaylar yağsızlıktan gıcırdayarak zor bela çalışıyor, otomobiller dişleri yenmiş dümdüz lastikler üzerinde gitmeye çabalıyordu. Hiçbir şey bulunmuyordu, ne sabun vardı, ne tütün. Ekmek kıttı, Her şey gıcırdıyor, takırdıyor, tıkanıyor ve Berlin ayakları üzerinde zor duruyordu. Bir savaş sona ermek üzereydi.

Kayzer'in imparatorluğu sona ermek üzereydi.

Yirmi yaşındaki sağlık neferi, dinleyici balkonundan Reichstag üyelerini seyretmişti. İki büklüm olmuş, titreyen, öksüren insanlardı bunlar. Berlin'de grip salgını vardı. Açış konuşmasını yapan yeni Başbakanın sesi neredeyse duyulmuyordu. O da gribe tutulmuştu ve güçlükle konuşabiliyordu. Yeni Başbakan Prens Max von Baden'di.

Konuşmacılar birbiri ardı sıra kürsüye çıkmışlardı. Kimse konuşmaları dinlemiyordu. Milletvekilleri gazetelerine dalmışlardı. Sadece bir kez milletvekili sıralarının arasında bir dalgalanma oldu. Hepsi yerlerinden fırladılar ve bir ağızdan konuşmaya başladılar. Hem yanlarındakilere, hem de öteki sıralarda oturanlara laf yetiştiriyorlardı. Wustmann bu ağız dalaşının nedenini, ancak çok sonraları, tutanaklar yayınlandığı zaman anlayabilmişti. Gündemde söz konusu edilen, cephenin çöküşü,Genel kurmayın yardım isteği ve Wilson'un On dört Maddelik bildirisiydi. Kürsüdeki konuşmacı, Alzaslı, Lotharingia'lı, Polonyalı ve Danimarkalı azınlık milletvekillerinin destekledikleri bağımsız Haase'ydi.

Sosyal Demokratlarla Bağımsızlar, savaşı uzattıkları gerekçesiyle birbirlerini suçluyor, her biri karşı tarafın savaş kredilerinden yana oy kullandığını ileri sürüyordu.

Bir Danimarkalı milletvekili, "Plebisit yapılsın!" diye önerdi.

Bir Polonyalı ise, "Eğer ölüler de oy kullanacaksa," diyerek ardından ekledi, "Polonya Polonyalılarındır!"

Bunun üzerine Sosyal Demokrat Noske atıldı: "Öyleyse Amerika da Kızılderililerindir!"

Kabine sıralarına bir umutsuzluk çöktü.

Biri, "Çakallar korosu!" diye bağırdı.

Bir başkası, "Finis Germaniae? " diye haykırdı.

Devlet Bakanı Haussman, Heine'den bir dizeyle cevap verdi: "Koca Almanya, senin kefenini dokuyoruz ve bu bezi lanetlerden örüyoruz!"

Bütün bunlar 1918'de olmuştu. Şimdi yine aynı noktaya varılmıştı. Bu kez gündemde "On dört Madde" değil, "Kayıtsız Şartsız Teslim" sloganı vardı. Bunun için de herhangi bir tartışma açılması gerekmiyordu Artık sorun, kabul ya da red değildi. Yazgıları mühürlenmişti.

"Finis Germaniae! (*)

Heide, Wustmann ve iki onbaşıyla sağlık eri, Reichstag'ı baştan sona dolaşmışlar, bir şey bulamamışlardı. Ne Sağlık subayı Dallman'dan, ne de emrindekilerden bir iz vardı. Giriş holünde ve koridorlarda askerler toplanmıştı. Konferans salonu, yüksek kubbenin altında bir asker kampına dönmüştü. Yapının o bölümü hiç değişmeden ve el sürülmeden, 1933 yangınından sonra olduğu gibi bırakılmıştı. Onarım için zaman olmamıştı. Belki de, burasını kendi egemenliklerinin başlangıcı olarak gelecek kuşaklara bir anı olsun diye öylece bırakmışlardı. Tüfekler çatılmıştı. Her yanda konserve kutuları, kağıt parçaları, tozluklar, yırtık üniformalar yayılıydı. Sırt çantalarını ya da torbalarını yastık yapmış askerler yerlere uzanmış uyuyorlardı. Kimi de bir şeyler yiyor, ya da iskambil oynuyordu. Saat sabahın onuydu.

Askeri birlik mi? Kimsenin haberi yoktu. Biri, bir ya da iki gün önce öyle bir şey olduğunu anımsadı, ama sonra ne olduğunu o da bilmiyordu.Birden aklına geldi: Çavuşum, birinci katta bir ordu sağlık bürosu, ya da ona benzer bir şey olacak," dedi.

Wustmann birinci kata çıktı. Her türlü askeri kuruluş ve her sınıftan her rütbeden subay, eskiden siyasal partilere ayrılmış olan odaları

(*) Almanya bitti.

paylaşmışlardı. Çoğu yeni geliyordu. Ya işi ağırdan almışlar, ya da yolların tıkanıklığından gecikmişlerdi. Koridorlarda sürekli hareket vardı. Wustmann, aradığını sormak için birini durdurdu. "Evet, öyle bir şey var. En sondaki odada," diye cevap verdi adam. Wustmann adamı biraz daha sıkıştırdığı zaman, orasının bir çeşit merkez büro olduğunu, başında bir sağlık subayıyla birkaç memur ve daktilo bulunduğunu, bu büroda Alman ordusundaki yaralı ve hastaların kayıtlarının tutulduğunu öğrendi. Wustmann odayı buldu. Kapıyı açtı. Sözü edilen subay masasının başındaydı.

"Evet, burada askeri doktor Dallmann diye biri vardı. Daha dün buradaydı. Bizim büromuza yerleşmeyi düşünüyormuş. Amma da düşünce ha!"

Bunları söyleyen yaşlı biriydi, olsa olsa Birinci Dünya Savaşında faal hizmette bulunmuş olabilirdi. Oysa, savaşın, başından bu yana Reichstag'da görev başındaydı. Wustmann'a öyle geldi ki, bu subay olayların gidişinden habersizdi ve hastanelerle cankurtaranların ilk görevinin kendi kartoteksine malzeme sağlamak olduğunu sanıyordu. Wustmann, adamın ağzından zorla aldığı laflardan, Dallmann'la yanındakilerin yakındaki bir tünele yerleşmiş olduklarını öğrendi. Zamanında bu tünel, metro için yapılmıştı.

"Ne ayıp! Buradan pekâlâ birkaç oda verilebilirdi!"

"Peki ya biz ne yapalım? Bizim de çalışmamız gerek"

"Artık bunun önemi kaldığını sanıyor musunuz? Ruslar Oder'i geçtiler. Berlin'e yürüyorlar!"

Subay, onun bu konuşmasını hoş görmediğini belirten bir el hareketi yaptı. Bitişik odanın açık duran kapısından görünen memurlar ve daktilolar da aynı şekilde davrandılar.

"Oder'i geçmeleri demek, Berlin'e ilerliyorlar demek değildir."

"Aradaki mesafenin fazla uzak olduğunu sanmıyorum."

Bunlar hâlâ eşi görülmemiş bir silah ve mucizeler yaratacak ordu hikâyesine inanıyorlardı. Elektrik bağlantısı kesik olduğu için radyo dinleyemiyor, gazeteleri de arada sırada görebiliyorlardı. Duydukları, bildikleri hergün yayılan çeşitli söylentilerdi. Üstelik bu savaş boyunca öylesine dedikodular yapılmış, öylesine abartılmış hikâyeler anlatılmıştı ki, insan ancak kendi gözüyle gördüğüne, kulağıyla duyduğuna inanır olmuştu.

Gerçek ne olursa olsun, subay yine de çavuşun sözünü kesti:

"Lütfen bu kuyruklu yalanlardan vazgeçin!"

"Bunun gerçek olduğunu yakında göreceksiniz komutanım. Bu durumun hep böyle sürüp gideceğini mi sanıyorsunuz? "

"Ne diyorsun sen? Her şeye rağmen sürdürmemiz gerek."

O anda başını kaldırdı. Uzaktan uzağa, bu savaş boyunca hiç duymadığı ama geçen savaştan çok iyi bildiği bir ses geldi kulağına. Ötekiler de, bombardımanların gümbürtüsünden, ıslıklarından çok değişik olan, ama en az onlar kadar ürkütücü gelen bu sesi duydular.

Wustmann bitişik odadakilere, "Topçu ateşi bu," dedi. "Kenar mahallelerden, belki Weissensee'den geliyor."

"Olamaz bu!"

Ama ses aralıksız sürdü. Wustmann'ı Buokow'dan Tiefensee'ye peşini bırakmadan izleyen bu sürekli homurtu, vızırtı onu burada da buldu. Sonra başka bir şey daha oldu. Şehrin eteklerinden, doğudan güneye doğru geniş bir yay çizerek ilerleyen bir trenin takırtısına benzer sesler geldi.

Wustmann, "Bu ses Teltow'dan ya da arkasındaki kanalın oradan geliyor olmalı" dedi.

"Ne demek istiyorsun? "

"Berlin'e güneyden de saldırılıyor demek istiyorum!"

Havada çok uzaklardan geliyormuş gibi ıslık sesi duyuldu. Ses yakınlaştıkça büyüdü ve dev bir gümbürtüye dönüştü. Sonra bir patlama oldu. Yer sarsıldı. Uzun menzilli bir topun, Berlin içine düşen ilk güllesiydi bu. Bu patlama, subayın fikrini değiştirdi: "Bu durumda, büromuzu birkaç gün kapatmamız gerekecek galiba."

Üsteğmen Splüge, Voss-strasse'ye vardı. Başbakanlığın önünden geçti, Propaganda Bakanlığının önünde durdu. Yapı çok hasar görmüş, yarı yarıya yıkılmıştı. Yer yer alevler yükseliyordu. Splüge, odasına, yani geçici bürosuna gitmek için, çeşitli büyüklükteki sığınaklardan geçmek zorunda kaldı. Sığınaklarda bakanlığın yüksek kademeli memurları, danışmanları, sıra memurları ve sekreterleri vardı. Onların yanı sıra da yüzlerce iş takipçisi ve konuklar görünüyordu. Ne oluyordu öyle? Don gömlek kalmış memurlar, üst üste atılmış bir üniforma yığınından bedenlerine uyacak üniformalar arıyorlardı. İstediklerini seçebilirlerdi. İster Parti üniforması, ister havacı üniforması, ister denizci ya da karacı üniforması, çekip alabilirlerdi. Memurlar sivil giysilerini çıkartıyorlar,

sırtlarına birer üniforma geçiriyorlardı. Splüge, bir başka bölmeye geçti. Burası askeri kampa daha çok benziyordu. Bakanlıkta çalışanların aileleri burada toplanmışlar, hava akınları sırasında çevrede oturan çocuklu kadınlarla askerler de onlara katılmıştı. Çoğu yatak yorganlarıyla, eşyalarıyla gelmişlerdi. Ölüler kendi ölülerini, gömsünler! Bunu söyleyen Isaiah mıydı, yoksa Aziz Paul mü? Her kimse, kendisi gibi bu işlere katılmak istemeyen biri olmalıydı.

Splüge odasına girdi. Sekreteri Leonore Stassen, kendisinden önce gelmişti. Elinde iğne iplikle, bir üniforma yığınının başında oturuyordu.

Splüge, şapkasını askıya asarak, "İyi günler," dedi. Cevap almadı. Ama belki de kaç gündür korkunç seslerden zedelenen kulakları, alçak sesle mırıldanılmış "İyi günler"i duymamış olabilirdi.

Masasına oturdu.

Bayan Stassen ayağa kalktı, odadan çıktı. Splüge, pek öfkeli görünüyor, beni üç gündür Güstebiese'de deniz kızlarının alakoyduğunu sanıyor herhalde, diye düşündü. Tam sigarasını yakacaken, sekreteri elinde bir tepsiyle girdi ve Splüge'nin önüne bir fincan kahveyle bir kadeh konyak koydu. Sonra tek söz söylemeden yeniden dikişinin başına döndü.

Bir süre sonra, Splüge, "Yeni bir şeyler var mı? " diye ordu.

Kız hemen cevap vermedi, sonra, "Wilhelmplatz II taburu kuruluyor," dedi.

"Evet, gördüm, tam bir sirk!"

"Biz ikinci bölüğe bağlanıyoruz."

"Biz mi? Yani kadınlar da mı? "

"Evet. Ben de kendime bir havacı üniforması edindim."

"Kutlarım."

"Sağol."

"Daha başka ne var, ne yok? "

"Parti üyesi Bormann, bu sıkışık günlerde bağlılık gösterenlere ve önemli hizmet görenlere Junker topraklarının dağıtılacağına söz veriyor. Kültür şubesinde birine söylemiş."

"Tamam. İsterse iki parsel alabilir. Daha başka ne var? "

"Parti üyesi Ley bir "Ölüm Lejyonu" kuruyormuş. Çoğunluğunu Partidekilerden alıyormuş, ama bizim burada da bir yoklama yapmış"

"Pekâlâ, yapsın bakalım."

"Führer dün doğum gününü kutladı."

"Ha, evet."

"Yakun çevresinden bazıları, kutlama töreninden hemen sonra gitmişler."

"Kim gitmiş? "

"Göring Güneye Dönitz ve Himmler Kuzeye gitmişler. Büyük kaçış başladı."

"Peki senin burada ne işin var ve şu anda ne dikmektesin? "

"Kaputlara "Vilhelmplatz II" arması dikmemezi istediler."

"Çok yararlı bir iş. Başka bir şey var mı? "

"Evet var, Yayın şubesi müdürü Herr Schidtke kendini zehirledi. Hukuk bürosu başkanı Herr Schmidt-Leonhardt, kızını alıp üst kattaki odalardan birine çıktı. Bir daha aşağı inmediler. Kendilerini vurmuşlar."

"Lütfen bunları bana anlatmayın, Fraulein Stassen!"

Kız, iyiden iyiye alındı. Belki de böyle bir "centilmen"le hiç konuşmamak daha iyiydi. Ben her zaman bir yabancıyım onun için, diye düşündü. Belki de son birkaç geceyi sevgili Beate'siyle baş başa geçirmişti. Ben Nikolassee'de oturmuş, "sevgilimi" merak edip sinirimden mendilimi ısırırken, beyimiz Hohenzollerndamm'da keyif çatıyordu herhalde Bu, hep böyle oldu ve hep böyle olacak. Neden bu işe bir son vermiyor? Üçümüz için de tatlı bir durum değil bu. Boşanmayı aklından bile geçirmiyor. Zavallı ben, ne talihsizmişim ama artık kendimi budala yerine koydurtmayacağım!

Splüge, sigarasının külünü silkti, konyağı kafasına dikti ve yarı esneyerek Leonore'ye sözünü sürdürmesini söyledi.

"Dur bakayım, başka neler oldu? ...Evet, Doktor Goebbels, her sabahki gibi basın toplantısı yapıyor, ama bu sefer biraz geç kaldı galiba."

"Başka ne oldu? "

"Dr. Meissner, Mecklenburg'a gitti. Reich'ın bütün bakanları kaçmışa benzer." Leonore, önündeki kaputları kucaklayıp dışarı çıktı. Ama çok geçmeden yine elinde kaputlarla döndü geldi. Armaları yanlış dikmişti. Kolların daha üst tarafına dikilmeleri gerekiyordu. Şimdi hepsini sökecek, yeni baştan dikecekti.

"Başka bir yerde diksen iyi olur," dedi Splüge. Yorgundu, kafasında binbir düşünce vardı. O durumdayken, Leonore'nin odada kalması onu rahatsız ediyordu. Kız, kaputları yeniden kucakladı ve öfkeyle çıktı. Splüge, dikişin kızı bir süre daha oyalayacağını ve bu arada kafasını

toparlayabilmeyi umuyordu. Ama, anlaşılan rahat yüzü göremeyecekti. Göğsü madalyalı, Yüzbaşı Boehlke diye biri girdi odaya.

"Affedersiniz, efendim. Galiba yanlış yere geldim, ama burayı tarif ettiler," dedi.

"Ben danışman değilim. Ama size ne gibi yardımım dokunabilir yüzbaşım? "

"Berlin'i savunacak topçulara komuta eden General Meuspath'ın yanına atandım. Ama karargâh başkanlığına ve öteki dairelere baktığım halde kendisini bulamadım. Şimdi de başbakanlıktan geliyorum. Buraya uğramamı söylediler. Haberleşmenin aksaksız yürüdüğünü ve General Meuspath'ı kolaylıkla bulabileceğimi sanıyorlar."

Genç yüzbaşı, kendisinin de belirtiği gibi, yanlış yere gelmişti. Ama Splüge ona yardım etmek istiyordu. Koca yapıda, yüzlerce şubeyle bağlantısı olan bir yığın insan doluydu. Telefon da, henüz çalışıyordu. Splüge, bitişik odaya açılan ara kapıyı araladı ve kayıt memuresini çağırdı.

"Size yardım etmek için elimizden geleni yapacağız, yüzbaşım," dedi. "Bayan Dannewitz, size yardımcı olabilecek birkaç şubeye götürecek sizi."

Sonra, kadına birtakım şube müdürlerinin adlarını verdi ve Frau Dannewitz, Boehlke'yi yanına katıp odadan çıktı.

Splüge, yine yalnız kalmıştı.

Bir an gözlerini yumdu ve biraz dinlenmeye çalıştı. Biraz dalabilseydi ya da Yoga bilseydi dinlenecekti.

Üç gecedir gözünü kırpmamıştı.

Kunduracı Haderer, Weissensee'deki su kovaları, adı Roeder olmayan Çavuş Roeder, hava, deniz ve SS üniformalı şube müdürleri ve sekreterler...Nikolassee'de, perdeleri çekilmiş bir odada yatmak ve uyumak, uyumak, uyumak... cennet demek olurdu bu. Splüge artık hiçbir şey duymak, hiçbir şey görmek, hiçbir karar vermek istemiyordu. Derin bir soluk aldı, sonra bir daha. Beyni bir sismograf gibi işlemeye başlamıştı ve uzaktan uzağa bir ses alıyordu. Çok uzaklardan bir gümbürtü geliyordu. Ama Splüge, bu sesin Berlin çatılarında son bulacağını kestiriyordu. Gözlerini açtı, çevresine bakındı. Sığınak gerçekten çok iyi döşenmişti. Üzerlerine gamalı haç işli kırmızı kadife koltuklar (bunları büyük konferans salonundan getirmişlerdi), bir divan, kitaplıklar, porselen biblolar, vazolar, Japon işi süs eşyaları her yanı

kaplamıştı. Bir köşede de iki tüfek duruyordu...biri kendisi, öteki de Leonore için. Duvarlarda fişeklikler asılıydı, pencereler kum torbalarıyla kapanmıştı. Mermiler delerdi bu torbaları. Üstelik burası gerçek bir sığınak değil, zemin katta bir odaydı. Bu odanın üzerindeki o kat kat görkemli yapıya ne demeli! Eskiden beri burası pek iyi bir korunak sayılmazdı, hele şimdi o koca yapı, oyulmuş devasa bir diş gibi duruyordu tepelerinde. Birlikte yaşayıp, birlikte ölmek...ama çoktan kaçıp gitmeye başlamışlardı.

Sesler uzaktan uzağa sürüyordu.

Leonore geldi. Splüge'nin duyduğu sesi, Ölüm korosundan yükselen bu yeni tonu duymuyor gibiydi.

"Minör'den bir ses," dedi Splüge.

"Ne diyorsun sen? "

"Minör bir ,ses, yumuşak bir ses olduğunu söylüyorum!" "Pekâlâ, pekâlâ. Bayan Hanneman da ayrıldı, bir yapı şirketinde iş bulmuş."

"Talihi açık olsun! O elindekiler nedir? "

"Gazetenin müsveddeleri."

Ses uzaktan sürüyordu.

"Linkstrasse'deki Dr. Weichhardt'da çok güzel pabuçlar varmış."

"Senin dertlerine gıpta ediyorum doğrusu..." Duvara dayalı tüfeklerin, fişekliklerin ve bu arada sırtına geçirdiği gülünç havacı üniformasının ne anlama geldiğini gerçekten kavrayamaması mümkün müydü acaba?

"Dr. Weichhardt'da daha başka şeyler de varmış."

"Gazetenin çoktan halledilmesi gerekirdi!"

"Beni Dr. Weichhardt'la tanıştırman kolay olur. Dediklerine göre, sana da şarap bulabilirmişiz."

Havada ardı arkası kesilmeyen o homurtu.

"Weichhardt, Weichhardt, başka laf bilmez misin sen...Gazeteyi basacak birini düşünsen daha iyi edersin."

"Öyle ya, tabii, ben senin için günlük işlerin yazıldığı not defterinden başk şey değilim. Kendimi düşünmeye hiç hakkım yok. Garmisch'de tatil yapmayı ne kadar istediğimi biliyorsun. Ama götürmedin. Keşke bir solucan olarak dünyaya gelseydim!"

"Solucansın zaten. Bir solucan kadar aşağılık ve pis çevreden geliyorsun!"

"Beni Madam Beate'yle karıştırdın galiba, Herr Splüge!"

Uzaktan duyulan ses yakınlaştıkça bir kreçendoya dönüştü, sonra gök gürültüsü gibi patladı.

"Bomba değildi, değil mi? Neydi o, Vicco? "

"Ne miydi, ne miydi? ...Al işte, sana Garmisch'de bir oda. Seni gidi solucan, seni gidi solucan seni! Ben de bir solucanım!"

İKİNCİ BÖLÜM

Tanrıları, kuyumcular değil, dualar yaratır.

Balthasar Oracian y Morales

Garip bir moruk, ama sevimsiz sayılmaz. Sen bütün gece karşı karşıya otur da doğru dürüst bir tek söz etme. Hoş konuşsak ne olurdu ki? Birbirimizi tanımıyoruz, birbirimize güvenmiyoruz da. Ama tren Wannsee istasyonuna geldiğinde aramızda bir köprü kuruluverdi, boşlukta sona eren bir köprü. Yazık...Adı Albay Zecke'ydi, eskiden Potsdam'daymış. Raimond amcama sorayım, tanıyor mu?

Potsdam karargâh merkezinde, Yüzbaşı Boehlke'ye, ta Prag'dan ve Leitmeritz'den beri izini kolladığı General Meuspath'ın, Berlin topçu savunmasıyla görevlendirildiğini bildirdiler. Boehlke'nin de Döberitz'de generale iltihak etmesini söylediler. Boehlke, karargâhtan çıktıktan sonra, henüz işinden dönmemiş olan amcası Raimond'a uğradı. Yengesi evdeydi, yeğenleri Anna'yla Leonore ise çoktan evden ayrılmışlardı. Anna, Göttingen'de tıp öğrenimi yapıyordu. Birkaç gün önce telefon etmiş, İngilizlerin Mühl kanalını geçtiklerini ve şehrin eski mahallelerine girdiklerini haber vermişti. Leonore ise ailenin üzüntü kaynağıydı. Yengesi, "O, memuriyete girdi," diye anlattı. Sonunda Leonore'nin, Propaganda Bakanlığında sekreter olduğu anlaşıldı. Yengesi "Ne olur, amcanın yanında onun sözünü etme. Adamcağızın sinirleri bozuluyor," diye sıkı sıkı tenbihledi. Bütün bunlar çok garipti doğrusu.

Raimond amca, her zaman olduğu gibi eli kolu kitaplarla, gazetelerle dolu olarak eve geldi. Yeğeninin geldiğini görünce çok sevindi. Bir yandan da ertesi sabaha yetiştirmesi gereken işleri olduğu için üzüldü. Yine de, yeğeniyle oturup konuşacak bir saat zamanı vardı. Raimond amcanın çalışma odasındaki koltuklara gömüldüler.

Önlerindeki alçak sehpalarda kahve fincanlarıyla konyak kadehleri, odanın duvarlarında tavana kadar çepeçevre kitap rafları vardı. Raflar tavana doğru gölgelerin arasında kayboluyordu. Raimond amca, tabakasındaki son Uppmann purolarından birini yeğenine uzatarak, "Sevgili Berthold, sana ancak bunu içip bitirinceye kadar zaman ayırabileceğim," dedi. Sonra yeğenine olup bitenler hakkında sorular sordu.

"Amca, Kissingen'e gidişim öylesine alelacele oldu ki, sizi arayacak zaman bulamadım. Yaverlik kursundaki son günler oldukça tasa vericiydi. Sonunda çok ufak bir grup olarak kaldık. Tıpkı, 'On Küçük Zenci' gibi. Her gün içimizden biri eksiliyordu. Her sabah, albay atanma emirleriyle içeri girdiği zaman, soluğumuz kesilerek dinliyorduk. Bir gün arkadaşlardan biri, Graudenzdeki harekât komutanına ikinci yaver olarak atandı ve aynı gün uçakla Graudenz havzasına gönderildi.Ertesi gün, bir başkası Breslau'a, bir başkası Königsberg'e, Dikenli Kaleye ya da bir başka Viking kalesine gönderiliyordu. Bir gün de, SS lideri Himmler bir irtibat subayı istemiş. Atanacak subayın madalya almış olması, uzun boylu ve sarışın olması gerekiyormuş. Emrin geldiği günün akşamı Berlin'den trene binecek ve Himmler'i trende bulacakmış. Daha neler de neler. Arkadaşların eşyalarını toplarken hangi duygular taşıdıklarını kestirebilirsiniz herhalde. Kurs henüz tamamlanmadan, Courland'daki esas birliğimden geri çağrıldığımı haber verdiler de böylece o korkunç 'zenci' oyununun dışında kalabildim. Ama, oraya varmanın boş bir umut olduğunu sezinliyordum. Gerçekten de öyle oldu. Daha kurs bitmeden, benim bölüğüm dağıtılmıştı. Bunun üzerine bir topçu komutanının yaverliğine verildim. Şimdiye kadar da o adamı arayıp durdum, ama bir türlü bulamadım. Karargâhtakiler de komutanımın, Döberitz'de mi, yoksa Freienwalde-on-Ober'de mi olduğunu bilemiyorlar."

Raimond amca, ağzını açmadan başını salladı.

"Çok kötü bir duygu içindeyim, amca. Cepheden uzak, tek başıma, kendimi kaybolmuş gibi görüyorum. Böylesine önemli olayların ortasında tek başına kalan insan, kapana kısılmış fareye benziyor."

"Haklısın, arkadaşlık...tayının hep birlikte paylaşılması, acıların, yoklukların birlikte çekilmesi...o zaman her şey daha kolay gelir insana."

"Bu ne kadar sürer dersiniz? "

"Bilmem ki Stalingrad tam yetmiş yedi gün dayandı, ama Berlin'lilerin daha fazla saçmalığa katlanacaklarını sanmam. Askerler de savaştan yıldı."

"Peki 'sevgili Führer'imizin tasarıları nedir? "

Bu soru, öylesine rasgele sorulmuş değildi. Raimond amca bunu cevaplayabilecek durumdaydı. Ordu karargâh kitaplığının yöneticisi olarak, savaşın başından bu yana yabancı gazeteleri okumak, özet çikartmak onun göreviydi. Bu görev sırasında, şefi olan baş danışman Scherf'ten rapor istendiğinde, Raimond amcanın da zaman zaman Führer'in odasına gitmesi gerekiyoıdu. Bu nedenle Hitler ve çevresindekilerin havasını ve bu havadaki değişmeleri yakından izleyebiliyordu.

Yeğeninin hiçbir girizgâh yapmadan sorduğu sorudan önce tedirgin olan Raimond amca, bir süre sustuktan sonra cevap verdi:

"Sana doğrusunu söyleyeyim, Berthold. Bir süre öncesine kadar Reich Şansölyeliğindeki hava pek iç açıcı değildi. Tahmin edemeyeceğin kadar sinirli bir hava vardı. Her tarafta, hatta SS nöbetçilerinin bile kulağına gelebilecek biçimde 'can çekişmenin' artık dayanılmaz olduğu,felâket ne kadar çabuk gelirse o kadar iyi olacağı söylentileri dolaşıyordu. Üç hafta öncesine kadar herkesteki genel düşünce buydu.Oysa üç hafta kadar önce, hava birden değişti ve yeniden iyimserlik başladı."

"Neden? "

"Anlaşıldığına göre deliliğin son noktasına varmış olan Hitler, gerçeğin ışığını görmüş."

"Olacak iş değil! Nereden biliyorsunuz? "

"Scherf söyledi. Hitler'e raporunu vermeye gittiğinde, Bormann'ı dışarı çağırmışlar. Böylece Scherf, Hitler'le yalnız kalmış. Hitler, birden başını kaldırıp ona bakmış ve 'Sana bir şey diyeyim mi Scherf' demiş. 'Elimizde ne kaldıysa tümünü doğu cephesine sevketmeli, batıda da her şeyi durdurmalıyız!' "

"Bin yıl sonrasını gören Führer'imiz, her zaman yaşadığı günün altı ay gerisinde kalıyor, amcacığım. Kulak vermiş olsaydı, daha geçen eylülde ordudaki bütün askerlerden aynı öğüdü duyardı. Bunu, Ardennes saldırısından önce akıl etmeliydi."

"Ardennes saldırısı. eldeki son taburlarla yapılan saldırı. Dilencinin

elindeki son kuruşlar...Genelkurmaydaki yüksek rütbeli bir subay söyledi bunu, adı gerekli değil. Sadece bir isteri sonucu yapılan saldırı. Bu saldırının sonunda ne politik, ne askeri bir kazanç beklenemezdi."

"Biz de Courland'da aynı şeyleri düşündük. Albay, öfkeden deliye döndü: Buna kumar bile denmez, bu düpedüz bütün dünyayı budala yerine koymaktır, kimse de bunu yutmaz diye ter ter tepindi."

"O saldırı, Almanya için bir trajedi oldu. Hitler, o saldırıyla manevi itibarından geriye ne kalmışsa onu da kumar masasına sürmüş oldu. Hem kendi itibariyle değil, Alman halkının itibarıyle kumar oynadı. Bunun kaçınılmaz sonucu ise, yaklaşan belânın bin kat büyük olmasıdır. O saldırı, geride kalmış olan son iyi niyet kırıntılarını da yok etti. Savaşı kazanacak olanların kararlarını etkileyebilecek olan son acıma duygularını da ortadan sildi süpürdü."

"Demek şimdi eldeki bütün olanaklarla doğuya saldırmayı düşünüyor? "

"O da sonuç vermeyecek bir girişim. Sen de pekâlâ biliyorsun ki Alman tümenleri dört yana yayılmış durumda. Kuzey İtalya'da, Çekoslovakya'da, Norveç'te, Yugoslavya'da, Courland'da. Hitler hiçbir şeyden vazgeçmiş değil. Sadece bütün kuvvetleri doğuda toplamak düşüncesiyle avunuyor. Hitler'in odasında söylenen her söz, dışarda tekrar ediliyor, koridorlarda kulaktan kulağa fısıldanıyor, yukardaki büyük salonda tartışılıyor. Hitler'in çevresindekiler kendilerini bir kez daha Rusya üzerine yürüyor gördüler, ancak bu kez Amerikalıların desteğiyle ve onların savaş malzemesiyle yürüyeceklerdi. Her neyse, bu çoşku birkaç günden fazla sürmedi ve sonra karamsarlık eskisinden de yoğun olarak çöktü. İşte böyle, moralleri bir düzeliyor, bir bozuluyor. Ancak içki sayesinde dayanabiliyorlar."

"Gerçekten de 'can çekişme'!"

"*Dementia paralytica.* Sadece buradaki deliliğin tam cinnet niteliğine dönüşmesi için tıpta belirtildiği gibi iki yıl gerekmiyor, iki hafta yetiyor. Hitler'e gelince, o iyice bitti artık. Kimi zaman birisiyle konuşurken, düşlere dalıp gidiveriyor. O zaman içinde bulunduğumuz savaşı unutuyor ve önceki siyasal yaşamının parlaklığından dem vurmaya başlıyor ve ölü gözü gibi boş bakan gözleri bir anda canlanıyor. Bir de savaştan sonra yaptıracağı görkemli yapılardan söz etmeyi seviyor."

"Görkemli yapılar ha! Çevresindeki her şey yerle bir olurken!

Ruslar Oder'den öteye ilerleyemeyecekler ve silahlarını bırakacaklar!"

"Bunun farkında mı, değil mi bilemiyorum. Aklından geçenleri kimse kavrayamıyor. Bugünle ilgili ne varsa kaçıyor. Önüne getirilen birkaç gerçek kırıntısının da, önce Bormann'ın onayından geçmesi gerekiyor. Nazi lağımlarında beslenmiş o yerden bitme, koca göbekli herif, artık Hitler'in dış dünyayla tek bağlantısı. Bormann'ın haberi olmadan Hitler'e sadece bir kişi yaklaşabildi, o da Hoffmann'dı."

"Hoffmann mı?

"Evet, fotoğrafçı Hoffmann. Hitler'in ta Münih'teki gençlik günlerinden arkadaşı. Ama bu eski bir hikâye."

"Anlatsanıza amcacığım."

"Hoffmann, Hitler'in yanına rahatça girip çıkabiliyordu. Bu da Bormann'ı çileden çıkartıyordu. Altı ay kadar önce, Hoffmann'ın burnunda ekzama olmuş. Doktor Morcell'e gitmiş, o da gaita tahlili yapmış ve tifüs mikrobu bulmuş. İkinci bir tahlil, bulguyu pekiştirmiş. Hoffmann, Himmler aracılığıyla laboratuvara başkasının fışkısını gönderdikleri ve böylelikle onu Hitler'den uzaklaştırdıkları görüşünde. Ama Hoffmann, bu durum karşısında pes etmemiş, eski dostundan ayrılmaya da hiç niyetlenmemiş, hele SS nöbetçileriyle çevrili bir villaya kapatılmaya hiç razı olmamış. Ve Viyana'ya kaçmış, oradaki bir askeri doktor arkadaşına durumu anlatmış. Doktor yaptığı tahlil sonucunda tifüs mikrobu bulamayınca, anlamıyor musun be adam, senden kurtulmak istiyorlar demiş. Tabii, Bormann'la Himmler, çok geçmeden Hoffmann'ın izini bulmuşlar. Orada kalmasına ses çıkartmamışlar. Ama başına bir SS nöbetçisi dikmişler ve Berlin'e dönmesine de izin vermemişler. Hoffmann yine bir çözüm yolu bulmuş: Viyana'daki Hotel Imperial şimdilerde Balkanlardan kaçan Alman ajanlarıyla dolu, Hoffmann onların yardımıyla Berlin'e gelmiş. Şansölyeliğe telefon etmiş ve Hitler'le görüşmek istediğini bildirmiş. Görüşmek için sıra bekleyen bir yığın insanla birlikte, onu da saatlerce bekletmişler. Sonra bir muhafız girmiş ve Führer'in oradan geçeceğini, kimsenin yerinden kıpırdamamasını söylemiş. Hoffmann, bu sözü dinlememiş, ayağa kalkmış. Hitler onu görünce, korkuyla geri çekilmiş. "Buraya nasıl girebildin? Sen ölümcül bir hastalığın pençesindesin!" demiş. Ve hiç durmadan hızla dışarı çıkmış. Bormann öfkeden deliye dönmüş, Hoffmann'a söylemediğini bırakmamış. Ölüm mikropları taşıyan bir adam, Hitler'in yaşamını tehlikeyi sokmaya nasıl cüret eder diye bas bas

bağırmış. Hoffmann büyük üzüntüye kapılarak, Şansölyeliğin ikinci katındaki odasına çıkmış, eşyalarını toplamaya başlamış. Bu arada Hitler'in sekreterlerinden Fraulein Wolf gelmiş. Hoffman olup biteni ona anlatınca, kadın "Hemen Hitler'i görüp, durumu anlatın," diye akıl vermiş. 'Ben sizi görüştürürüm,' demiş. Gerçekten de Hitler'in yanına gidip geldikten sonra, 'Hitler bu gece ikide sizinle görüşecek,' diye haber getirmiş. Karşılaştıklarında Hitler'in ilk sözü, 'Hastalığından söz etme, her şeyi biliyorum,' demek olmuş. Ne var ki, konuşmaları çok kısa sürmüş, ikisi de bir yabancılık duyuyorlarmış. Sonunda Hitler, 'Sen en iyisi Berlin'den uzaklaş,' diye öğüt vermiş. İşte, iki eski dostun vedalaşmaları bu sözlerle olmuş. Bormann bu olayı haber almış olsaydı, Hoffman herhalde Berlin'den uzaklaşma olanağı da bulamaz, çoktan toprağın altına girmiş olurdu. Şimdi ise Hoffmann'ın nerede olduğunu bilen yok."

"Bormann'la Himmler elele verince, onu çok geçmeden bulurlar."

"Hoffmann olayı da,Hitler'in çevresindeki *dementia paralytica*'nın bir parçası. Ne iğrenç şeyler oluyor! Ve bu koşullarda, ben Berlin'in topçu savunmasıyla görevli bir generalin yanına gitmek zorundayım."

"Sen de zamanla yarış ediyorsun. Tıpkı benim gibi...Bu akşam oturup, Amerikan basınından özetler hazırlamam, Roosevelt'in ölümünden sonra Amerikan politikasında değişiklik olmaya başladığından ve Ruslarla giderek büyüyen bir çatışmaya düşüldüğünden söz etmem gerekiyor. Başka ne yapabilirim: Her şeyi bir yana bırakmak düşünülebilir...ama sonra ne olacak? Evet, bu 'can çekişme'ye bizler de gırtlağımıza kadar battık. İstesek de, istemesek de böyle bu."

"Trende hoş bir adamla karşılaştım.Potsdam'dan Albay Zecke diye biri. Tanımıyor musunuz, amca? "

"Tanımaz olur muyum, çok tatlı adamdır, her zaman her şeye başkaldıran bir yapısı vardır. Ne yapıyormuş şimdi? "

"Bir kursa gidiyordu."

"Görüyorsun ya, herkes yaşamı elinden geldiğince sürüklemek için bir şeyler yapıyor. Başka ne yapabilirsin ki? On ikiye beş kala kendini elektrik fenerine asamazsın ya...Evet, sevgili Berthold, puromuz bitti, Sherf'in beklediği özeti hazırlamam gerek."

"Her şey için çok teşekkür ederim, amcacığım. Son'un gelmesinden önce sizi görebildiğime çok sevindim." Bunları konuşurlarken, bir daha görüşemeyeceklerini ikisi de bilmiyordu.

Yüzbaşı Boehlke, iki gün sonra Freienwalde'ye gitti, ama General Meuspath'ı orada da bulamadı. Berlin'e döndüğünde, Kaiserdamm'da bir odaya yerleşti ve araştırmalarını sürdürdü. Ulaşık aksaklıkları ve zamanının büyük bölümünü Berlin sığınaklarında geçirmesine yol açan hava akınları yüzünden, generali arama işi giderek zorlaşıyordu. Hohenzollerndamm'daki Genel komutanlığa gitti, generali orada da yoktu. Kendisini belki Zoo karargâhında belki de Bendler'de bulabileceklerini söylediler. İki tarafta da bulamadı. Ertesi gün, Brandenburg kapısındayken, şehrin doğu sınırından gelen top seslerini duydu. Yakında şehirde yürümek olanaksızlaşacaktı. Merakla Voss-strasse'ye yürüdü. 'Führer'in şansölyelik yapısının' bombardımanlara nasıl dayandığını görebilmek için Wilhemstrasse'nin köşesine kadar ilerledi.Eski şansölyelik yapısından geriye sadece yapının bir yüzü kalmıştı. O da payandalarla ayakta duruyordu. Yeni şansölyeliğin nizamiyesi önünde büyük bir Mercedes durdu. Pantolonlarında üçer tane kırmızı şerit ve yakalarında kırmızı astar bulunan üç subay arabadan indi. Bunlardan biri general, biri binbaşı, biri de albaydı. Albay rütbelisi Demjansk faciası sırasında yüzbaşı olan Gerhard Boldt'du. Boehlke'yi görünce seslendi:

"Hey, Boehlke, nereden çıktın böyle? Nereye gidiyorsun? Gel, içeri girelim."

"Olmaz efendim, gelmeyeyim."

"Hadi, hadi gel. Biraz oturur gidersin." Boldt, generale ve uzun boylu, yakışıklı binbaşıya yetişmek için acele etmek zorundaydı. Merdivenlerin iki yanına, muhafız birliğinden özellikle seçilmiş uzun boylu, iri kıyım nöbetçiler dikilmişti. Hepsi silahlıydı. Değerli avizelerle donatılmış büyük holde emir subayları dolanıyordu. Albay Boldt, "Bir dakika bekler misin lütfen, Boehlke," diyerek holdeki masalardan birine gitti ve önüne kocaman bir ziyaretçiler defteri açmış olan masadaki adama bir şeyler söyledi. Sonra Boehlke'nin yanına geldi. "Biraz daha bekleteceğim seni. Zamanın var, değil mi? " dedi. Emir subaylarından biri, Boehlke'yi aldı, birkaç basamak merdiven indirdikten sonra, büfenin yanındaki bir masaya oturttu ve, "Bir şey içer miydiniz, efendim? " diye sordu. Boehlke, "Bir viski-soda lütfen," dedi. Boldt, generalle binbaşının peşinden uzun bir koridorun sonunda gözden kayboldu. Koridor, yeraltı karargâhlarına, yani hava akını sığınaklarına açılan merdivenin başında son buluyordu. Koridora kırmızı halı serilmişti.

Yavaş yavaş Şansölyeliğe doğru ilerleyen dışardaki o pislikten, burada iz bile yoktu.

Viski geldi. Boehlke, Führer'in karargâhına böylesine yakın olmaktan büyük tedirginlik duyuyordu. Koridorda durmaksızın oradan oraya seğirten subaylar, Nazi Partisi ve SS üniformalılar vardı. Boehlke, Albay Boldt'un geldiğini görünce rahat soluk aldı.

Boldt, "Sadece bir dakika kalabileceğim. Ama senin zamanın varsa, burada yemek yiyebiliriz. Anlatacaklarını merak ediyorum. Courland'dan yeni mi geldin? "

"Hayır, oradan ayrılalı epey oldu."

Boldt düş kırıklığına uğramış gibiydi. Herhalde, kendi bölüğünden haber bekliyor olmalıydı. "Neyse, boş ver," dedi. "Burada ne sıkışık durumda olduğumuzu tahmin edersin," diye sözünü sürdurdü. "Ben yine Genelkurmaydayım. Guderian gittiği zaman, Krebs beni aldı."

"Demek yanınızdaki Krebs'di? "

"Evet, öteki de yaveri Baron Loringhoven'di. Özür dilerim, gidip, Führer'e durum raporu vermem gerek."

Boldt gitti. Demek önceki general, Guderian'ın yerine gelen yeni Genelkurmay Başkanı Krebs'ti.

Hava, kara ve deniz kuvvetlerinin durum raporu. Cephe hatlarındaki durumun raporu...Ulu Tanrım, Rus topları Berlin uzerinde gümbürderken, nelerle uğraşıyordu bunlar!

Salonda dolaşıp duran sayısız yaverlerden biri, yanık tenli, üniforması özenle dikilmiş bir SS subayı, Boehlke'nin yanına oturdu ve havadan sudan söz etmeye başladı. Bu saçma sapan konuşmaların tam da yeri ve zamanıydı hani! Boehlke, bir tiyatro kulisinde oturmuş, sahneyle yeraltı dünyasını bağlayan kırmızı halılı koridordan oyuncuların giriş çıkışlarını seyrediyormuş duygusuna kapıldı. Koridordakilerin içinde bir deniz subayı, bir havacı general, bir de Hitler Gençliği'nden subay vardı. Sonuncusu, soluk yüzüne karşılık, gözleri parıl parıl yanan çocuk yaşta biriydi.

Boehlke'nin masasındaki yaver, "Şu delikanlı, "34"lük bir tankı havaya uçurdu, " diye anlattı. "Führer de kendisine madalya verdi." Sonra aşırı nazik ve yapmacık bir tavırla izin isteyerek kalktı. Boehlke'nin hoşlanmayacağı bir yapmacık nezaketti bu.

Birden herkes kenara çekildi, emir subayları heykel gibi duvarlara yapıştılar ve Goebbels göründü. Gelen Goebbels'ti ama; o eski Goebbels

değildi. Yanakları çökmüş gözleri çukura kaçmış, yüzünde renk diye bir şey kalmamıştı. Donuk donuk bakıyordu. Seke seke kapıya yürüdü. Kapı, sanki görünmeyen eller tarafından açılıyormuş gibi Goebbels'in önünde açıldı ve çıktıktan sonra kapanıverdi. Evet, Goebbels dedikleri buydu işte.*"Güneş doğmadan önceki saat" "Berlin Almanlarındır" "Eğer Avrupa ve Avrupa uygarlığı henüz uçuruma yuvarlanmamışsa..."* yavelerini yumurtlayan Goebbels.

Avrupa ve Avrupa uygarlığı! Alman askeri, Doğuya karşı tek dayanak olan Alman askeri, büyük selin kabaran dalgaları önünde çöken, yıkılan umut! Ne kadar doğru ve aynı zamanda ne kadar yanlıştı...Alman askerlerine bir zamanlar çok daha başka bir hedefi gösteren, aynı Goebbels değil miydi? Ukrayna'nın zengin mısır tarlaları, Maikop, petrolleri, Krivoirog demir madenleri değil miydi o zamanki hedefler? O zamanlar savaşın amacı, Batı değerlerinin korunması değil, fethedilecek ülkeler ve Fatihe ödül olarak sunulacak ham madde kaynaklarıydı.

Goebbels'in arabası birkaç dakikalık yoldan sonra Brandenburg kapısı yakınlarındaki villaya geldi. Goebbels gecikmişti. Özel sinema salonunda, yakın arkadaşlarından bir grup kendisini bekliyordu. Pencereler tahtalarla örtülmüştü. Elektrik yoktu. Mumların ışığı, serin rüzgârda titreşiyordu. Bir sürü yorgun, tükenmiş surat, umutsuzlukla kararmış gözlerini efendilerine dikmiş bekliyorlardı. Kendilerine güç aşılayan efendileri yorgun yüreklerine taze kan verecek, cesaretlerini arttıracaktı. Oysa, Goebbels'in kendisi bitkindi ve yüreği sıkışıyordu. Çünkü kendisini bekleyenlere eli boş gelmişti. Yaşamı sona ermişti ve artık kendisi de gölgeler dünyasındaki bir hayalden başka şey değildi. Bunlar, kendisinden ne istiyorlar, ne diye hergün buraya gelip duruyorlardı? Ondan ne bekliyorlardı. Cehennem'den haber getirmesini mi? Swastika'sız (*) bir yaşamı akıllarından geçirebilen bu zavallı, bu aşağılık heriflere gösterecekti. Onlarla konuşacak, artık karanlıklara gömülmüş beynini, bu heriflere söz söylemek için bir kez daha aydınlatacaktı. Mum ışığındaki bir düzine surat, Goebbels'i dinlemeye hazırlandı. Bunların hepsi, eski generaller, kurmay subaylar, bakanlıklardaki reaksiyoner görevliler, Viking gemisiyle birlikte kaybolup

(*) Gamalı haç.

gitmek istemeyen, yaşamak isteyen bütün Alman halkı, Goebbels'in karşısında birer suçlu gibi dikiliyordu...son derece aciz, son derece korkak ve son derece hazırlıksızdılar!

"İhanet! İhanet!"

Goebbels'in sesi, bir kara karganın gaklayışı gibi odada yankılandı, tahtalarla örtülmüş pencerelere ve yer yer yırtılıp sarkmış duvar kağıtlarına çarptı.

"İhanet..."

Tek başına yok olmaya yazgılı bir kara karga, bir avuç dolusu yanık, kara tüy...Geride başka şey kalmamıştı...ne eski parıltılar, ne de tarih kitaplarına geçmekten dem vurmalar.

"İhanet..."

Bu söz, boş salonda yankılandı. Bu aşağılık herifler, bir Doktor Goebbels olmasa da yaşamlarını sürdürebilmeyi umut ediyorlardı demek. Şu titreşen yığının içinden biri kalkıp da, onun sözlerine karşı gelmeye bile cüret edebiliyordu demek.

Goebbels öfkeden deliye döndü.

Ve acımasız bir alaycılıkla konuştu:

"Boş hayallere kapılmayın. Benimle birlikte çalışın diye hiç birinizi zorlamadım. Alman halkını bizimle birlik olması için nasıl zorlamamışsak, sizi de zorlamadık. Alman halkı, kendisini yönetmemizi istedi. Neden benimle çalışıyorsunuz? İşte şimdi hepinizin gırtlağını kesecekler!"

Goebbels, birden tükendi, kapıya doğru yürüdü. Bir ayağını dışarı attıktan sonra döndü ve odadaki soluk suratları nefretle süzerek bağırdı, "Biz yıkıldığımız zaman, bütün dünyanın temelleri sarsılacak!"

Kapı, Goebbels'in arkasından bir gök gürültüsüyle kapandı.

Genç yaver, yeniden Boehlke'nin yanına geldi.

"Führer'e yaptığı günlük ziyaretinden dönen Sayın Bakan Goebbels'i gördünüz mü? Sizin adınıza soruşturdum, ama bir şey öğrenemedim. General Meuspath'ın nerede olduğunu kimse bilmiyor. Ama durun...Birisine daha sorabilirim. Bir dakika bekler misiniz, yüzbaşım."

Yüzbaşı Boehlke, bu yapmacık nezakete sığınan delikanlının kendisini buradan uzaklaştırmaya çalıştığı kanısındaydı.

Yaver geri geldiğinde, "Durum raporu biraz uzun süreceğe benzer," dedi. "Bugün çok önemli sorunlar görüşülüyor. Ne yazık ki, az önce

sorduğum adam da bizi aydınlatacak bir şey söylemedi. Ama, Berlin'in topçu savunmasına komuta edecek generalin izi bulunur mutlak! Neden Propaganda Bakanlığına gitmiyorsunuz? Oradakilerde en son haberler bulunur."

Boehlke bir viski daha içtikten sonra, yavere, Albay Boldt'dan kend. adına özür dilemesini ve daha bekleyemeyeceğini söyledi.Sonra çıktı. Vilhemstrasse'den Propaganda Bakanlığına doğru yürüdü.

Albay Boldt suçsuzdu. Durum muhakemesinin sandığından fazla uzadığını konuğuna haber vermesi için emir subaylarından birini görevlendirmekten başka çaresi yoktu. Şansölyeliğin ve bahçenin altına yayılan o koskoca yeraltı dünyasının labirentlerine bir kez daldıktan sonra, yeraltı yollarıyla, yeraltı garajlarıyla, silah depolarıyla, yatak odalarıyla, malzeme depolarıyla ve toprağın daha da derinliklerine inen merdivenlerle dolu o dehlizlere bir kez girdikten sonra, perhiz mutfağından, konuk odalarından, hizmetçi odalarından oluşan Führer'in özel yeraltı dairesine bir kez girdikten sonra, Führer'in çalışma odasına inen merdivenin başına geldikten sonra, sayısız kontrol noktalarını aşarak geçtiği uzun yolu gerisin geri dönmesi olanaksızdı.

Führer'e verilen rapor, bir satten az zaman aldı.

General Krebs, Albay Boldt ve Binbaşı von Loringhoven, büyük Mercedes'le Zossen'e dönerlerken ağızlarını hiç açmadılar. Anavatan'ın temel taşının yanmış yıkılmış duvarlarını, Potsdamer alanındaki isten kararmış yapıları, bir zamanlar Berlin şehri olan bu yıkıntılar denizi boyunca uzayıp giden taş yığıntılarını görmeden, gözlerini boşlukta bir noktaya dikmiş oturuyorlardı. Yolu yer yer tıkayan moloz yığınlarına bakmıyorlar şoför yolun üzerindeki patlamamış bir gülleden sakınmak için sertçe fren yaptığı zaman bile aldırmıyorlardı.

Üç kurmay subay, gözlerini ileri dikmiş, öylece bakıyorlardı...

Altı gün önce Oder savaşı başlamıştı. Führer'in haritasındaki görünümün gerçekle uzak yakın ilişkisi yoktu. Sanki bir el, Oder sazlıklarından Çekoslovakya'ya ve oradan ta aşağılara kadar haritayı silip süpürmüş, çoktan çözülmüş olan Dokuzuncu Orduyu, Jukov'un gerisinden bir karşı saldırıya itmişti. General Heinrici ise, darma dağınık "Vistol Kolordusunu" güneye çekmiş, Bohemya ormanlarından fışkıran Rus selinin önünü almaya çabalamıştı.

Bunlar iki gün önce, Rus saldırısının dördüncü gününde olmuştu. Koniev'in tankları güneyden hızla Berlin'e doğru ilerliyor, kuzeyde ise

Jukov, Potsdam kesiminde Oranienburg'a varmış bulunuyordu.

Haritayı siliveren o el, aynı gün üç kurmay subayının karşısına hiç beklenmedik bir yerde çıkıverdi. Bu olay, Reich Şansölyeliğinin bahçesinde oldu. Yaşları on ikiyle on altı arasında değişen Führer Gençliği birliklerinden bir grup, Führer tarafından kabul edildi. Hiç biri özel olarak seçilmedikleri halde, hepsi de güçlü kuvvetli, gösterişli delikanlılardı. Daha da öte, fanatik inançlara saplanmışlardı. Sokaklarda ellerini kollarını sallayarak, dünyaya meydan okur bir havayla dolaşan bu delikanlılar, bu bahçede, liderlerinin karşısında sıra olmuş dururlarken ürkek birer çocuk oluvermişlerdi. Karşılarında, o görkemli, o tapınılası adam, kendilerine can vermiş olan o büyük sihirbaz duruyordu. Evet, bir sihirbaz, bir büyücü, ama artık boş ceplerinden el çabukluğu marifet hiçbir şey çıkaramayacak itibarsız bir sahtekâr olmuştu bu adam.

O görkemli, o tapınılası, o gösteriş budalası...

Bu son tanım, o 20 nisan günü Şansölyeliğin bahçesindekilerden hiç değilse birinin kafasından tiksinti ve nefretle geçti.

Çoğu kişi, bu gösteriş budalasını bir deha olarak görmüş, kimileri onu Tanrı yerine koymuş, kimileri olağanüstü belleği karşısında hayranlık duymuş, ansiklopedik bilgisiyle uzmanları bile yaya bırakışına şaşırmışlardı. O görkemli, o tapınılası, o gösteriş budalası, şimdi alabildiğine yıkılmış olarak, Gençlik birliğinden gelen grubu denetliyordu. Sırayla delikanlıların önlerinde duruyordu. İyiden iyiye yaşlanmış, çökmüş, yarı sağır haliyle ve sivil paltosu içinde, daha çok bir emekli vatmanı ya da postacıyı andırıyordu. Kasketinin geniş siperliği, çukura kaçmış donuk gözlerini örtüyor, biçimsiz çizgilerini gizliyor, sadece o koca burnu ortaya çıkıyordu. Bir postacı, bir emekli vatman görünümündeydi, ama bir canavardı. Bohemya sınırındaki kara ormanların bir ürünü, budalalar, sapıklar, çılgınlar, manyaklar, din ve politika alanında fanatikler yaratmış bir toprağın ürünüydü. Bu kara ormanlar diyarının eteklerinde, Çekoslovakya sınırının yakınlarında Tuna Vadisi uzanıyordu. Burası, Nibelugenlerin, Gotların, Avarların,Hunların, Saksonların ve Macarların göç yolu olmuştu. Binlerce yıldır, bu vadi ve bu ormanlar, oradan geçen çeşitli kavimlerin ve ırkların kaynaştığı, karıştığı bir doğum yatağı olmuştu. Taborlar, bir ellerinde kılıç, öteki ellerinde İncil'le, ülkeyi burada ateşe vermişler; tek gözlü Ziska, insan derisinden yapılma davulunu burada gümletmişti. İşte burası, Hitler'in

doğum yeriydi. Buralı çocukların hepsi hayalperest olurlardı, ama bu hayaller buluğ çağına gelince geçer giderdi. Oysa Hitler'de, suikast yapılıp da kulak zarı patlayıncaya, sinir sistemi yıkılıncaya, kan dolaşımı bozuluncaya kadar sürmüştü hayaller. Buralı çocuklar, tek bir anadan doğarlar, ama Tuna vadisinden, kara ormanlardan yüzyıllar boyu geçmiş bütün insan yığınlarının kalıtımlarını taşırlardı. Hitler'in bu topraklardan gelmiş ataları, savaşçılar, akıncılar, onurlu süvariler, bunların yanı sıra da büyücüler, falcılar, din ve politika bağnazlarıydı. Hitler'in kural dışına çıkması gerekmiyordu, çünkü zaten bütün kuralların dışında doğmuştu. Şaşkınlık uyandıran bellek gücü dahil, bütün yetenekleri, o sayısız ve çeşitli ırklar karışımından oluşan şaraptan kaynaklanmıştı.

İşte bir bunalım ve çökme anında, çeyrek yüzyıldır tokmakladığı davul, dinsel ve siyasal inançlarında köksüz olan bu çocukları, evi barkı, kimi kimsesi olmayan bu öksüzleri, hayalperestleri ve fanatikleri dertlileri, çaresizleri, değer yargılarını ve umutlarını yitirenleri karşısına getirip dikmişti. Çöküşe ve yozlaşmaya katkısı olanlar, kusurları ve eksiklikleri bulunanlar hep onun yanına çekiliyorlardı. O zafer yürüyüşlerinde bile, binlerce ampulün ışığında bile, hep güneşe sırtını dönmüş, kapkara bir göktaşıydı. bir hayaletten, parlak bir görüntüden başka şey değildi. Çok kısmetli, çok yönlü bir hazine ayaklarının dibine gelmiş, ama o ruhunun karanlık buyruklarına uyarak, bu hazineyle kumar oynamış ve kaybetmişti. Geride sadece bir boşluk kalmıştı. Silaha sarılan Alman gençliği, Avrupa'yı ayaklarının dibine sermiş ve Hitler, bütün dunya için kopacak fırtınanın merkezi olmuştu. Ama bunlar da, o görgüsüz, o hoyrat kafaya bir değer ve kalıp kıyafet ekleyememiş, o hayalete bir ruh taşıyamamıştı. Kendisi bir hiç olduğu için, bütün amaçları, bütün yaptıkları da hiç olmaktan öteye geçememiş ve Almanya, onun elinde, ağzına kadar baskıyla, yozlukla, sahtekârlıkla, tedhiş ve cinayetle dolu bir bardağa dönmüştü. Artık, yaşlanmış ve tükenmişti. Başı titriyor, elleri iradesine uymuyordu. Kimi zaman, elinin titreyişini göstermemek için, bir eliyle ötekini sıkı sıkı tutuyordu. Kurulmuş bir robot gibi, harita masasının başına gidiyor, oturması için koltuk uzatıldığında, tahtadan yapma bebek gibi koltuğa düşüyordu: Burada Şansölyeliğinin bahçesinde, kendisi için uydurulmuş yaşlı ve büyük kral rolünü oynuyordu. Ağır ağır hareket ederek, neredeyse kendisini sürüklüyordu. Bir dilenciden ayırt edilmesi için elinde bastonu eksikti.

Karşısında sıra olmuş gençlerin önünden dura dura, bekleye bekleye ilerliyordu. Sonunda elini kaldırarak selam verdi.

Elini kaldırdı...Tanrı biliyor ya, elinin bu yorgun, bu araştıran hareketi gerçekti, Hitler'in içten olan tek hareketiydi. Karşısında ne nefret ettiği generaller vardı, ne de üst kademeden diplomatlar. Karşısındakiler sadece çocuktu. Yığınları selamlamak için kaldırdığı bu el, otoritesini kanıtlamak için yumruk yaptığı bu el, artık tahta bir tokaç kadar cansızlaşmış olan bu el, karşısındaki çocuklardan kiminin yanağını okşuyor, kiminin kulağını çekiyordu. Dördüncü ya da beşinci keresinde, bu el hareketi de alışılmış bir hareket oluvermişti. Yaşlı amca, emekli postacı, kara ormanların hayaleti...oğullarını okşuyor, Almanya'nın oğullarını, kendisi için dövüşmeyi henüz göze alabilen bu çocukları seviyordu. Oysa ordu, hatta SS'ler bile artık savaştan bıkmıştı. Bunlar ise, ölümü bilmedikleri için savaşı sürdürüyorlardı. İyi yürekli amcanın, yaşlı babanın, topal ve saralı eski onbaşının, Hitler Gençlik birliğine verebileceği tek şey, tanklara karşı kullanılacak silahlar ve bir yolun kıyısına yığılıp köpekler gibi gebermek fırsatıydı.

"En önde gidiyor davulcu
Yüreğinde çoşkusu ve gücü.
Neymiş bilmez gönül sevdasını
Hiç tatmamış ayrılık acısını."

Olaya seyirci olan kurmay subayın kanı çekildi. Dehşetle açılmış gözleriyle, hayaletin çocukların önünden geçişini seyretti.

O akşam, genç kurmay subayı, aynı elin haritanın üzerinde yeniden dolaştığını gördü. Kamburu çıkmış, hayalet, kafası önünde, ayaklarını sürükleyerek masaya gitti oturdu ve eli haritanın üzerinde dolandı. Oysa Joseph Goebbels radyoda bu hayaletle ilgili olarak şunları söylüyordu: "Gücü yaşamının baharında bir delikanlınınkine denk, varlığı yirmi tank tümenine bedel, Almanya onun sayesinde, Roma'nın bile hiçbir zaman varamadığı bir doruğa tırmanacak."

Büyük törenden sonra oluyordu bu. Doğum günü partisinin son konukları da dağılmıştı. Daha önce çıkmış olan Göring, Wilhelmstrasse'ye gitmişti. Orada kendisini bekleyen bir kamyon kanvoyu vardı. Göring, Mercedes-Benz yarış arabasına atladı ve yola koyuldu. Ne var ki, Führer'in doğum günü onuruna Amerikalıların

giriştikleri bir uçaklık akın, yoluna devam etmesini engelledi ve Göring Berlin sığınaklarından birinde saatlerce kaldı. Nazi rejiminin efendileri Berlin'den ayrılan son trenlerle, kurye uçaklarıyla, silahlı muhafızlarca korunan büyük otomobillerle şehirden kaçıyor, Mecklenburg'a, Schleswig'e, Yukarı Bavyera'ya, Bohemya'ya doğru yollara düşüyorlardı. Büyük kaçış, geri dönüş umudu olmayan büyük kaçış başlamıştı.

Devlerin Tanrıları yendiği mitolojik savaşın sonu geliyordu.

Hitler'in karargâhında, Paskalyadan önceki perhizin son günü gelmiş, bayram bitmişti.

Askeri uzmanlarını başına toplayan hayalet, haritanın üzerine eğildi. Titreyen el, kırmızı ve mavi işaretlerin, yarılan cepheleri ve kanlı savaş anlarını belirleyen çizgilerin üzerinde gezindi. Sözcükler, adlar...felâketin dilsiz simgeleriydi hepsi de. İngilizler, Elbe'nın batı yakasında Hamburg önlerindeydiler. Bremen düşmüştü. Amerikalılar Dessau'ya varmışlardı, Ruslar Spree ormanında ilerliyorlardı. Kuzeyde Almanyanın Üçüncü Panzer ordusuyla Berlin'in arasına Ruslar girmişti. Hayalet, yaralı bir hayvan gibi sendeleyerek odada dolaştı, sonra tükenmiş bir halde koltuğa yığıldı.

Çok geçmeden yerinden fırladı ve haykırarak emirler yağdırmaya başladı:

"Saldırıya geçin, karşı saldırıya geçin, tutuklayın, asın kesin." Bundan önce kendisini karşı girişiimiş sekiz suikastten kurtulmasını sağlayan önsezisi yokolmuştu. Sığınağın duvarındaki yazı, Stalingrad günlerindeki kadar aldatıcıydı.

"Berlin' hiçbir zaman Rusların eline geçmeyecektir. 1760'dan bu yana Ruslar Berlin'e ayak basamamıştır!"

Oder'deki Dokuzuncu Ordu Komutanı General Busse'den telgraf geldi. General, elindeki asker sayısının azaldığını, yeterli donanım olmadığını, havadan destek görmediğini ve çok yakında kuşatılacaklarını bildirerek, geri çekilme izni istiyordu.

"Olmaz böyle şey! Busse, karşı saldırıya geçsin ve son askeri ölene kadar savaşsın. Hemen telgrafla bildirin." Hitler'in cevabı bu oldu.

Sonra bir ad mırıldandı: Steiner.

Omuzların arasına gömülmüş kafa dikleşti, tek tek odadakilere baktı. Gözleri deli gözü gibi dönüyordu. "Steiner, evet Steiner... Ötekilerin hepsini, bu aşağılık, düzenbaz, sahtekâr heriflerin hepsini kurşuna dizin."

Generallerinden söz ediyordu.

"Hiçbir işe yaramazlar. Bir nehri bile ellerinde tutamıyorlarsa, tutmak istemiyorlar demektir. Bir nehri benim diyen herkes savunabilir. Her yanda korkaklık, ihanet, kokuşmuşluk. İşte şimdi hepsini yakaladım. Steiner gibi biri, yan kanadı savunmak gibi gülünç bir göreve verilsin!"

Eski büyü, yeniden tutmaya başlamıştı...Daha önce defalarca olduğu gibi, bu kez de büyünün gücü oradakiler üzerinde etkisini göstermekte gecikmedi; hava, kara, deniz ordusunun temsilcileri, yaverler, emir subayları istenilen havaya girdiler.

"Steiner, Steiner..."

El, haritanın üzerinde gezindi. İki kez yarılmış Oder hatları gözden kayboldu, Berlin'in güneyindeki gediği kapamak için girişilmiş fanatik plan ve bütün öteki stratejik saçmalıklar yok oluverdi. Steiner'den başka şeyin önemi kalmadı. Belki Wenk bile böyle düşünüyordu. Çünkü o anda "Wenk'in Kurtarıcı Ordusu" bile ikinci plana düşmüştü.

"Steiner Berlin'in kurtarılmasını sağlayacak...Bakın, göreceksiniz!"

Oysa kurmay subayların daha iyi bilmeleri, durumu daha iyi değerlendirmeleri gerekirdi. Hoş, belki de daha iyi değerlendiriyorlardı. Ama onlar da o eski büyüye kapılarak, gözlerini haritanın üzerinde gezinen elden ayıramaz oldular. Çarpık çurpuk parmak, Freienwalde'den Weissensee'ye giden yolun şu anda güllelerin altında ezilmiş otomobillerle, otobüslerle, at leşleriyle, doğum sancısı içinde yol kıyısında kıvranan kadınlarla, yeni ölmüş cesetler ve yeni doğmuş bebeklerle dolu olan yolun üzerinde gezindi. Sonra aynı parmak, Werneuchen'le Weissensee arasındaki yola uzandı. "Steiner, işte burada mevzilenecek," dedi. "Bernau ve Eberswalde arasından ilerliyecek, Jukov'un önünü kesecek ve Berlin'i kurtaracak."

Kurtuluş görünmüştü...Genel Kurmay Başkanı da, yaveri de, irtibat subayları da emir subayları da bu büyüye kendilerini kaptırdılar. Krebs, Boldt ve Loringhoven, ancak Zossen'e dönerlerken, yanan evlerin, yoğun dumanların, şehrin dışına doğru yorgun adımlarla sürüklenen askerlerin arasından geçerken ayıldılar. Üçüncü Reich'ın başkenti, kolu bacağı kopmuş bir gövdeden başka şey değildi. Komuta kuleleri terkedilmiş, yıkıntılar içindeki bir ülkenin merkeziydi burası. Krebs, Boldt ve Loringhoven gerçeğe döndüler, ordularının sadece birer ad ve sayı olmaktan öteye geçmediği bu karabasanın gerçeğini kavradılar. Pırıl pırıl

tank taburları, Avrupa'nın bütün savaş alanlarından aldıkları madalyalarla bezeli piyadeler toz olmuştu. Onları yeniden canlandıracak hiçbir plan kalmamıştı artık.

Peki, Steiner neredeydi ve kimdi bu Steiner?

Kim olduğunu ne Krebs biliyordu, ne Boldt, ne de Loringhoven. Hitler'in bürosundaki irtibat subayları bile bilmiyorlardı. Steiner, bir SS birliğinin komutanıydı. Üçüncü Panzer Tümeninin yan kanadını örgütlemekle görevliydi. Subayların öğrenebildiği sadece bu kadar olmuştu. Peki ama, bu Steiner denen adamın karargâhı neredeydi, nerede mevzilenmişti, bir birlik kurmuş muydu?

Hiçbir şey bilinmiyordu. Steiner, bir gölge, bir duman, bir sabun köpüğüydü. Yeraltı karargâhındaki hayalet, bu sabun köpüğünü yaratabilecek, bu gölgeye canlılık verecek güçteydi. Onu soluğuyla canlandıramasa bile, insanlarla, silahlarla, yakıtla, eldeki her türlü malzemeyle dona ıbilirdi. Führer'in bürosundakilerin hepsi hazırol'daydılar. Gözlerine yeni bir ışık düşen hayalet, bir kez daha ayaklarının üzerine dikildi. Oraya buraya kuryeler gönderildi. şehirlerarası telefonlar edildi, motosikletler Wilhelmstrasse'den büyük homurtularla geçip, güllelerin parçaladığı gece karanlığına daldılar. Hitler'in karargâhındaki santralin bütün fişleri çalışır durumdaydı. Zossen'e, Potsdam'a, Zieten Sarayındaki SS Reich Komutanına, Wildpark-Werder'deki hava karargâhına telefonlar yağıyordu.

Hava generali Koller'in günü, sabaha karşı saat ikide, Genel Kurmay Başkanından gelen telefonla başladı. Düşmanın mevzilerini ve hava kuvvetlerinin nerelere yönelmesi gerektiğini görüştüler. Saat üçte Koller, evinin önünde bir araba sesi duydu ve (bu saate kadar hava akınları nedeniyle Berlin sığınaklarında beklemek zorunda kalan) hava mareşali Göring'in büyük bir otomobil konvoyunun önünde geçip gittiğini gördü. Göring, şu anda Berlin'deki hava kuvvetlerinin tek sorumlu ve yetkili kişisi olan Koller'e bir açıklamada bulunmadan, açıklama şöyle dursun, veda bile etmeden Komutanlık konutunun önünden geçmiş, nizamiyeden çıkıp gitmişti. Göring'in acelesi var gibiydi. Nasıl olmasındı ki, Elbe'nin öte yakasına geçmesi gerekiyordu ve yolu her an kapanabilirdi. Henüz gün doğmamıştı. Telefon çaldı. Arayan Adolf Hitler'di: ''Berlin'in, şehir merkezinin topa tutulduğunu bilmiyor musunuz?''

"Hayır."

"Top seslerini duymuyor musunuz? "

"Hayır! Ben, Wildpark-Werder'deyim."

"Halk, bu uzun menzilli topçu ateşinden son derece tedirgin. Dediklerine göre ateş, bir demiryolu bataryasından ağır kalibreli toplarla yapılıyormuş. Ruslar, Oder üzerinde bir köprüyü havaya uçurmuş olmalılar. Hava kuvvetleri orada derhal bir keşif yapsın ve o batarya susturulsun."

"Düşmanın Oder üzerinde demiryolu köprüsü yok. Belki de Alman ağır topunu ele geçirdiler ve namlusunu çevirdiler. Ama bence, ateş eden Rus ordusunun hafif topçularıdır. Onların gülleleri de şehir merkezine kadar gelebilir." Hitler, bataryanın nerede bulunduğunu on dakika içinde kendisine bildirmeleri konuşunda diretti. On dakikada! Böyle bir şeyin yapılabileceğini nasıl düşünüyordu. Berlin'den Oder'e kadar uzanan koca savaş alanında, hiçbir ayrıntı bilinmeden, ateşin yönü bile kestirilmeden bir tek batarya nasıl bulunurdu? Hava kuvvetleri komutanının odasındaki telefon aralıksız çalıyordu. Ruslara şuradan saldırın, Ruslara oradan saldırın, ilerlemekte olan Ruslara saldırın. Kara kuvvetlerimizin ilerleyişi, hava kuvvetlerinin yedeğinde yapılacaktır. Keşif ve gece savaşı operasyonlarına girin. Kuşatılmış birliklere havadan ulaşım sağlayın. Prag'daki projektörleri Berlin'e taşıyın. Olanaksız, daha yerlerinden kaldırmadan, düşman uçakları onları yerle bir ederler.

Hitler yeniden telefon etti.

"Projektörler nerede? ...Evet, anlıyorum...Öyleyse artık projektöre gerek kalmadı. Hava kuvvetlerine de gerek kalmadı. Hava kuvvetleri komutanlığındaki herkes idam edilecek!"

Hava kuvvetleri komutanı Koller'in günü sabaha karşı 2'de başlamıştı. Şimdiyse saat 21.00'di tam on dokuz saat geçmişti aradan.

Hitler bir daha telefon etti.

"Bana bakın, Reich Mareşalliğinin Karinhall'da özel bir ordusu var. Bu ordu derhal dağıtılacak ve askerlerin hepsi cephe hatlarına gönderilecek. Mareşale özel ordu gerekmez."

"Karinhall'de özel ordu diye bir şey yok, orada sadece "Hermann Göring" alayı mevzilenmişti. O da harekâta katılmış durumda. "Karinhall'de sadece bir tabur kaldı."

"Bu tabur, derhal SS Komutanı Steiner'in komutasına verilsin..."

Koller bu sözün anlamını ve Steiner'in kim olduğunu bulmaya çalışırken telefon yeniden çaldı ve aynı çatlak, çırlak ses haykırmaya

başladı.

"Berlin'den Stettin-Hamburg arasındaki kıyı kesimine kadar bütün bölgedeki havacıların hepsi, Steiner'in komutasına verilsin."

"Steiner, Steiner..."

Koller aklına gelen her yere telefon ediyordu. Ordu Harekât Dairesi Başkanı, Steiner'ın Oranienburg'da olabileceğini söyledi. Bir saat sonra telefon ederek, "Steiner'ın karargâhı Liebenwerda yakınlarındaymış," diye haber verdi. 'Hermann Göring' alayı kurmay heyetinden Binbaşı Freigang, şu ana kadar Steiner'ın sadece bir subayla birlikte Shönwalde'ye görünmüş olduğunu bildirdi. Öyleyse neredeydi bu Steiner? Saldırı hangi yönde yapılacaktı? Kuvvetler nerede toplanacaktı ve hangi kuvvetler harekâta katılacaktı.

Koller, genelkurmay başkanına telefon etti.

"Dinle beni Krebs, elimde en ufak bilgi yok. Ne saldırıya ne zaman geçileceğini biliyorum, ne de takviye hattını. Adamlarımı savaşa hazırlamam isteniyor, ama nerede olacak bu savaş? "

Komutanların konuşması Hitler tarafından kesildi:

"Emirlerim hakkında kuşkunuz mu var? Oysa ben açık seçik konuştuğumu sanıyorum. Kuzey bölgesindeki hava kuvvetlerinden, kara savaşında yararlanılabilecek herkes Steiner'ın komutasına verilecek dedim. Bu emri beş saat içinde yerine getirmeyen komutanlar derhal idam edilecek. Hepsine söyleyin bunu. Son askere kadar herkesten yararlanılması konusunda sizi sorumlu tutuyorum. Bu sorumluluğu yerine getirmezseniz, canınızla ödersiniz."

Hitler'in sözlerini aktaran Krebs, Steiner'in nerede olduğunu kendisi de bilmeden, elinde hiçbir ayrıntılı bilgi olmadan, "Eberswalde'den başlayarak güneye kadar uzanan bölgedeki herkes saldırıya katılacak," diye ekledi.

Wilhemstrasse'de motosikletler cirit atıyordu. Otomobiller hızla Berlin sokaklarını arşınlıyordu. Kuryeleri taşıyan uçaklar havalanıyordu. Telgraf durmaksızın çalışıyordu. Telefonlar susmak bilmiyordu.

Steiner bir başkomutanlık kuracak. Kuvvetlerin elindeki yararlanılabilir herkes Steiner'in komutasına verilecek...hava kuvvetlerinin yer birlikleri, ordonat subayları, demiryolu birlikleri, Berlin itfaiyecileri, polisler, muhafız birliği, hepsi, hepsi Steiner'ın komutasına verilecek Führer...her zaman tüm birliklere, taburlara, alaylara ve tümenlere başkomutan olmuştu...şimdi de tepeden tırnağa silahlı askerlerden,

atlardan, toplardan oluşmuş, takviye güçleri ve donanımları eksiksiz kuvvetler olarak düşlediği bir hayaletler ordusunun başına geçmişti.

Oder üzerinde General Busse ve Dokuzuncu Ordu, Ruslar tarafından kuşatılmıştı. Busse, kuşatmayı yarıp geri çekilmek için yeniden izin istedi.

"Hayır! Busse olduğu yerde kalsın!"

Bir an dinlenmeden, bir an gözünü kırpmadan konferans salonuyla odası arasındaki uzun koridorda gidip gelen adam, durdu, bir sandalyenin arkalığına yapıştı ve var gücüyle haykırdı: "Ne sanıyor bu herif? Nerede olmayı bekliyor? Olması gerektiği yerde işte, daha ne istiyor!" Her şey planlanmıştı ve Oder üzerindeki Dokuzuncu Ordunun dağılmış gölgesi, yaklaşan kırımda önemli bir rol oynayacak, kıyma makinesi rolünü üstlenecekti. "Şuraya bakın hele, şu haritaya bir bakın! Steiner, Jukov'u Berlin'e sokmayacak. Rus askerleri, kargaşa ve panik içinde doğuya doğru kaçışacaklar. Ve Oder üzerinde, tam şu noktada, Dokuzuncu Ordu, lidersiz kalmış asker yığınlarını kıyma makinesi gibi biçecek Berlin'e yaklaşmaya cüret etmiş hiçbir Rus, Oder'i sağ salim geçemeyecek!" Her şey, Steiner'ın emrine verilmek üzere toplanmış bulunuyordu. Hava kuvvetlerinin bütün yer ekipleri, harp okulu öğrencileri, takviye birlikleri, hatta tutsaklar ve yabancılar kamplarından derlenmiş birlikler bir araya getirilmişti ve Motorize Birlikler Dairesi, gerekli otomobil ve kamyonları sağlamakla görevlendirilmişti. Gereken yakıt hava alanlarından alınmıştı. Bir, iki alay kadar tutan kuvvetler, "İleri!" emrini bekler duruma gelmişti. İleri, ama nereye?

Çoktan Rusların eline geçmiş yollardan mı gidilecekti? Jukov, Oranienburg yakınlarında konaklamış, öncü birlikleri Glienicke'ye kadar gelmişlerdi. Bu birlikler, neredeyse güneyden gelen Koniev komutasındaki orduyla birleşeceklerdi.

Steiner için toplanmış bunca adam ve bunca donanım, nereye gidecekti? Koller henüz bunu bilmiyordu. Hava Generali Stumpf da bilmiyordu. Vistül Ordusu Harekât Başkanı General Detlevsen de bilmiyordu. Genelkurmay Başkanı Krebs de bilmiyordu.

21 Nisan gecesiydi.

Wildpark-Werder'de çalan telefonun sesi, Hava Kuvvetleri Komutanı Koller'i şekerlemesinden uyandırdı. Arayan Hitler'di.

"Steiner yarın sabah saldırıya geçiyor. Hava kuvvetleri Steiner'e nasıl destek olacak?"

Koller açıklamaya girişti: "Elimizde on iki ila on beş bin kişi var.

General Stumpf, askerlerini birlikler ve taburlar haline getirdi. Ancak, bu arada belirtmem gerekir ki, bu birliklerin hepsi cephe hattında savaş eğitimi görmemiştir ve yeterli donanımları yoktur. Ellerinde hiç ağır silah bulunmamaktadır."

Hitler, Koller'in sözlerindeki karamsarlığı ve sesinin ciddiyetini hiç umursamadı. Durumdan söz etmeye koyuldu. Rusların, Kuzeyde ve Kuzeydoğuda Berlin sınırını aştıklarını, Batıda Berlin çevresinde geniş bir yay çizerek kuşatmaya başladıklarını biliyordu. Ama güvenini kaybetmemişti. Bu durumu bile iyimser bir bakışla yorumlayabiliyordu. "Göreceksiniz," dedi. "Ruslar, tarihin en büyük, en kanlı yenilgisini Berlin kapıları önünde tadacaklar."

Koller, şaşkınlıktan serseme dönmüştü. Ama cevap verecek zamanı yoktu. Führer telefonu kapatmıştı bile.

Hitler, bu kez Bormann'a, "Ruslar, tarihteki en kanlı yenilgiyi Berlin kapılarında tadacaklar!" dedi. Bu sözleri duvar dibinde duran emir subayına, daktilosunun başındaki sekretere, saçını kesen berbere bile tekrarladı.O gün,Friedrichshain topçu kulesi,Rus toplarından,Berlin'in merkezine atılmış tam beş yüz gülle saydı. Berlin sokaklarında, kaldırım taşlarından, parçalanmış asfalttan, çamur ve tozdan fıskiyeler yükseliyordu. Uzun menzilli topların ağır gülleleri, Berlin yapılarında giderek büyük gedikler açıyordu. Halk, yatak yorganlarıyla, bavullarıyla ve değerli eşyalarıyla, sığınaklarda iki büklüm oturuyordu. Sadece su taşımak için sığınaktan çıkıyorlardı. Su bulmak için, insan canını tehlikeye atardı.

Alexander Alanının arkasında, Landsbergstrasse'de, bir gün Albay Zecke'nin sığındığı sığınaktaki kadın, Zecke'yle ilgilenen, ona ıslak havlu veren kadın, yanında başkalarıyla birlikte çeşmeye gidiyordu. Sabahın beşiydi. Yıkıntıları yoğun toz ve duman bulutları sarmıştı. Dumanların arasından soluk yeşil ışıklar titreşiyordu. Bir kereste deposunu yakan yangının son kıvılcımlarıydı bunlar. Ve kadınların yüzleri yeşile çalıyordu. Ellerinde kovalarıyla, evlerin duvarlarına siper alarak yürüyorlardı. Canavar düdüklerinin ürkütücü çığlıkları kesilmişti artık, çünkü elektrik yoktu. Frau Riek, yanındaki kadına, "Görüyorsun ya, her şeyin bir yararı oluyor," dedi. "Hiç değilse, o korkunç cayırtılardan kurtulduk. Bundan sonra, üç top ateşiyle alarm verilecekmiş diyorlar. Ne gülünç! Sanki bu cehennemi gürültü içinde top sesini duyabilirmişiz gibi!"

Patlayan bombaların gümbürtüsü, yerini savaş alanının homurtularına bırakmıştı. Gülleler, şarapneller, Landsbergstrasse'de gürleyip duruyordu. Kimi vınlıyor, kimi ıslık gibi sesler çıkararak geçiyor, kimi kof bir sesle kulaklarda uzun süre çınlıyordu. Landsbergstrasse'deki evden gelen kadınlar kovalarını doldurmuşlar, dönüş yolunu tutmuşlardı. Frau Riek, elindeki ağır yükü bir an yere bıraktı ve yukarı baktı. Evinin önündeki elektrik direğinden biri sallanıyordu. Gece, nöbetçiler sığınağa gizlenen bir askeri yakalamış ve oraya asmışlardı. Askerin boynunda bir karton tabela sallanıyordu. Öteki kadınlar da durdular ve dehşetle baktılar.

Apartmanın kapısından biri:

"Hak etti! Korkakların cezası budur!" diye seslendi.

Kadın ürperdi. Yüzünü kaplayan kire pasa rağmen, betinin benzinin attığı görüldü. Gördüğü şeyle duyduğu sözler arasında bağlantı kuramıyordu. Ve o sözleri söyleyen sesi, zavallı kocasının cırtlak sesini de tanıyamadı.

Franz da oradaydı. "Saçmalama öyle!" diye Riek'e çıkıştı.

Henüz ortalıkta dolaşan bir yığın ahmak ve kandırılmış koyun kafalı vardı. Frau Riek, kocasının haddini bildirecekti, ama dilinin ucuna gelen sözleri yuttu. Yanındakilerin yüzündeki bekleyen, sinsi anlatımı görünce kendini toparladı. Daha sırası değildi, henüz değildi...Ruslar bir gelmiş olsalardı! "Orada dikilip durma öyle. Gel de kovaları al," diye kocasına seslendi. Kovaları elinden bıraktı. Kocasının suratına bakmadan geçti, apartmanın kapısından girdi. Taşlıkta yatan, sokaktan taşınmış ölülerin -aynı apartmanda oturan ve bir saat önce intihar eden karı kocayla kızlarının- önünden yürüdü. Eski gazi Willem de orada yatıyordu. Birkaç hafta önceki bombardımanda aldığı yaradan ölmüştü o gece. Ölülerden biri de, artık morfin bulamayan ve hiç yakınmasız yıkılıp ölüveren ev sahibesiydi.

Frau Wittstock, "Herr Splüge artık neden gelmiyor? " diye kocasına sordu.

Dr. Wittstock, "Aklı başında, anlayışlı biri olduğu için," diye karşılık verdi. Gerçekten böyle düşünüyordu. Zecke'nin gidişinden bu yana, büyük bir anlayışlılık gösteren Vicco Splüge'nin tutumunu övgüyle karşılıyordu. "Splüge iyi çocuktur, hoş çocuktur, ama anlamıyor musun, şimdi Propaganda Bakanlığından bir üsteğmeni konuk edecek zaman değil."

Frau Wittstock anladı. On bir yıl önce, evlerine girip çıkanların yüzleri değiştiği, değişik kişilerle görüşmeleri gerektiği zaman da anlamıştı. İçlerinde kimi, ikinci plana itilmekle birlikte yine dost kalmışlardı. Şimdi, Wittstock, yeniden bu ikinci plandakilere dönmek zorundaydı. Şimdi 'yarının kişileri' olmaları kaçınılmaz olan 'dünün kişileri'ne yeniden tanıştırılmak için günlerdir kafasını zorlayıp duruyor, araya kimleri koyabileceğini düşünüyordu. Sonunda, aklına Dreyer geldi. Evet, Dreyer tam aradığı adamdı! İlişkileri seyrek de olsa kesintisiz sürmüştü ve Wittstock zaman kaybetmedi, işler öylesine hızla gelişmişti ki, bir saati bile boş geçirmeye gelmezdi. Üçüncü Reich, mezar çukuruna gömülüyordu! Wittstock, giysilerini bile değiştirmeye gerek duymadan, Dreyer'in Potsdamerstrasse'deki bürosuna gitti. Reich Ticaret Bakanlığında Dreyer'in şubesi 'Tekstil Dairesi'ydi. Her zaman sadece Dreyer'le sekreterinin oturduğu büroya, bir düzine insan yığılmıştı. Hiçbiri çalışmıyor, yüksek sesle tartışmaktan ve telefon etmekten başka iş yapmıyordu. Ticaret Bakanlığının bütün öteki şubeleri gibi, 'Tekstil Dairesi'de tasfiye oluyordu. Bakanlığın birtakım şubeleri, çoktan boşaltılmış, Münih'e ya da Berchtesgaden'e, 'Güney Almanya Hükümeti'ne nakledilmişti. Ötekiler ise Schwerin'e, 'Kuzey Almanya Hükümeti'ne nakilediliyordu. İki hükümet: Reich'ın bölünüşü, dağılışı böylelikle daha küçük oranda somutlaşıyordu. Wittstock, çevresindeki düşük kıdemli memurlarla cebelleşen 'eski dostu Dreyer'i candan selamladı. Ne oluyordu? Ne istiyorlardı bu memurlar, Güney Hükümetine mi, Kuzey Hükümetine mi yollanacaklardı? Hayır, olay yaratan şey, oraya ya da buraya nakledilmek değildi. Üstlerinden biri, bir müsteşar, Schwerin'e gidiyordu. Arabalar dolusu yiyecek, içecek ve yedek benzin almış, yola çıkmak üzereydi. Yanında da memurlarından bazılarını götürüyordu. Onunla birlikte gitmenin asıl kendilerinin hakkı olduğunu düşündükleri halde, orada bırakılmış olanlar, işte bu durumu sindirememişlerdi. Öfkelerini de Daire Başkanları Dreyer'in başının etini yiyerek çıkarmaya çalışıyorlardı.

Bu gürültü patırtıda sakin kafayla konuşmak olanaksızdı. Bu nedenle, Dr. Dreyer dostu Wittstock'u yakındaki bir kahveye götürdü. Burası,çok yakın zamana kadar gerçek kahve ve pasta bulunan ufak bir yerdi. Ama şimdi kahve ve pastadan çok daha önemli sorunlar vardı. Bunların başında da bir 'Yedek Hizmet' belgesiyle eski dostluğun tazelenmesi geliyordu. Dreyer bürosuna gitti ve elinde 'Yedek Hizmet'

belgesiyle döndü.Şubenin dağılmasına rağmen ,bu belgeyi almaktan kolay bir şey yoktu. Üstelik Dreyer, daha da fazlasını yapmış, Wittstock'un bağlı bulunduğu askerlik şubesine bir mektup yazarak, Wittstock'un Ticaret Bakanlığına yazar olarak yaptığı yardımlardan ötürü cephe hizmetinden 'muaf' tutulmasını bildirmişti. İlerde işine yarar diye de bu mektubu Wittstock'a verdi.

Ayrıldıklarında, Wittstock ertesi gün için de bir çağrı almıştı. Dr. Dreyer, kendisini 'ilginç' bir çevreye tanıtacaktı. Bu çevredekiler, ilerdeki günlerde etkin olacak kişilerdi. Dreyer'in önerisi üzerine Wittstock bu 'İlginç çevreye' yakın olanları evinde saklamayı kabul ettiği için, Dreyer onu tanıştırmaya gönülden heves etmişti.

Wittstock, Dr. Dreyer'le bu ilk görüşmesinden sonra, hemen askerlik şubesine gitti ve askerlik kaydına 'muaf' sözcüğünü yazdırmak istedi. Şubedeki görevli onbaşı, kaydı mühürlerken, "İşler kötüye giderse, bu damga da işinize yaramaz," dedi. "Sizi askere götürmeye gelecek olanlarla başa çıkmak artık size kalmış."

Ertesi günkü buluşma, bir evde oldu. Zehlendorf mahallesinde 'Meşelerin altında' bir evdi bu. Gerçekten çok seçkin kişilerden oluşmuş bir topluluktu. Ev sahibi, Anhalt Çelik ve Kömür İşletmelerinin hukuk danışmanıydı. Konuklar arasında Piyasa Araştırma Enstitüsünden biri birkaç maliye ve enerji uzmanı, kimya ve deri endüstrileriyle ilgili devlet dairelerinin istatistikçileri vardı.

Dışarda, Üçüncü Reich can çekişiyordu!

Sokaktan, Berlin'in doğu kesiminden akın akın gelen göçmenler geçiyor ve yollardaki bu olağanüstü kalabalık, Rus uçaklarını üzerlerine çekiyordu.

Alçaktan uçan uçaklar, yolu makinelilerle tarıyordu.

Sokaklarda kaçış, hava saldırısı ve ölüm vardı.

Evde ise, yuvarlak bir masanın çevresinde Alman ekonomisinin yeniden nasıl kurulacağı tartışılıyor, savaşı kazanacak olanların alacakları önlemler görüşülüyor, "Savaştan sonra para fazlasının ortadan kaldırılması" konulu bir yazı okunuyordu. Öneriler, bir yandan enflasyonu ve işsizliği engellerken, öte yandan da tamamen kapitalist yöntemlerle savaşın ekonomik yaralarını onarmayı öngürüyordu.

Tartışma uzun sürdü.

Wittstock sadece dinliyordu. Bu konuda uzman değildi. Konuşma daha genel konulara, savaş sonrasının genel konularına gelince de,

Wittstock susmayı yeğledi. Konuşanlardan biri, Nazilerin kadınlardan çok oy topladıklarını ileri sürerek, oy hakkının sadece erkeklere verilmesi görüşünü savundu. Top sesleri toplantıyı yarıda kesti. Evdekiler sığınağa indiler. Ama burada bile, gümbürtüler konuşmayı engelliyordu. Aralıksız süren ateş, Botanik Bahçesine kurulmuş olan bir Alman ağır bataryasından geliyordu. Bu bitmek bilmez gürültüye, bataryayı susturmak için gelen Rus uçaklarının patırtısı da eklenince 'Meşelerin altındaki ev' bir anda boşalıverdi. Herkes bu tehlikeli bölgeden uzaklaştı.

Dr. Wittstock, Wannsee'ye döndü.

Arkadaşı Dreyer, pazarlığın kendisine düşen bölümünü yerine getirmesi için sıkıştırmasaydı, Wittstock son iki günlük başarısından hoşnut olacaktı. Oysa daha 'Tekstil Şubesi'ne gittiği günün akşamı, Dreyer bir toplama kampından kaçmış iki kardeşi Wittstock'un evine getirdi. 'Meşelerin altında'n döndüğünde ise, evde üçüncü bir konuk daha buldu. Bu, asker pantolonu ve çizmeleri olan, Polonyalıya benzer biriydi. Wittstock, ona Tegel'den gelip gelmediğini sordu. Bunun üzerine yeni konuk, Polonya'da öğrenim yaparken Rusların elinden nasıl kaçtığına dair hiç de inandırıcı olmayan bir hikâye anlattı. Peki ama, neden ayağına Alman üniformasının pantolonunu ve çizmelerini giymişti? Bu sefer köşeye kıstırılan Polonyalı, hikâyesinin bir başka yanını anlattı: Alman ordusuna katılmak zorunda bırakılmış, Londra'da sürgündeyken Polonya hükümeti adına casusluk yapmış, casus şebekesinin ortaya çıkarılması üzerine tutuklanmış, yargıç karşısına çıkarılmadan önce, Viyana'da sonra Tegel'de iki yıl hapişte kalmıştı. Sonra onu ve cezaevi arkadaşlarını apar topar, Berlin savunması için bir birlikte toplamışlardı. Spandau'ya giderlerken, bu yeni konuk da kaçmayı başarmıştı.

Toplama kampından gelen iki kişi, Dr. Wittstock'u zaten tedirgin ediyordu. Ama Boguslow Sikowski denilen bu Polonyalının gelmesi de üzerine tuz biber ekti. Wittstock'un tek avuntusu, Sikowski'nin Rusça bilmesiydi. Ruslar geldiğinde bu işe yarardı belki. Ne var ki, evi kaçaklarla dolu (Dreyer, Moabit tutukevinden kaçan iki kadını daha getirecekti) olan Wittstock, acaba 'Rusların geldiği günü' görebilecek miydi?

Dr. Wittstock'un elinde bir cephe hizmetinden 'muafiyet' belgesi, ulaşımda öncülük tanınmasına yarayacak bir kırmızı kartı vardı. Dreyer, komünist bir arkadaşından Wittstock'a bir 'iyi hal' kağıdı almaya da söz vermişti. Bunlara ek olarak 'ilginç çevre'yle tanışması da, Wittstock'u neredeyse bir 'direnme harekâtı savaşçısı' durumuna yükseltmişti. Bütün

bunlara rağmen, yine de evindeki durum bir türlü aklından çıkmıyordu. Şehrin sürekli topa tutulması yüzünden, bütün pencere camları kırılmıştı. Wittstock, kış için özel yaptırılmış çift kat pencerelerden camları çıkardı, bunları bodruma sakladı. Bu iş onu biraz oyaladı, ama sonra yeniden kuruntuya kapıldı. Şehirde ne söylentiler dolaşmıyordu ki! Birinin dediğine göre, Schöneberg'de, asker kaçaklarıyla sabotajcıları, boyunlarına işledikleri suçu belirten bir tabela asarak elektrik direklerinde sallandırıyorlardı. Bodrumunda kaçak siyasi tutukluları saklayan biri için ne de soluk verici bir haberdi bu! Wittstock, evin içinde huzursuzlukla dolaşıyor , bodrumdan tavan arasına gidip geliyordu. Birkaç dakika, kocası hava albayının gelişinden iyice umudu kesmiş olan Frau Aachern'e uğradı.

Güneş battıktan sonra, Dreyer, Moabit tutukevinden kaçan kadınları getirdi. Acelesi olduğu için kendisi fazla kalmadı. Wittstock, iki kadını da, öteki üç konuğun yanına, bodruma götürdü. Kadınlardan biri, 20 Temmuz suikast girişimine katıldığı için idam edilmiş birinin sekreteriydi. Ötekinin adı Halen'di. Ufak tefek, ama kendini zorlukla kaldırıp yürüyen bir kadındı. Kuşkusuz, gebeydi.

Wittstock, evi ve bahçeyi dolaştı. Bahçedeki siperde yatmaya niyetlendi. Siperin içine de indi, ama toprak nemliydi ve kötü kokuyordu. Sonunda Wittstock odasına çıktı, kendisini karyolanın üzerine attı, ellerini şakaklarına bastırdı. Böylece dünyadan bir an için de olsa kopmaya çalıştı. Pencereler şangırdadı. Telefon çaldı. Karısı, Nollendorf Alanında oturan bir arkadaşıyla konuşuyordu. Sonra geldi, "Nollendorf Alanında sadece uzaktan uzağa bombardıman uçaklarının ve top atışlarının sesi duyuluyormuş, başka şey yokmuş," diye haber getirdi.

Wittstock inledi.

"Hasta mısın? "

"Başım ağrıyor."

Wittstock gelecek düzene hazırlık olsun diye seçtiği kitaplardan birini aldı. Bu kitaplar Karl Marx'ın ya da Lenin'in değildi. Wittstock, işi o kadar ileri götürmemiş, Romain Rolland'ın "Beethoveen'ini, Hermann Hesse'nin 'Cam Boncuk Oyunu'nu ve Joseph Conrad'ın 'Tayfun'unu seçmişti.

Satırlar gözlerinin önünde dans etmeye başlayıncaya kadar, Rolland'ın 'Beethoveen'ini okudu. Karısı yine telefonla konuşuyordu. Az

sonra kocasının yanına geldi. "Sen iki üç gün önce Tekstik Dairesi'ne gitmemiş miydin? " diye sordu. "Şimdi orayı SS'ler işgal ediyorlarmış. Savunma merkezi olarak kullanacaklarmış. Berlin'le gelen ana yol da kapanmış ."

Beethoven, Wittstock'un elinden düştü. "Bir şeyler yapmalıyım, yoksa çıldıracağım," diyerek yerinden fırladı. "Ben bodrumda odun kesmeye iniyorum."

"Sen çıldırmışsın bile. Saat gece yarısını çoktan geçti."

Wittstock'un aklına başka şey geldi. Kömürlüğe indi ve 'işçilere Uluslararası Yardım' konulu orijinal afişi sakladığı yerden çıkardı. Bunu yapan ekspresyonist ressam Wilhelm Seifert, 1920'lerde Wittstock'a imzalayarak armağan etmişti.

Wittstock bu afişi, gençliğinin, kahvehanelerdeki renkli günlerinin o zamanki arkadaşlarının anısıyla bunca yıldır saklamıştı. Belki şimdi bir yararı olurdu. Afişte bir fabrika, arkasında kocaman, sapsarı bir ay, fabrikanın önünde de yumruklarını sıkmış bir işçi görünüyordu. Üzerinde 'Almanya'da Açlık' yazılıydı. Wittstock, afişin tozunu ald, odasına çıkardı. Masasının üzerine asacaktı. Ama henüz erken değil miydi? Bunu görmemesi gerekenler bulabilirlerdi. Wittstock, afişi kitaplığın arkasına tıktı, orasını da gözü tutmadı. Tekrar eski yerine götürmeye niyetleniyordu, ama bu sırada karısı yeniden telefonla konuşmaya başladı.

"Öyle dolanıp durma ortada. Yavaş ol...Blankenfelde'den Irene telefon ediyor."

Wittstock, usulca bir sandalyeye ilişti. Kafasında binbir düşünce vardı. Başı alev alev yanıyordu. Oysa benzi kül gibiydi. Saçları alnına düşmüştü. Korkusu dayanılmaz ölçüye varmıştı.

Karısı fısıldadı: "Baksana...Ruslar Blankenfelde'ye girmişler! Fazla çatışma olmamış. Irene, kol saatini kaybetmekten başka zarara uğramamış. Parti ilçe başkanı kendini vurmuş!"

"Ruslar bir de buraya gelseler!"

Yüzbaşı Boehlke, sonunda General Meuspath'ı bulmuştu. Propaganda Bakanlığına gittiğinde, Meuspath'ın karargâhının Louisenstrasse'ye Dorotheenstrasse'nin kesiştiği köşede olduğunu söylemişlerdi. "Oradaki kırmızı tuğlalı yapıyı biliyor musunuz? Ya bir kolej ya da Fransız lisesi olacak. İşte generalinizi orada bulabilirsiniz, yüzbaşım," demişlerdi.

Yüzbaşı Boehlke, Dorotheenstrasse'deki kırmızı tuğlalı yapıya gitti. Nöbetçiler, erler, emir subayları koridorlarda hızla gidip geliyorlardı. Sınıflar askeri bürolara dönüştürülmüştü. Her yanda kağıtlar ve telefonlarda haykırarak konuşan insanlar görülüyordu. Burası, Hohenzollerndamm'daki komutanlık binasına benziyordu. Burada da aynı kargaşa, aynı dağınıklık vardı, burada da subaylar koşuşup duruyordu.

"Demek Meuspath'ı, General Meuspath'ı arıyorsunuz...Belki o da çoktan sıvışmıştır!"

"Anlayamadım, teğmenim!"

Üsteğmen kendini toparladı: "Topçu komutanı Meuspath dediniz, değil mi? Bilmem, belki de buradadır. Bir yığın hizmet birliği var burada."

Boehlke avluya çıktı. Orada hizmet birlikleri vardı ama sabahleyin gitmişlerdi. Boehlke, epey sorup soruşturduktan sonra, General Meuspath'ın maiyetinden bir üsteğmen bulabildi.

İşte en sonunda, Prag'ı, Dresden'i, Potsdam'ı dolaştıktan sonra bir bağlantı kurabilmişti. Generalin karargâhı Berlin'in doğusunda, Fürstenwalde'deydi. Buradaki işleri tamamlamak üzere kalmış olan üsteğmen de Fürstenwalde'ye gitmenin yolunu arıyordu. Boehlke de ona katıldı. Bir taşıt bulmaları olanaksızdı. Oradan geçen bir yüzbaşı, "Talihinizi bir de General Papestrasse'de arayın. Oradan taşıtlar geçiyor," diye akıl verdi.

Yüzbaşı Boehlke ve Üsteğmen Hergesell, General Papestrasse'deki karargâha gittiler. Orası da az önce ayrıldıkları askeri daireye benziyordu. Ancak, buradaki karışıklık, kargaşa daha büyüktü. Bağıran subaylar, telefon eden subaylar, ardına kadar açık kapılar, masaların üzerine atılmış boş konserve kutuları, ekmek dilimleri her yanda araç gereç yığınları, toplanmış sırt çantaları görülüyordu. Herkes az ya da çok sarhoştu. Bir binbaşı hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Büyük kapışmadan ya da idamdan önce "neşeli" bir son yemek yenmişti. Boehlke ve Hergesell, dertlerini anlatmaya fırsat bulamadan, Güney Almanya'ya nakledilmek isteyen bir binbaşının azarlanışını dinlemek zorunda kaldılar. Konuşan adam, Avrupa'yla Bolşeviklik arasındaki son savaşta Berlin'in ne kadar önemli rolü olduğundan söz ediyordu. "Boşuna direnmeyin, binbaşım. Berlin'den kimse çıkmayacak. Kimseye araç yok. Berlin yenilecek. Buradaki herkes, kağıt üzerinde bir başka yere atanmış

bile olsa, Berlin savaşına katılacak," diye sözünü bitirdi.

Sonra Boehlke'yle Hergesell'e, "Siz Fürstenwalde'ye mi gitmek istiyorsunuz? " diye sordu. "Talihliymişsiniz. Şimdi kalkacak bir araba var. Ona atlayın." Kurşuni yapılarla çevrili avlu, araçlarla tıkış tıkış doluydu. Aralarında Berlin Nakliye Şirketinin iki katlı otobüslerinden ikisi neredeyse dolmuştu. Boehlke'yle Hergesell güçlükle yer buldular. Bir iki dakika sonra da, otobüs taşıdığı ağırlığın altında ezilerek yerinden kalktı, avlu kapısından çıktı. İkincisi de arkadan geliyordu.

"Talihimiz varmış."

"Öyle. O adam da leş gibi içki kokuyordu,"dedi Boehlke.

Üsteğmen Hergesell, Fürstenwalde'deki Oderfront arkasına karargâh kurmuş olan General Meuspath'ın maiyetinde emir subayıydı. Berlin'e geleli bir hafta olmuştu. "Rusların saldırıya geçtikleri sabah cepheden ayrılmıştım. Ama inanın, hatlarımız dayanacak."

"Buna inanabilir miyim? "

"Tabii, yüzbaşım. 'Courmark' tümeni, bugüne kadar her saldırıyı püskürttü. Cephe hattı 'Ganimet Almanlarla', yani Polonya'dan, Baltık'dan, Transilvanya'dan, Macaristan'dan getirilmiş askerlerle dolu.Onların gerisinde SS tümeni var. Ama 'Courmark' tumeni, cephenin yüreği ve beyni. Askerlerimiz çok iyi, hepsi de doğu cephesinden gelen tecrübeli askerler."

Hergesell, çevrelerindeki görüntüyü seyreden öteki yolculara ters ters baktı. Bunlar, Spandau'dan getirilen bir takviye birliğiydi. Hergesell, yanında oturan ve şimdiye kadar hizmetten muaf tutulmuş bir maden işçisiyle konuşmaya başladı.

"Buradakilerin hepsi, Spandau'dan gelen muaf işçiler mi? " diye sordu.

"Hemen hemen hepsi," dedi adam. "Ama öteki otobüstekilerin çoğu Tegel ya da Moabit cezaevlerinden geliyor. İki gün önce, Spandau kışlasında üniforma verdiler bize."

Adam kırk dört yaşındaydı. Otobüstekilerin hepsi kırk-elli yaş arasındaydı. Hergesell, "Savaşmak için fazla yaşlı sayılırsınız," dedi. "O yaştaki insan kolunu kaldıracak olsa, her yanı ağrıyıp sızlar." Sonra Boehlke'ye döndü: "Bir kere bize de bunlar gibi takviye göndermişlerdi. Bunlardan cepheye bir yarar gelmez," dedi.

"Bu tür insanlar, tezgâh başında daha çok işe yararlar," diye cevap verdi Boehlke. "Nereden gidiyoruz biz? Şimdiye kadar çoktan

Erkner'den geçmemiz gerekirdi."

Otobüs, Küstrin yolundan Doğuya doğru ilerliyordu. Hergesell yerinden kalktı, kafile başkanına sordu. Kafile başkanı, "Fürstenwalde yolundan geçemiyoruz. Ama bizimle Heinersdorf'a kadar gelin. Oradan aktarma yapabilirsiniz," dedi.

Rüdersdorf'dan geçtiler. Yol, son günlerde Berlin'deki bütün yolların eşi görünümündeydi. Sırtlarına çuvallar vurmuş, üzerleri yatak-yorganla, sandık sepetle dolu el arabalarını iten kadınlar ve çocuklar doluydu yolda. Havada 'dikiş makinesi' dedikleri alçaktan uçan ufak Rus uçakları vınlıyordu. Bu uçaklar kimseye zarar vermiyor, ateş açmıyor, bomba atmıyordu. Sadece havada daireler çizerek uçuyor, keşif yapıyorlardı. Arada bir, çalıların arkasından uçaklara ateş açılıyordu. Kuzeyden de bir süre top sesleri geldi, sonra kesildi. Otobüstekiler sustular. Spandau'dan getirilenler, alabildiğine umutsuz görünüyorlardı. Köknar fidanlıklarından, bir zamanlar yeşillikler arasında pırıl pırıl parlayan Spree Nehrinin kollarından birinin kıyısından geçtiler. Suyun yüzü nilüferlerle kaplıydı. Geçmiş günlerde, şu otobüstekilerden hiç değilse biri ikisi, gölleri birbirine bağlayan bu suda kayık sefası yapmış olmalıydı. O günler artık çok gerilerde kalmıştı. O zamanlar ormandaki ağaçların arkasında hiç bir tehlike pusu kurmaz, gökyüzü ölüm yağdırmazdı.

Müncheberg'e vardılar. Tıklım tıklım dolu iki otobüs, şehrin güney eteklerinden gidiyordu. Ölüm sessizliğine gömülü sokaklarda, bir tek kişi görünmüyordu. Şehrin merkezinde bombalar patlıyordu. Yanan evlerin kızgın kokusu otobüse kadar geliyordu. Dörtyol ağzını geçip de Frankfurt-on-Oder'e doğru döndüklerinde, Muncheberg'in üzerinde kara dumanlardan bir bulut oluştuğunu gördüler. Bunlar sadece bomba mıydı, yoksa silah sesi de duymuşlar mıydı? Bu soruya cevap verecek zaman bulamadılar. Dört yanlarından kurşun yağmaya başladı. Yol kenarındaki köknar fidanlığından otobüse ateş açılmıştı. Camlar kırıldı, kurşunlar arabaya saplandı. Döşemenin üzerinde herkesin yatabileceği kadar yer yoktu. Adamlar birbirlerinin üzerine kapandılar. Şoför var gücüyle gaza bastı. İki otobüs, yanan evlerin arasından sarsılarak geçti ve patikayı andıran bir yan yola saptı. Ateş kesildi. Birbirlerinin üzerine yığılmış insanlar toparlandılar.

Hergesell, "Bizim hatlardan sızmış birkaç Rus olmalı," dedi. "Çok geçmeden hesapları görülür."

"Söylediklerinize gerçekten inanmıyorsunuz, değil mi Hergesell? "

"Başka neye inanacakmışım? "

"Gerçeğe, teğmenim, gerçeğe! Her neyse, inmemiz gereken noktayı geçtik, bundan sonra da inebileceğimizi sanmam."

Evet, inmeleri olanaksızdı. Otobüsler peş peşe olanca hızlarıyla ilerliyorlardı. Sonra, havaya taşlar fırladı, bir toz bulutu kalktı yerden. Otobüsün üst katından, yaralıların çığlıkları geldi. Frenler gıcırdadı.Araba durdu. Otobüstekiler şaşkınlık içinde kendilerini dışarı attılar. İlerde, toz ve dumandan oluşan mantarlar göğe yükseliyordu. Havada patlayan şarapnel parçaları vızıldıyordu. Boşalmış otobüs alevler içindeydi. Otobüs, dosdoğru savaşın içine dalmıştı. Yolcuların düşünecek zamanı yoktu, bir yamaçtan yuvarlanarak derin bir çukura attılar kendilerini. Yamacın dibindeki sık çalılar arasında saklanabilmeyi umuyorlardı. Oysa ilerlemek zorunda kaldılar. Kendilerini upuzun yere atmış olanlara kalkmaları söylendi. Başlarının on beş yirmi metre yukarısında bir demiryolu seti vardı. Alman askerleri bu setin üzerinde siper almışlardı. İşte burası cepheydi, Doğu cephesi, Oder cephesi, 'Courmark' tümeninin çekildiği ikinci cephe hattıydı.

Cephe hattı incecikti. Öylesine az kişi vardı ki, Spandau'dan gelenlere de yer açıktı. Otobüsten inenler, yamaçtan yukarı tırmandılar ve doğruca cephe hattına alındılar. 'Courmark' tümeninden her iki kişi arasında Spandau'dan gelen beş kişi yerleştirildi. Tüfeklerini omuzlamak ve toz bulutu, karınca yuvası, boş tarlalardaki gölgelerin hareketi gibi hedeflere ateş etmek zorunda kaldılar. Bu tamamen gerçek dışı bir olaydı. Değişim öylesine bir anda olmuştu ki, inanabilmek olanaksızdı. Onlara, eğitim görmek için Lietzen'e gideceklerini söylemişlerdi. Şimdi Lietzen'de ya da yakınlarında bir yerdeydiler. Ne var ki, Lietzen ve dolayları çoktan cephe hattının içinde kalmıştı ve ateş ettikleri toz bulutu, bir Rus tankıydı, kıpırdayan ağaç dallarının arkasındaki gölgeler ise Rus askerleri.

"Hurraaa..."

Bu kadarı fazlaydı artık. Arkalarında bıraktıkları çukur ve sık çalılık çağırıyordu onları. İçlerinden biri saftan ayrıldı. Önce biri, sonra hepsi. Spandau'dan gelenler siperden fırlayıp çıktılar.

Yukardan bağırıyorlardı: "Nereye gidiyorsunuz? Gelin buraya, hepiniz geri dönün." Spandau'dan gelenler aldırış etmediler, koştular, kendilerini çalılığa attılar.

"Durun, yoksa vururuz. Herkes geri dönsün, yoksa vururuz!" Spandau'dan gelenler bir an duraladılar, sonra koşmaya devam ettiler. Başlarının üzerinden makineli kurşunları geçiyordu.

Boehlke'yle Hergesell, tümen savaşı karargâhının önünde durdular.

Tümen komutan yardımcısı, "Olanaksız yüzbaşım," dedi. "Fürstenwalde'ye gidemezsiniz. Tek yol var. Heinersdorf'dan geçen yol, o da kesildi."

"Evet gördük."

"Heinersdorf'dan,hele hele Münchenberg'den nasıl olup da geçtiğinizi anlayamadık. Aldığımız bilgilere göre, Münchenberg Ruslar tarafından işgal edilmiş bulunuyor."

"Olabilir. Öyle görünüyordu."

"Vay canına, ve biz kasabanın içinden geçtik de geldik ha!"

"Ruslar, kasabanın sadece bir kesimini ele geçirmişler. Kuzey kesimini. Sayıları da çok değil. Üstelik dağınıklar. Bir 'Tiger' ile yarıp geçilebilir. Bütün sorunumuz bu zaten. Aslında hepimiz yarıp geçebiliriz. Her an geçebiliriz. Ama biz geri çekilme emrini beklerken, Ruslar da boyuna sıklaştırıyorlar safları. General, telefon başından ayrılmıyor. Ama aldığı cevap, Cephe hattını tutun, oluyor. Biz de duruyoruz. Daha doğrusu siperlerde yatıyoruz. Adamlarımızın beşte biri o lanet olası 'ganimet Alman'lardan, Fırtına birliklerinden ya da Ersatz asker dedikleri devşirmelerden. Ne mene kahramanlar olduklarını kendi gözlerinizle gördünüz. Pekâlâ, biz de dayanacağız bakalım, dayanabildiğimiz kadar dayanacağız!"

Evet, dayandılar...İki gün önce,Başkomutan Hitler'in doğum gününde özel madalya alan 'Courmark' tümeni Oder cephesinin yılmaz tümenlerinden biriydi. "Az önce, yeni gelen askerlerin tank saldırısında kaçmaları çok kötü oldu. Ama eski askerler yılmadılar. Tanklar da geri çekilmek zorunda kaldı. Doğuda böyle nicelerini gördük. Biz dayanıyoruz, ama arkamızda neler olup bitiyor? Kuzeyde, Ruslar cepheyi yarmışlar, ilerliyorlar. Neredeyse Berlin'e varmak üzereler. Rus hatlarını yarıp Berlin'e gitmek, yapabileceğimiz tek şey bu. Ama emir gelmiyor."

Yüzbaşı Boehlke, "Bu durumda, biz de burada beklemekten başka şey yapamayız," dedi. "Beklerken, bizim de tüfekleri sırtlanmamız gerekiyor."

Yıkılan evler, havaya uçan tuğlalar, alev ve topraktan fıskıyeler, toz bulutları. Çok uzaklardan, Fürstenwalde ve Wriezen'den, Oranienburg ve Hermsdorf'tan, Wildpark-Werder'den, Zossen yakınlarındaki Maybach I kampından bakıldığında, Berlin'in üzerine bir kuyruklu yıldız düşmüş de yanıyormuş gibi görünüyordu. Gökkuşağı renkleriyle pırıl pırıl gazdan bir balon, fosforlu ışıklardan bir büyülü dağ...ve yerin altındaki mağarada Cadılar Bayramı...o gece Berlin şehri Wildmark-Werder'deki Hava Karargâh Komutanına öyle görünüyordu. Zossen yakınlarındaki Maybach I. kampına doğru ilerleyen tank bölüğüne de öyle görünüyordu.

Hava karargâh komutanı, üstü General Koller'in odasına girdi. Koller'in gözleri, geceler boyu zevk alemlerindeymiş gibi çukura kaçmıştı. Uykusuz geçen günler, onu yiyip bitiriyordu. Führer'in karargâhındaki toplantılara katılma zorunluluğu ise, uykusuz gecelerden de beterdi. Bitip tükenmeyen azarlamalar, bağırmalar, idam tehditleri artık dayanılmaz olmuştu. Generale az önce yine haber getirmişler, ya Führer'in yanına gitmesini, ya da bir temsilci göndermesini söylemişlerdi. Koller, önce Tuğgeneral Christian'ı göndermeye, sonra kendisi gitmeye karar verdi. .Böylelikle, bu angaryayı iki çift omuz yüklenmiş olacaktı.

Önünde bir gece daha uzanıyordu, hem de ne gece, ne çılgınlık! Koller bitkindi. Bir saatcik olsun dinlenebilseydi! Oysa kamp komutanının raporunu dinlemesi gerekiyordu. Rapor, her zamanki gibiydi. Uçakların yakıtı yoktu. Havaalanına gelen tankerleri motorize SS'ler durdurmuşlar ve yakıta el koymuşlardı. Hava bölüklerinin yakıtı yoktu. Peki uçakları neyle çalıştıracaktı? Rusya'da da böyle olmuştu, öyleyse neye şaşırıyordu? Koller, kamp komutanını kalın camdan bir duvar arkasındaymış gibi görüyordu. Yarı uykudaydı. Saat sabahın 4.15'i olmuştu. Koller birden kendini topladı. Ne dediniz, diye sordu. Havel...Postdam...Wildpark'a gelen yol tehlikeli mi? "

"Ne dediniz, ne dediniz? "

Komutan, "Berlin'in savunma hattı Havel'in gerisine, Potsdam'ın arka tarafına geçirildi," dedi. "Şu anda karargâhımız savunma hattının dışında kaldı ve artık güvenliğimiz yok."

"Ne yapabiliriz? Savunmamızı kendimiz örgütlemeliyiz."

"Neyle, generalim? Herman Göring tümeninin son alayı da Steiner'in yapacağı saldırıya takviye olarak gönderildi."

"Demek, Ruslar her an kapımızın önünde görünebilirler? "

"Wildpark-Werder'e gelen bütün yollara ve köprü başlarına motorlu

muhafızlar koydum. Elimizden gelen bu."

"Peki. Hiç değilse Ruslar geldiğinde gafil avlanmayacağız."

"Ama geri çekilmemiz gerek, generalim."

"Buna izin vermezler."

Hayır, izin alamayız, diye düşündü. Bu saatte 'Führer'in kafası başka şeylerle doludur. Mağara Papazı son kırk sekiz saattir Ölüm Ayinini yönetmekle uğraşıyor. Kirli tapınağında kara dumanlardan ve pis kokulardan başka şey yok. Ve cadı kazanından bu gece çıkacak olan canavarın adı Steiner!

Zossen yakınlarındaki Maybach I kampından çıkan bir üsteğmenin komutasındaki bölük, hava karargâh komutanlığının muhafız birliğiydi. Gelen raporlardan kesinlikle anlaşıldığına göre, Mareşal Koniev komutasındaki kuvvetler Lausitz'i işgal etmişler ve Spreewald'ı geçmişlerdi. Bunun üzerine, karargâh komutanlığındaki son yedek kuvvetin Luckau yakınlarında Ruslara karşı çıkartılmasına karar verilmişti. Bölükte, ağır piyade donanımlı iki yüz elli kişi vardı. Bu iki yüz elli kişinin, yüzlerce tanktan ve gökyüzünü dolduran uçaklardan oluşmuş bir kuvvete karşı koyması bekleniyordu.

Süvari komutanı Albay Boldt'un telefonu çaldığında, saat sabahın altısıydı. Arayan, bölük komutanı Üsteğmen Krankel'di. "Yanımızdan yaklaşık kırk Rus tankı geçti. Saat 7'de saldırıya geçiyorum."

Krankel iki saat sonra tekrar telefon ederek raporunu verdi:

"Saldırı başarısızlıkla sonuçlandı. Ağır kaybımız var. Keşif tanklarımızın bildirdiğine göre, düşman tankları Kuzeye doğru ilerlemeye devam ediyor."

Elde başka yedek kalmamıştı. Alman karargâhı üzerinde daireler çizen Rus uçaklarına ateş açacak silah da yoktu. Rus tanklarının sesi, Albay Boldt'un oturduğu odadan bile duyulabiliyordu.

"Rus tankları Baruth önlerinde!"

Bu haber, Berlin'e, Führer'in özel karargâhına iletildi. Cevap gelmedi. Karargâhı boşaltma emri alınmadı. "Führer"le bağlantı kurmak olanaksızdı, ancak Steiner saldırısıyla ilgili haberleşmelerde Führer'den ses geliyordu.

Boldt, "Bu durumda, bugün kurmay toplantısı yapılacak mı? " diye sordu.

İrtibat subayı, "Her zamanki gibi, saat on birde," dedi.

Üç kurmay subay-Krebs, Boldt ve Loringhoven- Zossen'den Reich Şansölyeliğine geldiklerinde saat henüz on biri bulmamıştı. Subaylar içeri girdiler, en alt koridora indiler, son merdivenin altına geldiler, uzun koridoru geçerek konferans salonuna vardılar. Hitler masada oturuyor, önündeki haritaya bakıyordu. Hiç bir şey görmüyor, hiçbir şey duymuyordu. Bir süre sonra başını kaldırdı, yeni gelenlere baktı. Hava gergindi. Patlamak üzere olan bir cephaneye benziyordu. Hitler'in sarkık suratı titriyordu. Gözlerinde titreşen ışık, Steiner saldırısından bir haber arıyor, böyle bir haber istiyor, bunda diretiyordu. Oysa böyle bir haber yoktu. Steiner ortaya çıkmamıştı. Saldırı başlamamıştı. Ne zaman başiayacağını da kimse bilmiyordu.

"Bu sabah erkenden, hiç değilse öğlen olmadan saldırının başlamasını bekliyordum!" Bu sözcükleri toparlayabilen ses, anlamsızdı. Dinleyenleri içine çeken bir hava boşluğu gibiydi. Steiner'in ortalıkta olmadığını, birliklerini zamanında toplayamadığını ve hava kuuvetlerinden istenilen yer ekiplerinin hazır olmasına karşılık, ordudan ya da SS birliklerinden asker gönderilmediğini bildirmek, genelkurmay başkanı olarak General Krebs'e düşerdi. Steiner ciddi bir saldırıya, hatta bir yarı-saldırıya bugün, yarın, bir başka gün geçmesinin söz konusu olmadığını Başkomutan Hitler'e anlatmak, Krebs'e düşerdi. Bir zamanlar Hava Albayı Aachern'i son görevine gönderen kırmızı burunlu şişko Krebs, artık şişkoluğunu da, neşesini de çoktan kaybetmişti. Susuyordu. Konuşmak zorunda kalınca da, anlamsız sözlerle işi geçiştirdi.

Reich SS Komutanı Himmler'den bir haber geldi:

"Steiner harekete geçti. Saldırı başladı."

Hitler ayağa fırladı.

"Hava kuvvetleri keşif uçakları göndersin ve bunun doğru olup olmadığını derhal öğrensin."

General Christian, bu emri Wildpark-Werder'deki General Koller'e iletti. Ne var ki, Koller, Rus tanklarının her an kapıya dayanmasını bekliyordu ve tek düşüncesi Wildpark-Werder'i nasıl boşaltabileceğiydi. Christian, Hitler'in şu dakikada böyle bir soruyu dikkate bile almayacağını anlatmaya çalıştı. Bu yeni emir, Koller'i neredeyse tam bir umutsuzluğa ve yıkıntıya sürükledi. Somut istekler yerine getirebilinirdi, ama saldırı alanı bilinmeden, bu dumanın, bu sisin içinde nasıl keşif yapılırdı! Üstelik, Steiner'ın saldırı emri verip vermediği karadan daha çabuk öğrenilirdi.

General Christian konferans salonuna döndü Hitler yine haritaya eğilmişti ve başı masanın üzerine düşecek gibiydi. Bitkin görünüyordu.Doğruldu, sendeleyerek kapıya yürüdü ve elinin belli belirsiz bir hareketiyle konferansın bittiğini işaret etti.

Bu hiç beklenmedik bir durumdu ve şaşırıp kalan sadece Krebs olmadı. Krebs, karargâhın boşaltılması konusunu görüşmeye niyetliydi. Hitler'le görüşmek istedi, ama fırsat bulamadı. Hitler, karşı duvara doğru yalpalayarak gitti ve özel dairesine çekildi. Krebs, sorunun ivediliğini Bormann'la anlatmaktan başka bir şey yapamadı. Oysa Bormann tek başına karar veremezdi.

Krebs, Boldt ve Loringhoven, karargâhı boşaltma izni alamadan, yeraltı dünyasından geri döndüler. Arabalarına bindiler ve yollarının üzerindeki engelleri hiçe sayarak son hızla şehrin dışına doğru gittiler. Zossen'e gidiyorlardı. Oradan ayrıldıkları zamanki koşullara göre değerlendirmek gerekirse, Zossen'e gitmek demek, ya Ruslara teslim olmak ya da ölmek demekti. Zossen'e geldiklerinde sokaklar göçmenlerle doluydu, ama bunun dışında Rusların geldiğini gösteren bir belirti yoktu.

Maybach I kampının önünde, bir avuç araç ve çamura bulanmış, yorgun argın yirmi askerle karşılaştılar. Yoldan biri geçti. Kurumuş çamurların altında tanınmayacak duruma gelmiş olan Teğmen Krankel rapor verdi. Dediğine göre, Baruth önlerinde yirmi tane daha asker ve iki uçaksavar topu vardı. Baruth Ruslar tarafından işgal edilmişti. Ancak, Baruth'dan çıkan Rus öncü tankı, Alman karargâhına yedi kilometre kala belirli bir neden olmaksızın durmuş, daha ileri gitmemişti.

Ruslar orada daha ne kadar dururlar, ne kadar beklerlerdi?

Krebs, hızlı adımlarla odasına yürüdü. Boldt ve Loringhoven önden koştular. Telefonlara sarıldılar. Dört, beş telefon birden çalışıyordu. Bormann'ı, Burgdorf'u, Christian'ı, Hitler'in yanına girebilecek herkesi aradılar. Cevaplar umut kırıcıydı.

Hitler, karargâhın boşaltılmasını kabul etmiyordu. Otuz dakika geçti. Havada Rus uçakları daireler çiziyordu. Pencereler, Rus tanklarının güllelerinden titreşiyordu. Sonunda, saat 13'te Zossen'i boşaltma emri geldi. Emirde Potsdam-Eiche'ye çekilin deniyordu. Aynı zamanda, saat 14.30'da Führer karargâhında toplantı yapılacağı da bildiriliyordu.

Zossen'den alelacele ayrıldılar.

Krankel'in elindeki araçlar doluydu. Albay Boldt'un komutasındaki bu araçlar hareket ettiği zaman, arkalarında ölü bir kamp bıraktılar... Kapılar rüzgârla açılıp kapanıyordu. Nizamiye kapıları açıktı. Genelkurmay başkanının odasındaki kasa da açık duruyordu. Yerde kağıtlar vardı. Konferans salonunun duvarlarında haritalar asılıydı. Gizli belgeleri ya da başka şeyleri yok edecek zaman olmamıştı. Almanya'daki en büyük telefon ve teleks merkezi olan otomatik haber alma merkezi çalışıyordu. Oraya ilk ayak basacak Rus'un, Güney ve Kuzeyle, Lubeck'de Dönitz'le, Berchtesgaden'de Göring'le, Schwerin'de Himmler'le, hatta hatta Reich Şansölyeliğinde Hitler'le görüşmesi için telefonu kaldırması yetecekti.

Karargâhtan hareket eden konvoy, Berlin'e doğru ilerliyordu. At arabalarıyla, el arabalarıyla, çocuk arabalarıyla ve bisikletlerle yol almaya çalışan insan yığınlarının arasından geçiyorlardı. Yaşlılar ve hastalar, yaralı askerler, aileler kimi yatak yorganlarını sırtlamışlar, kimi yarı çıplak, Batıya doğru Ruslar'dan uzağa kaçıyorlardı. Düşündükleri tek şey...Ruslardan kaçmaktı.

Söylentiler ise göçmen kafilelerinden daha hızla yayılıyordu:

Berlin'in merkezi top ateşi altındaymış. Dorotheenstrasse'de ölenler yaralananlar varmış. Ruslar, çoktan Alexander Alanına varmışlar. Berlin'in dışından geçmişler ve Havel'i yüzerek aşmışlar. Glienicke Rusların eline geçmiş. Brandenburg düşmüş...

Konvoy, otoyolu geçti. Grossbeeren üzerinden Batıya giden yol boyunca ilerledi. Konvoydaki arabalar, bu kargaşada birbirleriyle bağlantıyı kaybetmişlerdi. Boldt, konvoyun yeniden bir araya gelebilmesi için durup beklemelerini emretti. Potsdam'a düzenli bir kafile halinde girdiler. Eski şatonun önündeki köprüye vardılar ve orada durdular. Yüzlerce araba yolu tıkamış, bekliyordu.

Ne ileri, ne geri gitmek olanaksızdı. Boldt'un, Krankel'in ve öteki subayların trafik dügümünü çözmek için girişimleri başarılı olmadı. Son saldırıdan kalan patlamamış bombalar, özel ekipler tarafından zararsız duruma geterilinceye kadar beklemek zorundaydılar. Bu da saatler sürerdi. Boldt, araçlarla Potsdam'a sıkışıp kaldığı sırada, Krebs ve Loringhoven, Tempelhof'den şehrin merkezine doğru hızla ilerliyorlardı. O gün ikinci kez Reich Şansölyeliğinin önünde durdular.

Öğleden sonra ikiydi, ama gökyüzünde bahara özgü mavilikten iz

yoktu. Berlin'in merkezi olduğu yetmiş mil çapındaki daire içinde, duman ve yangın küllerinden başka şey görünmüyordu. Canı çekilmek üzere bir gök taşıydı sanki Berlin...Büyülü dağdı, gün ortası olmasına rağmen zifiri karanlıktı.

Friedrichshain'deki uçaksavar kulesi, bir gün önce beş yüz Rus güllesi saymış ve buna dört yüz gülleyle karşılık vermişti. Son yirmi dört saat içinde ise dünya değişmişti. Berlin tamamen kuşatılmıştı. Rusların Oder'i aşırıp getirdikleri 20.000 tüfekten binlercesi Müggelsee ile Havel kıyıları arasındaki dar şeride yerleştirilmişti ve Berlin'i oluşturan yapılar yığınına ateş ve ölüm saçmaya başlamıştı. Hava ardı arkası kesilmeyen bir gürültü ve kargaşayla doluydu. Asfaltlar eriyor, tuğlalar yerlerinden fırlayıp birbirleri üzerine yığılıyor, kaldırımlar paramparça oluyordu.

İyice ufalmış, kurumuş Krebs ile bir av köpeğini andıran ince, uzun Loringhoven, Reich Şansölyeliğinin önünde arabadan indiklerinde şarapnel yağmuruyla karşılandılar. Giriş holünün sütunları, yıkıntılar üzerinde yükseliyordu. Giriş kapısının iki yanıdaki tahta nöbetçi kulübeleri boştu. İn cin top oynuyordu. Yapının çevresinde de kimseler görünmüyordu.

Cadılar Bayramı başlamıştı...

Loringhoven, Krebs'e yol vermek için yana çekildi. Sonra, on iki basamaklık merdiveni bir sıçrayışta çıktı. Tirtir titreyen bir SS teğmeni, yeni gelenlerin üzerierini aramadan ve kimlik kontrolü yapmadan geçmelerine izin verdi ve holün loşluğunda gözden kayboldu. Krebs ile Loringhoven, halı döşeli koridorda hızla yürüyerek merdivene geldiler. Merdivenleri indiler. Aşağıda makineli tüfekli ve el bombalı iki SS nöbetçinin beklediği kapıyı geçtiler. İki yanına silahlı SS askerlerinin nöbetçinin beklediği kapıyı geçtiler. İki yanına silahlı SS askerlerinin dizildiği uzun koridorda yürüdüler. Askerlerden kimi duvara dayanmış uyukluyordu. Bir bombanın tavanda açtığı çatlak yüzünden yandaki bir koridora sapmak zorunda kaldılar. Burası iyi aydınlatılmamıştı. Badana kokuyordu. Yerler bilek hizasına kadar su içindeydi. Yere uzatılmış kalasların üzerinden sonra bulaşıkhaneden, daha sonra da askerlerin oturma salonlarından geçtiler. Buralarda, önlerine birer kadeh içki koymuş çeşitli rütbeden subaylar vardı. Yanlarındaki masalarda bol yağlı sandviçler ve kahveler duruyordu. Sonra başka merdivenler indiler, çift katlı kapılardan ve çifte nöbetçilerin önünden geçtiler ve son kontrol noktasına vardılar.

Hitler'in özel muhafızlarından ikisi, kulakları karnıbahar gibi yarık, burunları ezik iki dev, Krebs ile Loringhoven'in gövdelerine sıkı sıkı oturmuş üniformalarını dikkatle süzdüler, bomba ya da başka patlayıcı madde olup olmadığını kontrol etmek için çantalarını açtılar. General Christian ile General Jodl, emir subayları, stenograflar daha önce gelmişlerdi. Hitler'in yaveri Fırtına Birlikleri Führer'i Günsche'nin gelmesini ve kendilerini konferans odasına giden alt kattaki koridora götürmesini bekliyorlardı.

Dışarda henüz akşam olmamıştı. Krebs ile Loringhoven'in kükürt rengi güneş ışığını arkalarında bırakmalarından bu yana sadece yirmi dakika geçmişti. Oysa burada, on metrelik betonarme bir tabakanın altında ve tavanı yine üç metre betonarme ile kaplı bu yeraltı dünyasında gece ile gündüz arasında hiçbir ayırım yoktu. Burası, güneşin hiç doğmadığı bir alemdi. Kirli hava ise vantilatörlerle gideriliyordu.

Beklenen saat gelmişti.

Beklenen şey bir doğum değildi. Ölüm, hiçlik, çürüyüp yok olmak söz konusuydu. Ölüm tanrısının ağzı sonuna kadar açılmıştı .

Kimi çiğneyip yutacaktı bu ağız? Kısa bacaklı, koca göbekli, düzenbaz suratlı Bormann'ı mı, bütün moralini ve inancını yitirmiş General Burgdorf'u mu, ölü bir balığınkini andıran açık mavi gözlü Feldmareşal Keitel'i mi, hık-deyicilerin başı Jodl'u mu, çarpık bacaklı Krebs'i mi, yoksa bu lanet ayinini yöneten Büyük Papazın kendisini mi yutacaktı?

Kokuşmuş tapınak, çökmeye başlamıştı. Yıllardır kaynatılan kazandan yalanlar, aldatmacalar ve çaresizlik çevreye taşıyordu. Başlangıçta her şey olağan bir konferanstaki gibi başladı. Bu masadaki kurmay toplantıları, Führer'in yüce bilmesi demeye gelirdi. Strateji ise gizemli bir büyü, matematik kesinlikten, etki-tepki yasasından kopuk bir sihir demekti. Bu kara büyünün ceremesi, bu duvarların dışında gerçek insan kanıyla ödeniyor, kadınlar, erkekler, yeni doğmuş bebekler toz olup gidiyordu.

Bormann, Burgdorf, Keitel, Jodl ve Krebs, taburelerde oturuyorlar, baş büyücü ise masanın başındaki kocaman bir koltuğa kuruluyordu. Toplantı, her zamanki gibi Krebs'in ve general Jodl'un raporlarıyla başladı. Saksonya'da, İtalya'da hatta Oder yakınlarında Dokuzuncu Ordu'nun yerel başarıları vardı. Bunun dışında iyi haber yoktu. Ne var ki, generallerin anlatımına bakılırsa Rusların Berlin önlerine varmış

olmaları, tank namlularının şehrin merkezine çevrilmiş olması, Kuzeyden ve Güneyden ilerleyen iki Rus kolordusunun on sekiz kasabayı işgal etmiş bulunması da kötü haber gibi gelmiyordu. Generallerin yumuşak sözcükleri, Birinci Ukrayna Ordusunun, Alman ulaşım hatlarını yardığı ve başkentle ülkenin Güney kesimi arasındaki bağlantıyı kestiği haberini bile trajik olmaktan uzaklaştırıyordu. durumun trajik olup olmaması, buna bakış ve yorum biçimine bağlıydı. Ruslarla Amerikalıların Elbe kıyılarında karşılaşmaları, çoktandır beklenen Amerikan-Rus çatışmasının başlangıcı olabilir ve olayların tarihsel akışı pekâlâ tersine dönebilirdi.

Jodl ve Krebs konuştular. Bormann, ikisini de her zamanki güvensiz bakışıyla dinledi. Keitel, taburesinde baston yutmuş gibi dimdik oturuyordu. Yüzünün çizgileri, briyantinle taranmış saçları kadar kıpıtısızdı. Alçalmanın uç noktasına varmış olan General Burgdorf, şimdi yapılacak tek şeyin, her şeyi unutmak olduğunu düşünüyordu.Duvar kenarında duran emir subayları, konuşulanlara ve olanlara, hayırlı mı hayırsız mı olduğunu kestiremeden sessizce tanık oluyordu.

Jodl'un ve Krebs'in sözleri bitti. Güzel konaşmaya çalışmaları, durumu parlak renklerle bezeme çabaları boşa gitti. Hayır, Saksonya ve İtalya'daki başarılar da, Oder cephesinde iki tankın tahrip edilmesi de Efendiyi ilgilendirmiyordu. Canavar, dinlediklerini hiç umursamadı. Sadece geçmişten, daha gürültülü bir dönemden kalma sesle, kesin cevap gerektiren üç kelimelik bir soruyu haykırdı:

"Steiner saldırıya geçti mi? "

Masanın çevresine suskunluk çöktü. Baştan aşağı madalyalarla donanmış bir Feldmareşalin ve sırma kordonlara dolanmış öteki tufeyli takımının yürekleri ağızlarına geldi. Hiçbiri cevap vermedi. Ama soru masanın üzerinde askıda kaldı ve beton tavanın altında zehirli, patlayıcı gaz gibi odaya dağıldı. En ufak bir esinti, gazı patlatabilir ve bu patlama, özenle kurulmuş yalanları, bu aldatmaca ve gösterişle dolu dünyayı, bu sahtekarlık, yalan ve yanılsama alemini paramparça ederdi. Odadaki suskunluk, giderek derinleşti, duvarların öte yanına taştı. Nöbetçiler ve sekreterler, yaverler ve gözdeler soluklarını tuttular.

Patlak gözler dik dik bakıyordu. Süngerleşmiş yüzdeki anlatım, şaşkınlıktan öfkeye dönüştü. Bu aşağılık heriflerden biri olsun cevap vermeyecek miydi? Cevap bekleyen adam, kollarını masaya dayadı, sıkılmış dişlerini göstererek öne eğildi.

Jodl ayağa kalktı. Korkaklığın artık gereği de, olanağı da yoktu. İçlerinden birinin yıldırımı üstüne çekmesi gerekiyordu.

Jodl, fısıltıyı andıran bir sesle konuştu,

"Mein, Führer, Steiner saldırıya geçmedi."

Hayalet duyduklarına inanamayarak yerinde şöyle bir sıçradı, sonra bu ağır darbenin altında çöktü Bir anda kafası taşınamayacak kadar ağırlaşmış, gözleri dolmuştu. Bakışları, masanın üzerine yayılı haritaya takıldı. Parmağıyla, Berlin çevresindeki çizgileri izledi. Ve ancak o zaman, o anda ilk kez olarak, kıskacın içine sıkıştığı gerçeğini kavrayabildi. Berlin ve üçbuçuk milyon insanın kıskaca kısılması değildi kavradığı, kendisinin kıskacın içine girdiği bilincine varmıştı. Kıskacın bıçak gibi keskin kenarlarını duyuyor, çevresinde giderek kapandığını fark ediyordu. Ve kıskacı açacak, bu amansız kıstırılışı ortadan kaldıracak bir Steiner yoktu. Başını kaldırdı, baktı. Odadakilerin benizleri soldu, bunlar deli gözleriydi. Titreyen ağızdan acınası bir mırıltı döküldü: "SS'ler beni aldattı. SS'lerimden bunu beklemezdim!"

Yakınan, dokunaklı ses kesildi. Buz eridi. Mevsimlerden bahardı ve güney rüzgarı esiyordu. Önleri kesilmiş bütün suların kapakları açıldı. Su kükreyerek, çağıldayarak boşandı. Fırtına, acınacak durumdaki yarım düzine adamın üzerine patladı: "Yalancılar, sahtekarlar, alçaklar, hainler! Bağrımda yılanlar beslemişim!"

Çılgına dönmüş olan adam ayağa kalktı, bir sandalyenin arkasına yapıştı, başını kaldırdı. Haykırışı beton duvarlarda yankılandı ve odadakiler bu lânetlemeler karşısında donup kaldılar.

Gözün alabildiğine ihanet ve beceriksizlik, elin erebildiğince, sahtekârlık, Yalanlar, yalanlar, yalanlar... Hava kuvvetleri hiçbir şey beceremedi. Kara kuvvetlerinin de ondan geri kalır yeri yoktu. Generallerin hepsi haindi ve hepsi ölümü hak etmişlerdi. Bütün askerler ödlekti. Alman halkı yetenekli değildi. Bu sözler haykıran ağızdan dökülüyor, duvarlarda yankılanıyor, koridorlar boyunca gidiyordu. Sonra birden durdu. Ama bu sadece soluk almak için verilen bir araydı, çılgınlıktan bir an için uzaklaşmaydı.

Çatlak ses yeniden bağırmaya başladı:

"Borrman, Burgdorf, Keitel, Jodl, Krebs ve iki stenografın dışında herkes odayı terketsin."

Emir subayları çıktılar. Koridorda titreşen yaverlerin, çeşitli askeri makamlara ve bakanlıklara atanmış irtibat subaylarının yanına gittiler.

Hava Genarali Christian, Himmler'in temsilcisi Fegelein ve Büyükelçi Hewel, Hitler'in diyet uzmanıyla , şöforle, köpek bakıcısıyla ve özel karargâha dışardan gelen subayların ilk kez gördükleri Eva Braun'la yan yana duruyorlardı.

Ara kapılar yeniden kapandı.

Konferans salonundaki gürültü yeri göğü tutuyordu. Derinlerden fışkıran çamurla bulanmış bir sel taşıyordu. O ana kadar unutulmuş ne varsa su yüzüne çıkıyordu. Girdabın içinde, çok gerilerde kalmış günlerin kurbanları yeşil suratlarıyla dönüyor, dönüyor, tekrar kayb oluyordu. Adı sanı bilinmeyen binlerce solucanla, binlerce sülükle birlikte, bu müstebiti bir kez, sonra bir kez daha görmüş olan ve boğularak, vurularak, sulara gömülerek öldürülen nice yetkililer de girdabın bulanık sularında dönüp duruyorlardı. Ve aralarında ezilmiş suratı dikişlerle dolu, sadık köpek gözleriyle bakan Ernst Röhm, Schleicher ve karısı, Heines ve Strasser vardı. İlk günlerde tek temizlik hareketiyle ortadan kaldırılmış yüzlerce kişi ve onlardan da önceki daha niceleri, kalbinden vurulmuş Geli Raubal, diri diri çuvala konulmuş adı bilinmeyen bir komünist, o ana kadar kıpırtısız duran bataklıktan sayısız ceset çıkıyor, sonra girdapta kayboluyordu.

Bütün bunlar, niçindi?

Canavar, "Niçin? " diye soludu.

"Eğer boşuna idiyse, bütün bunlar gerçekten niçin oldu? Artık Almanya diye bir şey olmayacaksa, Alman halkı biçimsiz bir yığından, yeniden biçimlendirilmesi olanaksız bir et yığınından başka şey değilse, bütün bunlar niçin oldu? Konuşmayın, beni açıklamalara boğmayın. O can sıkıcı, o lanet olası SS liderlerini bu işe katmayın...Artık daha fazlasını duymak istemiyorum, istemiyorum, istemiyorum..."

Karşısında duran şu beş kafa-Bormann, Burgdorf, Jodl, Keitel, Krebs ve iki stenograf ile bile daha şimdiden biçimsizleşmişler, yosunlarla kaplanmışlar, balıklara yem olmuşlar ve bataklıkta yüzmeye başlamışlardı. Onlar da kaçamayacaklardı. Onlar da aynı sala çivilenmişlerdi. Her şey akar. Nehirler denize akar. Deniz tuzlarının yediği, kemirdiği cesetler takırdayan kemik yığınları olurlar ve batarlar, dibe gömülürler, kireçlenmiş kemiklere dönüşürler.

"Kireçlenmiş kemikler..." sözleri tavandan, duvarlardan yankılandı "Ve Almanya yeterinden çok ufak, çok sınırlı, çok zayıf. Gücümü Almanya'ya harcadım., boşu boşuna harcadım. Artık Almanya

kurtarılamaz, Almanya benim gibi birine lâyık olamadı. Almanya için gözyaşı dökmeyeceğim. Of, of..."

Ağlıyor, lânetler yağdırıyor, sövüp sayıyordu. Masanın çevresindeki beş kişi korkudan büzüldüler, ilikleri dondu, yüzlerindeki anlatımı saklayamıyorlardı. Duvarların gerisindeki maiyet erkanı titriyordu.

Can çekişen adam, deli saçmalarına yeniden başladı.

Toprak yarıldı. Gün yüzü görmemiş taşlar üste çıktı. Karmakarışık sesler, yerin derinliklerinden gelen uğultular, kızgın lavlar, bölük pörçük söz kırpıntıları. Stenograflar, hiçbir insanoğlunun deşifre edemeyeceği örümcek ağına benzer çizgiler çiziyorlardı defterlerine. Ve odadakilerden hiçbiri bu tiradı anlayamıyordu. Kimse sözleri izleyemiyordu. Sözler arasında bağlantı kalmamıştı. Soluk soluğa bir homurdanmaydı bu. Ağzı köpük içinde kalmıştı.Ağzından sıçrayan tükrükler, Burgdorf'un, Keitel'in suratiarına yapışıyordu. Tuna Vadisi dile gelmişti. Vandalların iki tekerlekli arabaları gıcırdıyor, Hunların mızrakları vınlıyordu. Roma bir kez daha yıkılıyordu: *"Ne korkunç rezalet! Kahrolsun bu şehir! Çürü ve yok ol Roma! Yozlaşmış halkın bunu istiyor!"*

Operadaki aryanın sözleriydi bunlar. 1905'te Linz'deydi. Freinberg'de bir akşam, Wagner operasını seyrettikten sonra başı alevler içinde bir ortaokul öğrencisi sokakları arşınlayıp durmuştu. Oysa şimdi, artık 1905'te değildi, bugünü yaşıyordu. İki tekerlekli arabalar gıcırdıyor, oklar vızıldıyordu. Sığınak duvarlarının ötesinde, kadınlar sakallı adamların altında kıvranıyorlardı. Ve sığınakların en derininde bir adam uluyordu: "Kahrolsun bu şehir...ey yozlaşmış halk, seni kimse kurtaramaz artık. Bugünü hep pişmanlıkla anacaksın..."

Delilik nöbeti üç saat sürdü. Üç saatlik bir can çekişme. Ormanlardan gelen hayalet, ta Habsburg hanedanı günlerinden kalma bir öğrenci...

Babası, Linz'deki handa ölmüştü. O karışıklık ve çöküntü günlerinde doğan oğlu ise, yıkıntılar arasında, soluk benizli korkuları ölü tenlerinin altından fışkıran sahtekârlarla, sarhoşlarla, tufeylilerle, kabadayılarla, gösteriş budalalarıyla dolu bir arı kovanının en dipteki hücresinde ölecekti.

"Bitti artık, bitti."

Üçüncü Reich yoktu artık. Armalar kırılıyor, gamalı haçlı bayraklar, SS Flamaları, ari kan standardı, kılıçlar ve pırlantalarla süslü gümüşten altından madalyalar ayaklar altında eziliyordu.

"Ben kimim, neyim ben?"

Hiç biri cevap verecek durumda değildi. Ama cevap verildi. Gereken cevabı tükenmek üzere olan yürek verdi. Yüzü çöktü, kanı çekildi. Benzi kireç gibi oldu. Yıpranmış gövdesi titremeye başladı. Bir hayalet kollarını iki yana açtı ve yıkıldı. Koltuğa boş bir çuval gibi gömülerek ağladı, ağladı, ağladı... Hayalet mırıldanıyordu:

"Savaş bitti, her şey kayboldu, her şey satıldı, her şey ihanet etti. Artık kendimi vuracağım!"

Bunları söyledi ve...hiçbir şey olmadı...ne eski çağlardan kalma öfkeli bir tanrı, tokmağını sığınağın üzerine indirdi, ne gökgürültüsü duvarları ve şehrin yıkıntılarını sarstı, ne yer yarıldı. Tanrı söylenilenleri duymuş ve hiçbir şey yapmamıştı.

Hiçbir şey, hiçbir şey, hiçbir şey..

Kimdi bu adam...Münih'deki bir koltuk birahanesinin şişirdiği balon mu, birinci dünya savaşının siperlerinden gelme adsız, ünvansız bir asker mi, Viyana'da kartpostal boyayan bir ressam mı, Linz'de kötü notlar alan bir öğrenci mi? Belki kızamığa tutulmuş bir çocuktu, kimbilir?

Belki de topal bir attı?

Ya da o bile değildi...

Nöbet yeniden başladı: "Bunu beklemezdim. Bu çok aşağılık, bunu hak etmedim. İnsanlar, gerçek güceliği anlamayacak kadar aşağılık." Bir cüceler ırkı, o ırkı ezersin, eldeki hamurdan daha iyi, daha yetenekli bir ırk yoğurursun. Ama artık çok geçti. Girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştı ve aynı şeyleri bir kez daha tekrarlayacak zaman yoktu. Adam çökmüştü, giderek ufalıyor, batıyordu. Yüzü terden yapış yapış olmuş, gözlerinin feri sönmüştü. Sonunda yenik düşmüştü.

Koridorun kapısı açıktı. En sıkı fıkı olduğu kişiler içeri girdiler. Dışarda Fegelein Himmler'e, Hewel Ribbentrop'a, Christian Koller'e telefon ediyordu. Christian, Koller'e, "Hayır, gelip beni buradan kurtarmana gerek yok," diyordu. "Burada tarihsel olaylar yaşanıyor."

Koltuğa yayılmış oturan adam, bütün umudunu yitirmişti. Doktorun da ona bir yararı olmazdı artık. Morell budalası, şırıngasını kaldırıp atabilirdi. Hitler'in şırıngaya ihtiyacı kalmamıştı, haplara da. O şarlatan doktor defolabilirdi, defolsundu, yok olsundu. Herkes gidebilirdi artık, herkes dilediği yere çekip gidebilirdi.

Savaş kaybedilmişti. Suyun başındaki de bunu kabullenmişti. Savaş kaybedilmişti. Ama maiyetindekiler henüz vazgeçmeye niyetli değildiler.

Askerlere silah yetiştirilecekti. Gençlik birlikleri ölmeye devam edecekti. Cellatlar işlerini sürdürecekti. İnsanın şakağına kurşun sıkması, zehir yutması çok kolaydı. İktidar sürmeliydi.-İktidarın aktarılacağı el ise, avucunu uzatmış bekliyordu. Bu, Bormann'ın kara kıllı eliydi.

Bormann, huzurunu kaybetmiş adama, ateşli ateşli bir şeyler anlatıyordu. Kendisini öylesine inançla ve öylesine uzun süre desteklemiş olan halkını, böyle zor durumda nasıl yalnız bırakırdı? *inanla, uzun süre...* Felçli surat kıpkırmızı kesildi. Bir krampla kasılan kolu, yana düşüverdi.

Büyü sürüyordu. Henüz her şey kaybedilmemişti. Avusturya ve Çekoslovakya dağlarında mevzilenmiş birlikler vadı henüz. Fırsat vardı, şans vardı. Wenk'in takviye ordusu yaklaşıyordu. Keitel, Bormann, Burgdorf, peş peşe artık bir tabuttan başka şey olmayan koltuğun yanına geldiler, dil döktüler. Himmler telefon etti Göring telefon etti.

Bu düpedüz ruh çağırmak, büyü yapmaktı.

Ölülerin büyüsüydü.

Bu böyle günlerce sürdü. Hitler ara ara dalgınlığından sıyrıldı. Bu anlarda kimilerini idam ettirdi, kimilerini kurşuna dizdirdi, kimilerini partiden ihraç etti, kimilerinin rütbelerini indirdi, herkese lânetler yağdırdı. vasiyetnamesini hazırladı, evlendi.

Günler, geceler geçti.

Yedinci gün, ölüm, dönüşü olmayan bir biçimde geldi çattı.

"Hey, kızım, gel buraya," dediler.

"Aptal, o armayı kolundan çıkarsana," dediler.

"Wenk'in ordusu nerelerde? " dediler.

"Sonuna kadar dayanır, sonra ölürüz," dediler.

"Seni gidi alçak, bizi hayvan gibi gebertmelerine göz mü yumacaksın? " dediler.

"Artık dayanamayacağım, vurun beni," dediler.

Kızın gamalı haç ve mısır başağıyla süslü broşu, üniformasının kolundaki arma, sadece broş ile arma değil, kızın kendisi Gnotke'nin gözüne ilişti. Bu bir bozkurttu, bir dişi kurttu. Gnotke'nin avcı içgüdüsü böyle diyordu. Üstelik kızın elindeki evrak çantası ve bu çantayı korumak istercesine tutuşu, Gnotke'nin kuşkusunu doğruluyordu. Kız çok gençti, on sekizinden fazla olamazdı. Weissensee tarafından geliyor, şehrin merkezine doğru gidiyordu. Yoluna devam etmeye kararlıydı.

Kimbilir, belki de kurtların inine gidecekti. Ama tramvaylar çalışmıyordu, metro ise çoktan kapılarını kapatmıştı. Berlin'e giden trafik durmuştu. Kız ne yapacağını bilemiyor, geçen arabaları durdurmaya çalışıyordu. Boşunaydı bu çaba. Gnotke, kızın yanından ayrılmıyordu. Ona ihtiyacı vardı, çünkü şu ana kadar bilgi toplayamamıştı. Oysa, top ateşlerinin çoğalmasına bakılırsa, birliğinin buraya varmasına az kalmıştı. ve Gnotke, beş gün ortadan kaybolduktan sonra haber alma şefinin karşısına boş elle çıkamazdı.

Zavallı bozkurt, acınacak durumdaydı. Üniforması buruşmuş, üstü başı çamurlanmış, orasına burasına saman çöpleri yapışmıştı. Geceleri açıklık yerlerde yatmış olmalıydı. Çizmeleri de, uzun yol teptiğini gösteriyordu. Yorgundu. Koyu gölgelerle çevrili gözleri, gençliğiyle bağdaşmıyordu. Sokakta bir roket patlayınca kız irkildi, ama bunu fazla da önemsemedi. Gnotke, ona bir zarar vermek istemezdi. Önündeki bütün engellere ve yorgunluğuna rağmen, kız amacına ulaşmakta kararlı görünüyordu. Gnotke, onun bu tavrına hayranlık duymaktan kendini alamadı. Kızdan istediği tek şey, kendisini kurtların inine götürmesiydi.

Sonra her şey bitiverdi.

Bir canavar düdüğü çalmaya başladı. Bir kere, iki kere, dört kere, öttü ve susmadı. Bu hava akını alarmı değildi. O bitmişti artık. Düdük, Rusların gelişini bildiriyordu. Canavar düdükleri her yanı inletiyordu. Bu arada sürekli alarm atışı yapılıyordu. Halk, evlerinin sığınaklarına koştu. Çoğu eşyalarını yüklenmişler, olanca hızlarıyla mahallenin dışındaki yerüstü sığınağına koşuyorlardı. Sığınağın duvarları arkasında, Rusların saldırısına daha iyi karşı koyabileceklerini sanıyorlardı. Kimsenin sokakta kalmasına izin verilmiyordu. Nöbetçiler, halkı sıkıştırıyorlardı: "Alarm verildi! Tank alarmı verildi! Sokakları boşaltın! Herkes Hersberg sığınağına gitsin!"

Mahallenin kenarındaki beton yığın, paniğe kapılmış koşanları kendisine doğru çeken bir mıknatıs gibiydi. Mezarlıktan Faulen See'ye ve oradan da Hohenschönhausen'e kadar olan kesimde neredeyse kimse kalmamıştı. Üniformalı kız da programı bozmak ve ötekilerle birlikte koşmak durumunda kaldı. Gnotke de peşinden koşuyordu.

Saat akşamın sekiziydi. Gökyüzü kan kırmızıydı. Eli silah tutanlar, bahçelerde siper almışlardı. Kız, sığınağın kapısından içeri kaydı. Gnotke peşini bırakmadı. Uzun bir koridordan geçtiler. Merdivenlerden çıktılar. Üst katta yine bir yığın koridor vardı. Her yanda elektrikler yanıyordu. Giriş katında, kapının hemen yanına bir ilk yardım noktası

kurulmuştu. Gnotke'nin, başındaki uydurma sargı yüzünden endişelenmesine gerek yoktu. Oradaki doktorla sağlık çavuşunun işleri başlarından aşkındı. Sığınak tıklım tıklım doluydu. Beş, sekiz, belki de on bin kişi omuz omuza sıkışmışlardı. Sığınakta, arı beyi öldüğü zaman kovanlarda duyulan sese benzer bir uğultu vardı. Aspiratörler çalışıyor, ama kirlenen havayı gereken hızla boşaltamıyorlardı. Tıkanan ve taşan helalardan gelen ekşi koku, bütün yapıyı sarıyordu.

Gnotke, merdivenlerden birine ulaşabildi. Koridorların iki yanındaki bölmelerde-üç katlı iki ranzanın sığdığı, altı kişilik odalardı bunlar-insanlar üst üste tıkılmışlar, kendileri yetmiyormuş gibi sandıklarını, sepetlerini de sokmuşlardı. Aileler, bu bölmelere yatak yorganlarıyla, giyecek eşyalarıyla tencereleri tavalarıyla yerleşivermişlerdi. Merdivenlerde bile, eşyalarının ortasına çökmüş oturanlar vardı.

Bölmelerden birinde, portatif bir rady çalıyordu.

"1933'ten bu yana olduğu gibi, Alman halkının karşısına Führer adına konuşmak üzere çıkıyorum..." Konuşan Goebbels'ti. Hitler'in doğum günü nedeniyle yapılan bu konuşma, doğum gününden bir akşam önce ve doğum gününde yayınlanmıştı, şimdi de aynı konuşma yayınlanıyordu.

"...Savaş sonuna yaklaştı. Düşmanın bütün insanlığa yaptığı çılgınca zülum, sonuna geldi. Düşman liderinin tertibi, kaderin sillesiyle bozuldu... Şimdi dünyayı bunalımdan kurtaracak Führer'den başka kim var? Führer, dünyanın parçalanmasına karşı direnişin merkezidir. Führer, Almanya'nın en yiğit yüreği ve halkımızın göz bebeğidir..."

Biri, "Buradaki gürültü bize yetiyor. Söyleyin de kapatsınlar şunu!" diye seslendi.

" Ulusumuz henüz soluk alabiliyorsa, ölüm tehlikesinden sıyrılmak için henüz çıkış yolu varsa, bunu ona borçluyuz...Asker, sivil, kadın, erkek, hepimiz inançla ve savaş azmiyle dolu olarak onun arkasında saf oluyoruz..."

Az önce söz atan adam, bu kez çevresine meydan okurcasına bakarak, "Asker, sivil, kadın, erkek..." diye tekrarladı.

Bir başkası, "Rusların şuracıkta durduklarını ve havai fişekler patlattıklarını hesaba katmazsak, henüz hiçbir şey kaybedilmiş sayılmaz," dedi.

Radyo, "O nasıl bizleri yalnız bırakmıyorsa, bağlılık andı içmiş gerçek Alman kanı taşıyan vatandaşlar olarak bizler de onun yanından

ayrılmayacağız ..." diye bangır bangır bağırıyordu.

"Bu zırvaları dinlemek zorunda mıyız? "

"Belki henüz her şey kaybedilmemiştir. Wenk'in yardım ordusu yolda olmalı."

"Evet, yardım birlikleri, Wenk'in birlikleri!" Bunları söyleyen üniformalı kızdı. Az önce duyduklarına inanamıyordu. Böyle ağır küfürlerin ağıza alınabileceğine inanamazdı. Gözleri, şaşkınlık ve öfkeyle büyümüştü.

"Saçmalık."

"Çılgınlık."

"Sahtekârlık."

Bir asker, "Burama geldi artık," diyerek palaskasını, fişekliğini ve bütün techizatını çıkardı.

"Bunları buraya atma, yok et, gitsin."

"Ruslar burada hiçbir şey bulmasın."

"Aptal, o armayı kolundan çıkarsana."

Üniformalı kız, öfkeyle başını kaldırdı. Asker, üniformasının üstünü çıkardı, birinin uzattığı sivil ceketi aldı, giydi. Dalga, ne kadar yüksek olursa olsun, an gelir kırılıverir. Uzun süredir tepede olanlar, bir anda kendilerini en altta buldular. Önemli kişi sayılanlar, şimdi ağızlarını açamaz oldular. Konuşma sırası başkalarına geçmişti.

Bir sahipsiz ülkeydi burası. Kimin çalıp kimin söylediği belli değildi.

Sığınak ateş altındaydı. Mevzilere bakan duvarlar, Rus toplarından ve tüfeklerinden atılan kurşunlara hedef oluyor, delikler açılıyordu. Batı yönünden ise , şehrin öte tarafındaki Alman bataryasının mermileri, kulakları sağır edici gümbürtülerle arka duvarlarda patlıyordu. Bu, saatlerce sürdü. Ateşin hızlandığı anlarda, sığınak dümbelek gibi ötüyordu. Sarsılan yapının içinde on bin kişi yerinden sıçrıyor, dışarda elektrik direkleri yıkılıyor, su boruları toprağın üstüne çıkıyordu. Zifiri karanlıktı. Koridorlara asılı el fenerleri gece karanlığında cır-cır böceği kadar olsun ışık vermiyordu. "Stalin orgu"nun sesi, betonda boğuluyor, uzaktan uzağa bir iniltiye dönüşüyor, herkesin iliklerine işleyen bir cehennem şarkısı oluyordu.

On bin kişi giderek azaldı. Çoğu, ateşin kesildiği anlardan yararlanıp kaçtı. Bunca zamandır ülkenin efendisi olan Naziler, bunu fırsat bilip ortadan yok oldular. Sığınakta bir değişim başladı. On bir yıldır ağızlarını açmamış olanlar, bu geçiş döneminin elden geldiğince

düzenli olması için hazırlığa başladılar. "Silahları yok edin. Üniformaları ortadan kaldırın," dediler. İçeri yaralılar getirildi. Yaralılar, Rusların karşıda, otuz metreden daha yakında mevzilendiklerini söylediler. Ruslar geldiklerinde burada silah bulurlarsa, hepimizi havaya uçururlar, denildi. Siviller askerlere giyecek verdiler. Fırtına muhafızları silahlarını attılar. Erkekler, kollarındaki bandları çıkardıkları zaman sivil oluveriyorlardı.

"Ya sen yavrum, sen de armanı ve üniformanı çıkartsana. Sana da bir elbise uydururuz." Yaşlı kunduracı Haderer de oradaydı ve değişimi o örgütlüyordu. Elindeki fener, onca korkuya neden olan armayı, onun yanı sıra da kızın güzel ve öfkeli yüzünü aydınlatıyordu.

Haderer, "Güzelim bir kız, hem de korkmuş. Sırtına bir elbise geçirse onu da karşılama komitesine alırdık," dedi.

"Adın ne senin, bebeğim? "

Kız sonunda, "Adımı ne yapacaksınız...Agnes Hasse," dedi.

"Pekâlâ Agnes Hasse, komitede şimdilik dört hanım var. seninle beş oluyor. Ruslar geldiği zaman, onları kapıda kahve ve sigara sunarak karşılayacaksınız ve elinizden geldiğince dostluk göstereceksiniz. Bu iyi bir izlenim yaratacak, Rusların nasıl yumuşadığını siz de göreceksiniz."

Agnes Hasse, "Olmaz!" diye diretti. "Ben buradan gideyim, daha iyi."

"Nasıl istersen. Ama o armayı ve üniformayı çıkartmalısın. Elindeki çantayı da bırakacaksın. Hanım hanımcık bir çanta alırsın eline."

"Olmaz..."

"Olmaz mı. Hiç çanta taşımadın mı? Vah zavallıcık, bana uğra da sana güzel bir çanta yapayım. Hadi, çıkart bakalım şu armayı."

Başkaları Haderer kadar sabırlı değildi. Kızın üniformasını yırtıp çıkartmak için dört yandan eller uzandı. Beklenmedik bir anda Gnotke kızın önüne geçerek, onu korudu.

"Bırakın armayı çıkartmasın, istiyorsa, bırakın gitsin."

Haderer, önce Gnotke'nin böyle birden ortaya çıkverişine, sonra da bu işe karışmasına şaşırdı.

"Sen burada mısın? Aklın başında mı senin August? "

"İyiyim, aklım da başımda."

Gnotke daha fazla konuşmadı. Buğulu gözlerini Haderer'e çevirdi. Haderer için bu gözlerdeki anlam çözülmez bir muammaydı. Nesi vardı bu çocuğun, olup bitenlerin arkasında neler

dönüyordu? Öteki taraftan geldiğini söylemişti; öyleyse burada ne işi vardı, bu garip davranışın nedeni neydi?

Haderer, "İsteyen gidebilir," dedi.

Gitmek için en uygun zamandı bu. Beton yığınının bütün gece yediği kurşunların arkası kesilmişti. Sadece arada bir, savaşın henüz sürdüğünü anımsatmak istercesine bir gümbürtü kopuyordu. Agnes Hasse, kalabalığın içinden kendisine yol açarak ilerledi. Sığınaktan çıkarken, Gnotke de yanındaydı. Karşıdaki mevzilerden duman yükseliyordu. Rastgele atılan mermiler, ayaklarının altındaki kumları havalandırıyordu. Gnotke başını bile kaldırıp bakmadı. Kız yürüdü.

Gnotke, kıza nereye gittiğini sordu.

Kız, "Merkeze," dedi.

Merkeze...Gnotke de oraya gidecekti. Ortalıkta kimseler görünmüyordu. Sokaklar ıssızdı. Fırtına birlikleri kaçmıştı. Tanksavar topların başındaki Hitler Gençliği birlikleri de toz olmuştu. Bir köşede bir top bırakılmıştı. Başında kimse yoktu. Yakılmış bir mandıradaki son mevzi de Gnotke bir gün önce Nazi ileri gelenlerinden bir grubu burada görmüştü-terk edilmişti. Bitişikteki evin kapısından soluk bir yüz görünüyordu.

Gnotke, eliyle mandırayı göstererek, "Ne oldu onlara? " diye sordu.

Adam, parmağını şehrin merkezine doğru uzatarak, "Bisikletlerine atladıkları gibi gittiler," dedi.

Yıkıntıların arasından alevler görünüyordu. Pencerelerden duman çıkıyordu. İnsanlar bodrumlarda ve sığınaklarda oturuyorlardı. Arada bir, biri kafasını uzatıp bakıyordu. Kimse yangınlara aldırış etmiyordu. Uygunsuz çift Hasse ile Gnotke, Landsberger Allee'deki nöbetçi noktasının yakınlarına geldiler. Buralar biraz daha kalabalıktı. Bir devriye, Gnotke ile kızı durdurdu. Devriye birliğinde karacı, havacı, denizci ve SS erleri vardı. Kızın belgeleri tamamdı. Gnotke'ninkiler de öyle. Üstelik hasta kağıdı ile kafasındaki sargı, belgelerini daha da kuşkusuz niteliğe sokuyordu. Nereden geldikleri sorulunca, "Herzberg sığınağından," diye kaçamaksız cevap verdiler. Gnotke de, "Ruslar oraya vardı," diye ekledi.

Yollarına devam etmelerine izin verildi.

Landsberger Allee istasyonu yakınındaki köprünün havaya uçurulmasına karar verilmiş ve gerekli hazırlık yapılmıştı. Tahrip müfrezesinden bir subayla iki er, bir çukura girmişlerdi. Çevrelerinde

sayısız şişe vardı. Şişelerden birinin üzerinde "Vermut" yazılıydı. Adamların üçü de çoktan kafayı bulmuşlardı. Görünüşe bakılırsa, köprü havaya uçurulmayacağa benzerdi.

Bunlar, Gnotke için şefine bildirilecek yeterli ayrıntılardı. Bu ayrıntıların bir araya getirilmesiyle elde edilecek bilgiye göre, birlik Landsberger Aile köprüsüne kadar kazasız belasız gelebilecekti. Ne var ki, Gnotke'nin bu raporu vermesi demek, gerisin geriye Weissensee'ye gitmesi, birliğini beklemesi demekti. Oysa Gnotke böyle yapmadı. Bu pazar sabahı, Weissensee'ye dönmek yerine, yüzüne Romalı çizgilerinin egemen olduğu bu dişi kurdun yanında yürümeyi yeğledi.

Gnotke konuşmuyordu.

Kız, onun varlığından tedirgin oluyordu. Biçimsiz suratı, kızı ürpertiyordu. Ama ne de olsa, bu adam ona yardım etmiş, savunusuz kaldığı bir anda imdadına yetişmişti. Kız, Potsdam İstasyonuna, çalıştığı karargâha gitmesi gerektiğini söyledi.

Gnotke, anlayışlı bir baş sallamasıyla, "Evet, karârgaha,"diye tekrarladı.

Sonra, gözleriyle çantayı göstererek, "Önemli haberler var mı? " dedi.

"Evet, hem bunları vereceğim, hem yeni emir alacağım."

Gnotke anlamlı, anlamlı başını salladı.

"Ne iyi raslantı, ben de Potsdam istasyonuna gidiyorum," dedi.

Top ateşi yeniden başlamıştı. Bu kez hedefi şaşırmadan atıyorlardı. Çatıların üzerinden ağır gülleler uçuyordu. Gnotke, "Friedrichslain karargâhına ateş ediyorlar," diye tahminde bulundu. Oysa Alexander Alanı da ateş altındaydı. Yolda yürümek giderek güçleşti. Yine de arka sokaklara saparak, gerektiğinde kendilerini yere atarak, gerektiğinde sığınaklara inerek yürüdüler ve çeşitli kontrol noktalarından geçtikten sonra önce Mühlendamm'da, sonra Spittelmarkt yakınlarında Spree Nehrinin üzerinden geçtiler.

Kız, Vistül'de, Varşova'nın güneyindeki bölgede bulunmuştu. Bir grupla birlikte kaçmıştı. Gündüzleri ormanlarda saklanmışlar, geceleri yürümüşlerdi. Sırtlarında ağır çantalarla, kara ve rüzgara karşı gecede yirmi sekiz mil yol almışlardı. Yorgunluktan uykuları gelmiş, zorla uyanık kalabilmişlerdi. Her ağacın arkasında ölüm pusu kurmuştu.

Gnotke, Dönhoff alanından Potsdam istasyonuna kadar bunları öğrenebildi. Ama kızın Almanya'ya gelişinden bugüne kadar neler

olduğunu keşfedemedi. Bir toplama kampında bulunmuş ama hangisinde olduğunu söylememişti. Orada ne yaptığına gelince, bunu da birkaç sözle geçiştirdi.

"Eski perdelerden ve masa örtülerinden elbise dikiyorduk. Her kız iki tane dikiyordu."

Gnotke, "Demek çeyiz dikiyordunuz," dedi. Oysa gerçekte "kurt derisi" demek istemişti.

Kız, "Günlük giysilerdi," diyerek saf gözlerle Gnotke'ye baktı.

Ama bunların dışında...Tanksavar top eğitimi gördükleri mutlaktı. Kızın bundan söz etmesi gerekmezdi. Peki ama, ya karanlıktaki sıçrayış, ya bozkurtların ısırışı, bu konuda da tek söz geçmemişti.

Kız "*chitry*"nin biriydi. Kurnaz, ağzı laf yapan, kaypak, tehlikeli. Gnotke, kıza bütün bunları içeren Rusça *chitry* sözünü yakıştırdı.

Agnes Hasse, şimdiye kadar hiç ağzını açmayan cavuşun, kendi başından geçenlere böyle ilgi göstermesine şaşırdı. Acaba Nauen kampında özel eğitim gördüğünü, adam öldürmenin her türlü amansız yolunu öğrendiğini, "Pekiyi" derece ile eğitimini tamamladığını ve şimdi bir kurt sürüsünün liderliğine getirildiğini çavuşa söylemeli miydi? Bunu söyledikten sonra, elindeki çantayı da açar, kamptaki kızlardan birini ikisini Bozkurtlarla bağlantı kurmak için yanlarına almak zorunda olan Partili çiftçilerin listesini de gösterirdi oldu olacak.

Hayır, gerek yoktu buna; Nasıl olsa, çavuş çok geçmeden Bozkurtlar hakkında bir sürü şey duyacaktı. Ama geceleri bütün ülkenin sokaklarında ve ıssız alanlarında ortadan kaldırılacakların ağızları, bir daha açılmaycaktı.

Evet, kız "*chitry*" idi, söylenecek başka söz yoktu.

Gnotke, Potsdam istasyonunun boş salonunda kızla vedalaştığı zaman, saat üçtü. Gnotke, kız bir kapının arkasında gözden kayboluncaya kadar bekledi. Sonra yavaş yavaş yürüdü, kızın geçtiği kapıdan o da geçti ve karşısındaki tabelayı okudu: Deutscher Reichsarbeitsdeinst, Gau Brandenburg (Alman İşçi Kurumu, Brandenburg Şubesi.)

Gnotke anlamıştı:

İnin, Bozkurt karargâhının önünde duruyordu.

Öğleden sonra saat üçte, Ruslar Herzberg sığınağına girdiler. İşte geldiler, şimdi kafalarınızı uçuracaklar! Bu sözler, bütün yapıda kulaktan kulağa dolaştı. Kimileri de, soğukkanlılığınızı yitirmeyin,

sandığınız kadar da kötü olmayacak, dediler. Binlerce kişi soluğunu tuttu.

Haderer, genç kadınların arasında en sevimlilerinden ve güzellerinden olmak üzere beş kişi seçti. Kadınlar, ellerinde sigaralar ve kahvelerle kapının ağzında beklemeye başladılar. Kahve saatler önce pişirilmiş, sıcak tutulmuştu. Onların yanında da Haderer ile sığınağın olaysız devri için ona yardım etmiş olan demirci Reimann duruyordu. Kadınlar, yürekleri ağızlarına geldiği halde serinkanlı ve doğal görünmeye çalışıyorlardı.

Korkunç çığlıklar atıldı, kurşunlar patladı, toz duman ortalığı sardı. Barut dumanları arasında, panik içinde dışarı kaçmaya çalışanlar görüldü. Kurşunlar tavana saplandı. Sıvalar döküldü. Giderek toz duman yatıştı. Deri ceketli, bembeyaz dişli bir süvari kapıda göründü. At şahlandı. Adamın elindeki yalın kılıç, havada daireler çizdi. Kapıya yakın duranlar sendeleyerek çekildiler, duvarlara yapıştılar. Sigaralar, kırılmış kahve fincanları yerde yatıyordu. Yaşlı Haderer, tasarladığı konuşmayı yapamadı. Yediği yumrukla yere yıkılırken, gözlerinin önünde yıldızlar uçuştu. Çevresindekilerin de ondan geri kalır yanları yoktu. Kapının önünde, yanında dikilenlerin suratlarına yumruklar iniyordu. Demirci Reimann öne atıldı ve Rusça "Sdraswuitje! Hoşgeldiniz!" dedikten sonra, "Ben Komünist!" diye ekledi. Bu sözün karşılığı çılgınca kahkahalar oldu. İri yarı biri, Reimann'ı kalçalarından kavradığı gibi havaya kaldırdı ve "Demek Komünist!" dedi. "Ne Komünisti be, budalanın biri. Komünistmiş, kim dedi sana komünist ol diye. Bakın şu yarım akıllıya hele!" Adam, Reimann'ı fırlattı, yere attı. Arkasından gelenler de, Reimann'ı bir güzel patakladılar. Kafkasyalı süvari, atından atlamıştı. Karşılama komitesinden, teni bir şeftali kadar pembe ve pürüzsüz olan kasabın karısını kolundan tutuğu gibi yere yıktı. Öteki dört kadın da aynı durumdaydı. Yirmi, kırk, elli, erkek, rüzgarda çatlamış, güneşte yanmış suratlarıyla, sığınağın kapısından içeri daldılar. Votka içmişlerdi. Beş bin "faşist"le dolu bir sığınağın üzerine yürümeden önce kafayı iyice bulmuşlardı. peş peşe geliyorlar, birbirlerini iterek içeri doluşuyorlardı. Koridorlar boyunca ilerledikçe, çığlıklar da yükseliyordu. En çok sataşılanlar ise, kapının yanıdakiler ile kapıya yakın bölmelerde oturan kadınlar oldu. Karşılama komitesine seçilen kadınlar yerden kalkamıyorlardı.

Herkesin üzeri aranıyor, sandıklar başaşağı çevriliyor, eşyalar oraya

buraya saçılıyordu. Kadınlar çığlık çığlığa idiler...çocuklar ise donmuş kalmışlardı. Kurşunlar atılıyor, erkekler yere yıkılıyordu. Fırsat bulabilenler, eşyalarını toplayıp kaçmaya savaşıyorlardı.

Herzberg sığınağı, bir akıl hastanesini andırıyordu.

Haderer gözlerini açtı, ağzında kan tadı vardı. Az önce özenle seçtiği kasabın karısını, boş çuval gibi yerde yatarken gördü. Bir başka kadın ise, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Sığınağın her yanından hıçkırıklar, çığlıklar yükseliyordu.

"Bakın! Bakın!"

"Hey, gel buraya kadın!"

Korkunç bir çılgınlık yaşanıyordu..Yabancı erkeklerin altında ezilen odalar dolusu kadın, Haderer'i suçluyormuş gibiydi. Haderer aldatılmış, onuru kırılmış, aşağılanmıştı...Kimsenin yüzüne bakacak hali kalmamıştı. Bu eziklik duygusu, ağzındaki kandan da, kırılan dişinden de beterdi. Haderer, bir zamanlar Gnotke'nin tattığı duygulara kapıldı. Çığlıkları duymamak için kulaklarını tıkamış olan askerlerin arkasından geçti. Çıldırmıştı bu adamlar böyle yanlış düşünülür müydü hiç? Buradakiler Faşist miydi sanki? Hepsi de Weissensee'li işçiler ve işçilerin karılarıyla kızlarıydı. Haderer kapıyı buldu, gün ışığına çıktı. Yanında yöresinde, ellerinde sandıkları sepetleriyle bir yığın insan yürüyordu. Hepsinin amacı birdi, hepsi bir an önce evlerine varmak istiyorlardı. Arkalarından atlılar kovalıyordu. Kadınlar oraya buraya kaçışıyor, açılan sandıklardan dökülen giysiler, çamaşırlar sokağa saçılıyordu.

Weissensee'de Kara Pazar yaşanıyordu.

Kara Pazar...Kanlı Pazar... bir zamanlar da rahip Gapon'un peşinden insan hakları adına yürüyen St. Petersburgluları, Kazaklar atlarıyla çiğnemişler, öldürmüşlerdi. Haderer tarihin o yaprağını anımsadı. Peki ama neden? Sözcüklerin anlamı kalmamış mıydı? Bir zamanlar St. Petersburg'da baskıya karşı ayaklanmış olanların oğulları, şimdi atlarının ezdiği sandıkları yağmalamak için kaldırımlara çökmüşlerdi.

Berlin'in öteki ucunda, Reichstrasse 96'nın yakınlarındaki Mariendorf apartmanının bodrumunda, yani bir gün Albay Zecke'nin Müdür Knauer, Putlitzerler ve öteki kiracılarla birlikte indiği sığınakta da şunlar oluyordu.

"Gel buraya kadın! Sen de oradaki herif, *tuda!*" Adam dışarı çıkmalı, orada bulunmamalıydı. Anna Putlitzer, sıkılmış dişlerinin

arasından, "Hadi git, Heiner," diye fısıldayabildi. Ne bekliyordu bu adam, yere yıkılıp biçilmeyi mi? Sonra bir başka şey daha vardı. Adamlardan biri, Anna Pitlitzer'in bileğinden yakaladı. Nereye götürmek istiyordu? Hiçbir yere! Adam, öteki eliyle kadını havaya kaldırdı ve yere attı. Bodrumda gölgeler geziniyordu. Gelenler, birer gölge olmaktan öteye gidemiyorlardı. Anna Putlitzer, sadece kendisini yere yıkan adamı açık seçik görebiliyor ve onu ömrünün sonuna kadar unutamayacağını seziyordu. Adamın yüzü rüzgardan çatlamıştı. Gözlerinin akı parlıyordu, karaları ise zifir gibiydi. Gözleri çekik çekikti. Ter ve terden de çok içki kokuyordu.

"Hadi git, Heiner..." Heinrich Putlitzer, sırtına değen namlunun önünde bocalıyor, yürümek istemiyordu. Quappendrof kardeşler tir tir titriyordu. Küçüğü çırlak sesiyle çığlık atıyordu. İri kemikli öğretmen kaçmak isterken kapıda yakalandı.

"Bahçeye, bütün erkekler bahçeye!"

Erkekler sığınaktan çıktılar. Putlitzer, Knauer, yaşlı matbaacı Riebeling, Rektör Quappendorf merdivenlerden çıktılar, sendeleyerek değişmiş bir dünyaya adımlarını attılar.

Gözleri, uzun süredir sadece lambaların titrek ışığına alışmıştı. Beş gündür güneş ışığı görmemişlerdi. Top ateşinin, "Stalin Orgu"nun, uçakların gümbürtüsü altında, dışarda gündüz mü gece mi olduğunu bilmeden, düşünmeden yaşamışlardı.

Burası artık kendi bahçeleri olmaktan çıkmıştı. Duvarlar ve çiçek tarhlarıyla çevrili at nalı biçimindeki alan, artık Mariendorf apartmanının bahçesi değil, bir yol geçen hanı görünümündeydi. Asya'ya dönmüştü burası. Orada burada uyuyan gölgeleriyle, saman ve gübre kokusuyla bir Asya kervansarayına benziyordu. Avluda arabalar, koşumları çözülmüş bir at, uzun bacaklı yavrusunu emziren dişi bir deve duruyordu. Cephe, apartmandakilerin üzerine gelmiş, yıkılmıştı. Yıkık duvarların ardından alevler parlıyordu. Ufuk kıpkırmızıydı.Teltow Kanalının üzerinden dumanlar yükseliyordu.

Ruslar, Tempelhoff yolunu ele geçirmek için çarpışıyorlardı.

Müdür Knauer'e, "Seni gidi Nazi!" diye bağırdılar.

"Sen de Nazisin!" Bunu da Putlitzer'e söylüyorlardı.

"Sen de...sen de...bütün Naziler, duvarın önüne dizilin!"

Riebeling, Putlitzer, Knauer, hatta emekli Rektör duvar dibine sıralandılar. Sonra, dağınık sarı saçlı, sivil giyinmiş on dokuz yaşında bir

SS askerini, Rektör Quappendorf'un oğlunu getirdiler, onu da ötekilerin yanına ittiler. Korkunç bir yanlışlık yapılıyordu...yaşlı matbaacı Riebeling, bugünü görmek için yıllardır sabretmiş, Ruslar kurtarıcılar gelsin diye dört gözle beklemişti. 1918 Kasımında telgrafhaneye giderek, Moskova-Berlin direkt hattını bulmuş, "Karşınızda Riebeling..." diye telefona sarılmıştı. Moskova'dan karşılık gelmişti: "Burası Moskova, ben Çiçerin. Yoldaş Riebeling, lütfen Yoldaş Liebknecht'i telefona çağırın." Riebeling bunu belirtmeli, her şeyi anlatmalıydı. Şaşkınlıktan ağzı açıldı: Moskova, Moskova, Riebeling burada, Riebeling yoldaş duvarın önüne dikilmiş duruyor, demek istedi. Bir karabasandı bu, ağzından ses çıkmıyor, konuşamıyordu. Rektör Quappendorf, Stahndorf mezarlığında yatan karısını düşündü. İyi ki yaşayıp da bu kötü günleri görmemişti. Ya bodrumdaki Else, Margot, Lisbeth...ya oğlu, zavallı oğlu! Emekli rektör ellerini kavuşturdu, ama aklına gelen bir dua değil. Goebbels'in son konuşmasından bir cümle oldu: "Rus saldırısı püskürtülecektir, püskürtülecektir, püskürtülecektir..." Knauer hazırlıklıydı ve sonunu serinkanlılıkla bekliyor, Gestapo'nun elinde ölmektense Rusların elinde ölmek iyidir, diye düşünüyordu. Neyse ki, Frau Halen, babasını almak için iki gün önce buradan gitmişti.

Riebeling, Knauer, Putlitzer, yetmiş yaşında bir baba ile on dokuz yaşındaki oğul, duvara dayanmış duruyorlardı. Gözlerinin önünde bir şimşek çaktı. Dünyanın sonu gelmişti.

Kurşunlar başlarının üzerinden vızıldayarak geçti ve beklenen son gelmedi. Askerler, namluları tüten tabancalarını kılıflarına soktular. Kahkahalar, itişip kakışmalar sardı her yanı. Bu kez dostçaydı itip kakmalar. Her şey şakaydı, idam sahnesi şakaydı. İşte o zaman, duvarın dibindeki beş kişi ölüm darbesini yedi. Birden kendilerini aşağılanmış buldular. Ayakta zorlukla duruyorlardı. Biri altını kirletti, bir başkası kusmaya başladı, bir üçüncüsü haykırarak ağlamaya koyuldu.

Bu yalın felâket içinde, her biri kendince bir deney yaşadı. At nalı biçimindeki avlu, arabalarla, saman demetleriyle, develerle, atlarla ve Tatarlarla doluydu. Karşılarında Teltow kanalına kadar uzanan alan, parlak ışıkta açık seçik görülebiliyordu. Orada burada devrilmiş telgraf direkleri sarkan teller, yıkılmış bir evin duvarı ve uzaklarda bir hayaletler kervanı ...askerler cepheye gidiyorlardı. Yer, tok bir patlayışla sarsıldı. Gökyüzündeki aydınlık, bakır çalığı bir kızıla dönüştü, sonra telgraf direkleri, yıkıntılar, askerler ve atlar karanlığa gömüldü.

Avlu, yeniden eşyalarla dolu bir avlu görüntüsü aldı.

Teltow kanalındaki köprü havaya uçurulmuştu.

Bu apartmandan birkaç yüz metre uzaklıktaki Britz-Neuköllr yolağzında bir Rus generali duruyordu. Siyah saçlarına yer yer ak düşmüştü. Yüzünün çizgileri keskindi. Ayağındaki Rus çizmeleri kadar dimdik bir duruşu vardı. Bu, General Zukhov'du. Yanında komutan Kusnjetsov ile tank Generali Voronov duruyordu. Zukhov'un başyaveri ile keşif birlikleri komutanı az ilerdeydi, onların da ilersinde birkaç albay duruyorlardı.

Birkaç gün önce, General Zukhov, Zossen'deki terkedilmiş Alman Genelkurmay Başkanlığından geçmişti. Şimdi ise, koca bir yıkıntılar denizinin kıyısında duruyordu. Yıkılmış kulelerin, çökmüş evlerin düzensiz çizgileri, ateşin garip biçimler verdiği parmaklıklar, patlamaların ışığında aydınlanan granit yığınları, Zukhov'a bir başka şehri anımsatıyordu. Burada olduğu gibi orada da, evlerin ön duvarları boş boş bakan pencereleriyle tiyatro dekorlarına benziyordu. Burada olduğu gibi orada da, sokaklar yıkıntı yığınlarıyla doluydu, evlerde yaşayanlar ya kaçmışlar, ya doğuya göçmüşler ya da yıkılan duvarların altında gömülmüşlerdi. Şehrin sadece ufak bir kesimi ve sokak seviyesine kadar yükselen nehir yatağı eskisi gibi duruyordu. Ve alayların, tümenlerin kurmay birlikleri bu kesimde toza çamura bulanmış olarak, çukurlarda oturuyor, ateş kusan cephe hattından ancak birkaç metre uzaklıkta bulunuyorlardı. Volga kıyılarındaki yeraltı sığınağı, başlangıç noktası, dönüm noktası, olayların akışının değişim noktası olmuştu. Bucovina'dan, Besarabya'dan, Ukrayna'dan, Dinyeper'den, Don'dan bu yana süre gelen geri çekilişin sonu olmuştu burası. Buraya kadar çekilmişlerdi ve daha geri gitmeyeceklerdi.

Buraya kadar, daha geriye değil!

Geri çekilme, göz kamaştırıcı steplerden yükselen toz, kar fırtınaları, soğuk, açlık ve yürümek..kurulmasıyla kovalayanların at nalları altında yıkılması bir olan siperler..Toprak üzerinde doğru dürüst belirlenemeden terkedilen savunma hatları...Rus askeri, kaçmaktan başka şey düşünmemişti. Yaklaşan tankların kaldırdığı toz bulutu, İvan'ı, Nikolay'ı, Kiril'i, Matvey'i siperlerden kaçırmaya ve İvanlarla, Matveylerle dolu bölükleri dağıtmaya yetmişti.

Ta Stalingrad'a kadar...

Nehrin kıyısındaki daracık toprak şeridine ve hemen oracıktaki

siperlere kadar...

"Burası sondur, geri çekilişin ilk noktasıdır. Volga'yı hiçbir zaman geçemeyecekler!" Bunları söyleyen Volga cephesindeki askerlerin ve subayların kendisine taktığı adla "Cerberus"du. Kısa boylu, balon gibi şişko, kafasında beresiyle "Cerberus." O ne zaman keyifsiz görünse, yapılanlardan ne zaman hoşlanmasa, komutanların iki hafta iştahları kapanırdı.

Karargâha selamsız sabahsız girer, ne geldiğinde bir "Merhaba"sı vardır, ne giderken "Hoşça kalın"ı. Gelir, belki bir iki kadeh içki içer, sonra çeker gider. Keyfi yoktur, hoş her zaman keyifsizdir ya, ama korkunç bir belleği vardır. Herkesi adıyla sanıyla bilir. Şefi -herkesin şefi- ona, "Nasıl olmuştu o olay, kimdi o, Grigori?" diye sorar. Cevap hemen hazırdır: "1936'da (ya da 1938'de, 1941'de Harkov'da, Alma-Ata'da ya da Kremlin'de, Livadia Sarayında) karşılaştığımız adam, hani hep bilgiçlik taslayan, yüksekten atan alçak (ya da İngiliz entrikacı veya kalın kafalı Amerikalı)." Ne korkunç bir bellek. Üstelik birtakım kişiler için gelecekte başlarına bela açılmasını sağlayacak bir bellek.

Bu adam, Sovyetler Birliği Yüksek Savunma Komitesi üyesiydi. Savunma komitesinin Stalingrad cephesiyle ilgili üyesi Kruşçev'le birlikte Volga kıyılarına gelmiş, Alman güllelerinin bulandırdığı Volga'yı seyretmiş, yeraltı sığınağına inmişti. Tabii yine her zamanki gibi keyifsizdi. Suratını asmış, Komutan Kusnjetzov'u ve tank komutanı olan generali ters ters süzerek, "Burası son," demişti. "Geri çekilişin son noktasıdır bu. Volga'yı hiçbir zaman geçemeyecekler!"

General Zukhov, bu söze uygun karşılığı bulmuştu:

"Ancak benim ölümü çiğneyerek bu kıyıya ayak basabilirler, Yoldaş Malenkov."

Yoldaş Grigori Malenkov, "Burası son noktadır, son.." demiş ve sığınaktan çıkmıştı.

Ve gerçekten son oldu, Rusların geri çekilmesi burada son buldu. Sonra saldırı başladı, peş peşe saldırıya geçildi. Önce Mius'e yürüdüler, sonra Dinyeper'e, Vistül'e, Oder-Neisse hattına, daha sonra Lusatia'yı ve Spree Ormanını geçtiler. Zossen yakınlarındaki Alman Genelkurmay Başkanlığının nizamiyesinde asılı gamalı haç, tozların içine yuvarlandı. Voronov'un tanklarının altında ezildi.

Ve işte şimdi buradaydılar; Zukhov, Voronov, Kusnjetzov, birkaç albay. Çoğu, pek çoğu yol boyunca kırılmıştı. Buraya ulaşmışlardı, geri

çekilmeden ve saldırıdan sonra, onca soğuktan, onca kar ve rüzgârdan sonra amaçlarına varmışlardı. Patlamaların ışığında aydınlanan hedefin ayrıntıları, haritaya gerek kalmaksızın Zukhov'un belleğine yerleşiyordu. Kanalın karşısındaki direnme noktası, Lorenz denilen bir firmanın fabrikasıydı. Amerikan mimarisine göre yapılmış yüksek yapı ise Ullstein kışlasıydı. Sağ tarafta, kanalın ve alçak bir tepenin arkasında hastane vardı. Hastaneyi oluşturan çeşitli yapıların çatılarına kızıl haç çizilmişti. Zukhov, burayı yıkmamalıyız, karargâh olarak kullanabiliriz. *Katyuşa*'larla (hafif top) şöyle bir tarasak yeter, diye düşündü. Şehrin dış kalesi olan Tempelhof'tan Hallesche kapısına kadar dümdüz bir yol uzanıyordu. Hallesche kapısının ardı ise şehrin merkeziydi. Orası ile Hitler'in karargâhı arasındaki uzaklık, olsa olsa Tverkoy Bulvarıyla Kremlin'in arası kadardı. Tempelhof ile havaalanı yolunda ne kadar çok "Fritze" devirirsek, uzaklık o kadar azalır. Çok Rus kanı döküldü, çok Ukraynalı, Özbek, Kazak kanı döküldü. Artık hiçbir İvan, hiçbir Petro, hiçbir Kiril, hiçbir Ahmet bu son metrelerde ölmeyi istemiyor. Hadi evlatlarım, benim dirençli, atılgan evlatlarım, bir hamle daha yapın, bir kerecik daha... ve işte karşınızda kıtanın en büyük şehri, artık cesetten farkı kalmamış olan koca bir şehir. Avrupa'nın bu koskoca merkezi elinizin altında, sizin malınız. İnanın bana, bunu elde etmek için son bir hamleye değer.

Köprü havaya uçurulmuştu. Taşlar yıkılmıştı.

Göz kamaştırıcı parlaklık geçmişti. Şimdi sadece projektörlerin soluk ışıkları görünüyordu. Yıkıntılar arasına yerleştirilmiş yüzlerce projektör bombalanmış yapıları ve top ateşine tutulmuş sokakları bir hayalete benzetiyordu.

Zhukof yanındakine döndü: "*Nuwot*...Berlin"

Sonra, *"I na nasche prulokje budita prasdnik!"*

Bizim tarafta da bayram başlayacak.

"Şehir düşüyor ne acı."

"Evet, çok acı."

Gerçekten acıydı.

Ruslar Don'u geçmişler, Dinyeper'i geçmişler, Vistül'ü, Oder'i geçmişlerdi. Teltow Kanalını nasılsa geçerlerdi.

"Köprü olmasa da bu lanet olası kanalı geçerler. Bıktım artık!"

Başçavuş Loose da bıkmıştı. Yanındaki onbaşıyı tanımıyordu. Bu birliğe yeni gelmişti. Kendi birliği Lübben yakınlarında dağılmıştı.

Tutsak edilmek üzereyken kaçmış, Reichstrase 96'ya gidebilmiş, ama sonradan bir başka birliğin eline geçerek, Teltow kanalına geri çekilme harekâtına katılmak zorunda bırakılmıştı.

Onbaşı da yeni gelmişti ve olup bitenlerden bıkmakta haklıydı.Onbaşı, Zossen'deki genelkurmay başkanlığının son yedek birliğinde görevliydi. İki yüz elli süvariden oluşan bu bölük, Luckau yakınlarında Rusların önünü kesmeye gönderilmişti. Yüzlerce uçağa ve tanka karşı makineliler, tüfekler ve kılıçtan başka silahları yoktu. İki yüz elli kişiden ancak yirmisi Zossen'e geri dönebildi. Yirmi birinci olan bu onbaşı Zossen'e vardığında, artık nizamiyede nöbetçi bile kalmamıştı. Kapılar ardına kadar açık duruyor, ortalıkta köknar ağaçlarının dallarından başka şey kıpırdamıyordu. Yoluna devam eden onbaşı geri çekilmekte olan bir birliğe katılmış ve kendini Teltow Kanalının karşı yakasında bulmuştu.

"Burama kadar geldi!"

Loose, "Benim de," dedi.

"Bölüğüme dönmekten başka şey istemiyorum."

Loose, "Tahmin ederim," dedi. Ne var ki, bu kargaşada onbaşının yirmi askerini bulması zordu. Yapılacak tek şey, uygun fırsatı kollayıp, bu kargaşadan kaçmaktı. Karşıdaki Ullstein kışlasının üzerinde, projektörlerin ışığında tebeşir beyazı görünen bayraklar sallanıyordu. İnsanın içini sızlatacak bir güzellikti bu; içler acısı bir güzellik...Bir SS birliğinin sonu, karda kışta, vınlayan roket yağmurları arasında, insanların güz yaprakları gibi yıkılıp düşüverdiği fırtınalarda durmadan dinlenmeden sürdürülmüş uzun bir yürüyüşün son adımı...Üstelik bunların hiçbirine gerek yoktu. Evinde, Emma'sının yanında ocağının karşısına geçip oturmak, bunların hepsine bedeldi.

Kaçmak...ama kaçmak için uygun an henüz gelmemişti.

Teltow Kanalı çevresindeki bekleyiş iki gün, iki gece daha sürdü. Rusların ilerlemesi için bu kadar zaman gerekmişti. Şimdiyse geride bir şey kalmamıştı. Kanal boyunca elli metrede bir, nöbetçiler sıralanmıştı. Daha ilerdeki Gottlieb-Dunkel Köprüsünü bir teğmen ile otuz asker tutuyordu. Ullstein Kışlası düştükten sonra, başlıca direnme noktası Lorenz fabrikası oldu. Loose yaralanan subayının yerini aldığı zaman bir kez girmişti buraya ve kendini yeniden dışarda bulduğu zaman dünyalar onun olmuştu. Burası, cehennemin giriş holüydü sanki. Dayanılmaz bir koku sarmıştı her yanı. Bütün tuvaletler tıkanmış, taşmıştı. Temiz ve pis

su boruları patlamıştı. İçerdeki bütün subaylar birbirlerine bağırıyorlardı. Bir subay kapının yanındaki telefonun başına geçmiş, yabancı tüfeklere uyacak fişekler, savunmayı destekleyecek tanklar, hatta hatta uçaklar isteyip duruyordu bir yerlerden. Böylesi bir takviyenin geleceğine gerçekten inanıyor muydu acaba? Loose, bu budalalığa başını sallayıp yürüdü. Buradakilerden çoğunun, subay üniforması giydirilmiş parti kodamanları olduğuna karar verdi. Hepsi de zil zurna sarhoştular. Bol içki, bol tütün, bol yiyecek vardı. Depodaki stoklar, yıllarca yenilip içilse tükenmezdi. Ancak, içecek su yoktu. Sığınakta ise aralarında susuzlukları içki ile giderilemeyecek kadın, çocuk, hatta kundakta bebeğin olduğu üç yüz sivil vardı. Garnizondakiler, hastalar, hava değişimi almış olanlar, cephe hizmetine uygun görülmeyen askerler ile Mariendorf fabrika muhafızlarından elli kişi ve Tempelhof Fırtına muhafızlarından otuz kişiydi. Bunların ne üniformaları vardı, ne gerekli belgeleri, ne de silahları. Oradan buradan ele geçirilen yabancı malı tüfekleri bunlara dağıtmışlardı. Tüfeklerin cephanesi de yoktu. Rus saldırısına karşı koyacak güç, işte buydu.

İki gün geçti. Sokaklarda kimse yoktu. Arada bir, kadınlar içecek almak için, ellerinde kovalarıyla çeşmeye koşup dönüyorlardı. Sonunda Gottlieb-Dunkel Köprüsü havaya uçtu ve Rus tanklarıyla piyadeleri kanalın karşı yakasında göründüler.

Gece oldu, karanlık bastı.

Berlinerstrasse'de ağır bir uçaksavar topu, kanalın karşısına, Reichstrasse 96'ya doğru ateş açtı. Bu top ile iki gece önce havaya uçurulan Stubenrauch Köprüsü arasında yere yatmış bir avuç askerle bir teğmen vardı. Askerlerden biri Başçavuş Loose, biri de Zossen süvari bölüğünden sağ kurtulabilmiş olan onbaşıydı. Yolun üzerinde, kum torbalarından yapılmış bir siperde yatıyorlardı. Bu siperden çıkmanın iki yolu vardı: Ölmek ya da teslim olmak. Loose, onbaşıya, "Tutsak edilmek istiyor musun?" diye sordu.

Lorenz fabrikasının sonu gelmişti. Kanalın karşı yakasından piyade ateş açmıştı. Projektörler yapıları tarıyordu. Gottlieb-Dunkel Köprüsü yönünden tanklar ateş ediyordu.

Loose, "Bir aday daha," dedi.

Lorenz fabrikasından bir subay çıktı, sendeleyerek kanala doğru yürüdü. Kanalın kıyısına gelince dimdik durdu. Projektörler yüzüne beyaz ışık düşürdü. Subay tabancasını şakağına dayadı ve tetiği çekti.

Loose yanındakine döndü: "Orada içip içip çıldırıyorlar. Demek, tutsak olmak istemiyorsun. Ben de istemiyorum. Öyleyse zamanı geldiğinde fırla, kaç. Ama gecikme sakın. Rus tepene dikilip de *"daway"* dedi mi, iş işten geçer." Tüfek sesleri, mayın patlamaları ve yirmi beşlik topun gümbürtüsü birbirine karıştı. Rusların hedefi, Lorenz fabrikası ve çevresiydi. Fabrikanın üst katı tutuştu, alevler pencerelerden fışkırıyordu. Kanalın kıyısında bir başkası intihara hazırlanıyordu.

Daha gerilerde, beklenen son çoktan gelmişti. Ağır uçaksavar topu susmuştu. Ne olduğunu öğrenmek için oraya gönderilen asker geldi ve, "Bir kişi dışında hepsi ölmüş. O da aklını kaçırmış, ağzından laf almak olanaksız," diye haber getirdi.

Loose, işte beklediğimiz fırsat doğdu, şimdi tam zamanı, diye düşündü. Beklenilen an, patlayan bir gülleyle birlikte geldi. Siperin içine toprak, kaldırım taşları ve şarapnel parçaları doldu. Bir süre kimse soluk alamadı. Loose, omuzuna sert bir şeyin çarptığını duydu. Dişlerini sıktı.

"Ya şimdi, ya da hiçbir zaman..."

Onbaşıyı dirseğiyle dürttü. Siperde doğruldu. Arkaya doğru sıçradı. Karanlığın içinde kayboldu. Birkaç metre koştu, kendini yere attı, sonra birkaç metre daha koştu yeniden yere yattı. Eli kanlanmıştı. Ceketinin kolundan kan sızıyordu. Kolunu yokladı. Kolunu oynatabiliyordu. Demek yarası önemli değildi. Onbaşının gelmesini bekledi. Ama onbaşı gelmedi. Bu arada Rus makinelisi yeniden ateşe başladı. Bir de yirmi beşlik top gürlüyordu. O da siperi hedef almışa benziyordu. Başçavuş sandığımdan da erken oldu, diye düşündü. Olsa olsa on beş dakikaları kalmıştı siperdekilerin, belki de daha az. Yazık süvari bölüğünden gelen onbaşıyı da yanına almak isterdi. Ama elden bir şey gelmezdi artık. İçinde bir şey sızladı, insan böyle zor zamanlarda başkalarını bırakıp gitmez, diye düşündü. Yüreği sıkışıyordu. Başçavuş olmasına başçavuştu ama bunun yanı sıra başka bir şeydi de. Bu duyguları bastırması gerekliydi.

Es war einmal ein treuer Husar... bir zamanlar güvenilir bir asker vardı...Şimdi duvar boyunca sürünmeli...Ama o yol Tempelhof'a, oradan da Belle-Alliance Alanına çıkar, yani Magdeburg'a gitmez. Yine de, kimi zaman en uzun yol, en kestirmedir. Başçavuş duvarı yoklayarak el yordamıyla ilerledi. Çok geçmeden, keşfe giden askerin sözünü ettiği uçaksavar topunu ve çıldıran askeri gördü. Adam, top arabasının üzerine tünemişti. Ölen arkadaşları yerde seriliydi. başını yumruklarına dayamış

oturan asker, Loose kendisine seslenince oralı olmadı. Yaralı değildi. Loose, "Git buradan, Ruslar neredeyse gelecekler," dedi. Adam kılını kıpırdatmadan, donuk bakışlarını Loose'a çevirdi. Ölü balık gözünü andıran bu gözlerde, ay ışığı yansımıyor, yirmi beşlik topun kıvılcımları parlıyordu. Çıldırmıştı...Loose'un kaybedecek zamanı yoktu. Adamı yerinden kaldırmak için bir girişim daha yaptı, sonra projektörün göz kamaştıran ışığına yakalanmamak için geri sıçradı. Işık topun üzerine vurdu ve oradan yansıyarak az ilerdeki siperi aydınlattı. Tahmin ettiği çıkmıştı. Siperin kenarından beyaz bir bayrak sallanıyordu. Loose siperdekilerin ellerini havaya kaldırarak teker teker dışarı çıktıklarını gördü.

Auf Wiedersehen, savaştan sonra Potsdam istasyonundaki saatin altında buluşmak üzere hoşça kalın. Epey vardı daha buna. Başçavuş Kaiser Wilhemstrasse'ye vardı, gideceği yönü kestirmeye çalıştı, kendini yere atmak zorunda kaldı,iki üç evin önünden geçti. Bir evin kapısında duruyordu ki, biri sırtına vurmuş gibi irkildi.

"Nereden geliyorsun? "

Çevredeki titrek ışıkların aydınlığında bir gölge gördü. Karşısındaki adamı tanıdı. Bu, tabancasını onun bunun burnuna dayayarak nam salmış, namı kilometrelerce alanı tutmuş, kolu sakat, kafası çatlak binbaşıydı.

Nasıl olmuştu da, binbaşıyı ve kurduğu direnme örgütünü unutabilmişti?

"Oradaki siperden mi geliyorsun? Oradakiler senin askerlerin mi? "

"Önce şunu çekin burnumun dibinden binbaşım. Sinirimi bozuyor. Benim birliğim Lübben önlerinde dağıldı. Oradaki siperden de son dakikada canımı kurtarabildim."

"İyi etmişsiniz. Şimdi benimle gelin."

Loose'un seçeneği yoktu. Siper düşmanın eline geçmişti. Uçaksavar topu çoktan gitmişti. Lorenz fabrikasının işi bitmişti. Binbaşı onu yola bırakılmış bir tramvaya soktu. Burası şimdi cephe hattı olmuştu ve koca bir orduyu bu tramvayın durdurması bekleniyordu. Koskoca bir ordu geliyordu ve bu fanatik binbaşı, Berlin savaşının gidişini değiştirmeyi üstlenmişe benziyordu. Ah Emma, Mağdeburg yolu uzuyor da uzuyor!

Yıkılmış elektrik direklerinin, sarkan tellerin altında, dikenli tellerle, demir parmaklıklarla çevrili bu eski taşıt, ağın içindeki örümceğe benziyordu. Yıkıntılardan oluşmuş bir barikat ile kum torbaları

doldurulmuş çöp arabası görünümü tamamlıyordu. Binbaşı da, bu kum, demir ve taş yığınının bir direnme noktası, içine gizlendiği sığınağı koruyacak bir ileri karakol olduğuna inanıyordu.

Binbaşı Hasse, Berlin'e geldiğinde Hermsdorf'a gitmiş, babasını görmüş (ailenin geri kalan bireyleri Almanya'nın dört yanına dağılmıştı), Tempelhof hastanesinden hava değişimi raporunu almış ve cephe Berlin'e doğru çekilince en yakındaki birlik olan Reichstrasse 96'daki bir gruba giderek görev almıştı.

Bir "Stalin orgu"nun sesleri geliyor, bu yıkıntılar dünyası yanıp sönen ışıklarla yer yer aydınlanıyordu. Patlamaların aydınlığında pencereleri kopmuş, içleri boşalmış ev duvarları görünüyordu. Hasse bütün bunları daha önce de görmüştü. Son görev yeri olan Yunanistan'da değil, iki yıl önce Doğu cephesinde görmüştü. Orada da aynı görünüm vardı ve orada da insanlar burada olduğu gibi korku içinde yaşıyorlar, sonra da yıkıntıların altında ölüyorlardı. Ne ekmek vardı, ne ilaç, ne de yeterli donanım. Binbaşı Hasse, şu anda da için için sızlayan kolundaki yara nedeniyle bir nakliye uçağına bindirilmiş cepheden gönderilmişti. İki yıl önceki cephe hattında olan şehir Stalingrad'dı, şimdiki ise Berlin'di. Ve asker-sivil herkesin birlik olması, kanının son damlasına kadar savaşması gereken bir yer ve zaman varsa, o da şu an ve şu noktaydı.

"Başçavuş Loose..."

Ne var ki, bu yeni derlenmiş çavuşa, askerliğin o geleneksel görüşünü hatırlatmanın sırası değildi şimdi. Üstelik Loose, binbaşının seslenmesine de aldırmamıştı. Loose makinelinin başına geçmişti. Suratı çamura bulanmıştı, üniforması paramparçaydı. Askerlerin hepsi birbirine benziyordu. Bunlara savaş gerekliydi. Bunlar, uyuşturucu madde düşkünlerinin esrar aradıkları gibi, makineli tüfek sesi ararlardı. Bu sürekli gerginlik olmasa, tehlikeyle karşılaşılmasa, "Hurra" naralarıyla ileri atılınmasa, askerler tükenir gider, uyuşuk tırtıllar gibi birer köşeye büzülürlerdi. Binbaşı, hepimiz tükendik, diye düşündü. Zaferi kazandıktan sonra güzelce bir uyku çekmemiz gerek.

Makineli, Loose'un ellerinin altında sarsıldı.

Karanlıkta kıpırtılar oluyor, geceyi örten sisin içinde gölgeler seziliyordu. Bu kahverengi gölgeler, ancak suratlarına ışık düştüğü zaman bir biçim alıyorlardı. Bunların birer Nikita, Kiril, İvan, Anton olduklarına, *kaşa* ile ekmek yiyip *Mahorka* içtiklerine zaman zaman birbirleriyle

dalaştıklarına, zaman zaman da akordiyon çalıp şarkı söylediklerine inanmak zordu. Gölgelerden kimi düşüyor, arkalarından başkaları doğruluyordu. Gelenlerin ardı arkası kesilmiyordu. Hepsini vurmak olanaksızdı.

Loose, "Burada durur, kafamızı uzatır ve bir kurşun yiyip geberebiliriz," dedi. "Ama hiç değilse niçin öldüğümüzü bilmemiz gerekir."

"Ne dedin başçavuş? "

"İnsan hiç değilse niçin öldüğünü bilmeli dedim!"

"Burada, Berlin'de..."

Stalin orgu cehennem gürültüleriyle gümbürdüyordu. Bu lanet olası şeylerin sanıldığı kadar korkunç olmadığını, bu gümbürtülerin moral bozmaktan başka amaç gütmediğini kendi kendisine söylemenin hiç yararı yoktu. İnsan kendisini ne kadar zorlarsa zorlasın, olmuyordu. Bu ses adamı çıldırtırdı.

"Evet burada, Berlin'de, Berlin önünde herkes niçin öldüğünü bilmek durumundadır."

"Ben bilmiyorum, binbaşım. Yakında adımı sorsanız bunu bile bilemeyeceğim."

Lorenz fabrikasının teslim işi bitmiş gibi görünüyordu. Fırtına birliği muhafızları, garnizon askerleri, fabrika muhafızları, siviller ellerini yukarı kaldırmış olarak yürüdüler, karanlığın içinde kayboldular. Yeni hedefler arayan bir projektörün ışığı, tramvaydaki makineli tüfeği yakaladı ve bir daha da üzerinden ayrılmadı.

"Daha fazla tutunamayacağız başçavuş."

"Çok daha önce vazgeçmemiz gerekirdi, komutanım."

"Hayır, bu sondur, şimdi sığınağa dönelim."

"Evet, doğru kapana kısılalım."

Geri çekilme harekâtına Loose siper oldu. Oradaki bir avuç adamın sığınağa varması için gereken süreyi tramvayda nöbet tutarak geçirdi. Sonra o da aşağı indi ve makineliyi beraberlerinde taşıyanların arkasından gitti. Fakat duraladı, önündekiler sığınağın ağzında kayboluncaya kadar bekledi. Kararını vermişti. Sığınağa inmedi, yerde sürünerek sığınağın ağzını geçti, ilerledi. *Es war einmal ein treuer Husar*...Bu sefer yolunu kesecek bir deli çıkmayacaktı karşısına. Yan sokaktan geçti, köşeyi döndü, bir sıçrayışta yıkıntıların içine daldı ve 122 no.lu hastaneye vardı. Hastanenin kapısından girmedi (nöbetçiye dert anlatacak zamanı yoktu),

bahçe duvarındaki bir gedikten süzüldü, hastanenin duvarındaki yıkık yerden de içeri daldı. Kendini uzun bir koridorda buldu. Koridorun sonunda bir lamba yanıyordu. Bomboş koridorda, bir masa üzerinde boynu bükük yanan bir kandil. Bunun dışında in cin top oynuyordu. İkinci bir lamba da bodruma inen merdivenlerin başında duruyordu. Loose merdivenlerden indi, yeraltı koridorlarından oluşan bir labiretin girişinde buldu kendini. Koridorlarda kapılar vardı, oradan buradan ışık sızıyordu ve her yanı hastane kokusu sarmıştı. Sargı bezi yüklü el arabasıyla koridordan geçen bir hemşire Loose'yi görünce durdu. Loose elindeki kanı gösterdi. Ciddi bir şey değildi. Ama Loose elini sardırmak istiyordu. Sargı ne kadar büyük olursa o kadar iyiydi. Bu sargı, bir de yaralı kağıdı oldu mu, kimlik belgesi bile soran olmazdı. Hemşire Loose'yi ayakta tedavi görenlere ayrılmış bir bölüme yollamak istedi. Loose, "Şuraya bir plaster yapıştırsanız olur," dedi. "Hemen gitmek istiyorum."

Hemşire, Loose'ye nereden geldiğini sordu.

"Kanaldan geliyorum."

"Orada durum nasıl? "

"Ruslar geldi."

"Ya öyle mi? Öyleyse gelin benimle." Bunları söyleyen, yanlarından geçen genç bir doktordu. Hemşire Loose'yi muayene odasına aldı. Ceketini çıkarttırdı, gömleğinin kolunu sıyırttı. Doktor yaraya baktı. Şarapnel parçası saplanmıştı. Yara ağır değildi. Doktor şarapnel parçasını çıkarttıktan sonra, yaranın sarılması işini hemşireye bıraktı.

Doktor gencecik bir delikanlıydı. Benzi solmuş, gözlerinin çevresi morarmıştı. Dışardaki askerler kadar yorgun ve bitkin görünüyordu.

Asistan Theysen, o gün Zehlendorf'daki Teltower Damm yakınlarında bir bölüğün geçişini seyretmişti. Bölüktekilerin çoğu yeniden askere alınmış, ak saçlı adamlardı. Çoğunun silahı yoktu. Düzensiz, dağınık biçimde yürüyorlardı. Bir sırada üç kişi, arkasındaki sırada beş kişi, sonra tek kişi art arda dizilmiş gidiyorlardı. Çoğu da dinlenmek için kaldırımlara oturmuştu. Nereye gittiklerini bilmiyorlardı. Bildikleri tek şey, son tayınlarını on iki saat önce almış olduklarıydı. İçlerinden biri "Ne olacak doktor kaçmak gerekirse, kaçamayacak kadar bitkiniz," demişti.

Doktor, "Ruslar ne zaman buraya varırlar dersiniz? " diye Loose'ye sordu.

"Eli kulağındadır, doktor. Hatta benden önce gelmişlerdir diye

korktum. Hastaneye gelmelerine bir şey kalmadı."

"Konyak içer miydiniz? "

Doktor bir kadehe konyak koydu..."Bizde çok var. Şefimiz, Rusların yakında geleceğini düşünerek eldeki bütün alkolün içilmek kaydıyla dağıtılmasını emretti."

Loose, peş peşe üç kadeh devirdi. Doktor kapıdan çıkacağı sırada döndü ve,

"Şişe sizde kalsın," dedi.

Loose bu sözü ikiletmedi, şişeyi cebine soktu.

"Eli açık bir doktor."

Hemşire, "Öyledir, bizim servisin asistanıdır kendisi," diye cevap verdi.

"Cepheden daha yeni geldi, Batı cephesindeydi. Başhekimin oğlu. Bu akşam düğün arefesinde, yarın buradaki hemşirelerden biriyle evleniyor."

"Zamanı iyi ayarlayamamış, Ruslar düğünün çağrısız konukları olacak. Betinin benzinin atmasına şaşmamak gerek."

Loose, hastaneden geldiği gibi çıktı. Bahçede, ölüleri toplayıp bahçenin en uzak köşesine taşıyan hastane hademelerini gördü. Ölüleri gömmek için en uygun saat buydu. Adamlar da içebildikleri kadar içmişlerdi ve taşıdıkları cesetlerin, kimlikleri belirlenerek başlı ayaklı ikişer ikişer dizilen ölülerden mi, yoksa toplu gömülecek, kimlikleri belirsiz paramparça ölülerden mi olduklarına aldırış etmeden taşıyıp götürülüyorlardı. Koğuşlardan biri yanıyordu. Bir"Stalin orgu"ndan atılan roketler sönmeye yüz tutmuş yangını alevlendirdi ve ortalığı aydınlattı. Loose mezarcıları geride bıraktıktan sonra bir duvarın dibine geldi. Bu sefer, duvarı tırmanarak aştı. Bir parktan geçti. Bombalanmış evlerin arasından yürüdü. Evlerden geriye sadece bacalar ve dış duvarlar kalmıştı.

Bu karanlık yıkıntılar çölünün bir ucunda hava alanının hangarları ve bekleme salonu vardı. Açılan yaylım ateş yüzünden, Loose yolunu değiştirmek Tempelhof Havaalanının çevresinden dolanmak zorunda kaldı. Bir süre sonra silah sesleri geride kaldı. Loose başını çevirdiğinde, top ateşinin bulutlara yansıyan pırıltılarını gördü. Issız sokaklardan, boş mahallelerden, bir mezarlıktan geçti. Artık şehrin dışına yaklaşmıştı. Ortalıkta kimse yoktu. Moloz yığınları her yanı kaplamıştı. Toz sokakları örtmüştü. Yoluna devam etmesi gerekiyordu.

Ama nereye? Magdeburg'a...acaba oraya gitme olanağı var mıydı henüz? Fırsat arayanın karşısına çıkar ve talih gözüpek olana güler. Emma her zaman, "Talihli olmak ,daha iyidir," derdi. Loose, onu ilk kez buraya pek uzak sayılmayacak Hasenheide'deki bir toplantıda görmüştü. Emma'nın şimdi Magdeburg'da kalmış olması çok kötüydü. Belki de artık Berlin'den çıkmak ,fırsatı bile bulunamazdı. Şehirden çıkamazsa, sivil giysiler bulması, pantalon, ceket, şapka edinmesi gerekirdi. Artık ne Atze, ne Willi, ne Paule, Berlin'de değildiler. Çoktan kaçmışlardı. Geri kalanlar ise öyle köşeye buacağa sinmişlerdi ki, kimse kendilerini bulamazdı. Loose anlatacağı masalı da hazırlamıştı. Gerçi Hitler ordusunda görevliydi, ama bir zamanlar "Komün" üyesiydi. Sıradan bir üye olduğu için göze batmamış, bir başka şehre kaçarak canını kurtarabilmişti. Sonra askere alınmış, Doğu cephesine gönderilmiş, Don'dan Oder ve Neisse'ye kadar olan çekilme harekâtında bulunmuş, sonra birliği yenilmiş, dağılmıştı. Rusların eline düşmemek için bu masalı anlatacaktı. Bunun yanı sıra bir başka özel nedene de güveniyordu. Bu koca yıkıntı kümesinde bir pantolonla gömlek uydurulabilirdi pekâlâ. Şu evden olmazsa bu evden, aklı başında biri çıkar, ona istediklerini verirdi. Berlin'de henüz aklı başında insanlar kalmış olmalıydı. Ancak, fazla acele etmemek, eşref saati kollamak gerekirdi. O zamana kadar da, yapılacak şey devriyelere görünmemekti.

Görünmemek, görünmemek!

Yeterince görmüştü. Savaş divanı her an alesta bekliyordu ve öğrencilerin bile kafalarına birer çelik miğfer geçirip cepheye salıveriyorlardı. İster tüberküloz ol, ister bacağın tutmasın, kurtuluş yoktu. Kolundaki sargı da işe yaramazdı, cephe hizmetinden muafiyet belgesi de yoktu. Bu yüzden, devriyelere görünmemek gerekiyordu, görünmemek.

Bu koskoca karanlıkta ne bir yaşam belirtisi vardı, ne de minicik bir ışık. Ölü bir şehirdi burası. Peki herkes nereye gitmişti? Gökte tek bulut yoktu. Çevrede boş evler, yukarda parıldayan yıldızlar. Loose bir demir korkuluğa çıkıp aşağı baktı. Aşağıda karanlık sular akıyordu. Burası Landwehr Kanalıydı. Loose, bu kanal boyunca gitmeye karar verdi. Böylece Tiergarten'e kadar giderdi. Orada, Bellevue istasyonunun yanındaki bir evde tanıdığı bir kapıcı vardı. Kadıncağız sağ ise, Loose'ye yardımcı olurdu. Onu saklar, belki de sivil giysiler bulabilirdi. Ama oraya varıncaya kadar tetikte olmalıydı.

Yıkıntıların üzerindeki yıldızlar solmaya yüz tuttu. Gökyüzü kurşuni bir yün yığınına benzemeye başladı. Loose'nin köprüyü geçmesi, Hallesche kapısını aşması gerekiyordu. Önce çevresini iyice kollamalıydı. Gün doğuyordu. o yüzden daha da dikkatli olmak zorundaydı.

Tam o sırada olanlar oldu:

"Maaş cüzdanınızla kimlik belgelerinizi gösterin!"

Bir başçavuş ile iki askerden oluşan devriye çıkmıştı karşısına.

"Birliğin nerede? "

"Dağıldı, Tempelhof'taydı."

"Peki, toplanma noktasına gel bakalım."

Bu pek iyi bir belirti değildi. İyi şöyle dursun, beterin beteriydi. Ama Lindenstrasse'deki toplanma noktasına gitmek zorundaydı. Köprüyü arkada bırakarak Belle-Alliance Alanının çevresini dolandılar. Alanın ortasındaki Waterloo savaşının anısına dikilmiş barış sütunu, kurşuni gökyüzüne doğru yükseliyordu. Sütunun üzerinde, başı zafer çelenkleriyle bezenmiş Zafer tanrıçası Tempelhof'a doğru bakıyordu.

Tempelhof'da kısa bir aradan sonra, ateş yeniden başladı. Bu, Hasse'nin birliği için, 122 no.lu hastane için , havaalanı için, Tempelhof'un tümü için son demekti. Ullstein kışlaşındaki SS-garnizonu, Lorenz fabrikasındaki topçu birliğiyle Mariendorf muhafızları, Teltow kanalındaki muhafız birlikleri, yorgun atların üzerindeki Kazakların yanı sıra Reichstrasse 96'ya getirilmişlerdi. Bu, çoğu için sonu olmayacak uzun bir yoldu.

Hasse'nin sığınağında, yıkılmış ve sonra yeniden yerleştirilmiş kum torbalarının arasından bir makinelinin namlusu uzanıyordu. Makineli uzun aralıklarla ateş ediyordu. Hasse'nin çevresinde sadece askerler yoktu. Burası da Lorenz fabrikası gibi sivillerle, kadınlarla, yaşlılarla ve çocuklarla dolmuştu. Bunlar, yiyecek bir lokma ekmekleri olmaksızın, içecek suyu kıt kanaat bularak yerlere oturmuş, serilmiş, her yana dağılmışlardı. Işık yoktu. Mum stoku da tükenmek üzereydi. Doğal ihtiyaçlarını oturdukları ya da yattıkları yerde görüyorlardı. Sığınak kapısının önünde, yaralılar el sürülmeden yatıyorlardı. Hava boğucuydu. Kan, pislik, sidik kokuları barut kokusuna karışıyordu.

Hasse'nin yüzü, toz, ter ve barut lekelerinin altında bembeyazdı. Tarifsiz korku bir zenciyi nasıl bembeyaz ederse, Hasse'nin suratı da öyleydi. Ağır ağır soluk alıyordu. Göğsü sıkışıyordu. Sığınaktaki panik

Hasse'yi tedirgin, ediyor, köşeden bucaktan adamlarını çıkartıp silahın başına çekmek zorunda bırakıyordu.

Hermsdorf'taki babasını düşününce avunuyordu. Birkaç gün önce ayrıldıklarında kısa boylu, kır saçlı, direncini kaybetmemiş babası şöyle demişti: "Hepimizin sana ihtiyacı var, en çok da annenin. Ama yaran henüz iyileşmemişken gönüllü olarak görev alman, senin ne yaman olduğunu gösterir!" Adamcağız bunları söylerken heyecandan gırtlağı kurumuştu. Hasse de vedalaşma anını kısa kesmek istemişti. Babası, bahçe kapısında arkasından yetişmiş, "Wolfgang, biz direncimizi kaybetmez ve kendimizi kapıp koyvermezsek zafer bizimdir. Bunu hiçbir şey değiştiremez!" demişti. Babasının oğlunu uğurlarken son sözleri bunlar olmuştu.

Beyaz bayrak...

Hayır, hiçbir zaman...

Dışardan bir patlamanın gümbürtüsü duyuldu. Kum torbaları bir kez daha yıkıldı. Sığınağa toz doldu ve en dip köşelere kadar yayıldı. Tepede bir delik açıldı. Bunun hemen onarılıp kapatılması gerekti. Ne pahasına olursa olsun, bu gedik tıkanmalıydı. Hasse bu işi becerdi. İki asker de kendisine yardım ettiler. Makinelinin namlusu yeniden dışarı uzandı ve tak-tak-tak'lara başladı. Hepsi uzaklardaydı, bütün ailesi dağılmıştı, sadece babası Hermsdorf'taydı. Agnes de Berlin'deydi. Bu cehennemde, Bozkurtlarla birlikte bir deliğe sığınmış olmalıydı. Acaba teslim olmuş muydu? Hayır, Agnes onu utandırmazdı.

"Artık umut yok, Binbaşım."

Hasse başını kaldırdı. Karşısında gözlüklü biri duruyordu. Askerlerden birkaçı da çevresini sarmıştı. Ne istiyorlardı? Gözlüklü sivil konuştu.

"Binbaşım, direnmenin yararı yok."

Bir başkası, "Teslim olalım," dedi.

"Hayır, son kurşunumuza kadar savaşacağız."

Ama iş işten geçmişti, kapı ardına kadar dayandı. Erkek, kadın, kucaklarında bebekleriyle kadınlar, askerler, koskoca bir insan dalgası kabardı, Hasse'nin üzerinden aştı ve onu da birlikte sürükleyerek sokağa taşıdı.

Eller havaya kalktı, havada beyaz bayraklar sallandı.

Ruslar.

Biri, "*Starşe* kim? " diye sordu.

Adam, komutanın kim olduğunu, sığınağı böyle canını dişine takarak kimin savunduğunu öğrenmek istiyordu. Soruyu ikinci kez tekrarlamasına gerek kalmadı. Birden Hasse'nin çevresinde bir boşluk oluşuverdi. Herkes geri çekilmiş, onu ortalıkta bırakmışlardı. Bir Kızıl Ordu askeri yumruğunu kaldırdı, Hasse'ye indirdi. Az önce soru soran da tabancasını çekti, düştüğü yerden doğrulmaya çalışan Hasse'ye çevirdi ve boynundan vurdu. "Al bakalım, dedikten sonra kadınlara döndü: "Kadınlar çocuklar evlerine gitsinler." Geride kalan askerlerle sivillere ise, *"Nu daway!"* dedi.

Namlusu henüz tüten tabancasıyla Kanalı, Reichstrasse 96 yönünü gösterdi.

"Tam istediğimiz gibi bir yer. Ortadaki boşluk eşsiz bir atış mevzii olur, çevredeki ağaçlar da siper."

Bu söz ağızdan çıkar çıkmaz gerçekleştirildi.

At üzerindeki batarya komutanı, 122 no.lu hastanenin bahçe kapısından girdi. Arkasından başçavuşla santimlik iki "howitzer" taşıyan erler geliyordu. Hastanenin bahçesindeki boşluğa gelince askerler "howitzer"leri indirdiler. Onlar gerekli hazırlıklarla uğraşırken, hastane başhekimi Dr. Theysen yanında görevli başçavuşu ve nöbetçi çavuşu ile çıkageldi.

"Bir yanlışlık yaptınız sanırım, yüzbaşım."

"Yanlışlık mı?"

"Ne yaptığınızı sanıyorsunuz? Duvarlardaki kızıl haç işaretlerini görmediniz mi? Göze çarpacak kadar büyüktür."

"Şimdi işler değişti bayım. Savaşın ne demek olduğunu bilmiyorsunuz siz."

"Hastanede iki bin yaralı var. Kızıl haçın güvencesindeyiz. Buraya asker sokamayız."

"Biz silahlarımızı buraya yerleştiriyoruz, işte o kadar."

Başçavuş söze karıştı. Yüzbaşının hesabını görmeye hazır bir hali vardı. Ama önce nöbetçi çavuşa döndü. "Buradaki yaralılara hiç aldırmıyorlar galiba."

"Bırak başçavuşum, şimdi çözümleriz bu işi." Başhekimle yanındakiler hastaneye girdiler. Dr.Theysen hemen telefona sarıldı. Bağlı olduğu tümenin komutanını bulabilmesi iki saat sürdü.

"Buna hiçbir şekilde göz yumamayız generalim. Burada kızıl haçın güvencesindeyiz. Hastanedeki yaralıları düşünmek zorundayım."

"Peki öyleyse, atın askerleri dışarı."

"Bu sandığınız kadar kolay değil. Batarya komutanı küstah bir adam. Onu zorla atamam."

"Peki, kendisini telefona çağırın da ben haddini bildireyim."

Dr. Theysen, batarya komutanına haber gönderdi. Telefonun başındaki sağlık çavuşu, batarya komutanının, tümen komutanından bir güzel azar işittiğini duydu. Bu paylama sonucu, batarya hastane bahçesinden uzaklaştırıldı ve sorun böylece çözümlenmiş oldu.

122.no.lu hastane, bu kez bir başka yönden tehlikeye düştü. Lorenz fabrikasına çok yakındı. Fabrikanın üç günlük savunması boyunca hastene de fabrika çevresindeki savaş alanının içinde kaldı.

Lorenz fabrikasını hedef alan bombalar, gülleler, hatta "Stalin orgu"nun salvo atışları çoğunlukla hastanenin üzerine yağıyordu.

Hastane tıklım tıkış doluydu. Sekiz yüz yatak vardı. Ayrıca, Mariendorf'taki ve Schlageterschule'deki boşaltılan hastanelerden de bir yığın yaralı buraya taşınmış, hastanenin çeşitli koğuşlarına iki binden fazla hasta dolmuştu. Ve şimdi hastane ateş altındaydı!

Herkes bodruma indirildi. Karyolaların arasındaki boşluklara, koridora, yerlere yataklar serildi. Eldeki koşullara uygun olarak yapılabilecek ne varsa yapılıyor, ölüler bile fırsat bulunca gömülüyordu.

Ullstein kışlasından, Lorenz fabrikasından, Teltow Kanalından Berliner-strasse'den, Attila Alanı ile Gottlieb-Dunkel Köprüsü arasındaki kesimden gelen yaralılar, ya sürüklenerek ya da sedeyeler üzerinde hastaneye akın ediyordu. Muşamba önlükler takmış, kollarını sıvamış baş operatör ile asistanları, ellerinde makaslarla, bıçaklarla, testerelerle uğraşıyorlar; kopmuş damarları dikiyorlar, kemikleri kesiyorlar, etleri biçiyorlardı. Her yanı irin, soluk ve is kokusu sarmıştı. Doktorlar mum ışığında çalışıyorlardı. Stalingrad'dan, Mius'dan, Don ve Dinyeper kıyılarından, bütün Doğu cephesinden bu yana her sahra hastanesinde yaşanmış olanlar, şimdi de Berlin'in dış mahallelerinde yaşanılıyordu. Ameliyat masalarından yerlere kan süzülüyor, yerdeki kan üzerine basıldıkça çamura dönüşüyor ve hiç kurumuyordu. Operatörler ağır işçiler gibi, gece gündüz durmaksızın çalışıyorlardı. Sade kahve içerek ayakta durabiliyorlardı. Dışarda, Lorenz fabrikası alevler içindeydi. Alevlerin ışığı hastanenin duvarlarına vuruyor, yerlerde titrek gölgeler oluşturuyordu. Operatörler aralıksız çalışıyorlardı. Hemşireler de öyle. Ama geride kalanlar, memurlar, erler, hademeler, hastabakıcılar, hafif

yaralılar, kulak-burun-boğaz servisindeki hastalar koğuşlardan dışarı uğ-uyorlardı. Bu panik içindeki kaçışları ne kadar anlamsız ve boşuna olursa olsun, onlara kim hak vermez, kim bu davranışlarını anlayışla karşılamazdı? Ne var ki, ister Tempelhof'te, ister Alexander Alanında ister Führer'in özel sığınağında olsunlar, onları bekleyen yazgı her yerde aynıydı.

Dışarda yeni bir gün doğuyordu.

Yeraltı koğuşlarında ve koridorlarda ise, gündüz gece gibi karanlıktı. Her yerde mumlar yanıyordu. Her yerden iniltiler yükseliyor, her yanda insanlar ölüyordu. Ölülerin toplu olarak gömüldükleri bir mezarın üzerine bomba düşmüş, toprak yarılmış, cesetler oraya buraya dağılmıştı. Koğuşlarda ölenleri koridora bırakıveriyorlardı. Koridora dizilen ölüler giderek uzayan bir sıra oluşturuyordu. Hademeler ve ölü taşıyıcılar, artık bahçeye çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Ölüler beklemek zorundaydılar.

Ertesi gece beklenen son geldi. Çavuş bahçe kapısından koşarak geldi. "Ruslar geldi efendim," dedi. "Yetkili subayı istiyorlar."

Başhekim Dr. Theysen, yanına bisturisini aldı. Psikiyatri servisi şefi de gönüllü olarak ona katıldı. Bahçede biri subay, ikisi otomatik tüfeklerinin tetiği açıkta bekleyen asker olmak üzere üç Rus duruyordu.

"Eller yukarı!"

Dr. Theysen, sadece bisturiyi tutan kolunu kaldırabildi. Sol kolu, geçen savaşta aldığı bir ara yüzünden kımıldamıyordu. "Silahım yok," dedi.

"Sen komutan mısın? "

"Evet, askeri doktorum, buranın başhekimiyim."

Genç bir teğmen olan subay yaklaştı, elini uzatarak Dr. Theysen'i selamladı ve "Gelin," dedi.

Gelin ... başka bir söz söylemedi, Başçavuşla psikiyatr Dr.Schott orada kaldılar. Üç Rusun başhekimleriyle birlikte bahçeyi boydan boya geçişlerini bahçe duvarında t... 'ların açtığı bir gedikten çıkıp top ateşleriyle bölünen gecenin karanl 'na dalışlarını seyrettiler.

Dr.Theysen, birkaç saat sonra yine Ruslarla birlikte döndü. Kapıda nöbetçi çavuşla başhekim yardımcısı yaşlı bir binbaşı kendisini karşıladılar. Dr.Theysen, hastanedeki Dr.Schott ve öteki doktorlar ile karısına ve oğluna haber göndererek döndüğünü bildirdi. "Herr Wegemann, her şeyden önce ne kadar silah varsa hepsi toplanacak," dedi. Dr.Theysen yalnız kalmak istiyordu. Dezenfekte servisine gitmeyip kendi lojmanına yürüdü.

Odasına gelince, ışık yakmadan açık pencerenin önüne gitti. Yıldızlı bir geceydi. Hava ılıktı. Düş gibi güzel bir bahar gecesiydi. Demek savaş onu aşmış gitmişti. Hastane, unutulmuş bir ada gibi cephe hattının gerisinde kalmıştı. Sokaklardan akın akın geçip gidiyorlardı. İleri hatlar Reichstrasse 96'ya, Berliner Chaussee'ye ve Birlinerstrasse'ye ulaşmıştı. Doktorun penceresinden bir taş atımlık uzaktan Howitzer'ler, tanklar, piyadeler, panzerler geçiyordu, şehrin merkezine doğru ilerliyordu. Sonu gelmez bir yılana benzeyen bu upuzun dizi öylesine kalabalıktı ki, caddeye sığmıyor, yan sokaklara taşıyordu. Arızalanan arabalar ya da önleri tıkandığı için ilerleyemeyen otomobiller yolun ortasında bırakılıyor, beklenmeden yola yayan devam ediliyordu. Başhekim lojmanının bulunduğu ıssız sokakta ve karşısındaki parkta da arabalar duruyordu. Ağaçların altında kamp ateşleri görünüyordu. Parkın duvarına gölgeler vuruyordu. Yanmış evlerin yıkık duvarları ve bacaları, uzaktaki patlamaların ışığıyla aydınlanıyordu. Dr.Theysen, çarpışma seslerinin daha önce havaalanı yönünden geldiğini duymuş ve ağaçların arasından gelirken topların ağzından çıkan alevleri görmüştü. Yol boyunca makineli tüfek takırtıları ve yaylım ateş yüzünden kendini yere atmış, sonra koşmuş, sonra tekrar yatmış ve yanındakilerle birlikte hastaneyi bulmuştu.

Şimdi yorgunluktan düşecek gibiydi ve ertesi günün getireceklerine dayanabilmek için dinlenmesi gerekiyordu. Ama gözüne uyku girmiyordu.

Pencerenin önünde duruyordu. Aşağıdan bir silah sesi duydu. Pencerenin dibine biri yığıldı. İkinci bir kurşun sesi. Biri dalıa, bu sefer bir kadın öne düştü, başını kaldırıma çarptı ve hareketsiz kaldı. Bir kibrit ışığı parladı, söndü. Biri sigara yaktı. Ağaçların altındaki ateşler sönmeye yüz tutmuş, belli belirsiz bir parıltı kalmıştı. Gece, umursamazlıkla sigarasını tüttüren adamı ve ağaçların altındaki gölgeleri örtüyordu.

Theysen pencereden çekildi. Önceden hazırladığı mumu yakmadan yatağına uzandı. Az önce terkedilmiş apartmanlardan birinin bodrumuna götürülmüş, orada güzel Almanca konuşan bir binbaşı tarafından sorguya çekilmişti. Sorgu sırasında, yüksek rütbeli bir subay da yanlarındaydı. Bu, kır saçlı, dinç, er üniforması giymiş bir generaldi. General, bodrumdaki lambanın arkasına gölgeye çekilmişti. Ama sorguya çekilen adamın yüzünü görebilecek bir yerde duruyordu.

Sorgu kısa sürmüştü. Sorgunun kısa oluşu anlamlıydı. Hastanenin devir teslimini konuşmuşlardı. Binbaşı, Dr.Theysen'e parti üyesi olup olmadığını, ne kadar zamandır başhekim olduğunu ve Doğu cephesinde bulunup bulunmadığını sormuştu. Hastanede kaç yatak, kaç yaralı olduğunu, yaralılardan kaçının yürüyebilecek durumda bulunduğunu, hastanedeki yaralılar ve görevliler arasında kaç tane partili olduğunu öğrenmek istemişti. Ayrıca hastanedeki donanımı, stokları, özellikle ameliyat malzemelerini ve ilaçlarını sormuştu. Son olarak da, "villa" diye tanımladığı başhekimin evini, evde kaç oda olduğunu ve eşyaları sormuştu. Sonra er üniforması giyen general tek söz söylemeden kalkıp gitmişti. Theysen'in, Rus işgalindeki bölgeden yalnız başına geçemeyeceğini söylemesi üzerine, onu buraya getiren iki askeri yanına katmışlar ve geri göndermişlerdi.

Theysen bir ara daldı. Sonra silkinerek uyandı ve açık duran pencereye doğru döndü. Karşıdan "Stalin orgu"nun salvoları geliyordu. Tempelhof havaalanının üzerinde gülleler patlıyordu. Tüfek sesleri geliyordu. Havaalanının alınması için yapılan çarpışma kızışmış, salondan çevredeki yıkıntılara yayılmıştı. Theysen'in penceresinin altındaki kaldırımda, az önce düşen adamla kadın yatıyordu. Nereden gelmişlerdi acaba? Panige kapılmış, kaçmış ve kendilerini namluların karşısında bulmuş olmalıydılar. Yerde hiç kıpırtısız yatıyorlardı. Duvarlarda gölgeler titreşiyor, uzaktan uzağa silah sesleri duyuluyordu. Yıldızlar kaybolmuştu. Hava zifiri karanlıktı. Yangınlardan, patlayan barutlardan gökyüzüne bir duman yükseliyor, bu bulut bir insan biçimini alıyor, eli kolu olmayan bu gölge kocaman bir orağı sallayarak şehrin üzerine iniyordu.

Theysen ertesi sabah uyandığında, akşamki sallanan orak görüntüsü gözlerinin önündeydi. Nöbetçi çavuş başucunda duruyor, başhekim yardımcısı Dr.Khlhammer de kapının önünde bekliyordu. Theysen, soyunmadan yatmıştı. Çizmelerini giydiği anda hazırdı. Çizmeleri çamurluydu. Dr.Theysen, bir akşam önce bodruma, sorguya götürülüşünü anımsadı. Theysen, Kohlhammer'i çağırdı. O da uyumamışa benziyordu.

Kohlhammer, "Odanızda iki komiser sizi bekliyor," dedi. "Sabırsızlanıyorlar. Üstelik birtakım değişiklikler oluyor, önemli değişiklikler."

Kuşkusuz öyle olmalıydı. Her şeyden önce, hastanenin devir teslimi yapılmalıydı.

"Değişiklikler mi dediniz, Herr Kohlhammer? "

"Görürsünüz efendim. Bütün gece beni sorguya çektiler."

Demek Kohlhammer'i de sorguya çekmişlerdi!

Theysen, Kohlhammer'le birlikte hastaneye gitti. Odasında, deri ceket giymiş iki komiser vardı.

Değişiklikleri zaten biliyordu. :Şimdi ise bir yığın soru, daha doğrusu emir yağmaya başladı. Silahları, stokları, donanımı, koğuşları, lojman hakkında bir yığın soru sordular. Stok listeleri hazırlansın, personelin ve eldeki malzemenin listesi çıkarılsın, herkes ve her şey sınıflandırılsın istediler.

"Yataklar, sandalyeler, masalar, lambalar bir listeye kaydedilecek. Araçlar porsepsler, makaslar, aletler bir başka listeye yazılacak. Ya silahlar ';nerede? Neden toplanmadı? Çok az silah bulduk. Siz sorumlusunuz, başhekim.

Siz de sorumlusunuz Kohlhammer. Anladınız mı."

"Evet, anladım."

"Silah arayacağız. Eğer bulursak, işiniz tamamdır. Dan, dan!" Eliyle tabanca çekermiş gibi yaptı. "Hastaneyi de ateşe vereceğiz. Anladınız mı? "

Komiserler, Dr.Kohlhammer'i de alarak gittiler. Theysen, yardımcısı Binbaşı Wegeman, sekreteri ve başçavuşla odada kaldı.

Theysen, "Şimdi kolları sıvayıp işe girişin bakalım." dedi.

Görünüşe bakılırsa, Ruslar Kızılhaça ,saygı gösterecekler, fazla ilişmeyeceklerdi ve Dr.Theysen bu tutumun değişmesine yol açacak bir olay patlak vermesin diye elinden geleni yapacaktı.

"Silahlar nerede? "

Tuvalete atılan ya da toprağa gömülen silahların dışında, ne kadar silah varsa toplandığını söylediler.

"Böyle olmaz. Saklanın silahlar da ortaya çıkarılmalı. Herr Wegemann, siz derhal bu işle ilgilenin. Çavuş, bütün servislerdeki doktorlara ve asistanlara kendilerini görmek istediğimi haber verin."

"Bu olanaksız efendim."

"Neden? "

"Çünkü doktorların bir çoğu burada değil."

Doktorların kimi sorguya çekilmek üzere odalardan birinin önünde duruyor, kimi de sokakta bekliyordu. Doktorlar, erkek hastabakıcılar, pijamalı ya da don gömlek yaralılar koğuşlardan zorla çıkartılmışlardı ve

saatlerdir buradan gönderilmek üzere sokakta bekliyorlardı.

"Peki öyleyse, önce silah işini çözümleyelim."

Yapılacak ikinci iş, envanter çıkarmak ve hastanedeki herkesin (özellikleri belirtilerek) listesini hazırlamaktı.

Theysen, sekreterine döndü, "Daktilo bilen birileri gerek. On kişi, hatta yirmi kişi buluverin lütfen, Fraulein Vindler," dedi.

Elinde resmi mühürlü kağıt bulunan bir Rus içeri girdi. Elli kilo tereyağı istiyordu. Sonra biri daha, sonra bir üçüncüsü daha mühürlü kağıtlarla odaya daldılar. Hepsi de bir şeyler istiyordu. Ellerindeki kağıtların gerçek olup olmadığını da, kağıtlarda ne yazdığını da kimse bilmiyordu. Ne var ki, gelenler kağıtlarla birlikte silahlarını da çektikleri için, istediklerini yerine getirmekten başka yapılacak şey yoktu.

"Bu nedir Fraulein Vindler? "

Theysen'in masasının üzerinde birkaç mektupla, saçı sakalı kesilmiş yaşlı bir adamın resmi duruyordu.

"Bu Berlinerstrasse'deki ölülerden birinin üzerinden çıkmış. Ölüler listesine geçecekmiş. Boynundan vurulmuş bir binbaşı. Hermsdorf'ta akrabaları varmış."

Yeniden Ruslar geldi.

Sonra levazım dairesinin muhasebecisi geldi.

"Eldeki malzemenin listesini çıkarttınız herhalde."

"Hayır, henüz çıkartmadık."

"Zamanımız dar. Listenin hemen hazırlanması gerek."

"Liste bir işe yaramayacak ki."

"Biliyorum, yüz kilo tereyağ eksik."

"İki yüz kilo oldu bile efendim. Gelin de görün efendim. Depoları yağma ediyorlar. Canlarının istediğini alıyorlar, bir o kadarını da ziyan ediyorlar." Gerçekte, hastane bir tabur komutanı tarafından korunuyordu. Kapının önüne nöbetçiler dikilmişti. Yine de sokaktan bir yığın insan içeri dalmanın yolunu buluyordu. İki büklüm insanlar, kan ter içinde suratlar, paramparça olmuş kurşuniye çalan kahverengi üniformalar her yana sızmıştı. Koğuşlar, alçıya alınmış bacaklarla, can çekişenlerle doluydu. Hastaneye dalanlar bütün odalara girip çıkıyorlar, güvensizlik duygusu içinde çevrelerine bakıyorlardı. Hemşirelere tecavüz edilmesi söz konusu olamazdı. (iki yüz kişiye bir hemşire düşüyordu çünkü). Ama mutfağı keşfettiler, depoları buldular. İçki istediler.

"İçki ver."

"Burada içki bulunmaz."

"Yalan söylüyorsun. Hastanelerde her zaman içki vardır."

"O perdenin arkasında ne var? "

"Dolapta ne var, masanın çekmecesinde ne var? "

"İçki yok."

İçki yoktu, onun icabına bakmışlardı. Ama galonlarla alkolü ve ameliyatlarda kullanılan ispirtoyu unutmuşlardı.

"İşte içki, çok içki var burada! "

Ne olacaktı şimdi? Bir bölük Rus askerinin alkol zehirlenmesiyle mi uğraşacaklardı! Ama saf ispirto vız geliyordu bunlara. İspirtoyu, kolonyayı kafalarına dikiyorlar ve banamısın demiyorlardı. Üstelik aceleleri vardı. Subayları, Rus askerlerini hastanenin koridorlarında buldular. Onlara bağırdılar, sövdüler saydılar, ellerindeki sopaları ve silahları saliayarak ordan kovaladılar. Onlar gitti, peşlerinden yenileri geldi. Bir yudum, bir yudum daha...Arkası gelmek bilmiyordu.

"Bu silah sesleri nedir? "

"Bilmiyorum efendim. Az önce yaralılardan bir yarbay, yatağında kendini vurdu. Yanındaki yatakta yatan yaralı, gürültü patırtının içinde farkına bile varmadı."

"Olmaz böyle şey!"

Nöbetçi çavuş, "Doğru söylüyorum efendim," dedi. "Yarbay, yastığını başına dayamıştı. Yarım saat önce de, dört hasta terasta yatmak istedi. Kapıyı açtılar. Dışarı çıkmalarıyla, Rus nöbetçinin onları vurması bir oldu." Silah sesleri yakınlaştı, bahçe kapısının hemen dışından geliyordu.

"Yaralıların, nakil emrini beklediği yerden geliyor sesler. Bir yığın insan da birikmiş onları seyrediyor. Seyredenler yaralılara yaklaşınca, nöbetçi ateş ediyor."

Odaya bir asteğmen girdi. Elinde bir çamaşır sepeti vardı. Tabacasını sallayarak, herkesin kol saatini istedi. "Komutanlığın emri, bütün saatler iki saat içinde toplanacak."

Theysen, çamaşır sepetini aldı ve Binbaşı Wegemann'a uzattı. Binbaşı rütbesindeki bir Rus askeri doktoru içeri girdi, başhekimi selamladı. Odayı çepeçevre süzdü. Duvarda Hitler'in resmini, onun yanında da Felmareşal Hindenburg'un resmini gördü. "Kötü adam, Hitler kötü," diyerek bir sandalyeye çıktı, resme uzandı, ama resmi kırmayıp sadece ters çevirdi. Hindenburg için bir şey söylemedi. Tannenberg

savaşını ve Masuria bataklıklarında iki yüz bin Rusun gömüldüğünü bilmediği belliydi.

"Bu iyi adam, resmi kalabilir," dedi.

Binbaşı gittikten az sonra, komiserlerden biri öfkeyle odaya girdi. "Hiçbir şey yapılmıyor. Kimsenin bir şey yaptığı yok...Beş dakika daha bekleyeceğim, sonra herkesi sokağa atacağım," dedi.

"Yapılmayan nedir? Kimi sokağa atacaksınız? "

Ağır yaralılarla dolu iki koğuşun boşaltılmasını istiyordu. Yaralı Rus askerleri buraya getirilecekti. Hastanenin toprak üstündeki koğuşları boştu, ama burada yatak yoktu. Yaralılarla dolu sığınak koğuşlarının da boşaltılması isteniyordu.

Theysen, "Bununla ben ilgileneceğim," dedi. Ama tam kapıdan çıkacağı sırada, bir akşam önce kendisini sorguya götüren genç teğmenle burun buruna geldi.

"Hemen sorguya gideceksiniz."

Dr.Theysen geri döndüğünde, akşam olmak üzereydi.

Bahçe kapısının önünde, yürüyebilen, yaralılarla hastabakıcıların bir bölümü hâlâ bekleşiyordu. Theysen, doktorların ve bakıcıların işlerini hızlandırmaları için emir getirmişti. Ağır yaralıların sedyelere konulup Rus kamyonlarıyla doğu yönünde bilinmeyen bir yere taşınmalarına henüz sıra gelmemişti. Hafif yaralıların koğuşlarına dönmesine de izin verilmişti.

Theysen, ağır yaralıların yattığı sığınak koğuşlarını boşaltmak emri almıştı. Hastaneye gelince, önce odasına gitti. Odasına giderken, çarşafları, eşyayı, kitapları yağmalayan Ruslarla karşılaştı. Artık resmi kağıt gösterme gereğini duymadan talana girişmişlerdi. Tıbbi araç gereçleri alıyorlardı. Theysen bu kadarına göz yummamaya karar verdi. Ama boşunaydı. Theysen'in tek başarısı tıbbi malzemenin listesini yaptırtmak ve öteki eşyanın yağmalanışının tersine bunların sistematik biçimde el değiştirmesini sağlamak oldu. Komutanlığın emriyle kol saatleri nasıl sistemli toplanmışsa, tıbbi araçlar da öyle toplandı.

Bu arada saatler de toplanmış getirilmişti. Theysen odasına girince çamaşır sepetinin yarıya kadar dolu olduğunu gördü. İçinde sadece saat değil, madalyalar, armalar, rütbe işaretleri vardı. Altın ve gümüş saatlerin arasında bir de altın Parti rozeti duruyordu. Saatlerin toplanması için tanınan iki saatlik süre çoktan dolmuştu. Theysen, kendisi yokken olanları araştırdığı sırada saatleri almak için bir subay geldi. Bir yüzbaşı.

Oysa daha o sabah aynı adam teğmen rütbesinde değil miydi?

Yüzbaşı eli tabancasında içeri daldı ve, "Saatler, saatler!" diye bağırdı. Theysen, çamaşır sepetini gösterdi. Yüzbaşının havası hemen değişiverdi.

"Aferin, iyi adamsın sen," diyerek cebinden bir şişe votka çıkardı ve masanın üstüne koydu. Öteki cebinden de bir şişe kolonya çıkardı.. Theyse'nin karşı koymasına fırsat bırakmadan, kolonyayı her tarafına püskürttü.

"İyi adam, çok iyi adam!"

Theysen, bu övgüyü hak ettiğinden kuşkuluydu. Ama ne yapabilirdi? Başhekim ya da Rusların taktıkları adla "Komutan" olarak, yağmacılarla işbirliği yapar duruma düşmüştü. Çamaşır sepetiyle odadan çıkan yüzbaşının arkasından baktı. Tam o sırada kapıda bir teğmen belirdi. Bu, hiç kuşkusuz sabah gelen teğmendi.

"Saatler."

"Alıp götürdüler."

"Alıp götürdüler mi, bu ne demek? "

İş ciddiye binmişti. Teğmen bağırıp çağırdı, tabancasını çekti. Theysen, çeliğin soğukluğunu boynunda duydu. Gerekirse ölmeye hazırdı, ama böyle saçma sapan bir şey için ölmek istemezdi. Bu kadarı fazlaydı artık. Theysen kendini kaybetti ve o da bağırmaya başladı.

Theysen'in bağırması işe yaradı.

Rus, Theysen'e sabotör diye bağırmasına rağmen, onu daha sonra öldüreceğini söyleyerek önce saatlerin nereye gittiğini öğrenmek istedi. Durumu anlatmak zordu, üstelik teğmen sarhoş olduğu için söz anlamıyordu. Sonunda ne olduğunu kavrayabildi. Theysen'i de beraberinde sürükleyerek odadan çıktı. Bir süre araştırdıktan sonra, koridorlardan birinde Theysen Rus yüzbaşıyı tanıdı. "İşte şu, bisikletli olan!" dedi. Yüzbaşı, hastane koridorunda bisiklete binmeyi öğreniyordu. Teğmen, binbaşının üzerine atıldı ve bisikletten indirdi. Sonra tabancasını yüzbaşıya doğrultarak onu koridor boyunca kovaladı, merdivenlerden indirdi, bahçeye çıkardı. İki subayın bahçeye çıkmaların dan sonra olanlar, Theysen'i şaşkına çevirdi. Yüzbaşı dört beş adım koşmuştu ki, bir kurşun sesi duyuldu ve yüzbaşı teğmen tarafından vurularak cansız yere serildi. Bir yüzbaşı, belki askerlerinin başında fırtınaları, yoklukları, düşman ateşini aşarak Berlin'e muzaffer kumandan sıfatiyle girmiş bir yüzbaşı. Yarım saat boyunca ispirtoyla kafa

çektikten, saat dolu bir çamaşır sepetini aldıktan ve hastane koridorlarında bisiklete bindikten sonra, kumların üzerinde cansız olarak yatıyordu. Hiç beklemeden uygulanan bir infaz, üstelik sarhoş bir teğmen tarafından...

Theysen yürüdü, evinin önüne geldi. Evin çevresi tepeleme yüklü kamyonlarla, özel arabalarla, hafif tanklarla, çeşitli araçlarla doluydu. Evin kapıları ardına kadar açıktı. Üniformalı ve sivil giysiler içindeki Ruslar-çoğu deri ceketliydi-ortalıkta dolaşıyordu. Kutular, sandıklar, halılar, hatta resimler getirmişlerdi ve bunları eve taşıyorlardı. Bu arada bir bölük üniformalı kadın geldi. Bunlar, Theysen'in daha önce gördüğü iri yarı kadın polislere benzemiyorlardı. Bunlar gençti, gerçi kadın polisler de gençti, ama bunlar iyi giyinmişlerdi, zarif görünüşlüydüler. Ayaklarında güzel çizmeler, omuzlarında deri çantalar (kiminde üç çanta birden) vardı. İçlerinde binbaşı rütbesi taşıyan birinin kırmızı boyalı, uzun tırnakları vardı ve kara kağıtlı bir sigara içiyordu. Yüzü pudralıydı. Pudra beceriksizce sürülmüştü. Teni, gün ışığı görmeden çalışan işçilerinki gibi kuru ve renksizdi. Kadın elindekileri bir askere verdikten sonra, Theysen'in önünden geçti. Theysen de içeri girmek istiyordu. Ne de olsa burası kendi eviydi ve içerde birtakım özel eşyalarıyla kağıtları vardı. İçeri girmek zordu. Deri ceketliler her tarafı tutmuştu. Bunlar subaydı, içlerinde yüksek rütbelileri de vardı. Ama Theysen bu adamların iyi niyetli olmadıklarını çok geç fark etti. Neredeyse eve girmek üzereydi. Tırnakları boyalı kadın önünde yürüyordu. Merdivenlerde olduğundan da uzun boylu duruyordu. Kadın geriye doğru yarım bir dönüş yaptı, sigarasından bir soluk çekti ve Theysen'e baktı. Theysen sadece meraklı biriydi, ama bu kadarının bile canını kaybetmesine yeteceğini biliyordu. Biri Theysen'i kolundan tuttuğu gibi içeri çekti. Salonda bir masa duruyordu. Masanın başında silahlı bir subay oturmuştu. Önünde kağıt kalem vardı. Burası cezaevlerinin kayıt odasına benzemişti. Theysen'in az sonra öğreneceği gibi, karşısındaki subay şu sırada evine taşınmakta olan Gizli Servistendi. Dışardaki baykuş gözlü, bozuk ciltli kadın ise, aşırı makyajlı öteki kadınlarla birlikte Gizli Serviste soruşturma yapmakla görevliydi.

Berlin'in öteki ucunda. Oranienburg'dan Kuzeye doğru uzanan yol üzerinde Hermsdorf mahallesi vardı. Buradaki bir sıra viilanın yanında dümdüz yollar göze çarpıyordu. Bu yollarda kırmızı kiremitli, önlerinde

ufak bahçeleri olan, köknar ağaçları arasına serpiştirilmiş minicik evler vardı. Bu mahallede birkaç bin kişi otururdu. Her gün Berlin'e gidip gelen işçiler, emekli memurlar, tezgâhtarlar, küçük esnaf, öğretmenlerden oluşan bir topluluktu. İçlerinde Hasse adında bir de Profesör vardı.

Yaşlı Hasse'nin yıldızı kendisiyle olmadığı gibi, bütün dünya ile de barışık değildi. Dünyada doğru sözlü, dürüst, namuslu, güçlü ve kendilerini bir dava uğruna feda etmeye hazır pek az insan kaldığına ve bunların da gün günden azaldığına inanıyordu. İşler kötüye gidince, herkes canını kurtarma derdine düşüp kaçıyordu. Berlin'li hemşerilerini bile tanıyamaz olmuştu artık. Eski Berlinliler gitmiş,yerine sinirli, soğuk, çevresindekilere yardım etmekten kaçınan insanlar gelmişti. Kimse ağzını açamıyordu. Yanılıp bir şey söyleyecek olsalar, karşılarındaki insanlar gırtlaklarına yapışıveriyorlardı. Bombardıman çetin bir sınavdı ve herkes sınavı başarıyla veremiyordu. Gerçi olanlar korkunçtu, koskoca şehirler haritadan silinmişti. Bombalanan yerlerden gelen göçmenler, çözülmenin zehirini her yana taşıyorlardı. Öyle yoğun heyecanlar duyulmuş, öyle büyük acılar yaşanmış, öylesine paniğe kapılınmıştı ki, bütün bunlar da Churchill'in marifetiydi. Bu adamı, akılsız propagandalarla ciddiye almak yerine gülünçleştirmeye çalışmışlardı. Bu Churchill, gerçekten insan kılığına girmiş seytanın ta kendisiydi. Ve onun gibi birinin elini kolunu sallayarak ulu orta konuşması,1918'de olduğu gibi bizi dize getireceğini söyleyerek halkına umut vermesi akıl almaz bir çılgınlıktı. İnsanın aklı başında olmalıydı. Profesör Hasse böyle düşünüyordu.

Her neyse, bunlar tatsız düşüncelerdi.

Günlerden 22 Nisan 1945'ti. Berlin çevresindeki çemberin daralmaya başladığı, Rusların Zossen'in geride bırakıp Teltow kanalına vardıkları gündü. Rusların Herzberg sığınağı dışındaki apartmanlarda kaldıkları ve Kuzeye Oranienburg'a doğru ilerledikleri pazardan bir gece önceydi.

Profesör Hasse, aynı zamanda oturma odası olarak kullanılan mutfağında, başını ellerinin arasına almış oturuyordu. Masanın mermeri tablası, uzaktaki sesleri duyan ve kaydeden bir araç haline gelmişti. Masa sürekli titriyordu. Profesör Hasse, bir gün önce bunun farkına varmış, ama kendisine öyle geldiğini sanmıştı...Bu akla yakın bir açıklamaydı, ne de olsa yanılsamalar çağında yaşanılıyordu. Önemsiz konularda olduğu kadar, önemli sorunlarda da yanılsamalar egemendi. Resmi propaganda her zaman doğrudur ve görüş ayrılıkları hoş karşılanamaz diye düşündü profesör. Örneğin Roosevelt, Churchill,

Tahran ve Yalta konularında resmi propagandadan ayrılan kendi görüşleri bile geçerli sayılmazdı. Çoktan hazırlamış olduğu konferansları-Kuzeydoğu Ordu Komutanlığından ve Tölz'deki SS-Junker Okulundan çağırmışlardı kendisini-ertelenmiş, gerekçe olarak" genel durum" gösterilmişti. Önce dört hafta ertelenen konferans sonra dört hafta daha geriye atılmış, sonunda da sonsuza bırakılmıştı.

Ukalalar, korkaklar!

Neyse, aldırmamak gerekti bunlara.

Uzaktan gelen sesler, sarsılan masa tablası yanılsama değildi. Hasse, bunların yanılsama olduğuna inanamazdı artık. Ayağa kalktı, bahçeye çıktı. Ta uzaklardan, ufkun ötesinden gürültüler geliyordu. Seslerin yönünü kestirmek kolay değildi. Bunu yapmak için, Oranienburg'dan Bernau üzerinden Rüdersdorf'a kadar bir yarım ay çizmek ve yüz seksen derecelik bir alanı taramak gerekirdi. Hasse ise buna niyetli değildi. Tanrı yardımcımız olsun, bu gürültü insanı çıldırtmaya yeter, diye düşündü.

Hasse yeniden mutfağa döndü.

Evde tek başınaydı. Çoluk çocuğu dünyanın dört yanına dağılmıştı. Walter askere alınmıştı. Jürgen bir gençlik kampında ikinci başkandı. Almut Godesberg'de, Edda annesiyle birlikte Obersdorf'taydı. Sadece Wolfgang, ilk göz ağrısı, sevgili oğlu Berlin'deydi. Tempelhof Hastanesinden hava değişimi aldıktan sonra, hemen göreve koşmuştu. Hasse, oğlumun bu tutumu koltuklarımı kabartıyor, diye düşündü. Ortalık yatışınca, bu duygusunu ve bir subayın nasıl olması gerektiğini gelecekte kendisini neler beklediğini anlatan bir mektup yazmaya karar verdi. Agnes de Berlin'de kalmıştı ve Bozkurtların "Adolf Hitler" bölügünde çalışarak bir Alman kızına düşen görevi yerine getiriyordu.Annelerine gelince, onu Allgau'ya gitmeye Profesörün kendisi ikna etmişti. Bir yıl hizmetçisiz kalmanın sıkıntılarından , Ukraynalı gündelikçi kadının beceriksizliklerinden, bir yıl boyu yiyecek peşinde koşmaktan,sürekli olarak paketler yapıp bunları göndermekle uğraşmadan, sonra, kadıncağızın bir yerlere gitmesi zorunlu olmuştu. Bütün bu sıkıntılar, üzüntüler kadının çenesine vurmuş, ağzı kapanmaz olmuştu ve bu hali kendisini çekilmez yapıyordu. Profesör Hasse mahallede dolaşan bütün söylentileri bir kez de karısının ağzından sabırla dinlemek zorunda kalmıştı. Bir yığın saçmaydı bu sözler. Yüreksizlikten ve yılgınlıktan başka şeyi kanıtladığı da yoktu. Böyle bir ortamda, en güçlü insan bile

yılgınlığa düşmek tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Hasse, bu tehlikeyi göze alamazdı. Üstelik, karısının Berlin'den uzaklaşmak durumunda kalması, Goebbels'in 1943 Ağustosunda yayınladığı o panik uyandıran kararnamenin doğal sonucuydu. Kendisinin ve bütün Berlin'lilerin başına gelenler Goebbels'in yanlışı yüzünden olmuştu. Çünkü Berlin'in kısmen boşaltılmasını öngören bu kararname güçsüz kişilerin akıllarını başlarından almıştı. Çözülme zehiri Berlin'e de sıçramıştı ve giderek yayılıyordu. Her yer panik havası içindeydi. Panik, bakanlıklara da sıçramış, resmi daireler dağılmaya başlamıştı. Radyo yetkilileri bile Königsberg'e, Viyana'ya, Lüksemburg'a, Stutgrat'a kaçmışlardı. Neden sonra Führer emir vermiş, kaçanlar da bu saçmalıktan vaz geçerek geri dönmüşlerdi. O yüzden, karısı istediği yerde otursun, daha iyiydi. Bakanlık memurları böylesine budalaca davrandıktan sonra, Auguste gibi basit bir kadının makul davranması nasıl beklenilebilirdi? Kadıncağızın sinirleri bozulmuştu. Dağ havası iyi gelirdi. Üstelik o gelinceye kadar, kötü günler atlamış olur, karısı da ayakta duracak, yeniden yaşamla cebelleşecek gücü bulurdu. Profesör Hasse yalnızdı. Kimsenin tanık olmasını istemediği bir kararı uygulayacağı için, Ukraynalı hizmetçiye izin vermişti. Oturma odasındaki saat on ikiyi vuruncaya kadar bekledi. Bir süre daha oturdu. Kendi kendine, zafere her zamankinden daha çok inanıyorum, yine de ihtiyatlı olmam birtakım tedbirler almam gerek, diye söylendi. Bunları öfkeyle, ama bir yandan da gülerek yapacağım, diyerek başına eski bir kasket geçirdi, dışarı çıktı. Tasarladıkları için uygun yeri seçmişti. Eline küreği alarak bir çukur kazmaya başladı. Metodik çalışıyordu. Kazdığı çukurun boyutları 1.20 metreye 1.60 metreydi. Brandenburg'un kumlu topraklarında bile zor işti bu ve profesör zaman zaman küreği bırakıp dinleniyordu. Gece öylesine karanlıktı ki, çukurun üzerindeki koca dal bile görünmüyordu. Uzaktan gelen sesler kesilmişti. Gece, uzun süredir alışık olmadığı ölçüde sessizdi. Ruslar ilerlemişlerdi, ama çok değil. Kırmızı, mavi bayraklı haritaların başındaki yüksek rütbeliler, ne yapılacağını kendisinden iyi bilirlerdi kuşkusuz. Oder'deki Dokuzuncu Ordu,SS Birlikleriyle takviye edilip de sağ kanadını kurtarabilir ve saldırıya geçebilirse, bayağı eğlenceli olurdu doğrusu.

Hasse, çukurun dibindeki son kürek toprağı da attı.

Çukur yeteri kadar derindi. Hasse, sandığı almak için eve gitti. Sandığı önceden hazırlamış, en dibe Wolfgang'ın üniformalarını ve sivil

giysilerini, çocukluğundan kalma bir takım anısal eşyalarını koymuştu. Sandıkta yer kalınca kendi çalışma masasının çekmecelerini boşalttı özel kağıtlarını ve Tölz SS-Junker okulunda veremediği konferans dahil olmak üzere birkaç yazısını sandığın içine koydu. Çalışma odasının duvarlarında asılı, Türk savaşlarından kalma iki süvari tüfeğini ve miğferi de yerleştirdi. Bu, gerçek bir Karolin miğferi değildi, ama on sekizinci yüzyıldan kalma bir Bavyera Rumford işiydi. Hasse bunların hepsini sandığa koyduktan sonra sandığı kilitledi ve bahçeye sürükledi. Karanlık daha da yoğunlaşmıştı. Kendi elini bile göremiyordu. "Güneş doğmadan önceki en karanlık saat," dedi ve acı acı güldü. Yorgunluktan düşecek gibiydi. Ama hiç olmazsa sandığı çukura indirmişti. Sandığın etrafına keçe sardı, üzerine demir bir ızgara koydu. Üstünü tahtalarla kapattı, sonra da toprakla örttü. İşi bitmişti. "Yarın da Auguste'nin sandığını ortadan kaldırırım. Kendimi koyvermeyeceğim, gücümü kaybetmeyeceğim," diye aklından geçirdi. Gecenin en karanlık saati, gerçekten de güneşin doğmasından hemen öncedir. Nasıl olmuşsa bu sefer sivri akıllı Goebbels sadece akla değil, yüreğe de sıcak gelen bir benzetme yapmıştı. Hasse eve dönerken, yürümekten de çok sürükleniyordu. Yorulduğu zamanlar hep olduğu gibi, göğsüne bir sancı girmişti. Biraz dinlense geçerdi. Bombardıman uçakları gelmediği ve neredeyse sabah olacağı için, Hasse rahat rahat soyunma lüksünden yararlandı. Hemen hemen tamamen boşalmış çalışma odasında, pijamasıyla dikildi. Çarpık bacakları, düzeltilmemiş sakalı, çıplak göğsünü kaplayan bembeyaz kıllarıyla öylece duruyor, doğacak günü bekliyordu.

Uzaktan gümbürtüler duyulmuyordu, ama bir başka ses vardı.

Silah sesi, hem de oldukça yakından geliyordu!

"Hurraaa..."

Neydi bu?

Silah öylesine yakından atılıyordu ki, bahçedeki ağaçların dalları çıtırdıyordu. Horozlar öttü. Nereden çıkmışiarsa birkaç kaz bahçeden koşarak geçti. Arkalarından da kurşuni-kahverengi bir gölge koşuyordu. Koşan adam, kaçan kazlara toslayınca neredeyse düşecek gibi oldu. Doğruldu, elindeki koca silahla birlikte bir çitin arkasında gözden kayboldu.

Bir Rus muydu acaba?

Bir mucize, bir muamma.

Olamazdı böyle şey. Hem Oranienburg'da ve Ruppiner Kanalı

boyunda barikatlar vardı. Belki Nordland tümeni daha doğuda mevzilenmişti, ama Hermsdorf, Schönfliess, Birkenwerder Fırtına birlikleriyle motorize birlikleri Oranienburg ve Ruppiner Kanalı dolaylarındaydı.

Ne var ki, az önce gördüğü adam bir Rus askeriydi ve peşinden daha başkaları geliyordu. Çitin arkasından yeni gelenler göründü. Ana yoldan bölük bölük asker yan sokaklara sapıyor, birer turist merakıyla kırmızı kiremitli evleri süzüyorlardı. Demiryolunun öte yanından ise silah sesleri duyuluyor, motorize birliklerin havalandırdığı toz, ıssız yan sokaklara kadar geliyor ve evlerin damlarına iniyordu.

Bu ne bir bölüktü, ne bir tabur. Kuzeyden gelen koskoca bir orduydu. Berlin'in Kuzey sınırında Bernau, Oranienburg ve Eberswalde saldırısını yöneten General Bersarin'in piyadeleri ve tankları geliyordu. Hermsdorf, bir hedef değil, sadece yol boyunda konaklanan bir mola yeriydi. Ertesi gün bütün çevreyi işgal etmiş olacaklardı.

Rusların Hermsdorf'a gelişlerinin üzerinden bir gün bir gece geçti. Sonra bir gün bir gece daha geçti ve üçüncü günün sabahı güneş doğdu. Parlak bir bahar sabahıydı. Belediyenin üzerinde kızıl bayrak dalgalanıyordu. Okula kurmay heyeti yerleşmiş, postane, istasyon ve öteki tüzel ve özel yapılar diğer birliklerin yerleşme yeri olmuştu.

Sokakta atlılar dolaşıyordu. Ara sokaklarda park edilmiş sayısız bisiklet, kamyon, özel otomobil ve çiftçilerin römorkları duruyordu. Bahçe parmaklığı kırılmış, çitler ezilmişti. Bahçede koşumsuz atlar geziniyordu. Sakallı Kazaklar, ellerindeki uzun kırbaçlarla atların arasında dolaşıyorlardı. İçlerinde Kazak başlığı gelincik gibi al al yanan iri yarı biri vardı. Bitişikte evin bahçesine iki tank park etmişti.

Bir trampet sesi duyuldu.

"*Dadya, dayı bey...*" Gelincik rengi kalpaklı Kazak eski bir resimden fırlamış bir Viking savaşçısına benziyordu. Hasse, adamın seslendiğini duyunca merakla evden fırladı.

"*Dadya*, çabuk içki getir."

"Getirdim ya."

"Daha getir!"

"Kalmadı artık."

"Yalan söyleme moruk, yakında cennete gideceksin!" Dev yapılı adam öylesine bir nara attı ki, bahçedeki atlar bile kulaklarını diktiler. Adam diretiyordu.

"Ben gördüm, bir şişe daha vardı."

Hasse gidip şişeyi getirmek zorunda kaldı. Ne kadar içki varsa hepsini vermiş, sadece bu şişeyi saklamıştı. Bunu, zafer gününe, oğlunun eve dönüşüne ayırmıştı. Oğluna ayırdığı içkiyi bir başkasının içtiğini görmek kötü bir işaretti. İri kıyım Kazak, şişenin ağzını tekerleğe vurarak kırdı ve kafasına dikti. Ancak yarısını mideye indirdikten sonra, şişeyi arkadaşlarına uzattı. Bu veda içkisiydi.

Adamlar başıboş dolaşan atların peşinden gittiler, yakaladılar. Kimini gemlediler, kimine eyer taktılar. Bitişikteki tankların motoru çalıştı. Trampet bir kez daha çaldı ve yataklar, yorganlar, giysiler ile Hasse'nin Acem halısını yüklenmiş atlarla arabalar yola koyuldu. O sırada inanılmaz bir şey oldu. Adamlardan biri, düzgün durmayan, direnen, tepinen bir denk vurmuştu sırtına. Bu, hemen hemen çıplak denilebilecek, saçları uçuşan bir kadındı. Asker, kadını havaya kaldırdı, tankın üzerindeki bir başka asker de kadını aldığı gibi tankın içine tıktı.

Hasse kadını tanır gibi oldu. Tanıdığından kuşkusu yoktu, ama bir türlü gözlerine inanamıyordu. Nasıl olurdu böyle şey? Tank yola düştü, arkadan ikincisi hareket etti.Yayalar, atlılar ve arabalar yoldan çekildi. Yayan, arabayla, atla...şarkılar söyleyerek, bağırıp çağırarak yürüdüler. Hasse, gelincik kırmızısı kalpağı, tankın kara gövdesini o kargaşada bir kez daha gördü.

Sonra terkedilmiş kamp yerinde sarsak adımlarla dolaştı. Çimenlerin arasına boş şişeler, süprüntüler, yırtık giysiler, eski bir asker çizmesi atılmıştı. Hafif hafif esen rüzgar, ezilmiş otları dalgalandırıyordu.

Bu ne mucizeydi, ne düş.

Üstelik geçip gitmemişti de, yeniden geliyordu.

Rusların gidişinden sonra gelen ilk konuk ve Hermsdorf'un öteki kesimlerinden aktarılan haberler, işin bu kadarla bitmeyeceğini doğruluyordu. Belediyedeki kızıl bayrak yerinde duruyordu. İstasyon ve demiryolu müdürlüğü işgal edilmişti. Belediyenin önüne bir nalbant getirmişler, atları nallatıyorlardı. Her yanda subaylar ve dağınık birlikler dolaşıyordu. Hermsdorf'un şu ana kadar görüp geçirdikleri, askerlerin gelip geçici işgalinden başka şey değildi. Oysa Berlinliler çok geçmeden öğrenceklerdi ki, işin asıl kötüsü cephede savaşan askerler değil, cephe gerisinde aylak dolaşan askerlerdir. O sabah Profesör Hasse'nin kapısını ilk çalan konuk Doğu Prusya göçmenlerinden seksen bir yaşındaki

Martha'ydı. Prusya'dan buraya göç ettiğinden beri, onun bunun verdikleriyle geçiniyordu. Haftada bir kez de Profesör Hasse'nin vereceği ekmeği almak için uğrardı. Gazete olmadığı, elektriksizlikten radyo da çalışmadığı için, bu kadın en azından Hermsdorf, Frohnau ve Waidmannslust'da haber kaynağı durumundaydı. Kadının bitmez tükenmez göç hikâyeleri kaçarlarken torununun (altmış yaşındaki torununu) nasıl öldüğü, Rusların kendisini saklandığı yerden çıkartmamaları için cesedi nasıl siper ettiği, Hasse'nin artık ezbere bildiği şeylerdi. O sabah ise, Martha taze haberlerle gelmişti. Başını önemli şeyler bilen bir insan tavrıyla sallayıp duruyordu.

"İşte böyle," dedi. "Sonunda olan oldu."

"Ne oldu? "

"Ne olacak, olanlar oldu işte. İşin kötüsü herkesin gözünün önünde olması." Ne demek istiyordu bu kocakarı, yoksa Rusların kendisine tecavüz ettiğini mi ima ediyordu? Hasse'nin gözleri şaşkınlıktan faltaşı gibi açıldı.

"Kimse kurtulamadı ellerinden Profesör. Bizim sokaktakilerden hiçbiri kurtulamadı. Stackandorfların kızını görmeliydiniz. Suratına reçel sürmüş, üstüne de ekmek ufakları bulamış. Cadıya benzemişti çocuk. Ama cadı madı dinledikleri yoktu. Eteklik giyen bir yaratık olsun da, ister peri, ister cadı fark etmiyordu. Zavallı Dr. Linth fenalık geçirmiş, ölü gibi düşmüş yere. Alt katında oturan aktörün karısı anlattı. Biliyorsunuz, Linth'ler onların çatı katında oturuyorlar. Bir üst sokakta birşeycikler olmamış da, Linth'lerin sokağında da bizim oradaki gibi rezillik olmuş."

"Dr. Linth'e ne olmuş? "

"Karısını kaçırdılar."

Evet, oydu...Hasse tanımıştı onu, tankın içine tıktıkları kadın Dr. Linth'in karısıydı. Linth, hem tıp, hem felsefe doktoruydu. Yakın dostlukları yoktu. Dost olmayışlarının nedeni, Linth'in sinoloji üzerinde çalışması değildi. Zaten savaş sırasında o da daha çok tıbba yönelmişti. Ama karşılaştıkları yerde selamlaşmaktan öteye götürmemişlerdi tanışıklıklarını. Hasse, bazen Linth'in karısına rastlardı. Son olarak da istasyondan gelirken görmüştü. Genç sayılırdı. Hatta giyimine kuşamına biraz dikkat etse, zarif ve güzel bile denilebilirdi. Göze çarpan bir kadındı. Frohnau'daki Budist tapınağına gittiği zaman herkes dönüp ona bakar diye anlatırdı. Berlin'liydi, ama Şanghay'lı ya da Paris'li de olsa yine yadırganmazdı.

Evet, bu sabahki kadın oydu.

Hasse, Linth'lerle her ne kadar yakın dost değilse de, bu konuda üstüne düşen görevi yerine getirmeliydi. Yaşlı kadını nezaketle başından savdı, her zamankinden fazla bir somun da ekmek verdi. Sonra hazırlandı. Bu işi ertelememek gerekirdi.

Linth'lerin evi yarım saatlik yoldaydı. Yaşlı aktörün evini buldu. Ev sahibesi kapıyı açtı. Bu kadın, olsa olsa Martha'dan birkaç yaş ufaktı. Kocası da çoktan yetmişini bulmuştu, ama dinçti. Bu karı koca da, Hasse'nin dost çevresinden değildi, üstelik siyasal eğilimleri açısından bunlar da Linth'ler kadar kuşku uyandıran kişilerdi. Ama böyle olağanüstü bir günde, kadınla ayaküstü bir çift söz etmeden geçip gidemezdi. Ruslar bu eve de birkaç kez gelmişlerdi. Ama yaşlı karı kocaya zararları dokunmamıştı. Bunun özel bir nedeni vardı. Adam tanınmış bir sanatçı olduğu için, Komutan kendisine "koruma belgesi" denilen bir kağıt vermişti. Önce eve iki Rus gelmiş, pencereden girmişlerdi. Biri uzun, biri kısa boyluydu. Uzun boylusu kağıdı almış, sonra kısa boylusuna okumuştu. Eliyle bir paragrafı göstermiş, ikisi de katıla katıla gülmüşler, yaşlı karı kocaya anlamlı anlamlı baktıktan sonra geldikleri gibi pencereden çıkıp gitmişlerdi. Kağıt, her gelende aynı etkiyi yapıyordu. Dr. Linth'in ev sahipleri iki gün iki gece, kahkahadan dudak kıvırmaya kadar gülmenin her çeşidini, sempatiden acımaya ve sinirlenmeye kadar duygunun her türlüsünü görmüşlerdi. Ev sahibinin dediğine göre, Ruslar anadan doğma mimik ustasıydı. Sonuç hep aynı olmuş, gelenler kağıdı okur okumaz gitmişlerdi. Ne bir şey çalmışlar, ne de karısına el sürmüşlerdi. Ev sahibi bu eşsiz belgenin sırrını yeni öğrenmişti. Kağıtta şunlar yazılıydı:

"Karşındaki kocakarıya bir bakın hele. Ama fazla yaklaşma köpekoğlusu. Bu süpürge koçanı kılıklı karı(ve buna benzer başka sıfatlar) bir zamanlar bülbül gibi şakır, Ulanova gibi dans ederdi. Şimdi de Kültür Bakanlığının himayesinde. Onun için kılına dokunayım deme! Komutanın emri, geriye dön, marş mars...Bitişikte daha baliısı var."

Belge her zaman mucizevi etkisini göstermiş ve sadece bir kez gelenlerden biri bitişik eve gitmeyip Dr. Linth'in katına çıkmıştı.

Yaşlı kadın, "Zavallı Linth'in kimseyle konuşacak hali yok," dedi. "Saatlerce yerinden kımıldamadan oturup duvarlara bakıyor."

Hasse yukarı çıktı.

Linth'i, altı üstüne gelmiş odada, bir sandalyenin üzerine tünemiş ve

çevresinde olup bitenlerin farkında değilmiş gibi dalgın buldu. Bu hiç beklenmedik konuk bile, onu etkilemedi. Ancak Hasse olanları anlatırken, Linth biraz olsun kendine gelir gibi oldu. Hasse'nin hikâyeyi yeniden anlatmasını istedi. Kaçırılan kadının kendi karısı olduğundan kuşkusu yoktu. Hasse de öyle sanıyordu. Dr. Linth birden ayağa kalktı ve kapıya yürüdü. Serinkanlı olmak ve makul davranmak için kendini zorlarcasına bir an kapıda duraladı. Getirdiği haber için Hasse'ye teşekkür etti ve kendisine yardımcı olacak bir komutan arayacağını söyledi. Şapkasını almadan ve arkasına dönüp bakmadan evden çıktı.

Evet, bir komutan var olmasına vardı, ama başka şeylerle uğraşıyordu. Mallara ve ham maddelere el konulması, yıkıntıların temizlenmesi için halkın seferber edilmesi, bu işlerde kendisine yardım edecek belediye başkanının atanması gibi uğraşları vardı. Odasına birden dalıveren bu Dr. Linth, ilk soruşturmadan anlaşıldığı kadarıyla hiçbir zaman partiye girmemişti. Üstelik bir Çinli, ya da Çin temsilcisi olarak müttefiklerden sayılırdı ve bunu ister Tanrı göndermiş olsun, ister Şeytan, aradığı belediye başkanı için bundan iyi biçilmiş kaftan olmazdı. "Karınız, yok üzülmeyin. Karınız geri gelir," diye Linth'i avutmaya çalıştı. "Buluruz, onu bulamazsak başkasını buluruz," dedi. Zaten şu anda Berlin yolunda olan Komutanı ilgilendirecek böyle bir konuda kendisinin yetkisi yoktu.

Dr. Linth eve döndü.

Karısının nerede olduğunu öğrenememiş, onu kurtarmak için bir şeyler yapamamış, bunların yerine-hem de iki saat içinde-Hermsdorf belediye başkanlığını kabul edip etmemek konusunda karar vermek zorunda bırakılmıştı.

Dr.Linth, yeniden gözünü duvara dikti.

Ne var ki, karısı, kendisi ve çevresiyle ilgili kararları verecek olan, duvar değil, kendisiydi.

Yaşam, acılarla doluydu. Bir yumruk yemiş, yere yıkılmış ve kendinden geçmişti. Bu onun yazgısıydı. İlerdeki günlerde de yargılamalar başlayacaktı. Belediye Başkanı yargılamaların dışında kalırdı...insanın başını döndüren bir kargaşaydı bu. Fırtına nedensiz patlak vermezdi. Ve fırtınanın kopardığı tomurcuklar, hep kopmuş olarak kalırdı.

Dolores...o da mı dalından koparılmış bir tomurcuktu şimdi?

Linth duvara baktı, masasının üzerindeki ufak Buda heykeline

döndü, ondan bir cevap bekledi..Hiçbir cevap gelmedi.

Gökyüzü ve yeryüzü susuyordu.

Berlinliler bunu istememişlerdi. Evlerinin tutuşmuş birer mangal kömürü yatağına benzemesini, kiremitlerinin alacalı kuşlar gibi havada uçuşmasını travay raylarının kıvrılıp bükülerek gökyüzüne yükselmesini, gaz, su ve kanalizasyon borularının yerin altından fırlamasını, gökten alev alev toz yağmasını istememişlerdi. Hangi şehir Pompei'nin yazgısına uğramak ister, hangi şehir diri diri kızgın küllerin altına gömülmeyi dilerdi? Berlinliler, Voss Strasse'deki sığınakta oturan hayaleti de, yıkmak ve öldürmekten başka buyruğu kalmamış, olan o ölüm meleğini de istememişlerdi.

"İnanmıyor musun oğlum? Normal denilebilecek son seçimde-sen o zaman beşikteydin daha- Berlin'de oyların sadece yüzde 31.3'ünü alabildi, " diye anlatıyordu yaşlılar.

Yüzde 31.3 Sağlık çavuşu Wustman, böyle olduğunu kesinlikle biliyordu.

"Berlin'de aldığı oy, Köln ve Aachen dışında Almanya'da aldığı en düşük oy oranıydı. Hayır, Berlin onu hiçbir zaman istemedi, ona hiçbir zaman yetki tanımadı. Şimdi böyle bir yetkiden söz etmek, safsatadan başka şey değildir, inan bana."

Başçavuş Wustman'ın nasıl olup da anılara zaman ayırabildiği bir mucizeydi. Ne var ki, bu çılgın döngü içinde, aklının henüz başında olduğunu hiç değilse kendisine kanıtlamak için bir odak yakalaması gerekiyordu. Sığınaktaki radyo ne zaman açılsa ve Goebbels, Fritzche ya da Naumann, Alman halkının kendilerine verdiği görevden ne zaman söz etmeye başlasalar, Partinin sonuna kadar direneceğinden ne zaman dem vursalar, Wustmann, genç yardımcısı Wittstock'a dönüp anlatmaya koyuluyordu.

"Bunların tek sözüne bile inanma oğul, palavra atıyorlar. Birkaç paket sigara kalmış, şunları dağıtıver. Buradan bir tane taşıyana, iki sigara vereceksin, anladın mı? "

Wittstock sigaraları aldı ve iki sigaraya koridordaki cesetlerden birini sokağa taşıyacak adam aramaya koyuldu. Bu işe gönüllü olanlar, ayakta zor durabilen yaşlılardı. Son birkaç gündür sığınakta yiyecek tek lokma kalmamıştı. Anhalter sığınağı.

Heide, Wustmann, Stroh ve hastabakıcıları, Reistag'ın yanındaki

metrodan çıkarmışlar, Anhalter sığınağındaki sağlık merkezine takviye olarak göndermişlerdi. Buraya geleli epey zaman olmuştu. Geldiklerinden beri, sadece gaz lambaları ve yağ kandilleriyle aydınlanan koyu bir karanlığın içinde yaşıyorlardı.

Elektrik yoktu, ama radyo çalışıyordu.

Ne temiz hava, ne ışık, ne içecek su. Havalandırma çalışmıyordu. Bozulmuştu. Kimse sokağa çıkamıyordu. Erkeği, kadını, doğal ihtiyaçlarını oldukları yerde görüyorlardı. Koridor, upuzun bir lağım haline gelmişti. Kimse gitmeye niyetlenmiyor, kimse dışardaki şarapnel yağmurunu göze alamıyordu. Ama gelenlerin sonu yoktu, hafif ve ağır yaralıların içeri taşınmasının ardı arkası kesilmiyordu. Önce, hastane olarak kullanılmak üzere bir kat boşaltılmıştı, bu yetmeyince beş kat daha yaralılara ayrılmıştı. Buralardakiler ise, öteki katlara tıkış tıkış sıkışmak zorunda kalmışlardı.

Radyo çalıyordu.

Fritche, Naumann, ya konuşan her kimse, konuşmasını bitirmiş, şimdi Bozkurt yayını başlamıştı. Bu sefer konuşan Propaganda Nazırı Goebbels'ti. Nazır istifa etmiş, karısı ve beş çocuğuyla birlikte Berlin'in en derin sığınağına çekilmişti. Ama sesi, bir hayalet gibi odaya doluyordu:

"On dokuzuncu yüzyıl burjuvasının sözüm ona görkemli yapıtları en sonunda yıkılan, tahrip edilen şehirlerimizin çöküntüleri altına gömülmüştür. Avrupa'nın geleceğini yok etmek isteyen düşman, ancak geçmişi yok etmeyi başarmış, böylelikle eskimiş ve tükenmiş ne varsa ortadan kalkmıştır...Eskiyi ortadan kaldırıp temizleyen bir yıkımdır bu, devrimin sonu yoktur..."

Boşluktan gelen bir ses.

Goebbels, alt üst olmuş yaşamdan, yanlış uygulanmış tasarılardan, giderek yayılan çözülmeden, sayısız insanın ve uygarlık hazinelerinin yok edilişinden bir nihilizm felsefesi çıkarmaya çalışıyordu.

Sürekli devrim...

Tükenmiş olanı külleyen savaş...

Bozkurt programından sonra, dans müziği başladı. Davul ve saksafon eşliğinde modası geçmiş bir polka çalınıyordu. İki sigara uğruna, insan duvarının arasında sendeleyerek ilerlemeye çalışan yaşlı adamlar, arabadaki cesetlerin ağırlığı altında çökecek gibi oluyorlardı. Karanlıkta bir bebek ağlıyordu. Bir sağlık erinin elindeki damla damla eriyen yağ

kandilinin sarı ışığı, operatörün elini ve tahtanın üzerine uzatılmış yaralının açık göğsünü aydınlatıyordu. Beton duvarlar, ağır topçu ateşiyle sarsılıyordu. Wittstock, sığınağın kapısından içeri geldi ve "Kapıdaki Kızılhaç işareti gitmiş. Duvarlardaki Kızılhaçlar da kazınıyor" diye haber getirdi. Radyoda cırlak bir kadın sesi, *"Wir versaufen unsrer Oma ihr klein Hauschen..."* diye haykırıyordu. Her şey tükeninceye kadar içeceğiz, içeceğiz, içeceğiz... Bu kadarı fazlaydı artık! Wustmann, harabeye dönen Vistül cephesinde de, can çekişen Odessa'da da sinirlerini kontrol edebilmişti, ama bu sefer kendini kaybetti. Yüzü gerildi, eline ilk gelen şeyi-bir alçı forsepsiydi bu-kavradığı gibi karşıdaki odaya daldı ve radyoyu paramparça etti.

Kıyamet koptu.

Ama sığınak duvarlarından iri iri taşları söküp götüren roketlerin gürültüsü yanında, radyo sahibinin patırdısı hiç sayılırdı. Tedaviye alınamayan yaralıların iniltileri yanında, can çekişenlerin diş tıkırtıları yanında askere alınacak adam aramak için yarı ölülerin, açlıktan kıvrananların, hastaların, sakatların, yaşlıların ve çocukların arasında hışım gibi dolaşanların patırtısı yanında, radyosu gittiği için bağıran adamın sözü mü olurdu.

Sığınak, içindekilerin henüz soluk almasına, ağlamasına, hatta umutlarını sürdürmelerine rağmen, çoktan bir morga dönüşmüştü. Yan yana dizilen morglara benziyordu tüm sığınaklar. Zoo sığınağı, onun yanında Friedrichshain'deki uçaksavar sığınağı, Tirpitz boyundaki sığınak, Berlin'deki kan kırmızısı göğüne doğru yükselen birer ölüm doruklarıydı ve bu mezarlara gömülü olanlar hâlâ umutlarını kaybetmemişlerdi, daha görecekleri, çekecekleri vardı.

"Ne dedin?'

"Kapıdaki Kızılhaç gitmiş. Duvarlardakileri de siliyorlar."

Şoför Stroh da Wittstock'un sözlerini doğruladı:

"Komutan Kızılhaç işaretlerinin silinmesini emretti. Sığınak dayanır diyor."

Wustmann, elinde forsepsle kapıya koştu. Bir operatör, bir başka doktor, başka bir sağlık birliğinin başçavuşu, Anhalt istasyon komutanının çevresinde toplanmışlardı. Komutanın tek kolu ve tek bacağı vardı. Yarım adam sayılırdı. Koyu renk saçları başına yapıştırılarak taranmıştı. Çukura kaçmış gözleri parlıyordu. Takma kolunun demir çengelini masaya vurarak, "Size son defa söylüyorum.

Sığınak savunma sisteminin bir parçasıdır," dedi.

"Neyi savunduğunuzu sanıyorsunuz, komutanım, ne demek istiyorsunuz? Şehrin göbeğindeyiz. Çevremizde evlerden başka şey yok."

Yarbay neyi savunduğunu bal gibi biliyordu. Reich Şansölyeliğine, Führer'in sığınağına geliş yollarından birini savunuyordu. Çevresindeki itiraz seslerine aldırmadı. Telefonu açtı. " !Mutlaka, mutlaka, mutlaka..." diye haykırmaya başladı. Neyin mutlaka yapılması gerektiğini kendisi de bilmiyor gibiydi. Çevresine bakındı, sonra aklına geldi: "Uçaklar nerede? Mutlak uçak göndermelisiniz. Rus tankları sığınağa yaklaşıyorlar," dedi.

Sonra operatöre ve sağlık memurlarına döndü: "Çıkın buradan, kendi işinize bakın. Sığınak hemen boşaltılsın. Yaralılarla siviller çıksın buraadan."

"Boşaltılsın mı? Nasıl, nereye? Dışardaki şarapnel ve ateş yağmurunun altına mı çıksınlar? "

"Tartışma istemem. Boşaltılacak, işte o kadar. Boşaltılma için resmi emir de getireceğim."

Wusttmann, "Bu cinayettir!" diye haykırdı. Neredeyse Komutanın üzerine atlayacaktı. Yanındakiler Wusttmann'ı tuttular, odaya götürdüler.

"Doktor bu cinayettir."

Baş operatör Dr. Heide, düşünme yeteneğini kaybetmişti. Bir yandan yaraları dikiyor, kırık kemikleri ayıklıyor, bir yandan da gözleri kapanıyordu.

"Wir versaufen unsrer Oma ihr klein Hauschen...
ihr klein Hauschen,
ihr klein Hauschen,
für die erste,
für die zweite,
für die dritte Hypothek..."

Barones, başlangıçta kavalyesi olan inse uzun SS subayını, kendisine belirli bir uzaklıkta tutmak istedi, ama subay baronese sıkı sıkı sarıldı. Aralarında Hitler ve Bormann'ın yaverlerinin, muhafız subaylarının, özel sekreterlerin, sebze diyeti uzmanının, Fraulein Manzialy'nin, Hava Generali Erhard Christian'ın karısı Gerda Christian'ın telefon memurelerinin de bulunduğu kalabalıkta SS subayları ile kadınlar dans

edip duruyorlardı.

Hava sıcaktı. Salon, sigara dumanından mavileşmişti. Vantilatörler çalışıyordu. Duvar diplerine sıralanmış masalarda, sandviçler ve mezeler duruyordu. Bunların yanı sıra sigaralar, purolar, içki ve kahve vardı. Dışarda bomba patladığı zaman, beton yapı sarsılıyor ve masaların üzerindeki kadehler şıngırdıyordu.

Radyo sustu. Yerine bir gramofon getirildi. Biri İngilizce plaklar getirdi ve, " İnsanı kızıştıran bir müzik," dedi.

Sonra bir deniz subayı, bir denizci plağı koydu:

"Bir kız seviyorum,
Neden bilmem,
Tütün çiğner,
Rom içer.
Kaldırın şunu, sarsın şunu,
Kaldırın şu mavili kızı..."

Burası, İkinci SS kışlasının yeraltı labirenti içinde bir salondu. Kaldırım taşlarının çok altında, her birinin kendine yeterli oksijeni ve ışığı bulanan beton hücreler uzanıyor; her sığınak oturma salonlarıyla, mutfaklarıyla, yemek odalarıyla, nöbetçi odalarıyla, yatak odalarıyla kendi başına bir dünya oluşturuyordu. Ve Parti başkanı Bormann'ın sığınağı, Reich Şansölyeliğinin altındaki sığınak, Propaganda Nazırlığının altındaki sığınak, Birinci ve İkinci SS kışlalarının sığınakları...hepsi çeşitli koridorlarla bu yeraltı dünyasının merkezi olan Führer sığınağına bağlanıyordu.

Bu sığınaklarda yaklaşık bin kişi yaşıyor, atlı muhafızlar kol geziyor, yakın ve uzak çevreyi kontrol ediyordu. Bu bin kişi uyuyor, yiyor, içiyor ve ölüme yaklaştıkça daha yoğunlaşan, daha edepsizleşen, daha şehvetlenen alemler yapıyordu.

"O" ne kadar çökmüş görünüyordu, tanınmayacak hale gelmişti. Bormann, Burgdorf, Jodl, Keitel, Krebs ve bütün ötekiler...o dalkavuklar, sahtekârlar, asalaklar, ne hale getirmişlerdi onu. Bu kötü yaratıklar, onu bir gölgeye indirgemişlerdi.

Hepsini yakmak gerekirdi...

Onların yakılması, bir sağlık sorunu olmaktan öteye de geçmezdi üstelik. Ama artık iş işten geçmiş, plandan vazgeçilmişti.

"Hayır, istemem."

Adam başını salladı, istemediğini belirtti. Smokinli garson, ançuezli sandviçlerin, Strasbourg kaz ciğerinin ve istakozun bulunduğu tepsiyi yandaki masaya götürdü. Adam, mezeleri de, çeşitli içkileri de istemedi. Önünde bir fincan sade kahve duruyordu. Fincan boşaldığı zaman, adam ikinci bir kahveyle konyak istedi.

Birkaç masa ötede Borgdorf oturuyor, kadehleri peş peşe yuvarlayarak sarhoşluktan cam gibi parlayan gözlerini karşıya dikmiş bakıyordu.

"Kaldırın şunu, sarsın şunu
kaldırın şu mavili kızı,
Blacky geldiğinde
kaldırın şunu."

İnsanı kızıştıran müzik. Su gibi akan şarap. Patlayan şampanya şişeleri. Daktilo kızlar, birer Baküs Tanrıçası oldular. Gövdelerine yapışık üniformalarıyla SS subayları çevrelerini görmeden bakıyorlardı.

Çok genç bir kavalye, Barones von Varo'nun kulağına, "Bugün devriye gezerken," diye fısıldayarak anlatmaya başladı. O gün, askerleriyle birlikte devriyeye çıkmıştı. Şimdi, bir yandan o gün olanları anımsıyor, anlatıyor, bir yandan da gözlerini yummuş, kadının gövdesinden yükselen iç gıcıklayıcı kokuyu burnuna dolduruyordu. "Yeter artık, savaş bitti. Artık savaşmanın anlamı yok, dedi karşıma çıkan adam. Tabii, kendisine gereken dersi verdiğimi tahmin edebilirsiniz, madam. Hainlere yapılacak tek şeyi yaptım ve herifi yakındaki ağaca astım."

Von Varo, dinlemiyordu bile.

Genç subayın sözlerini hiç duymamış gibi, "Bugün bir kerecik dışarı kaçtım, Tiergarten'e gittim, her yanda bahar vardı..." dedi.

"Peki ya top ateşi? "

"Hiç aldırmadım. Sokaklar bomboştu. Berlin sadece bana aitmiş gibiydi.

"Hepsini yakıp yok etmeliydi bunların...

Artık bitmişti, tükenmişti, yetki olmadan hiçbir şey yapamazdı. Maden işçileri, sığınaklardaki insanlar, Alman halkı, yetkiyi onun elinden almıştı. Batı Cephesindeki bir siperde kulak misafiri olduğu bir konuşma siperde bir iki fener yandığı için, karanlıkta kimse kendisini seçememişti- evet sıradan askerler arasındaki bir konuşma, olup bitenlere yeni bir ışık tutmuş ve olayların akışını değiştirmişti. Planından vazgeçmesinin nedeni, yaşamı yanlışlarla dolu olan bu sığınağın efendisi

tarafından verilmiş emirle havalandırma borusunun çevresine dikilen üç buçuk metrelik kule değildi (bu tüy diken münasebetsizliğe de çözüm bulunabilirdi), onu kararından döndüren, sokaktaki adamın görüşleri olmuştu. Çünkü çok kişi, şaşılacak kadar çok kişi, askeriyle işçisiyle, ev kadınıyla pek çok insan hâlâ ona inanıyor, onun bu çökmüş, yıkılmış durumuna bile bel bağlıyordu. Efsanesi kendisinden uzun ömürlüydü. Cenazesine bin kişi katılır; ama efsane sürer giderdi.

Bir firavunun cenazesi sonuç bu olurdu. Oysa adamın niyeti bu değildi. Bu olay büyütülmemeli, şanlı şöhretli olmamalıydı. Sorun basit bir denkleme indirgenmeliydi. Bir kurmay heyeti toplantısı sırasında, havalandırma borusuna salınacak yeteri kadar zehirli gaz, göz açıp kapayana dek bütün bu iki yüzlü, hain komutanların üzerine çökecek, oturma ve yatak odalarına, banyolara, koridorlara, merdivenlere, Fraulein Manzialy'nin diyet mutfağına, bu yeraltı dans salonuna sızacak, içerdekileri gebertiverecekti. Bu sonuca varmak için gerekli zamanı, zehirli gazın bileşimi ve yayılma hızı belirleyecekti.

Bitti, vazgeçildi, artık bunu düşünmeyeceğim. Kendi cenazelerini kendileri hazırlasınlar, diye içinden geçirdi adam.

"Hayır, istemem. Teşekkür ederim."

Gümüş tepsili garson, adamın önünden bir kez daha geçti. Yukarıya düşen bir bomba sığınağı sarstı. Bir an bütün ışıklar sönecek gibi oldu. Dans eden çiftler birbirlerine daha sıkı sarıldılar ve onun önünden eski bir valsin temposuna uyarak döne döne geçtiler. Gramofon sustu, dans edenler melodiyi mırıldanarak danslarını sürdürdüler. İşte Gerda Christian, Frau Junge, altın saçlı Else, hepsini tanıyordu, kendisi de bu çevrenin yabancısı değildi. Berchtesgaden'deki Hitler'in köşkünde, Doğu Prusya'daki Rastenburg'da, Bad Nauheim yakınlarındaki Kartal Yuvası'nda, kısacası firavun nerede toplantı yaptıysa, hep aynı gözdelere, aynı yarana, aynı sekreterlere ya da onların yerine gelenlere, yakında cehennem'e yolcu olacak bütün bu insanlara rastlamışı. Hepsini tanıyordu, kendisi de onlardan biriydi. Ama Birinci Gözde olduğu zamanlar bile ötekiler gibi olmamış, göze girme yarışına ve entrikalarına karışmamıştı. Özel bir çaba göstermeden ve sadece dürüst olduğu, kendisine verilen her görevde güven kazandığı için göze girmişti ve şimdi verilen emirlere binbir kez karşı gelmesine rağmen yine de gözdeydi. Ama artık kendi yıldızı, Efendisininkiyle barışık değildi.

Bir şeyler kurabildiği, teknik ve idare sorunlarla karşı karşıya kaldığı sürece, ayakları sağlam toprağa basmış, yaptığı işin insanca bir emek olduğuna inanmış ve yaratıcı bir insan olarak dünyanın kurulmasına katkıda bulunduğunu düşünmüştü. Efendisinin yeni bir dünya kurma yeteneği kendisine yeterli görünmüş, efendisinin kişiliğindeki eksik yanları ve çevresinin kusurlarını görmezden gelmiş ve sayısız kurbanlar karşısında iki gözünü birden kapamıştı. Piramitler de iniltilerle, acılarla ve kamçının şaklamasıyla kurulmamış mıydı? Açılan her kanal, balta girmemiş ormanlardan geçen her demiryolu, her liman, onları yapanların kemikleri üzerine kurulurdu. Geriye gözle görülür, elle tutulur olarak sadece binlerce yıldır duran piramitler, okyanusları bağlayan kanallar, ülkeleri birleştiren demiryolları, otoyol köprüleri kalırdı. Bu yapıtların yaratıcısını ve bunların yapımında verilen kurbanların çokluğunu, uygarlığın başarıları haklı gösterirdi. Ne var ki, bu kez verilen emir, yapmak değil, yıkmak emriydi. Köprüleri uçurmak, kanalları barajları, demiryollarını, fabrikaları, şehirleri yıkmak, verimli toprakları çoraklaştırmak, bütün kaynakları kurutmak, Pirenelerden Finlandiya'ya kadar uzanan topraklar üzerindeki bütün ülkeleri yakıp yıkmak emriydi...Bunu haklı gösterebilecek ne vardı, insanın dünyaya kendisinden bırakacağı ne kalmıştı, kısacık ömürden geriye ne bırakılacaktı?

Hiçbir şey...

Führer karargahından korkunç emirler yağıyordu ve kendisi bu emirleri yerine getirmekle yükümlüydü. Ne var ki, kendisi de yeterince güçlüydü. Kendisine bağlı resmi daireler ve koca bir memurlar ordusuyla, ordu yüksek kademelerindeki yakın dostlarıyla, Prag, Brüksel ve Paris'teki genel komutanlıklarda sağladığı etkiyle, irtibat subayları ve şaşmaz ajanları aracılığıyla, verilen emirleri etkisiz kılabilecek karşı emirler verme gücündeydi. Böylelikle Belçika'da ve Fransa'nın kuzeyinde nice maden ocağını, fabrikayı, Hollanda'da nice kanalı, Finlandiya'da nikel madenlerini, Balkanlar'daki cevher yataklarını ve Macaristan'daki petrol yataklarını kurtarmıştı. Wieringer denizindeki koruyucu duvarların yıktırılmasını engelleyememiş, tarıma elverişli büyük bir toprak parçasının tuzlu sular altında kalarak işe yaramaz duruma gelmesini önleyememişti. Hiç yerinde oturmaz, çökmekte olan imparatorluğun bir ucundan ötekine sürekli dolaşırdı. Ve nereye gitse, o yıkıcı, o yok edici

kolun darbesini indirmek üzere havaya kalkmış olduğunu görürdü. Binlerce kez yıkımı engelleyebilmiş, bir o kadarını da önleyememişti. Şehirler yıkılmış, köprüler sulara gömülmüştü. Yollar sanayi kuruluşları paramparça edilmişti. Bütün bu yıkıma dur diyemeden seyirci kalmıştı. Kayıtsızlığın giderek artması karşısında, büsbütün çaresiz duruma düşmüştü, çünkü tüm ülkeye yayılan yazgıcı hava, bakanlık propagandasından kaynaklanıyordu. Bu ortamda bir dilekçe yazdı. Şöyle diyordu: "Savaş, askeri ve ekonomik yönlerden kaybedilmiştir. Eğer ulusun bütünüyle yok olması istenmiyorsa, insanların yaşamlarını sürdürebileceği bir maddi temel korunmalıdır."

Bir zamanlar Firavun gibi güçlü oluşunun yanı sıra kendini insanlığa adamış insan sever büyük ülkenin kurucusu, sanatın koruyucusu Obersalzberg'deki evin neşeli efendisi olarak gördüğü adamı, şimdi dipsiz bir uçurumun kıyısındaki hayalete benzetiyordu. Bu adam, kendisini yanına çağırtmış ve köpük içindeki ağzından şu sözler dökülmüştü: "Savaş kaybedilirse, ulus da batacaktır. Bu yazgının önüne geçilemez. Bu nedenle, en ilkel düzeydeki yaşam için bile bir temel düşünmeye gerek yoktur. Tam tersine, yaşamı sürdürmek için bir temel düşünmek yerine, bu ulusu kendi elimizle yok etmek daha iyidir. Hak güçsüz olduğunu gösterdi, gelecek artık güçlü Doğu halklarının olacaktır. Üstelik, savaştan sonra sağ kalanlar da beş para etmez., çünkü bütün iyiler, işe yarar olanlar davaları uğruna ölmüş olacaklar."

Adam, çılgın hayaletin bu sözlerinden sonra karargâhtan uzaklaştırılmış, resmi görevlerinden alınmıştı, ama tutuklanmadığı ve gerek orduda, gerek iş adamları arasında güçlü dostları olduğu için, o delinin kendisine yönelteceği darbeleri savuşturabilecek durumdaydı. Almanya'nın üzerine çöken kahredici dalgayı hareket noktasından kırmaya, Avrupa'yı yıkan adamı ve bütün çevresini ortadan kaldırarak bu belayı yok etmeye karar verdi. Ne var ki, (kendisinin bile hâlâ kurtulamadığı) "Führer" havası daha ağır bastı ve verdiği kararı uygularsa Alman halkının bir odaktan yoksun kalacağına, böylelikle askeri ve toplumsal bir kaosa düşeceğine ve mutlak bir yok olmaya hızla yöneleceğine inanarak tasarısından vazgeçti.

Firavun bir kez daha çağırttı onu ve bu gidişinde Firavun'u ölümün eşiğine gelmiş olarak gördü. Yazgının gelip çattığı bu saatte, yetenekli yöneticileri birer kumarbaza, doktorları katile, bilim adamlarını bilim

sahtekarlarına ve koca bir ulusu manyaklar sürüsüne dönüştüren o donuk, gri-mavi gözlerin büyüsüne bir kez daha kaptırdı kendisini. Çılgınlığın etkisinden kurtulmuş, genel deliliğe kendini kaptırmamış ve halkı çılgınlıktan kurtarabileceğini düşünmüş olan bu adam, bir kez daha büyüye kapıldı. İkisinin kendi kafası doğrultusunda gidişi, ikisinin de kendi görüşlerinden başkasına inanmayışı, aralarında bir bağ kuruyordu. Firavun ile kuracağı ülkenin mimarı arasında, bir çeşit kardeşlik bağı vardı. Biri teknolojik bir sihirbazdı, öteki ise...batmak üzere olan bu adamın etkisini yeniden canlandıran, gözlerindeki ateşi yeniden tutuşturan, bakışlarına bu güçü veren neydi? Albert Speer bunu anladı.

Olan olmuştu. Albert Speer, girdabın dibini gördü. Bir an içinde, göz açıp kapayıncaya kadar geçen sürede, karşısındaki adamda balta girmemiş ormanlar çağından tarih öncesi çağlardan gelen, insanın atası diye bilinen o ilkel hayvanı gördü. İlkel biçiminden çoktan çıkmış olan bu insan soyunun kökeni, artık tükenmişti. Toprağın içindeki solucan bile, geceleri sığ sularda yüzen ringa balığı bile kendine özgü fosforlu bir ışık saçardı. Oysa bu sönmüş volkanın üzerine düşen ışık, bir boşluk bir hiçlik denizinde yüzüyordu. İşte olan buydu.

Goebbels, onu istediği kadar Attila ile, Cengiz Han'la karşılaştıradursundu. Speer gerçeği yakalamış, karanlıkların ötesinden gelen ve yine karanlık ufuklara doğru giden pusulasız gemiyi görmüştü. Speer, insanca bir şefkat duydu ve bağışlandı. Sığınak Tanrısının ağzından çıkan her söz, kin ve intikam saçarken, oluk gibi akan kanlar onu kurbanlara doyurmazken, Speer bağışlandı. Sığınağın tanrısı Speer'i bağışlarken öte yandan da bir köprüyü uçurmak istemeyen sekiz subayı idam ettiriyordu. Speer'in suçu onlarınkinden bin kat fazlaydı, onun başkaldırışı bin kat daha güçlüydü, yine de bağışlandı. Bu olay, koltuğa serilmiş boş çuvala benzeyen adam kadar gerçek dışıydı. Bağışlanan ve göze yeniden giren Speer'in ağzından döküien sözler de aynı derecede gerçek dışıydı. Speer, görevinin başından ayrılamayacağını, Führer'inin kendisine her zamankinden çok güvenmesini söylüyordu. Söylenen sözlerin önemi yoktu, çünkü iki adam arasındaki anlayış çok daha derinden, insan beyninin bilinmeyen tabakalarından kaynaklanıyordu. Speer, katmerli başkaldırılarından sonra görevine iade edildi ve yetkilerini yeniden kazandı. Ne var ki, sığınağın alacakaranlığından patlamalarla dolu gerçeğe döner dönmez, bu yetkilerini olanca gücüyle

yıkım dalgasını yok etmek için kullanacaktı. Bunu hükümdarın çöküşü izledi.

Reich Şansölyeliğinin bahçesinde, Speer'in ortadan kaldırılmasını gerekli gördüğü belgeler yakılıyordu. Führer'in maiyetinden Güneye ve Kuzeye kaçmış olanlar, komutayı ele geçirmeye hazırlanıyorlardı. Göring değilse de Himmler, zaten yıkılmış olan adamı öldürmeyi amaçlayan bir tertibe katıldı. Speer, büyük miktarda patlayıcı maddenin saklanmasını emretti. Hamburg'da plaklar doldurttu ve bu plaklarda halka yıkımla ilgili bütün emirlere karşı gelinmesi, Hitler'in ölümünden sonra ulusun yaşamını sürdürebilecek bir temeli korumak gerektiğini düşünmesi için çağrıda bulundu ve derhal teslim olunmasını istedi.

Speer bu konuşmayı yaptıktan sonra, bunun yayına hazır olarak bekletilmesini sağladı, o an için yapabileceği her şeyi yaptı ve görevlerinden ayrılmaya karar vererek Berlin'e döndü. Sığınak, kendisini dayanılmaz bir biçimde çekiyordu. Oraya son gidişi, içinde onmaz acılar bırakmış ve o güne kadar uzak durduğu o ikiyüzlülük ve yalan batağına doğru çekmişti. Speer, yeni başkaldırılarını itiraf etmek için oraya gitmek gereğini duyuyordu. Tutuklanmayı bekliyordu ve ceza olarak ölümü kabullenmeye hazırdı. Arabayla Rechlin'e kadar gidebildi. Ondan sonra karayolundan ilerlemek olanaksızdı. Speer bir planöre bindi, Gatow'a indi, orada bir başçavuşun komutasındaki "Fieseler" uçağına aktarma yaptı ve uçaksavar toplarının gülleleri arasından uçarak Brandenburg kapısı yakınlarında yere indi.

Ve işte sonunda oraya varmıştı. Çoktan soğumuş sade kahve fincanını önüne koymuş oturuyordu. Sekiz saattir sığınakta bekliyordu. Tutuklanmamıştı, özgürdü, dilediği yere gidebilir, bomba ve top ateşi yağmurunun içine dalabilirdi. Hitler'in karşısına geçmiş oturmuş, çevresinde Bormann, Goebbels, Ribbentrop, Krebs ve kendi yardımcıları Schaub ile Guensche olduğu halde, emirlere yeniden nasıl karşı çıktığını, yetkisini nasıl kullandığını anlatmıştı. Bormann suratını asmış oturuyordu. Bormann da, maymun kılıklı Goebbels de, idam mangasının ateş sesini şimdiden duyuyor gibiydiler. Krebs kayıtsızdı. O idam hükümlerinin yerine getirilişini seyretmeyi artık kanıksamıştı. Krebs'in baş kukla rolünü oynadığı bu ülkede, şişeden boşalan şarap gibi oluk oluk kan akmıştı. Ama oradakilerin beklediği hiçbir şey olmadı. Efendileri görülmemiş bir serinkanlılık içindeydi ve uzun süredir olmadığı ölçüde insanca davranıyordu. Speer'in izlenimi bu oldu.

Emirlerine karşı gelinmesi artık onu ilgilendirmiyordu. Speer'e gidebileceğini söyledi. Sonra Eva Braun kendisini kabul etti. Doğup büyüdüğü Bavyera'daki parlak güneşin ışıklarına benziyordu Eva Braun. İşi başından aşkın bir köy öğretmeninin kucaklamalarına, sevip okşamalarına biçilmiş kaftan olan bu basit, bu acınası kızcağız, on bir yılını hayaletin yanında tüketmişti. Artık sinirleri iyice bozulmuş, yıkılmıştı. Speer'e, kafasında Tanrılaştırdığı adamın çöküşünü ve bu çöküşü izleyen kargaşayı anlattı. Yeraltı labirentlerinde yoluna devam eden Speer, bu kez de bir başka önemli kişiyle karşılaştı. Merdivenlerden inerek kendisine doğru yürüyen bu kadın, zarif, incecik, genç kız gibi olmasına karşılık, tam altı çocuk anasıydı. Merdivenin dönemcinde, kadının geçebilmesi için Speer durup ona yol verdi. Kadın, ışıltılı gözleriyle Speer'in selamına karşılık verdi ve yanındaki SS muhafızına gülümsedi. Çocuklarından beşi koşarak peşinden geliyorlardı. On iki yaşındaki Helga ile dokuz yaşındaki Helmut, basamakları ikişer ikişer atlıyorlardı, ufaklar da arkalarındaydı. Konuğu oldukları ve şu anda yanına gittikleri "Adolf Amca'nın onuruna hepsinin adı "H" harfiyle başlıyordu-Helga, Helmut, Hölde, Hedda ve Heide.

"Adolf Amca" her şeyi geride bırakmış gibiydi. Pusulasız tekne, çoktan sınırı geçmiş, kara bulutlara girmiş, canavarlarla, iskeletlerle, yosun kaplı gemi kalıntılarıyla dolu bulanık sularda gidiyordu."Adolf Amca" her şeyi geride bırakmıştı ve "Özel yaşamı olan bir kişi" gibi davranabilirdi artık. Çevresine bir yığın çocuk topladı, onlara pastalar, çörekler verdi. Sabahın ikisinde Gerda Dardanowski-Christian ile Frau Traudl Junge'yi kavalyelerinin kollarından sıyırıp yanına çay içmeye çağırttı. Çay içerlerken bir yandan bisküvi yiyor, bir yandan da yoksul biriyken nasıl Avrupa'nın hâkimi olduğunu anlatıyordu. Hâkimi olduğu dünya ise çoktan yıkılmıştı ve bombalarla sarsılan toprakta açılmış koca bir çukurdan başka şey değildi.Korkunç bir görüntüydü bu, öldürülecek hiçbir şey kalmamıştı! Bu durumu da kendi yaratmıştı. Doğal olmayan yaşam biçimi, yirmi sekiz çeşit iğnesi ve ilacıyla Dr. Morrell ve o lânet olası, o çılgın, o kibirli, o yaltaklanan çevresi yaratmıştı bu durumu. Geriye tükenmiş, çürümüş boş bir tekneden başka şey kalmamıştı. Albert Speer, bir keresinde kuşatılmış, yıkılmak üzere olan bir şehirde kırk sekiz saat kalmış ve orada kadın erkek herkesin, koca bir yaşamı doldurabilecek şeyleri bir geceye sıkıştırmak için, Azrailin soğuk soluğu altında ne çılgınlıklar yaptığını görmüştü. Şimdi burada da aynı şeyi

görüyordu. Kadınların teni ipek giysilerinin altında buram buram tütüyordu. Gözlerinde doğal olmayan ışıltılar vardı. Şarap su gibi akıyordu. Moreli ile uyarıcı ilaçları ortada yoktu. Onun yerine gelmiş olan Dr. Stumpfenegger'in aynı derecede başarılı olup olmadığı belli değildi. Hoş, zaten uyarıcı ilaçlara da gerek yoktu. Yaklaşan ölüm, en etkili uyarıcı oluyordu. Kadınlar, SS subayları, muhafızlar, şoförler, yazıcılarla dolu İkinci SS sığınağı, o barbar gramofon müziğiyle, sıra sıra odaları ve koridorlarıyla, zıp zıp zıplayan kızışmış tavşanlarla dolu bir kümese benziyordu.

Boş gözlü sarhoşlar da vardı. Burgdorf oradaydı. Karşısında Bormann oturuyordu. Büyük suçlarıyla birbirlerine bağlanmışlardı. Rommel'e zehiri götüren ve intihar etmekle idam mangasının karşısına dikilmek arasında bir seçim yapmasını söyleyen kendisi değil miydi? Evet, arkadaşları ondan nefret etmekte haklıydılar. "Benim için söylediklerinde haklılar. Ben de kendi kendime söylüyorum. Bunların söylenmesi gerek. Zayıf davrandım, aptallık ettim, beni maşa gibi kullanmana göz yumdum. Ama sen...sizler kendinizi sefahat alemlerinde tükettiniz, çaldınız çırptınız, Almanya'yı talan ettiniz..."

"Pekâla, pekâla, şimdi işi kişiliğe dökmeyelim..."

Ve ta dipte, kümesin efendisi, asalak takımını çevresine toplamış, ıhlamur içiyordu. Parlak geçmişinden, aydınların dönekliğinden, Alzaslının bağlılığından söz etmediği zamanlar, tutuyor beceriksiz generallerine SS'lerin ihanetine ya da genel olarak halkın kötülüğüne ve aptallığına öfkeleniyordu. İşte o zaman sabotörlerin, rehinelerin ve tutsakların kanına susuyordu.

Burası tam bir deliler evi, ruh doktorları için tam bir gözlem kaynağıydı. İçiyorlar, cümbüş yapıyorlardı ve anlamsız bakan gözlerinde Azrail'in tırpan salladığı görülebiliyordu. Zıplıyorlar, sıçrıyorlar, ölesiye danslediyorlardı. Bir an bakıyordunuz, sonlarının geldiğini biliyorlardı, bir an sonra hiçbir şey bilmiyorlardı. Ölümün bir karabasan gibi kendilerini atlayıp geçeceğine inanıyorlardı. Çılgındı bunlar, üstelik bu çılgınlıklarını haklı gösterecek hafifletici nedenler de yoktu. Kan içerek buraya varmışlardı ve şimdi de içiyor, zıplıyor, dans ediyorlardı. Köturüm edilmiş bir Avrupa'yı arkalarında bırakmışlar, Almanya'ya göz göre göre kıymışlar, şimdi de Berlin'in ümüğüne çökmüşlerdi.

Albert Speer ayağa kalktı...özgürdü, istediği anda gidebilirdi. "Fieseler" uçağını, Brandenburg kapısının yakınlarında bir boşlukta

bırakmıştı. Bomba sesleri yavaşlamış, uzun aralıklarla duyulur olmuştu.

Speer, bir kez daha arkasına döndü baktı.

Sahnede kuklalar vardı ve perdenin kapanması yaklaşmıştı. Kuklalar, oyunun sonunun geldiğini hem biliyorlar, hem bilmiyorlardı. İktidarın, gücünü tüketmiş ellerden alınabileceğine hâlâ inananlar vardı. Bormann ve çevresindekiler öyle düşünüyorlardı. Speer, birkaç saat önce Bormann'ın bütün kurnazlığını kullanarak, orada bulunmayan (ve iktidarı ele geçireceğine inanan) rakibi Meraşal Göring'i nasıl bir kenara itmeyi başardığına, Göring'in rütbesinin indirilmesi ve tutuklanması için emir kopardığına tanık olmuştu. Berlin'de Bormann, Berchtesgaden'de Göring, Mecklenburg'da Himmler, her biri kendi çevresinden kopuk, batmaya yüz tutmuş buz parçasının üzerinde durmuş, artık var olmayan bir imparatorluğu yakalamak için kirli ellerini uzatıyorlardı.

Speer yukarı çıktı. Çelik kapılar açıldı kapandı. Speer,kırmızı halı döşeli koridoru geçti, girişteki büyük salona geldi. Mermer ve somaki taş döşeli bu salonun yaptırılmasını kendisi emretmişti. Tavanda kocaman avizeler vardı, ama artık ışık saçmıyorlardı. Havada, patlamış güllelerden dağılan barut kokusu insanın genzini tıkıyordu ve her yan toz içindeydi. Sabaha karşı saat ikiydi. Solgun ışıkta, oradaki koltuklardan birine kıvrılmış bekleyen biri görünüyordu. Tavandan sürekli düşen alçılardan korumak için, şapkasını kahve fincanı ile konyak kadehinin üzerine kapamıştı. Speer, orada bekleyen adamın ruhunu geri istemek üzere gelmiş biri olduğunu hiç öğrenemeyecekti. Salonu ve bu gecikmiş konuğu arkada bırakarak, kırık elektrik direkleriyle, sallanan tellerle, yeni açılmış bomba çukurlarıyla dolu sokağa çıktı.

Issız salondaki adam radyoda siyasal yorumlar yapan Hans Fritzsche'ydi. Birkaç gün önce, Goebbels'in Brandenburg Kapısı yakınındaki villasında, efendisinin Almanya'ya karşı ağzını bozması üzerine sözünü kesen adamdı bu. Goebbels'in dizgininden boşanmış nefreti karşısında, Fritzsche'nin kendisini toparlaması birkaç saniye sürmüştü. Kendine gelir gelmez de şefinin peşinden koşmuştu, ama iş işten geçmiş, kapı suratına kapanmıştı. Şefiyle konuşması, onun suratını bir kez daha görmesi gerekiyordu. Şefinin az önceki patlamasının gelip geçici bir sinir krizi sonucunda mı olduğunu,yoksa -ki bu ikinci şık daha akla yakındı- gelenekleri, görenekleri ahlak kavramını ve kültürü hor gören birinin yüzünü şimdiye kadar gizleyen maskenin mi düştüğünü

kesinlikle anlamak gereğini duyuyordu. Onca zamandır kendisine örnek aldığı, bağlılıkla, hayranlıkla ve özveriyle peşinden gittiği efendisinin gerçek yüzünün bu olup olmadığını öğrenmek gereğini duyuyordu.

Ne var ki Propaganda Nazırlığındaki makam koltuğu boştu. Hans Fritzsche sadece kapalı kapılarla ve dilsiz telefonlarla karşılaştı. Brandenburg Kapısının oradaki evin çevresini defalarca dolandı. Kepenkler sıkı sıkı örtülüydü, ortalıkta kimseler görünmüyordu. İkinci gün akşama doğru, villadan iki ufak otomobilin hareket ettiğini gördü. Kendini göstermeyecek biçimde duvara yapıştı ve ikinci arabada aradığı adamın karısıyla çocuklarını seçti. Arabaların Voss-Strasse'ye saptıklarını gördü. O sırada Tiergarten'de, Rusların uzun menzilli toplarından ilk gülle patladı. Terk edilen villanın kapıları artık kapanmayacaktı. Bahçe kapısı, evin giriş kapısı, iç kapılar, çekmeceler, dolaplar...her şey açıktı ve oraya buraya sandıklar atılmıştı. Fritzsche, kendisini santral memurelerinin, daktiloların, muhafızların çığlıkları, hıçkırıkları, sövgüleri arasında buldu. "İşte bitti!" diye ağlaşıyorlardı. "Nazır gitti, ailesini Führer'in sığınağına götürdü, bir daha buraya gelmeyecek!"

Hans Fritzche, Reich Şansölyeliğine gitti, geldiğini bildirdi. Goebbels'le görüşmesi olanaksızdı. Fritsche yılmadı, yine geldi. Yaverler, onu bir zamanlar Yüzbaşı Boehlke'nin oturduğu koltuğa oturtup beklettiler. Fritsche, bir meşale gibi alev alev yanan Propaganda Nazırlığına gitti, bodrumun bir köşesine sığınarak yaşamının son on bir yılını gözlerinin önünden geçirdi. Alman dış politikası, savaşın başlaması, savaşın gidişi ve amaçları, hepsi bir anda gerçek dışı ve gerceğe aykırı göründü. Almanya'nın o büyük gürültülerle propagandası yapılan barışçı niyetlerinin, Avrupa'nın göbeğinde bir hukuk ve düzen örneği olarak Büyük Almanya'yı kurma düşlerinin boş bir balondan öteye geçmeyeceği düşünülebilir miydi? Savaşın amacı konusunda neden açık seçik bir cevap alınamamıştı? Müttefikler, savaşan ülkelerin halklarına bir Atlantik Antlaşması sözü vermişlerdi. Alman propagandası ise, "Avrupa'da Yeni Düzen Kurmak"tan öte bir vaatte bulunamıyordu. Bu anlamı belirsiz bir slogandı, neden somut bir anlam yüklenmemişti bu slogana? Fransızlara ve Doğudaki, Batıdaki bütün halklara, kendilerinden ne istendiği niçin açıklanmamış ve boyuna sözü edilen "Avrupa Magna Charta"sı neden gerçekleştirilmemişti? Son on iki yılın tarihi, yakaladığı sihirli balıktan önce başını sokacak bir ev, sonra bir şato, sonra saray isteyen, kral imparator ve ardından Tanrı olmayı

dileyen, bunca hırs üzerine gök gürültüleri, şimşekler arasında yok olup giden balıkçı masalının tekrarından başka şey değil miydi yoksa?

Radyo yorumcusu Hans Fritzsche, Şansölyeliğe bir kez daha gitti. Yani, şarapnel yağmuru altında yolun bir yanından öteki yanına geçti. Muhafızların darbederliğinden yararlanarak koridoru geçti, merdivenleri indi ve sığınağa kadar gitti. Sığınağın kapısında nöbetçilere yakalandı, gerisin geri yukardaki salona götürüldü. Yaverlerden biri yanına geldi, onunla sohbet etti, sonunda Fritzsche beklemekten usanarak çıktı. Sonra yeniden geldi, öğleye kadar, öğleden akşama kadar, akşamdan gece yarısına kadar bekledi. Ama Goebbels'ten hiç haber alamadı.

"Bir daha hiç gelmeyecek," demişlerdi. Oysa Fritzsche Goebbels'i görmek, suratına bir kez daha bakmak, on iki yıldır kime hizmet ettiğini ve ruhunu kime ipoteklediğini öğrenmek gereğini duyuyordu.

Ama yeraltı dünyasında kaybolan kaçağı görmek olanaksızdı.

Goebbels'in yerine, Devlet Bakanı Naumann çıkageldi. Beklemekten ve kafasını kurcalayan sorulardan yıkılmış adama, bu geveze bakan çenesi düşmüş kocakarıları anımsattı. Havanın sıcaklığından ve ortalıkta dolaşan dedikodulardan başka söz ettiği yoktu. Naumann'a göre, çok önemli siyasal kararlara varılmıştı. Birkaç saat, hatta belki de bir saatçik daha dayanılırsa her şey tamamdı.

Wenk'in ve Steiner'in orduları yaklaşıyorlardı ve bu iki ordu Berlin'i kurtaracaktı. Dahası, Feldmareşal Schörner'in tank birliği de birkaç güne kadar gelecek ve Oder cephesini savunacaktı. Ruslar, Berlin'in ancak çok ufak bir kesimine girebilmişlerdi. Oder hattı yeniden kurulacaktı. Fritzshce Naumann'ın geldiği gibi gittiğini gördü. Naumann, süpürgesine binmiş, Sihirli Dağın ardına giden yaşlı ve çirkin bir cadıya benziyordu. Fritzsche bekledi, bekledi... Efendisinden sadece bir haber geldi, o da yalandı. Sözüm ona, bombardıman sona erince kendisi yukarıya çıkacakmış diye haber göndermişti. Ama gelmedi. Fritzsche, Goebbels'in sadece cesedini görecekti bir daha.

Albert Speer, kendisini Gatow'dan getiren başçavuşu uçağın yanında buldu. "Fieseler" uçağı, Unter den Linden'den havalandı, Brandenburg Kapısı üzerinde bir daire çizdi. Binlerce yerinden tutuşmuş olan Berlin, kanayan bir hayvanı andırıyordu. Dumanın aralandığı yerlerde, açık alanlar ve çamura bulanmış taş yığınları dizi dizi görünüyordu. artık Berlin'de ne çatı vardı ne de kat kat evler.

Yıkıntılar denizinden, Anhalter sığınağı beton bir yığın olarak yükseliyordu. Siegesallee'yi, iki sıralı mermer heykelleri, Prusya'nın taşlaşmış tarihini geride bıraktılar. Ağaçlar yıkılmıştı, bir zamanlar süs balıklarıyla dolu havuz çöplüğe dönmüştü, havuzun kıyısında Tuaillon Amazonu gözyaşı döküyordu. Speer'in yapıtlarından biri daha duman örtüsünü yıkarak sivriliyordu, bu da beton ve çelikten bir tabut olan Zoo sığınağıydı. Uçağın çevresinde uçaksavar mermileri, patlıyordu. Hava patlayışlarla sarsılıyordu. Yıkıntıların üzerinde uçan iki kişi, daha yükseklere çıkmak zorunda kaldılar ve kara duman yığınının içine daldılar. Masmavi bir bahar göğü, sonra yeni patlamalar ve tekrar dumanların içine kaçmak gereğini duydular. Yolları bir duman adacığından ötekine uzuyordu. Arkalarında Berlin yatıyordu. Havel ve Müggel Gölü arasındaki Kuzeyde Bernim fundalıkları ile Güneydeki Teltow çam ormanları arasındaki bir avuç toprakta üç buçuk milyon erkek, kadın ve çocuk üzerlerine gelecek tufanı bekliyorlardı.

Oder'deki birliklere geri çekilme emri gelmedi. Ancak iş işten geçtikten sonra, kuşatılmış Berlin'den bir imdat çağrısı gibi gelen çekilme emri, Dokuzuncu Orduya ulaştı. O ordunun kollarından ikisi de Oder'e ve Seelow Dağlarına kadar püskürtülmüş olan "Courmark" ve Netherlands" tümenleriydi.

Felkenhagen'den Scharmützelsee'ye giden yol ile Markisch-Buchholz ve Halbe dolaylarındaki bölge, dört beş gün süreyle yürüyen bir mezarlığa benzedi. Daha sonra ise, burası savaş tutsaklarının toplanma ve sevkedilme yeri durumuna geldi. Bu, "Führer Sığınağı"ndan emredilen son "stratejik hareketler"den birinin sonucuydu.

"Yürüyen mezarlık" deyimi, Yüzbaşı Boehlke'nin Raymond amcaya yazdığı mektuplardan birinde kullandığı tanımdı. Yüzbaşı Boehlke, "Courmark" tümeninde kalmış ve gücünü çoktan tüketen tümenle birlikte düşman hatlarını yararak geri çekilme harekâtına katılmıştı. "Ne kadar haylıymışsınız amcacığım, gerçekten felçli bir durum var ve biz de bunun içindeyiz, can çekişmeye bizim de katılmamız gerekiyor," diye yazıyordu Boehlke. "Bundan kaçış yok. Üstelik, kim nerede olursa olsun fark etmiyor. Masanızın üzerindeki yabancı gazetelere eğilmiş olan siz, uygulayamadığı emirlerle karşı karşıya kalan general, Spandau'daki fabrikadan yedek hizmete getirilmiş işçi, ya da daha ilk gününden bu yana yerini bulamamış olan ben...sonuç hiçbirimiz için farklı değil. Courland'daki eski birliğimde de kalsam, topçu komutanımı da bulsam,

ya da kurstaki öbür arkadaşlar gibi Graudenz, Königsberg veya Breslau üzerine paraşütle de atılsam sonuç yine aynı olacaktı. Her yan yıkıntılar içine ve girdabın içine çekilen kim olursa olsun, nerede olursa olsun, aynı tepkiyi gösteriyor."

"Cephenin bizdeki kesimini size daha önce anlatmıştım. Lietzen ile Falkenhagen arasındaki demiryolu, yani Doğu cephesinden geriye kalan son toprak parçası, nehrin kenarında uzanan bir uçurumdan başka bir şey değildi. "Courmark" tümeni oradaydı, arkadan "Netherlands" tümeni geldi. Biraz daha kuzeyde, 20 Temmuz olaylarında nam salan Remer'in komutasındaki bir tümen vardı. Artık liderlik diye bir şey söz konusu değildi. Neden sonra gelen geri çekilme emri, ufalmış birliklerin geri dönüp, canlarını kurtarmaları için sıradan bir izin belgesinden öte anlam taşımıyordu. Üç tümen, daha doğrusu üç tümenden geriye kalan, askerler, atlar, elde kalmış toplar, arabalar, tanklar ve donanım, on iki mil uzunluktaki daracık geçide atıldı. Bu geçit Scharmützel Gölüne açılıyor ve Beni İsrail'e geçit veren Kızıl Deniz gibi mucizevi biçimde genişletiliyordu. Çevremizi duvar gibi saran kızıl sular, bu insan çığının altında eziliyordu. Ama bu çığ, düzensiz olarak ilerliyor ve planlandığı gibi Berlin'i kurtarma rotasının dışına yöneliyordu. Güneybatıya, Scharmützel Gölüne doğru surüklendik, çığ orada bile çözülmedi. Yolda bozulan arabalar, bırakılan donanım, ölen atlar ve yol boyunca yığılıp kalan sayısız asker nedeniyle hafifleyen kitle, Scharmützel'e vardığımızda bize katılanlarla eskisinden de fazla büyüdü. Orada da, belediye otobüsleriyle cepheye sevkedilen fabrika işçileri, muhafızları ve itfaiyecilerle Jüteborg'daki deniz harp okulunun öğrencileri vardı. Ama silah, yedek malzeme ve yakıt yoktu. Her arabanın, her kamyonun deposundaki yakıt ne kadarsa, eldeki yakıt oydu.Üstelik, erkeğiyle, kadınıyla, çocuğuyla siviller de vardı. Bunlar, at arabalarıyla köylerden, yaya olarak kasabalardan gelmişlerdi. İçlerinde, Bad Saarow, Pieskow, Radlow, Wendisch-Reitz gibi bir hafta Rus işgalinde kalmış kasabalardan gelenler vardı ve bunların hepsi birliklere katılıyor, onlarla yürümeye devam ediyordu. İnsanlardan oluşmuş bu çığ, yine Güneybatı yönünde ilerliyordu. Önümuzde Rus işgalindeki Markisch-Buchholz ve Halbe vardı. İşimizin bitirilmesi için Ruslara gerek bile kalmamıştı. Öylesine sahipsizdik, yol gösterenimiz yoktu. Orman yangınındaki hayvanlardan daha geri bir içgüdüyle ve yön bulma sezisiyle nereye gittiğini bilmeden ilerleyen bölük pörçük bir yığın

durumundaydık. Doğu cephesinin savaştan yılmış askerleri, sinir bozukluğu ve tutarsızlıklar içindeydi. İlerde Ruslar var diye bir söz edilse, ya da tek bir kurşun atılsa, hepsi bir yana kaçışıyordu. Önden yürüyenler arkadan vuruluyor, niçin ve nasıl vurulduklarını anlayamadan düşüyorlardı. Ne de olsa, çığın içinde bir taş ötekini övütür, bir tahta parçası ötekini parçalar. Halbe kasabasına varıncaya kadar gerçek trajediyi anlayamadık."

"Şafakta saldırıya geçtik. "Courmark" ve "Netherlands" tümenleri arasında görüşme yapılmış, karara varılmıştı. "Netherlands" Kuzeydoğudan, biz ise Güneydoğudan ilerledik. İki tümenin arasındaki giderek daralan açıklıkta Ruslar vardı. Hedefimiz, istasyondu. Yol boyunca askerlerimizin üçte biri kırıldı. Saldırı topu topu iki saat sürdü. Hemen hemen tamamı yıkılmış kasabanın yıkıntıları arasında ve sisli bir havada çarpışmaya girdik. Ancak istasyonun önüne geldiğimiz ve göğüs göğüse savaşa başladığımız zaman, karşımızdakilerin "Netherlands" tümeninden olduklarını anlayabildik. Onlar da bizi ancak o zaman tanıdılar. "Courmark" ve "Netherlands" tümenleri, saatlerdir Tiger tankları ve ağır piyade silahlarıyla, Berlin yolu üzerinde birbirleriyle kapışmışlardı. Bunun sonucu, Rus topçuları tarafından biçilmemiz oldu."

"Berlin'e ilerlemek yerine geri çekilmek zorunda kaldık. Ertesi akşam hâlâ yoldaydık ve artık "Courmark" tümeninin askerleri, "Netherlands" tümeninin askerleri, siviller, denizciler, havacılar diye bir ayrım kalmamıştı. Askerler, tanklar, yük arabaları, içlerinde kadınlar ve çocuklarla köy arabaları, yani herkes ve her şey, ufkun ötesinde sarı bir ışık gibi yanıp sönen Berlin'e doğru yuvarlanan kocaman bir insan yığını olmuştu. Kafilenin başında, çoğunluğu subay olan iki bin asker, kırk araba, iki Tiger tankı, birkaç zırhlı araç ve ağır kamyon vardı. Birden ortaya bir general çıktı. Ama kalabalığı bir düzene sokamayınca ve belki de silahların umutsuz durumunu görünce gözden kayboldu.

Bir sürü de yarbay ve albay vardı. Zaten askerlerin yarısı ya subay, ya astsubaydı. Ama hiçbiri komutayı almak istemiyordu. Herkes kaostan kurtulmak istiyordu. Hepsi, yolun Rus işgalindeki Markisch-Buchhloz'dan geçtiğini bildiği halde, komutayı ele almaya yanaşan çıkmıyordu. Biri, "Ben bu kadar kişinin sorumluluğunu alamam," diyordu. Bir başkası "Emir almadım," bir üçüncüsü, "Birliğimden uzak kaldığım için genel durum hakkında bir şey bilmiyorum." diyerek kendini sıyırmaya

bakıyordu. Ben de onlardan farksızdım. Elde cephane, donanım, sahra mutfağı ve sahra hastanesi, hatta en ilkel koşullarda bir ilk yardım servisi bile olmadığını düşünüyordum. Bunlar haklı endişelerdi, ama o ortamda sorumluluktan kaçmak için sadece birer bahaneydi. Kendimi aldatmaya çalışıyordum. İşin gerçeği, ben de ötekiler gibi kararsız, durağanlaşmıştım ve ufukta alev alev yanan şehirden bize kadar yayılan kokuşmuşluğa kapılmıştım. Sonunda askeri polisten bir başçavuş komutayı üstlendi. Yaşlı başlı albaylar, binbaşılar, yüzbaşılar bile, kuzu kuzu onun emrine girdiler. Başçavuşun yöntemi oldukça ilkeldi, Markisch-Buchholz yolunda dosdoğru ilerlemeyi planladı. Kafilenin başına iki Tiger tankını yerleştirdi. Zırhlı arabaları en arkaya koydu. Tiger tankları yürüdüler, ateş ettiler ve birden durdular. Onların arkasındaki üçüncü, dördüncü ve beşinci tanklar, öndekiler durunca birbirlerine bindirdiler. Raimond amcacığım, size korkunç savaş tabloları çizmek değil amacım. Bunları yazmamın nedeni, kendi kendimi anlayabilmek için kafamdakileri ortaya dökmek. Ayrıca, sizin ve bu mektubu okuyacak başkalarının şunu anlamasını da istiyorum: ..Başçavuşun komutasında Markisch-Buchholz'a doğru ilerleyen silahsız askerlerden, kadınlar ve çocuklardan oluşan şahmerdan biçimindeki kafile fikri, aslında Führer sığınağında Bormann, Burgdorf, Jodl, Keitel ve Krebs efendi tarafından tasarlanmış stratejinin gereğiydi. Bu stratejinin sonunda, tanklar zincirleme birbirlerine geçtiler. Tankların arasındaki boşlukta yürüyenler her ne kadar kaçıştılarsa da, her çarpışmada beş altı kişi güme gitti. Belki elli altmış kişi, tankların altında pestil gibi ezilip kaldı. Ama şahmerdan Markisch- Buchholz'a doğru yürümeye devam etti. Sonunda bir fabrika yıkıntısının önüne vardık. Tam o sırada açılan ateş şahmerdanı paramparça etti, herkes bir yana savuştu. Ben olduğum yere çakılmış gibi kaldım. Gomorre önlerinde Lut'un karısı nasıl dikilip durmuşsa, ben de öyle duruyordum ve çevremdekiler umutsuz bir kaçış içinde ortalıkta dönüp duruyorlardı. Bacalar, yıkıntı yığınları, çökmüş duvarlar, bir inek leşi, ikiye bükülmüş telgraf direği, bir ağaç, bir ağaç daha derken kendimi Markich-Buchholz'un güneyindeki bir korulukta buldum. Ağaçların altında bir Tiger tankı gördüm. Başkaları da gördüler. Tankın çevresinde yirmi kişi kadar toplandı. Şimdi yeni bir liderimiz vardı. Bir binbaşı komutayı almıştı. Bir ağacın tepesinden üzerimize ateş açıldı, içimizden beşi altısı öldü. Tiger'in topları ağaçta mevzilenen makinelinin işini

bitirdiler. Ölüleri orada bıraktık, yaralıları tanka yerleştirdik, yolumuza devam ettik. Ağaçların arasından ilerleye ilerleye, şafağa doğru bir Rus topçu mevziinin arkasına geldik. Bu, Berlin'i döven ağır top bataryalarından biriydi. Ortalıkta ne nöbetçi, ne asker vardı. Topçular hendeklerde uyuyorlardı. Bizi karşılarında görünce afalladılar. Ateş etmeye başladık. Topları zararsız hale getirdik. Ama asıl amacımız yiyecek bir şeyler bulabilmekti. Birkaç avuç arpadan başka şey bulamadık. Ağaçtaki makineli tüfeklileri vurduğumuzda da aynı şey olmuştu. Binbaşı, "İşte, savaşı kaybetmemizin nedeni bu," dedi. "Ne zaman bir Rus ölüsüyle karşılaşsak, torbasından ekmek değil, cephane çıkıyor. Bizde ise tam tersine, atacak kurşun yok, ama herkesin cebi tıka basa yiyecek dolu." O an için, Binbaşının kırk kişilik birliğine verebileceği yiyecek bir buçuk migfer dolusu arpayı geçmiyordu. O yüzden, ilerdeki köye saldırmayı kararlaştırdı. Yolladığımız keşif kolu, köyde pek az işgal kuvveti olduğu haberini getirdi. Beni beş kişiyle birlikte, köyü sağ kanattan sarmakla görevlendirdiler. Ne var ki, bir lokma ekmek için savaşa girmeye pek niyetim yoktu.Üstelik, binbaşının, savaşı kaybetmemizin nedeniyle ilgili yorumu, kendisinin komutanlığa uygun olmadığı kanısını uyandırmıştı. Bu yüzden, sarma harekatına katılmak yerine, kendi başıma ekmek bulmaya karar verdim, emrimdeki beş askerden ikisi de aynı şeyi düşünüyorlardı ve peşimden geldiler. Ufak bir vadiyi geçerek tekrar koruluğa döndük. Orada, bir başçavuşun komutasındaki başka askerlerle karşılaştık. Kuvvetlerimizi birleştirdik. Yirmi kişi olmuştuk. "Batıya çekilelim!", "Berlin'i kurtaralım!", "Berlin'in Güneyindeki Wenk'in ordusuyla buluşalım!" sloganlarıyla yola koyulduk. Bu grubun savaşmak gibi bir amacı ve niyeti yoktu. Tam tersine, başçavuş, "Gündüz ormanlarda, çalılıklarda gizleneceğiz, geceleri pusulayla yolumuzu bularak ilerleyeceğiz," dedi. "Belki Elbe'yi tutabiliriz, o zaman ne yapacağımızı düşünürüz."

"Ne Elbe'yi, ne de başka akarsuyu tekrar görebileceğimi sanmıyorum," diyenler çıktı. "Acıyın bana, artık yürüyemiyorum," diyen oldu. Böyle diyeni oracıkta bırakıp yolumuza gittik. "Alçaklar, bizi burada ölüme terkediyorsunuz," dediler. Aldırmadık, yürüdük. Ne yapabilirdik ki, kendi yaralılarımız bize yetiyordu. Yirmi iki kişilik birlik binlerce kişiye nasıl omuz verebilirdi? Ama yol boyu karşılaştıklarımız ve yanımıza katmadıklarımız, "Alçaklar, katiller! Yalnız kendinizi düşünüyorsunuz!" diye bağırıyorlardı. Yaralarından

büyük acı duyuyorlardı. Hayvandan beter bağrışıyorlardı. Yürüdük, haykıran bir mezarlıktan yürüyorduk. Yaralıların çığlıkları hâlâ kulaklarımda. Ve umutsuzlukla arkamızdan sıktıkları kurşunlar şimdi vuruyor beni. Dahme ile Spreewald arasında uzanan bu mezarlık koskoca bir alanı kaplıyor amca ve oraya sadece yüzbinlerce insan mı gömüldü, yoksa insanlık mı gömüldü bilemiyorum."

"Artık devam edemeyeceğim, Raimond amca. Kılıma zarar gelmeden cehennemi aştım ve sonuna geldim. Ama size bunu, Alman Doğu cephesinin bu raporunu yazmam gerekiyordu. Doğu cephesine ne olduğunu ve nasıl yok olduğunu bilmeniz gerek. Yokluk...Hiçlik...Artık başka şey düşünemiyorum. Tanrı yardımcım olsun!"

Berlin-Neisse otoyolu ile Dornswalde Köyü arasındaki bir çam korusunda yazılan bu mektup, Potsdam'da Kitaplık Şefi Raimond Stassen'in adresini taşıyordu. Yüzbaşı Boehlke, zarfın üzerini, yazdıktan sonra mektubu üniformasının iç cebine yerleştirdi. Boehlke, artık sonunun geldiğini düşünürken yanılıyordu. Batıya doğru yürüyüşleri boyunca, daha pek çok geceler ufukta alevler görecek, ölen şehrin kızgın soluğunu duyacaktı. Anayolun uzağında, sazlıklar arasındaki Fienerode Kasabasında olanlar oldu. Ruslar kasabayı almışlar, sonra oradan çıkmışlardı. Ama bölgede sürekli devriye dolaştırıyorlardı. Boehlke, bir köy evine sığındı. Yanında bir çavuş ile Fırtına Muhafızlarından on yedi yaşında bir çocuk vardı. Boehlke ile çavuşun sırtlarında hâlâ üniforma vardı, ama rütbe işaretleri ile yaldızlı düğmeleri sökülmüştü ve kafalarına sivil birer kasket geçirmişlerdi. Akşama doğru kapının önünde bir Rus arabası durdu, içeri iki Rus girdi.

"Sen Alman askerisin!"

Çavuş, "Alman askeri değilim, yabancı işçiyim, Hollandalıyım," diye cevap verdi.

Evin sahibi olan köylü de onu doğruladı: "Evet, yabancı işçi, Hollandalı." On yedi yaşındaki oğlan da, "Ben de Hollandalıyım, yabancı işçiyim," diye atıldı.

Boehlke susuyordu.

Ruslar masanın yanına gittiler. Biri bir harita çıkarıp açtı. İlerdeki kasabaya, Hohenseeden'e gitmek istiyor, ama harita üzerinde kasabayı Lübeck dolaylarında arıyordu. Sırtında deri ceket vardı ve alabildiğine koku sürünmüştü. Sarhoş değildi. ve oldukça kibar bir görünüşü vardı. Kısa boylu, çekik gözlü olan ikincisi, çevresini kuşkuyla süzüyor, Rus

subayına haritada yolu gösteren Boehlke'den gözünü ayırmıyordu.

Birden, "Sen Alman subayısın," dedi.

Boehlke yine sesini çıkarmadı.

Deri ceketlisi, "İster subay ol, ister olma, bizimle gelip yol göstereceksin," dedi.

Dr. Linth dolaşıyordu. Kendisini, Dolores'i kapıp götüren rüzgara bırakmıştı. Tanklar, Oraniendamm ve Wittnae İstasyonu üzerinden Berlin'e doğru ilerlerken, Dr. Linth henüz işgal edilmemiş olan Tegel'den geçti, Kaiserdamm boyunca yürüdü, Avus Kapısından girdi ve kendisini Berlin'in Batı kesiminde buldu. Oraya gelişinin bir amacı olduğu ortaya çıktı. Başında bulunduğu, boşaltılmış bir hastaneye gidiyordu. Dr.Linth, Hermsdorf'tan Batı Berlin'e zorlukla karşılaşmadan giden son kişilerden biriydi. Sadece Grunewald'da Rus uçakları damların üzerinde dönüp duruyordu. Filolar peş peşe geçiyordu. Çünkü Ruslar, saldırıları için Grunewald kesimini seçmişlerdi. Üzeri yüklü bir bisikleti iten üniformalı biri Dr. Linth'in yanından geçti. Doktor, bir an sonra patlayan bombanın tozu dumanı arasında kaybolan bu adamın Tanrı'nın kendisine gönderdiği kurtarıcı melek olduğunu hiçbir zaman öğrenemeyecekti. Dumanların arasından birkaç kişi göründü. Bunlar karşıdan gelen muhafızlardı. Siperden sipere, sığınaktan sığınağa koşarak ilerliyorlardı.

"Kaçın, en yakın sığınağa koşun!" diye seslendiler.

Linth yoluna devam etti. Birden evlerden birinin ön duvarı boydan boya çatladı ve beton parçaları bahçe duvarından sokağa indi. "Yere yatın! Yere yatın! Yüzünüzü koruyun!" Bu, Dr. Linth'in kurtarıcı meleği olan bisikletli adamdı. Başçavuş üniforması giyen ve bir saat öncesine kadar bir hava kontrol birliğinde anons yapmakla görevli olan bu adam, tiyatro yönetmeni Sarfeld'di.

Hava savaşı sona ermişti. her türlü savaş sona ermişti. Şimdi önemli olan tek şey, canını kurtarabilmekti. Sarfeld'in birliği Mecklenburg'a gönderilmişti. Kendisine de, yayın araçlarını alarak Berlin'e gitmesi ve Zoo Sığınağındaki hava alarmı verme görevini yeniden üstlenmesi emri verilmişti. Haberleşme hizmetlerinin bunca kargaşası içinde bu emrin hiçbir anlamı ve gereği yoktu. Sarfeld, verilen emri yerine getirmeye ve sığınaktaki ölüm tuzağına düşmeye de hiç niyetli değildi. Bu yüzden Hohenzollerndamm'daki sığınağa gitti ve oradan uçaksavar kulesine

telefon etti. Kuledekiler, "Haberalma aracının bize neyararı dokunacak. Ama bir makineli bulabilirsen, gel," dediler. Bu cevap Sarfeld'e yetti. Sığınakta dolaşmaya başladı. Ama hiç beklemediği bir anda karşısında komutanını buldu. Komutan, "Burada ne işin var? Ben sana uçaksavar kulesine gideceksin demedim mi? Bir saat içinde orada olmazsan, vururum seni...Hemen arabama atla git!" diye bağırdı.

Komutanın arabası dışardaydı.

"Ama hemen gidemem Binbaşım. Her şeyim bir başka yerde, önce araçlarımı toparlamam gerek. Kendiniz de görüyorsunuz işte..." Binbaşı çevresine bakındı, masaların üstünde ve altında Doğudaki birliklerden gelmiş askerlerin, evlerine gidemeyen telefon memurlarının, yardımcılarının ve öteki memurların uzandıklarını gördü.

"Öyleyse, pılını pırtını topla ve iki saat içinde beni uçaksavar kulesinde bul," diye emretti. Sarfeld onun arkasından bakakaldı.

İyi olmuştu bu, şimdi tüymenin tam sırasıydı. "Pılısını pırtısını" topladı, ama sadece kişisel eşyasını aldı, bunları bisikletine yükledi ve yola çıktı. Ama kontrol kulesinin tam ters yönünde, evine, Monika'sına, Nikolassee'ye doğru ilerlemeye başladı, Monika'yı yaklaşan belanın ortasında tek başına bırakmak için Prag'dan apar topar getirtmemişti ya.

Sarfeld, yolda birkaç kez kendini yere atmak, bir iki kez de sığınaklara girmek zorunda kalmasına rağmen Grunewald'a kadar gelebildi. Dr.Linth'in kendisine doğru geldiğini gördüğü sırada, yine bir bahçe duvarının dibinde yatıyordu. Adam belki de intihar etmek istiyordu, ya da en azından tehlikeye karşı şaşılası bir umursamazlığı vardı. Kendini yere atmak zahmetine bile girmiyordu. Sarfeld, Dr.Linth'in paçasına yapışıp yere çektikten sonra, "Özür dilerim...ama yanımızdan vızıldayıp geçen şeyler bal gibi vurabilirdi sizi," dedi.

"Evet belki de."

Sarfeld, karşısındakinin bu davranışına anlam veremiyordu. İntihar etmek niyetinde değilse bile garip biri olduğu mutlak, diye düşündü. Sonra birlikte yola devam ettiler.

Bir kez daha karşıdan soluk soluğa gelen muhafızlarla karşılaştılar.

Muhafızlar, "Nereye gidiyorsunuz? " diye seslendiler. "Kaçın buradan, daha öteye gidemezsiniz."

Oysa Sarfeld gitmeye kararlıydı, görünüşe göre yanındaki de öyle düşünüyordu. Sarfeld, annesinin yanında kalan Monika'yı bulmak ve bu arada sırtındaki üniformadan kurtulmak istiyordu. Yanılmıyorsa, sırtına

sivilleri geçirmenin tam zamanıydı. Yolun karşı tarafından bir gümbürtü duyuldu. Toz dumandan göz gözü görmüyordu. Ama Sarfeld ve Linth, dumanların arasında yaşlı bir kadını seçtiler. Az önce elindeki bastona dayanarak adım adım ilerleyebilen bu kocakarı, şimdi genç kızlığındaki gibi topukları kıçını döve döve koşuyordu. Dumanların arasında uçan bir büyücüye benziyordu. Birden üzerine yıkılan tuğlaların altında yere kapaklanışı da, az önceki görüntüsü kadar gerçek dışıydı. Hiç kıpırdamıyordu. Dumanların altında uzanmış yatan, soluk entarili bir bez bebeği andırıyordu. Dr.Linth havada uçuşan tuglaların, kiremitlerin arasından karşıya geçti, kadının yanına diz çöktü ve öldüğüne kesin kanıt getirince geri döndü.

Grunewald Gölü kıyısında da aynı hikâye sürüyordu.

Burada bir muhafız birliği mevzilenmişti. Geri çekilen askerleri makineli tüfek siperiyle koruyordu. Birkaç asker çeşitli çukurlara yatmışlardı. Hiçbiri başını kaldıramıyordu. Biri kafasını uzatacak olsa, yanından kurşun vızıldayıp geçiyordu. Karşı yakada keskin nişancılar vardı. Friedenau ve Steglitz yoluyla Tempelhof'tan, Breitenbach Alanından, Dahlem'den ve Berlin'in Güney mahallelerinden gelen Rus piyadelerinin öncü birliği Grunewald Gölü kıyısına ulaşmıştı. Sarfeld, savaş alanına dönmüş şehri boydan boya geçmenin olanaksızlığını, hele yanındaki garip adamla bunu hiç başaramayacağını düşündü. Nereye gitmek istiyordu bu adam? Bir şeyin peşindeydi: Karısını bulmak mı, istiyordu? Ama nerede bulacaktı? Grunewald'da mı? Evet, burada, orada, her yerde, herhangi bir yol kavşağında karısı karşısına çıkabilir, bir Rus tankının üzerinde boy gösterebilirdi. Karısını, kelimenin gerçek anlamıyla arıyor değildi, daha doğrusu aramak fiilinin gereklerini yerine getirmiyordu. Onu ancak kendi içinde bulabilirdi. Karısı birden orada oluverecek ya da olmayacaktı. Sarfeld, yanındaki adamı Sibiryalı keskin nişancıların kurşunlarından korumak için otların üzerine zorla bastırırken, bir yandan da anlattıklarını dinliyordu.

Bu arada, gücü kuvveti yerinde herkesi uçaksavar kulesine götürmek için toplayan bir çılgın teğmenle boğuşmak zorunda kaldı. Zaman zaman sığınaklara inmeleri gerekti. Kleine Stern yakınlarında devriyeler önlerini kestiler, kağıtlarına baktılar, sonra geçmelerine izin verdiler.

"Yolunuz açık olsun, karınıza benden selam söyleyin. Bir gün Nikolassee'ye Teutonstrasse'ye gelirseniz çok sevinirim." Tom Amca'nın Kulübesi adlı lokantada, Sarfeld Dr.Linth'e bunları söyledikten sonra,

Batıya Nikolassee'ye doğru yoluna devam etti. Dr.Linth ise ters yönde yürüyerek hastaneye ulaşmaya çalıştı.

Dr.Linth, hastanenin kapısını kapatıp beyaz gömleğini sırtına geçirmişti ki Rus piyadeleri hastaneyi sardılar.

Yarım saat geçti. Değişikliklerle dolu koca bir yarım saat. Doktorların, hemşirelerin, görevlilerin ve hafif yaralıların derhal dışarı çıkmaları söylendi. İçerde sadece üç hemşire kaldı. Linth, hastanenin yanındaki Drei- Pfuhl Alanına çıktı. Alanda sığınaklardan, evlerden çıkartılmış bir yığın halk ve alelacele sivil giysileri sırtlarına geçirmiş askerler vardı.

Bu uyumsuz topluluk, alanda sınıflandırılıyor; kimi tutsak toplama noktalarına gönderiliyor, kimi yıkıntıların temizlenmesi işine ayrılıyordu. Herkesin üzerindeki altın ve gümüş, çakı, saat, dolmakalem, ne varsa toplandı. Sıra Linth'e geldi.

Linth'in sırtında doktor gömleği, kolunda Kızılhaç banı vardı. Bıyıklı, tombul bir subay olan geçici komutan, alanın çevresindeki yabancı işçi barakalarıyla ilgili sorular sordu. Bu arada kısa boylu bir asker, eli tabancasının tetiğinde, Linth'in çevresinde dönüp duruyordu. Linth hiç aldırmadı. Vurulmak olasılığı bile kendisini tedirgin etmiyordu. Ama çevresinde dönüp duran asker sinirlerini bozmaya başlamıştı.

Tombul subayın da tepesi attı.

Askerin kıçına bir tekme attığı gibi adamı yere yıktı. Linth, eğitimin olmadığı yerde kaba kuvvet zorunludur, diye düşündü. Buradaki izlenimi Hermsdorf'takinin tam tersiydi.

Subay, kendisine, "Doktor, siz evinize gidebilirsiniz," dedi.

Ev mi, neredeydi ev? Hastanenin kapıları da yüzüne kapanmıştı artık. Hermsdorf ise çok uzaktı, üstelik orada yapılacak işi de yoktu. Evi artık her yer ve hiçbir yerdi. Linth, kendisini yeniden rastlantılara ve rüzgârın esintisine bıraktı, Zehlendorf'tan, Argentinische Allee'den, Tom Amca'nın Kulübesi'nin önünden geçti. Sığınaklarda ve sokaklarda Linth'e düşen pek çok iş vardı. Bir cebinde kurşun kovanları, öteki cebinde şekerlemeler olan bir oğlan çocuğunun feri çoktan sönmüş gözlerini kapadı. Bir çavuşun parçalanmış kolunu sardı. Çavuş, daha o sabah Kleine Stern'de sözüm ona direnme harekâtıyla görevli birlikten sağ kalan tek kişiydi. Birlik daha sonra Avus'a kadar çekilmiş orada tanklarla karşılaşmış ve yok olmuştu. Şimdi sivil giysiler içindeki çavuş,

mucize kabilinden kurtulmuş, ikinci bir mucizeyle de geçici komutan tarafından salıverilmişti. Linth yoluna devam ederken, Belediye Başkanının evine çağrıldı. Belediye Başkanı Ruslara teslim olmayı kabul etmiş, Belediyeyi teslim etmiş, sonra da kendini vurmuştu. Dr.Linth'e düşen, Belediye Başkanının öldüğünü saptamak ve ölüm raporunu vermekti. Bu işlem de yakında bir yana bırakılacaktı. Linth yoluna devam etti. Issız sokaklardan yürüdü. Her yan toz duman içindeydi, ama tek kurşun sesi yoktu. Birden Almanca bir emir verildiğini duydu: "Dağılın!" Askerler yolu bir uçtan öteki uca kaplayan sıralar halinde ilerliyor, arkalarından da bir tank geliyordu. Askerler ve tank, sisin içinde hayal gibi gözden kayboldular. Linth bir başka alana geldi.Buarada da at arabaları, koşumları çözülmüş atlar, içlerinde ilk yardıma muhtaç kişilerin bulunduğu gruplar vardı. Linth'in beyaz gömleği ve kolundaki Kızılhaç işareti, bir çeşit izin belgesi görevi yapıyor, tehlikeye karşı kayıtsızlığı ve aldırmazlığı her kapıyı açan sihirli bir anahtar oluyordu. Linth iki cephe arasındaki bir yola geldi. Bir uçak bomba attı, bir Rus birliği ordaki dükkâna kaçtı. Linth de dükkâna sığındı. Dükkândaki siviller arasında, Spanische Allee'deki hastaneye gitmekte olan iki Kızılhaç hemşiresi de vardı. Hemşireler, yolda yalnız gitmekten korktuklarını ve Linth de o yana gidiyorsa kendisiyle birlikte gelip gelemeyeceklerini sordular. Bombardımandan sonra Ruslar gitti. Dr.Linth hemşirelerle birlikte çıktı. Sokaklarda at ve asker ölülerinden başka kimseler yoktu. Bir bodrum penceresinden bakan birinin yüzünde sınırsız şaşkınlık okunuyordu. Başka sığınaklardan dışarıyı gözleyenler de, yolda yürüyenlere aynı şaşkın bakışlarla bakıyorlardı. Linth ile hemşirelerin yürüdüğü ana caddeden Rus askerleri geçiyordu. Hemşireler askerleri görünce kaçmaya davrandılar. Linth onları yatıştırmaya çalıştı. "Rastlantısal bir şey olmaz. Korkmayın," dedi. Üstelik geçit töreni düzeninde yürüyen askerlerden zarar gelmezdi. Ruslar da onları görünce şaşırdılar, sonra gülümsediler.

"Kaçmıyorsunuz, Ruslardan korkmuyor musunuz? " dediler.

"Hayır, korkmuyoruz. Neden korkacakmışız? "

Böylece yollarına devam ettiler. Nereden geçseler, bütün evlerin, bütün bodrumların pencerelerinden meraklı, şaşkın bakışlar onları izliyordu. Sonra sığınaklardan bir adam sokağa çıktı. Ardından bir başkası, ardından bir üçüncüsü. Herkes, sığındığı delikten yavaş yavaş çıkıyordu. Sokağa çıkanlar askerlere el salladılar, Ruslar da el sallayarak karşılık verdiler.

Birden nereden atıldığı belli olmayan bir çiçek yağmuru askerlerin üzerine inmeye başladı. "Sonunda, en sonunda sığınaklardan çıkabiliyoruz. Bir daha canavar düdüklerini duymayacağız. Geceleri soyunup yataklarımıza yatacağız. Rahat uyku uyuyabileceğiz!" diyordu sanki çiçekler.

Büyü, bu sokakta bozulmuştu. Tanklar geçiyordu. Eller havaya kalkıyor, geçen askerlere eller sallanıyor, askerler buna gülerek karşılık veriyorlardı. Tanklar ve askerler arasındaki boşlukta, iki Kazak süvarisi atlarını şaha kaldırdılar. Yolu çevreleyen halk, Kazakları sirkteki bir gösteriyi seyrediyormuşcasına alkışladı.

Sonunda, en sonunda savaş yanlarından geçip gitmişti. Beklenen son gelmişti. Linth, hemşireleri hastanenin kapısına kadar götürdü. Sonra tek başına yoluna devam etti. Nereye gitmesi gerektiğini, nereye yöneleceğini bilmiyor, yine de belirli bir yerde kalamıyordu. Yolunun üzerindeki bir köprü yıkılmış, orayı çıkmaz sokak haline sokmuştu. Linth geri döndü, ağır ağır yürüdü ve kendini ortalıkta kimselerin görünmediği bir mahallede buldu. "Stalin Org"ları evlerin üzerine roket yağdırıyordu. Roketler bahçelere, avlulara, yıkıntılara düşüyordu. Sarısalkımlar her yanda öbek öbek açmıştı. Artık ömrünü doldurmuş kiraz baharlarının bembeyaz yaprakları yerleri örtmüştü. Mevsim ilkbahardı ve patlayan güllelerin üzerinde gökyüzü pespembe açılıyordu. Linth bir çeşme gördü, su içmek için durdu.

Hava kararmaya başladı. Karşıdaki parkta ve uzaklarda kamp ateşleri yakıldı. Sokaklarda Ruslar ve başıboş atlar dolaşıyordu. Sessizliği, Almancaya yabancı gırtlaktan seslerle oluşan konuşmalar dolduruyordu.

Linth, avucunu çeşmeye dayayarak su içmeye başladı. Bardak ya da ona benzer bir şey yoktu. "Doktor musunuz? Benimle gelir misiniz lütfen? " diyen bir ses duydu. Karşısında elli yaşlarında bir adam duruyordu. adam 'Adım Wittstock," diyerek kendini tanıttı. "Sizi kendim için çağırmıyorum. Bir kadına, evime sığınan bir hanıma bakmanızı rica edecektim. Her şey öylesine ani oldu ki yani şehrin el değiştirmesi sırasında demek istiyorum. Ruslar beni kapının önüne koyuverdiler."

Dr.Wittstock'u, Ruslar kapı dışarı etmişlerdi ;Bodrumda bulunan bir resim bunda büyük rol oynamıştı. Kimin aklına gelirdi ki! Resimde bir işçi ve kızıl bayrak vardı, bir de ALMANYA'DA AÇLIK yazısı. Bundan daha etkili bir "iyi hal" kağıdı düşünülebilir miydi? Dr. Wittstock, evini aramaya gelen teğmenle iki ere bunun on iki yıl bodrumda saklanmış bir

Komünist partisi üyelik kartı sayılabileceğini anlatmaya çalıştı. Derdini anlattığı zaman ise,sonuç beklediğinden çok başka oldu; resim, teğmenin üzerinde boğaya sallanılan kırmızı pelerin etkisi yaptı. Teğmen, Dr. Wittstock'un sözlerine, *"Durak*, budala, akılsız!" diye karşılık verdi. İş bu kadarla da kalmadı. Askerler resmi süngüleriyle paramparça ettiler. Masasının çekmecelerini karıştırdılar. Dr. Wittstock'un, sözlerini Rusçaya çevirtmek için yardıma çağırdığı Polonyalı'nın gelişi de subayı ve askerleri büsbütün çileden çıkartmaktan öte bir şeye yaramadı. Sonunda Wittstock, karısı ve evdekilerin tümüyle birlikte kapı dışarı edildi. Polonyalı Sikorski, iki kişi Moabit'ten gelen iki kadın, hatta Albay Aachern'i karısıyla çocukları da "kahrolası Komünistler" sözleriyle dışarı atıldılar.Bütün bu kargaşa ve gürültünün etkisiyle Frau Halen'in doğum sancısı tuttu. Pfeddersheimerstrasse yakınlarındaki bir arkadaşının sığınağında yerde kıvranmaya başladı.

Wittstock'un, Dreyer kanalıyla tanıdığı yeni ahbaplarından mimar Poppert, Wittstock'a ve kendisiyle birlikte sokakta kalanların tümüne evinin kapısını açtı. Sonra Frau Halen'in doğumuyla ilgili olarak Wittstock'a hastaneye haber vermesini önerdi. Doktor gömleğiyle çeşmenin önünde duran adam, Wittstock'a Hızır gibi geldi. Böylece sokaklarda dolaşan Rusların arasından Rehwiese'yi boylu boyunca yürümek zorunda kalmayacaktı. Üstelik adam gerçekten doktordu. Bundan büyük nimet olamazdı doğrusu.

Wittstock, "Dediğim gibi söz konusu hanım bir ahpabımdır," dedi. "Doğum yapmak üzere."

Daha fazla açıklama yapması gerekmedi. Doktor hemen kalktı. Wittstock da doktorun önüne düşerek, onu mimar Poppert'in bahçesindeki sığınağa götürdü. Wittstock'un evindekiler, ev sahibinin ailesi ve komşulardan birkaçı sığınakta toplanmışlardı. Linth, sancılar içindeki kadını duvarın dibinde kıvranırken buldu. Sarı saçlı, iri parlak gözlü incecik bir kadındı. Yüzü kireç gibi bembeyaz olmuştu. Dudaklarına kilitlenmiş dişleri, nasıl acı çektiğini ortaya koyuyor, ama ağzından çıt çıkmıyordu. Hatta doktora, teşekkür ve özür dolu bir anlatımla gülümsedi bile. Yüzünün çizgileri yumuşadı, acının yüzünde yansıyan kıvrıntıları kayboldu, ilk sancı geçmişti. Wittstock doğru söylemişti, bebek her an doğabilirdi.

Bu arada sığınağın kapısı açıldı. Kafayı tütsülemiş birkaç Rus askeri içeri girdi. Oradaki kadınları alıp götürmek istiyorlardı. Doktor Linth,

Frau Halen'in başına dikilen askerlere, onun doğum yapmak üzere olduğunu güç bela anlatabildi. Bunun üzerine askerler Albay Aachern'in karısı ile kızını alıp gittiler. Buna benzer olaylar, şehrin çeşitli yerlerinde tekrarlanıyordu. Ancak, subaylar erierin bu davranışından haberdar oldukları zaman bu durumu önlüyorlar ve askerlerin rahatsız ettiği ailelerden özür diliyorlardı.

Hava kuvvetleri radyo servisi spikeri tiyatro yönetmeni Sarfeld, evine vardı, üniformasını değiştirip sivillerini giydi, sonra annesi ve nişanlısı Monika ile birlikte bodruma indi. Sarfeld, blok apartmanların bulunduğu bir mahallede oturuyordu. Birkaç apartmanın bodrumu birleştirilmiş ve bu sığınakta bir yığın insan toplanmıştı. Rusların gelmesine daha saatlerce zaman vardı bu zaman top-tüfekle bela çıkartmak isteyenler için oldukça elverişliydi. Sarfeld'in gözüne birkaç genç ilişti. Bu gençler kendilerine yol gösteren ve başında SA kasketi olan bir manavın peşine takılmış, elleri kolları silah dolu olarak sığınaktan sokağa, sokaktan sığınağa gidip geliyorlardı. Sarfeld, "Bunlardan birini ateşleyecek olursanız Ruslar bütün mahalleyi ateşe verirler," dedi.

Manav ona ters ters baktı.

Delikanlılardan biri, bilgiç bir tavırla, "Nasıl olsa Ruslar Berlin'i ele geçiremeyecekler," dedi.

Bir başkası ise, "Amerikalılar Teltow'u almışlar, Wenk'in ordusu da Wannsee'ye varmış" diye söze karıştı.

"Çıldırdınız mı siz? Grunewald'da Rusları gözümle gördüm."

Manav atıldı:

"Arkadaşlar, burada bir bozguncu var."

Bunun üzerine bir sürü ağızdan koro halinde "Defol, defol!" sesleri duyuldu. Sarfeld o anda harekete geçmesi gerektiğini kavradı. Dışarı fırladı ve tek söz söylemeden manavı yakasından tuttuğu gibi yere yıktı. Manavın çevresindeki delikanlılar ne olup bittiğini anlayamadılar ve Sarfeld'i önleyemediler. Hemen birkaç kişi Sarfeld'e yardıma koştu. Manavı ve onun tarafını tutan birkaç kadınla erkeği komşu evierden birinin bodrumuna tıktılar.

"Orada ya açlıktan geberirler, ya da Rusların eline geçerler. Şimdi biz ortalığı düzene sokalım da el değiştirme işlemi kazasız belasız bitsin. "Sarfeld bir komite kurdu, sokağın karşı tarafındaki evlerde oturanlarla

ilişkiye geçti. Tanksavar topları ortadan kalktı, yerlerine beyaz bayraklar ortaya çıktı. Sonunda Ruslar geldiği zaman, herkes sığınaklardan çıktı, ne kimse silaha davrandı, ne kimse durumdan yakındı. Ama gece olunca işler değişti. "Kadın var mı? *Watçi, watçi...*" diyen geliyor, bir kadın seçip götürüyordu. Sonra kadınların kimi sessiz sedasız kimi ağlayarak geri dönüyorlardı. Bu arada evler aranıyor, her şeyin altı üstüne geliyordu. Demek böyle olacaktı, oysa Sarfeld'in beklediği bambaşkaydı. Sarfeld, köşebaşındaki bir yapıda karagâh kurmuş olan Rus komutanına gitti, durumu anlattı. Çok iyi Almanca konuşan çevirmen, ellerinden bir şey gelmeyeceğini, üstelik Almanların da Rusya'da bundan farklı davranmadıklarını söyledi. Sarfeld, Almanların nasıl davrandıklarını bilmediğini Rusya'ya gitmediğini, o sıralar sahnede olduğunu anlattı. Genç bir teğmen olan komutan oraya geldiklerinde kendilerine tanksavar silahları ve tabancaları teslim eden grubun başındaki adamın Sarfeld olduğunu anımsadı. Demek bu adam bir tiyatrocu, bir sanatçıydı. Bu niteliği Sarfeld'e daha da bir değer kazandırdı. Komutan, "Siz artist misiniz? Sahneye mi çıkıyorsunuz? " diye Sarfeld'le ilgilendi.

"Evet, ben de, nişanlım da sanatçıyız. Nişanlım yarın karım olacak."

"Yarın karınız mı olacak? Düğününüz mü var? Çok güzel. Ben de düğününüzde konuğunuz olurum. Evleninceye kadar bitişikteki evde kalın." Böylece Sarfeld'in bitişikteki apartmanın bir katına taşınmasına ve komutanın güvencesi altında bulunmasına izin verilmiş oldu. Sarfeld, yanına birtakım yakınlarını alıp alamayacağını sordu. Buna da izin verdiler. Bunun üzerine Sarfeld nişanlısıyla annesini ve komşu kadınlardan birkaçını alarak eve taşındı. Yaklaşık yirmi kişi komutanın güvencesi altına girmiş oldu.

Mimar Poppert'in sığınağına yarım saatte bir Ruslar damlıyordu. Kimi zaman tek kişi geliyor, kimi zaman yığınla adam doluşuyordu. Sandıklar, bavullar tarandı, alınabilecek her şey alındı. sonunda ortalık tamtakır kaldı. Yüzükler, saatler tükendi. Arada bir gerekli "hava"yı yaratmak için birkaç el silah atılıyordu. Arada bir kadınlar alınıp götürülüyordu. Sığınaktakilerin duyguları öylesine körelmiş her şeye öylesine kayıtsızlaşmışlardı ve öylesine bitkinlerdi ki askerlerin geliş gidişleri arasındaki sürelerde uykuya dalıp biraz olsun kestiriyorlardı.

Bir ara sığınağa iki kadın geldi. İkisi de alabildiğine sövüp

sayıyordu. "Üzerine bomba düşeceğine bir Rus düşsün, fena mı yani. Ama tek tek gelsinler yahu, sürüyle değil. "Kadınlardan birinin üzerinde kürk vardı içi de çıplaktı. Evinden o kılıkla fırlamış ve çok geçmeden askerlerin eline düşmüştü. Sarhoş kafayla, sığınaktaki kadınları suçluyor, saklanıp ortadan yok olduklarını ve bütün angaryayı kendisinin sırtına yüklediklerini söylüyordu. Çok genç olan ikinci kadın da onu destekliyordu. Üstelik o, erkeklere de saldırıyor, hepsinin korkak olduğunu, dövüşten kaçtığını, böyle saklanmaktansa dövüşerek ölmenin daha erkekçe olacağını söylüyordu. Kadın sözün ortasında hıçkırarak ağlamaya başladı, peşinden de öteki. İkisinin de sinirleri tükenmişti. Sonunda Poppert, kadınları üst katlardan birine yerleştirdi.

Dr. Linth, hâlâ Frau Halen'le uğraşıyordu. Elinden geleni yapıyordu. Doğum normal olacağa benzerdi.

O sırada doktoru çağırdılar.

O gece Zehlendorf'ta intiharlar ve intihar girişimleri gecesiydi. Rusların kendilerini rahatsız etmesinden sinirleri bozulanlar ya da çektikleri korkuyla sürekli gerilim içinde kalanlar, işi intihara götürüyorlardı. Bir kadın kendisini karyolasının demirine asmıştı. Bir başka kadın, odasının kapısı açıldığı anda iki çocuğuyla birlikte pencereden atlamıştı. Bir yığın insan da uyku ilacıyla intihara kalkışmıştı. Bu gibi durumlarda yapılacak şey yoktu. Birçok kişi de bileklerini keserek intihar etmek istiyordu, ama böyle yapanların içinde ölenler çok azdı. Eski Roma'da Seneca'nın anatomi bilgisi bunlarınkinden daha derin olmalıydı. Çünkü Seneca bileklerini uzunlamasına kesmiş ve damarların kapanmasını önlemişti. Oysa Zehlendorf'takiler bileklerini enine kesmişler ve damarlarını parçalayamamışlardı. Daha da beteri, analar çocuklarının kollarındaki damarları ve sinirleri paramparça kesmişlerdi de, kendilerini gerektiği biçimde yaralamayı becerememişlerdi.

Linth sığınağa döndüğünde, Poppert onu iki kadını yerleştirdikleri kata çıkardı. Kadınların ikisi de zehirlenmişti. Biri yatakta yatıyor, hâlâ kürküne sarılmış olan ikincisi soğuk suyla dolu banyo küvetinde uzanıyordu. Ölüm nedeni uyku hapı ve boğulmaydı. Dr.Linth, Poppert'in yardımıyla kadını banyodan çıkardı, ama öldüğünü doğrulamaktan öte bir şey gelmedi elinden. Aynı sokakta oturan ve konservatuvarda öğrenci olan on sekiz yaşındaki öteki kızı işe kendine getirebildi. Hâlâ ilacın etkisinde bulunan kız, Poppert'i yatağa çekmek

ve koynuna almak istedi. Poppert silkinip kızın elinden kurtulunca, da daha önce öteki kadından duyduğu yakası açılmadık sözlerle sövüp saymaya başladı. O sırada Linth'i Frau Halen'in yanına çağırdılar. Doğum başlamıştı ve doktora yardım edecek bir ebe olmadığı için Linth çocuğu kendisi aldı. Oradaki kadınlardan birisi çocuğu alelacele yıkadı, bir çarşafa sardı ve doğumun yorgunluğu ve mutluluğu içinde yastıklara gömülmüş olan genç annenin yanına koydu. Halen'in yüzü rahatlamış, gevşemişti ve o sırada sığınağı sarsan silah sesleri bile bu anlatımı değiştirmedi.

Üç, dört, beş el silah atıldı. Tavandan sıvalar döküldü. Mumlar söndü. Karanlık, toz ve yabancı suratlar birbirine karıştı. Esmerler, sarışınlar, çekik gözlüler, koca kafalılar, ufak kafalılar. Bir alay gürültü patırtı. Sonunda adamların başındaki haykırdı:

"Alman askeri nerede? Nerede asker? "

Sığınakta asker falan yoktu.

"Saa , saat..."

Saatler verileli çok olmuştu. Sığınak bir kez daha aralandı, her yan didik didik edildi.

"İşe yaramaz. İşe yaramaz."

"Erkekler duvarın dibine sıralansın."

"Hadi fırlayın bakalım."

Linth aldırmadı, Poppert de aldırmadı. Hemen hemen hepsi, artık iyice kayıtsız olmuşlar, iyice donuklaşmışlardı. Aldırmazlıkları yüreklililiklerinden değildi. Kanıksamışlardı artık. Başlarını duvara dayadılar, sonunda bu gece bitecekti. Silah sesi duyulmadı.

Bunun yerine şaşırmış insan sesleri duyuldu. "Aa, bir bebek, bir bebek ağlıyor!"

Yastığın üzerinde yeni doğmuş bir bebek yatıyor ve ağlıyordu.

Ruslardan biri, "Şimdi mi doğdu? " diye sordu.

"Daha bir saat olmadı."

Soruyu soran, gelenlerin başındaki iri yarı adamdı. Adam, raflardan birinin üzerinde gördüğü akordiyona uzandı, akordiyonu aldı, genç annenin karşısına bağdaş kurdu oturdu. Çelik grisi gözleri vardı ve bir korsanı andırıyordu. Ama bir anda ayıldı, sarhoşluğu gitti, pirinç bir gongun tınlamasına benzeyen gür sesiyle yaban armut ağaçlarından, Baykal Gölünün ardında uzanan uçsuz bucaksız stepten söz eden türküler söylemeye başladı. Şarkısına ara vermeden peş peşe

sürdürüyordu:

"Volga, Volga, math rodnaja..."

Adamlarını sığınaktan dışarı çıkarttı. İçeriye girmek isteyen olursa sokmamalarını söyledi. Sığınakta bir huzur ve barış havası esmeye başladı. Artık kimsenin kılına dokunulmayacaktı. Az önce intihar etmek isteyen on sekiz yaşındaki kız, şaşkınlıktan iri iri açılmış gözleriyle usulca aşağı indi. Her yandan horultular yükseliyordu. Dev gibi bir köşeye bağdaş kuran adam, alçak sesle türküleri sürdürüyordu.

"Erkek mi? "

"Kız."

"Ağaçlar bahara kesti,
Nehirdeki sis yükseldi,
Ya sen Katyuşa,
Nereye tırmanıyorsun öyle..."

Patırtılar, gürültüler, benzin ve yağ kokuları duyuluyordu. Tekerlekli bir org yalan yanlış çalıyordu. Geçen tankların gümbürtüsü uzaklardan geliyor gibiydi ve asker kokuları kadını pek etkilemiyordu.

Tekerlekli orgun sesi hepsini bastırıyordu.

Orgun sesinde kadın kendini görüyordu, Dolores'i. İki Dolores vardı anılarında. Biri etek uçları çiçek işlemeli beyaz entarili çocuk Dolores ikincisi büyümüş, uzun saç örgülü Dolores. Üçüncüsü ise...ama onu düşündüğü anda tekerlekli org, ateş kusan bir canavara dönüşuyordu.

"Volga, Volga, bizim anamız..."

Kadın, bu konuyu işleyen bir film seyretmişti. Aşırı duygusal, kötü bir filmdi. Haydut Stenka Razin'in teknesi Volga boyunca ilerliyordu. Kaptan köşkünde kaçırılmış İran prensesi yatıyordu. Tayfalar, şehvet kurbanı kaptanlarına tiksinerek bakıyorlardı. Sonra gemide isyan başlıyordu. Bunun üzerine kaptan kamarasına gidiyor, kararlı bir tavırla sevgilisini kaptığı gibi Volga'nın sularına kurban ediyordu.

Ama sonunda yine de kendi canını kurtaramıyordu.

Artık bu ne bir filmdi, ne de bir balad. Tarihten bir öykü olmuş çıkmıştı.

Çar duruma el koyuyor, haydut yakalanıyor, yabanıl bir hayvan gibi çırıl çıplak ve bir kafes içinde Moskova'ya götürülüyor, yol boyunca herkes suratına tükürüyor, sonra Kızıl Meydan'da vuruluyordu.

"Volga, Volga..."

Oysa gerçek nasıl da bambaşkaydı.

Tankın gürültüsü ve sarsıntısı bir yandan, yağ kokuları ve duman öte yandan insanın gözlerini yaşartıyordu. Tank bir kasabadan geçiyordu ve topu sürekli ateşleniyordu. Top ateş ettikten sonra yoğun bir duman yayılıyor, duvarlara, insanların yüzüne, tenine sürülüp kalıyordu. Ve namusu kirletilmiş onuru zedelenmiş kadın, üzerinde çıplaklığını örtecek tek bir asker kaputuyla bilinmeyen bir yöne doğru ilerliyordu tankın içinde.

Her şey başkaydı, tankın içi de, gece de bambaşkaydı.

Burası bir kötü ruhlar alemiydi sanki, bir zebaniler cehennemiydi. İçlerinden biri tankı sürüyor, biri ateş ediyor, biri topun obur madeni ağzını güllelerle besliyor, bir dördüncüsü telsizle konuşuyordu. Beşincisi, yani "Kommandirtanka" ise, gövdesinin yarısını tankın deliğinden yukarı çıkarmış, içerde kalan ayaklarındaki çizmeleri neredeyse kadının başına değecek gibi duruyor ve bağırıp çağırıyordu. Adamın gövdesi tankın deliğini hemen hemen tümüyle dolduruyor, dışardan içeriye ışık girmesini, içerden dışarı da dumanın çıkmasını engelliyordu. İçerde, şeytanların ter içindeki suratlarını ancak seçebilecek kadar aydınlık vardı. Kadın yatamıyor, bacaklarını uzatamıyor, tor top olmuş bir denk gibi, bir kütük gibi kımıldamadan oturuyordu. Yürüyen bir mezar, çelikten bir tabuttu bu tank, Ötekilerin dışarıyı görebilecek ufacık da olsa birer göz deliği vardı. Kadının o da yoktu. Çelik tabut bir yokuşu tırmanırken, ön tarafı yukarı kalktı. Tankın içinde ne varsa arkaya yuvarlandı. Kadın da boş kovanlarla birlikte geriye doğru kaydı. Şoförle telsizci kadına bakıp pis pis sırıttılar. Üçüncü asker onu doğrulttu, kutuları kenara çekti, kadını oturttu ve üzerine yeniden kaputu örttü. Adamın bu nazik davranışı kadının beklemediği bir şeydi, demek kötü ruhların arasında nazik olanları da vardı. Dışarda demirler parçalanıyor, buharlar fışkırıyor, makineli tufek salvoları teneke üzerine düşen bezelye taneleri gibi takırdıyordu.

Tankın üzerindeki komutan, "Tegel, Tegel..." diye seslendi.

Tegel alınmış ve arkada bırakılmıştı.

Tankların takırtısı kesilmedi. Yolculuk sürüyordu. Tankın içindekilere dur durak yoktu. Radist dedikleri telsizci saman sarısı saçlı bir gençti. Kapkara bir adam olan şoförün, bir kulağından ötekine yarık gibi uzanan ağzı vardı. Motor durmaksızın çalışıyor, top ateşleniyor, boş kovanlar birbirine çarpıyordu. Tankın

içindekiler ofluyorlar pofluyorlar, tükürüyorlar ve terliyorlardı. Ter, kir pas içindeki suratlarında iz barıkarak akıyordu.

Dolores, baygın yatar durumda bıraktığı kocasını düşündü. Sağ mıydı acaba, yoksa ölmüş müydü? Yüzü solgun ve perişandı. Siyah saçlarından kan süzülüyordu. Bu akan kanın anısı, kadında kocasının sağ olduğu izlenimini uyandırıyordu. Her şey çok başkaydı. O gece de çok başka olmuştu. Hermsdorf'daki sahiplerinin dışarı atıldığı o evde, o yatakta kadına hiç kimse el sürmemişti. Kommandirtanka düşünceli, motodik bir gençti. Kadını yatağa yatırdı, üzerini özenle örttü, kendisi de yanına uzandı. Uyumadan önce çekik gözlü askeri çağırdı, bir şeyler söyledi. Sonra hiçbir şey olmadı. Ancak saatler geçtikten sonra kadın kumandanın ne düşündüğünü, askere ne emir verdiğini kavrayabildi. Komutan askerin kendisini iki saatte bir uyandırmasını istemişti. Ama bundan bir şey çıkmadı. Çünkü askerin her gelişinde komutan söverek onu geri yolladı. ve dönüp tekrar uykuya daldı. Bütün gece uyudu. Kadın onun yanında gözünü kırpmadan sabahı etti. Bir boru sesiyle sabah oldu. Adam yerinden fırladı, kaşlarını çatarak kadına baktı. Geceyi boşa geçirdiğine öfkeleniyordu, ama artık iş işten geçmişti. Aklına bir kurnazlık geldi, kadını yakaladığı gibi kendisiyle birlikte sürükledi.

Peki ya şimdi ne olacaktı, nasıl sürüp gidecekti bu?

Gürültü, koku, her şey silindi, kadının gözlerini karanlık bürüdü.

Dışardaki ses, artık patlayan roketlerin sesi değildi. İnsan, hayvan ve makine seslerinin karmaşasından oluşan bir kakofoni kadının kulaklarına doldu.

Nereye gidiyorlardı, nereye?

Kadın doğrulmaya çalıştı. Bu daracık çelik zindanda başını zar zor kaldırabiliyordu. Dışarda zincirler şangırdıyor, motor sesleri duyuluyor, atların toynakları takırdıyor, birileri konuşuyordu. Ve onlar sürekli ilerliyorlardı. Durmadan gidiyorlardı. Tankın tepesindeki adam ona doğru eğildi, bir şeyler söyledi. Saman sarısı saçlı delikanlı kaputu kadının sırtına geçirdi, başına da bir bere giydirdi. Sonra ayağa kalkmasına, başını dışarı uzatmasına ve temiz hava almasına izin verdiler.

Temiz hava...bambaşka bir dünyaydı bu. Yolda sıra sıra tanklar piyadelerin bindiği kamyonlar ve bunların iki yanında Kazaklardan ve Kafkaslardan oluşan süvariler vardı. Kılıçlar parıldıyor, süngülerin ucu ışıldıyor, rengarenk yağlıklar uçuşuyordu. Süvarilerin üzerinde, atların kuyruğunu örtecek uzunlukta deri gocuklar vardı. Şehrin merkezine

uzanan Müllerstrasse, herhangi bir çarpışma olmaksızın ele geçirildi. Yolun iki yanındaki apatmanların pencerelerindeki kepenkler ardına kadar açılmış, karartma kağıtları sökülmüş, yerine beyaz bayraklar asılmıştı.

Yol boyunca göz alabildiğine beyaz bayraklar dalgalanıyordu.

Bağıranlar, seslenenler, el sallayanlar, pencerelerden uzanan mutlu suratlar görünüyordu. Tanklar geçti. Ardından bindirilmiş kıtalar, sonra yine bindirilmiş bir bando, onların arkasından piyadeler, öncu birlikleri, mayın arayıcıları, sonra oradan buradan toplanmış eşyalarla yüklü kafileler.

Kasketler atılıyordu havaya.

"Savaş bitti. Hitler bitti artık."

Sokağın iki yanına insanlar dizilmişti. Haykırmaları birleşiyor, bütünleşiyor, bir tek güçlü uğultu oluyordu.

"Al işte Goebbels'in yalanlarından biri daha. Ne hoş adamlar bunlar, ne iyi insanlar. Hele şu bisikletin üzerindeki ufaklığa bak."

Bando birden durdu. Hava karardı. Hareketler hızlandı ve düzenini kaybetti. İlerde kalın bir duman tabakası vardı. Müllerstrasse'nin sonundan yükseliyordu duman. Wedding istasyonundan alevler fışkırıyordu. Gökyüzünde roketler ıslık çalıyordu. Bindirilmiş kıtalar, kahverengi bir duman tabakası gibi ileri atıldılar.

Kadın yeniden çelikten hücresine dönmek zorunda kaldı. Kommandirtanka'da aşağı indi ve tankın üzerindeki delik, ancak ufak bir aralık bırakacak biçimde kapatıldı. Dumandan göz gözü görmüyordu. Boğucu sıcak vardı. Sarsıla sarsıla yol alıyorlardı. Kadının başı dönüyor, gözleri sızlıyordu. Sonunda tank durdu. Üstü açıldı. Kadın dışarı çıkabildi. Gece olmuştu. Boş kovanlar tanktan dışarı atıldı. Bidonlarla benzin taşındı. Saman sarısı saçlı asker, koyu bir yulaf çorbası getirdi. Kadına da verdiler. Kommandirtanka, kaşığı kadına uzatmadan önce kumla ovdu, sonra bir beze sildi. Kadın onun bu davranışından duygulandı. Tank, bir kilisenin çevresinde dizilmiş öteki tankların arasında sırada duruyordu. Tankların arasına çalı çırpı yığılmıştı. Yabancı seslerin doldurduğu karanlığa karışıp kaçmalı mıydı acaba? Nereye gidecekti? Ne kadar uzaklaşabilirdi? Atların sırtına yayılan battaniyeleri üst üste sermişlerdi. Kadın bunların üzerinde yatıyordu. Kaput sırtındaydı. İçinde başka bir şey olmadığı için kaputu çıkaramıyordu. Tek başına yatıyor, ötekilerin az ilerde konuştuklarını duyuyordu. Kommandirtanka bir kova su getirdi yıkandı. Çevrelerindeki

askerler, teğmenin yıkanma törenini kahkahalarla, şakalarla seyrettiler. Uzaktaki alevlerin ışığı kilisenin tepesini aydınlatıyordu. Burası, Şükran Kilisesiydi. Kadın bu kilisede vaftiz edilmişti, bu kilisenin sütunları arasında bir zamanlar saklambaç oynamıştı. Bu alana açılan bir sürü sokak vardı. Kuzey yönünde Müllerstrasse ile Reinickendorferstrasse Kanal ve Moabit yönünden Fennstrasse, şehir merkezine uzanan Friedrichstrasse ve Chausseestrasse hep bu alana açılıyordu.

Kadın, binlerce erkeğin arasında tek başına yatıyordu. Gecenin sessizliğini ara ara patlamalar bozuyordu. Kadın uyudu sonra bir başka kadın çığlığı ile uyandı. Artık yalnız değildi. Yanındaki adam, kadına anlayabildiği, hangi dilde olursa olsun anlayabileceği bir şey söyledi. Onu yatıştırmaya, avutmaya çalıştı, saçlarını okşadı, parmaklarını saçlarının arasında gezdirdi. Ve sonra olan şey, bir tecavüz değildi artık; kadının isteğiyle oldu. Kadın Peter'ı, kocasını düşündü, sonra tekrar uykuya daldı.

Sonraki günler de ilk gün gibi geçiyordu. Kadın yine çelik hücresinde oturuyor, arada bir başını dışarı uzatmasına izin veriliyordu. Günler birbirinin hem aynıydı, hem de değildi. Kadınla Kommandirtanka arasında derin bir anlayış vardı. Boyuna bir yerlere gidiliyordu. İlk gün Fennstrasse'ye, Boyenstrasse'ye gittiler, Kanal boyunca dolaştılar. İkinci gün Schulzendorferstrasse'den, Grenzerstrasse'den Ackerstrasse'ye kadar uzandılar. Akşam olduğunda aldıkları yol çok azdı ve neredeyse hareket ettikleri noktaya dönmüşlerdi. Sonraki iki gece, bir bira fabrikasının bahçesinde konakladılar. Bir ara Kommandirtanka'yı bir yere çağırdıklarında, kadın çekik gözlü erin üzerine eğildiğini gördü. Ortalık bira ve mayalanmış arpa kokuyordu. Adamın gözleri ışıl ışıldı. Kadının sırtındaki kaputu çekti, düğmelerini kopartarak önünü açtı. Kadın direndi ve işin şaşılası yanı imdadına koşan oldu. Gelen Kommardirtanka değil, daha yüksek rütbeli bir subaydı. Subay, askeri yakasından tuttu, yere fırlattı. "Seni gidi aşağılık köpek seni," dedi. Kadın söylenilenleri anlayamadı. "Köyündeyken kıçını kuma sürtüp temizlenirdin, senin ağzına göre lokma mı bu? " Tank birliklerine komuta eden Binbaşının gözünde, bu kadın Kommandirtanka'ya göre de değildi. Binbaşı kadını ayağa kaldırdı, at pazarında beygir incelercesine süzdü. Kadın geceyi onunla geçirmek zorunda kaldı, ertesi sabah yeniden teğmenin kampına kapatıldı.

Birlikler harekete geçiyor, birkaç yüz metre ilerledikten sonra yine duruyordu. Chausseestrasse boyunca sarsıla sarsıla şehrin merkezine doğru

gidiyorlardı. Tanklar, topçu ateşinin siperinde yol alıyordu. Topların salvoları neredeyse tankların tepesine değecek gibiydi. Panke üzerindeki köprüden Löwe'nin makine fabrikasına kadar bütün sokak alevler içindeydi. Alman tanklarının topları ateşe başlayınca her yanı duman sarıyordu.

Gün, kurşuni bir kül yağmuru içinde sona erdi. Kuzeyden şehrin merkezine giden Chausseeestrasse, Invalidenstrasse'yi kesiyordu. Yol ağzından birkaç yüz metre ilerde Rusların cephe hattı vardı. Karşı tarafta, yine dört yol ağzına birkaç yüz metre uzakta yenik fabrika muhafızları, raporlu askerler, yedek birlikler birbirlerine sokulmuş duruyorlardı.

Dört yol ağzındaki, üzerinden kurşunlar vızıldayan, gülleler gümbürdeyen sahipsiz alanın tam ortasından Stettiner metro istasyonu hava bacasının merdivenleri iniyordu. Bu çöken duvarlar, kayan taş yığınları, patlayan gülleler dünyasının tam ortasındaki merdivenlerin üst basamağında bir kafa göründüğü zaman saat akşamın dördüydü. önce bir kafa uzandı, ardından başkaları. Sonra savaşın kızgın soluğunu yüzlerinde duyunca geri çekildiler. Ama boşunaydı. Geri dönmek olanaksızdı. İlk üç, beş, ilk on, yirmi, ilk yüz kafanın ardı arkası gelmiyordu. En öndekinin arkasında yüzlerce, binlerce, on binlerce kişi duruyor ve öndekileri ateşin içine itiyordu. O noktada yer yarılmış, topal, yaralı, aç, susuz insanlardan bir kaynak fışkırmış gibiydi.. Yeraltından çıkanların ne sonu geliyordu ne de geri dönme olanağı vardı. Yağan şarapnellerin taşların, roketlerin arasında sadece ölme olanağı vardı, bir de belki bu ölüm tünelini aşıp Settiner İstasyonuna varabilme şansı.

Sitettiner İstasyonu Orada uyku vardı, yiyecek içecek vardı, yaralılara ilaç, sargı vardı. Stettiner İstasyonu tek hedefti, çekilen acıların sonu demekti. "Yol açık. Herkesin yerleşmesi için gerekli hazırlıklar tamam. İstediğiniz kadar yiyecek içecek var," demişlerdi. Ah o yalancılar, ah o düzenbazlar! On gün aç, susuz, gün ışığına hasret kalmış insanlara yalan söylemişler aldatmışlardı.

Arkadakilerin öndekileri itmesi, sıkıştırması azalmıyor, artıyordu. Yerden fışkıran insan kaynağından sakat askerler, kolları bacakları sarkmış, açlıktan susuzluktan eğrilip bükülmüş kadınlar çocuklar çıkıyordu. Yüzlerce, binlerce kişi fışkırıyordu topraktan. Tankların ateşi, onları ya yere

kapaklanmaya zorluyor, ya da koşturuyordu. Stettiner İstasyonuna giden yol ölü ve yaralılarla doluydu. Yaralılar haykırıyorlardı, ama kim durur da onlarla ilgilenirdi! Sağlık ekibinden başçavuş Wustmann durmadı, şoför Stroh da durmadı, onların ardından gelenler de. Kim çıkar da, kendini Rus ve Alman tanklarının kustuğu iki ateşin arasına atardı. Ancak, canından bezmiş ve yavrularını orada bırakamayan analar duraklıyordu alanın ortasında. Ötekilerin hepsi, yıkılıncaya kadar koşuyorlardı.

Anhalter İstasyonundaki sığınak boşaltılmıştı. Beş katı birden boşaltmışlar, yaralılara ayrılan iki kattakileri bile çıkartmışlardı. Sığınağa SS'ler yerleşmişti. Sığınak bir savunma hattı olarak kullanılacaktı.

Wustmann artık hiçbir şey söylemiyordu. Hiçbir şey onu şaşırtmıyor, içinde bulunduğu karmaşayı dile getirecek söz bulamıyordu. Herhangi bir görüş de ileri süremiyordu artık. On bin ya da yirmi bin-kimbilir-belki daha da fazla insan sığınaktan çıkartılmıştı.

Sığınağın boşaltılmasına sabahın dördünde başlanmıştı. Şimdi akşamın dördüydü. Sığınaktan çıkartılanlar, ellerinde meşalelerle yol gösteren askerlerin peşinden Potsdamer Alanı yönünde, karanlık metro raylarının üzerinde yola koyuldular. Askerler, tünele girmiş olabilecek Rusları arayacaklardı sözüm ona. Öndekiler, arkadakilere, "Konuşmayın, sesinizi çıkartmayın," diyorlardı. Rus topçularının ateşi, tünelin boşluklarında yankılanıyordu. Ayaklarının altında su vardı. Suyun içinde battaniyeler, kuştüyü yorganlar, sandıklar yüzüyordu. Su, rayların üzerinde diz boyuydu, sonra bele kadar yükseldi.

Unter den Linden'de metronun kemerleri çökmüştü. Patlamış bir borudan içeriye su doluyordu. Su klorluydu, ama sığınaktakiler günlerce susuz kaldıktan sonra bu suyu kana kana içiyorlardı. Sonra karanlıkta kaldılar. Ellerinde meşaleler olan askerler ortadan yok olmuştu. Su giderek yükseldi, göğüslerine kadar çıktı. Suda yüzenler sadece sandıklar ve yatak yorganlar değildi. Yürüyenlerin ayakları, yumuşak cisimlerin üzerinde, kayıyor, ölülere karanlıkta düşüp de doğrulmaya çalışanların üzerine basa basa yürüyorlardı. Kucakta taşınacak kadar ufak çocuklu kadınlar, çocuklarıyla birlikte suya kapaklanıyorlardı. Çığlık atıyorlar, arkadan gelenler onları itiyor, eziyor, düşenler suların üzerinde yüzüyordu. Tünelin karanlığında ilerlemeye çalışanların arasında Wustmann vardı, Stroh vardı, Dr.Heide, Else Krüger, Fransız Lucien, sütçü Dickmann, karısı ve daha yüzlercesi, binlercesi vardı. Artık düşünme yeteneklerini

yitirmiş, artık insanlıktan çıkmış, karşı konulmaz bir kitlenin kıpırtısı içinde hareket eden birer masktan ayrımsız bu insanlar, çamur selinin, yıkıntıların, tepelerinden inen beton parçalarının, sarsılan toprağın içinde bilinmeyen bir kurala uyarak ilerlemeye çabalıyorlardı.

Sütçü Dickmann henüz bütün gücünü yitirmemişti. Sığınağa gelirken yanına bir yığın yiyecek almış ve getirdikleriyle idare etmeyi becermişti. Üstelik, çocuklar ve birkaç yüz hasta için çorba dağıtıldığı zamanlar da, Dickmann hemen kuyruğa girip kendine pay almış, Exelsior oteli yanarken dışarı atılan bir fıçı tereyağını ilk açan ve kirli ellerini daldırarak avuç avuç tereyağı alan da o olmuştu. Bütün bunları yapmasına gerekçe olarak da, kalp hastası olduğunu belirten raporu göstermişti. Şimdi de karanlık tünelde, şişman karısını sürükleyerek götürmek zorundaydı.

Dr.Heide bir deri bir kemik kalmıştı. Gözler, deli gözü gibi parlıyordu. Beyaz gömleği kana bulanmış bir paçavradan farksızdı. Dr.Heide, artık işlevini tüketmiş yüksek gerilim kablolarından birine tutundu. Donuk masklardan oluşan yığının sel gibi önünden geçmesini seyrederek biraz soluk almaya, insan olduğunu, amaçsız bir göçe katılmış duygusuz bir yaratık olmadığını kendine kanıtlamaya çalıştı. Stroh, Dr.Heide'yi işte o anda, yüksek gerilim kablosuna tutunmuş dururken gördü. Bir daha da doktoru gören olmadı.

Su alçaldı. Ayak bileklerine kadar indi. Sonunda hiç kalmadı; Yine de traverslerin üzerinde yürümek zordu. Yine eldeki fazla yükler atılıyor, yine cansız gövdelerin üzerine basılıyordu Oraya kadar gelebilmiş olanlar, kendilerinde daha ileri gidecek gücü bulamıyorlar, duvar diplerine çökü çöküveriyorlardı. Landwehr Kanalının kapakları yıkıldığı zaman taşan sel suları bütün tüneli doldurduğunda da, duvar diplerine çökmüş olanlar orada kalacaklardı. Friedrichstrasse istasyonunun altına geldiklerinde bir tıkanma oldu. Metro kanalları, Kuzey-Güney hattının yeraltı kanalıyla birleşiyordu. Weidendamm Köprüsündeki kapaklar, ancak bir kişinin geçebileceği kadar açıldı. İki kapak arasında emekleyerek ilerlenebiliyordu. Ondan sonra ise aşılması gereken yüzlerce barikat vardı. Wiedendammer Kapısındaki su kapağı, dikey kapak, yatak kapak, hepsi, hepsi kurban istiyordu. Yorgunluktan tükenmiş olanların çoğu ve çocuklu anneler barikatları aşamadılar.

Ölüm yürüyüşü, Stettiner İstasyonuna kadar sürdü. Orada yığınlar, alevler

içindeki bir noktada gün ışığına çıktılar. Wustmann artık hiç konuşmuyor, yaralıları taşımaya gönüllü çıkmıyordu. Dickmann yerin altından tek başına çıktı, karısı yoktu. Else Krüger, sabahın dördünde kanal kapısına tırmanırken kucağında üç yaşında bir çocuk vardı, şimdi ise yalnızdı. Wustmann, Dickmann, Krüger ve daha yüz kişi koşmaya başladılar ve kendilerini yere attılar. Çoğu bir daha doğrulamadı.

Wustmann, Stettiner istasyonunun giriş salonuna varabildi. Burası ölüler ve yaralılarla dolu bir alan olmuştu. Metroya inen merdivenler, iğne atılsa yere düşmeyecek kadar kalabalıktı. Alexander Alanındaki sığınaktan kaçarken yarı yolda kalmış kadın erkek, çoluk çocuk doldurmuştu merdivenleri. Peronlarda asker dolu vagonlar vardı.

"Hurraaa..."

Zinnowitzerstrasse'ye daldılar. Kurşunlar vızıldıyordu. Silahlar peş peşe patlıyordu. Stettiner istasyonu, üst kesimi kalın duvarlar ve kemerlerle kaplı, altı toprak yığınlarıyla çevrili ve pencerelerine kadar dikenli tellerle sarılı, dumanlar içinde bir yığın halinde yükseliyordu.

"Hurraaa..."

Bindirilmiş kıtalardaki piyadeler arabalardan indiler. Toprak yığınlarını ezdiler, dikenli telleri kestiler, pencerelerde sağlam kalmış kepenkleri kırdılar ve otomatik tüfeklerini içeri çevirdiler.

Tanklar tornistan etti. Dolores'in içinde bulunduğu tank, Chauseestrasse'ye döndü. Invalidenstrasse'yi geçti ve yandan üzerine ateş açılıncaya kadar ilerledi. Sonra bir mezarlık duvarı önüne geldiler. Burası Dorotheenstdat'da oturanlarla Fransızların mezarlığıydı. Mezarlık Hessichestrasse'ye kadar uzanıyordu. Tanklar duvarı yıktılar, mezarların üzerinden geçtiler. Hessichestrasse'de, morgun önünde Alman tanklarının ateş ettiği görülüyordu. Çıkan dumanlar Alman hatlarının üzerine yayılıyordu. Apostolic Kilisesinin kulesi, dumanların üzerinde yüzüyor gibi görünüyordu.

"Bu köpekler pes etmeyecekler mi daha? "

"Dur, ilerleme! Dur, ateş!"

"Köpekler, köpekler..."

Tiger tankları vardı. King Tiger'ler ve ağır Panter tankları vardı. Ağır kalibreli mermiler T.34'ün zırhına çarpıyordu.

"Şimdi ne yapacağız, yarıp geçemiyoruz."

"*Job two je*...Kahrolasıcalar." Bir alay asker daha geldi, duvardaki

gedikten yolu yarıp geçti. Takviye gelmişti.

"Ateş!"

Mezarlığın ortasında bir T.34 tankı alev aldı. Bir başka tank, paletleri sıkıştığı için olduğu yerde deliler gibi dönüyordu. Namlular parıldıyor, barut kokuyordu. Sıcak, ter, yapış yapış kir, inlitiler, küfürler. Alabildiğine gürültü, gümbürtü, çatırtılar, uğultular. Ağzı bir yara gibi bir kulağından ötekine uzanan asker bağırıyor, hiç ses duyulmuyordu. Kommandirtanka haykırıyordu. Telsizci onu duymuyordu. Dolores Linth, tankın dibine çekilip büzülüyor, kızgın kovanların altına giriyordu; yine de bir şey duymuyor, bir şey algılamıyor, artık hiçbir şey bilmiyordu.

Gümbürtüler, tanka art arda yağan kurşunların takırtısı bütün sesleri, bütün duyguları bastırmıştı.

Bombalar patlıyordu.

Tanklar ilerlediler. Kan kırmızısı bir geceye daldılar. İlerleyerek, durarak, toplarını doldurarak, ateş ederek yol alıyorlardı. Ama ister dursunlar, ister yürüsünler, ister ateş etsinler, ister ateş altında kalsınlar, tanktaki askerlerin ayakları dibine büzülmüş olan kadın için hiçbir şey fark etmiyordu.

Kadın çaresizdi, kadın donup kalmıştı, kadın perişandı.

Arada bir ona içki veriyorlardı. "Moskovski, kırk derece, *haraşo...*" Verdikleri votkaydı. Votka kadına iyi gelmedi, ama hiç değilse boğazını yakan dumanı silmişti. O yüzden ikinci kadehi de aldı.

Sonra birden o yarı kendinden geçmiş halinden silkindi. Dışarda eskisinden değişik şeyler oluyordu. Sanki gemi fırtınayı atlatıp limana girmiş de, dalgalar usul usul bordasına vuruyormuş gibiydi.

Kadın yalnızdı.

Ötekilerin hepsi dışarı çıkmışlardı. Kadın yalnızdı, ama yalnızlığı uzun sürmedi. Koca ağızlı asker, kadının büzüldüğü yere indi. İri gövdesi orayı doldurdu. Ağ- leş gibi votka kokuyordu. Kadın koca bir ağırlığın altında ezildi. Bu sefer kurtuluş yoktu artık.

"Teğmene şapur şupur, Binbaşıya şapur şupur, bir bize mi Allaha şükür!" Asker, cam gibi gözlerini kadına dikti, bıçağını çekti, Kommandirtanka'nın verdiği elbisenin yakasına taktı, aşağı kadar yırttı ve kadının üzerine abandı.

Peter...

Dolores katlanmak zorundaydı. Mermi sandıkları kadının altında

şıngırdıyordu. "Hitler bitti. Sen de bittin. Seni ben bitireceğim..." Sözcükler adamın ağzında hava ,kabarcıkları gibi sesler çıkarıyor, tamamlanmadan sönüveriyordu. Dolores'in boğazını sıkan eller gevşedi. Adam üzerinden kalkmadı, olanca ağırlığıyla yığıldı kaldı. Dolores, soğuk barut fıçısının altında kirli bir paçavra gibi uzanmış yatıyordu. Adam sızmış horluyordu. Buradan, bu inden kaçmalıydı. Adamın altından kurtuldu, deliğin altına kadar emekledi ve yukarı tırmanarak geceye çıktı. Ama ne gece!

Dolores tankın üzerindeki deliğin kenarına oturdu. Aşağısında kalan her şeyi, kendi geçmişini, acınacak durumunu, içinde bulunduğu anı, her şeyi bir anda unuttu. Yerden kopmuş gibiydi. Üzerinde oturduğu tank boşlukta yüzen bir tabureye benziyordu. Ortalık saman, gübre ve yanık et kokuyordu. Peter...Kule, sekiz köşeli, dokuz katlı kule, dokuz katlı porselen pagodanın altında uluyan göçebeler.

Yeryüzü ve gökyüzü değişmişti. Zaman artık eskisi gibi değildi. Enlem ve boylam dereceleri değişmişti. Dünya çivisinden çıkmıştı.

Akrep ve yelkovan dünyanın sonunu gösteriyordu.

Yük trenleri, atlar, inekler, domuzlar, hayvan kafaları ve kuyrukları. Sivri kukuletalara benzeyen çadırlar, bir yığın yabancıyla dolu sıra sıra çadırlar. Bir patlamanın ışığıyla aydınlanan gökdelenin görüntüsüyle, Nanking'deki porselen pagoda özdeşleşiyordu. Spree Nehrinin sularıyla Yangtse-kiang'ın suları birbirine karışıyordu. Su kapkaraydı ve alevlerden renk alıyordu. Gökyüzü de alevlerden kıpkırmızı ve dumanlardan yol yoldu. Nehir kıyısı ot demetleriyle, geviş getiren hayvanlarla, bağırıp çağıran insanlarla doluydu. Çadırların arasında imparatorun kızları dolaşıyordu. Kızların ırzına geçilmişti. Sonra boyunları vuruluyor, kelleleri kanala atılıyordu. Oysa ortada ne imparator vardı, ne de imparatorun kızları. Üniformalı kızlar dolaşıyordu. Üniformaları çıkartılmış ve kızlar yeni yüzülmüş kanlı at postlarının üzerine savrulmuşlardı. Kızlardan biri kafasını Dolores'e yaklaştırdı, kulağına Hermsdorf'ta bir adres fısıldadı. Sonra bir namlu parladı, kızın başı kanlar içinde kaldı. Dolores kaçmaya başladı. Koşarken kendini birtakım insanların kolları arasında buldu. Kaçıyordu, oysa bir tahtanın üzerine yatırılmıştı, ama yine kaçıyordu. Daha sonra bir hastane yatağında yatıyor, fakat kaçışı sona ermek bilmiyordu.

Operatör, "İlginç bir olay," dedi.

"Büyük pagoda paramparça..."

Paramparçaydı gerçekten. Bunun böyle olduğunu görmek için kendinden geçip sayıklamaya gerek yoktu.

"Ve tekerlekli orgun akordu bozuk."

"Genellikle öyledir."

"Berlin'in akordu bozuk, hem akordu bozuk olan sadece Berlin değil."

Operatör, "Tanrı biliyor ya, işte bu çok doğru," dedi. Kadını kendisi muayene etmişti. Kolundaki yara önemsiz görünüyordu. Sol baldırındaki bıçak yarası da lifleri parçalanmış, kemiğe değmemişti ve çabuk iyileşeceğe benziyordu. Hastanın nabzı yüksekti, ama ateşi yoktu. Yine de saçma sapan şeyler sayıklıyordu.

"Peki kimmiş? "

"Ağzından laf almak olanaksız."

"Buraya nasıl geldi? "

"Bir Rus askeri getirdi. Bir battaniyeye sarılmıştı. İçinde de yırtık bir elbiseden başka şey yoktu."

"Yaralarının ve psikolojik şokun yanı sıra, fiziksel bir sarsıntı geçirdiği de belli. Sessiz bir yere yatırın ve heyecanlanmasını engellemek için elinizden geleni yapın."

Berlin'in üzerinde ejder başını andıran ışıklar vardı. Kırmızı ve beyaz yıldızlar patlıyor, alevler saçıyor, ışıklar düştükleri yerde, karanlık yıkıntılar arasında pırıl pırıl bir çember oluşturuyordu.

Anhalter istasyonu, çevresi sığınak, soğutma tesislerinin olduğu yapı ve Exelsior Otelinin iskeleti gündüz gibi aydınlık içindeydi. Soğuk hava tesisinin pencerelerinden alevler fışkırıyor ve içerdeki kırk bin sığırın kavrulan etinden ağır bir koku yayılıyordu. Exelsior Otelinin bodrumundan binlerce çığlık yükseliyor, "Ruslar geldi!" sesleri duyuluyordu. Zhukov'un ordusundaki piyadelerden bir öncü kolu, ellerinde meşalelerle sığınağa girdiler. Burası dayanılmayacak kadar kötü kokan bir süprüntü yuvası gibiydi. Bu pislik hazinesinin başında sessiz nöbetçiler vardı, duvar dibine sıralanmış bir yığın ceset. Giyecek ve çamaşır dolu sandıklar tepeleme yığılmıştı. Bisikletler, çocuk arabaları öbek öbekti. Sokağa açılan geçit ve metroya bağlanan uzun kanal, terkedilmiş eşya doluydu. Alttaki iki katta ve ilk yardım merkezinde, can çekişenlerin hırıltısından başka ses yoktu. Duvar diplerinde korkudan intihar edenlerin cesetleri, tahta bankların altında, daracık

kanallarda açlıktan ölmüş çocukların sıska bedenleri kıvrılmış yatıyordu. Yüzlerce ölü vardı. Kimi kendi canına kıymış, kimi açlıktan, kimi yorgunluktan tükenip ölmüştü. SS'ler sığınaktan çıkmışlar, istasyonu, yanan Exelsior Otelini boşaltmışlar ve Potsdamer Alanına, Gestapo merkez binasının yıkıntılarına ve Hava Kuvvetleri Komutanlığına kadar çekilmişlerdi. Arkalarını hemen hemen Voss-strasse'ye ve Hitler'in özel sığınağına dayamışlar, ateşi kesmeden direnmeye çalışıyorlardı.

Katedral, şato ve bahçeler, gün ışığındaymış gibi aydınlıktı. Alman birlikleri şatoyu, bahçeleri terkedip çekilmişti. Mareşal Zhukov'un öncü birlikleri Alexander Alanı yönünden ilerliyordu. Namlularından çıkan mermiler köprünün üzerinde, II. Frederic'in at üstündeki heykelinin çevresinde vınlıyor ve yük kamyonlarıyla, subay arabalarıyla, at leşleriyle asker ölüleriyle dolu Unter den Linden boyunca yankılanıyordu.

Unter den Linden'in öteki başındaki Brandenburg Kapısı da gündüz gibi aydınlıktı. Kapının sütunları çatlıyor, kanatları tutuşuyordu. Kulenin üzerindeki -1870'te Paris'e götürülen ve 1918'de geri getirilen- dört atlı savaş arabası heykeli her silah patlayışında sarsılıyor, titreşiyordu. Atların ayakları cam gibi tuzla buz olmuştu. Sağrılarından parçalar düşmüştü. Madeni kafalar kopmuştu. Sırtında kanatları olan savaşçının elindeki dizginler pislik içindeydi ve sapı Prusya kartallı âsâ kopmuş sallanıyordu.

Voss-strasse ve Wilhemstrasse, eski ve yeni Reich Şansölyeliklerinin, Dışişleri Bakanlığının ve Propaganda Nazırlığının yıkıntılarıyla kaplı Wilhelm Alanı gündüz gibi aydınlıktı.

Bir zamanlar Berlin denilen bu daracık toprak şeridi, koca bir kıtayı yamyassı etmiş bir toplu gücün asıl darbesini yiyecek olan örse benziyordu. Mermiler peş peşe yıkıntılar arasında uçuyor, Hitler sığınağının beton tavanları üzerine çekiç gibi inip duruyordu. Yakınlardaki bataryaların sürekli ateşi sonunda sığınağın üst katları çöktü ve yer yer yarıldı.

Berlin'in üzerinde ölümcül ışıklar yanıp sönüyordu. Bu parıltıların, uğultuların ve kargaşanın içinde, giderek ufalan çemberler çizerek dört bin metreden bir gölge süzüldü aşağıya. "Arado 96"ıydı bu. Sokakların üzerinde asılı gibi duran duman bulutlarını yararak Doğu-Batı ekseninde yere indi.

Üç günden beri iniş yapan ilk uçaktı.

Üç gün önce de Ritter von Greim, yanında Hanna Reitsch'le birlikte

yine aynı yere inmişti. Ritter von Greim'la birlikte uçuşa geçmiş öteki kırk uçak, ayazda kırılan sinekler örneği düşüp düşüp gitmişlerdi. Von Greim ise, kuyruğu kopmuş uçağı ve parçalanmış ayağı ile yere inebilmişti. "Arado 96"nın başçavuş rütbesindeki pilotu, uçak kaybı vermeden ve sağ salim geldi. Yoğun dumanda uçağını Tiergarten'in yıkılmış ağaçları arasına gizlemeyi becerdi, sonra yoldan geçen bir araba bulursa binerek, bulamazsa yürüyerek Führer sığınağına ulaştı. Bir hafta önce, Savunma Bakanı Speer'i Berlin'e getirip götürdüğü zaman da aynı yollardan geçmişti. Ama o zamandan bu yana Wilhemstrasse'ye giden yolun görüntüsü çok değişmişti.

Brandenburger Kapısının üzerindeki sivri kule, doluya tutulmuş çöp tenekesi gibi sallanıyordu. Pariser Alanı, beton parçalarıyla dolmuştu. Amerikan Elçiliği Güzel Sanatlar Akademisi, Adlon Oteli, toprak altından çıkarılmış bir Pompei görünümündeydi. Pilot, yıkıntılardan oluşmuş bir uçurumun dibinde buldu kendini. Çevresindeki yıkık duvarlar birer ağıt gibi yükseliyordu. Bombalar, gülleler, roketler. El bombaları, makineli tüfek takırtıları, keskin nişancıların tek el ateşleri. Bütün bu sesler Ruslardan ve Almanlardan geliyordu.

Yerler delik deşik olmuştu. Sokaklar leş kokuyordu. Şurada bir at ölüsü, orada sıra sıra sivillerin cesedi uzanıyordu. Birden pilotun çevresi öylesine aydınlandı ki, o yıkıntılar arasında bir fındık faresi olsa kolayca seçebilirdi. Rus bombardıman uçakları dönüyordu tepesinde. Dördü, beşi birden ve sanki üzerine dalacaklarmış gibi iniyorlardı. Pilot, yıkık bir kemerin altına attı kendini. Bombalar patladı. Tozlar havaya kalktı. Kızgın bir bulut yaladı pilotun suratını. Önündeki yıkıntı yığınının arkasından Reich Şansölyeliğinin isten kararmış duvarlarını görebiliyordu. Propaganda Nazırlığından koşa koşa gelen biriyle birlikte pilot da Şansölyeliğin bomboş giriş salonuna daldı. Kırık pencerelerden içeri toz yağıyor, salon sarı duman içinde yüzüyordu. Çatlamış bir sütunun dibinde deniz harp okulu öğrencilerinden ve Hitler Gençliği'nden bir grup oturmuştu. Ellerinde tüfekler ve tanksavar silahlar vardı. Merdivene kadar uzanan kırmızı halı, kağıt parçalarıyla, boş konserve kutularıyla ve şişe kırıklarıyla kaplıydı. Pilot ve Propaganda Nazırlığından gelen adam, hiçbir engelle karşılaşmadan aşağı indiler. Ancak zırh kaplı kapının önüne geldiklerinde yolları kesildi. Önce havacı başçavuşun kağıtlarını göstermesi ve geliş nedenini açıklaması gerekti. Pilot, Göring'in yerine geçen yeni Hava Kuvvetleri

Komutanı Ritter von Greim rapor vermeye ve onu Berlin'den götürmeye gelmişti . Kapıdaki nöbetçi, pilota hayalet görmüş gibi bakıyordu. Demek ki, her şeye rağmen, dışardaki belaları savuşturup gelebilen biri vardı! Bu haber, dünya ile bütün ilişkisi kopmuş bu batık geminin her yanına pilottan önce ulaştı. Pilot, Hitler'in özel bölmesinin önündeki dış salona girdiğinde, bir yığın körkütük sarhoşun donuk bakışları üzerine çevrildi. Elindeki tepside sandviçler, içkiler ve bir kutu puro bulunan bir garson ortada dolaşıp duruyordu. Pilot bir içki ve puro aldı. Daha puronun ucunu koparmasına meydan kalmadan yanındaki masadan yüksek rütbeli bir SS subayı ateş uzattı. Bir başka subayın elinde de yakmaya fırsat bulamadığı kibrit duruyordu. Buradaki yüksek rütbeliler aşırı naziktiler. SS subaylarından biri, puroyu göstererek, "Fena değil," dedi. Gerçekten de iyiydi. Demek bunlar burada oturuyor, purolar tüttürüyor, rom içiyor ve tepelerinde verilen ölüm konserinin takırtılarını dinliyorlardı. Rahatsız bir bekleme odasıydı burası. Patlamalarla sarsılan "Arado 96"nın pilot koltuğundan daha rahatsız bir yerdi. Ruslar bütün hafif ve ağır silahlarının ateşini Berlin'in bu noktasına yöneltmiş gibiydiler. Çelik ve beton tavana binlerce demir diş geçiyor, tavanı ve duvarları çiğneyip öğütüyordu. Bu koca beton kazanı topraktan söküp çıkarmaya niyetli olmalıydılar. Silahların sustuğu kısacık aralarda, yuvarlanan taşların ve kayan yıkıntıların sesi duyuluyordu.

Sigara, içki içen, sersemlemiş, sarhoş bir alay aylak adam. Tanrı diye taptıkları çoktan kurtlanmış put bundan tam yedi gün önce ölümcül biçimde çatlamış, belirli bir "son"un kehâneti gibi ortaya çıkmıştı.

Masalardan birinde Bormann, Goebbels ve Büyükelçi Hewel oturuyorlardı. Propaganda Nazırlığından gelen Basın Yayın Müdür Yardımcısı Heinz Lorenz onların masasına gitti. Şefi Goebbels'e daktiloyla yazılmış bir kağıt uzattı. Goebbels kağıda bir göz attıktan sonra sineğin değmesiyle patlayıverecek bir bombayı tutar gibi dikkatle Bormann'a verdi.

Bu, Reich Lideri SS Heinrich Himmler'in İsveç Kralı Kont Barnadotte'a ateş kes görüşmeleri için başvurduğunu açıklayan bir Reuter bildirisiydi; Reich Lideri SS ha...sığınakta kimsenin bundan haberi yoktu. Führer karargâhı, hatta Führer'in kendisi artık yokmuş gibi, oradakiler olup bitenler hakkında karar ve emir vermek yetkisinde değillermiş gibi bir tutumdu bu. Sığınaktakiler için dışarda olan her

şeyin yorumu, Alplerden Kuzey Denizine kadar bütün yenilgilerin, bütün çöküntülerin nedeni tek sözcükte belirleniyordu: "İhanet!" Ne var ki, Goebbels'in kağıtta gördüğü şey ihanetlerin en koyusuydu, üstelik en beklenmedik yerden patlak vermişti.

"Heinrich, arabanın tekeri kırılıyor

Hayır efendim, yüreğimi saran demir çemberlerin sesi o."

Sadık Heinrich...demek gerçek yüzü buymuş ha! Hükümranlık âsâsını tutan el daha soğumadan o âsâya kirli pençesini uzatan bir alçak! Ne Bormann'da, ne Goebbels'de bu haberi patrona götürecek yürek yoktu. Uşak Linge'yi çağırdılar, haberi iletmekle onu görevlendirdiler.

Masadaki üç adam, uşağın arkasından baktılar. Sonra derin bir suskunluk içinde bildirinin ellerindeki ikinci kopyasını yeniden okudular. Bu gerçekten çok patlayıcı bir maddeydi ve Bormann da, Goebbels de, Hewel de bu maddenin çok geçmeden gümbürtüler ve dumanlar içinde yok olacağını biliyorlardı.

"Berlin'i ne zaman kurtaracaklar?" "Heinrici'nin ordusu ne yapıyor?" "Wenk nerede?" "Holste'ye ne oldu?" "Prag'dan gelecek ışıldaklar nerede?" Bu telgraflar Fürstenberg'deki Keitel ve Jodl'a, Flensburg'daki Dönitz'e, Berchtesgaden'de bir ara tutuklanıp sonra salıverilen Koller'e çekiliyordu. Cevap suskunluktu sadece, bir ölüm sessizliğiydi. Sonunda Bormann patladı:

"Komutanlar bizi kurtaracak birliklere cesaret verecekleri yerde, ağızlarını bile açmıyorlar. Artık sadakat diye bir şey kalmadı. Burada kaldık işte. Reich Şansölyeliği çoktan bir yıkıntı yığını oldu." Yine cevap yoktu, yine sessizlik. Bir mezar nasıl olur da cevap beklerdi? İçindeki, maiyetiyle birlikte duvarların arkasına gömüldüğü halde ömrünün ötesine aşmayı isteyen bir Firavun bile olsa, bir mezara nasıl cevap verilirdi?

Führer sığınağından verilen emirler, artık sadece kıpırdayan bir cesedin boşuna kekelemeleriydi. Bir zamanlar Kuzey Kutbundan Mısır piramitlerine ve Kafkas Dağlarına kadar olan alanı kapsayan harekat haritası, şimdi Berlin'in sokak planından başka şey değildi. Bu kadarı bile, koca bir kıtayı kumarda kaybetmiş bir komutanın terli elleri arasında eriyip gidiyordu. Ve ilerlemeleri, Berlin'i kuşatan çemberi yarmaları için emir verilen ordular ya hiç yoktu ya da dağılmış, parçalanmıştı. Keitel ve Jodl, kurtuluş yolu aramak için lanetli Ağrı

Dağından uçurulan kuzgunlar gibi gitmişlerdi. Artık bıkıp usanmadan"durum muhakemesi" oyununu sürdüren Bormann'dan, Goebbels'ten ve alkolik Burgdorf ile Krebs'den başkası kalmamıştı.

Keitel'den haber geldi. Alabildiğine yüreklendirici, yerine getirilemeyecek sözlerle dolu bir haberdi bu. Keitle, Wenk'i karargâhında ziyaret etmiş, Berlin kuşatmasını yarması için verilen emri bir an önce yerine getirmesi için onu ikna etmeye çalışmıştı. Wenk, emrindeki on yedi yaşında harp okulu öğrencilerinin vatanseverlik duygularını, savaşma isteklerini ve güçlerini biliyordu ve komuta ettiği tümenlere de "Scharn-horst", "Ulrich von Hutten", "Clausewitz", "Theodor Körner", "Friedrich Ludwig Jahn" gibi gençlerin bu duygularına uygun düşecek adlar takmıştı. Ne var ki, çocuksu bir sadakatin ve savaşta ölümü göze almanın, gerekli araçların, ulaşım olanaklarının, tankların, topların yerini tutamayacağını da biliyordu Wenk. Elinde bu donanım ve hava desteği olmadan, saldırıya geçmesi söz konusu olamazdı. Keitel'le görüşmesi sonunda, Wenk sadece Oder'den geri çekilen Dokuzuncu Ordu için Berlin'in Güneyinde bir toplanma merkezi kurmayı kabul etti.

Keitel, daha sonra Neustrelitz ile Neubrandenburg arasındaki bir noktada "Vistül" tümeninin komutanı ile karşılaştı. Heinrici'nin cephesi dağılmıştı ve her yan sayısız yaralıyla, silahsız askerlerle doluydu. Aralarında göçmenler de vardı. Topsuz tüfeksiz, tanksız birlikler geri çekiliyor, arkalarından on beş kat güçlü düşman yürüyordu. Keitel Komutana çıkıştı: "Sen de Rendulic'in Viyana'da yaptığını yapıp birkaç bin kaçağı kurşuna dizseydin ya da ağaçlardan sallandırsaydın, ordun böyle kaçmak zorunda kalmazdı!" diye bağırdı.

Keitel, yanlarındaki kurmay subayların beklediği gibi Heinrici'nin tutuklanmasını emretmedi. Ama Heinrici elinde kalan son tank gücünü, Üçüncü Zırhlı Tümeni de boş bir hayal uğruna feda etmedi. Verilmiş olan emirlerin tersine, ordunun sağ kanadını Oder'den çekti ve silahları yetersiz on yedi yaşındaki deniz harp okulu öğrencilerinden kurulu tümeni kırdırmamak için Swinemünde Kalesini savunma emrini yerine getirmedi. Keitel, Fürstenberg'e döndüğünde, Heinrici'yi görevden aldı, emre itaatsizlik gerekçesiyle tutuklattırdı ve savaş divanı önüne çıkarttı.

Hitler, Keitel'den Wenk, Busse ve Dokuzuncu Orduyla ilgili bilgiler de istedi. Hitler, Keitel ve Jodl'un desteğiyle Dokuzuncu Orduya yerinde kalmaya ve -öteki ordulara yaptığı gibi- son askerine dek kırılıncaya kadar cephede bulunmaya zorlamıştı. Gerçekten de o sırada

Dokuzuncu Ordunun son kalıntıları düşman tarafından biçiliyor, Halbe ile Markisch-Bucholz arasında yüz on bin ölü, bir o kadar da tutsak bırakıyorlardı.

Wenk'ten, Busse'den Heinrici'den, Holste ve Schörner'den hiç haber yoktu. Sonunda Jodl ve Keitel'ın da sesleri çıkmaz oldu. Komutan, Keitel ve Jodl ile birlikte Fürstenberg'deki karargâhı acele terketmek zorunda kalmıştı. Şimdi ormanların arasından Kuzeye doğru kaçıyorlardı. Artık Hitler hiçbir yerden haber alamıyordu. Uzun zamandır dış dünya ile tek haberleşme aracı olan balonu da vurup patlatmışlardı. Dışarıyla son bağlantıyı kuran Fürstenber telsizi de susmuştu. Bütün kablolar suskun, hava sessizdi. İşte bu sırada Linge, sevgili, sadık uşağı Linge elinde bir kağıtla çıkageldi. Hitler, Ritter von Greim'ın yanındaydı. Greim'in yatağının kenarın ilişmişti. Linge'yi görür görmez önemli haberler getirdiğini sezdi. Onca zamandır beklenen cevap gelmişti demek.

"Arabanın tekeri kırılıyor..." Hitler'in rengi değişti, kıpkırmızı kesildi. Yüzü gerildi, sonra sarktı, karardı, bir bataklığa benzedi. Gözlerinde bataklıklardaki zehirli gazlardan çıkan buhar gibi ışıklar titreşiyordu. Gırtlağından bir ses çıktı.

İhanet, namussuzluk, alçaklık. Hitler'in çıkardığı ses bu anlamlardan birine çekilebilirdi. Sendeleyerek odasına girdi. Hemen sonra deli gibi haykırarak dışarı çıktı.

Eva Braun, "Zavallı Adolf, zavallıcık!" diye ağlayarak nereye gittiğini bilmeden koridorda koşuyordu. Magda Goebbels, "Adamcağızın çekmediği kalmadı," diye mırıldandı. Bormann ve Goebbels, Führer'in odasında gizli toplantı için emir aldılar. Bir süre sonra Krebs ve Burgdorf da içeri çağırıldı.

Pilot Başçavuşu Ritter von Greim'in yanına gitmesi söylendi. Pilot Greim'a raporunu verdi. Kendisinden başka şey istenmiyordu. "Stork harekâtı" ile ilgili bir rapora gerek yoktu. Von Greim ve Hanna Reitsch'e refakat etmek üzere Rechlin'den altı "Stork" ile otuz avcı uçağı havalanmış, ne "Stork"lar, ne de ertesi gece Berlin'e SS askerlerini taşıyan on iki Junker 52 hedeflerine ulaşabilmişlerdi. Ve şimdi bu iki harekât için harcanan onca çaba, verilen onca kurban artık önem taşımıyordu. Yatağında kıpırtısız yatan Ritter von Greim da, Hanna Reitsch de oradan ayrılmak istemiyorlardı. Berlin'de kalmaya, sığınaktan ayrılmamaya, Führer'leriyle birlikte ölmeye kararlıydılar.

"Ne kadar değişmişsin oğlum!" Pilot başçavuş, Altıncı Bölüğün bir zamanki enerjik komutanını tanıyamadı. Şimdi Hava Kuvvetleri Komutanlığına ve Feldmareşalliğe yükselmiş olan bu adam, sapsarı bir suratla yatağında yatıyor, Hanna Reitsch'in söylediklerine kulak veriyordu. Kadın, Führer'den aldıkları zehirli kapsülü yutmaları ve Rusların eline geçmemek için kapsülü yuttukları anda el bombasının fünyesini çekerek paramparça olmaları gerektiğini söylüyordu. Hayır, artık Berlin'den kaçmaya niyetleri yoktu. Ya Führer'leriyle birlikte zafere ulaşacaklar, ya da onunla öleceklerdi. Oysa hiç de öyle olmayacaktı. Führer'leri başka bir karar almıştı.

Gizli toplantıda neler konuşulduğunu kimse bilmiyordu. Toplantının ölümle yüz yüze gelmiş olan başkanı ve dört danışmanı, ancak başkalarının ölümüne karar verebildiler. Kendi karılarının ve yakınlarını, sığınaktaki beş çocuğun ve sığınağın dışında henüz bağlantı kurabildikleri kişilerin ölümü için karar aldılar. Goebbels, Bormann, Burgdorf ve Krebs usulca dışarı çıktılar. Efendileri içerde kaldı. Bir koltuğa serilmiş, titriyordu. Odadan çıkanların ayak sesleri uzaklaşırken, o ana kadar odayı dolduran lânetlemeler, çığlıklar, yakınmalar, sadakat yeminleri de uzaklaşıyordu.

"Ben suçsuzum, suçsuzum...Führerim, ben suçsuzum!" Bu umutsuz haykırış bütün duvarlarda, bütün koridorlarda, merdivenlerde yankılandı, Reich Şansölyeliğinin bahçesine taştı. Bu ses, topçu salvolarıyla yırtılan geceyi doldurdu. Sığınağın en alt katında uzanmış yatan adam, uzaklaşan müfrezenin ayak seslerine parmaklarıyla tempo tutuyordu. Bir teğmen ve altı asker, elleri bağlı, alnından ter damlayan Hermann Fegelein'ı aralarına almışlar götürüyorlardı. Onu sığınaktan dışarıya, ölümsüz geceye çıkardılar. Alçak bir düzenbaz, bir sahtekâr, bir hain olan ve Himmler canavarıyla işbirliği eden bu Fegelein, Hitler'in yarı yarıya bacanağı sayılırdı, üstelik birkaç saat içinde gerçekten bacanağı olacaktı.

Hermann Fegelein, Eva Braun'un kardeşi Gretel Braun'la evlenmiş ve o güne kadar bir çeşit "Veliaht" gibi kabullenilmişti. Ne var ki, Führer'in öteki yakınlarının tersine, Fegelein sığınakta topluca ölmekten kurtulmaya çalışmış, birkaç gün önce gizlice kaçmıştı. Ama "hain Himmler"in yerine kurban edilecek biri gerekince Chorlottenburg'daki apartmanından yaka paça getirilmişti. Himmler ortalarda yoktu, oysa Fegelein Führer'in gözünde onun temsilcisiydi ve onun yeri öldürülebilirdi.

Aşağıda titreyen adamın infaz haberini alması için uzun, çok uzun bir süre geçmesi gerekti.

Sonunda, "Emir yerine getirildi!" haberi geldi.

Fegelein ölmüştü. Yıkıntıların ve gömülmemiş ölülerin arasında yeni bir ceset olarak yatıyordu. Ne var ki, bu budalanın sonunun gelmesi yeterli değildi, asıl hedef Himmler'di. Himmler'i ele geçirmek için de Hitler'in elinde tek silah vardı: Ritter von Greim ve Hanna Reitsch.

Deli gözü gibi parlayan bakışlarıyla titreyen bir hayalet. Top ateşi sığınağın duvarlarını kemiriyordu. Beton tavan, düşen çelik putrellere ve taşlara daha ne kadar zaman dayanabilirdi?

Hitler, "Himmler'i ortadan kaldırın," dedi. "Ortadan kaldırın. Yok edin!" diye tekrarladı. "Yerime bir hain geçmemeli. Hemen harekete geçin. Ploen'e gidin, onu tutuklayın. İstediğiniz biçimde zararsız hale getirin."

Hanna Reitsch'in, Führer'iyle birlikte ölmek istediğini söylemesi bir işe yaramadı. Ritter von Greim'ın kımıldayamadığını, parçalanmış ayağının kütük gibi şiştiğini ve bedenini yavaş yavaş zehirlediğini, ateşler içinde yandığını anlatması boşuna oldu. Führer'inin kendisine iki emri vardı. Birincisi, Himmler'i tutuklayacaktı. İkincisi, toparlayabildiği kadar hava kuvveti toplayacak ve Potsdamer Alanını, Anhalt İstasyonunun ve Rusların son saldırı için hazırlandıkları bütün sokakları bombalayacaktı. Böylece bir yirmi dört saat daha kazanılmış olacaktı ve o zaman da Wenk Berlin'e girebilecekti. Hitler böyle diyordu.

Koltuk değnekleri üzerinde sürüklenen sapsarı bir insan yıkıntısı durumuna gelmiş Ritter von Greim ile Hanna Reisch'i zırhlı bir arabaya bindirdiler, ağaçların arasına gizlenmiş uçağa gönderdiler. "Arado 96" havalandı. Rus uçaksavar topları, gökyüzüne kapkara dumanlar kustu. Her patlayışta kağıt parçası gibi sallanan uçak, bir duman bulutundan öbürüne giderek yükseldi. Alevler içindeki Berlin aşağılarda kaldı, sonra gözden kayboldu.

Sığınak ve düğün saatinin geldiğine karar veren titrek hayalet de gözden kayboldu. Tek bir memurun önünde kıyılan nikah, kapının önünde vurulmuş yatan bir bacanak, "son"u suskunluk içinde bekleyen ama bir türlü kabullenemeyen bir damat. Damadın geline ilk sözü, az sonra gerçekleşecek intiharın bu ihanet dolu dünyadan kurtuluş olduğunu söylemek oldu. Bütün bu süre boyunca -düğün yemeği yenirken, vasiyetname hazırlanırken, dostlarla sessizce vedalaşılırken- dışarda gülleler

patlıyor, bombalar düşüyor tanksavar mermileri sığınağın girişine isabet ediyor, havalandırma borusundan giren barut dumanı en dip köşe bucağa kadar sızıyor ve şampanya kadehlerine toz dolduruyordu. Sonunda vantilatörleri kapatmak zorunda kaldılar. Uğultu bitti. Köşelerden çürümüş kokular yayıldı. Ve bu süre boyunca Şansölyeliğin kantininden gelen sarhoş sesleri hiç kesilmedi. Caz, kahkaha, çığlık. Vasiyetnamesini hazırlamakla uğraşan adam, daha az gürültü etmelerini rica etmek için nöbetçiyle yukarı haber göndermek zorunda kaldı. Vasiyetname anlamsızdı. Bir zamanlar belki akli dengesizlik belirtileri gösteren imza ise artık sinek pisliğinden farksızdı. Bu adam ne Attila'ydı, ne de Cengiz Han. Bu adam Avrupa'nın katili miydi, yoksa sadece çoktan çürümüş bir elmanın içindeki kurt muydu? Avrupa başkentlerinin seçkin aydınları, "Baldırı çıplak bir imparator"un ayakları altında çiğnenecek kadar yozlaşmışlar mıydı? Savaş sonrası Avrupa'sının haritası çoktan çizilmişti. Ve kendi parlak geçmişinin gölgeleri içinde duran adamın bu haritada yeri yoktu.

Vasiyetnamesini yazdırdı.

Gizi açıklanmadı

Gizi, yokluk'tu, hiçlik'ti... *niente, njet, nihil.*

Ama bir şeyi başarmış, hiçliği harekete geçirmişti.

Kapılar ardına kadar açıldı.

Topa vurulmuştu bir kez..hâlâ yuvarlanıyordu. Yıkıntının varisleri, savaşı kazanan ulusların koalisyonu yuvarlanan topu durdurabilecek, dünyanın bozulan dengesini yeniden kurabilecekler miydi?

30 Nisan günü saat dörtte, Voss-strasse'deki sığınağın en alt katında, kapalı kapıların ardında bütün bu soruları cevapsız bırakan bir silah patladı. Berlin'deki yangınlari bile söndürmeyen, köprülerin atılmasını bile durdurmayan, lağım kanallarında boğulanları kurtarmayan bir el silah atıldı. Sığınak kantinindeki gramofon plağı dönmeye devam ediyordu. SS askerleri kadın kıtlığında birbirleriyle dans ediyorlar, deliler gibi sıçrayarak salonda dönüyorlardı. Umutları yıkılmış sarhoşlar, eskisi gibi gözlerini kadehlerine dikmiş oturuyorlardı. Nöbetçilerin ve askerlerin uzaklaştırılmış olduğu kordonla ayrılmış bölmede, aşağı inen merdivenlerde ve koridorda omuzlarına ölümün ağırlığı yüklenmiş bir kalabalık duruyordu: Bormann, Burgdorf, Goebbels, Yaver Guensche, uşak Linge, şoför Kempka ve gençlik lideri Axmann. Suratları asıktı. Yüzlerinde dehşet okunuyordu. Korku bir anda rahatlamaya dönüştü,

korkunç bir yük kalkmıştı. İşte hepsi bu kadardı...bir de henüz yapılacak bir iş daha vardı.

"Şef" ölmüştü.

Şimdi sadece ölüsünü yakmak kalıyordu geriye. Odaya girdiler. Önde Goebbels, arkasında Axmann, en arkada Linge. Linge, kafatası parçalanmış ölüyü bir battaniyeye sardı, bir başkasının yardımıyla koridora taşıdı. Bormann, Eva Braun'un ölüsünü bir şeye sarmadan kucağına aldı. Kasvetli, sıkıntılı bir yürüyüş başladı. Koridorda Kempka ölüleri Bormann ve Linge'den aldı. Merdivenlerde Guensche ölü bedenleri kucakladı. Yukarda bir SS subayı cesetleri alıp bahçeye kadar taşıdı. Cenaze alayındakiler, patlayan Rus güllelerinden korunmak için kapıda durdular. Guensche benzine bulanmış ölülerin üzerine yanan bir paçavra attı. Alev parladı. Oradakilerin eleri son kez Hitler selâmıyla havaya kalktı. Başka şey olmadı, ne bir uğurlama söylevi, ne tek bir söz. "Stalin org"ları vınlıyordu. Patlayan gülleler yeşil ışık saçıyordu. Cenaze alayı sığınağın içine girdi ve gözden kayboldu.

Hepsi bu kadar.

Önce alevler, arkasından yükselen dumanlar akşamın dördünden sekizine kadar sürdü. Bunu, sadece nöbetçi kulesindeki nöbetçi gözledi. Bir ara bir adam geldi,kavrulmuş kemikleri ayağıyla vurarak dağıttı.Sonra iki SS askeri göründü, kalan kemikleri topladılar, bir gülle çukuruna, öteki ölülerin yanına attılar.

Ne bir mezar, ne mezar taşı. Hiçbir gece gökyüzü, bu son istirahat yerinin üzerinde kubbelenmeyecek, ölülerin ölümsüz ışıkları olan yıldızlar hiçbir zaman bu mezarı aydınlatmayacak.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

"Önerilen barış, canavar dişlerinin tohumunu ekmek gibi görünüyor."

Amiral William D. Leahey

Bir karabasan...

Üstelik henüz geçip gitmiş değildi. Yaralı şehrin üzerine çökmüş, ıssız kırlara abanmış, erkeklerin gırtlağını sıkmış, kadınlara pençesini geçirmişti...Boehlke, Loose, Splüge, Theysen, Sarfeld, baba oğul Wittstock'lar, Frau Halen ve Frau Riek, mimar Poppert ve sütçü Dickmann, Bauer ve Hasse, hatta Zecke ve bunlardan her birinin yazgısı -ister Boehlke olsun, ister Loose, ister Theysen- yüz katıyla bin katıyla birbirinin aynıydı.

Albay Zecke de karabasanın pençelerinden kurtulamamıştı. Yenilgi dalgası onu tekrar olayların merkezine sürüklemişti. Anhalter İstasyonundan Berchtesgaden'e hareket eden son tren, katarına iki subay vagonu eklenen ve Zecke'nin bindiği son tren Dresden'e ulaşmadı. Elsterwerda diye bir yerde durdu. Zecke, yol boyunca tarlaları, yolları, şoselerle rayların kesiştiği noktalarda hâlâ çalışan geçit kapılarını, giderek azalan sarhoşluğu içinde bir düş görüyormuşcasına seyretti. Sonunda iyice ayıldığı ve tekerlekler durduğu zaman, kompartımanı hemen hemen boşalmıştı. Yolcular koridorda duruyorlardı. Trenin arkasına bağlanacak olan lokomotifin pencerinin önünden geçtiğini gördü ve birilerinin, "Dresden'e gitmiyoruz. Dresden'den gidemeyeceğiz," dediklerini duydu. Sonra istasyon komutanından bir haber geldi; Elsterwerda ile Dresden arasındaki bağlantının Ruslar tarafından kesilmiş olduğu, isteyenlerin Dresden kara yoluyla gidebileceği, trenin yeniden Berlin'e döneceği bildirildi. Zecki, geri dönmek, vurulmuş bir tavşan gibi gereksiz yere aynı yerlerde dolanmak istemiyordu. Ha Berlin, ha Dresden, ha Prag...şu anda hepsi bir değil miydi? "Her yer aynı masal alemi..." diye bir dize mırıldandı. Üstelik talihi çok yaver gitmezse, sonuç hiç bir yerde

değişmeyecekti. Uyku tulumunu sırtına vurup yola yaya devam etmeye karar verdi. Önünde ve arkasında, kendisi gibi yüklerini omuzlarına vurmuş yürüyenler vardı. Pek uzağa gidemediler. İlk yol ağzında bir bölük Rus tankı duruyordu. Finsterwalde ve Luckau yolunda günlerce yürüdükten sonra, masal alemi Halbe ile Markisch-Buchholz arasındaki yürüyen mezarlığa dönüştü. Heryan Dokuzuncu Ordu tanklarının, toplarının ve kamyonlarının mezarları haline geldi.

O günkü Sovyet Ordu bildirisinde şöyle deniyordu: Beyaz Rusya ve Birinci Ukrayna cephesi birlikleri, kuşatılmış Alman kuvvetlerinin tasfiyesini tamamlamıştır. 304 tank ve zırhlı araba, 1500'ün üstünde sahra topu, 2180 makineli tüfek, 17.600 motorlu araç ile çeşitli silah ve savaş malzemesi ele geçirilmiştir. 120.000'i aşkın Alman asker ve subayı tutsak edilmiştir. Tutsaklar arasında Dokuzuncu Ordu Komutan Yardımcısı Yarbay Bernhard, Beşinci SS birlikleri Komutanı Yarbay Marx, 169. Piyade Tümen Komutanı Yarbay Ratschi, Frankfurt on Oder Kale Komutanı Tuğgeneral Biel, 11. SS Tank Birlikleri Topçu Komutanı Tuğgeneral Strammer ve Hava Generali Zander bulunmaktadır.

Generaller, albaylar, binbaşılar bir sırada yürüyor, arkalarından tükenmiş, kir pas içinde, çoğu yaralı, çoğu topallayarak erler geliyordu. Rüdersdorfer Dağlarına doğru ilerleyen bu kurşuni selin içindeki zerrelerden biri de, atların ve ineklerin ortasında tayını tükenmiş boş sırt çantası ile yürüyen Albay Zecke'ydi.

Savaş tutsakları kalabalığının içindeki bir başkası da Yüzbaşı Boehlke'ydi. Fienerode'den Hohenseeden'e götürmekle görevli olduğu iki Rus, Boehlke'nin tutsaklığına neden olmuştu. Tutsakların · olu, Wenk'in ordusunun kaçarken bıraktığı donanımın üzerinden geçiyordu. Burası, Dokuzuncu Ordunun toplanma yeriydi. Oysa Dokuzuncu Ordu yerine, Berlin'in banliyölerinden ve güneydoğu savaş alanlarından gelen göçmen kafileleri tutsak kalabalığına karışıyordu. Yüzbaşı Boehlke, bu göçmen yığınlarıyla birlikte Schwielowsee'ye kadar gitti, orada Kaputh yönünde ilerleme emri aldılar.

Top bir kez yuvarlanmaya başlamıştı...

Boehlke, Kaputh yakınlarındaki bir kamp yerinde ağır dizanteriye yakalandı ve orada bırakıldı. Albay Zecke, on bin tutsakla birlikte Rüdersdorfer'deki kampta kalıyor ve hava ister yağışlı olsun ister güneşli, açık havada geceliyorlardı. Mimar Poppert de Wittstock gibi atını bir Rus alayına vermek zorunda kalmıştı ve şimdi karısı ve

çocuğuyla birlikte yürüyordu. Wannsee ve Potsdam cephe hatları üzerinden, tatil kulübelerinden birine sığınmak umuduyla Paaren on Wublitz'e gidiyorlardı. Frau Halen, kimsenin engelleyemediği bir tecavüz olayı yaşamış, şimdi Pfeddersheimerstrasse'deki bir sığınakta lohusa hummasından yatıyordu. Poppert'in evinin boşaltılmasından sonra Dr. Linth getirmişti onu buraya. Linth, sığınaktan sığınağa geçerek sonunda Teutonenstrasse'ye vardı. Grunewald'dan birlikte geldiği yol arkadaşı, tiyatro yönetmeni Sarfeld evinde yoktu. Komşular, Sarfeld'in başına bir şey gelmediğini, keyfinin yerinde ve Ruslarla arasının iyi olduğunu söylediler. Teutonenstrasse'nin köşesindeki tümen komutanı, Sarfeld'i Schmargendorf Polis merkezine yerleştirmişti. Yeni Polis Şefi Sarfeld'in işi başından aşkındı. Depoların ve boş evlerin yağmalanmasını önlemekle görevliydi. Ne var ki yetkisi sadece Berlinlileri kapsıyor, Ruslara söz geçiremiyordu. Yerel Komutanlık ikide bir çeşitli isteklerle karşısına geliyordu ve Sarfeld bu istekleri yerine getirmek zorunda kalıyordu. İstenilenler arasında masalar, sandalyeler, et, salatalık, turp, yeşil salata, havuç, maydanoz, kereviz, soğan, masa örtüsü olarak kullanılacak renkli desenli kağıtlar, bir de komutanın balık tutabilmesi için ağ vardı. O sırada ise Sarfeld, işgal kuvvetlerinin yayınlandığı bir bildirinin basımevinden gelen kopyalarını düzeltiyordu. Bildiride halkın gün batımından gün doğuşuna kadar evlerinden çıkmamaları, karartma perdesi olmadan ışık yakmamaları, sokaklarda ateş yakılmaması, el feneri kullanılmaması ve komutanlığın özel izni olmadıkça kimsenin Kızıl Ordudan bile olsa hiçbir konuğu gece yatısına kabul etmemesi belirtiliyordu.

Knauer, tutuklanmış mühendis ve teknisyenlerle, 122 no.lu hastanenin başhekimlik lojmanının sığınağında oturuyor ve belki yirminci kez sorguya çekiliyordu. Bu sefer sorguyu yapan Bölük Komutanı Binbaşı Judanov'du. Knauer'in oturmasına izin verdiler. Hatta sigara bile tuttular. Binbaşı son derece nazik davranıyordu. Binbaşının sekreteri bir yandan sigara içiyor, bir yandan kıpkırmızı boyalı tırnaklarını göstererek konuşulan her sözü kağıda geçiriyordu. Binbaşının önünde daha önceki sorguların tutanakları vardı. Sorular teknik konulardaydı. Sadece makinelerle ilgili değil, aynı zamanda tekstil endüstrisi, kağıt fabrikaları, elektrik endüstrileri ve Berlin'den boşaltılmış olan endüstri dallarıyla ilgili sorular da yöneltiliyordu.

Binbaşı Judanov, "Cevaplarınız hep genelde kalıyor Herr Knauer,"

dedi. "Ama neyse, şimdilik bırakalım." Çay getirmesi için sekreterini dışarı yolladı, paketini Knauer'e uzatarak sigara sundu.

Artık Ardenne konusunu bir yana bırakalım," dedi. Binbaşının böyle söylemesi nedensiz değildi. Yirmi dört saat önce, İngi'iz gizli ajanından "Çok değerli birini, atom fizikçisi Baron von Ardenne'i idam ediyorsunuz," diye bir haber almıştı. Bunun üzerine Budin'i aramış ve alelacele arabaya atlayarak kışlaya gitmişti. Aralarında Baron von Ardenne'in de bulunduğu bir avuç "faşist" tam kurşuna dizilecekleri sırada binbaşı yetişmiş, Ardenne'i kurtarmış ve Karlshorst karargâhında güven altına almıştı.

Binbaşı, Knauer'e dönerek, "Baron Ardenne hakkında bir şey bilmiyorsanız bile, hiç değilse bize fizikçi Hertz'in şu anda nerede olduğunu söyleyebilirsiniz," dedi.

"Adresini telefon rehberinden bulabilirsiniz. Kendisini tanımadığımı söylemiştim size."

"Evinde değil. Ama mutlak gizlendiği bir yer vardır. Anlamıyor musunuz, sadece onun iyiliğini istiyoruz. Bu karışık günlerde değerli insanları korumayı amaçlıyoruz."

"Profesör Hertz'i tanımıyorum."

"Bize öyle demediler ama."

Gerçekten de Knauer bir partide Profesörle tanışmıştı. Binbaşı Judanov bu tanışıklığı kullanarak. Knauer'i profesörün nerede olduğunu bilmesi gerektiği görüşünü savunuyordu.

"Kaiser-Wilhelm Enstitüsüne sık sık gidip geldiğinizi biliyoruz."

"Oraya giriş iznim vardı. Birkaç kere gittim. Hepsi bu kadar."

"Hayır, sık gidermişsiniz. Şimdi de Profesör Hertz'i, Profesör Thiessen'i ve Döpel'i tanımazlıktan geliyorsunuz. Bu tutumunuzu nasıl yorumlamalıyım? "

"Hepsini ismen tanıyorum, ama kişisel ilişkim olmadı kendileriyle.'

Yeniden uzun süre sustular.

Judanov bir şeyler yazıyor, sekreteri sigarasının dumanlarını savuruyordu. Bu böyle sürüp gidebilir, sessizlik hiç bitmeyebilirdi. Oysa, sessizliğe son veren bir olay oldu. Telefon çaldı. Belli ki olağanüstü bir haber vardı. Judanov bir Knauer'e, bir sekterine baktı. Sonra yardımcısı Budin'i çağırdı. İri yarı Budin hemen geldi. Judanov adama tek söz söyledi ve bunu söyler söylemez de pişmanlık duymuş gibi bir tavır takındı: *Çaramoy*

Sekreterin elindeki sigara bir anda yok oldu. Budin olduğu yere çakılmış gibiydi. Hiç konuşmadan Knauer'i dışarı çıkardılar.

Knauer bodruma indirildiğinde Ruçsa bilen birine, "Çramoy ne demektir? " diye sordu.

"İhtiyar topal demektir."

Başhekimlik lojmanının penceresi toprak düzeyindeki bodrumu cezaevi haline getirilmişti. Tutuklu ekonomi uzmanları, bu pencereden zırlı bir arabanın gelişini görebildiler. Judanov, arkasında Budin ve daha birkaç subayla birlikte arabanın yanına gitti. ,Arabadan iki adam indi. Biri sivil giysiliydi, öteki zayıf suratlı biriydi. Kaputunun üzerinde yüksek rütbesini belirten apoletler vardı ve yürürken ayağının birisini sürüyordu.

Bu, gizli servis subaylarının benzini attıran topaldı...Bodrumdaki Alman ekonomistleri, Binbaşı Judanov'un, Yüzbaşı Budin'in ve öteki subayların bildiğini bilemezlerdi doğal olarak "Topal"ın gelmesinin, subay kadrolarının yer değiştirmesi, dağıtılması ya da endüstri kuruluşlarını yönetenlerin yer değiştirmesi anlamına geldiğini sadece onu tanıyanlar bilirdi. Bu zayıf, kamburu çıkmış, soluk tenli, gözleri bozuk adam, yıllardır pek çok ülkeye, Transbaykal'a, Ukrayna'ya, Beyaz Rusya'ya ve yeni alınan Baltık devletlerine damgasını basmıştı. Etkisi, en seçkin çevrelerdeki sansasyonel intiharlarla, dolup taşan cezaevleriyle ve idam mangalarının aşırı çalışmasıyla somutlaşırdı. Topal adam, gizli operasyonların başındaki, özel yetkileri bulunan Ivan Serov'du. Yanındaki sivil de Alman endüstri tesislerinin boşaltılmasıyla görevli Saburov'du.

Şehrin merkezinde çarpışma sürüyordu. Savaşın yazgısının değişebileceği umudu henüz sönmemişti. Birtakım gruplar sırtlarını Reich Şansölyeliğine vermişler, direnmeye çalışıyorlardı. Hayvanat Bahçesinin yanındaki sığınakta çok sayıda ordu birliği toplanmıştı ve 15 santimetrelik uçaksavar topları ateş saçıyordu. Spandau'da da Axmann'ın komutasındaki Hitler Gençliği'ne bağlı kuvvetler, Havel üzerindeki köprüleri tutuyor ve Wenk'in ordusunu bekliyorlardı.

"Ruslar nerede? "

"Saçma!"

Vicco Splüge'ye de bütün bunlar saçma geliyordu. Öfkeli kaplanlar örneği kendilerini bilmeksizin dışarıya fırlayan, bodrumlardaki,

sokaklardaki kalabalıklar, Propaganda Nazırlığında kurulan ordu karargahı...çelik migferli tabancalı danışmanlar ve memurlar, bu anlamsız savaş oyunu ve Otel Kaiserdorf'un yıkıntılarına kadar uzanan kendi gezintisi hep saçma görünüyordu. Önü tel siperlikli motosikletlere binmiş tepeden tırnağa silahlı iki kız, yıkıntılar arasında ilerlemeye çalışıyorlardı. Bunlar, belirli bir yerleri olmayıp da gerekli noktalara sevkedilen ve "Mohnke" denilen gezici kadın birliğindendiler. "Mohnke"lerin çoğu Doğu Prusya'dan gelmişti. Evlerini, ana babalarını, kardeşlerini, çocuklarını yitirmişler ve intikamdan başka şey düşünmez olmuşlardı. Onlar için bu özveri yolundan başka çıkar yol kalmamıştı.

Splüge, "Bunlar Mohnke'den," dedi.

Yanındaki, "Saçma," dedi.

Bu söz, söylemek istenileni belirtmeye yetmiyordu.

Splüge, "Evet, saçma olmasına saçma da, Ruslar nerede? " diye sorusunu yineledi.

"Her taraftalar, sokakta senin tepenin üstündeler. Saçma bunlar."

Topçu ateşi başladı, gülle ateşten bir top gibi düştü, ortalık toz duman oldu. Mohnke birliğindeki iki kız, tozun içinde hayal gibi gözden kayboldular. Splüge ile çavuş-bu Belle-Alliance Alanındaki nöbetçiler tarafından durdurulan çavuş Loose'ydi-yere kapaklanmışlar, bir zamanlar Wilhelmstrasse olan bu uçan kiremitler, havalanan topraklar, parçalanan taşlar yığınının altından çevrelerindeki kireç tozu, alçı döküntüsü, duman ve alev karmaşasına bakıyorlardı.

Çavuş doğruldu. Onunla birlikte iki kişi daha ayağa kalktı. Zikzaklar çizerek, eğilip, doğrularak, sendeleyerek Reich Şansölyeliğinin yıkıntısı içinde gözden kayboldular. Splüge yattığı yerde kımıldamadı. Yanında yöresinde yaralılar, can çekişenler, ölüler vardı. Bir makinelinin namlusu gökyüzüne çevrilmiş duruyordu. Makinelinin başındaki askerlerden kimi paramparça olmuş, kimi uykuda gibi oldukları yere uzanıp kalmışlardı. Sonra az önceki garip yaratıklardan dördü daha yerden biter gibi karşıdan belirdiler. İkisinin sırtında zebra gibi çizgili şeyler vardı. Yanlarında SS muhafızları yürüyordu.

Muhafızlardan biri, "Yere yatın!" diye bağırdı ;Gelenler, kendilerini makinelinin başındaki ölülerin yanına attılar. Onlar da, önden giden çavuş gibi Şansölyeliğe doğru yürüyorlardı. Havada koca bir beton parçası uçtu. Yer sarsıldı. Toz havalandı. Ay tutulması gibi bir şey

oldu.

Splüge, toz yağmurunun altında kıpırdamadan yatıyordu. Havacı üniformalı birisi, solgun endişeli bir yüzle üzerine eğildi.

"Çoldırdın mı sen Leonore? "

"Sağ mısın Vicco? "

"Çıldırdın mı sen, ne işin var burada? "

Splüge, Leonore'yi yanına, molozların üzerine çekti. Peş peşe ateş ediliyordu. Çevreleri alev gözlü hayaletleri andıran on beşlik toplarla sarılıydı. Propaganda Nazırlığının yanan duvarlarından ateşten toplar kopup düşüyordu. Yıkıntılar arasından bir ölünün cam gibi gözleri Splüge'ye dikilmişti. Yine de Splüge, kızı dudaklarından öptü. Propaganda Nazırlığındaki ordu karargâhında olduğu sürece yapamadığı bir şeydi bu. Kızın üniformasını çözmeye çalıştı. On gün süreyle ölümün ulumalarını dinledikten sonra, birden bu durum son derece gerçeklik kazanmıştı.

"Çıldırdın mı sen Vicco? " Bu kez aynı soruyu sorma sırası Leonore'nindi.

"Galiba ikimiz de çıldırdık Leonore"

Evet, onlar da çıldırmışlar, Wilhelms Alanındakilerden ayrımları kalmamıştı. Wilhelms Alanındaki birliklere bağlı olan askerler, daha dün Herpich halı mağazasını talan etmişler, İran halılarını, Buhara kilimlerini sürüye sürüye dışarı taşımışlardı. Daha önce de Gendarmenmarkt, Vertheim ve Leipzigerstrasse'de yaptıkları yağmalardan elde ettikleri satranç takımlarını, giysileri, çamaşırları, oyuncakları taşıyıp durmuşlardı. Splüge, şimdi bu yağmacıların ve yıkılmış lağım kanallarındaki çiftlerin davranışlarını anlayabildiğini sanıyor ve Rusların ne düşündüklerini, ölümün yaladığı bu şehirdeki gaddarlıklarının nedenini kavrayabildiğine inanıyordu.

Bütün bunların mantıkla ilişkisi yok, sadece ölümle yaşayan her şeyin ilkel korkusu olan ölümle ilgisi var, diye düşünüyordu. Artık var olmamak, artık hiçbir şeye sahip olamamak, birinin bedeninden sıçrayan kıvılcımla tutuşamamak... hayır bu olmamalıydı, olamazdı. Oysa yaşam, yaşamak kanıtlanabilirdi. Bir Buhara halısı üzerinde oturuyorum ve püromu yüz Marklık banknotla yakıyorum, bir kadınla yatıyorum ve bütün bunlar yaşamın gerçek olduğunu kanıtlıyor denilebilirdi. Ne var ki, bu kanıtın pek çok kez yinelenmesi gerekliydi. Bunun için de daha çok halıya, daha çok paraya, daha çok kadına gerek vardı. Ölüm, anlaşılmaz bir karanlık

olarak baş uçlarında dikiliyordu.

"Leonore."

"Ne var? "

"Yapmamalıydık bunu."

"Artık konuşmanın gereği yok."

"Hayır konuşmayalım ama bunu düşünmek zorundayız. Öleceğimize inanıyor musun? "

"Evet, burada kalırsak yakında öleceğiz."

"Gel öyleyse, bodruma girelim."

Hitler ölmüştü ve yolun karşısındaki Propaganda Nazırlığındakilerin bundan haberi yoktu. Berlin'deki birliklerin başına özel yetkiyle komutan olarak getirilen General Weidling, Hitler'e teslim olmaları gereğinden söz etmiş, ama Hitler hiç cevap vermemişti. Cevap vermek yerine içinden gelen sesin dediği gibi-Potsdamer Alanında olması gereken Wenk'in ordusuna baksın diye Krebs'i dışarı göndermişti. Weidling ertesi gün sığınağa gittiğinde kendisine "Hitler hara-kiri yaptı," dediler.

Hara-kiri, en büyük sorumluluktan ve en üst kademedeki ödevden alçakca kaçmanın hafifletilmiş deyimiydi. Ve Berlin sokaklarında çarpışma sürüyordu. Sokaklar düşman eline geçiyor, sonra yeniden geri alınıyordu. Birlikler arasında bağıntı kurulamıyordu. Askerler ne bir an silah başından ayrılabiliyorlar, ne uyuyabiliyorlar, ne düzenli yemek yiyorlardı. Zar zor ekmek bulabiliyorlardı. İçecek suyu da Spree Nehrinden getiriyorlardı. Artık askeri karmaşanın önüne geçebilecek şey yoktu. Weidling, bu kez Goebbels ve Bormann'a teslim olmaları için öneride bulundu ve isteği yine reddedildi. Weidling'in Ruslarla herhangi bir ilişki kurması yasaklandı. Bunun üzerine Weidling birliklerin başına döndü, askerlerine ve subaylarına, orduya bağlılık için içtikleri andın o dakikadan sonra geçersiz olduğunu bildirdi.

Ölüm kararları çoktan verilmiş olan Goebbels ile Bormann'ın son bir umutları vardı. Krebs'i aracı olarak Mareşal Zhukov'a göndermişler ve yeni hükümet başkanı Dönitz'le teslim koşullarını hazırlamak üzere Kuzeye gitmek istediklerini bildirmişlerdi. Şimdi, Sovyet hatlarından geçmeleri için Zhukov'un izin vermesini bekliyorlardı. Ne var ki, Krebs çamura bulanmış, gözleri kan çanağına dönmüş, yarı ölü halde geldiği ve Zhukov'un kayıtsız şartsız teslimden başka şey kabul etmediğini söylediği zaman, Goebbels için de çanlar çalınmış oldu. Bir marangoz, Goebbels'in beş çocuğu için yapılan tabutları çoktan sığınağa taşımıştı.

Goebbels, çocukları zehirleme işini karısına bıraktı. Kendi yaşamına da kendisi son vermedi. Karısının koluna girerek Reich Şansölyeliğinin bahçesine çıktı ve daha önce emir verdiği muhafızlar tarafından her ikisi de vurularak öldürüldü. Hitler ölmüş, alevler arasında kavrulan kemikleri dağılmıştı. Sığınağın giriş kapısı önünde, ser yakınlarında bir yerde ikinci bir ateş yanıyordu. Bu seferki daha ufak bir ateşti ve alevler Goebbels adındaki karı kocanın ölüleri çevresinde oynaşıyordu.

Propaganda Nazırlığını sokağın karşı yanından bir alev fırtınası ayırıyor ve karşıda olup bitenleri kimse bilmiyordu. Devlet Bakanı Naumann, çok geçmeden geleceğini ve önemli haberler getireceğini bildirmişti. Gün geçmiş, akşam olmuştu ve yüzlerce erkek, kadın, telefon memureleri, yüksek rütbeli subaylar, karıları, kızları, şoförler, yaralılar, gazeteciler, SS'ler, subaylar, yanlarında çocuklarıyla kim olduğu bilinmeyen kadınlar, Naumann'ı ve sözü edilen önemli haberi bekliyorlardı.

Bakanlığa geri gelen Splüge, "Daha haber çıkmadı," sözleriyle karşılandı.

"Naumann'dan ses seda yok henüz."

İçerisi dayanılmaz ölçüde sıcaktı. Hava fırın gibi kızmıştı. Bodrumdaki tavan kirişlerinin üzerine, çökmekte olan yapının kor gibi tuğlaları düşüyordu. Ne oluyordu? Naumann neredeydi? Wenk'in ordusu nerede kalmıştı? Steiner'e ne olmuştu? Schörner nereye kadar ilerlemişti? Naumann, Wenk'in ve Steiner'in kendilerini kurtaracağını, Schörner komutasında bir tank ordusu gelmekte olduğunu Ordunun yetişmesinin bir gün, hatta saat meselesi olduğunu söylememiş miydi? O günden bu yana tam on gün geçmişti.

Durum neydi?

İlk birkaç gün boyunca, herkesin herkese sorduğu bu soru şakaya benziyordu. Artık bu şakanın da sonu gelmişti. Rusları şehrin merkezine çekerek, onları kuşatacak büyük bir kuvvetle ezmek yolundaki stratejik görüşler de ağıza alınmaz olmuştu. Son yirmi dört saat içinde, Propaganda Nazırlığına, Reich Şansölyeliğine ve Göring'in Hava Bakanlığına atılan tam iki yüz bin silah sesi saymışlardı. Bu ateş yağmuru altında, ne iyimser ne de kötümser düşünce kalmıştı. Artık düşünceye yer yoktu. Naumann, sadece kafalardaki bir saplantı, bir boş hayal olarak akıldan geçiriliyordu ; Führer'in sözcüsü Naumann, mutlak yeni emirler getirecek, artık dayanılmaz olan bu durumdan kurtuluşun

muştusunu verecekti.

Ve Naumann geldi.

Yirmi saat süreyle herkesin dört gözle beklediği bu adam, yolun karşı tarafında göründü. Sadece keskin nişancıların tek atışları Wilhelmstrasse boyunca yankılanır, "Stalin orgları" yıkık duvarların ardından ses verirken, yaylım ateşin kesilir gibi olduğu bir sırada, Naumann el bombalarıyla yer yer çukurlar açılmış sokakta zikzaklar çizerek ilerledi, sendeleyerek bodruma girdi ve hemen çevresini kadın, erkek, doktor, asker, yaralılardan oluşan bir kalabalık sardı. Bu solgun ve çökmüş suratlar kalabalığın içinde, Naumann'ın tam karşısında Fritzsche duruyordu.

I Mayıs akşamıydı.

I Mayıs, Sovyet gençliğinin, Sovyet devletinin, Kızıl Ordunun en büyük bayramı, sloganlar ve pankartlarla kutlanılan en büyük geleneksel gün. Bu kez I Mayıs, aynı zamanda zaferin kutlandığı gün oluyordu. İvan'ın evi elinden gitmişti. Faşistler yakmıştı. İvan'ın toprağı gitmişti., Faşistler elinden almışlardı. Yine de sabah içtimaında adları okunurken, İvan'ın yüzünde en ufak bir kıpırtı olmamıştı. Kiril'le Nikita'nın da kılları kıpırdamamıştı. Stalin büyük adamdı. Savaşı kazanmıştı. Ve Faşistlerin onlara büyük borçları olduğu, bu gerçekleri öğrenmek zamanının artık geldiği de doğruydu.

İki gece önce Arhangelskli İvan gün doğana kadar genç bir lohusaya akordiyon çalmış, türkü söylemişti. Bu bayram günü de, sekiz kadınla yatmıştı. Daha doğrusu yedi, çünkü sekizincisi pencereden atlayıp kaçmıştı. Bir Alman avradı eksik olmuştu. Gururlu Alman kadınını aşağılamalı, küçültmeli, ırzına geçmeli...Öldürmeliydi, öldürmeli! Almanya'da sadece doğmamış çocuklarla sokaktaki köpekler suçsuzdu. İvan bütün gün su gibi içki içmiş, ama akşam olunca sanki yeni uyanmış gibi dinç ve ayık olduğunu görmüş, sokağa fırlamıştı. İvan birden kendini bir alanda buldu. Burada toplar sabahtan beri ateş kusuyordu. İvan, topçulardan Hitler sığınağına ateş edildiğini öğrenince, kendisi de Hitler'e bir gülle atmak istediğini söyledi. Genç topçu subayı, bu devasa askerin topun falya ipini çekmesine izin verdi.

"Ogon!"

İvan ipe asıldı. Namludan alev fışkırdı. Top geri tepti. Gülle çatıların üzerinden uçtu ve İvan, "Hitler'in işi tamam!" diye haykırdı.

Kasketini arkaya itti, yıkıntılarla dolu karanlık bir geçide daldı.

Silahlar peşpeşe patlıyordu.

Bataryalar Neuköln'de, Tempelhof'te, Schöneberg'de, Spree'nin karşı kıyısındaki Kuzey kesiminde yarım ay biçiminde sıralanmıştı. Bataryaların sadece üç hedefi vardı: Reich Şansölyeliği, Propaganda Nazırlığı, Hava Bakanlığı. Şehrin merkezini örten tutuşmuş gökyüzü, sürekli patlamalarla daha da alevleniyordu. Ve yangınların, gökyüzüne beton fışkırtan fıskiyelerin, yıkıntıların oluşturduğu karanlık adacıkların arasında, sayısız ışıldağın donuk parmakları dolanıyordu.

Berlin uğulduyordu. Yüzlerce avluda erkekler hayvan sürüsü gibi bir araya toplanmış duruyorlar, yüzlerce sığınakta kadınlar gecenin içinde bitivermiş yaratıkların pençelerinde kıvranıyorlardı. Berlin, Avrupa başkentlerinin en genci, yine de eski çağlardan beri yerleşme merkezi olan Berlin; önce bir pazar kasabası, sonra Elektörün yaşadığı, kalenin, kışlanın bulunduğu şehir olan Berlin; daha sonra eyalet merkezi, en sonunda da Alman Reich'ının başkenti ve kıtanın en büyük endüstri merkezi olan Berlin, yani bin yıllık tarihi olan şehir ufalanıyor, yıkılıyor, kırılıyor, paramparça ediliyordu. Şehrin ortasındaki şato, dumanlarla kefenlenmişti. Temeli 1540'de atılan Erasmus Kilisesi ile yanındaki sarmaşık kaplı "Yeşil Kasket" kulesi, içlerinde binlerce şeytan dövüşüyormuşcasına sarsılıp yıkıldılar. Alevlerin kızgın dili, kapıları, kaplamaları, tabloları bir hamlede yaladı yuttu. Şatonun batı kanadındaki ufak kilise, yanan bir fırına dönüştü. Geriye sadece çıplak duvarlar, kubbenin çelik konstrüksiyonu ve Eosander Kapısının dışındaki kükreyen aslan kaldı. 1380 yılındaki büyük yangında yanan ve 1470'de yeniden yapılan Nikolaikirche, mihraba uzanan geçitlerin ve sıraların üzerine çökerek gök gürültüsünü andıran bir gümbürtüyle yıkıldı. Klosterkirche de bir yıkıntılar denizinin ortasında yer yer görülen adacıklar gibi kulesi, mihrabı ve sağlam kalan tek duvarı ile duruyordu. Yangın ve ölüm..ve de akordiyon çalıyordu.

Pirenelerden Volga'ya, Kuzey Kutbundan Mısır Piramitlerine uzanan ve yeniden başlangıç noktasına dönen bir savaşın son can çekişmeleriydi bunlar. Şatonun bahçesindeki at terbiyecesi heykeli, Alte Müzesinin sütunlu kapısı önündeki atlı heykel, Arsenal'ın penceresinin üstündeki hava alarm işaretine benzeyen tahta oymadan fırlamış savaşçı maskı, taş gözleriyle bozulmuş taşıtlara, yaralılarla dolu ezilmiş cankurtaranlara bakıyorlardı. Her yan ölülerle doluydu. Zırhlı arabaların, kamyonların

ezdiği ve toprağa karışmış ölüler vardı her tarafta.

Ve Akordiyon çalıp duruyordu...

Kızıl Ordu askerleri, polis karakolunun önünden ve Dirksenstrasse'den, Mohnke birliğindeki kızların kafalarını tekmeleye tekmeleye geçtiler, sonunda onları Alexander Alanındaki lağım çukuruna yuvarladılar. Emekli öğretmen Quappendorf. üç kızıyla birlikte Mariendorf'tan kaçmıştı. Sığınacak bir yer bulmayı umdukları Schmargendorf'a giderlerken, onları yakalayıp bir mahzene tıktılar. En ufak kızı, "Vurun beni.." diye inliyordu. Ötekiler de "Vurun..." diyorlardı. Bu sözler, sarhoş askerlerden birinin hoşuna gitti ve onları vurmaya kalkıştı. Vurdu, ama öldürecek gibi nişanlayamadı. Quappendorf, bir türlü can veremeyen kızlarıyla baş başa kaldı. Kızlarının bileklerini kesti, beceremedi. Ölüm gelmek bilmiyordu. Bunun üzerine yukarı çıktı, ipi aldı geldi. Gaz borusuna önce Else'yi, sonra Margot'u, sonra en büyük kızını, Sonunda da kendini astı.

Ve akordiyon boyuna çalıyordu...

Sağlam örülmemiş tuğla duvarın ayırdığı bitişik bodrumdan, sarhoş naraları ile çatlak bir ses duyuluyordu. İmparatorluk donanması amirallerinden birinin seksenlik dul karısını, buruşuk, sarı tenini olanca çıplaklığıyle ortaya dökecek kadar soymuşlar, duvar boyunca sıralanmış oturan konukları eğlendirmesi için şarkı söylettiriyorlardı. Kadın, devrilmiş kadeh ve şişelerin ortasında, konukların getirdiği Amerikan et ve fasulye konservelerinin arasında masanın üzerinde oturuyor, ağzını güçlükle açarak o kuru, çatlak sesleri çıkarıyordu. Sarhoş askerler el çırparak dinliyorlar, kasketlerini arkaya yıkıp keyifli keyifli gülüyorlardı.

Yeni Polis Şefi Günther Sarfeld'in bürosu da Laubacherstrasse'deydi. Sarfeld taşınma işini bitirmiş, nişanlısı, annesi ve aralarında Dr. Lint'in getirdiği Frau Halen olmak üzere on-on beş tanıdığı ile birlikte yeni katına yerleşmişti. Aynı gün, Stalin'in özdeyişlerini ve sloganlarını büyük tabelalara yazan ressamları, denetlemiş, bu renkli panolar sokaklara ve alanlara asılırken başında durmuş, yıkıntılarla kaplı Hohenzollern Alanından bir yol açılması için kadınları, erkekleri seferber etmiş, yıkıntıların kaldırılması için birlikler kurmuş, tankları ve kamyonları süslemek için kırmızı bezler getirtmiş ve bunca işin arasında nikâh memuruna gidip nişanlısı Monika ile evlenme işlemini tamamlayacak zamanı da bulmuştu.

Sibiryalı bir teğmen olan bölge komutanı, onu çağırttı.

"Demek evleniyorsun? "

"Evet, evlenmek yasak değil, öyle değil mi? "

"Yasak olur mu hiç. Evlenmek iyidir, l Mayıs'ta evlenmek iki kat iyidir.

Bir şeye ihtiyacın var mı, bir şey istiyor musun? "

"Evet, biraz et, içecek şeyler, bir de karım salatalık sever."

"Pekâlâ, pekâlâ."

Sarfeld'e bir düzine kırmızı şarap ve herkese yetecek kadar etle salatalık verildi. Komutan, akşam yeni evlileri ziyaret edeceğini söyledi ve büyük tantanayla geldi. Bindiği Alman askeri arabası sıçrayarak yol alıyor, boyuna havaya ateş ediliyordu. Öyle ki, konu komşu savaş yeniden başladı sandılar. Konuklar, "silsile-i meratib"e uygun olarak merdivenleri çıktılar. Önde Komutan, arkasında bir başka subay, sonra da erler. Erlerden biri çekik gözleriyle Eskimo'ya benziyordu. Sarfeld, konuklarına o günlerde çok değerli olan purolardan sundu. Eskimo da bir tane aldı ve tüttürmeye başladı. Puroyu içişi öylesine değişik, öylesine hoştu ki, Sarfeld, insan bunun filmini çekmeli diye düşündü. Ne var ki, içecek kalmamıştı. Bir düzine şarabın dibine darı ekilmişti.

"Peşe, pi.."

Komutanın verdiği emir, Sarfeld'in kulağında böyle yankılandı. Eskimo hemen koştu, çok geçmeden şişe dolu bir sepetle geri geldi.

"Peki ya müzik? "

"Müzik yok, hiçbir şeyimiz yok."

Tekrar, *"Peşe, peşe, pi .."*

Erlerden biri gitti. Eski model borulu bir gramofon ve bir yığın plakla döndü. Plak yığını neredeyse bir metreyi buluyordu. Schumann'ıns, *"Traumerei"*ndan ve Tannhauser'in *"Pilgerchor"*undan, *"Ormandaki Değirmen"*e ve *"ich hab mein Herz in Heidelberg verloren"*e kadar ne ararsanız vardı. Ve hangi plak çalınırsa çalınsın, konuklar yadırgamadan dans ediyorlardı.

Bir buçuk saat sonra komutan saatine baktı ve birden ciddileşti. Yeniden *"Peşe, peşe, pi..."* dedi. Herkes ayağa kalktı ve yine rütbe sırasına göre dizilerek kapıdan çıktı. Sarfeld de konuklarıyla birlikte aşağı kadar indi. Komutan, yaveri, erler arabaya bindiler, silahlarını çektiler, tüfeklerini doğrulttular. Ufak çapta bir piyade saldırısı görünümündeydiler.

"Yeni gelinin onuruna."

Araba silah sesleri arasında yola koyuldu.

Gökyüzündeki her kara bulut fırtına getirmez, düşen her şimşek ölüm saçmaz. "Soğuk vuruş" denilen bir şey vardır. İvan Serov'un Tempelhof'daki başhekimlik lojmanına yaptığı beklenmedik ziyaret de, bu patlamayan fırtınalar gibi önemli değişikliklere yol açmadan geçip gitti. Ne kimse idam edildi, ne kimse yerinden atıldı. Tam tersine, genç Binbaşı Judanov, bir İngiliz istihbarat subayı ile olan ilişkisi ve Atom fizikçisi von Ardenne'i kurtarmış olması nedeniyle yarbaylığa yükseltildi ve daha önemli bir göreve atandı. Yüzbaşı Budin yerinde kaldı. Ama Alman atom fizikçilerinin ve öteki bilim adamlarının dosyası da kapandı. Bu konu rafa kaldırılmış değildi. Daha ayrıntılı araştırma için özel bir grup görevlendirilmişti. Budin ve Tempelhof'taki öteki subaylar, daha ivedi ve önemli bir konuya eğilmek zorundaydılar. Masalarının üzeri, endüstri kuruluşlarıyla ilgili dosyalarla doluydu. Berlin'deki endüstri kuruluşlarının yüzde sekseni, Batı bölümündekilerin ise yüzde yüzü buradan taşınacaktı. Boşaltma birlikleri bu işi gereken sürede tamamlayamayacak gibiydiler. İvan Serov'un gelişi bunu ortaya koymuştu. İngiliz ve Amerikalılar gelmeden önce, endüstri kuruluşlarını boşaltmak ve buradan uzaklaştırmak için dört, bilemediniz altı haftaları vardı. Berlin'deki endüstri bu süre içinde ortadan yok edilmeliydi. Dışişleri Bakanlarının Moskova'daki görüşmede aldıkları ve Almanya'yı patates üreten kırsal bir ülkeye dönüştürmeyi amaçlayan Morgenthau ekonomik planını onaylayan karar, Yalta'da da kabul edilmişti. Ne var ki, son zamanlarda Amerika'da, Amerikan bankerlerinin planlarını değiştirmeyi öngören yeni seslerin yükselmesi, endüstri kuruluşlarının boşaltma işlemine daha da hız verilmesini gerektiriyordu. Ekonomi uzmanı Saburov, bu işin ivediliğini vurguladı ve İvan Serov'un gelişi de, iş zamanında tamamlanmazsa oradakilerin başına neler gelebileceği konusunda yeterli gözdağı oldu.

Sorgular kesildi. Başhekimlik lojmanında toplanan mühendislerin her biri, boşaltma işlemlerini denetlemek üzere bir yere gönderildi. Kamyonlarla Siemesstadt'a, Neukölln'e, Weissensee'ye, Henningsdorf'a gittiler. Knauer'e de, bir Rus teğmeninin gözetiminde Lorenz radyo parçaları fabrikasını sökmek emri verildi.

İşçilerin yarısını yeni Belediye Başkanı buldu. Öteki yarısı, yeniden

vatanlarına iade edilen Ruslar ve Ukraynalılardan oluşuyordu. Bunlar, şimdiye dek savaş tutsağı ya da zorunlu işçi olarak Almanya'da bulunmuşlardı. Sonra bisikletlerle, motosikletlerle, kamyonlarla, ellerinde bavulları, sandıkları, apar topar toplanmış eşyalarıyla "Yaşasın Büyük Stalin", "Yaşasın galiplerin ulusu büyük Sovyetler Birliği" diye haykırarak Kızıl Ordu'ya doğru ilerlemişler ve büyük kamplardan birinde toplanmışlardı. Sırtlarındaki giysiler, çamaşırlar ve öteki eşyaları kampın bahçesine yığın yığın öbeklenmiş, bitten arınmak için neleri var neleri yoksa temizlenmişti. Sonra kendileri de yıkanıp paklanmışlar, saçları kırpılmış, kamp üniformaları giymişlerdi ve şimdi kamptan fabrikaların boşaltılmasında çalışacak birer işçi olarak ayrılıyorlardı.

Böylece Lorenz fabrikasında Almanların yanı sıra, bir yığın da Rus ve Ukraynalı toplandı. Ancak, ne Almanlar, ne de ötekiler yapılacak iş için kalifiye işçi değillerdi. Bu işin üstesinden gelebilecek uzmanlar da öyle ha deyince bulunamazdı. En gerekli araç gerecin başında bocurgatlar, ve somun anahtarları geliyordu. Ama anahtar takımları nereden bulunacak, vinçler, halatlar, makaralar nereden getirilecekti? Herkes işe daldı. Çalışmaya daha yeni başlamışlardı ki, sökülen makineleri taşıyacak kamyonlar geldi. Fabrikanın dört yanına serilmiş yatan, vurularak ya da intihar ederek ölenlerin cesetlerini bile kaldırmaya zaman kalmamıştı. Makineler, tezgâhlar, dolaplar, tabureler, kapı ve pencere çerçeveleri, yer döşemeleri su boruları, elektrik kabloları, teğmenin deyimiyle "bütün fabrika" sökülüp götürülecekti.

Ufak tefek, çevik biri olan Yüzbaşı Budin gelip de bütün odaları, atelyeleri bağıra çağıra dolaştıktan sonra, ustabaşının *"Dau .y, daway!"* zorlamalarıyla çalışma alabildiğine hızlandı. Çekiçle, ;ıanivelayla, keskiyle ve asetilen lambalarıyla fabrika sökülmeye başlanc Tezgâhlar ve sıhhı tesisat, çekiçlerle parçalanarak sökülürken Kn ıer sesini çıkarmadı. Ne var ki, makineler tepe taklak edilip oduun çek gibi sürüklenmeye başlanınca, Knauer işe karışmak ve durumu ,mene bildirmek gereğini duydu. Teğmen omuz silkti. Ona bu iş şu kadar sürede bitireceksin denilmişti, buna uymak zorundaydı. Yüzb Budin'in yanına yaklaşmak olanaksızdı. O şimdi bundan sonra boşalt sökmekle görevli olduğu fabrikaları düşünüyordu. Özel aygıtlar yapan bir fabrika, araba onarım atölyesi, kereste fabrikası ve büyük bir fırın vardı sırada. Knauer'e öyle geldi ki, Ruslar birkaç gün içinde Tempelhof'da -hem yalnız Tempelhof'ta da değil, her yerde- ne kadar endüstri kuruluşu

varsa hepsini söküp Doğuya taşıyacaklardı.

Dışardan Kızıl Ordu askerleri geçiyordu. Sonra atların çektiği bir uçaksavar top geçti. Tekerlekleri, atların yeleleri, kuyrukları kırmızı bir yorgan yüzünden kesilmiş parçalarla süslenmişti.

Çekiçle, keskiyle, kaynakla fabrikadaki eşyanın, makinelerin ve araç gerecin sökülmesi, sürüklenerek dışarı taşınması, kamyonlara yüklenmesi sürdürüldü. İşin zamanında bitirilmesi ve kamyonlara yüklenmesi, sökülen malzemenin niteliğinden, sökülürken gösterilmesi gereken dikkatten daha önemliydi. Knauer, elinden geldiğince az zarar olması için didindi. Üstelik o sırada, hasar görmüş bir makine yüzünden sabotör diye nitelenebileceği ve İvan Serov'un yüce divanlarından birinde yargılanabileceği olasılığını da hiç aklına getirmiyordu.

Gece bastırdı. İş sürüyordu. Kadın erkek bir yığın insan, projektörlerin ışığında çekiçleri kaldırıp indiriyorlar, keskileri kanırtıyorlar, soluk benizli güveler gibi durmaksızın çalışıyorlardı.

"*Nu wot*- Berlin!"

Bunu söyleyen ses genizden geliyordu ve Berlin'in "B"sini "P" olarak söylüyordu. Saksonya ağzıyla konuşma sürdü: "*Du ham merş!*"

İşte orada. Koca bir yıkıntılar denizi, her yanda alevler, dumanlar ve tam ortada akkor gibi bir fırın. Şehrin bir kesimindeki yapılar öylesine yana yatmıştı ki, yanmış pencereler, çatısız yıkıntılar kolayca görünebiliyor, "Douglas"ın kanatları altında bir disk gibi dönüyordu. Çarpılmış arabalar, parçalanmış toplar, sokaklardaki beton yığınları yüksekten bakıldığında sinek pislikleri gibi görünüyordu.

"Douglas" uçağı, beş saat önce Moskova'nın dışındaki Tuşino havaalanından kalkmıştı. On iki yıl bekledikten sonra, Moskova'dan Berlin'e birkaç saatte varılmıştı. On iki yıl süreyle metodik büro çalışmasıyla, ikinci ya da üçüncü elden verilen emirleri uygulamakla geçmişti zaman. Rostokino'daki Lama Manastırlarına benzeyen Komintern binasındaki çalışma masası, Moskova'nın ana caddesindeki Otel Lux'ün kasvetli odaları, kalabalık tramvaylarla otelden işe, işten otele gidip gelmeler, kendi kendini suçlamalar, temize çıkmalar, ölüm kalım savaşımı... entrikalar, ifşa, ihbar, kişinin ölmesine ya da yaşamasına verilecek karar iki dudakları arasında olan Üçlü'nün karşısına çıkmalar. Çoğu bunların üstesinden gelemedi, pek çoğu. On iki yıl endişeyle, heyecanla beklemek, sonra birden özgürlük getiren bir söz, sandıkların acele toplanması, "kapitalist Batı için gerekli" eşyanın

alınmasıyla ilgili izin, ayakkabılar, takım elbise, fötr şapka, kıdem sırasına göre beş yüz ile bin mark arasında yeni basılmış işgal parası. Yolculuk kötü geçti. Hava bozuktu, hava boşlukları çoktu. Uçak her türlü konfordan yoksundu. Çelik duvarlar çıplaktı. Uçağın ortasında uzunlamasına yere çakılmış arkalıksız tahta sıralarda yolculuk edenler, karşı karşıya oturuyorlardı. Sıranın bir ucunda oturan yoldaş, onca sarsıntıdan, onca hava boşluğundan fenalaşıp da midesi bulanınca, galvaniz kova sıranın bir başından öteki başına elden ele dolaştırılıyordu. Üstelik kova bazan yetiştirilemiyor ya da doldukça içindekiler yolcuların üzerine sıçramaya başlıyordu ve o zaman kendine en hakim olanlar bile benizlerinin solmasını önleyemiyorlardı.

"Da ham merş, Tovarişi!"

Toplulukta konuşma deneyi olmayan, genellikle hazır sloganları tekrarlamaya alışkın birisi için, bu sözler oldukça uzun bir konuşma sayılırdı.

Evet, işte oradaydı. On iki yıl sonra gözün alabildiğine bir yıkıntılar yığını olarak, dumanlar, alevler içinde bir bataklık gibi uzanıyordu Berlin. Şehirleri yakıp yıkan adama, bu sonun geleceğini önceden söylemiştik ve işte o son gerçekten geldi. Kızıl Ordu bunların tümünü bize verdi; evleri, toprakları, hayvanları, kadınları ve çocukları (erkeklerin şimdilik düzenleme kamplarında kalması daha uygun) olduğu gibi bize verdi. Üstelik sadece Berlin değil, ta Dresden'e, Weimar'a, Eisenach'a ve Leipzig'e kadar olan bütün bölge bizim. Onun için kolları sıvayın, avuçları tükürükleyip işe girişin. Eşsiz fikirler, akıllı kuramlar gerekli değil; o yolla bir yere varamazsınız. Önünüzde örnekler var, Polonya'ya, Litvanya'ya, Letonya'ya, Estonya'ya bakın. Harita çantamızda. Toprak reformu, lahana baronlarının defterini dürecek ve Prusya militarizminin kökünü kazıyacak. Banka reformuda, orta sınıfın elindeki son birikimleri ortadan kaldıracak. İşçilerinse nasıl olsa yitirecekleri şey yok. Eğitim reformuyla da gençliği etkileyeceğiz. Bir ülkenin gençliğini kazandıktan sonra gelecekten korkmak için bir neden kalmaz.

Moskova'da, Omsk'da, Tomsk'da, Kolyma'da, Alma-Ata'da, Fergana'da yüzlerce kişi yok olmuştu. Bunların çoğu kendilerine özgü görüşleri ve ülküleri olan, güzel konuşmayı bilen kişilerdi. Bu grubun başındaki adam ise iyi bir konuşmacı değildi, yığınların karşısında hiç konuşmamış, yığınlar onu hiç alkışlamamıştı. Bu adam hiçbir zaman,

hiçbir konuda parmağını bile kaldırmamıştı. Buradan giderken sakalsızdı, şimdi çenesinde sivri bir sakal vardı ve bunca yıllık sürede edindiği tek başkalık buymuş gibiydi. NKVD yöneticilerinin karşısına çok çıkmıştı. Soru sormamış, kendisine bir şey sorulduğunda cevap vermiş, emir aldığında yerine getirmişti. Sağ kalmış olmasının, vartayı atlatan I no.lu adam olmasının formülü buydu.

İki, üç, dört..on sekiz numaralılar...Sağ kalmış on sekiz kişi, kendisiyle birlikte Douglas uçağındaydılar. İçlerinde özellikleri olanlar vardı. Bunlar iyi ya da kötü nitelikler olabilirdi, ama yine de onlara özgü niteliklerdi. Hiçbir niteliği olmayan adam, onlardan da uzun ömürlü olacaktı. Dün, bu adamların hepsi kızaktaydı. Bir genel yayın müdürü düzeltmeci olarak çalışıyor, bir Stalin çevirisinin noktalarını, virgüllerini, soru ve tırnak işaretlerini yerlerine koyuyordu. Yıllarca Çin'de bulunmuş bir Komintren üyesi, radyo spikerliği yapıyor; bir yayınevi sahibi Kolyma'da maden işçisi olarak çalışıyordu. Bir başkası hiç değişmemiş eskisi gibi şiir yazmayı sürdürmüştü. Ondaki tek değişiklik, dışavurumcu şiirler yerine yurtsever halk şarkıları yazmaya başlamasıydı. Üstelik bu değişiklik, birtakım taktik nedenlerle de oluşmamıştı. Anavatana,orta sınıf güvenliğine duyulan özlemi, yıkılmış bir yaşamı dile getiren bu anlatım biçimi onun gerçek duygularını yansıtıyordu. Sonuncusu ise, Rostokino Mahallesindeki "Lama Manastırlarına benzeyen" büroda masa başında oturmuş, kalemlerin ucunu çiğnemekten öte hiç sesini çıkarmamıştı. Bunlar dün olan şeylerdi. Yarın ise hepsi yetkili memuriyetlere atanacaklar, kimi vali, kimi bakan olacaktı. Vartayı atlatan I no.lu adamın yanındakiler, geleceğin başkanları değil, başkan yardımcıları ve polis komiserleri; Berlin Belediye Başkanı değil,baş temsilcisi; sendika ve partilerin başkanı değil, başkan yardımcıları ve sekreterleri olacaklardı. İlke buydu. Ayrıcalığı olan tek kişi, şairdi. Sabahleyin pespembe bir dünyaya gözlerini açarak kalemini eline alan ve şiirler döktüren, akşamları pek çok kez bileklerini kesmesine ramak kalacak ölçüde aklını çelmiş karabasanlardan kaçan bu adam, mağdur Alman aydınlarının karşısına konuşmacı olarak çıkarılmaya biçilmiş kaftandı.

"O zaman anladım ki, sen yalnızca bir mezarsın,
Ama yeniden canlanmak için çırpınan bir mezar."

Douglas, Berlin'in üzerinde dolaştı, sonra Doğuya döndü ve Johannisthal'in Güneybatısındaki Schönefeld askeri havaalanına indi.

Projektörlerin gözkamaştıran ışıkları altında uçaktan indiler. Belgeler incelendi. Yolun kıyısında Kızıl Ordu askerleri oturmuşlar, ateşte patates kızartıyorlardı.

Belgeler tamamdı: Kızıl Ordu tarafından özel görevle gelen Ulbrichta Grubuydu bu. Tahta sandıklar kamyona yüklendi. Yolcular da kamyona bindiler. Nieder ve Ober-Schöneweide'den, projektörlerin ışığında fabrikayı sökmekle görevli grupların çalıştığı büyük AEG fabrikasının önünden geçtiler, Lichtenberg'e vardılar. Sokaklar zifiri karanlık ve bomboştu. At leşleri yatıyordu yolun üstünde. Her yanda yangın, is ve çöp kokusu vardı. Yıkıntılar arasından bir akordiyon sesi geliyordu.

"İşte böyle!"

"Evet, böyle."

"Uçaktan inerken önümden kocaman bir sıçan geçti."

"Bir sıçanın yolundan bir sıçan geçmiş."

Tasarlanan kültürel örgütün başkan adayı olan şair, bu tür alaylı şakalardan hoşlanırdı. "Ve savaş sürüyor."

Bir el, şehrin merkezini gösterdi. Gökyüzü kan kırmızıydı. Patlamış bir volkana benziyordu. Duman yıldızlara kadar yükseliyordu.

Devlet Bakanı Naumann, sonunda alevler içindeki Wilhelmstrasse'yi geçebildi. Yirmi dört saattir karar verememişti. Yolun karşı tarafından birkaç kez haberciler gelmişti. Artık Führer sığınağında olanlar doruk noktasına varıyordu ve Naumann, Wilhelm Alanı taburunun komutanı ve şu andan itibaren Propaganda Nazırlığının bir numaralı yetkilisi olarak, alevlerin arasından geçmekten başka şey yapamazdı.

Naumann, dumandan boğulurcasına soluk soluğa geldi. Danışmanlar, hademeler, askerler, kadınlar, çocuklar çevresini aldılar. Naumann, deli gibi bakışlarla çevresini süzdü, fısıldayan bir sesle konuştu:

"Adolf Hitler dün öğleden sonra intihar etti. Dr. Goebbels ise şu anda ölmek üzere."

Suskunluk. Şaşkınlık. İnanmazlık.

Peki ya Steiner'den, Wenk'ten, Schörner'de ne haber vardı, yaklaşan kurtuluş neredeydi, Naumann'ın verdiği sözler ne olmuştu?

Naumann, basın toplantısında konuşur gibi sözünü sürdürdü:

"Reich Şansölyeliğindeki savaşçı birlik, saat yirmi birde Bormann'ın başkanlığında bir kaçma girişiminde bulunacak. Eldeki bütün tanklar onlara yol açacak. Başta kadınlar olmak üzere herkesin gidenlere

katılmasını salık veririm. Hareket saat tam yirmi birde."

"Kaçmak mı? Bu çılgınlık olur."

Naumann, önce Fritzsche'ye, sonra kapıya baktı.

Ne istiyordu, tekrar kaçmayı mı düşünüyordu? Naumann, çevresindeki ne yapacağını şaşırmış ,kalabalığı bir el hareketiyle uzaklaştırdıktan sonra Fritzsche ve dediklerini kabul etmeyen birkaç inatçı ile yalnız kaldı.

Fritzsche, "Kaçmak çılgınlık olur," diye tekrarladı.

"Bana ne."

Bir deri bir kemik kalmış olan, giysileri Berlin'de dolaşırken yanıp yırtılan Fritzsche, Naumann'ın yakasını bırakmayacaktı. Goebbels'i bir daha görememişti. Yaşarken kanı canı çekilmiş, ölünce eğrilip bükülmüş olan bu surat, Fritzsche'nin kafasını kurcalayan soruya, bu kanlı savaşın ne anlam içerdiği sorusuna cevap mıydı acaba? Peki ya Goebbels'in karısı, çocukları, yetkin olmadıkları bir karar vermek durumunda bırakmak istemeyen bu babanın çocukları ne olmuştu?

Fritzsche, Naumann'a bunu sormadı. Sormasına gerek yoktu. Soluk, seğiren yüz ve düğme gibi ufak, kara gözler her şeyi anlatıyordu.

"Demek sana ne? "

Naumann cevap vermedi.

"Söyle bana Naumann..." Fritzsch "Sayın Bakan" demedi, sadece "Naumann" diyerek artık Goebbels'e soramayacağı soruyu ona yöneltti.

"Sen, Goebbels ve Hitler, ne kadar zamandır bizi bile bile uçuruma sürüklüyordunuz? Ve hepsinin üstüne, neden Berlin'i kana buladınız? Neden? "

"Tartışacak zamanım yok."

Zamanı yoktu. Korkudan boncuk boncuk terliyordu. Fritzsche, adamın her gözeneğinden fışkıran korkunun kokusunu duyuyordu.

"Öyleyse, beni dinle. Sivil biri olarak ben, kayıtsız ,şartsız teslim olmamızı önereceğim. Hemen şimdi, şehrin merkezindeki asker ve subaylar da benimle birlik olacaklar."

"Bize kaçacak zaman bırakın."

Daha beklenecek miydi? Daha kurban verilecek miydi? Potsdamer Alanı, yıkıntılarla doluydu. Pschorrbrau'da askerler, kadınlar ve çocuklar, sözün gerçek anlamıyla duvarlara yapışmıştı. Yeni yeni kurbanları kurşuna dizmek, asmak için hemen kurulup hemen hüküm verecek

mahkemeler mi beklenecekti? Bozkurtlar arasındaki fanatiklere, sokaklardaki insanlardan öç almaları için fırsat mı tanınacaktı?

Fritzsche bir koşul ileri sürdü:

"Size kaçacak zaman veririm, ama bir koşulla: Bormann, Bozkurtların başkanı olarak yetkisini kullanır ve her türlü eylemi durdurmaları için emir verirse."

"Tamam, üç ay süreyle eylemler duracak."

"Hayır, tamamen duracak. Bu konuda Bormann'ın sözünü isterim."

"Benimle karşıya gelin."

Es war einmal ein treuer Husar,
der liebte sein Madchen ein ganzes Jahr,
ein ganzes Jahr und noch viel mehr.
Die Liebe nahm kein Ende mehr...(*)

Oysa aşk orada bitmişti, çoktan bitmişti. Aşk ve daha pek çok şey bitmişti artık.

Loose bunun birazını gördü ve duydu.

"Kalk ayağa oropsu, yoksa orada kıvrılır kalırsın." Bu sözler bir hafif süvarinin gelinine söylenmiyordu. Saçları özenle yapılmış, ama pejmürde giysili ufak tefek bir kadın, bir köşeye kıvrılmış, sarhoş ağzıyla peltek peltek mırıldanıyordu: "Bırak beni Fritz, rahat bırak beni. Artık istemiyorum." Bir SS lideri olan Fritz, "Buradan çıkıyoruz. Eğer yerinden kalkmazsan beynine kurşunu patlatırım," dedi

Burada aşk fısıltıları işte böyleydi.

Düşen, patlayan güllelerin uğultusu, yerin altında bitip tükenmeyen bir tepinme, bir çağlayanın fokurtusu gibi duyuluyordu. SS subayı Fritz gerçekten tabancasını çekti. Sonra fikrini değiştirdi, kadını vurmaktan caydı.Yuvarlak bir masanın üzerine çıktı, havaya ateş ederek,"Herkes beni dinlesin! Çenelerinizi kapatın da yürüyelim."

Sarhoşlar güruhu. Onlar için "Yürüyelim" demek, içmeyi, yemeyi,

---

(*) Bir zamanlar sadık bir süvari vardı
Sevgilisini bütün bir yıl sevdi
Bütün bir yıl ve bütün sonraki yıllar
Sevgisi sonsuza dek sürdü.

sigara tüttürmeyi sürdürmek anlamına geliyordu. Yumuşacık koltuklara gömülmüşlerdi. Ayaklarının altında tüylü halılar seriliydi. Duvarlarda aynalar, büyük olasılıkla Paris'teki Louvre'dan ya da Amsterdam'daki Rijkmuseum'dan çalınmış, büyük ustaların yaldız çerçeveli tabloları asılıydı. Koltuklar, resimler, gözü okşayan hafif ışıklar. Masaların üzerine şarap, konyak, çeşitli likörler, bisküviler, bembeyaz francalalar, sosis, salam, jambon, Ömürsüz ve sahte bir cennetin mutluluğu.

Koltukların yanında yığın yığın tanksavar silah duruyordu. Tavan boydan boya çatlamıştı Çatlaklardan toz doluyor, SS üniformalarının üzerine, kadehlerin içine yağıyordu. Bu, düş payı daha az, gerçek payı daha çok olan bir görüntüydü. Her yerde olduğu gibi, burada da gerçek ağır basıyordu. Ama oradakiler buna pek aldırış etmiyorlardı. Sanki elektrik tesisatı parçalarının çorbalarına düşmesine öteden beri alışık gibiydiler. Loose ile yanındakilere, Hava Komutanlığı binasında Loose ve emanet edilmiş iki kişiye de aldırmıyorlardı. Prens Albertstrasse'den gelen o iki adam ise, haklı olarak gözlerini faltaşı gibi açmış çevrelerine bakınıyorlardı. Uzaktan uzağa dış dünyadaki gürültülerin, uğultuların duyulduğu bir cennet. Luckau'dan, Tempelhof'dan, tramvaydaki deli binbaşıyla edilen kavgadan, Lindenstrasse'deki toplama merkezinden ve hava kuvvetleri komutanlığına kadar olan yoldan sonra, bu, bardağı taşıran damlaydı artık. Loose, küllerin dumanların arasından atlaya sıçraya, sürüne emekleye, ateş ede ede oraya kadar gelebilmişti. Bodrumla sokak arasında sürekli bir gidiş geliş vardı. Sığınaktakiler ellerinde tanksavar bombalarla, el bombalarıyla dışarı çıkıyorlar, sonra elleri boş dönüyorlardı. Hitler Gençliği'nden, deniz ve kara askerlerinden oluşan bu karışık grup, her boydan, her türden silahı omuzlayıp götürüyordu. Öylesine bir kargaşa vardı ki, sonunda Loose sığınaktan yukarı taşıdığı el bombalarını bir Alman'a mı, yoksa bir Rus'a mı verdiğini bile ayırt edemez oldu. Bir ara soluk almak için aşağı indi. Tam oturmuştu ki, gidip gelmeler yeniden başladı. Birden Loose'nin başında SS fırtına birliklerinden bir asker bitiverdi.

"Ne arıyorsun burada? "

"Birliğim gitti."

"Bana ne. Sen bunun ne olduğunu biliyor musun? " Askerin "bu" dediği ve Loose'nin burnuna dayadığı şey bir tabancaydı.

"Ya bizimle Reich Şansölyeliğine gelirsin, ya da kafanı patlatırım." Bu dostça çağrıdan sonra Loose ayağa kalkmıştı ve oradan ayrılırken,

Prens Albertstrasse Gestapo cezaevinden iki tutukluyu da yanına katmışlardı. İşte gelmişti ve belliydi ki gerektiğinden çok erken gelmişti. Bu budala cennetindekilerden biri çıkıp da, ona burada ne aradığını sorsa cevap bulmakta zorluk çekerdi. Oysa oradakiler kendi işlerine dalıp gitmişlerd, trans haline geçmek ya da trans halinden çıkmamak çabasıyla kendilerini kaybetmişlerdi. Bunu sağlamak için de Danzinger Goldwasser, cin ve Cointreau su gibi akıtılıyor, yeterince içkiye batıp bulandıkları zaman gözlerini ya pabuçlarının burnuna ya tavandaki bir noktaya dikiyorlar ve ilerde kurulabilecek bir SS mumyalar müzesindeki haykelerine uygun gördükleri pozlar alıyorlardı. En iyisi buradan çıkıp gitmekti. Ne var ki, dışarı çıkmak belki içeri girmek kadar kolay olmayacaktı. Gözetmek zorunda olduğu iki kişi de ayrı sorundu. "Atak, yakıp yıkıcı tipte" olan bu adamlara nasıl gardiyanlık edebilirdi? Loose'nin hakkından kolayca gelirler, oradan kaçabilirlerdi. Ama belki onlar da nereye gideceklerini bilmiyorlardı.

Başçavuş Loose bunları düşünürken, Hava Kuvvetleri Komutanlığındaki SS Fırtına Birliği askeri, yanında iki Gestapo gardiyan ve dört mahkumla birlikte geldi. Mahkumlardan ikisinin sırtında toplama kampının çizgili tulumları vardı. SS askeri, göbeği siyah pantolonundan taşan bir generalin yanına gitti ve tekmil verdi: "Gestapo nöbetçi kolu ve hapisten çıkarılmış mahkumlar görev almak için emrinize amadedir. Ekibin buraya gelişi, hiçbir zorlukla karşılaşılmadan ve kayıp verilmeden başarılmıştır. On altı kişi harekete hazırdır."

Hareket, öyle ya, başka ne olabilirdi ki? Loose yeni gelenleri saydı, sadece on beş kişiydiler. Demek ki on altı kişinin içinde kendisi de hesaba katılmıştı.

Yeni takviye kuvveti, yeni savaşçılar.

Yeni gelenlerin, Gestapo zindanından ya da toplama kampından derlenmiş olması önemli değildi. Gelenler derhal birer arkadaş gibi karşılandılar, masalara buyur edildiler. Purolar, sigaralar, yiyecekler içecekler önlerine serildi. Binbir gece masalları, boşluğa düşmek, her şeyi unutup gitmek uzun sürmeyecekti. Bu arada general, yeni savaşçılara fazla tayın verilmesi, üç gün sıkı beslenmeleri ve harekete hazır duruma gelmeleri için gerekli emirleri verdi.

Evdeki hesap çarşıya uymadı. Her türlü hareket için artık çok geçti. Loose içeriye birilerinin girdiğini gördü. Aralarında, bir gün

çamurların içinde birlikte yere kapandıkları büyük burunlu, ince suratlı adam da vardı. Devlet Bakanı Naumann ve Danışman Fritzsche, yanlarında Propganda Nazırlığından birkaç kişiyle birlikte eski Reich Şansölyeliğinin altındaki sığınağın lokantasına girdiler. Teğmen Splüge de gelenler arasındaydı.

Naumann, generalle ayak üstü konuştu. Konuştukları, Fritsche ile, daha doğrusu Fritzsche'nin Bormann'dan istediği bir şeyle ilgiliydi. Fritzsche'ye oturup beklemesini söylediler. Az sonra Naumann geldi, Fritzsche ile genali Reich Şansölyeliğinin bahçesine götürdü. Bir şeyler dönüyordu. "Propagandacı" canından bezmiş görünüyordu. Birkaç kişi daldıkları alemden sıyrıldılar. olacakları kaçırmamak için bahçeye doğru yürüyen grubun peşine takıldılar. Bahçe, ayın yüzeyini andırıyordu. Her yanda güllelerin açtığı kraterler vardı. Toprak ezilmiş, dövülmüş, un ufak olmuştu. Taşların arasından mantarlar sürmeye başlamıştı. Serin yanındaki sönmeye yüz tutmuş ateş kimsenin dikkatini çekmedi. Naumann ve Fritzsche ile yanlarındakiler, duvarı yoklayarak el yordamıyla ilerlediler. Gelmelerini bekleyen vardı. Duvarın girintisinde SS üniformalı kısa bacaklı, denizanası gibi löpür löpür biri duruyordu. Martin Bormann.

Kısa bir konuşma geçti aralarında.

Fritzsche isteğini belirtti.

Ve hiçbir şey olmadı, ne bir silah doğrultuldu, ne idam mangası çağırıldı. Bormann, çevredeki bütün SS subaylarını eliyle yanına çağırdı. Onlarla bahçeye gelmiş olan Propaganda Nazırlığı memurları ile Çavuş Loose da yaklaştılar.

Bormann sesini yükseitti.

"Herkes dinlesin. Bozkurtların her türlü eylemine ve adam öldürülmesine son verilmesini emrediyorum. Bozkurt örgütü şu andan itibaren lağvedilmiştir." Bormann efendisine ihanet etmiş, kendi canını kurtarmak pahasına efendisinin son arzusunu yerine getirmemişti. Böyle yapmakla, kaçma girişimi için iki saat zaman kazanmış oluyordu.

Geri dönerlerken, serin yanındaki ateş, Loose'yi büyülenmişcesine kendine doğru çekti. Loose, alevlerin arasında biri kadın, biri erkek iki kişiyi seçer gibi oldu. Rüzgar esti, alevler gövdeleri bir kez daha yaladı. Loose yalnız olmadığını fark etti. Sokakta birlikte olduğu teğmen yanında duruyordu.

"Dua mı ediyorsun? "

"Hayır, neden edecekmişim?"

"Etsen iyi olurdu."

"Kim o?"

"Tanımadın mı o suratı?"

Ve Loose, çevresinde alevlerin kıpırdadığı suratı tanıdı. Yüzlerce gazetede, yüzlerce dergide, yüzlerce kez görmüştü. Burada olup bitenler onu ilgilendirmiyordu, ama bir anda daha fazla dayanamayacağını sezdi. Arkasını döndü, sendeleyerek uzaklaştı. Ateş sönmek üzereydi. Ateşi canlandırmaya gelen yoktu. Herkes başka şeylerle uğraşıyordu şimdi. Bu çiftin cesetleri birkaç saat önceki çiftin cesedi gibi tamamen ortadan kalkamayacaktı. Onların bedenlerini yok edecek bir büyücü ateşi olmayacak, kemiklerini kimse ezip dağıtmayacak, külleri rüzgâra savrulmayacaktı.

Sığınak lokantasının görünümü değişmişti. Artık koltuklara yayılmış oturan kimse yoktu. Az önceki mumyalar, hayalet gibi ayağa kalkmışlardı. Çantalarını topluyorlar, sonra gereksiz şeyleri çıkarıp atmak için çantaları yeniden boşaltıyorlardı.

"Yükünüz az olsun. Ayağınıza rahat pabuçlar giyin. Yürümek zorundayız.

"Tiergarten'den, Hayvanat Bahçesi sığınağından, Pichelsdorfer Köprüsünden geçip Spandau yönünde ilerleyeceğiz."

"Neler saçmalıyorsun? Bu olanaksız."

Evet, bu yoldan geçmek artık olanaksızdı. Boldt ve Loringhoven'in, Wenk'in ordusuna giderken geçtikleri,sonra kurtarıcı orduları çağırmaya giden kuryelerin geçtiği, son olarak da Führer'in vasiyetnamesinin kopyalarını taşıyan ulakların gittiği bu yol artık kapanmıştı. Rus makinelileri, Brandenburg Kapısına gelmiş dayanmıştı. Reichstag'ın yıkık kubbesinde kızıl bayrak dalgalanıyordu. Hayvanat Bahçesi sığınağına gidilemiyordu. Havel'e giden ve Berlin dışına uzanan yol kapatılmıştı.

"Dikkat! Üç müfreze halinde yola çıkacağız. Wilhelms Alanı İstasyonuna kadar sığınaklardan ve tünellerden geçeceğiz. Oradan Friedrichstrasse İstasyonuna kadar metro rayları boyunca ilerleyeceğiz. Sonra yerin üstüne çıkacağız. Weidendammer Köprüsü yakınlarında Mohnke savaşçı birlikleri de bize katılacak. Köprüden sonra Lehrter İstasyonuna ve Moabitstrasse'ye kadar Kuzeybatı yönünde ilerleyeceğiz. Oradan sonra herkes başının çaresine bakacak. Buluşma yeri, Schleswig-Holstein'da, Plön'deki Alman karargahı olacak."

Gestapo muhafızı, en uzak köşeye çekilmiş olan ve duvar yarılsa da içinde kaybolsak diye düşünen Loose'un ve mahkumların yanına geldi. Öteki mahkum arkadaşlarının kurşuna dizilişine tanık olduktan sonra onları buraya bilinmedik bir yazgı sürüklemişti.

Altı kişiydiler, Prens Albertstrasse Zindanından kurtulan son altı kişi.

Gesapo muhafızı, "Çabuk olun. Hazırlanın. Gidiyoruz," dedi.

Loose, "Ben gitmiyorum. Ben bunlardan değilim," diye cevap verdi.

Mahkumlardan birisi, "Üzerimizde hiçbir gerekli belge yok," dedi.

Bir başkası, "İzin belgesi olmadan ne yaparız? " diye ekledi.

Şimdi ne olacaktı? Son dakikada burada vurucaklar mıydı onları? Salon boşalmak üzereydi. Gestapo muhafızı güçlükle ayakta durabiliyordu. Ağzından alkol kokusu fışkırıyordu. Generale bakındı, ama göremedi. Bu adamları ne yapacaktı? Ortadan kaldırıvermeli miydi yoksa? peki ama, general neredeydi? Emir almadan hiçbir şey yapamazdı.

Birden, "Canınız ne isterse onu yapın," diye bağırdı. "Şansölyelik havaya uçurulacak, o zaman nasıl olsa işiniz bitecek. "Muhafız bunları söyledikten sonra üzerinden ağır bir yük atmışcasına çekti gitti.

Fırtına birliklerinden genç bir subay, "Bütün bunlar saçma," dedi ve sırt çantasını çıkardı, yere attı, sonra hiçbir şey olmamış gibi yerlerinden kıpırdamadan gözlerini kadehlerine dikmiş oturan üç subayın yanına oturdu. Geride kalanlar sadece onlar değildi. Yerlerde, koltukların üzerinde oturan, yatan yaralılar ve ölüler vardı. Üst üste yığılmış hasırların üzerinde Hitler Gençligi'nden beş kişi yatıyordu. Bir el bombasından sıçrayan parçayla yaralanmış olan ve Hielbronn'u bir daha göremeyeceği için sızlanan bir kız masanın üzerine serilmişti.

Yeni gelenler de vardı.

Sokaktan bir grup asker geldi. Kir pas içindeydiler. Yüzleri barut isine bulanmıştı. Masaların üzerinde bırakılmış yiyeceklerle içecekleri görünce, akılları başlarından gitti. Şişelerin, tabakların üzerinde, tepindiler; gürültü patırdı içinde aynaları kırdılar, tavandaki lambalara ateş ettiler. Ve horozların sesiyle ortadan kaybolan hayaletler gibi gidiverdiler. Loose'nin katılacağı bir güruh değildi bu. Ne var ki buradan uzaklaşmak zorundaydı. Mahkumlar çoktan gitmişti. Loose da askerlerin peşine takıldı. Askerlerin

Şansölyeliğin önündeki süprüntü yığınının arasından kraterden kratere sürüklenerek ilerleyişlerini ve gözden kayboluşlarını seyretti.

Askerler çıktıktan sonra, sığınak, görünmez bir elin bütün saatleri durdurduğu bir yere benzedi. Hitler Gençliği'nden olanlar usul usul inliyorlardı. Heilbronn'lu kızın acıları dinmişti. Ötekiler kıpırdamadan koltuklara serilmişlerdi.

İçmeyi sürdüren dört kişiden biri, "Artık vakit geldi," dedi.

Vakit gelmişti. Biri ayağa kalktı, üniformasına çeki düzen verdi. Ötekiler de onu izlediler. Bir an masanın başında kurşun askerler gibi kıpırtısız durdular. Sonra soldan geriye döndüler, sallana sallana yürüdüler, kapıya vardılar, merdivenlerden yukarı çıktılar. Loose, duvardaki bir girintide gizleniyor, karşıya geçmek için uygun bir an kolluyordu. Dört subay kapıdan çıktılar, sıra oldular. En öndeki, Loose'yi gördü.

"Gel, sıraya gir ve bize katıl," dedi.

Loose, "Neye katılayım? " diye sordu.

"Führer öldü. Onunla buluşmak için verdiğimiz sözü yerine getirmeye and içtik tamam."

Bu söz üzerine silahlar çekildi, dört silah sesi tek bir patlama gibi bütünleşti. Subaylar, yıkıldılar, manken gibi sokağa serildiler. Ama sadece üçü düştü, dördüncü elinde namlusu tüten silahıyla ayakta duruyordu. Bu, öteki üç subaya en son katılan genç Fırtına Birliği subayıydı. Havaya ateş etmişti ve, ,"Hayır, hayır, hayır...istemiyorum. Ben deli değilim. Daha on dokuz yaşındayım! " diye haykırıyordu.

Loose'ye döndü. "Ne yapıyorsun burada? " dedi.

"Sıvışmaya çalışıyorum."

"Ben de."

Bu subay, yol arkadaşı olarak az önceki askerlerden daha da beterdi. Genç subay çevresine bakındı. Yıkıntılar. Çukurlar. Propaganda Nazırlığının büyük yapısı yıkılmıştı. Palais Leopold yanıyordu. Alevlerin ışığı subayın yüzüne vuruyordu. "Brest de böyleydi. Orada ya da Ardenne'lerde öldürülmüş olabilirdim! Ama böyle ölmeye yokum!"

Brest, Ardenneler hatta El Alameyn. Dünya ufalmış, Wilhelms Alanı kadar kalmıştı. Loose, "Benim için hepsi bir," dedi. "Senin bir yararın dokunmaz bana."

Delikanlıdan kurtulmak pek kolay olmayacak gibi görünüyordu. Loose için geri dönmekten, Reich Şansölyeliğinin ıssız odalarına gitmekten başka çıkar yol yoktu. Artık burasına kadar gelmişti.

Merdivenlerdeki ölüleri, tek başına bir köşeye kıvrılmış ölenleri SS üniformaları içindeki yüksek rütbeli sarhoşları görmekten bıkmıştı. Bahçenin yolunu biliyordu şimdi. Bahçeye girdi, duvardaki bir girintiye yapıştı, bekledi. Kısır döngüye girmişti, çıkamıyordu. Ateş yağmuruna atılmak, intihar etmekti. Ama Führer'in yıkıntısına yapışıp kalmak da sonucu değiştirmeyecekti.

Ruslara teslim olmalı mıydı?

Bir zamanlar...Pinsk Bataklığındayken istemişti bunu. O zaman tek çıkar yol bu görünmüştü. Daha inançları sarsılmamıştı. Sosyalist anavatana gelmek gibi bir şeydi bu. Gerçekten anavatandı. O günden bu yana dokuz ay geçmişti ve mürver ağaçları, ince bir ses perdesi altındaki topraklar hâla gözünün önünden gitmiyor, Hamburglu delikanlının, Lepzigli öğrencinin sesleri hâla kulaklarında çınlıyordu. Hayır, teslim olmayacaktı. Teslim olmamak için elinden gelen her şeyi yapacaktı. Burası mezar olmuştu, ama ileri gitmek demek, arkasındaki mezardan daha beter tehlikelere atılmak demekti. Ne yana dönmeliydi?

Ey yüce Tanrı...ey kudretli Stalin, neden bütün yollar kapalı, neden bize yol gösterecek bir ışık yok?

"Geçmek olanaksız."

Geri dönen kaçaklardan biri Fritzsche'nin yanına geldi ve bunu söyledi. Sığınaktan sığınağa geçmişler, kırık tuğla parçalarının üzerinde yürümüşler, tencerelerin, tavaların ve duvar diplerinde yatan asker ölülerinin üstünden atlamışlardı. Daha sonra metronun tünellerinde zifiri karanlığa gömülmüşler, içinde eşyaların ve ölülerin yüzdüğü ve zaman zaman bellerine kadar yükselen vıcık vıcık sularda ilerlemişlerdi. Yolculuklarının birinci bölümü orada bitmiş, sonradan çoğu tekrar geriye dönmüştü.

"Daha sonra her şey bitti. Unter den Linden'de denizciler vardı. Karşıdan ateş açılınca her biri bir yana dağılmıştı. Başa geçecek bir subay yoktu ortada. Her tarafta arabalar yanıyordu. Friedrichstrasse'yi geçmek olanaksızdı. Oradan bir fare bile sağ salim geçemezdi."

Fritzsche, "Başarma şansları yoktu. Bir asker gibi ölme şansları bile yoktu. Başından beri böyle düşünüyordum ben," dedi. Propaganda Nazırlığının bodrumunda Bormann'la konuşurken bütün bunları anlatmış ve oldukları yerde kalmalarını öğütlemişti. Orada kalmış olan yaklaşık on bin askerin, polisin ve muhafızın teslim olma çağrısına uyacağını

düşünmüş ve Hitler sığınağı çevresindeki dört beş gizlenme yerine bu yolda haber göndermişti.

Fritzsche'nin teslim olmaları için verdiği emir, Hitler sığınağının en uzak köşesindeki bir masaya da ulaştı. Burada Hitler'in son vekili General Burgdorf, Krebs ve Fırtına Birlikleri lideri Schedle ile oturuyordu. Ayağı yaralı olduğu için ötekilerle birlikte kaçamamıştı.

"Propagandacı teslim olmak istiyormuş."

Burgdorf, Krebs'e baktı. Krebs oralı olmadı. Öylesine uzaklaşmış, öylesine yabancılaşmıştı ki, artık hiçbir şey onu ilgilendirmiyordu. Yanakları kırmızıya boyanmış bir taş bebek gibi kıpırdamadan oturuyordu. Schedle ise bir kadeh daha yuvarladı. Tek tepkisi bu oldu. Burgdorf, kendisine yardım edecek birini bulmak için çevresine baktı. Gözüne Güvenlik Dairesinden bir subay ilişti. Ağır ağır doğruldu, subayın yanına gitti. "Doğrul, ayağa kalk. Yapılacak iş var," dedi. Cam gibi iki göz dikilmişti üzerine. Subay da yarı ölü gibiydi. ama ayağa kalktı ve otomat gibi Burgdorf'un peşinden yürüdü. Merdivenlerden çıktılar, sokağa vardılar ve kendilerini yere atmadan, uçuşan şarapneller önünde yürüyüş tempolarını bozmadan karşıya geçtiler.

"Teslim olmak isteyen Herr Fritzsche nerede? "

Hans Fritzsche, yanına bir çevirmen alarak içeri kapanmış, Mareşal Zhukov'a mektup yazıyordu. Burgdorf, iri gövdesiyle kapıda belirdi. Gözleri, bir zamanlar Führer'in baktığı gibi boş boş bakıyordu.

"Teslim olmak mı istiyorsun? "

"Evet, ben de Mareşal Zhukov'a mektup yazmak üzereydim."

"Öyleyse seni vurmam gerek. Führer vasiyetnamesinde teslim olmayı yasakladı. Elimizdeki son adam ölünceye kadar dövüşeceğiz."

"Son kadına kadar da mı? "

Burgdorf'un elindeki silah havaya doğru patladı. Kurşun tavana saplandı. Bir teknisyen, Güvenlik subayını kenara çekmiş ve tam zamanında Burgdorf'un koluna vurmuştu. Burgdorf'un yüzü pençe pençe kızardı. Kalbi sıkışıyormuş gibi oldu. Gevşeyen avucundan silahı aldılar. Burgdorf, kendisini ağır bir dolabı iter gibi sürükleyerek bodrumdan sokağa çıkarmalarına hiç karşı koymadı.

Sendeleyerek, uzaklaştı, tek başınaydı.

Yüz karasıydı bu...elindeki silah kendisine ihanet etmişti. Führer'inin görevlendirdiği bir ölüm habercisi olarak en yüksek rütbelilerin karargâhlarını, en kıdemlilerin odalarını alt üst etmiş olan, bir zamanlar

Ulm'ün bir mahallesinde yaralı Feld Mareşal Rommel'i zehir içmeye zorlamış bulunan bu adam, şimdi kendi ömrünün son adımlarını atıyordu. Yanında bir silah daha vardı. Masada bıraktığı arkadaşları Schedle ve Krebs, bir daha onu göremeyeceklerdi. Sığınağa giden yolda kendini vurdu.

Sabahın üçüydü. Kan kırmızısı gökyüzünün rengi açılıyor, kayısı pempesine dönüyordu.

"Gökyüzü ne güzel, çay gülü yaprağına benziyor."

"Evet, Herr Krebs'in suratı da şarap kırmızısı, Herr Burgdorf'un yüzü at kanı gibi kara, Herr Fritzsche'ninki ise mısır püskülü gibi sapsarı. Ya sen, sen...Gökyüzünün renginden başka düşünmen gereken şeyler olmalı."

"Öyle olmalı Leonore, öyle olmalı."

"Dahası var. Artık bir karar vermen gerek Vicco."

"Gece boyunca bir yığın karar verildi. Bana öyle geliyor ki, verilen kararların hepsi de yanlıştı."

"Peki, biz ne yapacağız Vicco? Herkes gitti. Yolun karşısındaki yapı bomboş. İçerde fare bile yok."

"Öyleyse, vakit geldi demektir. Ama bekle. Kıpırdama, görebiliyor musun? "

"Neyi, neresini? "

"Şuraya bak."

Vicco Splüge ile Leonore Stassen, yıkılmış Kaiserhof'un pencelerinden birinin önünde konuşuyorlardı. Hava henüz aydınlanmamıştı, ama Yeni Reich Şansölyeliğinin önünde kedi gibi yürüyen gölgeleri seçemeyecekleri kadar da karanlık değildi. Gölgeler, Şansölyeliğin kapısını kum torbalarıyla kapanmış görünce, duvardaki bir çıkıntıya yaklaştılar. Duvara yaslanan birinin omuzuna basarak pencereden peş peşe içeri girdiler. Splüge altı kişi saydı. Omuzuna bastıkları adam yedinci oluyordu. Sonra ikinci bir yedi kişilik grup geldi. Ardından üçüncü bir grup da aynı yolla içeri girdi.Birden korkunç bir sessizlik oldu. Silahlar bile susmuştu. Reich Şansölyeliğinin yıkıntısındaki sessizlik, otomatik silahtan atılan tek kurşunun sesiyle bozuldu, sonra yeniden suskunluk çöktü. Splüge, "Gitmek zamanı geldi. Bunlar Rus," dedi. Leonore'nin elinden tuttu.Molozların arasından dikkatle yürüyerek Mauerstrasse yönünde uzanan sipere vardılar.

Otomatik silahın sesini bir başkası daha duydu ve hemen aklına Pinsk bataklıklarındaki mürver ağacı geldi. Ortalıkta ölüm sessizliği vardı, ama o, Hamburg'lu gencin ve Leipzigli öğrencinin seslerini duyuyordu. Loose, kısır döngüden çıkış yolu bulamamış, Şansölyeliğin arkasındaki kum torbalarının ve moloz yığınlarının arasında duruyordu. Belki de Hitler'in eski çalışma odasının tam altındaydı. Tehlikenin gittikçe yaklaştığı şu sırada bunu düşünecek zaman yoktu. Harekete geçmesi gerekliydi. Olduğu yerden fırladı. Bahçenin dibine doğru koştu. Bu lanetli yıkıntıdan bir an önce uzaklaşmak istiyordu. Bahçede pek çok çukur vardı. Bu çukurlardan birine atladı. Çukur kemik ve ceset doluydu. Loose tekrar dışarı çıktı, bir başka çukur buldu. Bir güllenin açtığı bu çukur iki metre genişliğindeydi iki yanı betondu ve dibi görünmüyordu. Loose çukura indiğinde, tuğlalarla örülmüş bir yeraltı geçidinde olduğunu gördü. Bu geçitten çeşitli ufak tüneller ayrılıyordu. Burada ne işi vardı. Bu yol, onu olsa olsa yine geldiği yere götürürdü. Ama artık geri dönmesi olanaksızdı. Betonda açılmış olan delik öylesine yüksekte kalmıştı ki, birinin yardımı olmadan oraya yetişemezdi.

Kızıl Ordu askerinin omzuna çıkıp, Reich Şansölyeliğinin penceresinden içeri giren ilk gölge, August Gnotke'ydi. Bozkurt örgütündeki kızı Potsdamer Alanında bıraktıktan ve çeşitli savaş hatlarını aşıp Spree Nehrini geçerek kendi birliğine ulaştıktan sonra buraya gelmişti. Kottbuser Kapısı yakınlarında bir yerde gördüğü Rus askerine işaret etmiş, derdini anlatmış, komutanın yanına çıkarılmış, sonra da bir NKVD şubesine gönderilmişti. Önce Gitschinerstrasse gaz deposunda, sonra Treptow'da sorguya çekildikten sonra, onu bir NKVD grubunun yanına katmışlardı. Rusların elindeki Berlin şehir haritaları azdı. Üstelik yeterli sayıda harita olsa bile, sokaklar haritayla bulunacak özelliklerini yitirmiş tanınmaz bir hale gelmişlerdi. Bu nedenle NKVD grupları, ilk buldukları kişiyi rehber olarak yanlarına alıyorlardı. O saatlerde, savaş alanı Hallesches Kapısından Postdamer Alanına kadar yayılmış ve yan sokaklardan şehrin merkezine doğru kaymaya başlamıştı. Bir yarbayın komutasında yirmi bir askerden oluşan Gnotke'nin birliği, çarpışmaya girmeden ilerledi. Treptow'daki NKVD karargâhından gelen yarbay Judanov'un komutayı almış olması, önemli bir görevin kendilerini beklediğini belirtiyordu. Bozuk arabaların, işe yaramaz duruma gelmiş tankların, at leşlerinin ve

asker ölülerinin yolu doldurduğu ve geçmeyi olanaksız kıldığı Saarlandstrasse'ye kadar yürüdüler. Yol tıkanınca yıkık evlerin altındaki sığınaklara indiler ve sığınaktan sığınağa geçerek Exelsior Oteline ulaştılar. Ahıra döndürülmüş büyük kabul salonundan, Prens Albertstrasse'deki Gestapo karargâhının bodrumundan geçtiler. Issız bir sokaktan yürüdüler ve kendilerini Reich Şansölyeliğinin kum torbalarıyla örtülü kapısının önünde buldular. Yol boyunca bir sığınaktan ötekine geçerlerken, kafasını uzatıp geçecekleri yeri önce Gnotke'ye kontrol ettirdikleri için, kum torbaları arasındaki pencereden içeri ilk giren de doğallıkla Gnotke oldu.

Gnotke kendini orta büyüklükte bir odada buldu.

Arkasından gelen NKVD askerleri, odadaki çekmeceleri açtılar, içlerindeki madalyaları, nişanları ceplerine doldurdular. Gnotke, arkadakilerin kendisini iteklemesi üzerine kapıya yürüdü, geniş bir koridora çıktı. Çelik miğferler, tencereler, tavalar, çeşitli donanım, bırakılmış sırt çantaları, ölüler ve hep ölüler. Koridorun tam karşısında bir kapı vardı. Gnotke bu odanın kapısını açınca kendisini bir makinelinin önünde buldu. Makinelinin başında bir asker çömelmişti. Ve asker yaşıyordu. Eli makinelinin tetiğinde, sırtında hâlâ Alman üniforması ve başında sargı olan Gnotke'ye gözlerini dikmiş bakıyordu. Arkadan gelen askerlerden birinin otomatik tabancası, makinelinin başındaki erin işini bitirdi.

Splüge ile Leonore Stassen'in duydukları silah sesi, işte buydu. Şansölyeliğin arkasında gizlenen Loose'yi yerinden sıçratan, panik içinde koşarak tuğla örülü geçide inmesine yol açan da yine aynı silah sesiydi.

Yarbay Judanov, şaşkınlık içinde çevresine bakıyordu.

Krupki'den Beyaz Rusya Ormanlarına ve Polonya'ya kadar pek çok ölü görmüştü. Ama böylesine daracık bir yere bu kadar çok ölünün sığıştığını hiç görmemişti. Burada daha birkaç dakika önce soluk alıp veren ve son dakikada intihar etmiş olanlar oturuyor ya da serilmiş yatıyorlardı. Sokaklardan toplanıp burada ölsünler diye getirilmiş olan yaralılar, duvar dibine köpek leşleri gibi yığılmışlardı. Hitler'in ininde miras olarak cesetlerden başka bir şey kalmamış gibiydi. Ne var ki, Serov kendisini şaşkın şaşkın cesetlere bakakalsın diye birliklerin başına katıp buraya göndermemişti. Daha ileri gitmeliydiier. Aşağılara inmeliydiler. Mutlak bir yol olmalıydı. Yüksek tavanlı bir odadaydılar. Duvarlar

yarılmış, duvar halıları ve duvar kağıtları parça parça olmuştu. Bir zamanlar pencere olan deliklerden görünen moloz yığını, haritada bahçe olarak gösterilen yerdi.

Pencereden dışarı çıktılar. Yerin altına gidilebilecek bir yol olup olmadığını bu kez de dışardan araştırdılar. Bahçe de ölülerle doluydu. Ölülerden kimi gömülmüş, sonra bombaların toprağı alt üst etmesiyle yeniden ortaya çıkmışlardı. Askerlerin elindeki fenerin ışığı, yüzü alevlerden kavrulmuş bir cesedi aydınlattı. Yanında da bir kadın ölüsü vardı. Sonra askerlerden biri bombanın betonda açtığı deliği buldu. Feneri tuttukları zaman,tuğla örülü bir geçit ortaya çıktı.

Aşağıya ağır bir şey atarak derinliği yokladılar.

Sonra Gnotke'ye, *Daway*... yeraltı dünyasına iniyoruz!" denildi.

Gnotke, betondaki yarıklara tutunarak aşağı kaydı, sonra kendini bıraktı. Fenerler yolunu aydınlatıyor, yarım düzine otomatik silah da kendisine siper oluyordu. Ne var ki, bu silahlar Gnotke için bir güvence sayılmazdı. Çünkü fenerlerin ışığı, kendisini çevredeki karanlıktan ayıran bir aydınlık içinde tutuyor ve bu inde canlı kalmış göz varsa, onlara karşı kendisini savunusuz bırakıyordu. Gnotke bir an bir şeylerin kımıldadığını sezer gibi oldu. Arkasındaki adamın otomatik silahı bütün geçidi taradı, ama tuğlaların yansıttığı mavimsi parıltıdan başka şey görünmedi, mermilerin yankılanmasından başka da ses duyulmadı.

Oysa,ateş hattında gerçekten biri vardı.

Panige kapılıp bu tuzağa düşmüş olan Paul Loose, tekrar dışarı çıkmaya fırsat bulamamıştı. Loose, deliğin tepesindeki sesleri duydu ve yüreği öylesine gümbürdemeye, kaburgalarına çarpacakmış gibi titremeye başladı ki, yukardakilerin bu sesi duyacaklarını sandı bir an. Bir fenerin ışığı, Loose'yi önüne kattı, daha da ilerlere sürdü. Loose ile arkasındakilerin arasında otuz metre kadar açıklık vardı. Loose henüz bu açıklığı kapatmayacak kadar sinirlerini kontrol edebiliyordu.Bir patlama sesi...aşağıya geliyorlar diye düşündü. Silah atıyorlardı-ama kendisine değil- o kadarını sezinledi. Gelenlerin amacı havaya kurşun sıkarak kendilerine yol açmaktı. Ama yine de Loose'nin peşinden geliyorlardı. Geçidin iki yanından koridorlar ayrılıyordu. Hangisine sapmalıydı? Çelik bir kapı gördü, kuşkusuz, çelik olmalıydı. Bütün karabasanlarda olaylar böyle gelişirdi. Ve yine düşlerdeki gibi, son anda bir kurtuluş kapısı çıkmıştı karşısına. Peşindekiler aslında onun varlığından haberleri

olmadığı için bunlara "peşindekiler" demek doğru sayılmazdı- çok yavaş ilerliyorlar, tıpkı kedilerin yürüyüşü gibi bir ayaklarını basıp ikinci adımlarını hemen ona bitiştirerek hareket ediyorlardı. Ama yine de hiç durmadan yol alıyorlardı. Koridor dardı. Burada yana sapacak başka yol, kaçacak bir yer yoktu. Tek yönlü bir yoldu bu. Sonunda donuk donuk parlayan çelik bir kapı ve kapının iki yanında duvara yaslanmış nöbetçiler vardı. Kapı gürültüsüzce menteşelerinin üzerinde döndü. Birinin başı göğsüne, ötekininki omzuna düşmüş iki nöbetçi, Loose'nin içeri girmesine hiç aldırmadılar. Aldırış etme noktasını çoktan geride bırakmışlardı. İster SS, ister asker, ister Hitler Gençliği, ister çavuş Loose, isterse peşindeki Ruslar olsun, kim gelirse içeri girebilirdi.

Çavuş Loose, kapıdan girdi, medivenden indi, bir mutfağa geldi. Mıtfakta mum yanıyordu. Yerde kirli tabaklar, yemek artıklarıyla dolu servis tabakları, yarısı dolu kadehler, yarısı içilmiş purolar ve ölü bir ahçı vardı. Loose bir koridora çıktı. Koridorun iki yanında ufak odalar sıralanmıştı. Açık kapılardan odalarda ikişer üçer yatak olduğu görülüyordu. Yatakların birinden bir inilti geliyordu.

Hay budala, çelik kapıyı neden içerden sürgülememişti? O zaman, gelenler dışarda kalırlardı. Oysa artık iş işten geçmişti. Peşindekiler kapıdan girmişler, merdivenden inmişler, mutfağa varmışlardı. Loose, duvarlara vurulup parçalanan tabak, bardak seslerini duyuyordu. İlerlemeli, buradan uzaklaşmalıydı...Ne yana döneceğini kestirmek için kibrit yaktı. Burası büyük bir odaydı-çizgili giysileriyle zebraya benzeyen mahkumlarla birlikte ilk girdikleri salonu andırıyordu-ama mumyalar müzesine dönmüş o salona girdiğinden bu yana sanki bin yıl geçmişti. O mahkumlar neredeydi acaba? Burada sağ kalmış kimse var mıydı hâlâ? Bu odada canlı yoktu. Sandviç dolu tabakların, yarısı içilmiş kadehlerin başında oturup canlı taklidi yapmaya ne kadar çalışırlarsa çalışsınlar, bu odadakilerin hepsi ölüydü. Numara yapıyorlardı, Loose'yi kandıramazlardı. Kibrit söndü ve odadaki büyük gösteri bitti. Artık ne generallerin kırmızı şeritleri görünüyordu, ne SS fırtına birliği lideri, ne kırmızı yanaklar, ne de dişlerini göstererek sırıtan suratlar. Paul, hey koca herif, bundan başka bir şey düşünemiyor musun? O an için düşünemiyordu. Ama çok geçmeden, endişenin, korkunun, düşüncenin dışına çıktı. Yüzünde bir yaşam belirtisi kalmadı. Kireç gibi oldu.

Şimdi bir fenerin ışığı az önceki sahneyi aydınlatıyordu. Tepesi basık kasketli insanlar doluştu içeri...beş, altı, yedi kişi. Yedi asker ve

bir subay. Loose duvara yapışmış kalmıştı. Yine de içinde olayları algılayabilecek bir şeyler kıpırdıyordu.

Yedi asker ve bir subay.

İçlerinden biri eldiven giyiyordu. İşte bu, çılgınlıkların en büyüğüydü. Beyaz eldivenli olan orada oturanlardan birine dokundu. Adamın kafası bir yana düştü, sonra ağır bir çuval gibi yere yıkıldı ve öylece kaldı.

Ölüler, hep ölüler, burada da ölülerden başka şey yoktu. Yarbay Judanov, Serov'u düşündü. Serov'a bir yığın köpek ölüsü götüremezdi ya. Gecikmişti, iki dakika erken gelebiseydi böyle olmayacaktı. Önünde daha yeni ısırılmış bir ekmek dilimi duruyordu. Fincanlardaki kahveler hâla sıcaktı. Odadakiler kıpırdamıyorlardı. Son soluklarını vermişlerdi. Kara ruhları kaçmış gitmişti. Can çekişen birinin hırıltısına benzer bir ses duyuldu.

Judanov o yana seyirtti. Adamı sarstı. Ayağa dikti, canı çekilen gözlerine baktı. Çok geç kalmıştı...ölen adam yere yıkıldı. Judanov o öfkeyle adamın suratını tekmeleyip ezdi. O sırada yataklardan birindeki ölmek üzere olan adamı getirdiler. Ama onun ağzından da tek kelime almak olanaksızdı. Bir başkası da Judanov'un kendisini sarsmasıyla son soluğunu verdi. Judanov ölülere can veremezdi. Bu suskun yaratıklar karşısında çılgınca öfkeye kapıldı. O masadan o masaya koşarak, masa başında kalakalmış adamların suratlarına tokat indirmeye başladı. Kime vursa düşüyordu. Kısa bacaklı bir general, bir SS fırtına birliği lideri peş peşe yere yuvarlandılar. Generalin adı bir zamanlar Krebs idi ve SS fırtına birliği lideri, bir zamanlar Hitler'in baş fedaisi olan Schedle'di. Ama sonradan cesetlerini tanıyan çıkmadıysa, bunun nedeni Judanov'un ve yirmi bir çift askerin nalçalı çizmeleriydi.

Fenerin oradan oraya gezinen ışığında Judanov birden duvara yapışmış duran çavuş Loose'yi gördü. Gözleri yerinden uğramış, çeneleri düşmüş, yatan, oturan, ayakta duran, kimi bir silaha, kimi bir kadına sarılmış nice ölü görmüştü. Onun için Loose'ye şöyle bir bakıp başını çevirdi. Ama çevirmesiyle tekrar dönmesi bir oldu. Bu çavuş hayaletinde doğal olmayan bir şey vardı. Bunun ne olduğunu anlaması gerekliydi. İşte o anda sahne yeniden değişti.

Paul Loose herşeyi görmüştü.

Aynı anda hem orada, hem de çok uzaklardaydı. Hitler'in sığınağı ile Pinsk bataklıklarındaki kana bulanmış topraklar Loose için aynı

şeydi artık. Hitler sığınağında yaşanmış bütün korkular, Loose'nin içinde pıhtılaşmıştı. Rus subayı kendisine döndüğü anda, Loose de her şeyin sınırına varmış bulunuyordu. Burada işi yoktu, buranın insanı değildi, bir rastlantıyla gelmişti. Koşmak istedi. Ağzı açıldı, çenesi aşağı düştü ve öylece kaldı. Göz kapakları oynamadı.

İnin en dipteki, en karanlık noktasından, bir ağır makineli ateş açtı. Masalardaki şişeler, kadehler, tabaklar yerlere saçıldı. Deri koltuklar ve koltuklardaki ölüler delik deşik oldu. Duvarlardan, tavandan sıvalar döküldü. Odayı kireç tozu sardı. Fenerler sönmüştü. Şimdi sadece makinelinin ölümcül tarakası ve onun yankıları duyuluyordu. Askerler, yer yarılmış da içine girmişler gibi ortadan kayboluverdiler. Kendilerini yere attılar, Sonra kapıya doğru süründüler ve gruplar halinde oplandılar.

Hayaletlerle, hele makineli tüfeği olan hayaletlerle dövüşmenin gereği yoktu. Yarbay Judanov, grubuyla birlikte mutfakta barikat kurdu. Sonra bir teğmene, "Exelsior'a dön ve takviye alıp gel" diye emir verdi.

Loose yerinden fırladı, mutfağa koştu, Judanov'un ayaklarının dibine yığıldı. Kaçış bitmişti, karabasan bitmişti artık. Ama duyulan dehşet yine yerli yerindeydi ve gerçek hâlâ dayanılacak gibi değildi. Loose, acınası bir zavallılık yığını halindeydi ve derdini anlatmaya uğraşıyordu: "Kurtarın beni. Benim bunlarla hiç ilgim yok," diye. Ama bir türlü konuşamıyordu. Dudakları birbirine mühürlenmiş gibiydi.

"Hitler nerede? Kaçtı mı? Arjantin'de mi? "

Judanov sorularına karşılık almadı. Karşısındaki adam kendinden geçmişti. "Bir doktor, bir doktor bulun.." Sonunda canlı birini geçirmişti eline. Loose, doktor müdahalesi olmadan kendine geldi. Ordudan bir çavuştu. Sırtında SS üniforması yoktu. "Sen Faşist misin? Hitler'e bağlı mısın? "

"Hayır, hayır, hiçbir ilişkim yok!" Loose'nin dili çözüldü. Sığınağa rasiantısai olarak geldiğini anlattı.

"Ceketini çıkar. Kolundaki işarete bakalım." Judanov, Loose'nin doğru söylediğine inanmıştı. Ölüm korkusu gözlerinden okunuyordu. Bu durumdaki insan ancak doğruyu söylerdi. "Burada bir kroki var, çavuş anlıyor musun? Nerenin krokisi bu? " Judanov'un gösterdiği, sığınağın planıydı. "Peki, şimdi takviye kuvvetinin gelmesini bekleyeceğiz. Bu arada sen etrafı bir kolaçan et, bana canlı birini bul getir."

Takviye geldi. Yüzleri içkiden kızarmış, kaba saba delikanlılardı

hepsi. Öldürecek kimse bulamayınca, ölüleri bir kez daha öldürdüler, sandalyeleri masaları tekmelediler, devirdiler. Loose, korkusundan Judanov'un yanından ayrılamıyor, ceketine yapışmış tutuyordu. Judanov onun bu tavrına ses çıkarmadı.

"Krupki'deki papazı hatırlıyor musun, Budin? Hani çalışma kampındaki ermişi? (Eski arkadaşı Budin'i de bu özel göreve yanında getirmişti.)

Budin, "Haklısın," dedi. "Tıpkı ona benziyor."

İki subaya Krupki kampındaki Polonyalı papazı anımsatan, Paul Loose'nin çıplak başı ve hâlâ ölüm korkusuyla dolu suratı olabilirdi ancak.

Gökyüzü, çay gülü rengindeydi.

Sönmeye yüz tutmuş yangınların hafifçe pembeleştirdiği şafak saatinde, Spree Nehri üzerindeki Weidendammer Köprüsü kaçma girişiminin son sahnesi olarak uzanıyordu. Köprünün Kuzey ucunda birkaç Alman tankının barikatları yıkarken çıkardığı patırtı sona ermişti. Tanklar iki üç yüz metre ilerleyerek Ziegelstrasse'nin köşesine kadar gidebildiler, orada tanksavar silarla havaya uçuruldular.

Hitler'in şoförü Erich Kempka, birkaç saniye kendinden geçti, sonra sallanarak doğruldu, ışıktan gözleri kamaştı. Kendini topladı, Weidendammer Köprüsüne paralel uzanan çelik bir borunun üzerinde kendini dengelemeye çalışarak koşmaya başladı. Sonra metronun kemerlerinden birine vardı ve orada bütün gün Slav kadınlarının arasında saklandı. Onunla birlikte yola çıkan öbürleri Lehrter İstasyonuna ve oradan da Alt-Moabitstrasse'ye kadar gitmeyi başardılar. Aralarında Propaganda Nazırlığının son yetkilisi Naumann da vardı. Naumann'ın yolculuğu, Elbe'nin karşı kıyısındaki bir Amerikan savaş tutsakları kampında son buldu. Bir başka grup, Stettiner İstasyonundan geçerek Schönhauser Allee'ye ulaştı. Onları apartmanların altındaki bodrumlarda kıstırıp yakalayan Rus piyadeleri, ne büyük bir av yakaladıklarının farkında değillerdi. Sadece erkekleri alakoydular...Mohnke, Baur, Rattenhuber, Hitler'in özel muhafızlarının başkanı ve Hitler'in yaveri Guensche orada kaldı. Christian'ın, Junge'nin ve Bormann'ın sekreterleri olan kadınları salıverdiler. Hitler'in beslenme rejimini kontrol eden diyet uzmanı Fraulein Manzialy'yi ise irikıyım bir Asyalı kolundan tuttuğu gibi götürdü ve kendisini bir daha gören olmadı. Herkesi kaçmaya

kışkırtan Bormann'ın izi de Weidendammer Köprüsü ile Stettiner İstasyonu arasında kayboldu.

Radyo yorumcusu Hans Fritzsche, uzun bir yeraltı geçidinin sonunda yerin üstüne çıktığı zaman, gökyüzü çay gülü rengindeydi. Hans Fritzsche'yi Tempelhof'a götürdüler ve Fritzsche teslim olma önerisinin Ruslar tarafından kayıtsızlıkla karşılandığını gördü. Çünkü Berlin'in son komutanı General Weidling, bütün Berlin garnizonu adına çoktan teslim olmuştu.

İki gölge, yıkık bir su kanalından yer üstüne çıktıklarında gökyüzü çay gülü rengindeydi. Gölgeler, önlerinde kilometrelerce uzanan ve Friedrichstrasse denilen şeride baktılar. Vicco Splüge ve Leonore Stassen, ancak oraya kadar gelebilmişlerdi. Splüge'nin başında şapka, elinde evrak çantası vardı. Sivil giyinmişti ; Kızın sırtında ise henüz havacı üniforması duruyordu, ama sırt çantasında bir yazlık giysi, eşarp ve ayakkabıları vardı. Kimi zaman koşarak, kimi zaman sürünerek, çevrelerini dikkatle kollayıp gerektiğinde geri çekilerek Mauerstrasse'yi, Französischestrasse'yi geçmişler ve şimdi Friedrichstrasse'ye gelmişlerdi. Hoş buralara artık sokak denilemezdi Her şey alt üst olmuştu. Su yolları, kaldırımlar, sokaklar birbirine karışmıştı.

Friedrichstrasse...bilmem, anımsar mısınız?

Friedrichstrasse, hiçbir zaman çok güzel, çok görkemli değildi. İki yanında peş peşe kahveler, lokantalar, dans salonları, eğlence yerleri, kuyumcular sıralanmıştı. Kuyumcu vitrinlerindeki taşlar sahici olmasa bile, vitrinler pırıl pırıl yanardı. Rengarenk süslerle dolu binlerce dükkân vardı. Her yerde kalabalık, her yerde gürültü ve ta kaldırıma kadar inen kırmızı, yeşil, mavi ve çirkin mor neonlar vardı. Ve muhabbet tellalları ile fındıkçılar dolaşır dururlardı..Sabahın beşine kadar sürerdi bu. Çatıların üzerinden gün doğarken bile, yirmi marka kadın arayan taşralılar hâlâ dolaşıyor, olurlardı.

"Eskiden burası nasıldı, hatırlıyor musun? "

"Artık hiçbir şeyi hatırlamıyorum, Vicco."

"Ban öyle geliyor ki, sen hiçbir zaman fazla bir şey bilmezdin zaten. Yoksa Spengler'in *"Batının Çöküşü"* adlı kitabını mı okudun? "

"Okumama gerek yoktu ki, seni seyretmem yeterdi."

"Haklısın galiba." Spengler ve Ernst Jünger ve K. Zucker...Afrika ormanlarındaki doktor Albert Schweitzer'i daha yeni öğrenmişti. İnanılmaz bir şeydi bu. Schweitzer her şeyi ta 1900'de biliyordu ve

bugün çevrelerinde gördükleri, tanık oldukları her şeyi daha 1914'de Afrika ormanlarında yazmıştı.

Yıkıntılar, moloz ve görünürde kimseler yoktu. Sadece gölgeler, insan kırıntıları...kim söylemişti bunu, biri yazmış olmalıydı. Ama bunları yazan her kimse, duvarlardaki gölgeleri, tozun içindeki insan kırıntılarını bir zamanlar dükkanların, kafeteryaların önündeki kişiler olan şu içi boş cisimleri, Friedrichstrasse'nin bu halini hiç görmemişti kuşkusuz.

"Daha çok okuman gerek."

"Neden okuyacakmışım?" Kız bir lokantaya bakıyordu. Lokanta da, üzerindeki yapı da sadece sütunların üstünde duruyordu. Zaten bütün dükkanlar ve kafetaryalar bir dokunuştu yıkılıverecekmiş gibi görünen sütunlar üzerinde duruyorlardı ve tepelerine moloz yığılmıştı. Ne pencere kalmıştı, ne cam, ne çerçeve. Sokaktan bakılınca, içerisi görülüyordu. Kamışlardan ve alçıdan yapılmış asma tavan çökmüştü. Kemerlerden biri yıkılmıştı masalara ve masalarda oturanlara değiyordu. Sadece müşteriler yerlerinden kalkmayı unutmuşlardı. Kasada oturan, uzun sarı saçlı kasiyer kız da kasanın kolunu çevirmeyi unutmuş, öylece duruyordu. Tanrım, aman Tanrım...Leonore başını çevirdi. Bu sefer de gözü bir çiçekçi dükkanında, yarısına kadar moloz dolmuş bir erkek terzisinde ve sokak boyunca uzanan bütün dükkanlardaki ölülere takıldı. "Ne yapmam gerek demiştin?" diye fısıldadı.

"Daha çok oku. Spengler'i, Schweitzer'i, hatta belki de Heidegger'i okuman gerek."

Leonore, kuru bir sesle, "Eksik olma," dedi.

Splüge'ye gözünün ucuyla ve biraz tepeden bakıyordu. Splüge ondan daha kısa boyluydu. Kilometrelerce alandaki tek canlılar onlardı.

"Önce buradan nasıl ve nereye gideceğimizi düşünsek daha iyi olacak sanırım," diye önerdi.

Splüge, bir yazarın cümlesini aktararak cevap verdi: "kader, seni kendi isteğimle izliyorum. Yoksa ağlayarak yürürdüm peşinden."

"Bıktım artık bunlardan. Senin yanında gerçekten batağa saplanacağım."

"Bataktasın zaten. Okumalısın ki, bunu kavrayabilesin." Splüge, bir mahzenin molozlarla kaplı kapısının önünde durdu.

"Bilirim burasını."

"Ona hiç kuşkum yok."

"Aşağı inmeliyiz."

"Neden inecekmişiz? Ama madem sen öyle diyorsun." Ne var ki, aşağı inmeleri olanaksızdı. Kapıdan geçemiyorlardı. Splüge, yan sokakta ikinci bir kapı daha olduğunu biliyordu. Köşeyi kıvrıldılar. Orada da taşlar, molozlar yığılıydı. Koca yapının ağırlığını taşımak zorunda kalan, yıkılmış ve eğilmiş bir çelik direğin altından sürünerek geçmeleri gerekti. Öte yana geçince, kendilerini dışardan süzülen ışıkla hafifçe aydınlanan bir girişte buldular. Burada bir vestiyer ve duvarlarda akrobasi yapan iki çıplak kız afişi vardı.

"Patzenhofer'in kasiyeri Frau Krause gibi, burada da Lola ile Yuscha'nın ölülerini görürüz. Bu da bardağı taşıran damla olur."

"Lola, Yuscha, Frau Krause...bakıyorum da buraları pek iyi biliyorsun."

"Haberalma benim işimin ayrılmaz bir parçasıdır."

"İşin bitti artık!"

"Ne kadar haklısın!" İş dediği iş olsaydı bari, bir yalana hizmet etmekten öteye bir iş değildi ki. Üstelik, bu işi yapmasını haklı gösterecek bir şey de elde etmemişti. İyi niyeti ürün vermemişti.

"Hadi.şimdi biraz toparlanalım."

Splüge böyle dedikten sonra, elindeki çantayı açtı. Belgeler, gazetelerden kesilmiş yazılar, Propaganda Nazırlığı antetli kağıtlar, yazı taslakları: *Yedek kuvvetler ilerliyor. -Führer'in varlığı zafer demektir. -Uzun soluk.* Hepsi tozların içine savrulup atıldı.

"İşte hepsi gitti artık. Peki şimdi ne olacak? "

Zor bir soruydu bu, Splüge cevap veremedi.

"Senin beynin bunlara yetmeyecek kadar ufak. Sen üniformanı nasıl çıkaracağını düşünsen daha iyi edersin."

Splüge, askılarda sivil giysiler ve pardesü bulacakmış gibi vestiyere baktı. Leonore ne yapacağını biliyordu. Çantasından elbisesini çıkarttı. Üzerindeki havacı üniformasını soyundu ve Splüge'ye uzattı. Splüge'nin aradığı bu değildi, ama yine de kendisinin Parti rozetli üniformasından iyiydi. Havacı üniforması, şapka, içinde sigara ve yiyecek olan bir çanta Splüge'nin görünümünü tamamlıyordu. Mahzenden çıktıklarında bu kılıktaydı.

Fazla uzağa gitmediler.

Friedrichstrasse'nin daraldığı kesim, işlemez duruma gelmiş arabalarla tıkanmıştı. Splüge ve Leonora, bunların arasından yol bulup geçmek zorunda kaldılar. Yer yer moloz yığınları görülüyordu. Bu

yığınlardan kimi zaman bir kol dışarı sarkıyor, kimi yerde de dişleri sırıtır gibi ortaya çıkmış suratlar görünüyordu. Bakma onlara-ürkütücü yükü olan çöp kamyonuna bakma sakın-bunların hepsi Büyük Kitaba geçecek. "Kefaretini ödeyeceksiniz." Hitler ne zaman bu denli küstahlaşmış, bunları ne zaman söylemişti? İşte çöp kamyonundakiler kefaretlerini ödemişlerdi. Moloz yığınından kolu sarkan adam, kefaretini ödemişti. İstasyonun kapısında eşyalarının yanında bekleşen kadınlarla çocuklar, kefaretlerini ödeyeceklerdi.

Ya kendisi...?

Metropolitan İstasyonu tıklım tıkıştı. Kadınlar, çocuklar, ihtiyarlar. Sandık sepet, iple bağlanmış karton kutular, bavullar her yanı dolduruyordu. Splüge ile Leonore, bu sefaleti arkalarında bırakarak rayların üzerine indiler, tünelin karanlığına girerek Potsdamer Alanına doğru yürümeye başladılar. Sulara battılar çıktılar, ama yollarından dönmediler. Yerin üstüne çıktıkları sırada makineli tüfeklerin sesini duydular. Silah sesleri duvarlarda yankılanarak büyüyordu. Splüge ile Leonore geldikleri yere dönmek zorundaydılar. Ne var ki, tünele uzanan kısacık yolu bile geçmek olanaksızdı. Bir SS grubu onlara yaklaştı. Tünele giremediklerini söylediler ve Splüge ile Leonore'nin geldiği yöne doğru uzaklaştılar.

Leonore ile Splüge, Unter den Linden İstasyonunda kaldılar. Burası da ailelerle, yatak yorgan denkleriyle doluydu. Splüge, çıkış kapısına yakın bir yer buldu. Yukardan gelen gürültülere kulak vererek oraya çömeldiler.

Unter den Linden'de bir ağır makineli ateş ediyordu. Mermiler havalandırma borusunun madeni kaplamasına çarpıyor, tüyler ürpertici sesler çıkarıyordu. Ölüm, Brandenburg Kapısının üzerinde oturmuş, trampet çalıyordu. Sonra ses kesildi, havalandırma borusundan kurşuni bir aydınlık süzüldü,yukardan ayak sesleri duyuldu. Sonra yeniden salvo ateşler, yeniden ayak sesleri ve konuşmalar başladı. Ama konuşulan dil Almanca değildi artık.

Saatler geçti.

Çantadan çıkartılan ciger sosisinin tadı iyi değildi ve hemen kağıda sarılıp yeniden çantaya kaldırıldı; Sigara yakılır yakılmaz söndü. Splüge, içinde bulundukları duruma uygun söz bulamıyordu. Uzun, acılı bir bekleyiş sürüyordu.

Saatler geçti, sonra her şey bir dakikanın içinde oluverdi. Ne bir

muhafız girdi içeri, ne de bir Rus. Ön sıralarda duranlardan arkalara doğru bir söz yayıldı:

"Dışarda siviller var, askerler var."

Ey kader, seni kendi isteğimle izliyorum, yoksa...artık bu herhangi bir yazardan alıntı değil, gerçeğin ta kendisiydi. Şu anda binlerce Berlinliyi yazgıcılığa iten ve aşağılanmaya, hakarete, tecavüze doğal olaylarmış gibi dayanmalarını sağlayan bir zorunluluktu bu.

Kahrolsun silahını bırakanlar.

Ama üç kez kahrolsun, silahını gereksiz yere doğrultanlar. Çünkü kötülükleri kışkırtan, kadınlarının ve çocuklarının rezil edilmelerine yol açan onlardır.

Saat çalmıştı.

Topçuların son salvolarıyla, makinelilerin son tarrakasıyla, Berlin'in son saati olanca ağırlığıyla çaldı. Bu saatin getirdiği koku, tünellerden yükselen leş kokularıydı. Bu saatin getirdiği ses, ırzına geçilen kadınların çığlıklarıydı. Ve bu saatin taşıdığı mesaj, bir vedalaşmaydı. Batı'ya, gök gürültüleri ve şimşeklerle verilen On Emir'e, Faust'un savaşımlarına elveda... ve üzüm suları ile ozanların türkülerine, Pomeranya kazlarına, Roquefort peynirlerine Nussia, Fécamp ve Cognac'lı keşişlerle köylülerin damıttığı içkilere elveda...kilise ulularının kitaplarına, Fransız mutfağının reçetelerine İtalya'nın balık çorbalarına, peynirlerine ve şarabına, Bohemya kristallerine el dokumalarına ve Toledo'nun kılıçlarına elveda. Saat çalmıştı ve son henüz görünmüyordu.

Splüge, kalabalıkla birlikte sokağa sürüklendi. Yabancı bir dil ve silah namluları yolu gösteriyordu. Wilhelmstrasse'den, Leipzigerstrasse'den geçtiler. Splüge yalnız değildi. Önünde, arkasında yürüyenler vardı. Üniformalılar, yarı üniformalı, yarı sivil giysililer, kendisi gibi sivil ceket ve şapka giyenler, giderek büyüyen bir ırmak gibi sokakları dolduruyordu. Yüzlerce binlerce, milyonlarca kişi yürüyordu. Ellerinde koltuklarla, sandıklarla bodrumlardan çıkan, duvar saatleriyle, abajurlarla pencerelerden atlayan Ruslar vardı. Ruslar, Rus kadınları, alışılmamış, yabancı davranışlar sarmıştı dört yanı.

Ya Leonore? Ona söylemesi gerektiği halde söylemediği neydi? Ne söylemeyi unutmuştu da, kız bir anda on üç yaşındaki, sıska bacaklı, saçları örgülü bir çocuğa benzeyivermişti? Başındaki eşarp, yüzündeki acılı ve kararlı anlatım bile bu görüntüsünü bozmuyordu. Tek bir veda sözü geçmemişti aralarında. Metro merdiveninin son basamağında biri

sağa dönmüştü, biri sola. Merdivenin başındaki nöbetçi, silahının namlusuyla yapmıştı bu ayrımı. Splüge arkasına döndü, kızı görmeye çalıştı; oysa kız çoktan gözden kaybolmuş, öteki kadınların, çocukların ve yığınla eşyanın arasına karışmış gitmişti.

Tutsaklar Potsdamer Alanını geçtiler.

Ne kaldırım kalmıştı, ne tramvay yolu, ne de asfalt. Alanın altı üstüne gelmiş, engebeli bir toprak parçasına dönmüştü. Kırılmış raylar, moloz yığınlarının çevresini dolanıyor; yıkıntıların arasında bir inek sürüsü dolaşıyor, sürünün ardından elinde uzun kamçısıyla çoban yürüyordu. Yanmış arabalar, ıslak küller, patlamış hayvan beyinleri, kan, şurada burada inek pislikleri görülüyordu.

Nöbetçi, *"Tuda"* diye seslendi ve eliyle Saarlandstrasse'ye sapmalarını işaret etti. Hallesches Kapısına doğru, Tempelhof'a doğru gidiyorlardı.

Saat çalmıştı.

Anna Putlitzer, ayağında pantolon, elinde bir kürek ve mutfaktan getirdiği çöp tenekesiyle bir moloz yığınının başında duruyor, kovayı molozla doldurup yanındakine uzatıyordu. Kovalar elden ele, kadından kadına geçerek Berlinstrasse'nin ortasından sokağın ucuna aktarılıyor, orada bodrumlara ve bombalanmış yerlere boşaltılıyordu.

Anna Putlitzer'in evindekilerden, bir yaşlı Riebeling, bir de mahkeme katibinin karısı Frau Schulze kalmıştı. Quappendorf ile üç kızı, Schmargendorf'a gidiyoruz diye çıkmışlar, bir daha dönmemişlerdi. İşten kaytarmak için böyle yapıyorlardı herhalde, ama görürlerdi günlerini. Moloz temizleme işinde çalışmayana tayın karnesi verilmeyecek, diye emir vardı. İş yoksa yiyecek de yoktu, hakçası da buydu doğrusu.

Anna Putlitzer doğruldu. Eşarbı ve suratı kireç tozu içindeydi. Sıra sıra uzanan yıkıntılara baktı. Koca koca duvarlar yıkılmıştı. Molozlar kimi yerde birinci katlara kadar yükseliyordu. Sokaklarda çelik putreller, terkedilmiş tanklar, yanmış tramvaylar vardı. Geniş yolun ortasından bir kanal gibi uzanan temizlenmiş şeritten içinde Rusların oturduğu kamyonlar ve at arabaları, şehire doğru ilerliyordu. Şehirden de makine ve fabrika donanımı yüklü kamyonlar, ara ara kurşuni sıralar halinde ilerleyen Alman savaş tutsakları geliyordu. Kimi üniformalı, kimi sivildi. Yaşlılar ve çocuk denecek kadar gençler vardı içlerinde.

Anna Putlitzer, yanındaki kadına, "Benimki dün geri döndü," dedi.

Heiner'i sokaktan toplamışlar, tutsak sıralarından birine katmışlardı. Heiner tutsaklarla birlikte Lichtenrade'ye kadar gitmiş, orada çalılıklara gizlenmeyi becermiş, sonra da yürümekten ayakları sızlaya sızlaya eve dönmüştü. Knauer de onu fabrika sökme gruplarından birine yerleştirmişti. Böylece şimdilik güven altında sayılırdı.

Riebeling, kadınların yanına geldi. Yaşlı matbaacı, yolun bu kesimindeki moloz temizliğini denetlemekle görevlendirilmişti. Anna Putlitzer ,eliyle moloz yığınını gösterdi.

"Yeterince iş var, Herr Riebeling," dedi. "Önümüzdeki yüzyıl içinde işsiz kalmayacağız demektir."

Riebeling, "Evet, oldukça çok," diye onu doğruladı. "Elle temizlenmeyecek kadar çok. Küreklerle çöp tenekeleri de pek işe yaramaz."

Topallayarak yürüdü. Moloz yığınlarının birinden ötekine seken kanadı kırık bir kargaya benziyordu. Birinci Dünya Savaşından beri bacağı sakattı. Üstelik toplama kampında geçirdiği kısa sürede bacağı yeniden kırılmıştı. Onca zamandır Ullstein'da her işe koşan Riebeling, o sabah da komutana çıkmış, molozların kaldırılmasında kullanılmak üzere tramvay deposundaki ekskavatörü vermelerini rica etmişti. Komutan, ekskavatörün kurtarılmış mal sayıldığını ve buradan götürüleceğini bildirerek, Riebeling'in isteğini geri çevirmişti. Makine olmadan bu işin altından nasıl kalkılabileceğini Riebeling'in aklı kesmiyordu. Mühendislerin hesabına göre, Berlin'de kaldırılması gereken moloz miktarı birkaç milyon metreküpü buluyordu.

Bahçe kürekleri, kovalar, çöp tenekeleri, çamaşır sepetleri... ellerinde bir manivela bile yoktu. Riebeling koca bir taşı kaldırmaya uğraşan bir grup kadına yaklaştı. Ağırlık kaldıramazdı, ama yine de onlara yardım etti.

"Hey-ho! Hey-ho!"

Alexander Alanı çevresindeki yıkıntılar hâlâ duman içindeydi. Havada ıslak kül ve küf kokusu vardı. "Trümmerfrauen" denilen temizlikçi kadınlar toza bulanmışlardı. Giysileri ıslak ve çamur içindeydi. Yıkıntıların arasından demir ve tahta parçalarını, ölüleri, ölülerden geriye kalmış parçaları topluyorlar; bu toplananlar arabalara yüklenip götürülüyordu.

"Şurada yatan adamı rahatça tutup çekebilirsin, nasılsa bir yeri

acımaz artık."

"Yıkıntı temizlemek, yıkmaktan daha iyi."

"Ve bugünlerde gömülmek de yaşamaktan daha iyi herhalde."

"Daha kolay olduğu kuşkusuz, ama daha iyi mi değil mi, orası bize bağlı."

Kadınlara bu sözleri söyleyen, tıraş olmuş, temiz, gri giysili, orta yaşlı bir adamdı. Maria Riek ve Landsbergerstrasse'deki evde oturanların hepsi oradaydılar. Tekerlekli orguyla Franz bile vardı. Org ona Willem'den miras kalmıştı. Ama bu konuda talihi pek yolunda gitmemişti, çünkü orga saplanan bir şarapnel parçası sonunda körükleri tıkamıştı.

Maria Riek, "Eğer sadece bize bağlıysa, o zaman sorun yok demektir," diye cevap verdi.

Franz, "Gerçek olamayacak kadar güzel bir şey bu," dedi.

Gri giysili beyefendi, Alexander Alanında gezinmesini sürdürdü. Almanca biliyor, hatta Berlin ağzıyla konuşuyordu. Şaşılacak şeydi doğrusu; Sırtında günlük bir giysi vardı, oysa maskeli balo kıyafeti giyinmiş gibi geliyordu. Belki de o kadar şaşkınlık uyandıran şey, otuz kırk yaşlarında sağlıklı bir adamın elini kolunu sallayarak serbestçe dolaşabilmesiydi. Bu ne kadar sürebilirdi? Franz adama baktı. "Ulbrichta grubu" diye bir şey duymamıştı, Schönefeld'e inen uçaktan haberi yoktu, Rus ordusunun ve özenle seçilerek atanmış yöneticilerin önce bu koca yıkıntılar denizini, sonra Elbe kıyılarına kadar olan bölgeyi, daha sonra da Almanya'nın tümünü egemenlikleri altına alacaklarını bilmiyordu.

Atanmış, seçilmiş değil.

Gri giysili adam, Wallstrasse'ye gidiyordu. Schönefeld'den gelen "gölge kabine" orada ilk toplantısını yapacaktı.

Yolun kenarına uzun bir direk dikilmişti. Üzerinde çeşitli yerleri gösteren oklar vardı. Potsdam, Spandau, Kustrin, Frankfurt on Oder, Karlshorst'u belirleyen oklar Rusça yazılmıştı. Metronun giriş kapısı önünde, Sovyetler Birliği Kahramanlık nişanı taşıyan biri, Kazaska oynuyordu. Çevresinde duranlar, el çırparak tempo tutuyorlardı. "Ne kadar güzel oynuyor, değil mi? Ama fazla yaklaşma."

"Hiç seyretmemek daha iyi."

Dirkenstrasse'nin başında, emniyet müdürlüğünün yanmış pencerelerinin altına bir ilan tahtası asılmıştı. Tahtada, bu kez Gotik

harflerle Stalin'in sözleri yazılıydı:

"Kızıl Ordu hiçbir ırka karşı nefret beslemez. Kızıl Ordu bu tür yoz duygulardan arınmıştır, çünkü ırkların eşitliği ve başka halkların haklarına saygı ilkesiyle yetişmiştir. (Stalin)

"İnsanı düşündürüyor, Max."

Max Riek de süprüntü toplamakla görevlendirilmişti. Yüzünde ciddi bir anlatım vardı.

"Başka halkların haklarına saygı...doğru gibi görünüyor."

"Sarı saç örgülü kızların koparılmış başlarını şu çukurdan çıkartmamış olsaydık, daha da doğru gibi görünecekti."

"Yazılan doğru, söylenecek şey yok."

"Ya?" Frau Riek başka bir şey demedi."

Öteki kadınlardan biri, "Riek, biraz çabuk fikir değiştiriyor. Daha iki gün önce Wenk'in ordusunu bekliyordu," dedi.

Saat çalmıştı.

Tempelhof'taki Schulenburgring'de bir apartman katında Berlin'in son komutanı, resmi teslim belgesini imzalıyordu. Onu arabayla Johannisthal'e götürdüler ve şu bildiriyi yayınlattılar:

"Berlin, 2 Mayıs 1945. İzinden yürümeye and içtiğimiz Führer, 30 Nisan günü aramızdan ayrıldı. Ağır silahlar ve cephane olmadığı halde, salt Führer'in emri olduğu için sizler Berlin'i hâlâ savunmak zorunda olduğunuza inanıyorsunuz. Oysa durum açıkça göstermektedir ki, böyle bir savaş boşunadır. Savaşın sürdürüldüğü her saat, Berlin'deki sivil halkın ve yaralılarımızın acılarını çoğaltmaktan başka bir şeye yaramamaktadır. Bu nedenle ve Sovyet orduları Yüksek Komutanlığının izniyle, sizlerden savaşmaya son vermenizi rica ediyorum. Topçu Generali ve Berlin Savunma Bölgesi Komutanı Weidling."

Hoparlörlü kamyonetler Berlin sokaklarına yayıldılar.

Generalin hoparlörlerde aşırı büyüyerek yansıtılan sesi, boş yıkıntılarda, bodrumlarda, tünellerde, güllelerin yeraltı kanallarında açtığı gediklerde çınladı. Tankların paletleri altında sürülmüş toprağa dönen, vahşi hayvanların kırık kafesleriyle ve şarapnellerin parçaladığı ayı, yaban öküzü, aslan ölüleri ile kaplı Hayvanat Bahçesinden de generalin

sesi duyuldu. Bu ses, kırılmış akvaryumun içinde yankılandı, sokağa çıkan merdivenlere uzandı ve bir veda gecesinden sonra polislerin, askerlerin ve kadınların kimi sarhoş, kimi ölmüş olarak sarmaş dolaş yattığı sokağa taştı.

Haber, Hayvanat Bahçesi sığınağının çevresine de yayıldı. Uçaksavar kulesinin üzerindeki on beşlik topların namlularından son mermi atıldı. Ne var ki henüz savaşın sonu gelmemişti. Her yerde gözyaşı, diş gıcırtısı, sinir krizleri, sarhoşluk, cinayet ve intihar kol geziyordu...Bir kolu askıda, gözleri dönmüş sığınak komutanı, Weidling'in bildirisini tanımıyordu. Emrindeki kuvvetler ve sığınağın çevresine birikmiş duran, bombardıman geçirmiş, ihmal edilmiş, içler acısı durumdaki sivillerle birlikte Spandau üzerinden yarıp Batıya yürümeye karar verdi.

"Batıya yürüyoruz."

"Özgürlüğe yürüyoruz."

Arkalarında, cesetlerle, can çekişenlerle, yaralılarla dolu sığınağı bir askeri doktorun sorumluluğuna bırakarak gittiler.

Savaş henüz bitmemişti.

Charlottenburg'da savaş çatıdan çatıya, kattan kata sürdürülüyordu. Sokaktakiler dükkânları yağmalıyorlar, fırınları, eczaneleri, parfümeri mağazalarını talan ediyorlardı. Spandau üzerinden Batıya gitmek için yola çıkmış sıra sıra arabalar, tanklar, toplar, silahlı ya da silahsız askerler ve kalan son eşyalarını sırtlarına vurmuş kadınlı erkekli, büyüklü küçüklü bir siviller kalabalığı yolu dolduruyordu.

Spandau'da Havel Nehrinin üzerindeki Schulendorf ve Charlotte Köprüleri, üç kez Rusların eline geçmiş, üç kez geri alınmıştı. Şimdi de dördüncü kez Berlin'den gelen yığınlar köprüleri tutuyordu. Gelenlerden yirmi bini, üç dalga halinde köprülerden geçtiler. Demiryolunun arkasında, su kulelerinde ve yarı yarıya yıkılmış evlerin çatılarında Ruslar mevzilenmişti. Brunsbütteler Barajı, iki kilometrelik bir kayık tabak gibi altlarında uzanıyordu. Gelenler dağınık bir yığın olmaktan çıkıp sıralandılar. Tanklar vurulmuş insan gövdeleri arasından bir yol açmaya uğraştılar ve sonunda tıkanıp kaldılar.

Rus arabulucular geldi.

Berlin'den gelenlere yollarına devam etmemeleri ve Berlin'e dönmeleri için uyarıda bulundular. Askerler geri dönmek istemiyorlardı, siviller de öyle. Bunca acı çekmişler, bunca belayı savuşturmuşlar ve Berlin'i arkalarında bırakmışlardı artık. Rusların "barış"ından duydukları

korku, makinelilerin korkusunu bastırıyordu. İnsan dalgası yeniden harekete geçti. Hedefsiz ilerleyen, hiçliğe doğru yürüyen yirmi bin kişi. İçlerinde ne Nauen'i gören oldu, ne de Döberitz'i. Hareket, Staaken banliyösünde dağıtıldı. Geride sadece oluk gibi kan kaldı. Kan, Schulenburg Köprüsünden ve Charlotte Köprüsünden damla damla Havel'e aktı. Köprülerin merdivenlerinde ve tarlalarda ve çayırlarda ve Brunsbüteler Barajı kıyısındaki bahçelerde ölüler yatıyordu. Evlerin kapılarında ve bodrumlarda, her yerde, her yerde ölüler ve ölmek üzere olanlar serilmişti. Oraya buraya dağılmış ve sağ kalmış birkaç kişi de tutsak edildi.

"Özgürlüğe yol" yoktu.

Saat çalmıştı...ne su, ne elektrik, ne havagazı, ne pencerelerde cam. Herkes başının çaresine bakmak zorundaydı. Su, en yakın tulumbadan çekiliyor, tulumba yıkılmışsa, o zaman en yakın su deposuna gidiliyordu. Havagazı olmasa da olurdu. Nasıl olsa, yemek pişirmeye yetecek kadar kırık tahta vardı her yanda. Elektrik olmadan da idare edilebiliyordu. Gökyüzü aydınlık vermediği zaman, yatağa girilip yatılıyordu. Gazete de yoktu, tramvay da, posta da. Şehrin bir yanından öteki yanına gitmek ya da haber göndermek olanaksızdı.

Riek, fabrika sökme işinde çalışıyordu. Grubuyla birlikte kamyona bindirilmiş, şehrin bir başka kesimine gönderilmişti. Gece eve dönmedi. Frau Riek, moloz temizleme işinden eve geldi. Franz mutfakta oturuyordu. Söktüğü tekerlekli orgun sayısız parçası arasında yere bağdaş kurmuştu.

"Sen de mi makine sökme işine girdin? "

"Hayır, ben çalıştırmaya uğraşıyorum."

"Hiç olmazsa, yıkmak yerine yapmakla ilgilenen biri çıktı ortaya."

Frau Riek toz içindeydi. Elleri tuğlalar kadar sertleşmiş, çamura, kirece bulanmıştı. Su yoktu. Frau Riek, eline bir kova aldı, kapıdan çıktı, merdivenlerden indi. Alt katta, iki kadın daha ona katıldı. Hiçbiri sokağa yalnız çıkmayı göze alamıyordu.

Maria Riek, içlerinde en gençleriydi. Sadece kendi kovalarına su çekmekle kalmadı, ötekilerin kovalarını da doldurmaya başladı; Birden tek başına olduğunu fark etti. Çevresinde sadece kovalar kalmıştı. Kadınlar, evlerinin kapısına doğru koşuyorlardı. Köşeden sapan ve kadınların kaçtığını gören üç Rus, arkalarından ateş ettiler. Maria Riek, ötekilerin peşinden gitmekte geç kalmıştı. Korkusundan tulumbanın

sapına daha sıkı sarıldı ve hiçbir şey olmamışcasına su pompalamayı sürdürdü.

Ruslardan biri yanına geldi. Kısa boylu bir adamdı.

"Sen neden kaçmıyorsun? "

Maria Riek adama baktı.

"Korkmuyor musun? "

Ne demeliydi şimdi?

"Hayır, korkmuyorum," dedi.

Adam, Maria Riek'in omuzuna dostça vurdu. "Ruslardan korkmuyor musun? " diye sorusunu tekrarladı.

"Hayır, Ruslardan korkmuyorum."

"Aferin, iyi kadınsın sen. Dur, sana su çekeyim." Tulumbanın sapını kadının elinden aldı, kovaları doldurdu. Sonra, "Seninkiler hangisi? " diye sordu.

"Bu, bir de şu."

"Ben taşıyayım. Nerede oturuyorsun? "

Bu işin sonu nereye varacaktı? Yukarda Franz vardı. Yukarı çıktılar. Maria Riek kapıya vurdu. Franz kapıyı açtı ve hiçbir şey olmadı. Rus, bir açıklama yapmak gereğini duydu. Franz'a "Karınız iyi insan," dedi. "Ruslardan korkmuyor. Ona su taşıdım."

İki kova su banyoya boşaltıldı. Maria Riek, adamdan bir an önce kurtulmak için kovaları aldı ve tekrar çıkmaya hazırlandı. Ama Rus onu durdurdu. "Sen burada dur. Ben taşırım."

Kovaları aldı gitti, geldi, yeniden gitti, küveti doldurdu. Bir süre durdu, Franz'ın çalışmasını seyretti, sonra gitmeye davrandı.

Kapıya gelince, "Çok fazla su mu gerekli? " diye sordu.

"Evet, çok fazla. Bombalar her şeyi kirletti, şimdi hepsinin yıkanması gerek."

"Ben yarın gelir, su taşırım."

Böylece Maria Riek, hergün kapısını çalan bir konuk edindi.

Maria Riek, akşamları işten geldiğinde Rus da geliyor, ona su taşıyor, sonra mutfakta Franz'ın yanına oturup onun orgu onarmasına yardım ediyordu. Dağılmış org, onu her şeyden, hatta kadından daha çok ilgilendiriyordu. Ama beceriksizce yardımı işleri öylesine karıştırıyordu ki, ertesi gün akşama kadar Franz onun bozduklarını yapmakla vakit geçiriyordu. Bir seferinde Rus izinli olduğunu ve gece orada kalmak istediğini söyledi. Maria Riek'in, kanapenin üzerine yatak

sermekten başka seçeneği yoktu. Adam sevindi, bütün gece mışıl mışıl uyudu, sabahleyin ersatz kahve içti. kendi getirdiği ekmeği yedi, sonra aralarında hiçbir şey geçmeden kadınla birlikte evden çıktı.

Ve Riek eve geldi. Bir geceliğine gelmişti.

Mutfak masasının başına oturdular. Riek, yanında getirdiği arkadaşı, Rus, bir de Franz. Frau Riek "su ve hiç"ten oluşan bir yemek hazırlamaya çalıştı. Rus'un nöbete yetişmesi gerekiyordu. Erkenden gitti. Riek, Almanya'nın en büyük telgraf merkezi olan Anhalter telgrafhanesinde çalışıyordu.

"Önce her şeyi yakıp yıktılar. Bütün kablolar, bütün şalterler parçalandı. Ama bunlar, savaştan hemen sonra oldu. Şimdi her şeyi söküp götürmek istiyorlar, fakat önce her şeyi onarıp eski durumuna getirmemiz gerekiyor," diye anlattı.

Arkadaşı söze karıştı: "Evet, bu Rusların ne yapacağı belli olmuyor."

Franz, "Saçma," diye onun sözünü kesti. "Ruslar diye genelleme yapılamaz."

"Biliyorum, biliyorum. Rusların da çeşitlisi var. Ama yine de hepsi aynı."

Ama dediğim dedik diyordu. "Rusların ne yapacağı kestirilemez. Kadınların ırzına da geçebilir, parmak kadar çocukları da öldürebilir. Ama suyuna gitmesini bilirsen, parmağında çevirirsin."

Riek, yan gözle karısını süzerek, "Bunu becerenler de var," dedi.

Kadın, "Sen eve iki lokma yiyecek getirmeyi düşünsen daha iyi edersin," diye atıldı. "Getirdiğin parayla, tek bir patates bile alınmaz. Hoş, artık parayla hiçbir şey alınmıyor ya."

Franz kalktı, ceketine uzandı, cebinden bir şişe içki çıkardı, kadına verdi.

"Ama bu başka, bununla istediğini alabilirsin," dedi.

"Biraz tereyağı alabilirim, belki et bile alırım."

Saat çalmış ve o çalan saat günlerce sürmüştü.

Avrupa başkentlerinin en genci olan o koca şehir, yağma edilmiş ve terkedilen bir savaş alanına dönmüştü. Elektrik ve su yoktu. posta ve trafik yoktu, yiyecek, içecek yoktu, kamu hizmetleri, sağlık hizmetleri yoktu. Yasası ve yönetimi olmayan şehir, birbirinden ayrı yüz köye bölünmüştü.

Schmargendorf'ta idareten kurulan polis merkezinin başındaki Günther Sarfeld çalışma arkadaşlarını bir araya topladı. Yeni polis kuvvetini oluşturanlar birkaç avukat, iki yargıç, bir tahsildar, bir muhasebeciydi. Sivil giysilerin üzerine, birer kırmızı kol bandı takmışlar, olup bitmişti.

Sarfeld, masasında otururken Laubacherstrasse'ye şöyle bir göz attı. Kapının hemen önüne bir sahra mutfağı kurulmuştu. Çevresinde koltuklar ve üzerinde bir Rus askerinin uyuduğu kanape duruyordu. Dikiş makinelerinin başındaki kadınlar harıl harıl kızıl bayrak dikiyorlardı. Gövdesi mermilerden yırtılmış bir at, ağır ağır yürüyerek geçiyordu. Kafası öne sarkmıştı. Art ayakları ise her adımda tökezleyecek gibi sallanıyordu.

Sarfeld'in elindeki kağıtta, komutanın ivedi isteklerini belirten liste yazılıydı. Sarfeld'in yüz kova, yeterli sayıda süpürge, çalışmakta olanlara katılacak yeni işçileri duvarcılar, elektrik teknisyenleri ve üç berber bulması, seksen iki tane daha kızıl bayrak diktirtmesi ve bunlar için gerekli bezi sağlaması isteniyordu. Sarfeld gereken emirleri yazdı, yetkililere gönderdi ve istenilenleri bulmaları için de yardımcılarını görevlendirdi. Yeni personel sicillerini nasıl düzenleyeceğini soran bir sekretere ne yapması gerektiğini anlattı. Başını tekrar dışarı çevirdiğinde, yaralı at köşeye varmıştı. Atı çektiği acıdan kurtarmak kimsenin aklına gelmiyordu, üstelik ne kendisinde ne de emrindeki polis memurlarında silah vardı. Kanapenin üzerindeki nöbetçi bu işin üstesinden gelebilirdi, ama o da daha uyanmamıştı. Sokağı temizlemeye uğraşan adamların elinde süpürge yerine, oradan buradan koparılmış çalılar ve dallar olduğu için temizlemekten çok toz kaldırıyorlardı. Emniyet Müdürlüğünün önünde yas tutan bir grup durdu. El arabasını iten bir baba, arabanın üzerinde kağıda sarılı ufak bir ceset, arkalarında anne ve yeni yetme birkaç çocuk. Gelenler, orada dikiş diken kadınlara çocuğu nereye gömeceklerini soruyorlardı. Kimsenin bildiği bir yer yoktu.

İçlerinden biri, "Bir parka, bir bahçeye gömseniz," dedi.

Sokağa bir araba girdi ve kapının önünde durdu. Yerel komutan arabadan indi ve göz açıp kapayana kadar Sarfeld'in karşısına dikildi.

"Hemen gel, komutan orada oturuyor," dedi.

Birkaç yüz metre ilerde, kaldırımın üzerinde Alay Komutanı oturuyordu. Bileği burkulmuştu.

Saatine bakarak, "Şimdi öğle saati, bu akşam altıya kadar içinde birkaç yüz sahra yatağı olan bir okul, iki yüz atın sığabileceği bir ahır, on beş arabalık garaj, subaylarım için üç ev ve maiyetim için de birkaç ev istiyorum," dedi.

"Bütün bunları akşam altıya kadar yetiştirmek olanaksız. Altımda araba olsaydı..."

Sarfeld'e bir araba verdiler. Yanına biraz Almanca bilen bir de binbaşı kattılar. Okul, çok geçmeden bulundu. Ancak, çevrede kamp kurmuş yüzlerce Rus askeri varken okulu istenilen biçimde döşeyecek kadınları bulmak zordu. Yine de akşam altıda, Sarfeld verilen emri yerine getirmiş bulunuyordu. Bütün gün taş ocağında çalışmışcasına yorgundu. Son perdede baş oyuncuların öldükleri bir Shakespeare oyununu yönetmek, gerçek yıkıntılar ve gerçek cesetler arasında polislik oynamaktan çok daha kolaydı.

Üstelik bütün bu yaptıklarının ne anlamı vardı? Bu bitmel bilmeyen dramın değeri neydi? Shakespeare'in dünyasında, konu oluşur, doruk noktasına varır ve felaketle sonuçlanırdı. Burada ise oyunun sonu ne zaman gelecekti? Sarfeld, insanların kovalarına, kırmızı şilte yüzlerine, masalarına, sandalyelerine, yataklarına ve bütün eşyalarına egemen olsa, hepsini yönetse neyi başaracaktı? Bunun cevabını veremiyordu. Gerçi, insanların gereksiz yere öldürülmesini ve zora koşulmasını engelleyebiliyordu, ama bu yetmezdi. Sarfeld, kara kara düşünerek Laubcherstrasse'ye döndü. Odasına girdiği zaman, Dr.Linth'in kendisini beklediğini gördü. Onu görünce, doktorun gayreti ve Rus Komutanın yardımıyla koruyabildiği on sekiz kadını anımsadı. Şimdiye kadar başardığı tek aklı başında iş buydu.

Çoz azdı bu kadarı, hiç yeterli değildi. Berlin'de üç buçuk milyon insan yaşıyordu ve sadece kendi bölgesinde, geceleri suskunluğa gömülen, bu suskunluğun ancak imdat çığlıklarıyla bozulduğu ve birkaç yüz bin kişiyi barındıran sokaklar vardı.

Sarfeld, can sıkıntısıyla elindeki çantayı masanın üzerine fırlattı. Linth, faltaşı gibi açılmış gözlerle kendisine bakıyordu. Şu birkaç gün içinde erimiş, bir deri bir kemik kalmıştı.

Odada yalnızdılar.

"Ben başka türlü olacağını sanıyordum. Bu işi üstlenirken, kurtarıcılar geliyor, diye düşünüyordum. Oysa şimdi durum hiç de öyle değil. Gerçi komutan fena adam sayılmaz. Ama onun iyi yürekli olması,

hiçbir şeyi değiştirmiyor."

"Belki değiştirir."

"Nasıl? "

"İnsan eylemi, hiçbir zaman etkisiz kalmaz."

"Buradaki on, beş kişi güven içinde olsa, bundan ne çıkar ki? "

"Frau Halen'i kurtardık. Hem de bunu penisilinsiz başardık. Penisilin yok, ama Frau Halen lohusa hummasını atlattı."

"O bir kişi, peki ya geride kalan binlerce insan ne olacak? "

Geride kalan binlerce insan...Linth, AEG'ye ait apartmanların bodrumundan geliyordu. Orada, defalarca ırzına geçilmiş on altı yaşında bir kız görmüştü. Kız ağlıyor ve yanındaki Rus ona, "Ağlama!" diyordu. Kız ağlamasını kesmeyince, Rus, "Ağlama, ağlama," diye tekrar ediyordu. Sonunda bıçağını çekmiş ve kızın gözlerini oymuştu. Kız, parçalanan göz damarlarının kanamasından ölecekti. Linth'i çağırdıklarında ölmek üzereydi. Linth, onu kurtaramamıştı. Geride kalan binlerce kişiye yardım edememiş, sadece birini kurtarabilmişti.

Linth, "Evet, bu kadarı yetmez, insan gücü sınırlı," dedi. "Ama insanın insana yardım etmesi, bir tek olayda bile, salt yardımın ötesinde anlam taşır. Bu tür yardım, insanlık kavramını ayakta tutar, Herr Sarfeld."

Saat çalmıştı ve bunu bilmiyorlardı.

Savaş sona ermişti, ama çanlar çalınmamıştı. karartma sürdürülüyordu, insanlar bodrumlara hayvan sürüleri gibi dolmuş yaşıyorlardı ve herkesin sofrasını, herkesin yatağını paylaşan değişmez konuk korkuydu. Eskiden olduğu gibi gökyüzü pırıl pırıldı. Ne var ki şimdi uzaktan uzağa duyulan top sesleri, roketlerin ıslığı, projektörlerin gökyüzünü taraması, zafer kutlamaları ve barış belirtileriydi. Artık kimse bodrumlarda, sığınaklarda ya da bomba çukurlarında saklanmıyordu. Korku, somut bir kişiliğe bürünmüş ve yüzündeki maskeyi çıkarmıştı.

Tempelhof'da teslim belgesi imzalanmış ve bu olay, hoparlörlü kamyonlarla sığınaklara ve savaşan gruplara kadar yayılmıştı. Karlshorst'daki Eğitim Okulunda, Ordu Yüksek Komutanlığı makamının son yetkilisi, muzaffer güçlerin temsilcileri önünde elindeki mareşallik âsâsını bıraktı, monoklünü çıkardı ve düşük omuzlarıyla masaya doğru yürüyerek, bütün Alman ordusu adına teslim belgesini imzaladı. Kayıtsız şartsız teslim olunduğu söylentisinin, hâlâ yanan ve yağma edilen

şehirdeki en uzak mahallelere kadar yayılması iki hafta sürdü.

Berlin'e yeni bir Belediye Başkanı atanmıştı ve şehrin bundan haberi yoktu.

Altmış yedi yaşındaki emekli şehircilik uzmanı mimar Dr.Werner, bir sabah bahçesindeki çiçekleri sularken gri giysili biri yanına geldi ve eski Reichstag üyelerinden biriyle görüşmek üzere kendisini almaya geldiğini söyledi. Dr.Werner, bu çağırının bir tutuklanmaya mı, yoksa bir onurlandırmaya yol açacağını kestiremiyordu. Friedrichsfelde banliyösündeki bir evde, doktor Lenin'in ki gibi sakalı olan eski Reichstag üyesi ile buluştu. Doktora yiyecek, içecek verdiler ve şehrin Sovyet Komutanı Orgeneral Bersarin'in gelişini beklerken oradaki divana uzanıp dinlenmesine olanak tanıdılar. Generalin gelmesi akşamı buldu. Bersarin geldiğinde yanındaki çevirmen aracılığıyla Dr. Werner'e Berlin Belediye Başkanı seçildiğini bildirdi.

Yirmi dört saat sonra, Dr.Werner, yeni belediye meclisi üyelerinin başında Parochialstrasse'ye gidi. İki gün sonra da, Orgeneral Bersarin ve kurmaylarının hazır bulunduğu bir toplantıda Dr. Werner çalışma dönemini açış söylevini okudu. Söylevi, gri giysili adamın, yani Belediye Başkan Vekili Herr Maron'un yardımıyla hazırlamıştı.

Dr.Werner, konuşmasında Berlin'in Hitler döneminde çektiği acılardan söz etti:

"Bu zalim," dedi. *"1200 yıllarında şehirleri yakıp yıkan, yağma eden Cengiz Han'ı da geride bıraktı. Bugün rahat soluk alıyor ve Kızıl Orduya, Amerikan ve İngiliz kuvvetlerine şükran besliyoruz. Hitler, Berlin'i harabeye çevirdi. Bizler ise, şehri yeniden kuracağız ve kalkındıracağız..*

Berlin'in kurtarıcısı Mareşal Zhukov, Hitler'in Alman halkında açtığı yaraları iyileştirmeye çoktan başladı. Kısa işgal döneminde kaydedilen ilerlemeler önemlidir. Sovyet mühendisleri Berlin'in imarına yardımcı olmaktadırlar. Çalışmaları daha şimdiden başarılı sonuçlara ulaşmaktadır. Elektrik şebekesi tekrar çalışmaya başlıyor. Yıkıntıların temizlenmesi işi hızla ilerliyor ve bu konuda kadın erkek omuz omuza hayranlık uyandıran bir çaba gösteriyor. Bu günleri yaşadığımız ve yeni bir çağın tohumlarını atmak olanağını bulabildiğimiz için Tanrı'ya şükrediyoruz. Almanya'ya, yeniden sevgi ve kardeşlik havası egemen olacaktır. Faşizme karşı birleşik tutumumuz, somut başarı örneklerini vermeye başlamıştır. Bu örnek, Alman ulusunun yeniden doğuşunun güvencesidir. Sözlerimi

şöyle bitirmek istiyorum: Yaşasın Berlin."

Berlin'in yeni bir Belediye Başkanı vardı ve şehir bunu ancak günlerce sonra öğrenebildi. Berlin'in yeni bir Belediye Meclisi vardı ve meclis üyelerinin adlarını bilen yoktu.

Eski Reichstag üyesi, Lenin sakallı, kısa bacaklı adam; belirgin özellikleri olmayan, Bir Numaralı Vartayı Atlatan diye tanınan adam, görevlileri toplantıya çağırdı.

Berlin Belediye Meclisinin yarısı toplantıya katıldı. Belediye Başkanı kendisi gelememiş, ama vekillerini göndermişti. Planlama Dairesi Müdürü, Personel Dairesi Müdürü, Sosyal Hizmetler, Çalışma Sorunları, Kiliseyle ilgili işler dairelerinin müdürleri toplantıya geldiler...Şubelerde, yıkıntıların temizlenmesi ve fabrikaların sökülmesi işlerinde çalışan kadınlı erkekli, yaşlı genç antifaşistler, ustabaşlarının temsilcileri, apartman ve blok yöneticileri, yayıncı Riebeling, Tempelhof'taki fotoğrafcı Putlitzer, kunduracı Haderer, Weissensee'den makinist Reimann geldiler.

Herkes geldi.

Tutukevlerinden, kamplardan çıkanlar, darağaçlarından kurtulanlar ve gizlenmekte olanlar geldiler. Uzun süredir özlenmiş nice tanıdık yüz ortaya çıktı. Kimi acılardan, yokluktan çökmüş, kimi sakatlanmıştı, ama hepsi de bildik yüzlerdi. Binin üstünde insan salona toplandı. İçerisi is kokuyordu. Yine de havada umut, güven ve olağanüstü bir şeylere hazırlık vardı. Konuşmacı Moskova'dan gelmişti ve kargaşa nedeniyle anlaşılamayan bir yığın şeye açıklık getirecekti. Yenilere öğretiyi anlatacaktı. Kendisini hâlâ anımsayan yaşlılar ise, bunca karanlık, baskı ve olaylardan kopuş döneminden sonra ondan dünya politikası üzerinde kapsamlı yorum bekliyorlar; dahası çalışmalarını zorlaştıran ve propagandalarını baltalayan "Sovyet kurtarıcılarının" garip tutumları hakkında bir açıklama yapması gerektiğini düşünüyorlardı.

Konuşmacı göründü.

Ağır ağır yürüyordu. Ayaklarını yere hafifçe basıyordu. Ayağı muflonlu bir başçavuş, her şeyi bilen bir erkek kedi yürüyüşü, tıpkı eski günlerdeki hücre toplantılarında yürüdüğü gibi. Sakal bırakmıştı, orijinali çok tanınan bir sakalın taklidi.

Nazi dönemindeki kurbanlar için saygı duruşu. Herkes ayağa kalktı, sonra yerlerine oturdular. Konuşmacı söze başladı. Herkes soluk

almadan dinliyordu. Bütün yüzlerde bir bekleyiş vardı. Konuşma, bir maliye müfettişinin raporunu andırıyordu. Konuşmacı yalın konuşuyordu. Önündeki büyük örnek, yani sakalın orijinali de yalın ve anlatıldığına göre hafif taşra ağzıyla konuşurmuş. Konuşmacının "Kızıl Ordu"dan söz ederken gösterdiği saygı, bir çeşit girizgâh ve içinde bulunulan ortamda kaçınılmaz zorunluluk sayılabilirdi. Ne var ki, konuşmaya başladıktan sonra, her sözün başında bunu tekrarlamasa da olurdu. Oysa konuşmacı, ikide bir "yiğit Ruslar" deyip duruyordu. Üstelik o kadar da değildi hani. İş "yiğitliğe" gelip dayanıyorsa, bu tanım başkaları için de kullanılabilirdi. Söz gelimi sayıları az ve silahları yetersiz fabrika muhafızları da, günlerce Lorenz sığınağını savunan Fırtına Birlikleri de, Oberbaum Köprüsünü yeniden ele geçiren Berlin polisi de, Havel üzerindeki köprüleri tutan ve sayıları beş yüz ile beş bin arasında değişen Hitler Gençliği de yiğitlik göstermişti ama sonuçta önemli olan amaçtı. İşte konuşmacı bu amaç farklılığından söz edebilirdi pekâlâ.

Yaşlı Riebeling, kafasına söylenenlerle ilgili birtakım şeyleri not ediyor, ama konuşmacıyı büyük bir dikkatle dinlemekten geri kalmıyordu Oysa salondakilerin çoğu tanıdıklarını görebilmek için çoktan çevrelerine bakınmaya başlamışlardı.

Berlin kahverengi gömlekli eşkiya yatağıydı! Hepsini biliyoruz, geç bunları yoldaş! *Başkentin ele geçirilmesi, Hitler eşkiyasının kökünü kazıdı;* bu dedikleri doğru da, oldu bitti artık, şimdiden sonra ne olacak, ondan ne haber? *Ülkemizin Hitler eşkiyasından kurtarılması, halkımızın sayesinde değil, ancak başka ülkelerin silahlı kuvvetleri tarafından gerçekleştirilmiştir.* Bu da doğru, ne yazık ki doğru. Ama bunun böyle olması, ne bir amaç belirliyor, ne de temel kuruyor. Yoksa kuruyor mu? Konuşmacı, bunu bir temel gerçek olarak vurguladı ki gerçekten öyleydi-konuşma ilerledikçe bu tavır daha belirgin ortaya çıktı. Bu korkunç gerçeğe göre konuşmacı yenilginin büyüklüğünü hesaplıyor ve bu hesabın mantıklı sonucu olarak yenilenlerin hiçbir hakları olmadığını ileri sürüyordu. Hak yok, ödev vardı.

Emirlere uymak ve emirleri yerine getirmek ödevi. Soru sormadan çalışmak, fabrikaları sökmek, yıkıntıları temizlemek, molozları kaldırmak, ekskavatörsüz, vinçsiz, sadece kova ve kürekle, tırnakla, elle bu işleri yapmak ödevi. İnsanlar vahşi hayvanların önüne atılırken ses çıkarmamak ödevi.

Konuşmacı, sayfalar tutan notlarına göz attı.

Tazminat, tazminat...

Ukrayna'da, Kuban'da, Besarabya'da, Beyaz Rusya'da, Kafkasya'daki hasarlar. Borç dev boyutlara yükseliyor ve omuzlarına bu borcun yüklendiği sokaktaki adam yükün altında eziliyor, yüzü insan yüzü olmaktan çıkıyor, insanca beslenmek, insanca giyinmek, insanca bir evde yaşamak haklarını kaybediyordu. Sonunda savaş tazminatı, yaklaşık yirmi milyar mark olarak hesaplandı.

"Halkımızın önünde zor günler vardır, çetin bir sınav vardır. Halkımız, değişime yetenekli olduğunu kanıtlamak zorundadır. Halkımız, kendi ülkesi askeri işgal altındayken, Hitler'in açtığı savaşın ve Hitler barbarlığının, başta büyük Sovyet ulusu olmak üzere başka uluslara verdiği zararı giderecektir. Halkımız, bu ödevi seve seve yerine getirecektir; çünkü bunun temel önem taşıdığını bilmektedir. Ve ancak bu ödevi yerine getirmekle halkımız kendi kurtuluşunu bulacaktır..."

Uluslararası durumun yorumuna hiç geçilmedi. Yalta konferansının kararları birer emir olarak oradakilere aktarıldı. Karışıklık içindeki eski sömürgelerden, Belçika'daki, Yunanistan'daki savaş sonrası olaylarda, çıkar çatışmalarından, Almanya'nın yazgısında söz sahiplerinden biri olan Amerika'daki akımlardan, Alman halkının dünyadaki yerinden hiç söz edilmedi.

Mali rapor havasında sunulan bir çalışma programı okundu. İleri sürülen ahlak görüşleri ise, bütün dünya sosyalistlerinin kabul ettiği "Hıristiyanlıktan sonra ortaya çıkan ve ondan daha yüce olan" ahlâk anlayışı çerçevesinde değil de, Hıristiyanlık öncesi, barbar ahlâk anlayışı içinde belirlendi.

Bütün büyük umutlar kırılmıştı. Yüzlerce sorun cevapsız kalmıştı. Memurların ilk toplantısı, bir emir bildirimi niteliğinde oldu: Çalışma disiplini, parti disiplini, savaşı kazananların buyruklarına uyma disiplini.

Belirli standartlara göre çalışılacaktı. Yönetimle ilgili görüşmelere katılmadan, verilecek kararlarda rol oynamadan çalışılacaktı.

Eve dönerlerken Riebeling, Putlitzer'e, "Adam başmüfettiş, İmparatorun gönderdiği genel vali mübarek," dedi. "Bizler de İmparatorun köleleri. Bu eskiden böyleydi, şimdi de. Böyle gelmiş böyle gider. Ne olursa olsun, sonuçta biz çalışmak zorundayız, zaten yeterince yıkım oldu ve yıkılan onarılmadan yeni bir şeye başlanılmaz."

Putlitzer de, "Aş ocaktan iner inmez, soğumadan yenmez," dedi.

Zehlendorf'taki bir villada da yeni bir şeyler başlıyordu. Yere halılar serilmişti, hem de gerçek Buhara ve İran halıları. Antika eşyalar, rahat koltuklar vardı. Kitaplık limonluğa açılıyordu. Bütün pencerelere, bodrumda saklanan sapasağlam camlar takılmıştı. Bir zamanlar burada Deutsche Bank Genel Müdürü Baron von Stauss otururdu. Sonra gitmişti. Moskova'dan gelen uçaktaki şair, "gölge kabinenin" ileri gelenlerinden biri bu eve yerleşti. Ne var ki, burjuva mahallesindeki bir burjuva evi istikrarlı bir burjuva ortamının güvencesinden yoksun olduğu ve ölüme mahkum burjuva toplumunun can çekişmeleri ortasında kaldığı zaman, olsa olsa bir müze olabilirdi ve Pompei'deki bir evde ne kadar yaşanılabilirse burada da o kadar yaşanılabilirdi. Üstelik Sovyetlerin "önemli kişilere tahsis ettikleri" lojmanlar, cam kadar saydam ve cam kadar kolay parçalanan türdeydi. Yazdıklarınızı omuzunuzun üzerinden bakan gözler okur, uykudaki sayıklamalarınızı görünmez kulaklar dinler, evinizin arabanızın kapısını bilinmeyen eller açardı. Oturduğunuz koltuğa güvenemezdiniz, önünüze konulan yemeğe güvenemezdiniz, giderek kendi kendinize güvenemezdiniz. Bir zamanlar, bu Zehlendorf denilen yerde tahtadan basit bir kulübecik vardı. Düş kadar güzeldi kulübecik ve Saba Vadisine çekilmek de düş kadar güzeldi. Saba Vadisi...bir zamanlar gerçekti bu, oysa şimdi sadece bir şiirin bir dizesi olmuştu. Şairin elinin altındaki kağıt, pencerelerin, dışında yeni ağarmaya yüz tutmuş günden daha aktı.

Bitmişti o günler.

Bir daha geri gelmemecesine...

Gerçeğe aykırı olan gerçektir: Emir de bir gerçektir. Verilmiş olan emir, koca bir Truva atının koşumlanmasıydı. O ana kadar her şey tasarlandığı gibi yürümüştü. 1920'lerdeki Berlinli aydınların sol sempatizanlığı derin iz bırakmıştı. Berlin aydınları geniş görüşlü olduklarını ortaya koydular. Şair dostça karşılandı. Çoğu yerde eski tanıdıklarına rastladı.İlişkinin kurulması için şairin kapıyı çalması yetiyordu. Kimi yerde de yorgun, usanmış yüzler, hatta başka yana çevrilen kafalar da vardı- o zaman işler ters gidiyordu- ama bu durum, ölümün bile yorgun ve usanmış olduğu bir şehirde kaçınılmazdı. Şair bir gün bir evin kapısını çaldı. İçerdekilerin gözleri yaşlıydı. O sabah erkenden evin on beş yaşındaki oğlunu "Bozkurt" diye alıp götürmüşlerdi. Oysa çocuk hiçbir örgüte bağlı değildi ve o yörede

Bozkurtlar yoktu. Şair, bir başka gün de Pfeddersheimerstrasse'de oturan tanınmış bir mimarın evine gitti. Mimar da haftalarca Ruslar tarafından sorguya çekilmiş ve evine birkaç dakika önce dönmüştü.

"*Kultüra* azizim, *kultura*. Gel de bir bak."

Şair gördü ve duydu. Mimarın karısının ağladığını gördü, çocuklarının "Baba, burada kalamayız" diye yalvardıklarını duydu. Evin içinde adım atmak olanaksızdı. Bodruma inen merdivenler eşya ile doluydu. Kırılmış büfenin parçaları, kitap rafları, sandalyeler, nakış masası, aynalı tuvalet masası, kırık tabaklar, etrafa saçılmış marmelat, konserve ve insan pislikleri. Her yer batmıştı. Yorganlara, kuştüyü yataklara, halılara, duvar diplerine insan pisliği sürülmüştü. Odalardaki dolaplar karıştırılmış, yataklar alt üst edilmişti. Bahçede, yağmurun altında bir gardrop ve koltuklar duruyordu. Gardrop, ince oyma işlemeli eski ve büyük bir parçaydı. Mimar, dolabın kapısın açtı, içi tuvalet olarak kullanılmıştı. "Evde tuvalet var, ama bunu daha kullanışlı bulmuş olacaklar," dedi. Yere eğildi, bahçe tırmığıyla bir kenara itilmiş kitapların arasandan eski bir Flaman tarihi çıkardı. "*Kutura*, azizim, dedi. "Bu böyle devam edemez, bir şeyler yapmak gerek. Çağrınıza teşekkürler, mutlak geleceğim."

Bu, mimar Poppert'di ve şairin mimarı ziyaretinde işler tıkır tıkır gitmemişti. Şair, Hermsdorf'da Dr. Linth'in evine gittiğinde ise, durum sadece aykırı değil, aynı zamanda acıklıydı da. Dr. Linth, Avrupa'ya ün salmış bir sinologtu. Basit döşeli bir çatı katında oturuyordu. Şairin umduğundan çok daha gençti. Odanın bir köşesinde, perdeyle ayrılıvermiş bir bölümdeki yatağın üzerinde görünmeyen cam bir tabuta uzanmış Pamuk Prenses yatıyordu. Genç yüzlü ve yaşı belirsiz bakışları olan adam, kadını bir gün önce eve getirmişti. Kadını haftalar önce adamın elinden alıp kaçırmışlardı. Dr.Linth, onu Karlstrasse'deki kiliseye ait bir klinikte bulmuştu. Dr. Linth de toplantıya geleceğini söyledi. Kültür sorunu, hepsi için ivedilik taşıyordu. Kişisel deneyimleri ne olursa olsun, çağırılanların hepsi geldiler.

Şairin çevresinde renkli bir grup toplandı.

Ünlü yazarlar, büyük oyuncular, ressamlar, mimarlar, bir orkestra şefi, bir sinolog, bir teolog, iki tiyatro yönetmeni toplantıya katıldı. Yönetmenlerden biri tiyatrosunu açabilmek için izin bekleyen geçici Emniyet Müdürüydü. İkincisi ise eskiden Berlin Devlet Operasının müdürüydü. Altımış dört yaşına bastığı gün adamı apar topar almışlar,

Berlin'in kırk kilometre uzağında-kendi deyimiyle-ağıla benzer bir yere yüzlerce insanla birlikte kapamışlardı. Birkaç gün sonra bombalanmış evine döndüğünde soyulup sovana çevrilmişti. Üstü başı yırtılmıştı ve yorgunluktan ayakta durumayacak durumdaydı. Aslında birkaç gün dinlenmeye ihtiyacı vardı. Oysa toplantıya gelmiş, üstelik yanında iki de ünlü oyuncu getirmişti.

Yeni bir başlangıç; toplantının başlıca konusu buydu. Toplantı belirli kalıplar içinde yapılmıyor, bir genel söyleşi havasında sürüyordu. Beyaz boneli genç bir kadın (bu kadın Ruslar geldiği gün gece elbisesi giymişti) konuklara vermut, konyak ve sandviç sundu. Oradakilerin hemen hepsi günlerdir aç kalmışlardı. Yine de nezaketi elden bırakmadılar ve azar azar yiyip içtiler. Karınlarını doyurmaktan çok tartışılacak soruna önem veriyorlardı. Her şeye yeniden başlamalıyız. Dışardaki yıkıntılara, evdeki boş tabaklara bakarak elimizi kolumuzu bağlayıp oturamayız, diyorlardı. Tiyatrolar açılsın, üniversiteler dolsun, yıkılanlar yeniden yapılsın. İnsan böylesi çoşkulu anlayışla karşılaştığı bunca yardıma hazır kişi bulduğunda doğrusu şükretmeli deniyordu. Güzel anılarda kalmış dışavurumcu sanat akımı günlerinin şairi ve onun arkasında güçlü Rus fatihlerinin eli, Tanrı'nın bir lütfu değil miydi? Üstelik şairi dinlemek, insana her zaman zevk verirdi. Zeki adamdı, çok zekiydi. Biraz sığ da olsa hoşgörülürdü. Bir gazete çıkarmalıydı: *Die Brücke* Haftalık bir dergi: *Aufbau.* Bir de aylık dergi: *Sinn und Form.* Büyük bir yayınevi kurulmalıydı. Yarım düzine tiyatro açılmalıydı. Bütün sanatçıları, bilim adamlarını ve kültür konularıyla ilgili olanları içine alacak bir kültür örgütü kurmak için izin alınmalıydı. Cevaplanmayan ve şairin kafasını kurcalayan tek sorun ise, ideoloji konusuydu. Artık bunu konuşmaya sıra gelmiş olmalıydı. ve ilk kez olarak tartışma oradakileri bölmedi, birleştirdi. Berlin Rusların işgalindeydi, bu kabul etmek zorunda oldukları bir gerçekti. Ne var ki, bu, Rus ideolojisini kabul etmek demek değildi. Tam tersine, Komünist Partisi, kapısını her çalanı buyur etmeye hiç de hazır değildi. İdeolojiler ithal edilemezdi, yeni bir şey ortaya çıkarmak gerekliydi. Moskova'dan gelen yetkili temsilci, Rusların da bunu beklediğini söyledi. Kuşkusuz, bu yeni oluşturulacak ideoloji anti faşist olacak, özgürlük ve hümanizm görüşlerini içerecek, ama ulusal geleneklere uygun düşecekti.

Nazizmden çektikleri yeterdi. Dışardaki yıkıntıların görünümü bunu ortaya koyuyordu. Üstelik buradakilerin hemen hiçbirinin Nazizmle ve

ideolojiyle uzak yakın ilişkisi olmamıştı. Amaç doğruları yaymak, nesnel değerleri ve değer ölçülerini yeniden elde etmek, kurulacak kültür örgütünde, yeniden kapılarını açacak olan Humboldt Üniversitesinde, birkaç gün içinde çalışma izinleri verilecek olan tiyatrolarda demokratik yöntemleri uygulamaktı. Orada toplananlar, Goethe, Hegel, Engels, Marx gibi insanlar yetiştirmiş olan Almanya'nın parlak kültürel geçmişini kaldığı yerden harekete geçireceklerdi. Tasarlanan tek programın bu olduğu kendilerine söylendi. Bu amaçla işe koyulacak olan profesörlere, yayıncılara, yönetmenlere kimsenin karışmayacağı belirtildi. Karışmak şöyle dursun, İşgal Kuvveti elinden gelen yardımı kendilerinden esirgemiyecekti.

Bütün bunlar kulağa hoş geliyordu. Orada bulunanlar, tiyatronun yürüyebilmesi için, atlı arabalarla köy köy turneye çıkılması gerekeceğini düşünmüşlerdi. Oysa şimdi Devlet Tiyatrosunun ve Devlet Operasının yeniden açılmasından söz ediyorlardı. Rusların yapılacak işleri karışmalarını da abartılmış bir endişeyle karşılamamak gerekirdi doğrusu. Ortaçağdaki ufak devletler zamanında da, Berlin'de öteki sanat dallarında olduğu gibi tiyatro alanında da buna benzer durumlar ortaya çıkmış, sanatçılar ve ressamlar kişiler ya da kurumlar tarafından destek görmüşlerdi. Böyle olmakla birlikte, sanatçılar dış etkilerden bağımsız olarak yaratıcılıklarını sürdürmüşlerdi.

Altmış dört yaşındaki Opera Genel Müdürü söz aldı. Ardından teolog mimar, ressam ve bir yazar sırasıyla konuştular. Konuşmalar umut vericiydi. Görüşlerde herhangi bir karşıtlık ortaya çıkmıyor, değerli ve ilginç konular tartışılıyordu. Ev sahibi, tartışmalara ustalıkla ve çatışmaya yol açamayacak biçimde yön veriyordu. Onun hakkında söylenenler hiç de doğru değildi. Yok, ona karşı çıkıp da sinirlendirmeyecekmişin, yok kırk küsur şiir kitabıyla alay etmeyecekmişin, bunların acısını mutlak çıkırırmış. Yok ona güvenilmezmiş, hiç sözünde durmazmış. Bunların hiçbiri doğru değildi. Belki bir zamanlar, o eski, tedirgin günlerde böyleydi. Ama artık yaşını başını almıştı. Rusya'dan daha olgun, daha aklı başında ve kendine güvenli biri olarak dönmüştü. Şairin başkanlığında toplananlar çoşkuyla çalışmaya yönelen bir grup durumuna geldi. Beyaz boneli genç kadın, sık sık odaya giriyor, bir şeyler sunuyordu. konuklara. Kurulacak kültürel örgütün adı kararlıştırıldı:

Kuturbund zur demokratschen Erneuerung Deutschlands, Almanya'nın Demokratik Yenilenmesi için Kültür Örgütü... Ve bu adın Moskova'daki Otel Lux'de yapılan bir tartışmada ortaya atıldığı artık doğru değildi, toplantıya başkanlık eden şair bile bunu neredeyse unutmuştu. Örgütün adı bu toplantıda konuldu, hazırlık çalışmalarını yürütecek bir yönetim kurulu seçildi, örgütün açılışı için tarih belirlendi.

Çok güzel ve verimli bir gün geçirilmişti. Toplantıya katılanlar, olumlu yönde etkilenmiş olarak, çoşkuyla ve yeni bir başlangıcın adımını atmış olmanın verdiği güvenle dağıldılar. Ve Alman entellektüel yaşamının liderleri olan altı ünlü adam, Truva atının karnına ilk girenlerin kendileri olduğunu hiç mi hiç anlamadılar.

"Ömrün boyunca kimse sana engel olamayacaktır; nasıl Musa'nın yanında olmuşsam, senin de yanında olacağım. Sana ihanet etmeyeceğim, seni terketmeyeceğim. Güçlü ve cesur ol..." Kutsal kitabın bu sözleri, 1941 yılının bir yaz sabahı "Galler Prensi"nin topları altında söylendi. Güneş Newfoundland kıyılarını saran beyaz sisle savaşıyordu. Verilen söz yerine getirilmişti, artık duanın sözlerini yerine getirmek de halka kalıyordu: "Tanrım, bizleri nefret kim ve intikam duygularından arındır."

Halkın dünyaya olan borcunu ödeme saati gelmiş çatmıştı. Savaşı kazanan üç kuvvetin temsilcileri, savaşa son verecek ve savaş sonrası dönemi başlatacak konferans için Potsdam'da toplandılar.

Nazi Reich'ı yıkılmıştı, ne var ki bu yaban sürgünü taşıyan ağacın gövdesi de yıkılmıştı. Artık ne Prusya vardı, ne de Almanya. Ülke ve halk dörde bölünmüş, yıkılan gövdeyi köklerinden sökmek ve tamamen yok etmek isteyen birtakım güçler dizginlerinden boşalmıştı. Tarihi kısa da olsa, bir ülkenin ve kafa yapısı militarist de olsa bir ulusun Avrupa'nın yüreğinden kazınmasının bütün gövdeyi tehlikeye düşürüp düşürmeyeceği sorusunu soran yoktu. Koca yapının tümünü yıkılma tehlikesine sokmadan 2000 yıllık yapının temel taşlarından birini yerinden çıkarmanın olasılı olup olmadığına aldıran yoktu.

Aldıran yok muydu acaba? İngiltere Başbakanı, ülkesinin en sıkıntılı günlerinde Doğu'daki ortağıyla pakt yapmakta acele etmiş, sonra da her şeyden çok yaptığı bu yanlıştan korkar olmuştu. Kazabianka Konferansından bu yana, Amerikan malzemeleriyle donanmış Rus alaylarının Avrupa'nın doğu ufkunda toplanmasını endişeyle izlemişti. Tahran'da, tartışmalar ikinci cephenin açılması üzerine yoğunlaştığında

İngiltere Başbakanı savunuya geçmiş, Avrupa kalesine "karınboşluğundan" saldırılmasını önermiş, saldırıyı Tuna Vadisinden Avrupa'nın yüreğine kadar sürdürebilmek için Akdeniz'in doğusundan Balkanlara saldırılması gerektiğini savunmuştu. İtalya'nın belirli bir noktasından sola (Fransa'ya) dönmeyip, Güneydoğu Avrupa'da stratejik bir bölünmeyi sağlamak üzere kuvvetlerin bir bölümünü Doğuya kaydırmak tasarısından Amerikalıların işbirliğini elde edememek olasılığı yüzünden vazgeçilmesini istemişti. Tahran'da yenilmek demek, Avrupa'da yenilmek demekti. Churchill'in kesin karşı koyuşu sonuç vermedi. Churchill yorgunluk ve ateşten yatağa düştü. Konferanstan sonra önce Malta'da, sonra eski Kartaca harabeleri arasında, son olarak da Merakeş'te hastalanıp yattı. Yalta'ya gelindiğinde ise iş işten geçmişti. Churchill'in kendi yokluğundaki gelişmelere yetişmesi, bunları etkilemesi olanaksızdı. Bütün sınırlar yok olmuştu, Orta Avrupa kaynayan kazanın içinde eritilmeye başlamıştı ve Moskova havaalanından kalkan Douglas uçağı, Varşova, Bükreş, Belgrad, Budapeşde ve Viyana'ya gölge kabineleri çoktan taşımıştı. Churchill'in, Kızılorduya takviye olarak Balkanlara bir keşif kuvveti gönderilmesi önerisi, orijinal planının yetersiz bir gölgesiydi ve bütün yetersiz, gereksiz fikirler gibi, bunun da üzerinde durulmadı. Churchill, şimdi Potsdam'da girdabın kıyısında durmuş, bir zamanlar Avrupa denilen koca boşluğa bakıyordu.

Hiç aldıran yok muydu acaba? Bir zamanlar Alman ulusunun Kutsal Roma İmparatorluğunun, ondan önce de Karlmann İmparatorluğunun yükseldiği bu toprakların önemini kimse anımsamıyor muydu? Amerika Birleşik Devletler Başkanı, korkunç bir vasiyeti uygulamakla görevli kişiydi ve bu vasiyetle kalan miras, bin tane başı, önüne çıkanı yutmaya hazır bekleyen bin ağzı bulunan ahtapot gibi bir canavara benziyordu..Kuril Adaları, Port Arthur, Güney Mançurya demiryolları, Çanakkale, İran, garantörlükler, savaş suçluları, Dünya örgütünde sandalye sahibi olmak, Polonya hükümeti, Oder-Neisse sınırı, Morgenthau, tazminatlar: öneriler, gensorular, imtiyazlar, yarı-imtiyazlar, değişen olaylara bağlı çözülmemiş, yarı çözülmüş sorunlar. Sihirli çemberi yarabilecek olan, üç büyükler toplantısını açacak anahtarı elinde tutan adam, Başkan Franklin Delano Roosevelt artık yoktu. Yüceliğin bedeli sorumluluktur, Roosevelt de sorumluluk üstüne sorumluluk yüklenmişti. Amerikan seçmenleri dört kez, bütün dünyayı kapsayan silahlı harekatın kontrolünü kendisine bırakmışlardı. Roosevelt, Amerikan

vatandaşını, kendi dünyasında kapalı yaşamaktan kurtarmış, bir daha vazgeçmeyeceği biçimde dünya olayları hakkında bilinç sahibi kılmıştı. Roosevlet için kaderin saati bir kez Tahran'da çaldı, Yalta'da bir daha çalmak üzereydi. Büyükler toplantısında karara varılması isteniyordu. Roosevelt, bu kararların daha sonraki toplantılara, Dumbarton Oaks'a, San Francisco'ya, Potsdam'a ertelenmesini gerçekleştirdi. Harekete geçmeyi gerektiren bir saatte, kendine "hareket özgürlüğü" sağladı. Tahran'da ve Yalta'da onun yeteneğini, değerini tartan seçmenleri, halkı değil, tarihin kendisi oldu. Onun yerine geçen ve Potsdam konferansına katılan adam, onun yüceliğinin gölgesinden kurtulamadı.

Pusudaki boşluğu bir kişi görmüş, bu boşluğa kartalın kanatları altındaki boşluğa baktığı gibi bakmıştı ve gagası ve pençeleriyle boşluğun üzerine atlanmaya hazırdı. Roosevelt ona "İyi yürekli Joe Amca" diyordu. İyi yürekli ihtiyar Joe...bu deyim Amerikan ormanında yankılanıyordu. "Göster onlara dünyanın kaç bucak olduğunu, Frank. Bu köle tüccarlarının Versailles yanlışını tekrarlamalarına meydan verme..." Amerikalı seçmenler böyle diyordu. Köle tüccarları dedikleri de eski sömürgeciler, yani ihtiyar "John Bull'du. Köpekler gülerdi bu sözlere, bütün bu kargaşa sürüp giderken pipo daha bir tatlı geliyordu insana. "Joe Amca"nın tank için, tanksavar silah için, bombardıman uçağı için, uçaksavar toplar, zırhlı araçlar için, cip, kamyon, dikenli tel ve ham madde için el açtığı günler geçmişti artık. Kendisi peş peşe sigara içip odayı arşınlarken, Timoşenko'nun dağınık birliklerinin otoyolda geri çekilmeye başladıkları haberinin geldiği gün, tekrar masa başına oturup silah isteklerinde bulunduğu, kağıtlara kurt resimleri çizip gökyüzünü kırmızıya boyadığı gün de gerilerde kalmıştı. İkinci cephe çağrısında bulunduğu günler de geçmişti. Tahran'da "Amerikalı zengin Amca" onun tek konuğu olmuş ve çatık kaşlı "John Bull " en azından özel bir görüşmede kendisiyle karşılaşmamıştı. "John Bull"un, "karınboşluğu" gibi birtakım parlak fikirleri vardı Balkanlar üzerinden Avrupa'nın yüreğine saldırmayı tasarlıyordu. Ne kadar geri kafalı bir görüştü bu, üstelik sanki hâlâ Avrupa diye bir şey varmış gibi konuşuyordu! Peipus Gölünde yenilen kutsal şövalyeleriyle, Alman ticaret filolarıyla, Bonaparte'ıyla, Büyük Frederick'iyle, Bicmarck'ıyla bir tarih sayfası kapanmıştı. Geride kalan, çekirdeğine kadar çürümüş aristokrasiler, artık sınırlarını koruyamayan uluslar, biçimsellik içinde donmuş sanatçılar, egzistansiyalist kahveler, oğlan çocuğuna benzer

mankenler ve mankenlere benzer oğlanlardı...Bitmişti artık, geriye sadece süprüntüyü temizlemek kalıyordu. Avrupa elle tutulamayan, çoğrafi konumu olmayan anlamsız bir deyimdi artık. Moskova'nın batısında uzanan bir otlak denilirdi olsa olsa.

Berlin'in güney mahallelerinde, Wannsee, Zehlendorf, Unter den Eichen üzerinden Schloss-strasse'ye gelmiş bir grup savaş tutsağı yürüyordu. Kladöw ile Potsdam arasında yakalanmış, hasta ve yaralılardan oluşan bu yetmiş kişi, bu sokaklardan sekiz hafta önce geçen kurşuni dalgadan geriye kalan bir avuç insandı. Sürüklenerek, topallayarak, yürüyorlar ve zaman zaman soluk alabilmek için yolun kıyısında oturuyorlardı. Yanında birkaç piyade eriyle birlikte bu grubun başında bulunan çavuş, onların oturmalarına ses çıkarmıyor, çevredeki evlerden çıkıp da geçenleri seyretmeye gelenleri uzaklaştırıyor, tam tersine kadınlara, "Kadınlar, biraz ekmek verin!" diye yaklaşıyordu. Ve yeniden açılmış fırınların, manavların önünde kuyruk olan kadınlar, kendi yoksulluklarını yoldan geçen kafiledekilerle paylaşıyorlar, bir dilim ekmek, bir tek havuç uzatıyorlardı. Acı içinde yürümeye çalışanlardan biri Yüzbaşı Boehlke'ydi. Ateşi vardı, her yanından ter fışkırıyordu. ve başını kaldırdığında gözlerinin önünde oynaşan kara lekeler yüzünden çevredeki yıkıntıları seçemiyordu. Raimond Amcasına yazdığı ve Dokuzuncu Ordunun yenilgisini anlatan mektup hâlâ üzerindeydi. Potsdam'dan geçerken, yolda göreceği birine mektubu verip amcasına göndermeyi düşünmüştü. Ne var ki, kendileri amcasının oturduğu sokaktan geçmişlerdi ve bir zamanlar evin bulunduğu yerde sadece bir moloz yığını olduğunu görmüştü. Ve Boehlke, sokaktaki kadınların birinden Kitaplık Müdürü Stassen, yani Raimond Amca ve yengesi dahil bütün ev halkının o moloz yığını altında can verdiklerini öğrendi.

"*Daway*, haydi yürüyün!"

Schloss-strasse'nin sonuna geldiklerinde sola, Anhalter İstasyonu yönüne döndüler. Leipzigerstrasse'den yürüyerek şehrin merkezinden geçtiler. Dönhoff Alanında karşılarına bir otobüs çıktı. Bu, yeniden açılan yolda sefere çıkan ilk otobüslerden biriydi. Çavuş, yorgunluktan yürümeyen grupla yeterinden fazla zaman kaybetmişti. O nedenle otobüsü durdurdu, içindeki yolcuları indirdi. Tutsaklar otobüse yerleştirildi. Böylece Boehlke, Odyssee serüveninin başlangıcında aynı yoldan Oder cephesine giderken Spandaulu işçilerle bindiği iki katlı

otobüslerden birine tekrar binmiş oldu.

Tifüs, dizanteri, çocuk düşürme (özel bir kararnameyle çocuk düşürmeye izin verilmişti), tükenerek ölme, zührevi hastalıklar; artık sivil hastaneye dönüşmüş olan 122.no.lu hastaneye gelen günlük olaylar bu türdendi. İlaç, pamuk ve sargı bezi azdı. Hastalar, yattıkları yerde açlıktan ölüyorlardı. Hastanedeki ilaç, sargı bezi ve malzeme stoklarına el konulmuş, yetersiz birkaç parça eşyanın dışında bütün cerrahi aletler götürülmüştü.

Yaralılardan yürüyebilecek durumda olanlar, işgalden hemen sonra tutsak kamplarına taşınmışlardı. Ağır yaralılar da birkaç gündür kamplara sevkediliyordu. Yaralılar hastane pijamalarıyla, ya da don gömlek kamyonlara doldurulup, doğuya gönderiliyordu. İki bin kişi yola çıkmıştı ve bu yolculuğun nerede biteceğini bilen yoktu.

İş bitti, son arabaya Başhekim Dr. Theysen bindi. Frau Theysen, kocasını ugurlamak için arabanın yanına geldi. Nöbetçi, "Atla kadın, sen de geleceksin," diye seslendi. Böylece Dr.Theysen'in karısı da savaş tutuklusu durumuna geldi. Kamyon onları Lichtenberg'e kadar götürdü. Orada beklemekte olan bir trene aktarıldılar. Üç gün geçti, yolculuk bitmiyordu. Tren kimi zaman makaslarda bekliyor, sonra tekrar yola çıkarılıyordu. Theysen hemen hemen bütün günü uyuyarak geçiriyordu. Yorgunluktan tükenmiş durumdaydı. Yemeye bile zor kalkabiliyordu. Oysa bol yiyecek vardı. Üç günlük yolculuğun sonunda ancak Frankfurt-on-Oder'e ulaşabildiler. Burada trenden indirilerek yeniden kamyonlara bindirildiler! Theysen'in yanında bavulu vardı. Onu da kamyona yüklemek istedi. Yanına bir subay geldi. "Sen yok bavul. Sen sadece robot," dedi. Bir yandan da elindeki listeyi kontrol ediyordu. Sonra konuşma tarzını değiştirdi. "Hayır, sen robot değil. Sen var baş operatör. Kadın yok listede. Kadın da doktor, iyi, o zaman o da kalabilir," dedi. Dr. Theysen, Frankfurt-on-Oder'deki bulaşıcı hastalıklar hastanesinin baş operatörü oldu. Sırtında atlet ve külottan başka şey olmayan birisi geldi ve kendisini "Albay Zecke" diye tanıttı. Dikenli tellerin arkasındakilerin kılığı hep aynıydı, atlet ve külot.

Albay, "Bu bizim üniformamız," dedi. "İyi bir simgeselliği var doğrusu." Oradakilerin resmi giysisiydi bu, kaçma girişimleri için basit bir önlem olarak düşünülmüştü. Theysen'in kendi üniformasını taşımasına izin verdiler. Kamptaki hastalar, doktorlar ve hemşireler arasında giysileriyle dolaşan tek kişi. Dr. Theysen'di. Albay Zecke, büroda

yazıcılık yapıyordu. Kamptaki koşulları Dr.Theysen'e anlattı. Altı bin hasta vardı. Yatak yoktu. Herkes hasırlar üzerinde yatıyordu. Tifüs, lekeli humma, dizanteri, verem, günde yetmiş seksen ölüm olayı. Ölenler ölüyor ve hasırların değiştirilmesine olanak bulunmadığı için, alt üst edilip yeni hasta yatırılıyordu.

Theysen, "Özetlenmiş bir rapor," dedi.

Zecke, "Buradaki yaşam da özet bir yaşamdır, beşikten mezara sıçramak," diye cevap verdi.

Kaçmak, kurtulmak! Başlangıçtan bu yana Splüge'nin kafasındaki tek düşünce buydu. Şehri bir baştan bir başa yürürlerken, hep kaçmak için fırsat kolladı. Yıkık bir evin önünden geçerlerken içlerinden biri kaçmayı denedi. Yıkıntıların ardına kendini atıp kurtulmayı umuyordu, oysa vuruldu. Sokağın köşesine geldiklerinde, başlarındaki muhafız oralarda dolaşan birini kolundan yakaladığı gibi yürüyenlerin arasına kattı ve böylelikle elindeki tutsak sayısını bozmamış oldu. Hallesches Kapısına geçip Landwehr Kanalı boyunca yürürlerken, bir başkası daha kaçmaya kalkıştı. Sıradan çıktı, kendini suya attı, yüzerek karşı kıyıya çıkmaya çalıştı. İki Rus otomatik silahlarıyla adamın arkasından ateş ettiler. Yürüyenler, oldukları yerden kanalda ne olup bittiğini göremiyorlardı. Sadece birkaç yaban ördeğinin havalandğını ve içlerinden ikisinin kanatları kırılarak suya düştüğünü gördüler...Bu olayda da aynı şey tekrarlandı, sokaktan geçen bir adam yakalanarak saflara katıldı. Böyle kaçılamayacağı anlaşılıyordu. Ne var ki, kaçma fırsatının ergeç çıkacağı da mutlaktı ve Splüge bu fırsatı bekliyordu. Berlin'in hemen dışında, dikenli teller arasından haftalar geçti. Sonra yürüyüş yeniden başladı. İşin tuhafı geriye döndüler, Treptower Parka kadar gittiler, oradan saparak Wuhlheide su deposuna vardılar. Grubun büyük çoğunluğunu orada bırakmayıp, doğuya sevkettiler. Splüge ise orada kalan elli altmış kişinin içindeydi. Onları ertesi günü çalıştırmaya başladılar. Parkı ve çevreyi temizliyorlardı. Akşam olunca kampa dönüyorlar, ertesi sabah yeniden işe koyuluyorlardı. Kuşkusuz bu böyle sürüp gidemezdi. Kaçmak için son fırsat ortaya çıkmış gibiydi. Splüge tehlikeyi göze aldı, çalıştığı yerden ayrıldı, ağır ağır yürüyerek en yakındaki çalılığın arkasına geçti. Hiçbir şey olmadı. Nöbetçiler onun yokluğunu farketmediler. Splüge, ikinci çalı yığınına doğru gitti. Ama hep ağır ağır yürüyordu. Tavrında kaçan insanın telaşı yoktu.

Nöbetçilerle arasına çalılardan ve yüksek otlardan bir paravana çekmişti. Sonunda Wuhlheide'den geçen yola vardı, Rummelsburgerstrasse'yi geçti, karanlık bastırıncaya kadar Oberschöneweide'de yıkık bir yapıda gizlendi. Dört gün geçti. Berlin'in bir başından öteki başına gitmesi tam dört gün sürdü. Beşinci günün sabahı, Wannsee'ye vardı. Wittstock'un evini buldu. Bahçe kapısıyla durduğu yerin arasında beş altı metre ya vardı ya yoktu. Splüge birden bire kendisini, elektrik direğinin dibine çökmüş, elindeki telsizi sökmekle uğraşan bir Rusla burun buruna buldu. Adam Splüge'ye baktı, tabancasını çekti, sonra sokak lambasına ateş etti. Kırılan cam parçalarının yere dökülmesi pek hoşuna gitmiş gibiydi. Splüge yine ağır ağır yoluna devam etti. Yüreği alabildiğine çarpıyordu. Bahçe kapısının önünden geçti, köşeyi döndü ve bahçeye arka taraftan girdi. Kurtulmuştu. Arka kapıdan eve süzüldü ve eski dostuyla karşı karşıya geldi. Wittstock onu görünce, birkaç dakika önce Splüge'nin duyduğu korkudan daha büyük bir dehşete kapıldı. O sırada Frau Wittstock da aşağı indi. Splüge'yi görünce şaşkınlık ve korkuyla ellerini havaya açtı. Karı koca ikisi de Splüge'ye pek acıdılar, haline üzüldüler. Gerçekten de acınacak durumdaydı. Açlık ve susuzluktan ölü gibiydi. Wittstock'lar hemen bir dilim ekmekle, bir fincan ersatz kahve verdiler. Ama orada geceleyemeyeceğini de söylemekten geri durmadılar. Gündüz de gelemezdi, Çünkü onu görmemesi gereken bazı dostlar gelip gidiyordu. Onu görmemesi gerekenler, ne mene dostlardı acaba? Yazarlar, oyuncular, Alman aydınlarının birleşik cephesinden olanlardı bunlar. Wittstock, "Burada kalman kesinlikle olanaksız. Bunu anlayacağına kuşkum yok," dedi. "Nazi ideolojisinin yıkılması, Nazi suçlarının fikir planındaki sorumlarıyla savaş..."

"Yani ben fikir planındaki sorumlulardan birisi miyim demek istiyorsun?"

"Benim ne demek istediğimin önemi yok. Aslında talihin varmış. İki gün önce gelmiş olsaydın, burada bir tabur Rus askeriyle karşılaşacaktın."

Wittstock, evini ancak iki gün önce askerlerden devralabilmiş, bu da "kültürel cephe"nin etkisiyle sağlanmıştı. "Hayır, burada kalamazsın. Seni burada bulurlarsa, bunun hesabını ikimizden birden sorarlar." Splüge bunlardan hiçbir şey anlamıyordu. Ancak, Wittstock'un dünyasında 180 derecelik bir dönüş olduğunu sezmeye başladı. Wittstock bahçeden bir kova su getirdi. Splüge'nin yıkanmasına ses çıkarmadılar. Üniformasını çıkartıp Wittstock'un giysilerinden birini giyebileceğini de söylediler. Wittstock'un giysisi, Splüge'nin üzerinden dökülecek kadar

büyüktü. Kendi evine de gidemeyeceğini haber verdiler, oraya Amerikalıların yerleştirildiğini söylediler.

"Peki, ya Leonore'den ne haber? "

Wittstock," Hiç bilmiyorum, nerede oturduğundan da haberim yok," diye cevap verdi.

Ama Frau Wittstock bu konuda kendisine yardımcı oldu.

Leonore'yi Alexander Alanı ya da Potsdamer Alanı dolaylarında bulabilirsin sanıyorum," dedi.

"Potsdamer Alanı mı? Ne işi var orada? "

"Satış yapıyor."

"Ne satışı? "

"Bugünlerde Berlin'de herkes bir şeyler satıyor."

Potsdam'da Üç Büyüklerin anlaşması, imzalanmak üzere masada hazır duruyordu; Büyük değişiklikler olmuştu. Savaşın Üç Büyüklerinden sadece biri anlaşmaya imza atabildi. İkincisi ölmüş, yerine bir başkası gelmişti. Üçüncüsü olan "Koca ihtiyar" ise, bir zamanlar ulusuna,"Size kan, meşakkat, ter ve gözyaşından başka bir şey vaat etmiyorum," diyebilmişti. Savaşın karanlık dehlizlerinde seve-seve onun peşinden giden ulus, silahlar susunca kendisini taşınması ağır bir yük olarak görmeye başladı. Yeni toplanan Parlamento onu Başbakan olarak kabul etmediğini belirtti. Atlantik Konferansında görüşülen sorunların çözümlenmesi ve imzalı, mühürlü kararlara dönüşerek bağlayıcı nitelik kazanması an meselesiyken Başbakanlığa bir başkası getirildi.

Atlantik'ten gelen mesaj "Yoklardan, endişeden ve korkudan kurtuluş" diyordu.Vekanlı savaşa katılan, soğuktan donan, nereye gittiğini bilmeksizin kaçan, yıkılan evlerden dökülen alçı yağmurları altında inleyen uluslar şimdi soluklarını tutuyorlardı. Savaşın üç kudretli adamından sadece biri geriye kalmıştı. Ve bu kişi, yanındaki yeni insanlarla birlikte barışı sağ salim limana sokmayı başardı.

Dünya yeni baştan yaratılmamış, bozulan güçler dengesi yeniden kurulmamış, üstelik daha da alt üst olmuştu. Avrupa'nın ortası ve Asya siyasal güçlerinin merkezi birer boşluğa dönüşmüş, Doğu ile Batı arasında derin bir uçurum açılmıştı. Eski yaşamın temelleri, dipsiz uçurumun üzerinde boşlukta yüzüyordu.

Ateşe atılan çalı çırpı örneği, koca koca uluslar yabancı egemenliği altına itilmişti. Ulusal azınlıkların iskân sorunu yasallaşmıştı. On milyon, yirmi milyon insan, çoluk çocuk, yaşlı genç evsiz barksız kalmıştı. Erkekler, milyonlarca savaş tutsağıyla birlikte ailelerinden uzakta

kaldılar. Bunlar çalışma kamplarını doldurdular. Savaş tazminatı insan emeğiyle ödeniyordu. Sert kurallara gerekçe diye bu gösteriliyordu.

"Yoklardan, endişeden ve korkudan kurtuluş..."

Bu sözler, beyaz yaz mevsimi sisinin Newfoundland kıyılarını yaladığı Atlantik'te söylenmişti. Ve sonra gök kubbe açıldı ve melekler boru çalarak ortaya çıktılar:

"En yücelerdeki Tanrıya görkem,
Yeryüzüne barış,
Ve insanlara iyi niyet."

Perde kapandı, tekrar açıldı. Perde Tahran'da, Yalta'da, Yalta'dan sonra Potsdam'da açıldı.

"Yoklardan, endişeden ve korkudan kurtuluş..." Sözcükler anlamlarını yitirmişlerdi.

Hermsdorf'ta bir adam, incecik bir kadın gövdesini çarşafa sardı sarmaladı, kımıltısız bedeni merdivenlerden kucağında taşıyarak indirdi, bir el arabasına yerleştirdi. Bir mezarlık buldu, ama mezarcı bulamadı, mezarı kendi kazdı, kadını çukura boylu boyunca uzattı...dalından kopmuş bir tomurcuk... Mariendorf'ta, kucağında bebeğiyle geri dönen Frau Halen, yiyecek karnesini aldı. Karne, bir aylık gereksinim karşılığı 9 kilo ekmek, yarım kilo et, ikiyüz gram yağı kapsıyordu ;Kapıcı kadın omuzlarını silkerek, "Çalışmayanlara bu kadar veriliyor," dedi. "V no lu. kart, demek mezarlık kartı demek." Landsbergerstrasse'deki Franz'ın elinde de mezarlık tayın kartı vardı. Ama tekerlekli orgunu onarmıştı ve sabahtan akşama kadar orguyla sokak sokak dolaşıyor, eve gelirken kimi zaman birkaç patates, kimi zaman bir havuç ve her zaman bir yığın yakılacak tahta parçası getiriyordu.

Karlshorst'daki fabrikaların sökülmesi konusunda yetkili Saburov, eldeki son rakamları gösteren listeleri inceliyordu. İvan Serov, Saburov'un, çalışmasını beğenecekti mutlak. Her şey tasarlanan süre içinde tamamlanmış, hatta sürenin bitiminden önce iş sonuçlandırılmıştı. Almanlar iyi çalışıyorlardı ve altı hafta gibi kısa sürede, Berlin'in endüstriyel kapasitesi eski düzeyinin yüzde yirmisine kadar düşürülmüştü. Bu arada, Amerikan bombardımanlarının yaptığı hasar da yüzde payının düşürülmesine katılmıştı. Yine de Berlin çevresinde sökülebilecek daha çok fabrika vardı.

Yeni açılan Berlin radyo istasyonunun büyük stüdyosuna Berlinli

aydınlar arasından çağrılan konuklar giriyorlardı. Ön sıralardaki sandalyelerde, Lenin sakallı adamın yanında oyuncular ve bilim adamları oturuyordu: mimar Poppert, yönetmen Sarfeld ve yayımcı Wittstock, Sebastian Bach'ın ağır müziği eşliğinde. *Kulturbund zur demokratischen Erneuerung Deitschlands* grubu kamuoyuna tanıtıldı. Moskova'dan gelen Douglas uçağının yolcusu, Stauss villasının konuğu şair, Gottfried Keller'den aldığı sözlerle programı açtı:

"O zaman anladım ki, sen bir ölüden başka şey değildin,
Ama ölümden kurtulmaya çabalayan bir ölü."

Vicco Splüge, Leonore'yi arıyordu.

Potsdamer Alanı yıkılmış yapılar ve düşmüş kadınlarla doluydu. İstasyona inen merdivenler, içi boş yıkık yapıları gezegenlerle tıklım tıklımdı. Dışavurucu bir tiyatroda sahnelenen bir kıyamet gününü andırıyordu. görünüm. Ne yana bakılsa, kuytuya çekilmiş, hırpani kılıklı, donuk suratlı insanlar vardı. "Hayır, istemem.", "İstemem, teşekkür ederim," Splüge'nin topukları yenmiş pabuçlar almaya niyeti yoktu. Ciklet de istemiyordu, sigara alacak parası da yoktu. Herkes bir şeyler satmaya çalışıyordu: "Ami sigaraları, eski bebek giysileri, Nescafe, ringa balığı, satışa sunulan mallar ya ceplerden, ya avuç içlerinden çıkarılıp uzatılıyordu. Ruslar da alış veriş yapıyorlardı. Kimi zaman da gözlerine kestirdikleri bir şişeyi çekip alıveriyorlardı. Bir cip yaklaştı. Ağzına kadar sigara doluydu. Amerikalılar "Ami" sigaralarının kol saati ve fotoğraf makinesiyle trampa ediyorlardı. Bu sigaralar, Berlin'de para yerine geçiyordu artık. Tek, tek, paket paket ya da kartonla satılıyordu. Çocuklar sokaklarda dolaşıyorlar, ellerini uzatarak, İngilizce veya Rusça, "Çukulata verin. Sigara verin. *Dai Jleba!* Ekmek verin!" diye haykırıyorlardı. Leonere'yi arayan Splüge, bütün kadınlara tek tek baktı. Eşarpların altındaki yorgun ve kayıtsız suratları gözden geçirdi. Leonore orada değildi. Splüge'nin başka yerlere bakması gerekiyordu. Splüge karaborsanın ikinci merkezi olan Alexander Alanına doğru yürüdü.

O sırada Potsdam'da olanlar ya da radyoevinin büyük stüdyosunda konuşulanlar, Berlinlileri hiç mi hiç etkilemiyordu. Dünyanın öteki ucuna bir atom bombası düştü; iki yüz bin ölüyle yeni bir çağ başladı.

Bütün bunlar Berlinliler üzerinde etki yapmadı, başlarını bile kaldırıp bakmadılar. Kendi dertleri kendilerine yetiyordu. İnsanlar tükenip ölüyordu. Yaşlılar ve bebeklerle ufacık çocuklar ölüyordu ve ölüleri koyacak tabut bulunamıyordu.

Yenilmiş bir şehir, ırzına geçilmiş bir şehir. El değmemiş tek ev, el değmemiş tek kadın kalmamış gibiydi. Koca koca istasyonlardan, yüksek kubbeli çatılardan geriye kala kala, camları kırılmış, paslı demirler kalmıştı. Siemesstadt, Daimler-Benz, AEG, Borsig-Tegel, büyük endüstri kuruluşları, irili ufaklı fabrikalar, hepsi sökülmüş, yerlerinde sadece iskeletleri kalmıştı. Duvarlardaki son çiviler de çıkarılmış, son tellerin bağlantısı kesilmiş, ufak esnafın tezgâhları bile el arabalarına yüklenmişti.

Aylardan ağustostu.

Rüzgârın her esintisiyle birlikte havaya toz bulutları kalkıyordu. Leipzigerstrasse ve Spittelmarkt, eski silüetlerini yitirmişlerdi. Bombalanmış evler Rus steplerinin dumanları arasında birer heyula gibi görünüyordu.

Splüge, Spittelmarkt'a Leonore'yi gördü.

Başında eşarp yoktu. Omuzlarına dökülen sarı saçları, ipek gibi ve bakımlıydı. Bir cip durdu. Direksiyonda bir Amerikan askeri vardı. Leonore adamın kendisine laf atmasına ses çıkarmadı. Asker bir şeyler söyledi. Leonore, donuk bir gülümseyişle adama baktı ve aman yarabbi, donuk monuk ama gülümsedi ve arabaya bindi.

Splüge olduğu yerde taş kesildi, cipin havalandırdığı tozun içinde kaybolan iki kişinin ardından baka kaldı.

Kaferetini ödeyeceksin...

Yüz metre ilerde, yıkıntılarla kaplı büyücek bir alanın önünde tekerlekli orguyla birlikte Franz duruyordu. Orgdan çıkan sesler, moloz yığınlarına ve eskiden banka olan yıkıntılara çarpıyordu. Bu dolaylardaki kilometrelerce alan üzerinde yaşayan kimse kalmamıştı. Ne var ki, yıkıntılar âlemi "define avcılarıyla" doluydu. Müziği dinleyenler, ellerinde bir parça tenekeyle birkaç eğri çiviyle, birkaç parça tahtayla geliyorlar ve getirdiklerini Franz'ın orgunun yayına bırakıyorlardı.

Franz, "Vilia, Vilia, ormanların cadısı"nı, "Denizcinin gözünü korkutamazsın"ı, "Madagaskar önlerindeyiz"i çaldı. Bunu "Volga, Volga" izlemeye başlayınca, Franz müziği susturdu, yeni bir parça taktı. Bu, eski bir müzikalin sevilen şarkısıydı. Kayzerin doğum gününü kutlamak için Berlin pencerelerinde mum yakmak alışkanlığının sürdüğü günlerde, bu şarkı çok tutulmuştu. Franz müzikle birlik şarkıyı söylemeye koyuldu.

Sözler yıkıntıların arasında boş yankılar yapıyordu:

"Ve Spree Nehri hâlâ Berlin'den geçer..."

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

"Kaplana binen istediği zaman inemez."

Hint Atasözü

Zecke, Zecke, Zecke nerede.. Bir zamanlar yangınlar, yüce dağlar gibi göklere yükselen dumanlar, yıkılan gölgeler, anlaşılamamış olanların şaşkın yakarışları, lânetlenmiş bir ruhun umutsuz çığlıkları vardı...Bütün bunlar geçmişte, yıkılan bir dünyada kalmıştı...Artık boşlukta uçan Hava Albayı Aachern yoktu, yerine Thuringia polis üniformasıyla bir şoför vardı ve şoförün adı Aachern değil, Dietershofen'di. Şoför, Thuringia eyalet başkanının arabasını kullanıyordu. Şu anda ise, şoför Başkan, başkanın karısı, bir mühendis ve baş çevirmen İrina Petrovna Semyonova, daha yetmiş seksen kişiyle birlikte Erfurt'un hemen dışındaki bir mahzende oturuyorlardı.

Sokakta tutuklanıp buraya getirilmişlerdi.

Mahzendeki kadınlardan ikisinin soyadı Zecke idi. Biri elli yaşlarında kadardı, öteki gençti, Helene Zecke ve Agathe Zecke. Dietershofen, bu iki kadının adını nöbetçinin okuduğu listeden duymuştu. Listede Başkan Dr. Paul'ün, karısı Louise Paul'ün, mühendis ve yönetmen Knauer'in, çevirmen İrina Petrovna Semyonova'nın ve kendisinin adları da vardı.

Dietershofen kadınlarla konuştu. Zecke adında birini tanıdığını söyledi. Doğrusu tanıyor sayılmazdı, unutulmayacak bir gün karşılaşmışlardı . hepsi o kadar. Kadınlar gerçekten de Albay Zecke'nin karısı ve kızı Agathe'ydi Bir yıla yakın süredir kaldıkları Friedrichroda'daki otelden geliyorlardı. Bankadaki paraları bloke edildiği için meteliksizdiler. Ruslar oteli işgal etmişler ve içindekileri kapı dışarı etmişlerdi. Zecke'nin karısıyla kızı trenle Berlin'e gitmeye niyetlenmişlerdi. Tren bulamazlarsa yürüyecekler, yolda kendilerini alacak araba bulurlarsa bineceklerdi. Ne var ki, istasyona giderlerken Rus

devriyeleri önlerini kesmiş ve buraya getirilmişlerdi. Ne demek oluyordu bu, Rusların istediği neydi? Hepsinin kafasını kurcalayan bu soruydu. Sorunun cevabını bilen yoktu. Ötekilerle birlikte hapsedilmiş olan eyalet başkanı bile bu konuda bir şey söyleyemiyordu. Başımıza ne gelecek dersiniz, bay başkan? Tekrar evlerimize dönebilecek miyiz?

Başkan, "Bu, ufak rütbeli bir subayın yetki sınırlarını aşmasından başka şey değil. Yakında her şey yoluna girer," diye cevap verdi.

Bir başkası başkana dönerek, "Rusların "Bireye özgürlük" gibi sözlerini taşıyan afişlerinden siz sorumluydunuz Başkan," dedi. "Alın işte size birey özgürlüğünün somut örneği! Demek ki uygulamada böyle oluyormuş!"

Başka biri de, "Bir afişte de "Özel mülkiyete tecavüz edilmeyecek" deniliyordu. Onu okuduğum zaman para biriktirmenin bir amacı olabileceğini düşünmüş ve bankaya para yatırmıştım. Peki ya şimdi buna ne buyurulur Bay Başkan? " diye atıldı.

"Evet, banka reformundan ne haber? "

"Hepimiz dilenci düzeyine düştük? "

"Tek özgürlüğümüz de açlıktan ölme özgürlüğü!"

Evet, bütün bunlar yakışıksızdı. "Thuringia'da hak ve adalet egemen olacaktır" -ilk hükümet bildirisi bu sözlerle başlıyordu- ve bunlar boşa söylenmiş sözler değildi. Dr.Paul başkanlık görevini üstlenirken, öteki kamptan, yani liberal görüşlülerden olduğu konusunda kimsenin kuşkusu yoktu. ve Dr. Paul'ün başkan olurken ileri sürdüğü temel koşul, özgürlüğün sağlanmasıydı. Başkanın ilk işlerinden biri, eyaletin ileri gelen hukukçularını toplayıp, yasalar yapmak üzere bir komite kurmak olmuştu. Adaletsizliklerle dolu on iki yıllık süreden sonra, hukuk ve adalet egemen olmalı, toplumsal ve ekonomik yaşamın güvenliği ve sürekliliği güvence altına alınmalıydı. Potsdam Üç Büyükler Anlaşması ve yine aynı kaynaktan esinlenen İşgal Kuvvetlerinin emirleri, bu görüşün temelini hazırlamıştı. Zaman zaman ikinci derecedeki yöneticilerin mallara el koyması ya da yerel yöneticilerin müdahaleleri olmuş; bunlara karşı Başkan kendisine tanınmış yüksek yetki ile bu tür davranışları engellemek ve giderek yerel şiddet olaylarına son vermek için elinden geleni yapmayı görev bilmişti. Şimdi ise, neredeyse iki saattir bu deliğe tıkılmış bulunuyordu. Hapisanenin önünde, üzerinde Alman bayrağı ile Almanca ve Rusça "Eyalet Başkanı" sözleri bulunan makam arabası duruyordu. Başkanın yolculuğu resmi bir geziydi,

Eisenach'taki BMW fabrikasında üretime geçilirken başkanın bulunmasını Mareşal Zhukov emretmişti. Başkan da, yeni fabrikanın müdürü olarak Knauer'i yanına almış, yola çıkmıştı. Harap ve ıssız Erfut'tan geçtikten az sonra, başlarına bu olay geldi. Silahlı bir grup asker yollarını kesti.

"Nereye? "

"Eisenach'a."

"Esisenach'a gidemezsiniz. Komutana gideceğiz."

Başkan, Dietershofen'i askeri karakola yolladı. Ama komutan olan Binbaşı, Başkanı görmek istediğini bildirdi.

"Esisenach'ta ne işiniz var? "

"Mareşal Zhukov'un emriyle gidiyorum."

"Ya, demek Zhukov ha...Burada Zhukov benim. Tutuklusunuz, burada sokağa çıkmak yasaktır."

Erfurt kasabasındaki komutan, saklanan Nazi liderlerini aramak gerekçesiyle her türlü trafiği yasaklayabileceği görüşündeydi. İster yaya, ister arabalı ya da bisikletli olsun, kadın erkek bütün Almanlar tutuklanıyorlar ve komutanın keyfi gelinceye kadar belirsiz bir süre hapse atılıyorlardı.

"Telefonu verin bana Binbaşım. Baş Komutan Orgeneral Tshuikov'la görüşmek istiyorum."

"Burada Başkomutan benim. Buranın Tshuikov'u benim."

Başkanın kimliğini söylemesi de olayı protesto etmesi de sonuç vermedi. Tam tersine, Rus çevirmenin de işe karışmasıyla Binbaşıyı büsbütün öfkelendirmekten başka şey yapamadılar. Aradan iki saat geçti. Kapatıldıkları odaya boyuna yeni tutuklular getiriliyordu. Oturacak yer bile kalmamıştı. Çevirmenin canına tak dedi.

"Aldırmayın, İrina Petrovna. Nasıl olsa olay açıklığa kavuşur. Bundan beterini görecek değiliz ya."

Ama bu sözler İrina Petrovna'yı yatıştırmaya yetmedi. Kalabalığı yararak kapının önüne gitti, kapıyı yumruklamaya başladı. İrina Petrovna'nın nöbetçiyle ne konuştuğunu kimse anlamadı, ama nöbetçinin bu iyi giyimli genç Rus kızından yediği tokadı da, bu alabildiğine zarif kadının sövmek konusunda Kızıl Ordu askerine baskın çıkabileceğini de herkes anladı. Aslında İrina'nın kelime hazinesini Kolyma'da ve öteki çalışma kamplarında geliştirdiğini bilen yoktu.

İrina Petrovna, Binbaşıyı görmek istiyordu. "*Si tshas*...çabuk ol, fırla, seni gidi yarım akıllı budala! Koş, yoksa ben adamı koşturmasını bilirim!"

Nöbetçi, ağzından köpükler saçan bu dişi kaplanın karşısında ne yapacağını şaşırmış, belindeki silah anlamını yitirmişti. Birden Binbaşı göründü. O da "Alçaklar", "Çılgınlar", Eşek kafalılar" yağmuru altında serseme dönüp dondu kaldı. "Ağzını açayım deme sakın, bana el süreyim deme sakın...Demek sen bir Mareşal Zhukov'sun, bir Orgeneralsin, bir Başkomutansın ha? Bu sözlerin için seni paramparça ettireceğim eşek kafalı.Rütbeni ve "Kızl Bayrak" nişanını kendi ellerimle sökeceğim..."

Binbaşının gözleri öfkeyle yerinden uğradı. Kızın üzerine atılmak üzereydi ki, kız ıslık gibi bir sesle tek kelime söyleyince Binbaşının eli ayağı kesildi. İrina, ölüm kampında tutuklu Partizan liderlerinden zarif Avrupa giysileri içindeki hanımefendiye dönüşümü sağlayan büyük gücünün bir parçasını Binbaşıya göstermişti.

Binbaşı, "Gel," dedi. Sonra kendini toparladı, "Lütfen buyurun, Yoldaş."

Başkan, başçevirmenine hayranlıkla baktı. İnce bir yüzü vardı. Siyah saçları sımsıkı toplanarak topuz yapılmıştı. Yanağında yara izi, alışılmamış güzelliğini daha da vurguluyordu. Başkan, her zaman nazik ve ölçülü olan bu kızın böyle davrandığını hiç görmemişti. İrina Petrovna, bir Rus albayının kızıydı. Başkanın İrina Petrovna hakkında bütün bildiği buydu, şimdi ise daha fazlasını öğrenmek istiyordu.

Çok geçmeden Başkanı çağırttılar. Bu kez binbaşı yalnız değildi. Bir albay gelmişti, son derece nazik bir albay.

"Kimlik kağıtlarınızı rica edeyim...Askeri Hükümetten alınmış.. Mareşalden..."Albayın yüzünde üzüntülü bir anlatım belirdi. "Bunlar artık geçerli değil."

"Öyleyse geçerli olan nedir, albayım? "

Albay bilmiyordu, otomobilin önüne konulacak mavi bir karttan söz etti, ağzında bir şeyler geveledi. "Tabii, serbestsiniz..üzücü bir olay, özür dilerim," dedi.

"Orada altmıştan fazla insan bir odaya tıkılmış durumda. Neden tutuklandılar? " Albay tutuklamaların nedenini bilmediğini söyledi. Binbaşının adını da bilmiyordu. Adının ne olduğu Binbaşının kendisine sorulduğunda, o da bilmediğini söyledi.

"Adım yok," dedi.

Bunun üzerine İrina Petrovna, "İşte bu doğru, artık adın yok!" diye atıldı. İçlerinden sadece yönetmen Knauer, telefonla getirtilen bir

arabaya binerek Eisenach'a doğru yoluna devam etti. Başkan Weimar'a döndü ve Erfurt'taki olayı generale bildirmek işini çevirmen İrina Petrovna'ya bıraktı. Weimar'a gelince hemen yattı. Oysa masasının üzerinde, Thiringia toprak reformuyla ilgili yoğun bir propaganda kampanyasının sonucunda alınmış kararlar ve talimat kendisini bekliyordu.

İrina Petrovna, Sovyet Askeri Hükümet binasında Şefin ve alelacele çağırılan Orgeneral Tshuikov'un karşısında duruyordu. General ve Orgeneral, İrina Petrovna'nın anlattıklarını dinleyince öfkeden deliye döndüler. Saksonya ve Brandenburg'da uygulanmasına geçilmiş olan toprak reformunun, o gün Thuringia'da başlatılması gerekiyordu. Ne var ki, Almanlarla ön görüşmelerle gerekli hazırlık yapılmadan ve başkanın imzası olmadan, hiçbir şey yapılamazdı. Oysa Başkan Paul, saatlerce tutuklu kalmıştı ve şimdi de hastaydı. Bölgenin bütün öteki eyaletlerinde toprak bölünür, Junker malları, irili ufaklı bütün emlak parçalanır ve dağıtılırken, sadece Thuringia'da değişiklik olmuyor, Thuringia uyuyordu.

"Paul'ü buraya getirin, yarı ölü halde bile olsa, ona ihtiyacımız var!"

İrina Petrovna bunu başaramadı. Telefonla görüştüğü Başkanın karısı, başlarından geçen olayın Başkanın kalbini sıkıştıracak bir gerilim yarattığını ve bu nedenle böylesine girift, böylesine sorumluluk gerektiren bir işle ilgili görüşmelere katılacak durumda olmadığını bildirdi.

İki "eşek kafalı", yani Erfurt kasabası komutanı olan general ile binbaşının oraya getirtilmesi için emir verildi. Generalle binbaşıyı getirdiler, askeri hükümet başkanı ile Başkomutanın karşısına çıkardılar. General bir parça azar işitmekle işi savuşturdu, ama asıl kabak binbaşının başında patladı. İrina Petrovna'nın dediği gibi oldu. Binbaşının rütbesini ve nişanlarını sökmek İrina Petrovna'ya düştü. Kızın güzel yüzü, bunları yaparken en ufak bir anlatım taşımıyordu. Rütbesi alınan binbaşı Thuringia'dan uzaklaştırıldı ve İrina Petrovna'nın birkaç yılını geçirdiği kamplara gönderildi.

Yine de bir şey yapılmış sayılmazdı. Toprak reformunun zamanında başlatılmadığını ve Başkanın hastalığını Berlin'e, Karlhorst'taki Mareşal Zhukov'a bildirmek gerekiyordu. Binbaşının, Başkanı resmi görevi başındayken tutuklamış olmasındaki bağışlanmaz yanlış bütün askeri

yönetime yansıyan bir kusur olmuştu.

Telefonun öteki ucundaki yaver, Mareşalin çok öfkelendiğini kuşku bırakmayacak biçimde oradakilere aktardı ve Mareşali biraz olsun yatıştırabilecek tek şeyin toprak reformu sorununu en kısa sürede çözümlemek olacağını belirtti.

Gece geç vakit, İrina Petrovna'yı yeniden askeri yönetim şefinin yanına çağırdılar ve Dr.Paul'ün evine giderek, Mareşal Zhukov'un kendisini Berlin'e çağırdığını haber vermesini söylediler. Bu arada olanak bulursa, toprak reformu yasasını da Başkana imzalatarak alıp gelmesini bildirdiler. Dr.Paul'ün çalışma odasının pencerelerinde ışık vardı. Başkan masasında oturuyordu. Toprak reformu tasarısı ve öteki resmi belgeleri bir yana itmişti. Önündeki kağıt boştu ve kalemi tutan el kıpırtısızdı. Başkan düşünüyor, görevinin ilk aylarındaki tutumunu kendi kendisiyle tartışıyordu.

Toprak reformu, bankacılık reformundan sonra halkın ve yönetimin yaşamını büyük ölçüde etkileyen ikinci önlemdi. Başkan, taslağı üstünkörü incelemişti, ne var ki, tasarının bu koşullarını onaylaması olanaksız görünüyordu.

Thuringia'da gerçekten büyük toprak sahibi çok azdı, büyük çiftlikler bile yok denecek kadardı. Ama toprak mülkiyetini beş hektarla sınırlandırmak demek, halkı açlığa ve yoksulluğa mahkum etmek demekti. Hayır, kendisi bu tür önlemlere katılmayacaktı. Zaten bankacılık reformu, yeni yeni canlanmaya yüz tutan ekonomiye ağır darbe indirmişti. Kırbacın ilk inişiyle birlikte, Başkanın odası arı kovanı gibi dolup boşalmaya başlamıştı. Dört bir yandan gelenler yağmadan yakınmışlar, telefon imdat isteyen yakarışlarla susmak bilmemişti; "Ruslar bankaları işgal ettiler, kasaları kırdılar, ne kadar para ve değerli eşya varsa alıp götürdüler. Biz şimdi ne yapacağız? " diyorlardı gelenler.

Ne yapılabilirdi?

Rus askeri yönetiminin başındaki yetkili, Başkana şöyle demişti.

"Sayın Başkan, biz bu eyaletteki tekil olayları değil, bütün bölgeyi kapsayan bir emrin yerine getirilmesini görüşüyoruz. 1918'de yapılan yanlışlara tekrar düşülmesini istemiyoruz. Weimar Cumhuriyeti, İmparatorluk hükümetinin borçlarını reddetmek yerine kabul ettiği için enflasyona sürüklendi. İnsan yapılan yanlışlardan ders almalı. İşte bu nedenle, bütün banka hesapları iptal edildi. Ayrıca, karşılığında yeterli miktarda mal bulunmayan kağıt var piyasada. Bu para fazlalığı da

piyasadan çekilmeli. Ulusal Banka dışında bütün bankaların kapanması için emir verildi. Bu bankaya 30 milyon mark kredi vereceğiz, buna karşılık da bize bu değerde mal verilecek."

Başkan, "Hasta ekonomimiz kendisi toparlayıp, bu tür müdahaleler karşısında ayakta kalabilecek duruma gelinceye kadar bekleyemez miydiniz, generalim? " demişse de, boşuna olmuştu. Üstelik, Kızıl Ordu bu önlemi bir oldu bittiye getirmişti. Oysa göreve başlarken Başkan, Sovyetlerden aldığı söze güvenerek, halka yenilgiden sonra bankaya yatırılmış paralara el sürülmeyeceğini bildirmişti. Bu konuda çetin tartışmalar, uzun görüşmeler yapıldı ve Başkanın girişimi başarılı olamadı.

Hayır, kalbi kendisini fazla zorlamıyordu. Elli yaşındaydı ve artık futbol oynayamıyor ya da boks yapamıyorsa da, en çetin tartışmalara girebiliyor, kahvenin ve sert püroların yardımıyla günde yirmi saate kadar çalıştığı oluyordu. Erfurt'taki olay da kendisini fazla etkilememişti, hiç değilse masasının üzerinde yığılı duran ve şimdiye kadar elinden geçmiş bir sürü sorun gibi çözümsüz kalacak resmi kağıtların verdiği üzüntüyü ve yıpranmaya yol açmamıştı. Masasının üzerindeki belgelerde de, verilmiş sözlerden dönmenin kanıtları vardı; yağmalar, keyfi el koymalar, şiddet hareketleri, adam öldürmeler. Kanlı olaylardan örülmüş uzun bir zincir ve Başkan bu olayların faillerini "Ruslar" olarak nitelemek hakkından yoksundu. Bunların "Rus üniforması giymiş Almanlar" olduğunu söylemek zorundaydı. Şikâyetler Gera'dan, Jena'dan, Eisenach'tan, Nordhausen'den, daha bir yığın kasaba ve köyden geliyordu ve Başkanın elinden gelen tek şey, bunları Rus generaline ya da Rus polisine bildirmekti. Aradan haftalar, aylar geçiyor, hiç ses çıkmıyordu.

Başkan yeniden toprak reformu tasarısına uzandı.

"Bu hepsine tüy dikiyor! Bu alçakça, utanç verici bir iş..." Artık düşünmüyor, aklından geçenler sözcüklerde somutlaşıyordu. Öylesine yüksek sesle konuşuyordu ki, karısı pencereleri kapatıp perdeleri çekmeye geldi. Evin önündeki nöbetçinin bu sözleri duyması hoş olmazdı. Başkanın karısı bir süre odada kaldı, kocasının fincanına tekrar kahve koydu, ama hiç konuşmadı.

"İnanamıyorum! Şuna bir bak hele, yarım yırtık bir Almanca. Bunun nereden geldiğini pekâlâ kestirebiliyorum!"

Tasarının önce Rusça yazıldığı, sonra Almancaya çevrildiği belliydi.

Sözler sözlükteki anlamlarına bağlı kalınarak çevrilmiş ve dilin günlük kullanımındaki özellikleri özümlenememişti. "Berbat bir metin, yazılış biçimini bir yana bırak, hukuksal açıdan da elle tutulur yanı yok. İnsan bir yasa çıkarır, bundan ayrı olarak da yasayı uygulayacak olanlara bir takım kurallar, yönetmelikler getirir. Oysa bu hem yasayı, hem yasanın çıkarılmasındaki nedenleri, hem de müeyyideleri iç-içe veriyor!"

Bir avukat olarak, böylesine bir deli saçmasını imzalayamazdı.

"Hayır general, olacak şey değil bu. Prusyalılara da, Thuringialılara da bu yapılamaz. Her şeyden önce, yasanın Hukuk Bürosuna havale edilmesi gerekir. Eyaletin ileri gelen hukukçuları, bunu hukuksal biçim ve dille düzenlerler. Sonra da...Sonrasını görürüz."

Frau Paul tekrar odaya girdi.

"Çevirmen İrina Petrovna geldi. Pencerendeki ışığı görmüş, içeri almazlık edemedim. Berlin'den, Karlhorst'tan bir çağrı getiriyormuş."

"Peki, al içeri."

İrina Petrovna, Berlin'in Merkezi Yönetim sorunlarıyla ilgili bir konferansa katılması için Mareşal Zhukov'un Başkanı çağırdığını bildirdi.

"Peki, hazırım, İrina Petrovna."

"Konferans sabah on birde Karlhorst'ta başlayacak. General arabayla gidiyor, sizin de kendisiyle birlikte gelmenizi rica ediyor. Weimar'dan sabah beşte yola çıkılacak."

"Peki, sabah beşte, demek saat ondan önce Berlin'e varmış olacağız."

İrina Petrovna'nın söyleyeceği bir şey daha vardı: Toprak reformu yasası. Yasayı Başkana imzalatarak alıp gitmek istiyordu.

"Hayır...Hayır, onu bırakın İrina Petrovna. Bugün onunla uğraşacak durumda değilim. Generale, tasarıyı hukuk bürosuna havala edeceğimi, sonra her şeyin en kısa zamanda sonuçlandırılacağını söyleyin."

İrina Petrovna daha ileri gitmedi. O evden çıkar çıkmaz, Dr. Paul telefonu açtı. "Santral, Yasama Komisyonundaki beyleri özel telefonuma bağlayın lütfen," dedi. "Kimi mi istiyorum? Uyuyor musunuz siz? Yazın bakayım: Hukuk Fakültesi Dekanı, Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı, bir de Hukuk Mahkemesi Başkanı."

Telefon çalıyordu.

Jena Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı karşısındaydı.

"Ben Başkan. Gece yarısı rahatsız ettiğim için özür dilerim. Ama

toprak reformu yasası konusunda beni sıkıştırıyorlar. Bana verilen taslak işe yarayacak gibi değil. Yarın sabah size göndereceğim. Lütfen gerektiği biçimde düzeltin. Yalnız çok ivedidir, çok çok ivedi, anladınız mı Profesör? İyi geceler."

Başkan, Ağır Ceza Mahkemesinin ve Hukuk Mahkemesinin başkanlarıyla da görüştü. Bu iş çözümlenmişti. Ne var ki, telefonda sınırlı ve kısıtlı konuşabiliniyordu, telefonlar dinleniyordu. Başkan, birkaç gün Weimar'a dönmeyebilirdi, oysa bu arada sonuçlandırılması gereken birtakım ayrıntılar vardı. Saat gecenin ikisi olmasına rağmen, Başkan eyalet Başyargıcına telefon etmeye karar verdi.

Telefonu yargıcın karısı açtı. Uyku sersemliğiyle bu saatte arayanın başkan olduğuna inanmıyordu.

"Özür dilerim madam, fakat ertelenemeyecek bir konuyu görüşmem gerektiği için aradım. Lütfen eşiniz bana gelsin. Şimdi arabamı gönderiyorum."

Başkanın evine yakın bir yerde, kurnaz...sinsi bir saman arabası duruyordu. İçinde iki NKVD nöbetçisinin gece gündüz sırayla nöbet bekledikleri bir saman arabası. Başyargıç Başkanın evine geleli daha on dakika olmamıştı ki, Askeri Hükümet Başkanı, NKVD karargâhından bu gece yarısı ziyaretini bildiren bir rapor aldı. Raporun gelmesinden hemen sonra da Generalin telefon santralindeki ufak kırmızı lamba yandı. Bu kez, Lottenstrasse'deki NKVD bürosundan arıyorlardı: "Başkan özel hatla görüştü. Başyargıca ve birtakım profesörlere, yarın toprak reformu yasası üzerinde çalışmak için toplanmalarını söyledi."

Yasa tasarısı üzerinde çalışılacakmış...üzerinde çalışılacakmış. Tasarı üzerinde çalışılacak ne kalmıştı ki, Askeri hükümetin başkanı, başını ellerinin arasına aldı. Yorucu bir çalışma günü geçirmişti. Ablak köylü suratı yorgunluğunu açıkça belli ediyordu. Doktorlar, profesörler, mahkeme başkanları, Hukuk fakültesi dekanı, bunlar insanı çıldırtmaya yeterdi! Ne oluyordu? Neden herşeyi böyle karmaşık duruma sokuyorlardı? Neden şansına Dr.Paul gibi bir başkan düşmüştü? Saksonya'da, Brandenburg'da, Mecklenburg'da her şey kolayca çözümlenivermişti. Yapılan iş son derece basitti: Masanın üzerine bir kağıt konuluyor, az sonra kağıt imzalanmış olarak geri geliyordu. Oysa burada yok hukuk bürosuydu, yok tanınmış profesörlerdi, yok gece yarısı toplantılarıydı, bir yığın akedemisyen ve kitap kurdu hukukçuydu derken başına bir sürü iş açılmıştı. Ama sonunda bu baylar

ukalalıklarının yüzünden avuçlarını yalayacaklardı.

Sabah olmak üzereydi. Generalin Berlin'e hareket etmesine az zaman kalmıştı. Hükümet başkanı çalışma odasından çıkmadı, biraz olsun kestirip dinlenebilmek için maroken kanapenin üzerinde uzandı.

Aynı saatlerde, Başyargıç Başkanın, çalışma odasında yasa taslağını katlayıp çantasına yerleştiriyordu. Her şeyi enine boyuna görüşüp tartışmışlardı. Tasarı hukuksal bir dil ve biçimde hazırlanacak, ayrıca eldeki metnin içeriğini değiştirmeksizin, Komünist Başkan Yardımcısının yetkilerini biraz kısıtlayarak yetkinin ağırlık merkezi Başkana kaydırılacaktı.

Ayrıntılar dahil, her şey belirlenmiş ve kararlaştırılmıştı. Artık yatıp uyumak için çok geç olmuştu. Dr. Paul de, kasabanın öteki ucundaki general gibi, biraz kestirmek üzere divana uzandı.

İki saat sonra da şoförü Dietershofen'in yanına oturdu ve otoyolda Generalin arabasıyla buluşmak üzere yola çıktı.

Bankacılık reformu, toprak reformu, merkezi yönetim, göçmen örgütleri... Berlin-Karlhorst'a, yani Almanya için verilen savaşımın en kapalı savaş alanına dinlenmiş ve dinç olarak gidebilmek için, yolda uyumalıydı. Ne var ki, Dr. Paul aklını kurcalayan sorunlardan kendisini kurtaramadı ve ancak tedirgin bir tavşan uykusuyla yetinmek zorunda kaldı. Gözlerini açtığı zaman, kendisini insana acı veren ve henüz bitmemiş bir gerçeğin içinde buldu.

Bitmemiş miydi, yoksa çoktan finale gelinmiş miydi?

Otoyol, kasaba pazarlarına giden yolları andırıyordu. Ağır aksak ilerleyen at arabaları, doğuya doğru giden sığır sürüleri, boş memeleri sarkan inekler, iskeleti çıkmış atlar, hepsi de uzun yollardan, ta Saksonya'dan, Thuringia'dan, Bavyera sınırından, hatta daha ötelerden geliyorlardı. Ve gidecekleri yerler, geldikleri yerlerden de uzaktı. Yolun ortasında yağmurdan ıslanmış bir koltuk, boş kutular ve kırık şişeler duruyordu. Bir yandan da askerler yürüyordu. Yüzleri güneşten yanmış, üniformaları yırtık pırtık, çizmeleri delikti.

"Bu sefil, yığın, nasıl oldu da Alman kuvvetlerini yendi?" Bunu soran eski Albay Aachern, yeni şoför Dietrshofen'di.

Başkan "Onları tek tek değil, yükselip gelen bir dalga olarak düşünmek gerekir," diye cevap verdi.

"Evet, köpekler ne kadar çok olursa, tavşan o kadar kolay öldürülür."

Bir kamyonun yanından geçtiler. Rus görevlileri taşınıyordu. Kamyonun içinde masalar, sandalyeler, ucuz hasırlar ve bu süprüntü yığınını yağmurdan korumak için üzerlerine serilmiş bir Acem halısı vardı.

Başkan yeniden daldı, az sonra uyandı. Yollar yine kalabalıktı: Göçmenler, kurşuni giysili yığınlar, yaşlılar, kadınlar, çocuklar. Saksonya'dan, Südet bölgesinden, Çekoslavakya'dan, Macaristan'ın Almanca konuşan kesiminden ve Balkanlardan geliyorlardı.

Bu, Potsdam Konferansının bir kararı gereğiydi: Alman azınlıklar ülkelerine gönderilecekti. İnsanca koşullar içinde, müttefiklerin kontrolü altında olmayan ve yüzyıllardır vatandaş haklarına sahip olarak topraklarını ekip endüstrilerini kurdukları yerlerden geliyordu bu insanlar. Şimdi yerlerinden yurtlarından edilmiş, ölesiye dövülmüş, varları yokları ellerinden alınmış, üstlerindeki giysiler bile soyulmuştu. Soyulup sovana çevrildikten sonra ise sınırın bu yanına atılıvermişlerdi. On beş milyon muydular, yirmi milyon mu, kaç kişi olduklarını sayan bile çıkmamıştı. Ve çekirge sürüleri gibi ilerleyen, olgunlaşmamış başakları topraktan söken bu açlar ordusunu yerleştirmek için bir yer de düşünülmemişti. Saksonya'da toplama kampı dolup taşıyordu. Thuringia'da, böylesine beklenmedik bir kalabalığın gerektirdiği yiyecek ve sağlık hizmetleri bulunmadığından, çok geçmeden kargaşalık başgösterdi. Bu sefalet selini engellemek ve kontrol altına alabilmek için Saksonya ile Dresden'deki askeri yönetimle görüşmeler yapmak ve sıkı bir polisi gözetimi sağlamak gerekti. Yine de insan dalgasının önüne geçilemedi, işte otoyolu doldurmuş geliyorlardı. Saksonya ile anlaşmaya varıldığı halde birkaç hafta içinde Heiligenstadt bölgesine bir milyonun üstünde gelen oldu. Çiftlik sahipleri, büyük toprak sahipleri, fabrika sahipleri, bağımsız el sanatçıları, müteahitler, tüccarlar akın akın geliyorlar ve öldürülmüş ailelerden geriye sağ kalan kişiler ya da varını yoğunu yitirmiş yoksullar olarak Batıya varıyorlardı. Göçmenler insanca koşullar içinde sevkedilecekti ve bu sözleri Potsdam'da yazan kalemden hiç ses çıkmıyor, Hıristiyan âlemi nereye gideceğini bilmeyen bu enkaz yığınına dönmüş on beş yirmi milyon insanı görmezlikten geliyordu.

Bu, Hitler'in mirasıydı..Ama sadece Hitler'in değil.

Sokaklardaki sefalet, uçurulmuş köprüler, fabrikalarda molozların arasında çalışan işçiler, gece bastırınca başımıza ne gelecek korkusuyla kıvranan köylüler, her şey, her şey büyük bir felâketi yansıtıyordu.

Almanya, Otuz Yıl Savaşlarını atlatmış, yaşam yeniden canlanmıştı. Bu badire de atlatılacaktı kuşkusuz. Buna inanmak gerekirdi, her yan karanlıklar içinde de olsa inancı bırakmamalıydı. Ölümsüz yıldızlar parlamaya devam ederdi her zaman. Batı gökyüzünü aydınlatan yıldızlar hümanizm, hoşgörü, işbirliği ve hukuk düzeniydi. Hukuk düzeni, yerleşmiş, bağlayıcı hükümler getiren, uyumlu bir düzen.

Dr. Paul düşüncelerini sürdürüyordu. Ruslar...ya Ruslar...

Bambaşka bir ekonomik sistem, apayrı siyasal görüşler, değişik bir inanç tarzı...belki manevi değil de, siyasal inanç...Her neyse, bu kendisini ilgilendirmiyordu ona söz vermişlerdi, şimdi bu sözlere güvenerek işleri yürütmesi gerekiyordu. Hatta aşırılığa kaçan sözler verilmişti kendisine. Thuringia Eyalet Başkanı olmasını önerdikleri gün (daha doğrusu gece) verilmişti bu sözler. Dr. Paul hiçbir şeyi saklamamış, orta sınıf kökenli olduğunu belirtmiş, liberal kamptan olduğunu, özgürlüğe inandığını, liberal ekonomiden yana olduğunu açıkca söylemişti. Başkan olarak kendisinden bunları beklediklerini söylemişlerdi.

"Sayın Başkan, bizim demokrasimiz ihraç malı değildir. Biz, demokratik ilkelere dayanan bir Almanya'nın kurulmasını istiyoruz. Bu, demokratik partiler temeli üzerinde kurulur. Biz, Alman halkına demokrasilerini ve ekonomilerini kurmakta yardımcı olmak için burada bulunuyoruz."

Orgeneral Tshuikov böyle dedikten sonra sözlerini sürdürmüştü: "Sayın Başkan, endüstri dallarını ve Ticaret Odasını 1933'ten önceki gibi kurmalısınız. Eyalette yapacağınız gezilerde, özel girişimler gibi özel mülkiyetin de tarafımızdan korunduğunu vurgulamalısınız. Köylüler, ambarlarının yağma edileceği korkusundan sıyrılmalıdırlar. Bizim savaşımız sadece Nazizm ve Militarizme karşıdır..."

Bu konuda Dr. Paul de aynı görüşteydi. Nazi döneminde kendisinin de başına gelmedik kalmamıştı. Alman militarizmi ise Almanya'ya kaç kez felâket getirmişti. Kahrolsun, yok olsundu!

Ve demokratik politika, birey özgürlüğü, özel mülkiyet güvenliği gibi seçenekler, siyasal, ekonomik ve kültürel yaşamı yeniden kurarken, adalet kavramını canlandırırken, Thuringia'yı yeniden Almanya'ya ve demokratik uluslara katarken dayanılacak sağlam, güçlü temellerdi. Ne var ki, bu parlak görünüm, yerel komutanların tutumlarıyla zedeleniyordu. Bir gün önce başlarından geçen olay bunun somut

örneğiydi. Resmi dairelere sızmış olan radikaller de bu aydınlık görünüme gölge düşürecek davranışlar içindeydiler. Bunlar geçici tedirginliklerdi, hepsi aşılacaktı. Dr. Paul, Orgeneral Tshuikov'un verdiği söze güvenecek, müttefiklerin Almanya'nın işgal altındaki bütün bölgeleri için güvence altına aldıkları bağlayıcı anlaşmalara, ekonomik ve siyasal sistemlere yol açacak olan Potsdam kararlarına güvenmeliydi.

Verilen sözlerin yanı sıra, kendisine Başkanlığın önerildiği gece yapılan toplantıdaki subayların-Orgeneral Tshuikov, Askeri Yönetim Başkanı ve öteki yetkililerin- disiplini ve düzeni, öteki disiplinsiz, başıboş asker yığınlarının davranışından çok başkaydı. Bunlar bağımsız, entellektüel, zeki ve Thuringia'nın kendine özgü koşullarını çok iyi bilen kişilerdi.

Dr. Paul'ün kafasındaki düşünce akımının önüne geçmek olanaksızdı, tıpkı yolları dolduran kalabalığın dalgalanışını durdurmanın olanaksız olduğu gibi. Yürüyenlerin arasında, eteklerini bellerine sıkıştırmış bir ana kız vardı.

Diertershofen, "Bunlar Erfurt'daki zindandaydılar. Albay Zecke diye birinin karısıyla kızı. Berlin'e gitmek istiyorlar mı?" dedi.

"Arabayı durdurun."

Dietershofen durdu. Kadınlar arabaya bindiler. Tekrar yola koyuldular. Berlin'e, daha doğrusu bombalanmış evlerinin bulunduğu Potsdam'a gitmek istiyorlardı. Hemen hemen iki yıldır Thuringia'da göçmen gibi yaşamışlardı. Albay Zecke'den ise, Berlin'e atandığından başka bir haber almamışlardı. Başkanın özlemini çektiği uyku, sonunda ağır bastı. Motor tekdüze bir sesle çalışıyor, Dietershofen, Başkanı uyandırmamak için vites değiştirmekten bile kaçınıyor, güvensiz yolları geride bıraktıklarına sevinen Zecke'nin karısıyla kızı ise çıt çıkarmadan büzülmüş oturuyorlardı. Ancak otoyol üzerindeki uçurulmuş, köprülerden birinin yanından açılmış geçici ve bozuk yola girdiklerinde, Başkan gözlerini açtı. Çok geçmeden, Berlin'in, simgesi sayılan radyo kulesi karşıda göründü. Zehlendorf sapağında, Zecke'ler Başkana teşekkür ederek indiler. Otoyolun sonuna geldiler ve araba şehrin genel görünümü içine, yıkıntılara daldı.

Kara sarı suratlı insanlar, pantolonlu kadınlar, ellerinde ilkel araçlarla dev moloz yığınları karşısında karıncalar ordusu gibi uğraşıyorlardı. Bütün ağaçları yanan ya da kesilen Hayvanat Bahçesi, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Verdun'daki savaşım alanlarını

andırıyordu. Hasar görmemiş Amazon heykelinin çevresi, toprağı kazan, ağaç köklerini çıkaran Berlinlilerle doluydu.

Yıkıntılar, açlıktan avurtları çökmüş hırpani kılıklı insanlar, Unter-den Linden'de kimsecikler yok gibiydi. Şato yıkıntılarla çevrilmişti. Her yanda kızıl bayraklar ve "Hitlerler gelir, ama mutlak giderler" yazan afişler vardı. Arabanın açık pencerelerinden içeri, step rüzgarının havalandırdığı tozlar doluyordu. Alexander Alanında, bir şeyler satmaya, karşılığında da yiyecek almaya çabalayanlar görülüyordu. Tramvaylar çalışıyordu. Metronun bazı hatları ve banliyö trenleri de işlemeye başlamıştı.

Araba kontrplaktan yapılmış bir zafer takının altından geçti. Birkaç dakika sonra devriyeler tarafından durduruldular, kağıtları dikkatle incelendikten sonra yola devam etmelerine izin çıktı.Albay Zecke'nin altı ay kadar önce gittiği Eğitim Okulunun ve kışlaların modern yapıları ayakta duruyordu. Kırılan camların yerine yenileri takılmış, yıkılan çatılar onarılmıştı. Bir zamanlar bomboş duran kışla avlularında, şimdi arabalar ve askerler oradan oraya gidip geliyordu. Albay Zecke'ye komutanlığın yerini gösteren ağzı pipolu nöbetçinin yerinde, tertemiz üniformalı, beyaz eldivenli bir polis nöbet bekliyordu. Polis, Dr.Paul'e hangi yapıya gitmeleri gerektiğini gösterdi.

Konferansın başlamasına yarım saatten fazla zaman vardı. Konferansın yapılacağı salon, bir zamanlar Mareşal Zhukov'un, İngiliz Hava Mareşali Tedder'in, Amerikalı General Spaatz'ın ve Fransız Mareşali Delattre de Tassigny'nin toplandıkları ve Hitler'in son Feldmareşali Keitel'in âsâsını yere indirerek teslim anlaşmasını imzalamak üzere girdiği salondu. Şimdi ise çevrede Sovyet generalleri ve memurları, Rus yerel hükümet yöneticileri, Alman eyalet başkanları, başkan yardımcıları ve Berlin merkezi yönetiminin yetkilileri vardı. Koridorlara ve salona, yelpaze gibi açılmış kızıl bayraklar asılmıştı ve bayrakların arasında kalan yerlere Stalin'in, Molotof'un, Zhukov'un resimleri sıralanmıştı. Mareşal Zhukov'un resimleri gerçek boyutların on katı oranında büyütülmüştü ve en çok da onun resmi vardı. Dr.Paul ön sıraya oturdu. Yanında kar beyaz saçlı, mavi gözlü, yaşlı biri oturuyordu. Bu, Berlin Belediye Başkanı Dr. Werner'di.

Altmış sekiz yaşındaki Dr.Werner, yılgınlığa kapılmadan, yorulmadan, usanmadan belediye başkanlığının yükünü ve üç buçuk milyonluk şehrin dertlerini omuzlayabiliyordu. Başkan vekilleri Herr

Maron, Arthur Pieck (Wilhelm Pieck'in oğlu), Jendretzki ve ötekiler, başkanın görevlerinden çoğunu üstlenmişler ve ona Mareşal Zhukov'un düzenlediği bugünkü toplantı gibi yerlere gidebilecek zaman kazandırmışlardı.

Yanında Orgeneraller ve yaverleriyle birlikte, Mareşal salona girdi. Salondakilerin hepsi ayağa kalktılar. Subaylar, sandalyelerinden fırlayarak baston gibi dimdik selam durdular. Bu, generallerin Feldmareşallerini selamlaması değil, yeni kura erlerin onbaşılarını selamlayışı gibi disiplinli bir davranıştı. Eyalet başkanları, renkli nişanları, süslü üniformalarıyla çarlık zamanından kalma resimlere benziyorlardı. Mareşal beyaz saçlı Dr. Werner'i görünce durdu. Konferansın açış konuşmasını yapmak üzere kürsüye çıkmadan önce Werner'in hatırını sordu, ayaküstü konuştular.

Paul, Dr.Werner'e dönerek, "Sayın Werner, bizler adına da siz bir şeyler söyleyin." dedi.

"Peki, ama ne söyleyeyim? "

Hey Tanrım, Thuringia nüfusunun tamamı kadar kalabalık olan Berlin gibi bir şehre bu titrek ihtiyarı belediye başkanı yapmak nereden akıllarına gelmişti acaba?

"En yaşlımız olarak konuşmak size düşer, ama siz konuşmazsanız ben konuşmak zorunda kalacağım."

"Öyleyse, lütfen siz konuşun."

Thuringia Eyalet Başkanı, Meraşel Zhukov gibi içtenlikli bir tonda ve nazik sözlerle kendisine cevap verdi. Çağrı için teşekkür etti. Sonra gözlerini Merkezi Yönetim Başkanlarının üzerinde gezdirerek, daha ciddi bir sesle gündemdeki ana konulara geçti. Birkaç cümle sonra Dr.Paul'ün ne kadar yetenekli ve çetin bir konuşmacı olduğu ortaya çıktı.

Mareşal, ilgiyle dinliyordu. Kartlar dağıtılmıştı. Berlin, Saksonya, Mecklenburg ve Brandenburg'dan gelen alelade kartların arasında, Almanya'da uygulanan bir başka kart bulunuyordu. Rütbesiz subaylar gibi davranan kukla belediye başkanları ve eyalet başkanlarıyla, geçici başarılar sağlamak olanağı kuşkusuzdu. Ne var ki, sadece Almanya'yı değil, bütün Avrupa'yı kapsayacak bir yayılma savaşımı için çok daha uzun menzilli bir silaha gerek vardı. Bu özel, ötekilerden farklı kartın nedeni de işte buydu. Özgürlüğü ve bağımsızlığı gerçekleştirmek üzere yetiştirilmiş, dizginleri kimsenin elinde olmayan bir eyalet başkanı gerekiyordu. Şimdi bunun deneyimi yapılıyor, bunun sınavı veriliyordu: Paul bunu beceremeyecek miydi, yoksa önemli ve değerli biri olarak

sivirilecek miydi?

Dr.Paul, Merkezi Yönetim Başkanlarını tek tek süzdü. İçlerinden ikisinin ya da üçünün kafası çalışırdı, ama ya ötekiler...çocuk zekalı, olgunlaşmamış bir yığın kukla. Ruslar bunlar gibi adamlarla ne yapmak isteyebilirlerdi? Bu Merkezi Yönetimlerle nereye varmayı amaçlıyorlardı? Ve bu birbirinden kopuk yönetimlerin ortak başkanı neredeydi? Bütün bunlar, Dr. Paul'un aklına bir yandan konuşmasını yaparken geliverdi. Konuşması ateşli değildi, gücünün ancak yarısını kullanıyordu, çünkü gerçek tartışma henüz başlamamıştı. Şimdilik, ilgili olanları uyarmak ve yetkililere bilgi vermekle yetinebilirdi.

Paul'den sonraya kürsüye çıkan ve bir Hıristiyan Demokrat olan Yakıt ve Enerji Merkezi Yönetim Başkanı, Hıristiyan Demokrat Birliğinin bütün üyelerinin kafasız olduğu yolunda Mareşal Zhukov'un söylediği sözlere, nazik imalarla cevap verdi.

Ondan sonraki konuşmacı, Tarım ve Ormancılık Merkezi Yönetim Başkanıydı. Dr. Paul, söylenilenleri başlangıçta ilgiyle dinliyordu. Sonra umutsuz bir biçimde başını salladı. Bu adamın, ne tarımdan ne ormancılıktan bir şey anladığı yoktu, hiç değilse Almanya'daki ormanlar hakkında bir şey bilmediği kesindi. Nasıl olurdu da bu adam Swabia'daki bir köyde kısa süre papazlık ettikten sonra, Özgür Düşünenler Derneği ve Sosyalistler kanalıyla Komünist hareketin içine girebilirdi? Bu adam, toprak komisyonunun komünist bir üyesi olarak "Tarım İşçiliği Sorunu" konusunda çalışmalar yapmıştı. Sonra Rusya'daki sürgünü sırasında yaşlılıktan, açlıktan, tifodan soğuktan ve siyasal çalışmalardan yıpranmış olarak Uralların arkasındaki bir tutsak kampında anti-faşist öğretmen olarak çalıştırılmıştı.

Sorunlar hakkında en ufak fikri yoktu, berbat bir konuşmacıydı, tükenmiş bir savaşçıydı. Böyle olduğu halde, kim vardı bu adamın arkasında, kim ayakta tutuyordu onu?

Kürsüye yeni birisi çıktı.

Bu da bir öncekinden farksızdı... birtakım rakamlar, bürokratik bir takım şifreler...Paul başka şeyler düşünmeye başladı. Konuşulanları yarı kulağıyla dinliyor, çevresine bakınıyor, salondakileri gözlemliyordu.

İşte şurada oturan Saksonya başkanıydı. Paul onu tanırdı, Leipzig'de birlikte okumuşlardı. İyi bir avukat, yetenekli bir yöneticiydi. Bu toplantıda hiç konuşmadan, sadece dinliyordu. Komünist Başkan Yardımcısı ve İçişleri Bakanı, Başkanın hasta olduğunu belirterek onun

adına özür diledi ve Başkanın yerine kendisi konuştu. Paul, Saksonya İçişleri Bakanı Fischer'den fazla yardım göremeyeceğini, Mecklenburg, Brandenburg ve Prusya Saksonyası Başkanlarından da yerine getirilemeyecek sözler almaktan başka şey sağlayamayacağını kestirdi. Ama ne olursa olsun, oyunun kazanılması gerekliydi, üstelik bu oyun da değildi.

Toplantıya bir süre ara verildikten sonra, Rus Yönetim Başkanları, onların ardından da Sovyet ekonomi uzmanları konuştular. Saatler ilerledikçe, konuşmalar da uzamaya başlıyordu. Galiba Ruslar, hava karardıktan sonra, elektrik ışığı altında akıllarını iyice toparlayabiliyorlardı.

Birden elektrikler kesildi, her yer karanlığa gömüldü. Kürsü ve çevresinde hızlı hızlı ayak sesleri oldu. Işıklar yeniden yandığında da, ne kürsüde, ne de platformun üzerinde kimse kalmamıştı. Mareşal Zhukov da, Kurmay Başkanı Sokolovski de, Generaller de, Albaylar da toz olmuşlardı. Mareşal yanındakileri alıp gitmişti. Şimdi onların yerinde silahlarını çekmiş askerler duruyordu. Salondakiler, gözlerini namlulara dikip kaldılar.

Otomatik güvenlik sistemi böylece ortaya çıkmış oldu. Az sonra askerler çıktılar, Mareşal ve maiyeti yerlerini aldılar. Konferans devam etti. Elektrik kesilmesiyle ilgili bir şey söylenmedi.

Sovyet maliye uzmanı kürsüdeydi. Uzun süre konuştu. Mareşal, ilgiyle dinlemek için kendini epey zorladıysa da, zaman geçtikçe sabırsızlandığını belli etmeye başladı. Uzman, sözü kısa kesmeyi beceremediği gibi, güzel konuşmayı da hiç mi hiç beceremiyordu. İçkiye konan vergiyi savundu, bu verginin Bütçeye yapacağı olumlu etkileri uzun uzadıya sıraladı. sonunda Mareşal, adamın sözünü keserek, konuşmayı fazla uzatmamasını rica etti. Fakat, uzman Meraşale söyle bir baktıktan sonra konuşmasını eski düzende sürdürdü. Mareşalin yeniden sözünü kesmesi bile konuşmacıyı etkilemedi.

Bunun üzerine, Sovyet ordusunun başarılı Başkomutanı, halk kahramanı ve askerlerin ideali olarak tanınan Mareşal, kıpkırmızı bir suratla yerinden fırladı, platformun üzerinde kızgın bir kaplan gibi gidip gelmeye başladı. Garipti dünya, Zhukov çapında da olsa, bir Mareşalin siyasal yanı ağır basan bir yetkili yanında ne önemi olurdu?

Sonunda konuşmacının keyfi geldi de, sözlerini bitirdi. Birkaç uzman daha konuştuktan sonra, Mareşal son konuşmasını yaptı.

Mareşalin konuşması,Thuringia başkanı da dahil, eyalet yönetcileri için uzmanların konuşmalarından ve umduklarından çok daha yararlı oldu. Mareşal, eleştirilere açık bir adam olduğunu ortaya koydu. Eyaletlerdeki koşullar hakkındaki ayrıntılı bilgisi, bu konudaki tutarlı görüş ve sözleri, Mareşalin yedi yüz yıllık atasözünü bildiği kanısını uyandırıyordu: "At eyerinde oturarak bir krallık fethedilir, ama yönetilmez. "Mareşal, sözlerini bitirirken, "Eyalet başkanlarının onayı olmaksızın, Merkezi Yönetimler tarafından hiçbir şey yapılmayacaktır," diye ekledi.

Thuringia Başkanı, bu sözden sonra rahat bir soluk aldı. Mareşalin, birleşik ve demokratik bir Almanya kurulması yolunda çalışacağını belirten sözleriyle toplantının resmi bölümü sona erdi. Bundan sonra Sovyet Başkomutanı, toplantıya katılanları büyük bir şölenle ağırladı.

Aachern-Dietrshofen izine çıktı.

Wannsee'deki evine giderken, resmi arabayı da almasına izin verdiler. Ev yine eskisi gibiydi, ama içindekiler değişmişti. Dr.Wittstock'la karısı, Aachern'in karısı Lisa ve kızı Anneliese ruhsal yönden oldukları kadar, fiziksel görünümleriyle de eskisinden farklıydılar.

Ve Hans...

Hans orada değildi artık. Bir sabaha karşı dört sularında, Rus gizli servisine bağlı askerler gelmişler, Wittstock'un oğlu Günther ile birlikte Hans'ı da Bozkurtlardan oldukları gerekçesiyle alıp götürmüşlerdi.

"Gerçekten öyle bir yerle ilişkisi var mıydı? "

Karısı, "Ne münasebet, Bozkurtlar diye bir şey yok ki, hiçbir zaman da olmadı," diye cevap verdi.

"Herkes alay edip gülüyor bu işe."

"Bunda gülünecek şey yok."

"Öyle demek istemedim. Yani yapılan suçlama çok gülünç diyorum. Hem sadece Hans'la Günther değil, okul arkadaşlarının da hemen hepsini götürmüşler."

"Nereye? "

"Kimse bilmiyor. Ama Oranienburg yakınındaki Sachsenhausen toplama kampı, tıpkı eskisi gibi tıklım tıklım doluymuş."

"Sen eskiden böyle şeyleri bilmezdin."

"Bilmediğim daha başka şeyler de vardı eskiden."

"Peki ya Ruslar...geldikleri zaman ne yaptınız? "

Lisa kocasına baktı, omuzlarını silkti.

Aachren, "Evet...? " diye mırıldandı.

Karısı, Ruslar geldiği zaman olanları, Wittstock'larla birlikte Poppert adında bir mimarın bodrumunda kaldıklarını, oradan da çıkmak zorunda kalışlarını, evlerine dönme izni çıkıncaya kadar oradan oraya dolaşmalarını anlattı.

"Neler geçirdiğimizi tahmin edemezsin," dedi.

Oysa Aachern bal gibi tahmin edebiliyordu.

"Peki bu büfe nereden çıktı? "

"Kimin olduğunu bilmiyorum. Sahibi henüz ortaya çıkmadı. Eşyalarımızı oradan buradan toplamak zorunda kaldık. Sonra burada bulduklarımızla kendi eşyalarımızı değiş tokuş ettik. Pabuçlarımızın hiçbirinin sağ tekleri yoktu. Evi de alt üst etmişlerdi..."

"Evet, peki..."

Aachern, sözü dönüp dolaştırıp cevaplanmayan soruya getiriyordu.

"Aman Helmuth, ne sanıyorsun yani? Herkesin başından aynı şey geçti!"

"Ya Anneliese? "

"Onu da bir kez alıp götürdüler."

"Bir kez mi...yani? "

"Evet, yani öyle demek istiyorum. Neyse, bunları konuşmayalım hiç!"

Kadının yüzü sertleşti, donuklaştı. Berlin'de olanlar, herhalde...

Aachern kafasını bu konudan çekip uzaklaştıramıyordu.

"Anneliese de mi? "

"Lütfen bırak artık bunu. Sen Thuringia'da neler yaptın, onu anlat."

Demek Anneliese de. O zaman kızı on beş yaşındaydı, şimdi de on altı... Aachern şimdilerde neler olduğunu henüz soramamıştı. Eski günleri, Berlin üzerinden uzaklaştığı acılı günleri soruyordu. O günler geçmiş gitmiş, ama acılar kalmıştı. Berlinliler, bu kasvetli görünüm içinde, indirilmiş perdeler arkasında yaşıyorlar, kendilerinin kurmadığı bir oyunda rol almaya zorlanıyorlardı. İyi ya da kötü koşullarda, dört ayrı efendinin belirlediği biçimde yaşamlarını sürdürmek zorundaydılar. Aachern kahve içti, Hem de halis kahve, Başkanın Weimar'daki evinde içtiklerinden hiç de farkı yoktu. Önüne taze ekmek, teneke kutu içinde tereyağ, ciger sosisi konservesi konuldu. Her şey Amerikan konserve kutuları içindeydi. Berlin açtı, açlıktan ölüyordu. Burada da, mezarlık

tayın kartı geçerliydi. Bugünlerde "normal tüketici." eski giysileri üzerinden dökülen, eski halinin gölgesi durumuna gelmiş kişiydi.

Durum böyleyken halis kahve, taptaze ekmek, dil haşlaması...

Aachern, içinden gelen bir dürtüyle kalktı, büfeye gitti, kapağını açtı. Bütün çekmeceler sigaralarla, Virginia pürolarıyla doluydu. Çekmecelerin birinde bir araya sarılmış on ufak paket vardı. Lisa mutfaktan geldiğinde, Aachern yine masadaki yerinde oturuyordu:

"Kahve, ekmek, tereyağ..." dedi.

"Evet, Anneliese PX'de çalışıyor."

"PX mi?"

"Evet, Amerikalıların PX mağazasında."

"Ha evet... peki büfenin gözündeki o sigaralar, kim içiyor onları?"

"O bizim paramız. İşgal Markıyla bir şey almak olanaksız. Ama...(çekmeceden bir paket çıkardı) bu paketle canının istediğini alabilirsin."

Lisa değişmişti. Aachern'in daha önce hiç görmediği bir doğallık, her şeyi doğal karşılayan bir tavır vardı karısında. Oğlu Hans'ı götürmüşlerdi. Şimdi belki Sachsenhausen'de, belki Sibirya'daydı, bilen yoktu. Kızı Anneliese PX'te çalışıyor ve anlaşıldığı kadarıyla ailenin bütün ihtiyaçlarını sağlıyordu.

Aachern, Anneliese'den, karısından, Wittstock'lardan ya da köşedeki bakkaldan kızıyla ilgili çok daha fazla şey öğrenebilirdi. Ne var ki, o anda kaldırabileceği kadarını öğrenmişti zaten. Lisa da daha fazlasını anlatmayıp sustu. Aachern, akşam kızını gördü. Sarı saçlı, açık mavi gözlü bir kızdı. Artık saçları örgülü değildi ve çocukluktan çıkmış, on sekiz on dokuz yaşında bir genç kıza benzemişti. Kızın kafasında düşlere hiç yer yoktu, babasına çok aykırı gelen bir felsefesi vardı. İnsan yaşamak için de ödemek zorundadır görüşündeydi kız. Ve ödemek için harcayabileceği tek şey kendisiydi. Pfeddersheimerstrasse'deki bodrumdan sonra, Nikolassee'den Wublitz üzerindeki Paaren'e giden yoldan sonra, sıra sıra Rus askerinden sonra, artık hiçbir şeyin önemi kalmamıştı. Üstelik, kendisine iyi davranılmış, iyi bakılmıştı, daha kötüsü de olabilirdi. PX kamyonunun şoförü ona gerçekten âşıktı, son derece bağlıydı, varını yoğunu ve bulabildiği her şeyi seve seve ona taşıyordu. Bu da küçümsenecek şey değildi. Bu, yaşam demekti, hem sadece kendisi ve annesi için değil, başkaları için de yaşama olanağı demekti. PX şoförünün zenci oluşu ise, Wittstock'lar tarafından da,

öteki komşularca da olağan karşılanmıştı. Ama şimdi babası eve gelmişti ve o gün PX kamyonunun gelme günüydü. Sammy'yi eve sokmak söz konusu olamazdı. Anneliese bunu önlemek zorundaydı.

"Canım babacığım, çok üzgünüm ama geleceğini bilmiyordum. O yüzden söz vermiştim, gitmem gerekiyor. Erken dönmeye gayret edeceğim," dedi.

Aachern, kızının gitmesine göz yummak durumundaydı. Neden gideceğini, nereye gideceğini sormadı. Kendi evinde bir yabancıydı. Bir saat sonra, karısıyla birlikte Wittstock'lara oturmaya gittiler. Aachern, karısıyla arasındaki o dile getirilmemiş, belki de dile getirilemeyecek ilişkiden ötürü Wittstock'ların çağrısını sevinçle kabul etmişti. Bir türlü anlayamadığı bir Lisa'nın karşısında oturmaktansa, geceyi başkalarıyla sohbet ederek geçirmek daha iyiydi.

Wittstock'un başka konukları da vardı. Aachern, oradakilerin içinde eski günlerden sadece bir kişiyi tanıdı. Bu, Teğmen Splüge'ydi. Tabii sivil giysiliydi ve kılığına kıyafetine bakılacak olursa tuzu kuruya benzerdi. Splüge geç vakit, yanında nişanlısı Fraulein Stassen diye biriyle geldi. Geri kalan konuklar, Dr. Wittstock'un yeni ahbaplarıydı. Biri gazeteciydi, biri "Kulturbund"dandı, biri ancak özel kartı olanların girip yemek yiyebildikleri "Martı" kulübü üyesiydi. Biri de mimar Poppert'di. Aachern, o zor günlerde ailesine yardım ettiği için mimara teşekkürlerini belirtti. Bu sözler üzerine, çevresindekiler ona hayretle baktılar. Kendisine bir taşralı gibi davranıyorlardı. Aachern, kendi evinde bir yabancı gibiyd , burada da öyle oldu. Koskoca bir şehrin çektikleri, cinayetler, ırza geçmeler, açlıktan ölümler burada hiç mi hiç ciddiye alınmıyordu.

"On iki yıl süreyle özgürlüğümüz kısıtlandı, özgür gelişimimiz baltalandı... madem şimdi düşünce özgürlüğümüzü yeniden elde ettik, bu özgürlüğü bir gerçekle somutlaştırmak bize düşer...Faşist aldatmacalar...zalimler, halk düşmanları, caniler..." Aachern konuşulanları anlamaya çalışıyordu. Ama söylenilenler Çince olsa da, ancak bu kadar anlayabilirdi. Poppert, onun ne kadar sıkıldığını, mahçup olduğunu sezinledi. Wittstock yazacağı yeni yazının vurucu sözcüklerini kafasında oluşturuyordu. "Söz konusu sorun, bir programla ilgili, Herr Aachern," dedi.

"Ne programı? "

"Halkımızın manen yeniden doğuşuyla ilgili bir program."

"İşgal Güçlerinden öğreneceğimiz daha çok şey var. Onlar kültürel gelişimde olsun, demokratik yaşamda olsun, bizden çok ilerdeler," dedi biri.

Belki öyleydi, belki de değil...Almanya'nın da insanlık onuruna katacağı bir şeyler vardı, o çok küçümsenen Prusya militarizminde bile düzenin gücü saklıydı. Wittstock, Prusya militarizmini aşırılıkları ve "halka karşı amaçları" yüzünden aşağılıyordu. Görüşü doğruydu, ne var ki "leğendeki suyu içindeki bebekle birlikte dökmek" ulusal bir yeniden doğuş için pek de geçerli bir tutum sayılmamalıydı. Üstelik, Wittstock'un bambaşka bir ağız kullandığı günler de çok gerilerde kalmamıştı, Kuşkusuz, bu evde zaman olduğu yerde saymıyordu. Kesin, şiddetli bir "yeniden eğitim"e tabi tutulmuşlardı buradakiler. Şimdi de Wittstock ve dostları, "yeniden eğiten kişiler" olup çıkmışlardı. Wittstock, mesleğiyle ilgili çalışmaların yanı sıra Kulturbund'un Zehlendorf'taki, Schöneberg'deki, Neukölnn'deki şubelerinde yapılan konferanslara, komite toplantılarına koşup duruyordu. Yaptığı konuşmalar, "Nazi ideolojisinin yıkılması", "Düşün yaşamında temel değer birimi olarak halkın önemi", "İşgal Güçlerinin halkımızın özgürlüğünü ve insancıl ulusal geleneklerini geliştirmesi", "Nuremberg mahkemelerinin arıtıcı etkisi", ve "Almanya'da kültürün yeniden kuruluşunda başka ulusların düşünsel gelişiminden yararlanmak" gibi konularda yoğunlaşıyordu.

Aachern, "Epey geniş bir repertuvar," diye düşündü.

"Evet, Herr Aachern, Wittstock dostumuz bir şeyler hazırlıyor."

Bunları söyleyen yönetmen Sarfeld'di. Sarfeld, Aachern'e kendi yaptıklarını, yeni açılan tiyatronun kurulmasında karşılaştığı güçlükleri anlattı.

"Kısa sürede kadroyu oluşturdum. Ama elimizde oyuncuların dışında hiçbir şey yoktu. Baş oyuncumuz sahneye çıktı ve seyircilere şunu söyledi: "Burada tiyatro yapmak istiyoruz. Şimdi bir oyun seyredeceksiniz. Ama yarın yeni dekorlar hazırlamamız gerekiyor. Bize çivi çekiç, keser, getirebileceğiniz her türlü aracı gereci getirin lütfen. Hepinize şükranlarımızı sunarız. "Aynı şeyi ikinci ve üçüncü oyunlarda da tekrarladık. Şimdi her şeyimiz tamam. Mucize kabilinden oluverdi hepsi."

Sarfeld, Almanya'nın düşüşünden sonraki ilk filmi çevirmişti.

Bu film, Devlet Operasının açılışıyla ilgiliydi. "Epey oldu filmi çevireli, neredeyse unutuldu bile," dedi. "Dün o konuyla ilgili bir iş için Milachstrasse'ye gittim. Dilerim bir daha da gitmek zorunda kalmam. Çok zor oluyor, tam iki saat bisiklet üstünde yol tepiyorsunuz. Gittiğim zaman ne deseler beğenirsiniz: 'Özür dileriz Herr Sarfeld, ama Moskova'dan beklenmedik bir anda arkadaşlarımız geldi,' dediler."

"Hadi, anlat Sarfeld. Splüge ile Aachern bunu bilmiyorlar."

"İlk günlerde, Schmargendorf'da toplanıyorduk. Piyano resitalleri, kitap sergileri ve buna benzer gösteriler düzenliyorduk. Bir gün beni belediyeye çağırdılar. Oradan Ruslara gönderdiler. Önce Luisenstrasse'ye, sonra da Pankov'da Milachstrasse'ye gittim. Orada Rusların bir film bürosu vardı. Teğmen Teich'ın yanına çıktım, o da beni Albayına götürdü. Albay, 'Biliyorsunuz, her şey paramparça, her şey mahvoldu,' dedi. O kadarını biliyordum. Bunu anlamak için pencereden dışarı bakmak yeterdi. Albay, 'Her şey paramparça ve kemanlar harika,' dedi. Teğmen Teich, Albayın ne demek istediğini açıklayarak, "Bir savaş oldu, Berlin yıkıldı, her taraf yıkıntılar içinde, oysa şimdi yeniden kemanlar çalıyor, müzik sesleri duyuluyor ve her şey eskisi gibi güzelleşiyor," dedi. Sözün kısası, Devlet Operasının açılışını filme almamı istiyorlardı. Berlin'in yeniden kuruluşu... filmin konusu bu olacaktı. Adı da "Kurtarılan Müzik" konulacaktı. Üç yüz metrelik film için bana bin metre ham film verildi. Kısa zamanda çalışma ekibini kurduk. Yönetmen, kamereman, montaj teknisyeni, desinatör, hepsi hazırdı. Bu arada bir de program yapıldı. Ne var ki, Operanın açılışına katılmış olanların çoğu bu arada batıya geçmişti. Teğmen Teich, "Beethoven'le başlar, Beethoven'le bitirirsiniz, arada da operanın açılışının hikâyesini aktarırsınız," dedi. Elimizdeki bin metrelik ham filmin büyük bölümü, çekime başlamadan önce işe yaramaz duruma geldi. Malzemeler rutubetli bir bodrumda duruyordu, üstelik elektrik tesisatında bozukluk vardı. Neyse, biraz uğraştıktan sonra yeniden bin iki yüz metre film aldık ve çekime başladık. Filmin gösterildiği gece Hukuk Danışmanı konuşmasını yaptı, daha doğrusu konuşmasının bir bölümünü okudu. Arkadan Belediye Başkanı Werner konuştu. Localarda Rus Generalleri oturuyordu. Tıpkı açılış gecesi gibi oldu. Başta ve sonda Beethoven çalındı, arada da Operanın açılışı anlatıldı ve Çaykovski'nin Keman Konçertosu çalındı. Herkesin keyfi yerindeydi. Film gösterilmişti. Hukuk Danışmanı, Belediye Başkanı sonuçtan hoşnut

kalmışlardı. Başlangıçta Luisenstrasse'dekilerle Milachstrasse'dekiler de durumdan hoşnutlardı. Ama sonra beni yeniden çağırdılar. İşte Herr Aachern ve sayın bayanlar baylar, işin can alacak noktası şimdi başlıyor. Teğmen, büyük bir nezaketle, ''Herr Sarfeld, filmin adı nedir? ' diye sordu. ' Daha önce kararlaştırdığımız gibi, Kurtarılan Müzik ' dedim. ' Filmin adı, Kurtarılan Müzik,' diye tekrarladı.

Bir yerlere telefon etti. Sigara içti. Sonra telefonla sigara ve çay söyledi. Ben oturmuş, sigara ve çay içerek ne olacağını bekliyordum. Bir saat geçti. Teğmen benimle hiç konuşmadan kendi işini yapıyor, bir şeyler yazıyor, bir yerlere telefon ediyordu. Sonra bir çevirmen geldi. Oysa o güne kadar çevirmen aracılığı olmaksızın konuşmuştuk. Çevirmen, ' Teğmen, filmin adını öğrenmek istiyor,' dedi. Artık burama gelmişti. Teğmen aynı soruyu en azından on beş kez sormuştu. Ben yeniden "Kurtarılan Müzik" diye cevap verdim.

"Neden Kurtarılan Müzik? " diye sordular.

"Çünkü eskiden bunu çalmamıza izin verilmiyordu."

"Herr Sarfeld, Kurtarılan Müzik...Alman müziği mi? "

Canıma tak demişti artık, ayağa kalktım: "Evet, ama uzun süredir Alman müziğine hasrettik," dedim.

"Herr Sarfeld, soruyu tekrarlıyorum: Kurtarılan Müzik... Alman müziği mi? "

"Eveet!"

"Peki ya Çaykovski? "

Çaykovski, kurtarılan bir besteci! Bağışlanmaz bir siyasal gaf yapılmıştı! Sapma, ihanet sabotaj! Teğmenin bakışları beni delip geçiyordu sanki. Üstelik bu adı ilk akıl eden kendisiydi. Neyse, Fırtınayı atlattık. Filmin adı olduğu gibi bırakıldı. Gelecek hafta film Friedrichstrasse'deki sinemada gösterilecek."

Uzun bir hikâyeydi bu. Aachern'e aşırı uzun ve sıkıcı gelmişti. Ama genel havayı bozmamak için, o da ötekilerle birlikte güldü. Anneliese aklına geldi. Çok geç olmuş ve kızı henüz dönmemişti. Splüge ile Fraulein Stassen de Anneliese'yi bekliyorlardı. İşin ucunda Kahve ve tereyağı vardı. Ama boşuna beklediler.

Aachern uzun süre uyuyamadı. Berlin, yıkıntılar, karanlık, tehlikelerle dolu güvensiz sokaklar. Ve gözü zamanından önce açılmış gibi görünen on altı yaşında bir kız, gece evine dönmüyordu. Aachern, sokaktaki ayak seslerine kulak vererek yatağında döndü durdu. Yanında,

kendisine yabancılaşmış iki kişilik yatağın öteki tarafında karısı Lisa, derin, huzurlu bir uykuya dalmıştı.

Karlshorst'daki şölen devam ediyordu.

Konuşmalar yapılıyor, birilerinin onuruna kadehler kaldırılıyordu. Ruslardan kimin onuruna kadeh kaldırılacağını hep Mareşal öneriyordu. Stalin'in, Sovyetler Birliğinin, Thuringia, Saksonya, Mecklenburg eyaletlerinin ve eyalet başkanlarının, Sovyet kesiminde ekonominin demokratik kalkınmasının ve gelecekteki birleşmiş Almanya'nın onuruna kadeh kaldırıldı.

Mareşal Zhukov bir kez daha ayağa kalktı. Toplantıdaki konuşmalardan anladığına göre, her yerde çok çetin koşullarda çalışıldığını söyledi ve yüce bir idealin gerçekleştirilmesi için ellerinden geleni yapan halkı selamladığını belirtti. Hitler'ler gelirler ve geldikler gibi giderlerdi. Oysa Alman ulusu ölümsüzdü. Generalissimo Stalin böyle demişti ve büyük Josef Vissarionoviç Stalin'in gelecekle ilgili büyük tasarısını gerçekleştirmek için Alman ulusuna destek olacağından kimsenin kuşkusu olmamalıydı. Artık Stalin'in söylediklerini gerçekleştirmek zamanı gelmişti. birleşik, barışsever, demokratik bir Almanya'nın kurulması için el birliğiyle çaba gösterilmeliydi.

Bir zamanlar Kayzer II.Wilhelm döneminde beyaz kabul salonunda verilenlere benzeyén bir şölen. Beyaz ipek masa örtüleri, kristaller, Rosenthal porselenleri. İçindeki eşsiz yiyeceklere el değmemiş gibi duran tabaklar, hemen kaldırılıyor, yerine yenileri getiriliyordu. İçkiler de aynı durumdaydı. Konuklar kadehlerini masaya bıraktıkları anda, garsonlar oracıkta bitiveriyor ve kadehleri dolduruyorlardı. Böylece, Mareşal kadehini birinin onuruna kaldırdığı zaman, hiç kimse kendi kadehi boş diye mahcup düşmüyor, her konuğun önünde şişe şişe içki duruyordu. Şarap, bira, şampanya, konyak su gibi akıyordu. Kızartmalar, sögüş etler, av hayvanları, köfteler, havyar, yirmi çeşit balık, kısacası kuş sütünden gayrısı masayı donatıyordu. .

Çok yenilmiş, çok içilmişti..salondakiler Alaska Körfezindeki daracık alana sıkışmış balık sürülerine dönmüştü. Havada duman bulutları dolaşıyordu.

Kafası cilalı bilardo topuna benzeyen albay da oradaydı. Zeki, kültürlü, oir bilim adamı kadar güzel Almanca konuşan bir albaydı bu. Dr.Paul, toplantıda tanışmıştı kendisiyle. Şimdi de albay, Dr.Paul'ün

sağlığına kadehini kaldırdı.

Sonra Orgeneral Semyonov, Dr.Paul'ün onuruna kadeh kaldırdı.

Tulpanov, Semyonov...bu adlar Dr. Paul için bir anlam taşımıyordu. Her türlü gruplaşmadan uzak kaldığı için, oradakileri öteki Almanlar kadar tanımıyordu. Ancak ilk karşılaşmalarında Albay Tulpanov'u ilginç bulmuştu. Toplantıya ara verildiği sırada Thuringia toprak reformu konusunu görüştüğü Orgeneral Semyonov da ilgisini çekmişti. Orgeneral Semyonov, siyah giysileri ve siyah melon şapkasından oluşan batılı görünüşüyle biraz garip duruyordu. Ama konuşmaya başladığınız zaman, aradan iki dakika geçer geçmez orgeneralde hiçbir gariplik bulamazdınız. Çok zekiydi. Okumuştu. Kapsamlı bilgisi ve kültürü vardı. Ve görevini-toprak reformunun ekonomik, siyasal ve toplumsal nedenlerini belirlemek görevini-diplomatik bir ustalıkla yürütüyor, işi aceleye getirmek yanlışına düşmüyordu. Dr. Paul'le ilk konuşmalarında konuyu derine götürmemiş, daha çok yeni tanışan iki kişinin dostluk kurma çerçevesi içinde kalmaya özen göstermiş ve toprak reformu konusunu ayrıntılı olarak görüşmek üzere ertesi gün buluşmayı kararlaştırmışlardı.

Tulpanov, Semyonov, sonra bir üçüncüsü, bir dördüncüsü...Prosit! "Sağlığınıza, Herr Başkan! *Da Starovje, Gospodin Presidenta!*" Mareşalin toplantıda Dr. Paul'e gösterdiği ilgi ve saygı, çevresindekilerin kendisine dostça yaklaşmasına yol açmıştı. Sağdan soldan boyuna kadehler kaldırılıyordu. Çok işmişlerdi, fazla gelecekti. Dr. Paul, önündeki büyük bardağa bira doldurdu, köpüğünün sönmesini ve içkinin sarı votkaya benzer bir durgunluğa gelmesini bekledi. Böylece kadeh kaldırma işi kolaylaşmış oluyordu.

Binbir gece masalları gibiydi şölen, Mareşal ayağa kalktı. Mareşal yerinden doğrulur doğrulmaz, elli general kurşun askerler gibi masaların yanında dikiliverdiler. Mareşal Zhukov, Thuringia Başkanını öğen kısa bir söylev verdi.

Elli general kadeh kaldırdı.

Dr. Paul de kadehini kaldırdı ve son yudumuna kadar içti.

Zhukov, "Harika, Paul şimdiden Ruslar gibi içemeye başladı bile!" dedi.

Gözünden hiçbir şey kaçmayan Kurmay Başkanı Sokolovski, "Yanılıyorsunuz Mareşalim, bu votka değil, bira," diye söze karıştı.

"Ya, demek kurnaz da, böylesi daha da iyi, daha da yararlı."

İnsan karşısındakinin kurnaz olduğunu bilir ve kurnazlıkta onu yaya bırakacak nitelikte olursa, tabii ki böylesi daha da iyiydi.

"Paul bizi aldatıyor!" Mareşalin masasından yükselen bu söz bütün salonda yankılanda. Herkes kahkahalarla güldü, sonra oturdular. Konuşma konuşmayı, tabaklar tabakları izliyordu. Sofraya getirilen yemeklerin ardı arkası kesilmiyor, şarap ve şampanya su gibi akıyordu.

Friedrchs, Paul'ün masasının önünden geçiyordu.

Dr.Friedrchs, Saksonya eyalet başkanıydı ve o da Paul gibi avukattı. Leipzig'de, sonra da Berlin'de birlikte okumuşlardı.

Dr.Friedrchs, o anda yalnızdı. Bu fırsatı kaçırmaya gelmezdi. "Friedrichs, Siyamlı ikizin Fischer ne alemde? " diye Dr.Paul seslendi.

Frierrchs, Dr. Paül'ün masasına oturdu.

"Fischer'e bir haller olmuş. Şuraya bak!"

Saksonya İçişleri Bakanı Fischer, Karshorst'tan Albay Tulpanov'un yanındaydı. Canciğer kuzu sarması gibi bir görünümleri vardı.

"Söylesene, bu gün Merkezi Yönetimler sorunu tartışılırken beni ne diye tek başıma bıraktın? "

Fischer ense kökünden ayrılmıyor ki. Gerçekten tehlikeli bir adam!"

"Peki ya, Steinhoff neden çekimser kaldı? " Sözü edilen Dr. Steinhoff, Brandenburg eyalet başkanıydı.

"Steinhoff'un arkasında Bechler var!"

"Bechler de kim? "

"Rus dönmesi. bir Alman kurmay subayı, "Özgür Almanya" yanlılarından! Herif tamamen Ruslara bağlanmış."

"Saksonya, Saksonya-Anhalt, şimdi de Brandenburg, Meclenburger zaten başından beri hesapta yoktu!"

"Öyle, senin işin daha kolay Paul. Senin İçişleri Bakanın Busse. Gerçi o da amana gelmez, yine de istediğin zaman ona karşı ağırlığını kullanabilirsin."

Friedrich kadehin birini bırakıyor, ötekini boşaltıyordu. Canı sıkkındı. Bir şeylere üzüldüğü seziliyordu.

"Beni iyi dinle, Paul."

"Buyur dinliyorum."

"Fischer konusunda çok dikkatli olmak gerek. Bak altını çiziyorum, çok dikkat etmek gerek. Bu adam Rus uyruklu, eski bir Rus albayı, üstelik dahası var. Çin'de, Fransa'da, kimbilir dana nerelerde ajan olarak

çalışmış. Sarhoş olunca kendisi anlattı bunları. Dört yanı kana bulamış, bir yığın insan öldürtmüş, tüylerim diken diken oldu o anlatırken, Oysa kendisi bunlarla böbürleniyordu.

Friedrichs haklıydı, zordu işi. Kendi İçişleri Bakanı Busse'yi idare etmek daha kolaydı. Ne var ki...Busse de caninin biriydi, toplama kamplarında kalmış olanlardan gelen imzasız mektuplar bunu kanıtlıyordu. Fischer, Busse, Bechler...Rusların getirdiği bir sistemdi bu, bütün ağırlık başkan yardımcılarına verilmişti. Gerçi bunun böyle olacağını baştan da sezmişlerdi, ama artık açık seçik ortaya çıkmıştı durum.

Peki ya Tulpanov, bu sistemdeki rolü neydi? SPD'den, yani eski Almanya Sosyalist Partisinden olan Friedrichs, bu konuda kendisinden daha fazla şeyler biliyordu.

"Tulpanov, bir Rus albayı, Leningrad Üniversitesinde Edebiyat Profesörü, savaş sırasında ordunun siyasal daire şefi, şimdi de Karlshorst'taki Politbüronun şefi. Rus yanlısı her temsilcinin bağlı olduğu tek kişi..bir alay alçakla ilintisi olan tek adam.Bu kadar çok içme Friedrichs."

Ama Friedrichs kadehini yine doldurdu ve Fischer'e doğru kaldırdı. Bir dakika sonra, Paul, Friedrichs ile Fischer'in kolkola yürüdüklerini gördü. Toplantı ertesi gün de sürdü. Thuringia Eyalet Başkanı, tam sekiz saat Orgeneral Semyonov'la karşı karşıya oturdu. Toprak reformu konusunda uzun tartışmalardan sonra, kamulaştırma sınırını yüz hektara çıkarmayı becerdi. Köylüler için öngörülen beş hektarlık sınır olduğu gibi kaldı. Ama Dr. Paul böylelikle Thuringia ekonomisinin belkemiği olan ormanları parçalanmaktan kurtarmış oldu. Vardıkları anlaşmaya göre, ormanlar Devlet kontrolünde olacaktı. Üçüncü günün sabahı, Dieteshofen konuklara ayrılan evin önüne vardığında, Başkanı birkaç saat beklemek zorunda kaldı.

Weimar'a döndüler.

Başkan uykusunu almış, dinlenmişti. Şoförü Dieteshofen-Aachern ise gözünü yummamıştı hiç.

Paul, "Bir zamanlar burası Berlin'di!" dedi.

Şoförü, "Şimdi Şanghay!" diye garip bir cevap verdi. O Berlin'i bir başka yönünden görmüştü. Sadece kendi evinde değil, sokaklarda da başka şeyler gözüne çarpmıştı. Yaşam sürüyordu, ama nasıl? Geçmişe karşı kayıtsız, bugüne ilgisiz, bıkkın, tükenmiş bir yaşam. Dietershofen,

Berlinlilerin çoğunun bu durumda olduklarını görmüştü. Bir Amerikalı sokağa sigarasını atmaya görsündü, hemen biri koşup izmariti alıyordu. Grunewald'da, aç ve yağmurdan sırılsıklam olmuş insanlar yakmak için ağaç köklerini çıkartmaya çabalıyorlardı. Evlerdekiler ise, tahta parçalarının verdiği sıcaklıkla ısınmaya uğraşarak mutfaklara doluşuyorlardı. Pencerelerde cam yerine, kartonlar ve kontrplaklar vardı. Koca Berlin'de bir tek yeni çivi bulmak olanaksızdı, eğrilmiş, paslanmış çiviler de karaborsada satılıyordu. Buna karşılık, tiyatrolar açıktı; "Palyaço", "Satılmış Nişanlı", "Sevil Berberi", Rus kesiminde de "Eugen Onagin", bale ve Alman klasikleri oynuyor, ünlü "Komedyenler Kabaresi" elli kez tekrarlanmış "Yaşamak Ne Güzel!" sloganını taşıyan afişler asıyordu. Sinemalarda, tiyatrolarda yer bulmak olanaksızdı. Karaborsada tiyatro ve sinema biletleri kapış kapış gidiyor, bilete karşılık sigara veriliyordu. Elektrikler kesikti, evler karanlıktaydı. Sokaklarda insanlar kayboluyordu. Geceleri açlıktan kimseyi uyku tutmuyordu. Ve bu karanlıklara gömülmüş kasvetli şehrin ortasında ışık içinde yüzen, sıcacık, caz müziği çalınan ve bugi-wugi yapılan yerler vardı. Fransızların tiyatroları, Amerikalıların evleri, İngilizlerin sergileri dünyaya nam salmıştı, şimdi de "Alman Fraulein"larının şanı dört bucağı tutuyordu. Açlık korkunçtu ve önce olanlardan sonra artık hiçbir şeyin önemi kalmamıştı.

Anneliese...?

Aachern, kızını bir daha görmemişti. Lisa, kızlarının hastalanan bir arkadaşının yerine çalıştığını ve gece sokağa çıkmak tehlikeli olduğu için eve dönmediğini söylemişti. Evde halis kahve, tereyağ, ne ararsanız vardı, küçük büfenin çekmecelerindeki paketler servet sayılırdı...ve Anneliese daha on altısındaydı.

"Şanghay, Herr Başkan!"

Başkan yan gözle şoförüne baktı. Dietershofen, arabayı her zamanki temposuyla sürüyor, düşüncelerini dışa vurmayan bir anlatımla yola bakıyordu. Belki de evindeki durumu beklediği gibi bulamamıştı.

Paul ise geziden hoşnut kalmıştı. Toplantı genel olarak umut getirmişti. Merkezi yönetim sorununda varılan karar, yerel başkanların isteğine uygun olmuştu. "Mezarlık karnesi" denilen tayın kartları kaldırılmış, sadece beş kategoriden yiyecek karnesi verilmesi kararlaştırılmıştı. Şimdiki karnelerle alınacak besin de iyi sayılmazdı, ama bu yiyecek kıtlığında başka bir şey elden gelmiyordu. Bu arada

Mareşal, Jena Üniversitesine yardımcı olacağına da söz vermişti. Öğrenci sayısı arttırılacak, öğrencilere ve öğretim üyelerine fazladan yiyecek karnesi verilecekti. Bu, umutlu bir başlangıçtı.

Dört saat yolculuktan sonra Weimar'a vardılar.

Birikmiş, işler bekliyordu. Toprak reformu, yükümlülükler getirmek, mallara el koymak, kabul törenleri, batı bölgesindeki eyaletlerle kültürel ilişkiler kurmak. Toplantılar birbirini izliyordu. Tartışmalar gece gündüz sürüyordu. Eyaletin yeniden kurulması, ekonomisinin, kültürel kurumlarının, adalet mekanizmasının, yönetiminin örgütlenmesi gerekiyordu.

Yeni kıyıların ufkunu açan yeni bir gün başlıyordu...

"Herr Başkan, yargıçlar ve savcılar en kısa zamanda çalışmaya başlamalılar!"

"Herr Başkan, Jena Üniversitesinde, en kısa zamanda öğretime geçilmeli. Tarih fakültesi dışında, üniversitenin bütün fakültelerinin hızla örgütlenmesini sağlamak birincil görevlerimizden biridir."

Ruslar, görüşmelerde ülkeyi fethetmiş kişiler gibi değil, eşit birer tartışmacı gibi davranıyorlar, emir vermeyi son çözüm olarak seçiyorlardı. Danışman rolünü oynamaktan ve bol bol konuşmaktan hoşlanıyorlardı. Konuşmaktan yana da hiç sıkıntıları yoktu doğrusu.

Köylerde ve kasabalarda bütün duvarlar propaganda afişleriyle kaplanmıştı:

"Birleşik demokratik Almanya'nın yaratılması!"

"Militarizme ve Nazizme karşı savaş!"

"Ülkenin yeniden kuruluşuna yardımcı olun-Alman halkı yaşamalıdır."

"Aklı ve bilgiyi yadsıyamayız!"

"Hümanizmaya dönüş!"

"Özel girişimlere güvenlik!"

"Özel mülkiyete güvenlik!"

Eisenach'taki Bavyera Motör Fabrikası çalışmaya başlamış ve ayda yaklaşık üç yüz arabayı bulan bir üretim düzeyine ulaşmıştı. Jena'daki Zeiss ve Schött fabrikaları da kapılarını yeniden açmış ve dünyaca ünlü optik araç ve malzemelerin üretimine geçmişlerdi. Zeitz'deki büyük fabrikanın günlük üretimi beş yüz ton petrolü buluyordu. Unterwellenborn'da demir çelik fabrikasının ilk fırını ateşlenmişti. Ülkenin dört bucağından çekiç ve çivi sesleri yükseliyordu.

Bombardımandan ağır hasar gören Jena Üniversitesinin yıkıntıları arasında öğrenciler eski tuğlaları topluyor, güçlü kuvvetli olanlar da taş ustalarına, marangozlara çıraklık ediyorlardı. Jena'daki Friedrich-Schiller Üniversitesi kargaşanın ve molozların içinden gözle görülür hızla yükselmeye başladı.

"Herr Başkan, yıkılanları yeniden kurma işinde ne kadar ilerlediğimizi bütün dünyaya gösterelim. Düşüşten bu yana ülkenin üretimini gösterecek, büyük çaplı bir endüstri fuarı düzenleyin."

Böylece Weimar'da da çekiç ve çivi sesleriyle faaliyet başladı. Bu arada fuar için gerekli malları taşıyan kamyonlar ve trenler gelip gidiyordu. İstenilen sergi hemen hemen on beş günde hazırlandı. Sivil halk, o güne kadar başarılmış işleri hayranlıkla seyredebilirdi. Sergilenen malların bolluğu, halkın ülkeyi onarmak, yeniden kurmak isteğini kamçıladı. Somut ve potansiyel endüstri üretiminin gerçek bir yansıması olan Endüstri Fuarı, halkın çalışkanlık ve iradesine ve ayrıca ülkenin gerek teknik, gerek siyasal yönlerdeki yönetici yeteneğine dikilmiş bir övgü anıtıydı.

Ruslar durumdan hoşnuttular. Fuarın açılışında yüzlerindeki gülümseme hiç kaybolmadı.

"Harika, Başkan - kutlarım sizi. Harekete geçildi artık!"

7 Kasım, eski Rus takvimine göre 25 Ekim, yani Sovyetler Birliğinin en büyük bayram günü geldi. 1917 Ekim Devriminin yıldönümü. Weimar'da "Fil" kadehleri, tabakları doldurdu, onura kadehler kalktı. Çağrılı Alman konukların hemen hepsi aydınlar arasından seçilmişti: Üniversite profesörleri, akademi yöneticileri, Goethe ve Shiller Derneklerinin başkanları, önemli görevlerin başındaki memurlar. Ulusların birbirini anlaması ve uzlaşması üzerine, demokrasi ve birlik üzerine söylevler verildi. Şölenin onur masasında generaller, Eyalet Başkanı, Üniversite Rektörü, Moskova'dan Berlin'den gelen generaller, Orgeneral Semyonov, bir Rus profesörü, bir Batı Berlin gazetesinin genel yayın müdürü ve Moskova sürgününden dönen şair- yer alıyordu.

Çok ihtiyatlı biri olan bu şair, sonunda koşulları, resmi görüşleri ve dokunulmaz tabuları eleştirmek cesaretini gösterdi. Sosyalist Birlik Partisi Merkez komitesi üyesi olan şair, kendisini eskiden tanımayanlar için gençliğinin fırtınalı günlerinden uzak, akıllı uslu biriydi. Babası Münih'te savcı ve temyiz mahkemesi başkanıydı. Karısı, kültürlü bir Yahudi ailesinin kızıydı. Şair tek başına olduğu zaman, açık yüreklilikle

konuşuyor, karısı yanında olunca da kelimeleri seçerken daha bir dikkatli davranıyordu. Thuringia Başkanı Paul ile konuşurken alabildiğine özenle ve aşırı bir saygıyla konuşuyordu. Aşırı saygı, tehlike belirtisiydi, Başkan çoktan anlamıştı bunu.

Kadeh kaldırmalar sürüp gidiyordu. Yiyecek karneleriyle karnı doyuramayan ve böyle bir şölende tıka basa yemek fırsatını kaçırmak istemeyen Alman aydınları, ardı arkası gelmeyen konuşmaları dinlemek için çatal bıçaklarını istemeye istemeye bırakmak zorunda kalıyorlardı. Orgeneral Tshuikov Kazaska oynadı. Eyalet başkanı, buna karşılık olarak tek başına tango gösterisi yaptı.

Masalarda genel bir yumuşama ve rahatlama göze çarpıyordu. Ruslar, Almanların arasına karışmaya, onlarla birlikte oturmaya başladılar. "Rusları yanlış tanımışız. Onlar ülkemizi yeni baştan kurmamıza yardım ediyorlar, demokrasi istiyorlar. Dört işgal bölgesinin birleşmesini istiyorlar. Kendilerini Almanlardan ayrı tutmuyorlar. Böyle bir generale rastladığımız için talihliyiz!" gibi sözler duyuluyordu.

Herkesteki izlenim buydu ve bu izlenim şölenden sonra da öyle kaldı.

Aydınların gönlü fethedilmişe benziyordu. Rus dostlarını anlamak ve onlara yaklaşmak için birbirleriyle yarışa girmiş gibiydiler.

"İşi bu kadar trajik açıdan görmeyin Herr Başkan. Alman komünistlerinin ne mal olduğunu hepimiz biliyoruz. Biz Hitler eşkiyası ile boğuşurken, onlar Alman fabrikalarında cephane yapıyorlardı. Gidin de o alçak Alman komünistlerine benim gözümde on para etmediklerini söyleyin..." Bunları söyleyen Kurmay Başkanı Orgeneral Tshuikov'du. Komünist içişleri bakanı ya da parti tarafından atanmış belediye başkanlarından, meclis üyelerinden, söz ederken *Durak*'lar (ahmaklar) diyordu.

Mareşalin yaveri Orgeneral Sokolovski'nin tutumu da Tshuikov'unkinden farklı değildi: "Nasıl olur da, bu alçaklar için sinirlerinizi bu kadar bozabilirsiniz başkan," diyordu.

Ama bu adamlar iş başındaydılar, en yüksek görevlere gelmişlerdi ve suçlulukları kanıtlanmış olanları bile yerlerinden oynatmak çok zordu.

Thuringia anayasal bir eyaletti...

Dr. Paul başkanlık görevini kabul ederken bu esasa dayanarak anlaşmaya varmıştı. Kendisine karışılmayacaktı. Ama her yanda "Köylü Yardımlaşma Derneğinden" "Özgür Alman Gençliği Derneğinden"

gençler kamyonlara, arabalara dolduruluyor ve Nordhausen'e sevkediliyordu.

Cezaevinde bir alçak vardı. Bir Nazi, bir muhbirdi bu adam. Naziler devrinde yaptığı bir ihbar, birinin idamına yol açmıştı. Şimdi, kendisi için verilecek kararı bekliyordu. Dava, Jena hukuk fakültesine verilmişti. Ne var ki, dosyanın fakültede incelenmesi işlemi partiye göre çok gereksizdi ve iş ağır yürüyordu ;Nordhausen cezaevinin önünde sekiz bin kişi kadar toplandı; muhbirin kendilerine verilmesini, aksi halde cezaevine girip zorla alacaklarını söylüyorlardı. Dağ kanunuydu bu. Hitler dömeminde kendisi de sürekli olarak ihbar edilen ve Naziler tarafından sorguya çekilen Paul, kuşkusuz bir Nazi muhbirini korumaktan yana değildi, ama ortada bir ilke sorunu vardı. Polis çağırdı ve cezaevinin önündeki kalabalığın dağıtılmasını emretti. Hukuk ağır bastı, gösteri dağıldı. Rus yöneticilerin tepkileri her zamanki gibi "Durak" demekten öteye geçmedi. Ancak, cevaplanmamış bir soru vardı ortada: Sekiz bin kişi Nordhausen'e nasıl gitmişti? Benzini nereden bulmuşlardı? İşgal kuvvetlerinin yetkilileri gösteri yapanların arkasında olmadıkça, hatta gösteriyi kendileri başlatmadıkça, bu nasıl başarılırdı?

Bir başka ürkütücü belirti de, toprak reformunun uygulanışıydı. Dr. Paul'ün önerdiği gibi, yasa hukuk bürosu tarafından hazırlanmış ve Berlin'de verilen sözler de buna eklenerek yayınlanmıştı. Sonra bu kopya yok edilmiş, alelacele yeni bir yasa basılmış ve kendisi de bunu imzalamak zorunda kalmıştı. Yapılan değişikliğe göre, bu yasanın yürütülmesiyle ilgili sorumluluk ve yetki, başkana değil, başkan yardımcısına veriliyordu.

Birkaç ay geçtikten sonra, Komünist Başkan Yardımcısının, istediği gibi yetki tanıdığı konseylerle birlikte toprak reformunu ne hale getirdiği ortaya çıktı. Yüz hektarın üzerinde toprak kalmamıştı. Elli hektarı aşan topraklar da bölünecekti. Köylülere verilen toprak onları beslemeye yetmeyecek kadar azdı, üstelik evlerini yapma konusunda da ortada bırakılmışlardı. Çimento fabrikalarından çıkan çikento, sürekli olarak doğuya gidiyordu. Tuğla ocaklarında yeterince kömür yoktu. Yeni inşaat yöntemleri denendi ama yarar sağlamadı. Yeni toprak sahibi olan köylü, evi, ahırı, ağılı olan eski köylüye gıptayla bakıyor, öte yandan eski köylü de yeni toprak sahibi köylüden daha fazla üretmek zorunda bırakıldığı için küplere biniyordu. Böylelikle iki taraf arasında çatışmanın tohumları atıldı. Reformun sonucunda sadece ekonomik

yapıda değişimler olmakla kalmadı, toplumsal birlik ve bütünlük de çözülmeye başladı. "Köylü Yardımlaşma Derneği" köylerdeki siyasal mücadeleyi büyüttü, ekonomik yönden gücü olmayan yeni toprak sahibi köylüye siyasal destek oldu ve ortak tarım araçlarını kullanarak, suni gübrenin dağıtımında yeni toprak sahibi köylüye öncelik tanıyarak, kollektif tarım sistemine doğru ilk adımı attı.

Yüksek verim hedeflerine varılmak için üstlenilecek ağır yük, eski toprak sahibi köylünün omuzlarına yıkıldı. Köylüler hapse atılmakla tehdit edildiler, kimi zaman da gerçekten hapsedildiler. Mala el koymak, çalmak ve keyfi adam tutuklamak, "sabotaj yaptı" suçlamasıyla yasallık kazanıyordu. Köklü köylü aileleri ve toprak sahipleri yerlerini yurtlarını bırakıp gitmeye başladılar. Bu arada erkekleri gitmiş soylu ailelerden pek çok kadın tutuklandı.

Başkan telefona sarıldı.

Telefonun öteki ucunda Komünist Polis Müdürü vardı. Başkan, "Güvenilir bir kaynaktan öğrendiğime göre, suçsuz kişileri tutukluyormuşsunuz. Çoğu da kadınmış. Bu konuda bir açıklama istiyorum," dedi.

Karşıdaki ağzında bir şeyler geveledi.

"Tutuklamalarınızın yasal dayanağı yoktur. Aslında başkan yardımcısına bağlı olduğunuzu ve ona karşı sorumlu bulunduğunuzu biliyorum, ama benim başkan olduğum bir eyalette bunlara göz yumacağımı sanıyorsanız aldanıyorsunuz. Tutuklular derhal salıverilmelidir. Başınıza ne iş açtığınızın farkında mısınız acaba? Ceza kanununa bir göz atmanızı öğütlerim."

Toprak reformu, bankacılık reformu ve kamulaştırma yasalarında kendi imzası vardı. Kamulaştırma yasasının uygulanmasında, eski Nazi mülklerine el konulmasında, yasaya uyulmasını ve yanlışlıkla el konulmuş bazı fabrikaların sahiplerine geri verilmesini sağlamıştı. Yanlışın düzeltilmesi, mareşalin verdiği yetkiyle ve işgal kuvetinin denetimi altında yapılmıştı. Bu olayı izleyen bir toplantıda, mallarına yeniden sahip olan talihlilere bununla ilgili belgeler verilmiş ve bu belgeler aylarca propaganda malzemesi olmuştu.

Ama bir mareşalin sözü mü olurdu?

Mareşal Zhukov görevinden alınmış, yerine Kurmay Başkanı Sokolovski gelmişti. Mareşal Zhukov'un adı ne zaman anılsa, halefi garip garip bakıyordu. Bir mareşalin ya da bir başkanın sözü mü olurdu?

Kamulaştırma yasasının uygulanmasındaki yetki de başkandan alındı. Yeni atanan başkanı yardımcısı kendisini görmeye geldi. "Benden önceki yardımcı ne yaptığını sanıyordu acaba...Birkaç yüz fabrikayı tekrar eski sahiplerine vermek olur iş değil..." dedi. Resmi belgeler ortadan kaybolmaya başladı. Dr. Paul, başkan olduğu eyalette olup bitenlerden artık sorumlu tutulabilir miydi? İstifa etmek zamanı gelmemiş miydi?

Kararnameler, yasalar...kent halkını aynı düzeye indir, toprağı yoksullaştır, kimsenin gözünün yaşına bakma. Köylünün altındaki atı çek al. Sonra da konuşmalar yap, bildiriler dağıt. Bu propagandayla kimse kandırılamazdı. Eskiden tanrının kulları olanlar, şimdi diktatörlük heveslisi despotların kulu haline gelmişlerdi. İşçinin el emeği karşılığında hak ettiğini elinden al, ölmeyecek kadar bir şey ver, böylelikle onu da köylü gibi yoksullaştır, tutunacak dalını bırakma. Sonunda akıllı, yaratıcı, istekli bir işçiyi kayıtsız bir köle yapmış olursun! İnsanların adalet kavramını yık, vicdan ve sorumluluk duygularını körelt, böylece toplumsal varlık yok olur, toplumun en güçlü kökleri yerinden oynar, geleneklerinden ve ahlâk inançlarından koparılan halk çok geçmeden paramparça olur.

Gelecek bunları mı getirecekti? Paul'ün başkanlığının amacı bu mu olmalıydı? İstifa etmenin zamanı çoktan gelmemiş miydi?

Kaç buradan, git buradan...

Bu görüş sürekli kafasını kurcalıyordu. Generalle konuşurken olsun, masasının başında otururken olsun, belgelerin üzerine eğilmiş çabalarken olsun, bu iş aklından çıkmıyordu bir türlü.

Bürosuna girdi, salondan geçti, hükümetin yeni atadığı bir danışmanın, İrina Petrovna'nın, Tatyana'nın, Frau Hansen'in, sekreterlerin, çevirmenlerin önlerinden yürüdü geçti. Her hareketini gözleyen, ağzından çıkan her sözü kapan gölgelerle kuşatılmıştı dört yanı. Kısa bir süre önce yanında çalışmak üzere bir kadın göndermişlerdi. Kadın Baltık'tan değildi (Baltıklı hanımlar yerel NKWD şefinin çevresini sarmışlardı), eski Prusya soylularından biriydi. Aydınlara verilen şölende -bu tür toplantılar bir daha tekralanmamıştı- Dr. Paul, bu kadının Berlin-Karlshorst'dan gelen ve iyi Almanca bilen o bilardo topu kafalı albayla konuştuğunu görmüştü. Bu genç hanım biraz çizmeden yukarı çıkıyordu doğrusu. Daha büroya geldiğinin ilk günü başkanın mektuplarını açmıştı. Danışmandan kapıcıya kadar her çeşit muhbirin üstüne bir de bu kadının gelmesi bardağı taşırmıştı.

Başkan kadını yanına çağırttı.

Mektupların açılmasıyla ilgili bir şey söylemedi.

"Madam size iyi haberlerim var. Benim yanımda sekreterlik yapmak gibi ikinci sınıf bir iş size lâyık değil. Ticaret dairesinde size uygun bir iş bulduğum için sevinçliyim. Orada gelen konukları kabul etmekle görevli olacaksınız. Batı Almanya'dan gelecek olan sanayiciler, iş adamları, kısacası önemli kişilerle karşılaşacaksınız ve görüşmeleri siz yürüteceksiniz..."

İyi konuşmuştu doğrusu. Kadın buz kesildi, uygun bir cevap bulamıyor gibiydi Başkan da ona cevap verecek fırsat bırakmadı zaten.

"Yeni göreviniz için sizi kutlarım. Hemen işe başlayabilirsiniz."

Başkan, kadının odadan çıkışını keyifle seyretti. Aslında meydan okuduğu bu ne yaptığını bilmez zavallı değil, Berlin-Karlshorst'taki zarif Albay Tulpanov'du. Başkan, bu kadarla yetinmeyip, bu pisliği tümden temizlemeye kararlıydı. Ama hangi amaçla yapacaktı bunu?

Gitmeliydi buradan, gitmeliydi...

Geçici sekreter Hattinger, elinde birtakım kağıtlarla odaya girdi. Hattinger bu sabah zılgıt yiyenlerin ikincisi olacaktı. Uzun süredir büroda dolaplar çeviriyordu. Her gün Schwanseestrasse'deki parti "sarayı"na, sonra da Lottenstrasse'deki NKWD merkezine taşınır dururdu. Hattinger'in yavaş yavaş yükselmesini sağlamışlardı. Sonunda da Paul'ün karşısına çıkacak yere gelmişti.

Hattinger başkanın karşısına oturdu.

Elindeki kağıtlardan söz ederek, bir zamanlar Nazi Partisine kayıtlı iki memurun hemen işten çıkarılmalarını istedi. Adamların ikisi de, partinin sıradan birer üyesi olmuşlar, herhangi bir görev almamışlardı. Paul, Hattinger'le konuşurken bir yandan da masasının gözünde duran Hattinger'in dosyasını karıştırıyordu. "Herr Hattinger" diye başladı. "İnsanın yaşamı hep aynı düzeyde gitmez. Kimi zaman yükselir, kimi zaman düşer. Kimi zaman insan yolunu şaşırır, kaybolur, sonra yeniden yolunu bulur."

Herr Hattinger'in anlayışlı olmaya hiç niyeti yoktu, iki suçlunun işini bir an önce bitirmek istiyordu.

"Dinleyin beni, Herr Hattinger, size Prag Üniversitesini temsil eden bir öğrenci grubuna bağlı olduğunuzu ve sadece sıradan bir Nasyonal Sosyalist öğrenci olmayıp Nasyonal Sosyalist Parti Gençlik Kolu liderlerinden biri olduğumuzu söylesem ve buna dayanarak sizi işten

atsam, ne derdiniz? "

Daha fazlasını söylemeye gerek yoktu. Bu kadarı bile Hattinger'i sersemletmeye yetti. Suratı kireç gibi oldu, kulakları alev alev yanmaya başladı.

"Ya generale gidip de sizin hakkınızda bildiklerimi anlatsam, Herr Hattinger? "

Herr Hattinger çoktan gözden kaybolmuştu bile.

Böylelikle Dr. Paul, Berlin-Karlshorst'daki Siyasal Yönetim şefinin bir ajanından kurtulmuş ve Weimar'daki NKWD şubesinin baş muhbirlerinden birini felce uğratmış oluyordu. Bir sabahta bu kadar iş becermek yeterdi, ağır ağır ilerlemek en iyisiydi. Ne var ki iş bu kadarla kalmadı. Bir saat içinde karşısına üçüncü bir olay çıktı. Paul, kendisini görmeye gelenleri kabul etti, birtakım dosyaları inceledi. İçinde bulundukları günler, siyasal yönden gerilim taşıyan dönemlerdi. Yakında hem yerel, hem merkezi hükümet seçimleri vardı. Paul'ün çalışması, bir çukulata fabrikasından gelen telefonla, bir S.O.S. işaretiyle sekteye uğradı.

Telefonda bir danışmanın adından söz edildi. Bu ad, Paul'ü tedirgin etti. Bu sorunun kendi başına üstlenemeyeceği kadar önemli olduğunu sezdi. Ama işi oluruna da bırakamazdı. Berlin Ağır Ceza Mahkemesi Danışmanı Reuter, Başkanın Yardımcısı Busse'nin işe aldığı biriydi. Aralarındaki ilişki tanışıklıkla da kalmıyordu. Son derece gaddar ve amansız biri olan Busse'nin, Reuter'den ödü kopardı. Buchenwald toplama kampındayken gözü yılmıştı ondan. Busse, yönetim işlerinde deneyi olmayan, haklarını da görevlerini de bilmeyen, bu yüzden de idare edilmesi kolay biriydi. Tek özelliği Marksist inancıydı, ne var ki bu inanç da bir tek formüle indirgenmiş ve o nedenle artık Marksist olmaktan çıkmıştı: Piramit aşağıdan yukarı kurulmalıdır! Busse'nin piramiti aşağıdan yukarı doğru kurma yolu, eski toplama kampındaki arkadaşlarını iş başına getirmek olmuştu. Üstelik bunu yaparken adamların yeteneklerini hiç dikkate almamış ve sonunda sadece siyasal suçlular değil, Qualle gibi adi suçlular da önemli görevlere gelmişlerdi.

Qualle, kendi tipinden olanlar arasında Almanya'da parmakla gösterilirdi.

"Schwarza-Zellwolle"nin başına geçmek için müdürünü tutuklamaya kalkıştığı zaman Paul onu işten atmak zorunda kalmıştı. Bunun üzerine Qualle tutuklanmış ve Ruslar onu hüküm süresinden de fazla tutmuşlardı

cezaevinde. Ama günün birinde Qualle yeniden ortaya çıktı. Sağlığı, keyfi yerindeydi, suratından kan damlıyordu. Başkanın odasına paldır küldür girdi ve NKWD generali Beşhanov'dan söz ederek, "Burada dostum Beshanov'un emriyle bulunuyorum ve beni derhal danışmanlığa yeniden atamanızı istiyorum," dedi.

Başkan, "Yer açıldığı zaman bu konuda karar veririm," diyerek olayı savuşturdu ve tabii ki Qualle yeniden danışmanlığa getirilmedi. Ama NKWD, Paulden habersiz olarak onu Ticaret Dairesine yerleştirdi. İşte şimdi yine karşısına çıkıyordu. Ülkenin ikinci büyük çikolata fabrikası olan ve yedi yüz işçi çalıştıran Berger fabrikasının müdürü telefon ediyordu: "Buraya bir danışman geldi, fabrikamızı kapatıyor!"

"Adı nedir gelen danışmanın? "

"Reuter" Qualle'ydi bu.

"Telefona çağırın kendisini."

Qualle telefona geldi ve başkandan şu sözleri duydu:

"Şu anda hükümet hizmetinden uzaklaştırılmış bulunuyorsun. Bundan sonra bir daha resmi işleme kalkıştığın takdirde seni tutuklattırırım. Hem, işe alındığını kim söyledi sana? "

"Dostum Beshanov!"

Bu kadarı gerçekten fazlaydı. Paul o anda odasına giren hükümet başkanını hiç böylesine telaşlı görmemişti. Üstelik general yalnız da değildi. Yanında, arka planda kalmaya çalışan bir sivil vardı. Paul tanıdı adamı. Bir toplantıda, bu adamı kendisine Sovyet Ağır Ceza Dairesinden Profesör Judanov diye tanıtmışlardı. Ama adamın ne ağır cezadan, ne hukuktan bir şey anlamadığı, ayaküstü görüşmelerinde bile anlaşılmıştı. Judanov'un önemi bir başka noktadan kaynaklanıyor olmalıydı. Başkanın bu kuşkusuna da İrina Petrovna'nın tutumu yol açtı. İrina Petrovna Semyanova, hiçbir zaman bu sessiz sedasız Judanov'un yanında olduğu gibi ezilip büzülmemiş, söylenenleri çevirirken sesi böylesine kısılmamıştı. Birkaç sefer de general *'Nje Perewod* çevirme bunu!" diye bağırdı.

Neler oluyordu?

Hiç kuşkusuz, Qualle gibi profesyonel bir cani ile ilgili değildi bunlar, arka plandaki adamlar Qualle tipindekilerle de İçişleri Bakanı gibi cahillerle de geçinemiyorlardı.

Gitmeliydi buradan...

Önemli olan Qualle değildi. Banka reformu, toprak reformu

kamulaştırma işleri başta olmak üzere yapılacak daha çok şey vardı. Banka reformu sırasında çekilen para imha edilmemişti. Rusların elindeydi ve büyük ölçüde kullanılıyordu. Bu parayla, sadece mal değil, evler, arsalar, sinemalar, iş yerleri satın alınıyor, her şeyin karşılığı değeri kalmamış bu kağıtlarla ödeniyordu. Almanların özel mülkiyetine el koymanın bir başka yolu da buydu. Banka reformu, özel mülkiyete el koyma, halkın açılktan ölecek noktaya gelmesi, öğrencilerin sefaleti! Verdikleri sözler ne olmuştu..her şey yalan ve aldatmaca mıydı?

Qualle çürümenin sadece bir belirtisi, çürüyen elmanın içindeki bir kurttu. Onun gibi niceleri vardı.

"Herr General, ya danışman Reuter, yani Qualle, ya da ben. Onun gibi bir adam burada tutulduğu takdirde, ben Başkanlıkta kalamam."

General düşüneeye dalmıştı. Herr Judanov susuyordu. Sovyet yönetimi ile Berlin-Karlshorst'daki yönetim arasında telefonlar çalıp duruyordu. General gitti. Çay geldi. Birden Herr Judanov, çevirmensiz konuşmaya başladı. Almancayı oldukça iyi konuşuyor, sadece havadan sudan söz ediyordu.

General içeri girdi.

O herifin canı cehenneme, Herr Başkan."

"Oualle de kurtulmakla iş bitmiyor. Sorun, bir kişinin sorunu olmaktan çok daha önemli."

"Şimdi istifa edemezsiniz, Herr Başkan. Alman öz-yönetimi neredeyse kurulacak. Almanlara daha çok özgürlük tanınacak. Gelecekte, biz Naziliğin kökünün kazınması, demokratlaşma ve ülkenin yeniden onarımı gibi belirli konularla ilgileneceğiz. Geri kalan her şeyde, siz bağımsız olacaksınız. Üstelik, seçimlerde konuşmacı olarak ilan edildiniz."

"Herr general, ben Başkan olarak konuştuğum zaman, bir şeye söz verip arkasından bunu unutuveren başka konuşmacılara benzemem. Söz verdiğim şeyi yerine getirmeliyim!"

"Haklısınız. VI.kategorideki karnelerle verilen yiyeceklerin kalkacağına söz verin. Adam başına üçüncü defa ellişer kilo patates dağıtılacağını söyleyin. Elbise, ayakkabı ve öteki günlük ihtiyaç maddelerinin fazlalaştırılacağına söz verin." Generali yine telefondan arıyorlardı.

"Herr Başkan, önemli haberler var! Önümüzdeki yıl içinde bir

milyon savaş tutsağını salıvereceğiz."

Gitmeliydi buradan...

Olamazdı bu. Bir milyon savaş tutsağı...halkı seçim sandığının başına çekmeye sadece bu bile yeterdi.

"General, halk Doğu sınırı konusunda çok endişeli. Ne Yalta paktında, ne Potsdam anlaşmasında Oder-Neisse hattı için hukuksal bir dayanak yok. Sovyet Dışişleri Bakanının bu konudaki sözlerini biliyorum ama bu sınırı kesinleşmiş bir sınır kabul edecek durumda olmadığımı belirtmek isterim. Oder-Neisse hattı üzerinde konuşma yapabilir miyim, buna izin var mı?"

"O konu bir dinamit, sakın unutmayın!"

General bu soruyu geçiştirmeye bakıyordu, ama sonunda Karlshorst'takilerle bunu yeniden görüşmeyi kabul etti. Uzun bir telefon konuşmasından sonra, "Oder-Neisse hattı konusunda konuşabilirsiniz, Herr Başkan!" dedi.

Başkan görevinde kaldı.

İrina Petrovna ile birlikte bürodan çıktı. Yarbay Judanov-namı diğer Wiemar profesörü- içerde kaldı. General ve Yarbay, Rus sigaralarını çıkardılar, General yarbayın sigarasını yaktı.

Judanov, "Almanlar şaşıracaklar," dedi. "Oylarını atar atmaz kazığı yiyecekler"

Yarbay Judanov ne dediğini iyi biliyordu.

İvan Serov'un temsilcisi sıfatıyla haftalardır Weimar'daydı. Thuringia'nın ekonomik koşullarını incelemesi gerekiyordu ve işini kolaylaştırmanın yolunu bulmuştu. Kimi zaman, iyi bir buluş bir yığın yardımcıdan daha yararlıdır. Judanov'un buluşu da, Askeri Yönetim Başkanı kanalıyla Başkanı bir endüstri fuarı hazırlamaya ikna etmek olmuştu. Eski Weimar şatosunda düzenlenen bu endüstri fuarı, canlı bir referans oluyordu- otomobiller, çukulatalar, optik malzemeler, naylon kumaşlar, çimento, ham elyaf, potasyum, daktilo makineleri, elektrikli araçlar sergileniyor, bunları yapan firmaların adı, fabrikaların kapasiteleri belirtiliyordu. Böylece Judanov'a düşen iş, sadece bu endüstri kuruluşlarını bulmak, makinelerini kontrol etmek ve belirtilen üretim kapasitelerinin gerçek olup olmadığını saptamaktı.

İşin o bölümü tamamlanmıştı.

Listeler hazırlanmış, Saburov'un yönetiminde çalışan Fabrikaları

Sökme ve Onarma Şubesi Müdürüne verilmişti. Thuringia'da o güne kadar el sürülmemiş fabrikalar, bir anda sökülmeye başlanacaktı. Ama önce Thuringia'da seçim yapılmalı, halk hükümeti seçmeliydi. Seçim biter bitmez, Cumartesi akşamı fabrikalar askerler tarafından işgal edilecek ve Saburov'un ekibi sökme işlemine başlayacaktı. Sonra sırasıyla her şey sökülecekti...fabrikalar, maden ocakları, demiryolları, kısaca taşınması olanaksız birtakım şeylerin dışında ne varsa sökülüp götürülecekti. Taşınmayanlar içinde Leuna'daki potas maden ocağı gibi önemli olanları da Sovyet ortaklığında kuruluşlar haline getirilecekti.

Judanov Weimar'da kalıyordu.

Yanında çalışanlar her zaman hareket halindeydiler. Bir bakıyordunuz, Nordhausen'de çalışıyorlardı, bir bakıyordunuz Gera'da, Eienach'ta, ya da Heiligenstadt'da. Şimdi de Jena'ya gelmişlerdi.

Jena demek, Karl Zeiss ve Schott fabrikaları demekti. Dünyaca ünlü bu optik cam ve optik araç fabrikaları, Amerikan bombardımanlarından büyük hasar görmüşlerdi. Ama yeniden çalışmaya başlamışlardı. Fabrikalarda yaklaşık on bin işçi vardı ve aylık üretim, tazminat olarak ödenen birkaç milyon mark değerini buluyordu. Bu büyük bir miktardı, hemen hemen ödemelerin tamamını karşılıyordu. Ne var ki, artık Almanların ülkelerini yeniden kurma istek ve iradeleriyle, Rusların bu konudaki desteğini kanıtlamak için bu fabrikalar eskisi gibi Batı Almanya'dan ve yabancı ülkelerden gelenlere açılmıyordu. Bu fabrikalar Rusya'ya gidecekti. Sökülecekler listesinin başında bunların adı yer alıyordu. Ancak, sadece makineleri götürmek pek işe yaramayacaktı. Makinelerle birlikte onları çalıştırmasını bilen işçiler de gitmeliydi. Bu işçilerin arkasında yüzlerce yıllık bir geleneğin deneyimi vardı. Bu kalifiye Zeiss işçilerini yollamak işi Yarbay Judanov'un şubesine verilmişti.

Her şey hazırdı.

Bu kez, arkadaşı Budin, Judanov'u geride bırakmıştı. Bu iş için gerekli askeri birlikler hazıroldu bekliyorlardı. "SSCB'de gönüllü çalışma" sözleşmeleri hazırlanmıştı. Jena istasyonu kapatılmıştı. Budin, yük vagonları, kompartımanları ve yemekli vagonu olan bir tren bile bulmuştu. İlk şoktan sonra bu lüks bir yolculuk olacak ve Zeiss işçileri çalışma şevkiyle gidecekleri yere varacaklardı.

"Her şey hazır mı?"

"Düğmeye bir basmanız yeter!"

Budin, neyin hazır olduğunu ve sadece düğmeye basmanın neden yeterli olduğunu söylemedi. Judanov'un verdiği cevaptan da bir şey sezmek olanaksızdı. Judanov ve Budin'in yanındaki NKWD binbaşısı ile Lottenstrasse'den gelen yüzbaşı da ne olduğunu merak etmediler. Odadaki iki Alman konuktan yararlılığı iyice azalmış olan Hattinger ile bir kitabevi sahibi olan öteki Rusça bilmiyordu. Ella, Jutta ve Liesbeth ise çok az anlıyorlardı. Ella, Jutta, Liesbeth, kimi zaman daha da kalabalık oluyorlardı, binbaşı kerhaneye çevirmişti burasını. Kendi evinin üst katına karısı ve yetişkin kızıyla sığınmak zorunda kalan Tıp Profesörü bu durumu bilmiyor, en azından bilmezlikten geliyordu. Bir yığın gelen giden, her gün partiler, eğlenceler, can sıkıcıydı doğrusu. Judanov buradan çoktan taşınacaktı. Üstelik yer de bulmuştu. Ne var ki, burada zevkle döşediği iki odasını çok seviyor, dahası meydanı Lottenstrasse'den gelen Binbaşıya da bırakmak istemiyordu. Ev sahiplerine acıyordu. Profesör ona Albay Revyevkin'i anımsatıyordu. O da üzerinde ömürlü ve güçlü etki yapmış eski kuşaktan biriydi. Moskova savaşından önce Solovyevo'yu geçerlerken Revyevkin'i vurmak zorunda kalmışlardı. O günün üzerinden çok zaman geçmişti. Ama Judanov, Revyevkin'in sorgu sırasındaki onurlu tavrını hiç unutmamıştı. Hayır, Judanov, meydanı binbaşıya boş bırakmayacaktı. Hele Revyevkin'e ve kızı Revyevkina'ya benzer bu kız evdeyken gitmek olmazdı. Kızın kocası Doğu cephesinde ölmüş, kız da babasının evine dönmüştü. Binbaşı kıza asılıp duruyordu-hoş asılmadığı kimse yoktu ya- ve kıza, "Yarın bilmem, nereye gel. Seni arabamda bekleyeceğim," diye notlar yazıyordu. Bu *durak* pek nazik biri olduğunu sanıyordu ha! Tabi kız, ne bu notlara, ne de zaman zaman pek kaba biçimde yapılan öteki çağrılara karşılık vermiyordu. Çünkü adamın dediklerini anlamıyordu bile. Bunun üzerine de, binbaşı yine Silezya'dan getirdiği Jutta'ya, ya da hak ettiği gibi sokaktan bulunmuş birine kalıyordu.

O gün seçim günüydü, şenlik şölen için uygun bir gün.

Şölen artıkları hâlâ masanın üzerinde duruyordu. Gece epey ilerlemişti. Jutta lahana turşusu ve ringa balığı getirdi. Gramofon çalıyordu, dans ediliyordu. Budin ortadan kaybolmuştu. Ella da görünürlerde yoktu. Ella'nın sevgilisi yüzbaşının keyfi kaçtı. Ne belâ herifti bu Budin... Judanov ayağa kalktı, bu evde kavga çıkmasını istemiyordu. Budin'le Ella'yı mutfakta buldu. Ev sahibinin kızı da

oradaydı. Çok geçmeden yüzbaşı da geldi. Arkasından binbaşı göründü. Ringa balığı yiyen Almanlarla yalnız kalmak istememişti. Ev sahibinin "gönlü fethedilememiş" kızı kahve pişirdi, ama bir türlü oturma odasına gitmeye razı olmuyordu. Bu yüzden de oturma odasındakiler oraya geldiler.

Gramofon bitişik odada çalmaya devam ediyordu.

"Neden içeriye geçmiyoruz? "

"Evet, neden geçmiyoruz? "

Ev sahibinin kızı Judanov'la dans etmeyi redder miydi acaba? Daha önceleri reddetmişti. Ama bu kez beklenmedik bir anda kabul etti. Judanov'la dans etti ve başka kimseyle dans etmedi. Bu bir mucizeydi; Judanov'un baştan beri hoşlandığı bu saygın ve ölçülü kadın, ilk olarak çekingenliğinden sıyrılmış ve Judanov'u yeğlediğini göstermişti. Gece ilerledikçe, Judanov, kadının işi sonuna dek götürmeye hazır olduğunu sezdi. Parti sona erdiği zaman, kadın öne düştü, odasının yolunu kendisi gösterdi.

Bu bir deneydi. Ertesi gece tekrarlandı. Ama üçüncü gece tekrarlanmadı.

O gece, Jena'nın gecesiydi. Karl Zeiss'in ve Schott'un gecesiydi. Yataklarından fırlamış erkekler, korkudan büzülen kadınlar, haykıran çocuklar. Tüfekler, süngüler... ve Judanov Weimar'daki kadını düşünüyordu.

İşçi lojmanlarını Sovyet askerleri kuşatmışlardı.

Evlerde, erkekler önlerine konulan iş sözleşmelerini imzalamak zorunda bırakılıyorlardı. Seçenekleri yoktu. İmzalamak zorundaydılar. Onların imzaları, yapılan tecavüzü ortadan kaldırıyor, bu girişime meşruiyet kazandırıyordu. Yanlarına karılarını, çocuklarını ve az miktarda eşya almalarına izin veriliyordu. Evlerini terketmek zorundaydılar, tekrar Zeiss fabrikasına gitmelerine izin verilmeyecekti, artık Jena'da Karl Zeiss diye bir fabrika yoktu. Aynı anda, makinelerin sökülmesine de başlandı.

Judanov, Weimar'daki kadını düşünüyordu.

Almanlar birinci sınıf gözlük camlarından da fazlasını yapabiliyorlardı. Almanlar -bir Rus atasözüne göre- maymunu icat etmişler, kuleler, surlar, şehir kapıları yapmışlar, kendilerini tehlikeden korumuşlar, bin yıldan fazla süre taştan yapılma evlerde oturmuşlardı. Ve bütün bunlardan sonra, birden bire bir kadın sana doğru geliyordu. Bir

kadın...şeytanın ta kendisi: böyle bir gecede Judanov bunları mı dert edinecekti? Binbir tane kalifiye işçi, biri bile eksik olmamalıydı. Her makinenin başına derhal bir işçi yerleştirilmeli ve üretime hazır duruma getirilmeliydi. Bir tek makine bile boş kalsa, bu lanet olasıca işçilerden biri bile kaçsa, bütün plan alt üst olurdu. Bir tek kişi eksik olmamalıydı.

Kitlesel bir girişimdi bu.

Kimse ne olup bittiğini anlayamadan işi bitirmek gerekiyordu...Gözden kaçan şeyler olabilirdi, o yüzden her yana koşmak, her şeyi gözetmek gerekiyordu. Budin, ateşlenmiş kurşun gibi oradan oraya seğirtip duruyordu. Gözden kaçanlar olabilirdi...

Bütün Jena kasabası ayağa kalkmıştı. Telefonlar durmadan çalışıyordu. Jena ile Weimar arasında, Weimar ile Berlin arasında konuşmaların arkası kesilmiyordu. Burası Karl Zeiss müdürlüğü. Burası Jena Belediye Başkanlığı Burası Eyalet Başkanlığı, Burası Askeri Hükümet başkanlığı.

"Herr Başkan, Karl Zeiss fabrikası sökülüyor, işçiler Rusya'ya sevkediliyor, imdadımıza yetişin!"

Jena kasabasının üzerinde kurşuni bir gün doğuyordu.

Trenler hâlâ istasyondaydı. Sovyet askerlerinden oluşan bir barikat, bırakılan evlere yerleşmek için akın eden işçilerin akrabalarını, arkadaşlarını evlere sokmuyordu. Telaş, heyecan, umutsuzluk, gözyaşı, Eyalet forsunu taşıyan bir araba geldi. "Herr Başkan, henüz vakit var ne olur acele edin!"

Araba, Karl Zeiss müdüriyetine, gitti oradan Weikar'a döndü, Jena ile Weimar arasında birkaç kez gidip geldi, fabrika ile askeri hükümet arasında mekik dokudu. Başkan .Zeiss ve Schott fabrikalarını dolaştı. Her yanda çekiçler kalkıp iniyor, beceriksiz eller makineleri söküyor, hassas makineler gübre savrulur gibi atılıyor, kamyonlara yükleniyordu. Şişmiş turp suratlı, tostoparlak, öfkeli bir yüzbaşı, işçileri o makineden öteki makineye koşturup duruyordu. Başkan, orada bir duman gibi yanından kayıp geçiveren bir suratla karşılaştı. Bu suratı belleğine yerleştirmesi gerekirdi, çünkü ona tekrar rastlayacaktı. Bu, yüzbaşıyla Rusça, işçilerle Almanca konuşan ve bütün bu kargaşalıkta kayıtsız kalan biriydi.

Buz denizi Donuk gözlü Gnotke.

Tekrar Weimar'a gidildi. Hükümet Başkanını görmek olanağı yoktu

artık Sokolovski denilen Mareşal de ortalarda yoktu. Sokolovski, selefinin yalanlarını sürdürmüş, "Fabrikaların sökülmesi sona ermiştir," demişti. Sovyet Ordusu Meraşalinin bunları söylemesinden bu yana ancak altı hafta geçmişti.

Sonunda general göründü. İrina Petrovna, Generali bulmuştu. General durumu kavrayamadı.

"Doğru değil bu, Jena'dakiler paniğe kapılmış olmalı. Orada kimsenin tutuklandığı yok."

"Ben oradaydım, generalim. Fabrikayı söküyorlar. Askerlerinizin tutukladığı işçiler çoktan trenlere bindirilmiş, Halk bu olanlardan son derece ürkmüş durumda."

General, yetkili makam değildi, bu konuda bilgisi yoktu.

Kimse yetkili değildi, kimsenin bir şey bildiği yoktu. Thuringia komutanının da bilgisi yoktu bu konuda. Gerçekten, kim sorumluydu, kim yetkiliydi acaba? Başkan yetkili kimse bulamıyordu Sağır duvarlara hitap ettiğinin farkındaydı. İvan Serov'un adını hiç duymamıştı. Bir tek kişinin her türlü otoriteyi çiğneyebileceğine, çok kademeli Sovyet Hiyerarşisini pamuk gibi atacağına olasılık vermiyordu. "Profesör Judanov"dan medet ummak aklına gelmedi, zaten gelseydi de bir yararı olmazdı. Judanov -başka türlü davranmak istese bile -onun sorularını cevaplayacak durumda değildi. O, Kremlin'deki müthiş elin duvardaki bir gölgesiydi sadece.

Operasyon kırk sekiz saat sürdü.

Sonra Judanov, Weimar'a döndü. Her şey kazasız belasız, kan dökülmeden bitmişti. Kadife eldivenli bir operasyon olmuştu. Ama kendisi her an koşuşturmak zorunda kalmış, yorgunluktan ölecek duruma gelmişti. Şöyle yatıp iyice dinlenmesi gerekiyordu. Aklına kadın filan gelmedi. Gece yarısı uyandı. Işığı yakmadan, ayaklarının ucuna basarak üst kata çıktı. Kapı kilitliydi.

Ve kapı kilitli kaldı.

Bitmişti, kadın artık istemiyordu onu. Mutfakta karşılaştılar. Judanov, kadına neden böyle davrandığını sordu. Bir başkası mı vardı? Hayır, kimse yoktu, bir başkasını da istemiyordu. Judanov'dan iyisini düşünemiyordu, ama ilişkilerinin sürmesini de istemiyordu. Kadının söylediği bu kadardı, Judanov'un bununla yetinmesi gerekiyordu. Judanov Weimar'a daha seyrek gelmeye başladı. Sadece Lottenstrasse'den gelen binbaşıya göz dağı verecek kadar uğruyordu oraya. Koruyucu elini

kadının evinden çekmek İstemiyordu. Zamanın çoğunu kasaba kasaba dolaşmakla geçiriyordu. İşi başından aşkında. Fabrikaların sökülmesi işlemini var gücüyle her yanda sürüyordu. Fabrikaların tamamının sökülmesi yanında, elektrik işletmelerindeki "fazla makineler", demiryollarının çift hatları da sökülüp gönderiliyordu. Judanov, sökme işlemini yürüten ekip değildi. Ama Serov'un temsilcisiydi ve Saburov'un ekiplerini kontrol etmek ona düşüyordu. Hem sadece Saburov'un çalışmalarını değil, NKWD ve Askeri Hükümetin faaliyetlerini de o denetliyordu.

Başkan'ın gözetimi ve denetimi ise, büyük ustalık isteyen özel bir görevdi. Şimdiye kadar bu gözetim işi budalaca yapılmıştı. Başkanın evinin önüne bir saman arabası konmuş, evin karşısındaki sözüm onu bir general için ayrılmış ve bir yıldır boş duran vIllaya telefonları ve manevra dürbünleri olan üç nöbetçi yerleştirilmişti. Bitişik villaya Sovyet savcısının taşınması da pek kör kör parmağım gözüne davranıştı. Bu önlemleri sezmek için Dr. Paul kadar zeki olmaya bile gerek yoktu. Başkan nereye gitse yanından iki polis eksilmeyecekti. Bunlardan biri şoförü olacaktı ve arabada eyalet forsu bulunacaktı. Bütün bunlar da başkanın güvenliği içindi tabii. Ama bu düzeni yerel NKWD kurmamış, Judanov Karlshorst'tan gelirken tasarlamıştı. Bu düzen her zaman iş görürdü. Telefon çalardı, başkan şimdi Stadtroda'dan geçti, Ulrichswalde'ye doğru gidiyor. Başkan ister Jena'ya, ister Ulrichswalde'ye gitsin, ister Burgk'a ya da motor fabrikasına uğrasın, ister Eisenach'a ya da Hermsdorf'taki Hescho porselen fabrikasına gitsin, telefonla bütün hareketlerini izlemek olanağı vardı. Başkanın özel şoförünü de bu sistemin içine yerleştirmek gerekliydi. Lottenstrasse'dekiler, şoförü değiştirmek, yerine kendi adamlarını koymak için girişimde bulunmuşlarsa da, Dr.Paul diretmiş, onlar da susmak zorunda kalmışlardı. "Paul" olayını dikkatle ele almak gerekiyordu. Çok fazla yanlış yapılıyordu. Siyasal yanlışların en önemlilerinden biri de, NKWD ve hükümetin, başkan'ın Sosyalist Birlik Partisine girmesini onaylamaları oldu. Hükümet başkanı Paul'ü bu konuda desteklemiş, böylelikle gizli oturumlarına Sosyalist Birlik Partisinden delege almak zorunluluğunun da ortadan kalkacağını belirtmişti. Bu yolla sözüm ona. "hükümet"in siyasal tabanı yaratılmış olacaktı. Rusların kavrayamadıkları nokta, Paul'ün Batıyı etkileyebilecek güçte bir siyasal lider olma durumunun sarsılmasıydı. Yine de, Londra

Konferansından güç alan Doğu Almanya Federasyonu için Başkan tek adaydı.

Telefon çaldı.

"Başkan şimdi Stadtroda'dan geçti, Ulrichswalde'ye doğru gidiyor." Ulrichswalde'ye gidiyordu demek- Başkanın orada mülkü vardı, ufak bir çiftlik. Başkanın hasta olduğu söyleniyordu, kısa sürede ikinci hastalanışıydı bu. Birincisi Karl Zeiss olayının etkisiyle olmuş, ikinci kez de fabrikaların sökülüşü ve el konulan fabrikalarda Rus ortaklıklarının kuruluşu hastalanmasına yol açmıştı. Üstelik Dışişleri Bakanları Moskova Konferansı dolayısıyla Jena Üniversitesinde vereceği "Dünya Vicdanı" konulu konuşma da engellenmişti.

Bir konuşma, bir çığlık...boğulan birinin imdat çağrısı. Konuşmaya engel olan Mareşaldi. Paul o anda her şeyi yüzüstü bırakmak istedi. Mareşal, istifasını kabul etmeyeceğini, ama dilediği kadar uzun süre "hasta" olabileceğini söyledi. Ama başkanlıkta kalacaktı. Hastalığı süresince yerine bir vekil atanacaktı. Başkan dinlenmeye çekildi. Ulrichswalde'den Burgk'a gidiyor, Burgk'dan Gera'ya uzanıyor, Generalin gönderdiği ziyaretçileri kabul ediyor, Berlin'den gelen konuklarla oturuyordu. Gelenlerin hepsine politikadan söz açmamaları, havadan sudan konuşmaları sıkı sıkıya tenbihlenmişti. Beş günde bir sağlık durumuyla ilgili rapor yayınlanıyordu. Belki Kolyma'da altın madenlerinde çalıştırılmak, belki de Doğu Alman Federasyonunun Başkanlığına getirilmek üzere kendisine gerek duyuluncaya kadar hasta rolünü oynamasına izin verildi.

Bu arada dosyası giderek kabarıyordu. Ta 1923'e, hatta 1918'e kadar uzanan dosyada (bazı noktalar henüz karanlık olmakla birlikte) Kolyma çalışma kampına gönderilmeyi on kez haklı gösterecek kadar malzeme vardı.

Judanov, dosyanın üzerine kapanmış inceliyordu. Günün birinde bunu İvan Serov'un eline vermek zorunda kalacaktı. Her şeyi hazır, tamam, bir adamı yok etmek üzere kusursuz, kalın bir dosyaydı bu. Başlangıçtan beri savaşçı ve reaksiyonerdi Paul. 1918'de hava binbaşısı iken, Gera'da Simsonbrunnen'deki komünistlerin tutuklanması için yetkisini kullanarak emir vermiş, bu tutumuyla Weimar Cumhuriyetinden daha reaksiyoner davranmıştı. Aynı zamanda bir grup sosyal demokratı da serbest bırakmıştı. Bu Paul'ün lehine bir puan mıydı, yoksa bir başkası onları tutukladığı için mi serbest bırakmıştı? 1933'ten 1945'e kadar Hitler'e cephe almıştı. Bu gerçek bir karşıtlık mıydı, yoksa doğuştan asi bir ruh yapısının sonucu muydu? Savaştan sonra

Amerikalılar tarafından Gera Belediye Başkanlığına getirilmişti.

Başkanlık dönemi ise eşi görülmemiş itaatsizlik ve kuralları yıkma örnekleriyle doluydu.

Banka reformu, toprak reformu, kamulaştırma, fabrikaların sökülmesi, her konuda imzası tırnakla sökülerek alınabilmişti.

Birtakım kişisel özellikleri de tabloyu tamamlıyordu.

Bir türlü yanından ayırmadığı şoförü, takma adla dolaşan eski bir hava albayıydı. Ailesi Batı Berlin'de oturuyor, karısı Amerikalıların evlerine gidip geliyor, kızı PX'de çalışıyordu. Doğrusu Sovyet bölgesindeki bir eyalet başkanı için bulunmaz şofördü!

Askeri hükümet başkanı Paul'e Lenin'in toplu yapıtlarının Almanca baskısını armağan etmişti. Kitaplar, odasında el sürülmeden duruyordu. NKWD başkanı da Stalin'in bir resmini armağan etmişti. Hem de orijinal bir tabloydu bu. Resim depoya atılıvermişti. Başkan, tabloya iyi bir çerçeve ısmarladığını, sonra asacağını söylüyordu, ama sözü edilen çerçeve bir türlü gelmemişti. Stalin depoya, çalışma odasının duvarına da eski Prusya Kralı Büyük Frederick.

Ne var ki, Batıya bir değil iki gözünü birden süzse de, bir başkan gerekliydi. Oltaya bir başka yem takıldığında Batı balığı bunun kokusunu bile alamayacaktı.

Şimdi ise Münih soruna gelmiş çatmıştı.

Bavyera başbakanı, Sovyet bölgesindekiler de dahil olmak üzere bütün Alman eyaletlerinin başkanlarını Münih'te bir toplantıya çağırmıştı. Başkanın yerine vekilini göndermek olmazdı, o zaman oltanın kancası eksik kalırdı. Öyleyse ne yapmalıydı? Hasta başkanın iyileşmesi gerekiyordu.

Judanov bir başka belgeyi eline aldı. Bu, başkanın savcılar kanalıyla topladığı ve Kızıl Ordu askerlerinin işlediği cinayet, ırza geçme, haneye tecavüz gibi suçları kapsayan bir listeydi. Başsavcı belgeyi hazırlamış ve "gizli, kişiye özel" kaydıyla başkana sunmuştu.

Judanov'un keyfi yerine geldi. Başkanın hastalığını atlatması için bundan iyi ilaç olamazdı. Hemen Budin'i çağırttı. Düşüncesini anlattı. Yanına Lottenstrasse'dekilerden bir ekip alarak, gece birkaç savcının kapısına dayanmalarını ve adamları evlerinde sorguya çekmelerini söyledi. Yapılan sorguların sonunda başsavcıya yönelineceği havasının uyandırılması gerektiğini de sözlerine ekledi.

Budin ne yapılacağını hemen kavradı.

"Bu çok acele bir iş...hiç durma, atla Lottenstrasse'ye git."

"Olur efendim, ama savcıların sorguya çekilmesi işini kimselere bırakamam. O yüzden de bir gecede bitmez bu iş, iki gece gerekli."

Üçüncü gün telefon çaldı.

"Başkan Burgk'daki evinden çıktı, otoyola yöneldi. Şimdi Hermsdorfer Kreuz'dan Weimar'a doğru gidiyor. Şimdi Askeri Hükümet başkanlığına geldi."

Yönettiklerine karşı katı ol, insanlar ancak korktuklarına saygı duyarlar. Mısır Firavunlarının sözüydü bu, dört bin yıllık bir atasözü, Moskova'dakiler söylemiş olsalardı bundan iyisini bulamazlardı!

Sessiz bir gece. Bir köpek havlaması. Bahçedeki çakıllar üzerinde gıcırtılı ayak sesleri. Hasta başkanın pencerelerinde ışık vardı.

Kapının zili çaldı, sustu. Köpek hâlâ havlıyordu. Şoför Dietershofen-Aachern, başsavcıyla birlikte eve girdi...

"Suçlular şimdi de savcı avına çıktılar. Ne olursa sizden olur, Herr Başkan!"

Ertesi gün başkan Weimar'a gitti. Hükümet başkanının karşısına çıktı.

"Generalim, görevimin başına dönüyorum," dedi.

Yarım saat sonra, başkan göreve başlamış, hükümet başkanı ile NKWD şefinin karşısında oturuyordu.

Başkan, NKWD şefine dönerek, "Savcıdan birtakım haberler aldım. Kuşkularınızın tamamen yersiz olduğunu belirtmek isterim. Söz konusu bilgilerin toplanması için bizzat emir verdim. Başsavcı, benden aldığı emir üzerine harekete geçti. Soruşturmanıza yol açan kanıtların toplanması için emir veren benim."

Başkan, durumunu açıkça ortaya koymuştu. Söyleyecekleri de henüz bitmemişti.

"Belgelerin bir bölümünü size verdim. Size, generale ya da Berlin'de mareşale vereceğim başka belgeler de var. Bu belgeler, Kızıl Ordudan olan kişilerin yaptıklarını bütün gerçeğiyle ortaya koyacak."

NKWD şefi, başkanın kendi kendisini suçlamasının doğal sonucunu biliyordu: Tutuklanacak ve yok edilecekti.

Oysa bu olayda göz önünde tutulması gereken başka etkenler vardı.

NKWD albayı, zorla gülümseyerek yüzüne dostça bir anlatım vermeye çalıştı. General de kurnaz ama dost bir köylü gibi sırıtıyordu. Albay yerinden kalktı, odadakilerden özür dileyerek bitişik odaya geçti

ve yeni talimat almak üzere telefonu açtı.

Albay, Yarbay Judanov'la konuşuyordu.

Judanov, "Şu anda önemli olan başkanın görevinin başına dönmesidir. Savcılar şimdilik önemli değil," diyordu. "Zaten ele geçirilen belgelerin de önemi yok, içindekiler hep bilinen şeyler, üstelik de doğru. Ne istiyorsunuz albay yoldaş. xKuş nasılsa avucunuzun içinde."

Başkan, görevi başına döneceği için NKWD albayı ve askeri hükümet başkanı tarafından kutlanarak uğurlandı.

Bürosu eskiden nasılsa yine öyleydi.

Gölgeler, gölgeler...Başkan o gölgelerle merdivende karşılaştı. Bekleme odasında, oturmuş kendi çalışma masasının üzerine eğilmiş gölgeler vardı. Tıpkı eskisi gibiydi, sadece başkan şimdi onları daha açık seçik görebiliyordu. Başkanın aylarca görevden uzakta kalmasından sonra bu gölgeler aç kurtlar gibi üzerine atladılar.

Ne var ki, başkan gölgelerin arkasındaki gölgeyi, Profesör Judanov'u bilmiyordu. Olayların belirli bir plana göre yürüdüğünden de haberi yoktu. Judanov'un adamlarından biri, başkanın masasının üzerine, satır altları kırmızı kalemle çizilmiş bir yazı ve gazeteden kesilmiş bir kupür koymuştu. Bunlar başkanın ilk anda gözüne çarptı.

Yazılardan biri, Bavyera Devlet Başkanının Münih'te yapılacak bir toplantıyla ilgili olarak bütün Alman başbakanlarına gönderdiği bir çağrıydı. Gazetedeki yazı ise, başkanın bu çağrıyı kabul etmediğini belirtiyordu. Bunu mutlak başkan vekili yazmış, kendisi kaleme almamışsa bile imzalamıştı.

Olamazdı bu...eşek kafalılar, alçaklar, hainler! Ülke, fabrikaların sökülmesinin acısını yaşıyordu. Telefon aygıtları, elektrik araçlar, makineler yerlerinden sökülüp bahçe kürekleriyle kamyonlara dolduruluyordu. Trenler tek hat üzerinde işlemek zorundaydı. Demiryolları sökülen nice bölgede huzursuzluk vardı. VI no.lu yiyecek karnesi kaldırılmıştı, kaldırılmıştı ama şimdi de V no.lu karne "Mezarlık karnesi" niteliğini almıştı. Başkan, mareşalin sözüne güvenerek seçim kampanyasında Sosyalist Birlik Partisi lehine konuşmalar yaptı. Yaşlı bir kadıncağız sokakta yolunu kesti: "Herr Başkan, bize önerdiğiniz gibi oyumu SBP'ne verdim, hani nerede patateslerimiz?" Dağıtılacağı bildirilen giyeceklerden de ses seda yoktu.

Alçaklar!

Bütün hoparlörlerden "Biz bir Alman Partisiyiz" sesi yükseliyordu. Oysa Zeiss fabrikaları sökülürken, Berlin'deki Lenin sakallı adam Yürütme Kurulu toplantısındaki seksen üyeye "Zeiss fabrikalarının burada bizim elimizde kalması yerine, Uralların ötesine gönderilmesi daha yerinde olur," diyordu.

Bir Alman Partisi ha?

Alçaklar... temeli kemiren fareler. Koca yapı sallanıyordu. Ülkenin ekonomisi çökmenin eşiğindeydi. Halk açlıktan ölme noktasına varmıştı. Geriye tek umut kalmıştı: Potsdam Anlaşması, Almanya'nın coğrafi, ekonomik ve siyasal bütünlüğünü sağlamak yolunda Üç Büyüklerin verdiği söz umut olmuştu. Ve işte şimdi bir el uzanıyor, Bavyera Başbakanı ortak bir toplantı çağrısında bulunuyordu ve uzatılan bu el itiliyordu.

Alçak herifler...insan çıldırabilirdi.

Generaller, ajanlar, hainler ve budalalar. Ömrünü avukatlığın kazandırdığı deneylerle dolduran, her türlü yalanı dolanı sezen kendisi, ahmak gibi tongaya basmıştı işte! Niçin olmuştu bu?

Hukuka, tarihe, hümanizmaya, dünya vicdanına inandığı için.

Rus yönetimi altında hukuk, hümanizma, dünyanın vicdanı ha? Yok, yok... artık bunlara inanmıyordu. Karşısındakilerin maskesinin altından gerçek yüzlerinin bir bölümünü görmüştü. Ama Üç Büyükler Anlaşması vardı. Birleşik bir Almanya'nın temelini atmak için geriye sadece bu kalmıştı, ona dört elle sarılmalıydı.

Öyleyse Münih'e gitme savaşının bayrağını açmalıydı!

"Yeniden başkanımız var artık, işte bakın, Schwanseestrasse'dekilere hadlerini bildiriyor." "Sazanların olduğu havuzda böyle bir turna balığının da bulunması iyidir."

.Askeri hükümet başkanı, NKWD şefi ve yarbay Judanov, generalin evinde baş başa vermiş konuşuyorlardı. Masada ringa balığı, ekmek ve votka vardı. "Evet, sonunda bu durak'ların tuzağına kendimiz düşeceğiz."

"Herif tilki gibi...insanı şaşırtan şeyler yapıyor. Alın işte Anna Pavlovna'nın düğün alayı olayını."

Orgeneral Tshuikov, oturduğu villanın duvarında bir kasa bulmuş ve kırdırarak açmıştı. Başkana da kasada on sekizinci yüzyılda Weimar'da evlenen Prenses Anna Pavlovna'nın çeyizinden kalma mücevherler ve

başka değerli şeyler bulunduğu söylenmişti. Weimar'dan, Rudolstadt'dan ve öteki şehirlerden sanat yapıtları, altın, gümüş ve değerli taşlar alınıp götürülürken de aynı neden öne sürülmüştü. Kasanın açılması olayında, başkan, "Anna Pavlovna'nın düğün alayı Petersburg'dan Weimar'a varmış olmalı!" diye cevap vermişti.

Kahkahalar atıldı. General, albay ve yarbay birer votka daha içtiler ve ringa balıklarını yemeye koyuldular. Başkanlarından hoşnuttular doğrusu. Bu adam kesilirken rahat durmayan, ama bağıra çağıra yine de kıyıma katılan bir hayvana benziyordu.

"Haraşo..."

"Bu Münih sorunu epeyce karışık bir iş!"

Oysa hiç de öyle görünmüyordu. Çağrı reddedilmiş ve işi başlarından atmışlardı. Ama iş bu kadar basit değildi. Gazetedeki yazı, halkın öfkesini uyandırmıştı. Harz'daki büyük bir otelde yapılan SBP yürütme kurulu toplantısında biri Münih konferansına katılmaya kesinlikle karşı çıktı. Karlhorst'tan gelen Albay Tulpanov, bu sözleri ses çıkarmadan dinliyordu.

"Kızgın bir patatese benziyor bu iş. Kimse elini değdirmek istemiyor."

"Paul'den başka, öyle değil mi?"

"Ya Tulpanov?"

"Onun tutumu belli, konferansı torpillemek istiyor, ama bunu açıkça yapamıyor."

Şimdi "Münih" aynı oyunu oynamaya başlamış, Saksonya'ya verdikleri cevapta konferansın başarıya ulaşmaması halinde bütün sorumluluğun Doğu Bölgesi Başkanlarına yıkılacağını belirtmişti.

"Olmaz böyle şey. Yıllardır birlikten, beraberlikten dem vurduk, şimdi kendi propagandamız ayağımıza dolaşıyor."

"Bundan yakayı nasıl sıyırırız?"

Albay Tulpanov, çözüm yolunu biliyordu. Yeni bir toplantı düzenleterek, Sosyalist Birlik Partisi Genel Sekreterliğinin bir karar almasını sağladı. Bu karara göre, Doğu Bölgesi Başkanları, Münih konferansının açılışında, gündemin ilk maddesi olarak şöyle bir öneride bulunacaklardı:

"Birleşik bir Alman Devletinin kurulması için, Alman Demokratik Partileri ve sendikaları, bir Alman Merkezi Yönetimi kurmalıdırlar."

Önerge reddedildiği anda da bütün eyalet başkanları toplantıyı terkedeceklerdi!

Bu, tehlikesiz bir çözüm yolu gibi görünüyordu. Bütün iş, delegasyonun güvenilir olmasındaydı. Ve delegasyonun başkanı da Paul olacaktı. Durumu öylesine sarsılmıştı ki, çizmeden yukarı çıkması olanaksızdı. Mecklenburgdan çekinmeye zaten gerek yoktu. Ne var ki, Brandenburg kesin olmamakla birlikte Paul'ü destekler durumdaydı. Orta sınıftan gelen Saksonya-Anhalt ve Saksonya başkanları tehlikeliydi. Paul onlarla birlik olduğu takdirde, kendisine verilen talimatın dışına çıkabilirdi.

"Peki Paul şimdi ne yapıyor? "

NKWD şefi, "Fesatlık yapıyor," diye cevap verdi.

"Başk bir şey yaptığı yok ki zaten."

"Weimar'dan Dresden'e, Dresden'den Halle'ye deli danalar gibi koşturdu durdu. Şimdi de Başkan Friedrichs'i Halle'den Dresden'e getiriyor."

Tek dil, tek halk, tek ülke; yasaklanan Jena konuşmasının özü buydu. Bu arada batılı işgal kuvvetlerinden ikisi bir adım daha atmışlar, İngiliz ve Amerikan işgal bölgeleri arasındaki sınır barikatlarını kaldırmışlardı. Fransızların işgalindeki bölge henüz bu adımı atamamıştı. Sovyet işgalindeki bölge için ise, birleşmek demek felç halindeki bir soyutlanmadan, siyasal ve ekonomik boyunduruktan kurtulmak demekti ;

Dr. Paul, arabada eski okul arkadaşı, şimdiki Saksonya Başkanı Dr. Friedrichs'in yanında oturuyordu. Önlerinde çetin, savaşım içinde geçecek günler vardı. Münih toplantısına, Doğu bölgesinin de katılacağı artık kesinleşmişti.

Friedrichs gözlerini yola dikmiş bakıyordu; Yorgun görünüyordu. Avurtları çökmüştü.

Araba, Klosterlausnitzer ormanından geçiyordu.

Paul, "Hiç değilse Münih'e gidiyoruz," dedi.

Friedrichs elini onun kolunun üzerine koydu:

"Lütfen arabayı durdurtur musun. Seninle yalnız görüşmem gerek," dedi.

Arabadan indiler, Klosterlausnitzer Ormanının yüksek ağaçları arasına doğru yürüdüler. Friedrichs başını çevirip, yirmi yirmi beş metre gerideki arabaya baktı. Soluğu tıkanıyor gibiydi ve gözlerinde Paul'ün

hiçbir zaman unutamayacağı bir anlatım vardı.

"Beni öldürüyorlar . Ben, ilk de değilim, benden önce başkalarınıda öldürdüler. Bu alçaklar beni yavaş yavaş zehirliyorlar. Evimden başka yerde ağzıma ne bir yudum içecek, ne bir lokma yiyecek koymuyorum, ama yine de yararı yok."

"Öldürüyorlar ha..."

Friedrichs son derece bitkin ve hasta görünüyordu.

"Dinle beni...sen Fischer'i bilmezsin, en azından benim kadar tanımazsın. Zhukov zamanında, şölende karşılaştığımız zaman, sana onun kadın polislerle olan ilişkilerinden söz etmiştim. Bunların en gençlerinden biri -mutlak Fischer'in evinde görmüş olacaksın, hani kumral, ceylan gözlü bir kız- Fischer'den gebe kaldı, sonra da ortalıktan kayboldu. Yerine bir başka gözde peydahlandı, aynı şey onun da başına geldi. Şimdi de üçüncü bir kadın çıktı piyasaya. Bir de Goethe'nin Kont Brühl'e yazdığı mektuplar olayı var. Biliyorsun, Fischer bu mektupları eline geçirdi ve Thuringia arşivlerine koyman için bunları araba lastiği karşılığında sana verdi. Ama mektupların bir kısmını kendinde alakoymuş. Gözümle gördüm. İş bu kadarla da kalmıyor. Daha bir yığın suçu var, hepsinin belgesi, kanıtı da elimde. Sonunda daha fazla dayanamadım, Berlin'e Parti Sekreterliğine gittim, elimdeki belgeleri ortaya serdim. Sekreter, mavi gözlerindeki donukluğu hiç değiştirmeden, kayıtsızca dinledi beni. O öyle baktıkça, sırtımda buz gibi ürpertiler dolaşıyordu. Sözümü bitirdiğim zaman, yaramaz bir çocuğun haşarılıklarını anlatmışım gibi, olayı hafife alarak başını şöyle bir salladı, o kadar."

"Sonra ne oldu? "

"Berlin'de bir toplantı vardı. Fischer oraya çağırıldı. Ama geri döndü. Onu harcamadılar. Anlıyor musun? ...Hayır, hiçbir şey anladığın yok. Belki de beni hasta sanıyorsun. Hasta değilim. Bunları sana anlatmam gerekliydi, Münih'e gideceksin, bunları bilmen şart. Birisinin bilmesi gerek..."

Arabaya döndüler, Dresden'e vardılar. Friedrichs, Meisenweg'deki evine girdi. Paul, onun arkasından baktı, sonra bir zamanlar orta sınıf emeklilerinin, şimdi ise parti ve hükümet başkanlarının oturduğu, iki ucu polis nöbetçileri ve indirilip kaldırılan bir parmaklıkla kapatılmış sokağı gözden geçirdi. Friedrichs burada oturuyordu ve tam karşısında -pencerelerden içerisi görülebiliyordu- Saksonya İçişleri Bakanı Fischer'in

evi vardı.

Paul'ün arabası sokağın başına varınca parmaklık yukarı kalktı.

Dr. Paul, Meisenweg ve Dresden'i arkada bırakarak aynı gece Weimar'a döndü. Otoyolda yaptığı ikinci yolculuk, onu tekrar Hermsdorfer Kreuz'a, Doğu-Batı yönündeki otoyola Kuzey-Güney otoyolunun kesiştiği Klosterlausnitzer Ormanına getirdi. Friedrichs'le ormanda gezindikleri noktanın birkaç kilometre ilerisinde araba durdu. Münih'e gidecek Doğu Bölgesi başkanları burada buluşacaklardı. Ötekiler henüz gelmemişlerdi. Ormanın kıyısında kırmızılı sarılı yüksükotları ve kediotları vardı. Kuzey yönünden bir araba geldi ve durdu. Arabanın içinde Mecklenburg eyalet başkanı vardı. Mecklenburg başkanı, Münih toplantısına katılmanın karşısında oy kullanmıştı, hoş ondan başka türlüsü de beklenmezdi zaten. Mecklenburg'da, bir Rus sömürge valisi tavrıyla yaşıyordu. Dr. Paul, bakışlarını Kuzeye çevirdi.

Friedrichs'i ve çekinerek de olsa Münih konferansına katılmaktan yana oy kullanarak kendisini desteklemiş olan Brandenburg başkanını bekliyordu.

Bir araba geliyordu. Ama bu, sadece işgal kuvvetleri yetkililerine verilen BMW marka bir otomobildi. Şoförün yanında bir Rus subayının oturduğu görülüyordu. Bir başka araba geldi. Bunun üzerinde Saksonya eyalet forsu vardı. Ama arabadan inen Friedrichs değil, İçişleri Bakanı Fischer'di.

Ne olmuştu acaba?

"Başkan ölmek üzere. Hiç umut yok."

Koca koca köknar ağaçları ve onların üzerinde masmavi gökyüzü. Ama Klosterlausnitzer Ormanında bir Asya rüzgarı esiyordu.

"Daha fazla bekleyemeyiz. Hemen yola çıkmamız gerek. Genel sekreterliğin talimatını bir daha hatırlatayım: önergemiz kabul edilmediği takdirde derhal konferansı terkedeceğiz!"

Bunu söyleyen de Fischer'di.

Bu adam Çin'de gizli ajan olarak çalışmış, savaşta Kızıl Ordu'nun gezgin birliğinde görev almış, Moskova önlerindeki bozgundan sonra görevden ayrılmış, sonra da "Özgür Alman" radyosunda spiker olmuştu. Şimdi de Saksonya eyaletinin başkentinde "tatlı hayat" yaşıyordu, duvarlarda değerli tablolar, paha biçilmez halılar, yatak odasında koca bir kutup ayısı postu, yiyeceklerle dolup taşan sofralar, şarap mahzeni, eşşiz içkilerle dolu bir içki dolabı. Bu yeni yaşam biçimi, onun

görünüşünü de değiştirmiş ve yüzüne bir orta sınıf saygınlığını taşıyan maske geçirmişti. Bu ablak maskenin altında, kalın boynundaki damarlar öfkeyle atıyordu. Yine de duygusallaştığı zamanlar da oluyordu. Leipzig'in işçi mahallesinde oturan otuz yıldır görmediği ana babasını görmeye gittiğinde çok duygulanmıştı. Bir başka kez de, sınıra doğru sürülen enkaz halindeki insan yığınlarının içinden bir kadını çekmiş çıkarmış, onu evlat edinerek evine almıştı. Ama öte yandan da, lüks ininde kadın polisleri barındırıyor, onları çeşitli lüks maddelerle, Pekin süs köpekleriyle şımartıyordu.

Münih'e giderken Paul'ün yol arkadaşları, Münih toplantısına açıkça karşı çıkmış olan Saksonya İçişleri Bakanı ve Mecklenburg Başkanı ile liberal, ama güçsüz bir adam olan Saksonya-Anhalt Başkanıydı. Brandenburg Başkanı bu durumu dengeleyebilirdi, ne var ki gelmemişti. Sonradan, kasıtlı olarak geç bırakıldığı anlaşıldı.

Münih'te öğle yemeği...düşüşten sonra ilk kez böyle bir şey oluyordu. bütün Alman eyaletlerinin başkanları aynı masada oturuyorlardı. Yemek boyunca hava yumuşaktı ve bir anlaşma, bir uzlaşma esintisi vardı.

Sonra Şansölyeliğe gidildi.

Ilık bir yaz akşamıydı. Yemyeşil dallardan oluşan kubbenin altında parlak ışıklar yanıyordu. İnsanlar bulvar kahvelerinde oturmuşlardı. Bunlar tıpkı Doğudakiler gibi yiyecek karneleriyle geçinen "normal tüketici"lerdi. Ama buradakiler hep bir arada, huzur ve mutluluk içinde oturuyorlardı. Sokaklarda gençler kolkola, gülüşerek geziniyordu.

Sessizlik bölgesinden gelen biri için alışılmadık bir görünümdü bu. Kendi bölgelerinde, savaştan iki yıl sonra şehirler hâlâ karanlıktı. gece bastırınca herkes güven içinde olmak için evine koşuyordu.

Bavyera Şansölyeliğindeki ilk sürpriz, çoktan hazırlanmış gündem oldu. Konuşmacılar listesinde sadece Batı bölgesindeki eyalet başkanları yer alıyordu. Doğu bölgesinden hiçbir temsilciye söz fırsatı düşmeyecekti. Konferans salonundaki hava, yemekteki yumuşak havayla taban tabana zıttı.

Dr. Paul çevresine göz gezdirdi, herkesin suratına ayrı ayrı baktı -bu karşıt kampları uzlaştıracak kimse yok muydu? Doğu Almanya'nın Rusları kırmızı mühürle çağırmadığını, işgal altına girmeyi kendisinin istemediğini unutmuşlar mıydı yoksa? Bu gergin atmosfer içinde, Mecklenburg Başkanının Sosyalist Birlik Partisi emirleri uyarınca öneride

bulunması, bir Prusyalı talim çavuşunun emirleri gibi yankılandı salonda.

Batılı eyalet başkanlarının bu önergeye karşılık resmi bir karar almaları gerekmiyordu, önergenin reddedilmesi konusunda ittifak halindeydiler. Konferansın bundan sonra izleyeceği yol artık belli olmuştu.

Partinin emirlerine göre, delegasyon başkanı olarak Paul'ün hemen ayağa kalkması ve konferansı terketmesi gerekiyordu. Paul yerinden kımıldamadı, bunun ne demeye geleceğini de çok iyi biliyordu. Konferans masasında kalabilmek için bir ödün, bir fırsat kolluyordu. Bavyera Başbakanının toplantıyı açış konuşmasından sonra, Paul söz alarak, her bölgeden bir başkana on beş dakika söz hakkı verilmesini önerdi. Bu önerge pek destek görmedi, hatta üzerinde durmaya bile gerek görülmedi.

Önerge oy çoğunluğuyla reddedildi.

İkinci istekleri de reddedilmişti. Buna rağmen Paul yerinden kımıldandı, Partinin emrine ikinci kez karşı gelmiş oldu. Pischer'in yüzü öfkeden alı al, moru mor oldu, ama kendini zorlayarak tuttu. Paul, Mecklenburg Başkanından zaten destek beklemiyordu, ne var ki Saksonya-Anhalt Başkanı da kendisinden yana çıkmadı. Hiçbir taraftan yardım hiçbir taraftan destek görmüyordu. Yeni bir öneride bulundu.

Bavyera Başbakanından sonra, Doğu Bölgesinden hiç değilse bir eyalet başkanına söz verilmesini istedi. Bu, kendisi de olabilirdi.

Salonda bir kaynaşma oldu.

Bu adamlar ne biliyorlardı ki, hiçbir şeyin farkında değillerdi. Öyle ya onların sokakları aydınlıktı, trenleri vızır vızır çalışıyordu, ekonomileri her ne kadar savaştan zarar görmüşse de, eski temellerinin üzerindeydi hâlâ. Demir Perde gerisinde neler olup bittiğini nereden bileceklerdi! Artık homurdanmaktan vazgeçmiş, ağzını açmaz olmuş, havanın güneşli mi yağmurlu mu olduğuna aldırmaz duruma gelmiş insanların bu kayıtsızlığını, bu felçli hallerini nereden bileceklerdi? On sekiz milyon Alman, burada da mı susmaya mahkumdu?

Paul konuştu.

Umutsuzluk, karamsarlık, öfke, kontrolsuz sözler. Koca bir Bölgenin sefaleti, acısı Paul'ün sözlerinde dile getirilmeye çalışılıyordu. Paul duygularını yoğunluğu altında öylesine eziliyordu ki, söyleyeceklerini kolaylıkla toparlayamıyor, duygularını, düşüncelerini dile getirecek sözleri bulamıyordu. Sonunda yumruğunu masaya indirerek kürsüden indi.

Dr. Paul, konferans salonunu terketti. Brandenburg, Saksonya-Anhalt ve Dresden Başkanları da onunla birlikte çıktılar.

Saksonya İçişleri Bakanı Fischer'in gözleri parlıyordu. Konferans, tam istenildiği biçimde olmuştu. Artık yüreği rahat olarak geri dönebilirdi. Nitekim o akşam, Mecklenburg Başkanı ile beraber döndüler. Thuringia Başkanı ile Saksonya- Anhalt ve Brandenburg Başkanları, toplantıdakilerle yeniden bağlantı kurabilme umuduyla Münih'te otelde kaldılar. Ama bu umutları boşa çıktı. On saat bekledikten sonra, onlar da elleri böğürlerinde Doğu Bölgesine döndüler.

Saksonya'da genel yas ilan edildi.

Bir başbakan'ın cenaze töreni yapılacaktı. Görkemli bir resmi tören. Başınızı ne yana çevirseniz çicekten geçilmiyordu.

Cenaze töreni için herkes büyük toplantı salonuna doluşmuştu. Çeşitli eyaletlerin başbakanları ve bakanları, meclis başkanları, eyalet temsilcileri, askeri hükümet temsilcileri, Saksonya hükümet erkânı, Parti ileri gelenleri, fabrika delegasyonları gelmişlerdi. Polis örgütünden de bir delegasyon vardı...Bu delegasyonun içinde, Saksonya içişleri bakanının üç numaralı gözdesi dahil olmak üzere kadın polisler de yer almışlardı. Yabanlık giysileri içinde Partinin Lenin sakallı, mavi gözlü sekreteri...

Ölen adam "Ona baktıkça sırtımda buz gibi ürpertiler dolaşıyor," demişti.

Profesör Judanov da oradaydı. Bir gariplik vardı bu profesörde. Yarbay üniforması giymişti. Paul'e öyle geldi ki, geçen gün Klosterlausnitzer Ormanından Münih'e doğru giden BMW'deki subay, profesörün ta kendisidir. Törendeki siyah şapkalı, siyah giysili kalabalık içinde, bir adam ötekilerden ayrı, tek başına duruyordu. Yanında yöresinde kimse yoktu, kimse ona yaklaşmıyor, kimse onunla konuşmuyordu. Oysa oradaki hükümet temsilcilerinin arasında olsun, yirmi yıldan uzun süredir görmediği eski partili arkadaşlar arasında olsun, pek çok tanıdığı vardı. Kimselerin yanına yaklaşmadığı bu adam, Berlin Belediye Başkanı Ernst Reuter'di. Dr.Werner yaş haddi nedeniyle, ondan sonra gelen Luise Schöder de hastalığı yüzünden emekliye ayrılınca Reuter Belediye Başkanı olmuştu, ama Ruslar kendisini resmen tanımamışlardı.

Bayraklar yarıya inmişti.

"Ölümsüz kurbanlar..."

"Ölümsüz kurbanlar, ey aramızdan ayrılan sizler..." Kadın polisler ilahi söylüyorlar, İçişleri Bakanı Fischer, Parti başkanı ve fabrika genel müdürü de onlara katılıyorlardı. Fabrikanın genel müdürü ve yardımcısı, bir zamanlar marangozdular, testere ve rendeyle yararlı şeyler ortaya çıkarırlar, tahtaya biçim ve can katarlardı. Şimdi ise...çürüyüp dökülen, içindeki oyuğu giderek büyüyen kof bir ağacın yerinde duramayan kurtlarına benziyorlardı.

Siyasal faaliyet, yas günlerinde bile durmuyordu. Birisi, Paul'ün kulağına,

"Cenazeden hemen sonra bütün eyalet başkanları toplanacak. Herkes mutlak gelsin!" diye fısıldadı.

Paul'ün karşısında iri iri açılmış iki göz duruyordu.

Kendisiyle konuşmaya kesin kararlı bir kadındı bu.

Bir tuzak mıydı acaba? Bir ajan-provokatör müydü?

"Sizi alet ediyorlar, Herr Başkan. Sizin adınızı kullanarak insanları yanlış yola sevk ediyorlar. Bunun böyle sürüp gitmesine daha ne kadar göz yumacaksınız?"

Kadın, Paul'ün zaten bildiği şeyleri söylüyor, kendi kendisine sorduğu soruları tekrarlıyordu. Paul evine gitti, arabadan indi, Karl Zeiss ve Schott fabrikaları sökülürken ilk kez karşılaştığı donuk suratlı adamla yüzyüze geldi. August Gnotke, elinde hortum ve bezle arabayı silip temizlemeye koyuldu. Arabanın koltuklarını, arkalıklarına düzeltti, yan ceplerini karıştırdı...

Şoförü Paul'le konuşmak istiyordu. Zaten herkes bunu istiyor görünüyordu. Cenazedeki kadın, ormanda rastladığı biri, danışmanlar, şoförü Dietershofen. Hepsi için de bu görüşmeler hayati önem taşıyor gibiydi. Oysa kendi hayatı söylenen bu sözlere bağlıydı! Dietershofen, kasketini sımsıkı avuçlamış, elinde evirip çeviriyordu:

"Herr Başkan, bunu size söylemek çok ağırıma gidiyor, ama bana yol vermenizi rica ediyorum."

"Ne oldu? Gnotke yüzünden mi ayrılmak istiyorsunuz?"

"Ona herhangi bir karşıtlığım yok, tam tersine acıyorum bile. Ama iş işten geçmeden bana yol vermenizi rica ediyorum. Size ihanet etmek istemem."

Demek Dietershofen de ağa düşmüştü. Kaçınılmazdı bu. Hepsini tek tek ellerine geçirmişlerdi Daha bir gün önce yanında çalışanlardan birine, "Buradan gitmelisin, artık seni koruyamam," demek zorunda

kalmıştı. Giderek çevreden soyutlanıyordu, artık en ufak bir gerçek kırıntısının kendisine ulaşmasına göz yumulmayacaktı.

Şimdi de Dietershofen'e sıra gelmişti.

"Olmaz, Herr Aachern," -ilk kez Aachern diyordu ona- "canınızı sıkmayın kendinizi de tehlikeye atmayın. Nasıl olsa, sizden öğrenebilecekleri her şeyi başkalarından öğrenebilirler. Biraz daha dişinizi sıkın, ben de böyle davranmak zorundayım."

Bazan da raporlar ters yönde işliyordu. "Başkanın Almanlardan yana olduğunu açık seçik ortaya koyması hoşumuza gidiyor. "Bir yetkilinin ağzından çıkan bu sözler, başkanın kulağına gitmesi için söyleniyor ve haberi hemen geliyordu. Kimi zaman da, "Başkan böyle giderse çok geçmeden ense köküne bir taş iner," gibi başkanın kulağına gitsin diye söylenmemiş sözleri de gelip yetiştiriyorlardı.

Ense köküne bir taş...böyle bir olay, kendisinin de ister istemez suçortağı olduğu siyasal, ekonomik ve ahlaki çöküşlerin ortasında pek önemli sayılmazdı. Her kararnamenin altında kendi imzası vardı. Bir vatanseverin, gelenekleri koruyan, hukuka dört elle sarılan birinin imzası...

Anayasal bir devlet...

Başkan kapıları çarparak, odadan odaya gezinerek, "Kahrolasıcalar..." diye söyleniyordu. "Profesyonel canilerin mülki amirliklere yerleştiği, sahtekârların mutemat olduğu, yankesicilerin cezaevi müdürlüğü yaptığı, başkanın generaller, muhbirler ve hainler tarafından kuşatıldığı, siyasal tutukluları kitle halinde öldürtmüş ve ayrıcalıklı bir mahkum olarak Buchenwald'daki kurbanları kendi eliyle seçmiş birinin başkan yardımcılığı yaptığı bir anayasal devlet! Bu kurbanlar arasında Rus savaş tutsaklarının da bulunduğu haberi sızıncaya kadar,bu kitlesel cinayetlerin suçluları bir suskunluk paravanasıyla korunmuşlardı. Ama Rusların öldürüldüğü haberi sızdıktan sonra, başkan yardımcısı gözden düşmüş, yerine bir başkası gelmişti. Yeni gelen öylesine kalın kafalının biriydi ki, belleğine güvenemediği için daha başkanın odasından çıkmadan konuştuklarını not ediyordu.

Adamın budalalığıyla Sovyetlere olan bağlılığı birleşince, eyaletin ikinci adamı durumuna gelivermişti. Generaller, muhbirler, hainler...ve maddi manevi açlıktan kıvranan bir halk.

"Serfler ve köleler, baş köle de başkanın kendisi!"

Hermsdorf porselen fabrikasının değerli parçalarından bir vazo

duvara çarpıldığı gibi paramparça oldu.

Paul'ün karısı odaya girdi.

"Çıldırdın mı?"

"Evet, çıldırdım... Çöldeki bir Don Kişotum ben."

"O güzelim vazoyu kırdın ha!" Ama karısı bu olaya üzülmedi. İşte sonunda bomba patlamıştı.

"Kahrolasıcalar!"

"Tanrı aşkına, kendine gel!"

Hermsdorf vazosunun duvara çarpılıp kırılmasını, birkaç gün sonra bir başka şeyin fırlatılması izledi. Ne var ki, İrina Petrovna tarafından camı kırarak pencereden atılan bronz kül tablası, Sovyet Başsavcısının oturduğu komşu eve doğru yöneltilmiş bir imdat çağrısıydı.

Yeniden resmi işler, kabul törenleri, imzalar, danışmanlarla toplantılar, generalle görüşmeler başladı. Korkunç bir bilinçlenme, dönemi, aynı zamanda bu bilinci çevredekilerden saklama çabasıyla ağırlaşan günler.

Her şey bitmişti artık...ama hasta olduğunu ileri sürmek ya da istifa etmek olanaksızdı. Kaplanın sırtına binen istediği zaman inemezdi!

Paul, her zaman olduğu gibi askeri hükümetin başkanına gitti.

Tıknaz, hoş sohbet, köylü kurnazlığıyla sevimliliğini birleştirmiş biri olan generalle Paul'ün kişisel ilişkisi hep iyi olmuştu. Batı Avrupa ekonomisi ve Batı Avrupa düşünce tarzı üzerinde, Paul onu aydınlatmış, generalin karısına toplumsal yaşamın düzgün parkeleri üzerinde ustalıkla dans etmesini öğretmişti. Bu işe önce basit şeylerle başlamış, sofra adabını öğretmişti. Bir şölende kadının yanında oturuyordu. Batılı bir yetkili salona girince kadın ayağa kalkmaya davranmış, Paul kimseye belli etmeden kadının kolunu tutarak ayağa kalkmasını engellemişti. Kadın onun bu tutumunu şükranla karşılamış ve iyi bir öğrenci olduğunu kanıtlayarak kısa sürede bir Rus köylü kadınından bir salon hanımefendisine dönüşmüştü. General de bu değişimi görmüştü ve bu yüzden Paul'e teşekkür borçluydu.

Paul gittiğinde general yalnız değildi. Yanında ÖAS- "Özgür Alman Sendikaları"- Başkanı vardı. Bu yetkili kişi, Naziliğe bulaşmış tek kişilik iş yerlerinin ve bağımsız el sanatkârlarına ait işliklerin kapatılmasını sağlamak için Berlin'den kalkıp gelmişti. Başkan, ellerinde yeterli işçi olmadığını ve baca temizleme, damaktarma, tenekecilik, demircilik gibi işlerde

kadınları çalıştırmanın olanaksızlığını belirtti.

General konuşmaya hiç katılmadı.

Sendika başkanının bir yandan orta sınıfı ortadan kaldırmayı amaçlarken, öte yandan da Saksonya'daki uranyum madenlerinde çalıştırılacak yeni işçiler peşinde olduğu açıkca görülüyordu. Öyleyse Paul'ün bunca sıkıntıya girmesine ne gerek vardı? Bu da yeldeğirmenleriyle yeni bir savaşa tutuşmaktı. Üstelik yarın ya da ertesi gün, kendisi savaşı sürdürecek yerde olmayacaktı. O zaman istediklerini nasıl olsa yapacaklardı.

Görüşme herhangi bir sonuca varılamadan kesildi. Sovyetler Birliğinden bekletilmemesi gereken yeni bir konuk gelmişti.

Moskova'dan gelen bir hukuk uzmanıydı bu.

Çetin bir savaş olacağa benzerdi. Bunun böyle olacağı, tanıştıkları anda söylenen aşırı nazik sözlerden sonra açıkca ortaya çıkmıştı.

General, "Herr Başkan," diye başladı, "geçen yaz Denetim Kurulunun emri uyarınca birtakım kuruluşlar Sovyet Limitet Şirketine devredilmişti." Mareşalin söz vermesine rağmen emir verilmiş ve zorla el konulmuştu bunlara! "Sovyetler Birliği el konulmuş şirketler üzerinde hiçbir hak iddia etmiyor!" demişti mareşal. Sonra da bu şirketlerin bir bölüğü savaş tazminatı karşılığı olarak Sovyet askeri hükümetine devredilmiş, ötekiler de Banka reformu sırasında çalınan paralarla satın alınmıştı.

Moskova'dan gelen hukukçu, bu mülklerin el değiştirişinin kayıtlara geçilmemiş olduğunu belirtiyor ve Başkan'dan bu eksikliği gidermeleri için yetkililere emir vermesini istiyordu.

Demek meramları buydu; aradan bir yıl geçtikten sonra Moskova'dakiler durumun farkina varmışlardı ve şimdi çalınmış malların resmen devrini yaptırmak istiyorlardı.

Başkan, "Çok üzgünüm, ama isteğinizi yerine getirecek durumda değilim," diye cevap verdi. "Ne adalet bakanına, ne de mahkemelere emir verme konusunda hukuksal bir yetkim ve hakkım yok."

"Ama istenilen şey, mülkiyet değişikliğini hukuksal biçimde tamamlamaktan öte değil."

"Siz kendiniz de hukukçusunuz ve bir mülkün ancak karşılıklı anlaşma ve alış verişle devredilebileceğini bilirsiniz. Bu durumda ise gerek satma ve satın alma anlaşması, gerekse devredilme gibi iki temel neden ortada yok. Şu anda şirketler sizin mülkiyetinizde bulunuyor,

ama hepsi o kadar. Anayasaya göre, ülkenin malı olan şeylerin mülkiyet hakkını ilgilendiren sorunlar meclisin üçte iki çoğunluğu tarafından karara bağlanabilir."

Ne var ki hukuk uzmanının istediği bu değildi. Olayın büyümesi, duyulması istenmiyordu.

" Söz konusu şirketlerin hepsini daha sonra ele alsak da, şimdilik görüşmemizi Thuringia potas madenleriyle sınırlasak nasıl olur? "

Konuşmayı sınırlamak? Bu potas madenleri Avrupa'nın en önemli madeniydi ve paha biçilmez değerdeydi. Bu madenler, fabrikalar gibi sökülüp götürülemeyeceği için, daha yüzlerce maden gibi Sovyet şirketi durumuna sokulmuştu. Ve başkan, yarın ya da ertesi gün kendisinin gitmiş olacağını unuttu. Bir kez daha koşarak saldırıya geçti. Bu seferki yel değirmenlerinin en büyüğüydü.

"Her general, potas madenlerini elimizden alırsanız, Sovyetler Birliğinin ülkemize yaklaşık otuz milyar altın ödemesini istemek zorunda kalacağım."

Otuz milyar, hem de altın. Oysa Sovyetler Birliğinin savaş tazminatı olarak istediği miktar Dışişleri Bakanı Molotov tarafından altın karşılığı on milyar dolar olarak belirlenmişti. General ve Moskova'dan gelen hukukçu bu sözler üzerine büyük ilgi göstererek yerlerinde dikleştiler ve arkalarına yaslandılar.

Dr.Paul sözünü sürdürdü.

"Madenlerdeki potas yatağının beş milyar ton olduğu hesaplanıyor. Yani bin yıl süreyle potas çıkartılabilir."

General, "Biz sadece araç gerecin parasını ödeyeceğiz," dedi.

"Herr general, izninizle bir benzetme yapacağım: Diyelim ki benim bir altın madenim var ve altın damarı toprağın beş metre derinliğinde, yani elle kazılarak çıkartılabilir. Siz bana altının karşılığını vermek yerine, beş metre derinliğe inmek için kullanacağım tahta merdivenin parasını ödemeye kalkışıyorsunuz, öyle değil mi? "

General cevap olarak sadece omuz silkti.

Paul, "Potas madenleri, dokuz milyon sterline İngilizlere ipotekli," diye devam etti. "İnsan elindeki bir şeyi ancak olduğu gibi devredebilir. Bu, binlerce yıllık bir hukuk geleneğidir." Sonra generale döndü. "Generalim, elimde bir elma var, bu elmayı kurt yemiş. Siz bana elmayı size vermemi söylüyorsunuz. Bu elmayı size ancak olduğu gibi, yani kurt yeniğiyle birlikte verebilirim."

"Biz de kurt yeniğinin çevresini dişler, kalanını fırlatır atarız!"

Bu konuşmayla bir yere varma umudu yoktu, kısır döngü içine girilmişti bir kez. Rus hukukçu görüşmelere ertesi gün devam etmelerini önerdi.

Ertesi gün ve daha ertesi gün, Başkan nuh dedi peygamber demedi. Yapabileceği her şeyi yapmış, Askeri hükümetle olan görüşmelerde olabileceği kadar sert davranmış, kabine toplantısında uzun bir tartışma açmış ve sonunda Sekreterini yanına çağırtmıştı: "Yarın Oberhof'daki golf kulübünün otelinde Hesse bakanları için bir kabul töreni var. Törenden sonra konuklarla birlikte bir gün geçireceğim. Sonra da Oberhof'dan Leipzig fuarına gideceğim. Kabine toplantısı üç gün sonra yapılacak."

Dr.Paul bunları söyledikten sonra evine gitti, bir takım belgeleri inceledi, içlerinden bir bölüğünü yakılmak üzere ayırdı. Sonra her şeyi olanakların el verdiğince normal sürdürmek için bir doğum günü partisine gitti, orada Parti ve hükümet ileri gelenlerinden kırk kişilik bir grupla akşamı güle eğlene geçirdi.Kafasındakileri gizlemek için elinden geleni yapmıştı. Bir iki ufak tefek açığı olmuşsa, bu da sinirlerinin aşırı gergin oluşundandı. Belki Askeri hükümet yetkilileriyle konuşurken gereğinden fazla sert çıkmış, üç günlük programı sekreterine belirlerken belki sesini gerektiğinden çok yükseltmişti. Masasının üzerindeki kağıtların karışmış olduğunu İrina Petrovna'nın fark etmesi de pek iyi olmamıştı. Ama asıl aksilik daha sonra olacak, o zaman da yine İrina Petrovna ile başı derde girecekti.

İrina Petrovna Semyonova, bütün çevirmenlerin ve sekreterlerin içinde işini en titiz yapan, en göze batmayan, en becerikli ve aynı zamanda en tekin olmayan kişiydi. Ona ölçülü ve içine kapanık demek gerçeği yansıtmaya yetmezdi. Yüzü bir porselen kadar duru ve düzgündü. Ancak görünürdeki suskunluğu zaman zaman yırtan öfke patlamalarında kıpkırmızı kesilen yara izinin belli belirsiz görüntüsü bu yüze değişik bir anlatım getiriyordu. Güzelliklerini elden geldiğince kullanan öteki kadın ajanların ve gününü gün etmeyi doğal karşılayan ikinci çevirmenin tersine, İrina Petrovna bir rahibe gibi yaşıyordu. O soluk tenli alnının ardında neler oluyordu? İrina Petrovna fiziksel korkuyu biliyordu. Bir keresinde dehşet içinde Paul'ün yanına gelmiş, ürkmüş bir hayvan gibi

bağırıp çağırmıştı. Bunun nedeni de görevden alınacak olmasıydı.

O zaman Paul General'e gitmiş, yanında çalışanların sürekli değişmesine karşı çıkmış ve İrina Petrovna böylelikle yerinde kalmıştı.

Şimdi gelelim doğum günü partisindeki aksiliğe: Herkes içiyor, dans ediyor, eğleniyordu. İrina Petrovna da donuk porselen suratı ve sımsıkı taranmış saçlarıyla oradaydı. Eğlence gece geç saatlere kadar sürdü. Saat ikide Paul partiden ayrıldı ve evinin yolunu tuttu. Bu arada karısı da bavulları toplamış ve kocasının geciktiğini görünce onu partiden almak üzere yola çıkmıştı. Birbirlerini görmeden biri arabada biri yaya geçip gittiler.

Paul eve vardı.

Karısı yoktu. Kendisine verilmek üzere herhangi bir haberde bırakmamıştı. Bavullar ağızları açık olarak odada, giysiler yerlerde ve sandalyelerin üzerinde duruyordu.

Paul az önce konuğu olduğu eve telefon etti:

"Karım sizde mi?"

"Hayır."

"Aman yarabbi..."

Karşı tarafta telefon Paul'un konuştuğu ,adamın elinden alındı ve İrina Petrovna'nın dolgun sesi duyuldu:

"Duydum ki..."

"Bir şey yok İrina Petrovna. Endişeye gerek yok, her şey yolunda."

Budalalık etmişti...Ne etmişti de heyecanını böylesine ortaya vurmuştu! Ve İrina Petrovna bu fırsatı kaçırmayıp avının üstüne atlarcasına telefonu alıvermişti. Peki ama karısı neredeydi? Ne olmuştu?

Sonunda karısı çıkageldi. Paul'ün içi rahatladı. Ama gerilmiş olan sinirleri patladı ve karısına bağırmaya başladı. Yol hazırlığının arasında nasıl olur da evden uzaklaşır diye çıkıştı. Gerek bürosunda, gerek toplum içinde sürekli olarak duygularını baskı altında tutmanın sinirlerini yıprattığını bile bile, karısının kendisini bu kadar heyecanlandırmaya hakkı olmadığını söyleyerek bağırdı çağırdı.

Paul'ün sinirleri işte böylesine bozuktu...

Tam o sırada İrina Petrovna arabasından inmiş, evin önündeki nöbetçiye evin kapısını açtırmış ve halı kaplı merdivenlerden çıt

çıkarmadan yukarı tırmanmıştı. Sonra da başkanın kapısının önüne dikilmiş, konuşulanların tek kelimesini kaçırmamıştı. Bu arada toplanmış bavullar da dikkatini çekmişti. Yüzü her zamanki porselen görünüşünü kaybetmiş, donuk şmaske düşmüş, yara izi olanca kırmızılığıyla belirginleşmişti. Masanın üzerinde bronzdan ağır bir kül tablası duruyordu...Paul ile karısının, İrina Petrovna'yı farketmeleri, bronz tablanın camı parçalayarak karşıdaki villaya doğru fırlatılmasıyla oldu.

O villada Sovyet Başsavcısı oturuyor, evin önünde nöbetçi geziyor, ön bahçede Gnotke şoför Dietershofen ve öteki şoför duruyor, başkanın odasında İrina Petrovna dimdik dikiliyordu...İrina Petrovna haykırdı. Bu bir imdat çağrısı, bir haber verme seslenişi değil, ölüm tehlikesi içindeki bir yaratığın çığlığıydı. Paul bir anda bunu kavradı ve pencereleri örtmek için kalın perdeleri çekiverdi.

İrina Petrovna, Paul'ün karısının kollarına yığıldı.

"Kendinize gelin, sakin olun İrina Petrovna!"

İrina Petrovna'nın az önceki çığlığı hıçkırarak ağlamaya dönüştü.

Beyaz Rusya ormanlarında Almanlardan ve Ruslardan yüzlerce erkeği parçalamış olan dişi kaplan, şimdi idam mangasının namlularından çıkan dumanların ardında kaybolmuş, bir babanın şımarık kızı oluvermişti. Ve Paul onun durumunu anlıyordu.

Ajanların ömürleri kısa olur. İrina Petrovna'nın Paul'ün yaptıklarını açığa çıkarması, kendi sonunu değiştirmezdi. Burada oynadığı rolden, yüzlerce resmi görüşmeye tanık olduktan sonra, İrina Petrovna'nın bir ajan olarak yaşamı sonuna yaklaşmıştı.

"Lütfen sakin olmaya çalışın!"

Frau Paul'ün yumuşak sesi, kapatılan kalın, yeşil perdelerin güvencesi ve dışarda gecenin sessizliği İrina Petrovna'nın kendini toparlamasına yardım etti.

"Demek gidiyorsunuz..." diye mırıldandı. "Gidin, gidin, ama beni de yanınızda götürün!" Bu fikir, birdenbire aklına gelmişti. Bir çıkış yoluydu bu, ölüler ülkesinde bir anda beliriveren parlak bir ışık, kaçmak için elverişli bir kapıydı. Sonra yeniden hıçkırmaya koyuldu. İçinde Rus şoförün beklediği araba hâlâ sokakta duruyordu. Paul aşağı indi, Dietershofen'i aradı. "Arabayı gönderin ve şoföre deyin ki...ne demeli acaba? ..Her neyse, aklınıza ne geliyorsa onu söyleyin. Ama İrina Petrovna'yı beklemesi gerekmediğini anlatın ve buradan uzaklaştırın."

Paul yukarı çıktığında, İrina Petrovna'yı gevşemiş bir halde koltuğa oturmuş buldu. Karısı İrina Petrovna'ya yatıştırıcı ilaçlar verdi ve kız çok geçmeden uyudu.

Kaçış programını uygulamak için önlerindeki zaman ancak dakikalarla ölçülebilecek kadar kısalmıştı. Planı gerçekleştirebilmek için, başka hiçbir aksilik olmaması gerekiyordu. Oberhof Golf Otelindeki kabul töreninden önce, Paul Saksonya-Anhalt piskoposunu kendi bürosunda kabul edecekti. Bu arada hem Weimar'da, hem de Oberhof'da gözünü İrina Petrovna'nın üzerinden ayırmaması gerekiyordu. Bu konuda karısı kendisine yardımcı olamazdı, çünkü o, Batıya kaçmalarıyla ilgili birtakım hazırlıkları yapmak üzere sabaha karşı Berlin'e gitmek zorundaydı.

Paul, bürosunda piskoposla karşılıklı oturuyordu.

Doğu bölgesinde, bir kilisenin başında olmak güç işti. Bir süre önce bir dinsel bayram dolayısıyla Paul Katolik kilisesine yardımda bulunmuş ve Fulda piskoposu bu nedenle kendisine teşekkürlerini sunmuştu. Şimdi de Saksonya-Anhalt piskoposu, derdini anlatmaya gelmişti. Sayıp döktüğü dertlerin sonu gelmek bilmiyordu. Oysa artık hiçbir aksiliğe yer yoktu... Paul, sonuna kadar sabretmeliydi. Konuştukları sorunlarla ilgili olarak yazılması gereken mektupları dikte ettirdi. Bir yandan mektup dikte ettiriyor, öte yandan da şu anda kendi evinde yatmakta olan İrina Petrovna'yı düşünüyordu. Kız bir ara uyanmış ve kaçmaya kalkışmıştı, ama karısı ona yeniden Luminal içirmeyi becermişti. Kendisi eve dönünceye kadar İrina Petrovna yeniden uyanmasa, yeniden kendisine gelmese, Paul başka şey istemezdi!

Paul, bir yandan yazılacak mektupları dikte ettiriyor, bir yandan da o anda otoyoldan Berlin'e gitmekte olan karısını düşünüyordu. Ne gerek vardı sanki onca bavul götürmeye?

Lut'un karısı...

Arkanı dönme, her şeyini geride bırak, yoksa yüzünden, ruhundan, canından olursun. Paul, bunları düşüne düşüne, neredeyse karşısındaki din adamına dünya malına sarılmanın kötülüklerinden söz eden bir vaaz verecekti. Piskopos bir ricada daha bulundu. Tane tane konuşuyordu ve dakikalar ilerlemek bilmiyordu;

İrina? İse?

Paul'ün gözleri, piskoposun boynuna asılı altın haça takıldı, her yanını soğuk terler bastı. Rolleri değişmişti. Neredeyse piskoposun

önünde diz çökecek, yalvaracaktı: "Yardım edin bana, acıyın ne olur, gidin buradan, çabuk gidin!" diyecekti.

Oysa dudaklarını sımsıkı kapadı. Piskopos konuşmasını sürdürüyordu.

Sonunda ayağa kalktı, ama vedalaşması da zaman alan bir resmi tören havasındaydı. O iş de bitti, piskopos gitti. Paul bu belayı da atlatmıştı. Son anda yapması gereken bazı işler, imzalaması gereken birtakım kağıtlar vardı. Onu da bitirince eve döndü.

İrina Petrovna'yı biraz kendine gelmiş durumda buldu. Kız şaşkınlık ve dehşet içinde sapsarı kesilmiş, sonunu düşünüyordu. Paul, onu yatıştırdı. Ne var ki, İrina Petrovna, generalle birlikte toplantıya gitmek zorundaydı, telefon edip gidemeyeceğini bildirmesi gerekiyordu.

General, kızın boğuk ve titreyen sesini duyunca, doğum günü partisindeki sarhoşluğunun henüz geçmediğini düşündü. İrina Petrovna hasta olduğunu ve Dr. Paul'ün evinde bulunduğunu söyledi. General, "Bu inatçı bakire sonunda erkeğini buldu ha!" diye aklından geçirdi. Paul'ün evinde büyük bir aile faciası yaşanmış, karı koca kavga ederlerken cam çerçeve kırılmış ve karısı bavullarını topladığı gibi sabah erkenden Leipzig'e doğru yola çıkmıştı. General bu haberleri Lottenstrasse'dekilerden almıştı.

İrina Petrovna demek Oberhof'a gidecekti? Kız, bunu başkanın istediğini söyledi. Pekâlâ gidebilirdi. General ona sadece izin vermekle kalmadı, iyi eğlenceler dilemeyi söylemekten de kendini alakoyamadı. Gönül hikâyesi oldu mu, Rusya'da yeni sevdalıların pancurları sekiz gün hiç açılmazdı. Semyonova ile Paul -pekâlâ olabilirdi bu- ve böylelikle de çok geçmeden potas madenleri sorunu askıda kalmaktan kurtulurdu. Ancak, bu arada başkanın karısının bir rezalete yol açması engellenmeliydi.

Dr. Paul, Oberhof'a gitti.

Arabada, İrina Petrovna onun yanında oturuyordu. Her zamanki gibi solgundu. Otomobilin dışındaki hiçbir şeyi ayırt edemeyecek kadar kalın bir sisin içinde bulunduğunu kimse sezemezdi.

Golf otelinde, başkanın odaları ayrılmıştı. Batılı konukları geldiği zaman otel NKWD merkezine benziyordu. Weimar'daki NKWD şefi gelmişti. Eski bir Nazi partili olmasına ve Berlin özel mahkemesinde yaptıklarına rağmen NKWD tarafından görevlendirilen bir savcı da Weimar'dan gelmiş, sözümona hafta sonunu otelde geçiriyordu. Kapıcılar, garsonlar ve oda hizmetçileri arasında NKWD'nin adamı

olmayan kimse yok gibiydi.

Kabul töreni başladı.

Yemek yenildi, resmi görüşmeler yapıldı, sonra eğlence başladı. Dans ediliyor, gülünüp söyleniyordu. İse daha Berlin'den dönememişti, yukarda da hiç beklemediği bir anda ve istemediği biçimde kendisine zincirlenmiş olan kadın yatıyordu. İçtiği Luminal'in etkisiyle kafası hâlâ bulanık olan İrina Petrovna, oda hizmetçisine boşboğazlık edebilir, ya da dağınık üstü başı ve baykuş gibi bakan iri gözleriyle tören salonuna inebilirdi. Bu olasılıklardan hangisi gerçekleşse sonun başlangıcı olur ve girilen yol, bir başka düşünceyle de olsa ilgisi zaten uyanmış olan NKWD şefinin karşısında biterdi.

Dr. Paul, Hesse'li bir hanımla dans etmek üzere piste yürüyordu. Sabahleyin piskoposla konuşurken olduğu gibi, birden soğuk ter bastı. Paul, Ruslarla konuşuyor, gülüyordu ve belki de gerektiğinden fazla yüksek sesle gülüyordu.

İngiliz İşgal Kuvvetlerinden iki temsilci de törene katılmıştı. Bunlardan biri, İskoçyalı bir albaydı ve kısa etekliğiyle Rusların pek hoşuna gitmişti. İskoçyalı albayın, etekliğinden başka da çekici yanları vardı ve bu nedenle iki Baltıklı hanım hiç yanından ayrılmıyorlardı. Kadınlardan biri Barones'ti, öteki de Paul'ün ikinci çevirmeniydi. İskoçyalı ile öteki İngiliz, Chemnitz'e gitmek istediklerini söyleyince, hanımların faaliyeti daha da hızlandı. NKWD şefi, maden ocaklarının yakınına gitmelerini önlemek için bu iki kadını adamların başına sarmıştı. Kadınların arasında büyük bir rekâbet çekişmesi başladı. Paul yukarı çıkmak için salondan geçerken, iki kadının sille tokat kavga ettiklerini gördü.

İrina Petrovna'yı umduğu gibi buldu. Kız son derece sinirliydi, dakikası dakikasına uymuyordu ve bütün planlarını bozabilirdi. Bütün düşleri yıkılmış bir Don Kişot ve meslek yaşamının sonuna gelmiş bir NKWD ajanı, yılan yuvasına düşmüş iki tavşana benziyorlardı. Aşağıdaki NKWD albayı, Paul salondan çıkarken anlamlı anlamlı bakmıştı.

"Hayır İrina Petronva, bu olmaz!"

"Neden olmazmış? "İrina Petrovna'nın nerede olursa olsun, şefini arama saati gelmişti. Bu kurala uymaması kuşku uyandırır ve soruşturma yapılmasına yol açardı. Onun için telefonu açtı, NKWD santraline kendisini Karlshorst'a bağlamasını söyledi, telefon bağlanınca da "Kostya" takma adını vererek şefiyle görüşmek istediğini belirtti.

Bütün bunları Luminal'in etkisinden henüz sıyrılmamış bir halde yapıyordu. Paul, Rusça anlamadığı halde kızın yanında durmuş konuşmasını dinliyordu. Konuşma sırasında kızın porselen yüzündeki anlatımı görmek istiyordu. İrina Petrovna'nın yüzüne bakar ve sesini dinlerken, incecik bir buz tabakasının üstünde yürüyormuş ve neredeyse buzun çatladığını duyuyormuş gibi oluyordu. Bu arada bir tek şey öğrenmiş oldu, bu da kendisine rahat soluk aldırmaya yetti. Aşağıda balo salonundaki NKWD albayı, İrina Petrovna'nın üstü değildi. İrina Petrovna, yerel NKWD'ye değil, Berlin-Karlshorst'taki, hatta belki Moskova'daki daha yüksek bir merkeze bağlıydı. Bu kadın öyle sıradan bir ajan değildi, baş çasustu.

Hattın öteki ucunda Albay Judanov, İrina Petrovna'nın söylediklerini dinliyordu.

Bir telefon teli, huzursuzluğu, tedirginliği, yazgıyı, ruhun çektiği acıyı, iki insanın yazgılarının birbirine dolanmasını, ölüm dehşetiyle dolu bir otel odasının havasını öteki uca aktarabilir miydi? Aktarabilirdi. İrina Petrovna'nın vereceği önemli bir rapor yoktu. Her zamanki raporlarından birini veriyordu. Oberhof'tan telefon etmesinin nedeni de Başkanla birlikte gelmiş olmasıydı ki, bu da olağandı. Başkanı gözden kaçırmamak onun göreviydi. Ama olağan olmayan bir şey vardı. Semyonova'ya ne olmuştu? Zaman zaman duraksıyor, bir şey söyleyecekmiş gibi oluyor, sonra tekrar susuyordu. Sanki biri başında bekliyor da o yüzden rahat konuşamıyor gibiydi. Bu akıl almaz bir tecavüz olur, büyük suç niteliği taşırdı. Judanov konuşmayı kesti. Gözlerini duvara dikti. Elinde bir kanıt, elle tutulur hiçbir şey yoktu. Ama av köpeğinin de elinde avı yakalamak için kokudan başka kanıt yoktur. Ve Judanov koku almıştı.

Weimar'a mı gitmeliydi? Ama bu, ertesi güne kadar olanaksızdı. Belki ertesi gün bile gidemeyecekti. Daha birkaç gün önce Berlin'e gelmişti. Thuringia başkomutanı, Tshuikov, İvan Serov ve fabrikaların sökülme işlerini yöneten Saburov'la birlikte Dalgow-Döberitz havaalanına gitmişlerdi.

Önemli bir işleri vardı.

Hava kuvvetleri tören kıtası subaylarından Vassili Stalin -Stalin'in oğlu- tören üniformasıyla havaalanındaydı. Alman Partisinin temsilcileri Pieck, Ulbricht, Grotewohl de oraya çağrılmışlar ve asık suratlarıyla havaalanına gelmişlerdi.

Moskova'dan gelen bir uçak alana inmek üzereydi.

Uçaktan başında kasket, sırtında bol bir kazak gömleği olan top gibi bir adam indi, alandaki sivillere ve askerlere şöyle bir baktı, tören kıtasının önünden tahta bir parmaklığın önünden yürüyormuşçasına kayıtsızlık içinde yürüdü geçti. Tek söz etmeden Mareşal Sokolovski'nin elini sıktı. Tshuikov ve Serov'u son derece resmi ve soğuk bir havayla selamladı. Sonra Almanlara baktı ve her biriyle tokalaştı.

Gelen, Stalin'in elçisi Grigoriy Malenkov'du. Denildiği gibi, Stalin ancak aralıklı olarak çalışabiliyorsa, o zaman bu adam Kremlin'den gelen cehennem zebanisi değil, cehennem ateşinin ta kendisiydi.

Karlshorst, alarm durumuna geçirilmişti. Karargah panik içindeydi. Telefon ve telsiz santralları, arı kovanı gibi işliyordu.

Grigoriy Malenkov'un kalacağı Mareşal Sokolovski'nin villasının önündeki nöbetçilerin sayısı iki katına çıkarılmıştı. Gizli toplantılar birbirini izliyordu.

Asker, sivil yaklaşık yirmi kişi, Malenkov, İvan Serov, Genera Tshuikov ve Mareşal Sokolovski ile birlikte yuvarlak masanın başında oturuyorlardı. Fabrikaların sökülmesinden sorumlu uzman Saburov, konuşuyordu.

Konuşması bir saate yakın sürdü.

Malenkov sigaranın birini söndürüyor, birini yakıyordu. Sonra başını sandalyenin arkalığındaki yastığa dayadı ve konuşmayı gözleri yarı kapalı dinledi. Sonunda Saburov konuşmasını kestiğinde, Malenkov'un sesi zorla zaptedilen bir kükremeye benziyordu.

"Evet, evet, bunların hepsi doğru. Ayrıca elinizden geleni yaptığınıza da inanıyorum, Yoldaş Saburov. Ama çimentoyla yeteri kadar lgilenmemişsiniz. Çimento fabrikasından söz ediyorum. Bize gerekli olan sadece çimento değil, daha önemlisi makineler. Sovyetler Birliğinde kurulacak yirmi dört çimento fabrikası için donanım gerek bize. Bunları nereden bulacağız? Almanya'da yığınla var!"

Saburov'a tekrar konuşma izni verildi.

Malenkov'un tombul elleri, masanın üzerindeki not defterini karıştırıyordu. Saburov'un konuşmasını zaman zaman onaylayan, zaman zaman tehdit edici bir tonla karşı çıkan bir tavırla birkaç kez kesti.

"Yoldaş Saburov, Sovyet Bizmut Şirketinin uranyum madenlerindeki çalışması yeterli değil, iş çok ağır ilerliyor..."

"Kereste sevkiyatı nasıl gidiyor, Saburov?"

Saburov, birtakım rakamlar verdi, Ruslarhesabına İskandinavya'ya altmış bin metreküp meşe satıldığını bildirdi.

"Almanya'dan daha fazla kereste çıkartmaya bakmalıyız, çıkartılabilecek ne varsa çıkartmalıyız, yoldaş Saburov! Thuringia'daki yedi ekmek fabrikasının, dört margarin fabrikasının, ayakkabı ve cam fabrikalarının sökülmesi işi ne oldu? "

"Fabrikalardaki tesisler söküldü ve sevkedilmek üzere hazırlandı, ama tren yok, Yoldaş Malenkov."

"Saburov, ,öyle eliniz kolunuz bağlanmış gibi durmayın. Leipzig ve Erfurt'da demiryolu araçları yapılmıyor mu? "

Saburov yumuşak bir sesle cevap verdi. Verdiği rakamlar, mevcut üretimden öbür alanlara aktarma yapılmasını gerektiriyordu. "Ayrıca, mevcut üretimden yapılan aktarmaların büyük bölümü de Sovyet Bölgesindeki onarım çalışmalarına gidiyor, Yoldaş Malenkov. Yıkılan yerlerin onarımı ve yeniden yapımı da oldukça ağır gidiyor. Çimento yokluğu hızı azaltmakta büyük etken oluyor."

"Kes şu çimento lafını! Almanya'nın onarımından bize ne! Polonya'da da bir düzine çimento fabrikasını sökmedik mi? Fabrikaları aldık götürdük, Polonyalılar kendi başlarının çaresine baktılar. Çimento fabrikası olmadan Almanlar neden başlarının çaresine bakamıyormuş! Peki, ya Dresden'deki Saksonya fabrikasına ısmarladığımız transformatör ne oldu, üç milyon volt sağlayabiliyor muyuz? "

"Çalışılıyor Yoldaş Malenkov, transformatör yakında sevke hazır olacak."

"Bu fabrika, aynı zamanda V-silahlarının mikromotorlarını yapan ve söz verdikleri tarihte malzemeyi teslim edemeyen fabrika değil mi, Saburov? "

"Bu hassas araçların yapımında sık sık ortaya çıkabilecek ve önceden kestirilmesi olanaksız güçlükler nedeniyle iş aksadı, Yoldaş Malenkov!"

"Ne demek oluyor bu? Sen kim oluyorsun? Sen uzman mısın, değil misin? Nasıl olur da bana güçlüklerden söz edersin? Senin görevin güçlüklerin üstesinden gelmek değil mi? "

Malenkov, toplantıyı dağıtmak üzereydi. Görülüyordu ki, fabrikaların sökülmesiyle ilgili uzman Saburov'a göz dağı vermek niyetindeydi ve bunu başarmıştı.

"Başka bir şey var mı, Yoldaş Saburov? "

"Evet, Yoldaş Malenkov. Meissner porselen fabrikasındaki makineler sorunu var." Saburov öyle çok şeyi yutmak zorunda kalmıştı ki, hiç değilse bir tek konuda yakınıp içini dökebilirdi. "Alman Bakanı Dickermann, bizim talimatımız üzerine, Meissner porselen fabrikalarını söktürttü ve Leningrad'a Limonossov fabrikasına gönderdi. Makineler orada hiç bir işe yaramadan bekletiliyor ve paslanıyor. Bu makineleri çalıştıracak, hatta bakımını yapacak elemanımız yok."

"Bazı ağaçlar, bir yerden sökülüp bir başka toprağa dikilmeye dayanamaz. Meissen'in beyaz porselenleri yerine, şimdi Leningrad'da siyah tabaklar var." Malenkov şaka yapmıştı ve herkesin suratında gülünmesi gerekli bu espriye zoraki gülümsemeler belirdi.

Toplantı Malenkov'un geldiği günün akşamı yapılmıştı.

O gece Malenkov İvan Serov'la görüşecekti. Judanov da ya bekleme salonunda ya da görüşmenin yapılacağı odada bulunacaktı.

İrina Petrovna'nın nesi vardı?

Judanov, bu sorunun ivedilik taşıdığını seziyordu. Golf Otele gitmeyi ve kıza haber vermeden baskın yapmayı düşünüyordu. Ne var ki, bu olanaksızdı. Weimar'a İvan Sergeyeviç'e telefon edebilirdi, ama bu işe başkasını karıştırmamak en iyisiydi!

Gitme zamanı geldi...Judanov, görüşmeye giderken tören üniformasını giydi.

Yarım saat sonra Mareşal Sokolovski'nin villasındaydı.

İrina Petrovna?

NKWD şefi İvan Sergeyeviç olmasa da, generale ya da Budin'e telefon edebilirdi.

Budin neden daha önce aklına gelmemişti?

Şimdi de iş işten geçmişti.

Toplantı başlamıştı bile.

Malenkov ile Serov baş başa görüşüyorlardı. Sonra General Tshuikov ile Mareşal de içeri çağırıldı. Serov'un adamlarından birkaçıyla Judanov'u da çağırdıkları zaman, toplantı salonu sigara dumanından mavi bir bulut içindeydi.Mareşal Sokolovski buz gibi donuk bir yüzle oturuyordu. Görüşülen konular, Mareşal Zhukov'dan sonra kendisinin Genel Vali olduğu dönemi ilgilendiren sorunlardı. Ne var ki, Tshuikov ve Serov gibi iki siyasal gözdenin karşısında Mareşal zor durumdaydı ve bir uzmana sorulabilecek olan sorulara doğru dürüst cevap veremiyordu.

Malenkov, ilk toplantıda olduğu gibi, koltuğunda rahatça kaykılmış oturuyordu. "Bana Almanların karakterinden öyle uzun uzadıya söz etmeyin, ne mene bir karakter olduğunu biliyorum." Malenkov bunu söyledikten sonra General Tshuikov'la bakıştı. "Hepsini biliyorum, Alman Komünistlerini de, ötekileri de biliyorum, Serov. İkisi de beni ilgilendirmiyor."

İvan Serov, yeniden eğitim yönteminin sonuçlarını belirtti ve bu sonuçların alınmasında Alman karakterinin olumlu yanlarının rolünden söz etmek gereğini duydu. Ancak, doğu bölgesindeki halkın tümüyle Sovyetler Birliği'ne karşı bir tavır içinde olduklarını da sözüne ekledi.

Malenkov öfkelendi.

"Bize karşı beslenen olumsuz duyguları silmek sizin göreviniz sanıyordum, Serov. Düşüncelerini değiştirmeyenler, Sovyetler Birliği'ndeki yeniden eğitim kampanyasına karşı çıkanların uğrayacağı akıbete uğrayacaklardır!"

Almanların hoşnutsuzluğunun nedeni neydi? Malenkov, bu konuda Serov'dan, Tshuikov'dan ve Sokolovski'den açıklama yapmalarını istedi.

Bu hoşnutsuzluğun nedenlerinden biri olarak, Almanya'da Sovyet Ordusunun varlığı ileri sürüldü.

Mareşal Sokolovski, ikna edici bir tarzda konuşuyordu.

Altı yüz bin Sovyet askeri, Sovyet işgal bölgesinin ürünleriyle geçiniyordu. Üçüncü Karşı Saldırı tümeni, ikinci ve üçüncü zırhlı tümenler, on altıncı hava filosu, dördüncü topçu birliği ve karargâh merkezleri Sovyet Bölgesindeki Königsberg'de bulunan yüz yirmi bin kişilik dördüncü Baltık filosu, günde yaklaşık dört yüz yirmi bin kilo ekmek, altı bin kilo buğday unu, on beş bin kilo yağ, on beş bin kilo şeker, yüz seksen bin kilo et ve balık, beş yüz bin kilodan fazla patates tüketiyordu.

Mareşal Sokolovski, "Kızıl Ordunun altı yüz bin askeri, doğu bölgesindeki üç milyon altı yüz bin kişinin tükettiği kadar et tüketiyor," dedi.

Grigoriy Malenkov, öfkesini bastırmaya çalışarak konuştu:

"Yoldaşlar, eski bir Rus atasözü vardır: Balık baştan kokar!"

Bu, yönetici kadroya yöneltilmiş açık seçik bir tehditti. Malenkov masadakileri süzdü. "Bana öyle geliyor ki, çoğu kişi gerekli ciddiyet ve gerekli yetenekten yoksun. Ayrıca, görüyorum ki Yoldaşlar, içinizden bazıları görevlerini ihmal etmişler. Aldığım raporlara göre, askerlerin

yanı sıra subaylar da kendilerini ailelerine armağan paketleri hazırlamaya vermişler."

Yeniden mareşale döndü:

"Yoldaş mareşal, hakkında çok ilgi çekici şeyler duyduğum çiftlikler olayını nasıl açıklıyorsunuz? "

Sokolovski, beslenme durumlarını düzeltebilmek için birkaç askeri birliğin çiftliklere el koyduklarını itiraf etti.

Malenkov, "Beslenme durumunu düzeltmek için mi? " diye sordu.

Gözleri öfkeyle parlıyordu, elini hızla önündeki kağıtların üzerine indirdi. Bu kağıtlar, önemli belgelerdi. Her NKWD şubesinin emrinde bir çiftlik bulunduğunu ve bu çiftliklerden normal tayınları kadar ikinci bir pay aldıklarını ortaya koyuyordu bu belgeler. Sadece Wismar'daki 283'üncü muhafız alayı, üç büyük hayvan çiftliğine el koymuştu. Chemnitz yakınlarında, otuz subaydan oluşan bir birlik, kırk ineği ve yirmi beş domuzu olan bir çiftliği ele geçirmişti. Saksonya, Oschatz'daki komutanlığın emrinde, yemek listelerini zenginleştirmek üzere, birkaç yüz inek ve domuzluk bir çiftlik bulunuyordu. Berlin'deki Stettiner istasyonunda açılan "Moskva" ve "Neva" lokantalarının da, bütün Rus lokantaları gibi, özel çiftlikleri vardı.

"Yoldaşlar..."

Kağıtların üzerinde duran el, yumruğa dönüştü. "Yüksek rütbeli Sovyet subaylarının, çevrelerine erkekli dişili bir yığın koket toplamaktan başka şey bilmemeleri gerçekten üzücüdür. Almanya ile savaş sona ermiştir; ancak, Sosyalizm adına verilen savaş henüz bitmemiştir. Ve zevkleri anlamsız sefahat alemlerinden öteye geçmeyen generallerle, bu savaş hiçbir zaman kazanılamaz."

Malenkov, sözünü bitirdi.

"Şimdi beni yalnız bırakmanızı rica edeceğim. Yoldaş Serov..."

İvan Serov, Sovyetler Birliği'nin güçlü adamı ile birlikte odada kaldı. Orgeneral Tshuikov'la mareşal çıktılar. Yaverler ile Judanov, bekleme salonundaydılar. Bitişik odada, ses geçirmez kapıların ardındaki konuşmadan kimse söz etmedi. Buna gerek yoktu. Yoldaş Serov...bu darağacı çağrısıydı. Yeni bir temizlik hareketi başlayacaktı!

Albay Judanov, ertesi gün yeni emirler aldı. Malenkov'un Alman hükümet temsilcileri Pieck, Ulbricht ve Grotewohl'le yaptığı toplantıya Judanov'un katılmasına gerek olmadığı bildirildi. İvan Serov'un Judanov'a verdiği öğüt, "Ne yapılması gerekliyse yapılsın!" biçimindeydi. Gera valisi

gibi birtakım valilerin tutuklanması gerekliydi. Gera valisinin karısı, kendisine tam kırk kat giysi ısmarlamıştı. Bunların içinde kırmızı, yeşil, beyaz gece elbiseleri, mavili beyazlı kayak takımları, beyaz dantel sabahlıklar, pembe gecelikler vardı. Bunlardan başka kırk kat da kokteyl giysisi ısmarlamıştı. Amerikalıların etkisindeki Thuringia hükümetini de temizlemek gerekliydi. Tutuklamalar, öldürmeler, doğuya sürgünler kaçınılmazdı. Kopartılacak fırtınanın, kurbanların başlarını tek darbede ezecek biçimde hazırlanması gerekiyordu.

Judanov, kendisine verilen emirleri alır almaz arabasına koştu.

İrina Petrovna?

Çözümlenmesi gereken ilk iş buydu. Kuşkuları artmıştı. Budin, İrina Petrovna'yı ne Obedhof'da, ne Burgk'da, ne Gera'da, ne de Weimar'daki evinde bulabilmişti. Bu durumun Başkan Paul'le bir ilintisi vardı ve Paul'ün Leipzig Fuarına gittiği söyleniyordu. Judanov, Leipzig'e yollandı.

Stalin'in elçisi Grigoriy Malenkov, Alman hükümet temsilcilerine Sovyet halkı ile Alman halkı arasındaki dostluktan söz eder, Moskova'nın Doğu Bölgesi hükümetine yakın zamanda yardım sağlayacağına söz verir ve Oder-Neisse hattının Almanya'nın kesin Doğu sınırı olarak kalması gerektiğini belirtirken, Judanov'un arabası Berlin sokaklarından geçerek otoyola girdi ve Leipzig yönüne saptı.

O sırada Dr.Paul de otoyolun karşı şeridinde, Leipzig yönünden geliyordu. Berlin radyo kulesi gözüne çarptı, burası aşılması gereken Rus barikatlarından biriydi.

Bir gece önce, Thuringia Ormanının kadife karanlığı alacaya dönmeye yüz tuttuğu ve yıldızların soluk soluk parladıkları sırada, soylu ailelerden gelme kadın ajanlar ile Hesse ve İngiltere'den gelen konuklar Golf otelinin balo salonunda hayaletler gibi dans etmeye devam ederlerken ve masalardaki NKWD subayları öteki bölgelerden gelen konuklarla konuşmalarını sürdürürlerken Paul yavaşça dışarı çıkmış, şoförü Aachern'i aramış ve şunları söylemişti: "Lütfen arabayı iki saat sonra otelin önüne getirin. Leipzig'e bir gün önce gitmek istiyorum. Ama bundan kimseye söz etmeyin."

Yola iki arabayla çıktılar.

Şehirlerarası yola vardıklarında, Paul başkanlık forsunu taşıyan makam arabasından indi ve kendi küçük Mercedes'ine bindi. Karısı ile İrina Petrovna ise makam arabasına geçtiler. Weimar'a uğrayacaklar,

yollarına devam etmeden önce iki saat evde kalıp arabayı kapının önünde bekleteceklerdi. Paul oldukça eski Mercedes'inin içinde Leipzig'e doğru gidiyordu. Arabanın yanından askeri devriyeler geçti. Bir NKWD birliği, Hermsdorfer Kreuz'a bir gezgin verici yerleştiriyordu. Paul, bunun nedenini anlayamadı. Otoyol bomboş gibiydi. Zaman zaman Sovyetler, otoyola çıkışı yasaklarlardı. Yoksa bugün de öyle mi yapmışlardı? Şoför, Leipzig yoluna sapmak istedi. "Hayır, Berlin'e sürün. Bir yere uğramam gerek, Leipzig Fuarına yarın ya da ertesi gün gitsem de olur."

Berlin'e kadar olan dört yüz kilometrelik yol bitmek bilmiyordu.

"Daha hızlı gidelim." Aachern, şaşkın bakışlarla Paul'e baktı. Uzun bir süredir, arabayı modeline göre zaten fazlasıyla hızlı sürmekteydi. Karşıdan bir araba göründü, arkasından bir tane daha. Paul rahat soluk aldı, demek otoyol kapalı değildi.

Sonunda Berlin radyo kulesi karşıda göründü.

Paul'ün önünde yıkılmış ve aşağılanmış bir şehir uzanıyordu. Binlerce yıkıntıdan yükselen bir toz bulutu örtmüştü her yanı. Berlin, sönmüş bir kraterin çevresindeki uydu şehirlere benziyordu. Zehlendorf'da Amerikalılar, Charlottenburg'da İngilizler, Frohnau'da Fransızlar ve Karlshorst'da Ruslar karargâh kurmuşlardı. Kargaşalıkla dolu bir Babil kulesi, dünyanın dört bucağından gelen gizli servis ajanlarının cirit attığı bir arenaydı bu şehir. Ama aynı zamanda tarihin akışını görmek için başını kaldıran, Batının tehlikeye düşmüş değerlerini korumak üzere sesini gazete manşetlerinde, tartışmalarda, radyo yorumlarında- her gün biraz daha yükselten, kapısına gelen çaresizlere sığınak olan, yitirilmiş özgürlükler denizinin ortasında sivri bir kaya gibi yükselen bir şehirdi Berlin.

Yolu kapatan sınır parmaklığına geldiler.

Parmaklık açıldı ve arkalarından kapandı. Berlin'in ilk evlerini geçtiler.

"Sağa yanaşıp durun...Şimdi ben direksiyona geçeyim, siz de inin!"

Aachern, soran gözlerle bakıyordu.

"Herr Başkan..."

"O iş bitti, artık başkan değilim Herr Aachern. Lütfen karşıdaki benzin istasyonunda karımla İrina Petrovna'nın gelmelerini bekleyin."

El sıkıştılar.

"Yine görüşeceğiz."

BEŞİNCİ BÖLÜM

"Ölü elleri ayakları kefene sarılı olarak doğruldu, yüzü bir örtüyle sarılıydı."

Yuhanna Suresi 11.40

"Berlin'e atandınız!"

Bu kez, bu cümle Rus şivesiyle söyleniyor ve Sosyal Demokratlarla politikacıların oğullarına yöneltiliyordu. Babalarına Doğu bölgesindeki devlet dairelerinde ihtiyaç vardı. ve bunu karşılamak için oğullar babalara rüşvet olarak sunulacaktı. Bu cümle, Parti kadrolarını doldurmaları tasarlanan savaş tutsakları okulunda eğitim görmüş politika heveslileri ile savaş tutsağı Komünistlere ve İvan Serov'un tasarladığı düzmece anti-Sovyet örgütü için düşünülen Albay Zecke'ye de yöneltilmişti.

"Berlin'e! *Domoy!* Evlerinize!"

Nöbetçi subay geldi.

"Zecke, *daway*, eşyanı topla! Çabuk ol, sadece yarım saatiniz var!" Her şey öylesine göz açıp kapayana kadar olmuştu ki, Zecke kendisine piyango mu vurdu, belaya mı çattı henüz kestiremiyordu. İvanova kampındakiler içinde Berlin'e gidecek olan sadece kendisiydi.

İvanovo, Moskova'nın altı yüz kilometre kadar Kuzeydoğusundaydı, Zecke işte orodaydı. Elsterwerda'da tutsak edildiğinden bu yana yıllar geçmişti; Büdersdorfer kireç tepelerine yürümüş, Frankfurt-on-Oder'deki bir askeri tecrit hastanesinde birkaç ay kaldıktan sonra Moskova'ya gönderilmişti. Bir kurmay subay ve eski bir istihbarat subayı olduğu için, Moskova'da aylarca sorguya çekildikten sonra İvanovo'daki generaller kampına yollanmıştı. Zecke'nin tutsaklığının hikâyesi buydu.

Generaller kampı...

Eski "Özgür Almanya Ulusal Komitesi"nden geri kalanlar, Feld Mareşal Paulus, General Seydlitz, General von Daniels. General Schlömer,

General Korfes ve daha başkaları burada enterne edilmişlerdi...Buradakilerin adları bir zamanlar ne olmuş olursa olsun, artık dışardaki dünya için bir anlam taşımıyordu ve hiçbirinin adı yoktu. Bunlar sayıları üç yüz otuz binden doksan bine düşen ve daha sonra savaş tutsakları kampında üç bin kişiye kadar inen ordunun generalleriydi. Aynı kampta bir arada yaşayan bu iki yüz general arasındaki sürtüşmenin ve patolojik nefretin, birbirlerine yönelttikleri suçlama ve tehditlerin, hatta zaman zaman kendilerine hiç yaraşmayacak bir düzeyde çekişmelerinin nedeni askeri iflas değil, politika alanında kurdukları iskambilden evlerin yıkılışıydı. Bir zamanlar- "Ulusal Komite"nin ilk günlerinde Sovyetlerle balayı yaşadıkları dönemde- kendilerini Sovyetlerle eş haklara sahip bir ortak gibi görmüşler ve gelecekteki Alman hükümetini oluşturacak kişiler olarak, aralarında bakanlıkları paylaşmak yüzünden kavgaya başlamışlardı. Kendilerinin bir Sovyet propaganda aracından başka şey olmadığını, Alman ordusu yenildikten ve savaş sona erdikten sonra bir işe yaramadıklarını kavradıkları zaman iş işten çoktan geçmişti. Komitenin zorunlu olarak kendini dağıtması, bir çeşit intihar demek olmuştu. Şimdi, aşağılanmış ve kaldırılıp atılmış olarak İvanovo'nun dikenli telleri arkasında "geçmiş hizmetleri"ne karşılık sadaka yiyorlardı. Yedikleri de lahana çorbasıyla akdarı lapasıydı. Zaman zaman içlerinden biri bilinmeyen bir nedenle kamptan götürülüyordu. Belki darağacına gidiyorlardı, belki de Almanya'da bir yetkili makamda görev alıyorlardı. Nöbetçi subay gelir, birinin adını okurdu ve adı okunan bir saat içinde kamptan giderdi.

Piyango bileti, bu kez generaller çevresinin dışında birine, Albay Zecke'ye çıkmıştı. Zecke eşyasını topladı, sırt çantasını omuzladı ve nöbetçi subayla birlikte kampın içinde yola düştü.

Çevresinde umutsuz, karamsar, ürkmüş gözler kendisini izliyor, o geçtikçe nefret dolu bakışlar üzerine çevreliyordu.

Anlamsız bir ses tekdüze bir şeyler geveliyordu:

"Otşen, otşen, otşen-otşen haraşo!"

Prisrak Stalingrada...

"Prisrak Stalingrada (Stalingrad hayaleti) mahkemeye geldi ve Nazi suçluları aleyhine tanıklık etti. " Feld Mareşal Paulus'un Nuremberg duruşmalarında tanıklık edişini, *İzvestia* muhabiri bu sözlerle anlatmıştı. Paulus hayaletse, uzun sıska bacaklı Topçu General Walter von Seydlitz de iskeletti. Seydlitz, *"Otşen, otşen"* diye haykırıyor ve

giderek sesini yokseltiyordu: "*Otşen otşen, otşen haraşo*- çok, çok, çok iyi!" Bu söz, Komitenin dağıtılmasından ve kamyonla İvanovo'ya sevkedilmesinden sonra generalin Rus komutanına verdiği cevaptı. O günden bu yana, generalin sürekli olarak gevelediği bu sözler, umutsuzluğunun somut anlatımı olmuştu.

Zecke, adam yıkılıyor, daha uzun süre dayanamaz diye düşünüyordu. Hepsi yıkılıyorlardı. Savaş sırasında, Rusların en büyük propaganda hilesinde adlarının kullanılmasına izin vermişler, kullanıldıktan, sömürüldükten sonra kaldırılıp atılmışlar ve hapsedilmişlerdi.. Burada briç, futbol oynayarak, kampın içinde dolaşarak zaman öldürüyorlardı. Böylece günler, haftalar, aylar geçiyor, sonunda taraz taraz sakalları, çatlamış tenleri ve anlamsız gözleriyle yataklarında uzanıp kalıyorlardı. Tabanca çekip bu adamları vurmak büyük iyilik olurdu.

Kampın kapısı, Zecke'nin arkasından kapandı.

Zecke, yol arkadaşı subayla birlikte Moskova treninde oturuyordu. Uçsuz bucaksız bir ülkeydi burası. Ağaçsız, yeşilliksiz, sonu yok gibi görünen toprak, altlarında yuvarlanıp gidiyordu.

"Bana ateşinizi verebilir misiniz?" Bunu söyleyen, Zecke'nin karşısında oturan binbaşıydı.

Kimsiniz, Alman ha, demek *domoy?* "

Zecke, "Evet, *domoy*, eve dönüyorum," diye cevap verdi. Karşısındaki adamın kendisinden beklediği cevap bu olduğu için öyle demişti, yoksa "ev" artık onun için bir anlam taşımıyordu.

Binbaşı, "Ben de Almanya'dayım, şimdi izinden dönüyorum," diye anlattı.

"Fabrikaların sökülmesi işinde görevliyim. İşimiz başımızdan aşkın. Neyse ki Almanlar çok iyi işçi oluyorlar. Bir kere söylemeniz yetiyor. Zaten daha fazla söylerseniz öfkeleniyorlar. Sarhoş olmanızı da hoş karşılamıyorlar."

Binbaşı, iğne iplik istedi. Zecke de dikiş kutusunu uzattı. Binbaşı, üniformasının ceketini çıkardı, parlak kırmızı çizgili gömleğiyle oturarak, ceketinin yakasına beyaz bir şerit dikti. "*Nje, Kultur*, kirli yakayla yolculuk etmek olmaz," dedi.

Akşam bastırırken kara topraklı tarlalar arasından ilerleyen tren, zaman zaman ufak istasyonlarda duruyor, sonra tekrar yola koyuluyordu.

Berlin, *domay* ev... İnsanın inanası gelmiyordu!

İstasyonlardan birinde yanındaki çavuşla birlikte trene binen başçavuş ise buna gerçekten inanıyordu. Onun için "Berlin" demek "ev" demekti. Zecke ise, mühürlü emri belirli bir limana gelmeden açmasına izin verilmeyen bir kaptana benziyordu. Berlin'de kendisini neyin beklediğini bilmiyordu.

Zecke sonunda uykuya daldı. Uyandığında sabah olmuştu. Başçavuş sıcak su bulmuştu. Çay yapsın diye biraz su da Zecke'ye verdi. Bu adam, 1945'te son Berlin savaşında tutsak olmuş bir sağlık başçavuşuydu. Başçavuş Wustmann da özel listedeki kişiler arasında olduğu için eve dönüyordu. O, ötekiler gibi babasına verilecek bir rüşvet olarak değil, Doğu Bölgesindeki hükümette görevlendirilmesi düşünülen Sosyal Demokrat kardeşine rüşvet olsun diye salıverilmişti.

Moskova'ya vardılar. Batıya gitmek için Beyaz Rusya garına gittiler. Bir gün bir gece daha yol aldıktan sonra, uzun demiryolunun sonunda kurşuni gökyüzünün altında Brest-Litovsk göründü.

Ne var ki, Brest, dünyaya açık bir kapı değildi. Uzun süren pasaport ve bağaj işlemleri olan olagan sınır kapılarından da değildi. Brest, dikenli telle çevrili bir tutsak kampıydı. Nöbetçi kulesi, ufak külübeleri, karagâhı, kamp komutanı, duvar gazetesi, kantini, karantinası, hücresi, sabah akşam yoklaması ve iş bölümü olan bir kamptı. Bu tür yaşam biçiminin sonu gelmeyeceğe benziyordu.

Gerekli kağıtları doldurmak, yıkanmak, etüvden geçmek gibi normal işlemleri tamamladıktan ve tekrar memleketlerine dönen bir gruba katılarak Başçavuş Wustmann'la birlikte kulübelerden birine götürüldükten sonra, Zecke bu gerçeği kavradı.

Sırt torbasını çıkardı. Çevresine bakındı. Kulübe oldukça loştu. Yerler süpürülmemişti. Masa kirliydi. Gazeteyle örtülmüş pencereden solgun bir ışık giriyordu.

Bitişik odanın kapısı açıldı. Wustmann'ı da oraya yerleştirmişlerdi.

Wustmann'a, "Nereden geliyorsun?" diye sordular.

"İstasyondan."

"Sersem! Herhalde Kırım'dan buraya yürüdüğünü düşünmedik biz de!"

"Demek, yine gırtlağıma kadar aynı şeye gömüldüm. Oysa ben sanmıştım ki..."

"Evet, biz de sanmıştık ki..."

Bitişik odada iki kişi vardı. Biri masanın başında oturuyordu, öteki tahta kerevete uzanmıştı. Bunlar hasta oldukları için kulübedeydiler. Ötekiler çalışmaya gitmişlerdi. Burada, tutsak kamplarında görüldüğü gibi saçları kesik tutsaklar yoktu. Buradakiler saçları tıraş edilmemiş ve özel olarak seçilmiş kişilerdi. Kafkasya, Murmansk, Besarabya, Ukrayna ve Sibirya'daki kamplardan getirilmiş anti-Faşistler ve eski Komünistlerdi. Şimdilik kampta doksan sekiz kişi vardı. Yüz elli kişiyi dolduruncaya kadar burada kalacaklardı.

Wustmann, "Peki, siz ikiniz nereden geliyorsunuz? " diye sordu.

"Ben de Paul de Wolsk'tan geldik."

Emil Nolte ile Paul Loose'du bunlar. Başçavuş Loose de Wustmann gibi 1945'teki son çarpışmada tutsak düşmüştü.

"Neyiniz var, neden hastalar listesindesiniz? "

"Yolculuğun sarsıntısını henüz atlamadık."

"Neden? "

"Eee, günlerce tampon üzerinde yolculuk etmek pek kolay değil. Herkes kolayına dayanamaz. Paul öyle kötüleşti ki, onu tampona bağlamak zorunda kaldık."

"Neden tampon üzerinde geldiniz? "

"Şuna bak hele! Sen yataklıda mı geldin yoksa? Başımızdaki herif beşimizin bilet parasını iç etmişti de ondan öyle geldik."

Zecke'yi bir büroya çağırdılar. Zecke tekmil verdikten sonra, dördüncü tümenden olan binbaşı gelecek sevkiyata kadar kendisini burada alakoyacaklarını söyledi. Zecke'nin çalışma gruplarından birine verilmeyeceğini ve yeniden eğitim kurslarına katılmasına da gerek olmadığını sözlerine ekledi.

Almanya'ya iade edilen politikacıların ve eski Komünistlerin yanı sıra, kampta sabahları sıraya girip çalışmaya giden, akşamları dönen tutuklular da vardı. Bunun dışında her şey öteki kamplardaki gibiydi. Burada da aşçılar yemeğin en iyi yanını çalıyorlar, hamam nöbetçileri burada da yeni gelenlerin sabunlarını yürütüyorlar ve temiz çamaşırları kendilerine ayırıyorlar, sağlık bölügündekiler sivillere ilaç satıyorlar ve kamp görevlileri ısmarlama giysileriyle çakı gibi dolaşıyorlardı.

Burası da bütün öteki kamplar gibiydi.

Bir akşam, Zecke bitişik oda komşularından biriyle oturmuş konuşuyordu. Bu adam, Koppmann adında bir nakliye işçisiydi. Toplama kampında tutuklu olduğu sırada Königsberg doklarında

çalışmış, sonra bir asker üniforması ele geçirerek Kızıl Orduya kaçmıştı.

"Gerisini anlatmana gerek yok, nasılsa hepimiz biliyoruz." Koppmann yine de sözünü sürdürdü. İlk gittiği kampı ve Alman kamp yöneticilerinin iğrenç yozluklarını anlatıyordu. Zecke bu hikâyeleri çok iyi bilirdi. Koppmann: 'Bana hiçbir zaman kolay iş vermediler, ekmeği bile kolayça vermiyorlardı; Ben de karşı koyuyordum, şikâyet ediyordum, bu yüzden de boyuna hücreye atılıyordum. Bir gün Moskova'dan bir komisyon geldi. Kendi kendime, bu işi ya becerirsin ya da hapı yutarsın , dedim. Hücrede avazım çıktığı kadar haykırmaya başladım. Komisyondakilerin dikkatini çekmeye çalıştım. Bunun üzerine beni çağırttılar, onlara Partili olduğumu, illegal örgütlerde çalıştığımı anlattım. Hiç duraklamadan konuşuyordum, çünkü 1922'den beri Parti'yi, üstelik Buchenwald kampını da çok iyi biliyordum. Neyse, sözün kısası, kampın yönetcileri görevden alındı ve ben yöneticiliğe getirildim."

"Peki, seninle birlikte iş başına geçen ekip de yozlaştı mı, yozlaşmadı mı? "

"Yozlaşmaz olur mu hiç. Ama hemen değil, yavaş yavaş yozlaştı."

"Evet, çevre koşulları insanın davranışını biçimlendirir."

"Peki ama, çevre koşulları neden kimilerinin açlıktan ölmesini, kimilerinin de güderi çizme, şeritli pantolon giymesini ve iki, üç, hatta dört kap çorba içmesini sağlıyor? "

"Ben Almanların toplama kampında bulundum. Vücudumdaki bu izler savaştan kalma değil, sınıf savaşının izleri. Bu savaşa katılmış olmam, bana doğru dürüst pantolon ve çizme, arada bir de sabun verilmesine hak kazandırmış olmalı."

"Hayır, hiç de öyle değil. Dün bulunduğun yer, bugün sana herhangi bir hak sağlamaz."

"Öyle mi sanıyorsun? Ama kendi ayağında güzelim pantolon var, August!"

"Öyle. Çizmelerim de ısmarlama. Bir şey daha söyleyeyim, ikinci kap çorbayı da içtim. Ama belki de..."

Bunları söyleyen adam ayağa kalktı, sırım gibiydi. Herkes onun sözünü sürdürmesini bekliyordu.

"Evet, August? "

August Meerkatz bir sigara yaktı. Söyleyeceklerinin aykırı geleceğini biliyor, ama konuşmak zorunluluğunu duyuyordu. "Belki de buraya

yırtık pantolon ve delik çizmeyle daha uygun düşerdi," dedi. Bu sözler üzerine, kendisi gibi iyi giyimli arkadaşları kahkahayı kopardılar.

Herkes çalışmaya gidip de yalnız kaldıkları zaman Başçavuş Loose, Wustmann'a "Evet, haklısın," dedi. "Tutsak kampında *"Komünist Manifesto"* yu, Lenin'in *"Emperyalizm"* ini ve *"Sovyetler Birliği Komünist (B) Partisinin Tarihi"* ni okumaktan daha iyi şey yapamazdın. Çünkü partinin çizgisini yakalaman gerek. Onlar tarihsel kaçınılmazlığa inanırlar. Doğru tutumda olduklarına inanırlar. "Zecke'nin kapısına göz attı. "Bunlar da doğru tutumda olduklarını sanıyorlardı. Zaman oluyor ki neyin sağ, neyin sol olduğunu kestiremiyorum. Oysa 1933'ten önce her şey basitti. Bir yandan sömürülenler vardı, bir yanda da sömürenler. Marx"iki büyük ve birbirine karşıt kamp vardır, birbirinin karşısında iki sınıf vardır" diyordu, bütün bunlar açık seçikti. Denize açılan ve olta sepetinden başka şeyi olmayan biriysen, ya da vinçte çalışıyorsan ve paran yetmiyorsa, hangi sınıftan olduğunu kesinlikle bilirdin. Gider Komünist Partisine girerdin, hücre toplantılarına katılırdın, "sol" sendikacılık yapardın ve her şey yolunda giderdi. Her şey de kolayca anlaşılacak kadar basit olurdu. Ancak "yüksek politika" ile ilgili bir konuya değindiğin zaman iş karmaşıklaşırdı. Bütün bunları sana neye anlatıyorum ki. Neye olacak, gece uyuyamadım, sen konuşulacak, dert yanılacak birisin de ondan. Herkesin zaman zaman sancısı tutar, sonra geçer tabii. İnsan Volga'dan Brest'e kadar tampon üzerinde yolculuk yapar ve canı çürük bir ipe bağlı olursa neler düşünür, bilir misin? Aklından yığınla şey geçer. Önce anana babana, doğduğun güne lanet edersin. Ama bu sadece başlangıçta olur ve fazla ciddiye alınması gerekmez. Sonra miden bulanmaya başlar ve düşünmeyi de unutursun. Başını kaldırdığın zaman topraktan başka şey görmezsin. Bir de gözlerine, burnuna dolan toz vardır. Üstelik, sigaradan değil de, Wolsk'da taş kırmak yüzünden yüreğin sıkışır ikide bir. Sonra toprağı da tozu da fark etmez olursun, havasızlıktan boğulursun ve korku düşer içine. Sonra frenler gıcırdayıp tren durunca yeniden soluk almaya başlar ve birden adının Paul Loose olduğunu hatırlayıverirsin. Özel listede kayıtlı olduğunu, saçlarının tıraşlı olmadığını, bir anti-Faşist olduğunu, talihli bir herif sayıldığını, ayrıcalıklı işlem gördüğünü ve binlerce kişinin sana gıpta ederek senin yerinde olmak için Tanrısını bile inkâr edeceğini düşünürsün. İşte o zaman gülmeye başlarsın. Gülmekten başka

şey gelmez elinden, boğuluncaya kadar gülersin. Bir de bakarsın ki, yanında duran Emil, başına vurmakta ve usul usul seni yatıştırmaya çalışmaktadır. Yine gülmeye başlarsın, ama bu kez bir başka türlü gülersin. Ve Emma, işte bu gerçekten bir şeydir, bu dört elle sarılabileceğin tek düşüncedir. Çünkü Emma...neyse şimdi onun sırası değil. Sonra tekerlekler yeniden dönmeye başlar. Emil haklıdır. Magdeburg'a bu kadar yaklaşmışken, kendini kapıp koyuvermek olmaz! Bir keresinde eve, Emma'ya gidiyordum, ama işler ters gitti. Lübben'deki yenilgiden sonraydı. Kaçmış, eve dönüyordum. Ama Zozsen yakınlarında beni yakaladıkları gibi tekrar cepheve sevk ettiler ve Berlin'in çöküşünü günü gününe yaşadım. O da ayrı bir hikâye."

Albay Zecke odaya girince Paul Loose'nin konuşması yarıda kesildi. Zecke onlardan aldığı gazeteleri geri getirmişti. Doğu Berlin gazeteleriydi bunlar. Loose gazeteleri yerine kaldırırken, Zecke'nin gözüne *"Telegraph"* ve *"Tagesspiegel"* gazeteleri ilişti.

"Onları da okumak isterdim," dedi.

"Birileri bunları yanlışlıkla istasyondan getirmiş olmalı," diye Loose karşılık verdi.

Zecke, Batı Berlin gazetelerini aldı. Loose, orada okumasını rica ettiği için, o da masanın başına oturdu.

Paul Loose, ufak bir tahta oyma kutu ile çakı çıkardı ve kutuyu oymaya koyuldu.

Bir süre sesini çıkarmadı, sonra yeniden konuşmaya başladı.

"Bu, Karelya'daki huş ağacından," dedi. "Ağacı Karelya'dan kendim kesmedim. Ben Volga'nın aşağı kesimindeydim. Oralarda hiç ağaç yoktur. Tabut yapmak için bile dört parça tahta bulunmaz. Dediğim gibi oralarda ağaç olmadığı için, Sovyetler yeni fidanlar diktiler. Ama fidanları çitle çevirmediklerinden kış gelince tavşanlar fidanları kemirdiler. Devrilen fidan da Volga'ya yuvarlandı ve sürüklene sürüklene günün birinde bana ulaştı. Ben de bu kutuyu yaptım. Emma'ya armağan etmek için yaptım."

Wustmann da Zecke de çoktan gazeteleri bırakmış, Loose'yi dinlemeye koyulmuşlardı. Zecke, Loose'nin sıradan bir tutsak olmadığını düşünüyordu. Sıradan bir tutsak Volga kıyısında oturmuş olaydı —hoş sıradan bir tutsağın Volga kıyısında ne işi vardı— dağlarda taş kırıyor olması gerekirdi. Oysa Başçavuş Loose'nin durumu farklıydı. O Volga kıyısında oturmuş, İkinci Katerina'dan bu yana, yaklaşık sekiz yüz bin

Alman'ın daha düne kadar üzerinde yaşamış olduğu karşı kıyıdaki toprakları seyretmişti. Loose karşı kıyıyı seyrederken düşüncelere dalmış, orada yaşamış insanları, ailelerini, çeşitli ulusları, savaşları, devrimleri ve kuzeyden çamur, toprak taşıyan, bu arada kendisine de Karelya'nın huş ağacı kökünü armağan eden koca ırmağı düşünmüştü. Evet, sıradan biri değildi Loose. Sıradan biri tampon üzerinde yolculuk yapacak olsa, bir süre sonra eli gevşer, düşer ve beynini parçalardı. Oysa Loose'nin eli gevşediği halde yapıştığı yeri bırakmamış, hem de kağıttan örme bir ipe tutunarak sekiz gün dayanmıştı. Şimdi Brest Litovsk'da başından geçenleri anlatıyor ve huş ağacından kutusunun üzerine bu öyküyü oyuyordu.

Bir başka akşam da Meerkatz, Koppmann ve Schwender adında biri gaz lambasının altında, Başçavuş Loose'nin karşısında oturuyorlardı. Ötekiler yataklarına uzanmışlar, kestiriyorlar, sigara içiyorlar, ya da uyuyorlardı. Meerkatz, Koppmann ve Schwender bir toplantı yapmak üzere masanın başındaydılar. Toplantının ya da soruşturmanın konusu da Loose ve tahta kutuydu, daha doğrusu tahta kutuya oyulan bir olaydı. Hazırlık soruşturması yapılmıştı. Paul Loose, denizcilik, dok işçiliği yapmış, 1928'den beri parti üyeliğinde bulunmuş, sonra askere alınmış, doğu seferinin yarısına katılmış, geri çekilmelerin tümünde Donetz'den Dinyeper'e ve oradan Oder'e kadar yürümüş, çöküşün son günlerinde de tutsak düşmüştü.

Max Schwender bütün bu bilgileri ortaya döküyor, toplantıya bir parti soruşturması havası vermeye çalışıyordu. "Bu konu ortaya çıktığına göre, açıklığa kavuşturulması gerekir."

Schwender, huş ağacından oyulma kutuyu eline aldı, evirdi çevirdi ve masada oturan Wustmann'a öfkeyle bakarak yerine koydu.

Meerkatz, bu parti soruşturması taklidinden hoşlanmamıştı. Bu, tatsız sonuçlar doğurabilirdi, zaten yeterince pisliğe gömülmüşlerdi. Herkes kendi incecik ipine tutunarak ayakta kalmaya çabalıyordu.

"Peki, ama ben bunu yoldaşça bir tartışma olarak sürdürmek istiyorum," dedi.

Schwender kutuyu eline aldı. Kutunun yüzü çeşitli bölümlere ayrılmış ve biri dışında bu bölümlerin üzerine oyma yapılmıştı. Boş olan bölümü, Loose eve dönüşünü anlatmak, bununla ilgili duygularını dile getirmek için ayırmıştı. Çakının henüz değmediği bu bölüme bakarken, oraya oyacaklarını şimdiden görür gibi oluyordu...bir yüz çizecekti, ama

öyle herhangi bir yüz değil, belirli, kendini adamış, bekleyen, yaşayan bir yüz. "Yelkenler açılır, bilinmeyen derinliklerin üzerinde sallanır" sözü bu oymada yansıtılmalıydı. "Vakit tamam, hazır ol!" sözü de yer almalıydı mutlak. Ve daha bir yığın şey, çakının tek vuruşuyla işlenivermeliydi tahtaya. Şimdi de bu arabacı (ama arabacı da nakliye işçisi sayılır) tutmuş kutuyu eline almıştı. Ve Parti disiplini, insanın en gizli yanlarını bile içtenlikle açığa vurmayı gerektirirdi. "Çek elini arkadaş, bu özeldir" demek olmazdı.

Schwender, kutudaki boş bölmeye baktı, Meerkatz'a gösterdi, sonra Koppmann'a uzattı. O da baktıktan sonra kutuyu geri verdi.

Schwender, "Sizler de aynı görüşte misiniz? " diye sordu. Evet, öbür ikisi de aynı görüşteydiler. Schwender bu görüşü açıkladı:

"Kutunun bu bölümünde hiçbir şey yok."

Loose, "Tam tersine!" diye bağırdı. "Pek çok şey var, ama şimdilik sadece benim kafamda."

"Neymiş onlar? "

"O kadar çok ki...ev, bir sandalye, bir masa, bir yatak...yemek, toprağın nemi, cennetin aydınlığı..."

"Gerçekten de çok şey varmış!"

"Bunların hepsi tek sözle anlatılacak: Varda!"

Schwender, elini fırça gibi saçlarının üzerinde dolaştırdı, kutuya baktı, Loose'ye baktı, ötekilere baktı, sonra tekrar kutuya baktı.

Meerkatz omuzlarını silkti.

Koppmann, "Demek 'Varda' sözünü oyacaksın? " dedi.

"Evet."

Schwender, "Siz ne dersiniz? " diye sordu.

Koppmann, "Bilmem, bir denizci ve nakliye işçisi için biraz garip," dedi.

Meerkatz, "Örgütlü bir nakliye işçisi böyle şey yapmazdı, ama denizciye gelince iş değişir," dedi.

"Sen öyle diyorsan August, öyledir. Şimdi gelelim ikinci bölmeye. Bunun da başını kıçını anlayamadım." Schwender kutuyu tekrar arkadaşlarına uzattı. Koppmann bir şey anlamadığını belirterek başını iki yana salladı.

Meerkatz, "Evet, bu adamın denizci olduğu mutlak. Hangi hatlarda çalıştın, Paul? " diye sordu.

"Akdeniz hattında, Bremer Hansa'da, muz gemilerinde,

Valparaiso'dan Adelaide'e, sonra Malay takımadalarına, Cocos Adalarına...o zamanlar daha başımızda saç vardı."

Koppmann, "Malay takımadaları ha!" diye homurdandı. "Eğlenceli bir iş olmalı. Hadi bırakın, kim çıkardı bu saçmalığı? " O da Wustmann'a öfkeyle baktı.

Loose, "Wustmann'ı rahat bırakın," dedi. "Parti korusunda onun ağzı daha süt kokuyor. Onu Sosyal Demokrat Partinin ileri gelenlerinden birinin kardeşi olduğu için geri gönderiyorlar. Gerçi Marx'ın Engels'in adını duymuş,ama bana sorarsanız Şarlman'la Widukind'i daha çok tanıyor. Kamptayken de "Koca Fritz"den bizim Adolf'e kadar bütün Prusya saçmalıklarını okumuş. Aklı da karışmış. Onun için ben ona bir şeyler anlatmaya çalıştım."

"Bunun bu işle ilgisi yok!"

"Olmaz olur mu? "

"Üstelik artık "Koca Fritz" denmiyor, bu pek içli dışlı bir deyim. Sadece II. Frederick deniliyor. Bir Partili olarak bunu bilmen gerekirdi."

"Sol sapma içinde görünüyorsun, oysa şimdiki görüş vatanseverlik ve ulusallık. Wustmann, hatta bitişikteki albay bile bilir bunu."

"Şaka etme!"

"Şaka değil, çok ciddi. Belki 'enternasyonal' düşünebilirsin, ama tartışmalarda 'nasyonal' olman gerek."

"Bırak bu saçmalığı."

"Bu çok ciddi ve öğrenmen gereken bir şey," diye Meerkatz da arkadaşını doğruladı. "Neyse, biz işimize bakalım da şu lanet olasıca kutu hikâyesini bitirelim. Garip bir anı defteri. Sanat mı bu? "

"Sanat olsun ya da olmasın. Bizim sorunumuz o değil."

"Siz sonuncu bölümden, boş olan yerden başladınız. Orası 'Fora' olacak, o kadarını anladınız."

"Evet, anladık."

"Beş numaralı bölüm "Yangın hortumu". Buraya kadar olan yolculuğumuzu kapsıyor."

"Evet, anladık."

"Dört numaralı bölüm 'Yüzde yüz yirmi altı', çimento fabrikası için taş kırılan kampı anlatıyor. Bakın, şu çizgi yaşama standardını belirliyor. Yani diyelim ki, tuvaleti, tuvalet kağıdı vb. olan normal bir işsizin yaşam standardı. Şu aşağıdaki yığınlar ise yüzde yüz yirmi altı oranında bu standardın altında olanlar."

"Evet, onu da anladık."

"Üçüncü bölüm, 'Paramparça...' bu da birinci kamp."

"Evet, bu açık seçik belli, bak Max," diyerek Koppmann Schwender'e döndü.

"Bak şu uzun çizgi bir insan. Şu iki dik çizgi de iki kişi. Bunlar yatan adamı başından ayaklarından tutmuş götürüyorlar. Evet, bunu biliyoruz, gördük."

"Peki, iki numaralı bölümde ne var?"

"İki numara 'Devrilmiş çocuk arabası'. Bu Lübben'de geçen bir olay. Lübben'den Batıya doğru yürüyorduk, aylardan mayıstı, tam kuşkonmaz zamanı. Düşündüm ki..."

"Sen gerektiğinden çok fazla düşünüyorsun. Kuşkonmaz zamanı ve çocuk arabası. Ne ilgisi var bunların? "

"Dedim size, bu saçmalığa hiç girmeyecektik. Ama madem başladık, bırakın da anlatsın."

"Peki, ama dosdoğru anlatacaksın ve kendini eleştirmekten kaçınmayacaksın."

"Kendime eleştirici gözle baktığım zaman, önce şunu söyleyeyim ki, tutsak edilmek istemedim. Bir zamanlar istemiştim, ama sonra bu istek yok olmuştu. Lübben'de de, 'istersen bacağın kopsun, istersen kaba etlerin parçalansın, ama ne olursa olsun kendini Elbe'nin öte yakasına at' diyordum. Evet, Lübben'deydik ve yeni bir emir geldi: "Batıya doğru cephe hattını yarıp geçin." Görecektiniz, Batı Prusya'dan Schwerin'den, Pomeranya'dan akın akın insanlar geliyordu. El arabalarıyla, bisikletlerle, çocuk arabalarıyla yola düşmüşlerdi. Batı Prusya'dan gelen bir kadın, yolun kıyısına uzanmış çocuğunu doğuruyordu. Atlar, zırhlı arabalar geçiyordu durmadan. O sırada içi eşya dolu bir çocuk arabası devrildi, tencereler, tavalar, konserveler, şilteler, her şey yere yayıldı. Batı Prusyalı kadın, "Ne olur, yardım edin!" diye haykırıyordu. Ama kimsenin başını çevirip bakacak hali yoktu. Ve biz oradaydık. Yere yıkılmış bir atın, bir çocuk arabasının, açılmış bavulların arkasına siper alarak ateş ediyorduk ve kadınlar hep yanımızdaydılar. Ayağa fırlıyorduk,dört yandan ateş açılıyordu üzerimize, kendimizi yere atıyorduk. Ama kadınlar kendilerini yere atmayı düşünmüyorlardı. Saçlarını açmış, rüzgâra savurmuş, dimdik duruyorlar ve bize dönüp "Korkuyor musunuz? " diye bağırıyorlardı. Yeniden doğrulduk, ama boşunaydı, Kurşuna tuttular bizi, darmadağın ettiler,

sonunda tırmıklarla, bellerle, sopalarla ite kaka bir yerde topladılar. Orada akşam oluncaya kadar bekledik..."

Akşam oluncaya kadar bekledik.;

Loose'nin o ana kadar anlattıkları, Lübben'de olanlara tıpatıp uyuyordu. Ama sonra kaçmış, Reichstrasse 96'da tekrar yakayı ele vermiş, Teltow Kanalı üzerindeki Stubenrauch Köprüsünün uçuruluşunu görmüş, Binbaşı Hasse'nin komutasında bir tramvayda makineli tüfek nişancılığı yapmış, tekrar kaçmış, tekrar yakalanmış ve sonunda Berlin'in en derin sığınağında dehşetin ta kendisini görmüştü. Sığınakta gördükleri kafasında silinmez izler bırakmıştı, o geceyi düşündükce hâlâ benzi atıyor, midesi bulanıyordu.

Sığınakta gördüklerini anlatamazdı, oraları atlayıp geçti.

Alnını sildi, eline baktı, terden sırılsıklam olmuştu.

"Orada akşam oluncaya kadar bekledik. Gece Königswusterhausen'e doğru yola çıktık." Loose, bu yolculuğun Lübben'deki olaydan üç hafta sonra, yani Hitler sığınağındaki geceden ve Wilhelmstrasse'den geçen tutsakların arasına karışmasından olduğunu saklamıştı.

"Kamp Rüdersdorf kireç tepelerindeydi...Bütün ordu oradaydı, sadece ordu değil, kadınlar, Hitler Gençlik Birlikleri, kadın görevliler, okul müdürleri, emekli amiraller, sözün kısası bütün Almanya oradaydı, aç, susuz, bekleyiş içinde oturuyordu. Herkes işlerin daha beter olamayacağını düşünüyordu. Günün birinde bir yük treni geldi, hepimizi içine tıktılar. Vagon kapıları Königswusterhausen'de üzerimize kapandı, on beş gün sonra Rusya'nın içlerinde bir yerde açıldı. Soluk alacak gücü kalmış olanlar sürüne sürüne gün ışığına çıktılar. Ama vagonda kaç ölü kalmıştı, onları aşağı taşıyacak gücü kendimizde nasıl bulduk, orasını anlatmayacağım. Kamp komutanı geldi. Bize baktı, bir avuç kişiydik. Sonra her vagonun önünde yığınla yükselen ölülere baktı. Ne yaptı dersiniz? Başımızdaki adamı tutukladı ve bu kötü koşullarda yolculuk yapmak zorunda bırakıldığımız için Almanca özür diledi. Ne açlık, ne susuzluk, ne kendi pisliğimizin içinde yatmamız, ne grup şefinin tutuklanması, beni komutanın -öfkeden mi, utançtan mı bilmem- gözleri dolarak özür dilemesi kadar duygulandırmadı. Ağlamaya başladım. Komutan bizim için elinden geleni yaptı. Barakaları tek tek dolaştı, diyebilirim ki bizleri ayağa kaldırmak için eliyle besledi. Sonra çelik fabrikasında çalışmaya başladık. Çalışma koşulları ağırdı. Güçlü kuvvetli bile olsanız on, on beş gün içinde eriyip gidiyordunuz. Her neyse, o da

başka hikâye..."

"Ölülerimiz için Rusları suçlayacak duruma gelmediğimizi sanıyorum!" Bunları söyleyen yatağının üzerinde önemli bir tavırla oturan, kır saçlı, eski bir sendika sekreteriydi.

"Kimsenin Rusları suçladığı yok. Ama herhalde Paul, gezip tozmak için Sibirya'ya gittiklerini de söyleyecek değil. Savaş tutsağı kamplarının çocuk yuvaları olmadığını hepimiz biliyoruz."

"Biz bizi ilgilendiren şeyleri bilmek zorundayız. Saldırgan savaşları, toplama kamplarını, Yahudilerin öldürülmesini, bu liste uzar gider, sayıp dökecek o kadar çok şey var ki."

"Haklısın, ama Paul diyordu ki..."

"Bunları anlatmaması gerek."

August Meerkatz, kır saçlı adama döndü: "Bak Atze, sen de Sibirya'daki kampı anlatmadın mı? Oradaki Doğu Prusyalı kadınların sinek gibi öldüğünü kendin söyledin. Yakında Almanya'ya gideceğiz..."

"Keşke, ama böyle konuşmalar işleri sarpa sardırabilir."

"Haa, demek bunun için o kadar telâşlandın!"

"Ben eski bir Sosyal Demokrat Partiliyim. Sosyalistlerle Komünistlerin partilerini birleştirmekten yana olduğum için beni özel listeye aldılar ve bu tür konuşmalarla yolumun kapatılmasını istemiyorum."

"Öyleyse, ilke ile olay arasında daha kesin ayrım yapmak zorundasın. Almanya'ya gidiyoruz...Oradakiler bize babalarını, oğullarını, kocalarını soracaklar..Ne cevap vereceğiz? Bilmiyoruz, bir şey görmedik mi diyeceğiz? Kulaklarımızı mı tıkayacağız? Biz kulağımızı tıkasak, yüreğimizi katılaştırsak da, sorular yine sorulacak. Bu sorulara cevap veremezsek, Almanya'da hiçbir şeye cevap veremeyiz. Gördüklerimizi biliyoruz, insanlık dışı şeyler olduğunu biliyoruz.."

"Sömürünün sona erdiği bir ülkede insanlık dışı şeyler olmaz."

Bu sırada kapı açıldı, nöbetçi içeri girdi.

Yanında bir görevli daha vardı.

"Işığınızın yandığını gördüm de onun için uğradım," dedi.

Masadaki kutuya gözü ilişti. "Garip bir kutu, sizler de kutunun çevresinde kutsal bir şeyin çevresine toplanıp ayin yapanlar gibi oturmuşsunuz. Nedir bu? "

"Enfiye kutusu, görmüyor musunuz? "

"Epey büyük...Bu saate kadar ışık yandığına göre, önemli bir şey

var sandım."

Nöbetçi, kutuya ve Loose'ye baktıktan sonra dışarı çıktı.

Meerkatz, "Bir tek birinci bölüm kaldı, onu da anlat," dedi.

"Evet, birinci bölüm eksik kaldı."

"Şöyle bir eğlenelim diye oturduk, eğlenceyi bitirelim bari."

"Paul'ün bizi eğlendirmesine gerek yok."

Ciddi bir Parti sorunu olarak başlayan olay, giderek genel eğlenceye dönüşmüştü. Schwender öfkeyde, "Böyle yapacağımıza poker oynasak da olurmuş," diye homurdandı.

"Evet daha iyi olurdu!"

"Hadi Paul, birinci bölümü de anlat."

"Evet o bölüm daha eski günleri Olevsk ve Slavetşno dolaylarında olduğumuz dönemi kapsıyor. O zaman Ruslardan gözüm korkmuştu. O bölümün adı, "Çatlak."

"Tahtada pek bir şey görünmüyor."

"İçimde bir şeyler çatlayıp kırılmıştı o zaman."

"Peki, anlat hadi."

"Geri çekiliyorduk. Pinsk bataklıklarındaydık. Cephenin ortası çoktan çökmüştü. Ama mola verdiğimiz zaman komutan yeni planlar tasarladı. Tekrar Doğuya gidecektik. Olevsk'deydik, yanımıza geldi. "Keşif kolu için gönüllü istiyorum," dedi. Kendi kendime, bu fırsatı kaçırmamalı, deyip gönüllü yazıldım. Ertesi sabaha karşı gün ağarırken Slavetşno'ya doğru yola düştük. Ben çavuş olduğum için keşif kolunun komutanıydım. Benim için nereye gittiğimizin önemi yoktu. Gomel'e, Vitebsk'e, hatta Moskova'ya doğru ilerliyor olsak fark etmezdi. Niyetim kaçıp Ruslara sığınmaktı. Herhalde beni hoş karşılayacaklar, hemen terhis edeceklerdi. Bütün iş akşama kadar saklanabileceğim bir kovuk bulmaktaydı. Ama görünürde ne ağaç vardı, ne çalı. Biraz oturup dinlendikten sonra tekrar yola koyulacaktık ki, "Ayağım burkuldu. Yürüyemiyorum," dedim. Arkadaşlar telaşlandılar. "Siz önden gidin, ben yetişirim," dedim. Yirmi metre kadar gerilerinde kaldım. Seke seke yürüyordum. Tam o sırada önüme bir çalı çıktı. Nasıl sevindiğimi anlatamam. Hemen arkasına gizlendim. Bir de baktım ki, bizimkilerin karşısına Ruslar çıktı. Çocuklar afalladılar. Ruslar onları vurup öldürdü. Bu olayı seyrederken, sınıf bilincine sahip biri olarak onların safına katılmaya hazırlandığımı düşünüyordum. Sonra birden çalının arkasından fırladım, el bombasını ateşleyip Rusların üzerine attım. Olanak bulsam, kendimi de onlarla birlikte havaya uçururdum. Adamlardan biri, yere

yıkıldı, biri daha düştü, biri sürünüyor, biri de kaçıyordu. Sonra üzerime ateş açıldı. Ama kaçmayı ve birliğime katılmayı becerdim. Oysa onların tarafına geçmek istiyordum. İşte o zaman içimde bir şey çıt etti..."

"Çatladı..."

Koppmann, "Evet..." dedi.

Schwender, "Hmm..." diye homurdandı.

Meerkatz, Schwender'le Koppmann'a baktı. Gözlerinde bu duyguyu anladığını belirten bir parıltı vardı. "Koppmann, Schwender, ne dersiniz? " diye sordu.

Schwender, "Söyle bakalım Koppmann, sen ne düşünüyorsun? " dedi.

"Evet, karar vermek zor...En iyisi, bu işi burada bırakalım. Loose kendi karar versin daha iyi." Meerkatz bunları söylerken işin böyle sonuçlanmasından hoşnuttu. "Kimi zaman bazı şeyler çıt diye kırılıverir," dedi ve konuyu kapattığını belirledi. Loose hikâyeyi tamamlamak için birliğine döndükden sonra başçavuşluğa yükseltildiğini ve Demir Haç nişanını aldığını anlattı.

"Çok geç oldu, yarın sabah da erkenden istasyonda bulunmamız gerek."

"Evet, artık yatsak iyi olacak."

Almanlar, Macarlar, Hırvatlar, Avusturyalılar, İtalyanlar...Her sabah binlerce kişi çalışma yerlerine gitmek üzere sıra oluyordu. Yapılar, çakıl taşı yatakları, tuğla makineleri ve ilkel, elle tuğla yapımcılığı vardı. Her tarafta, çakıl taşı yataklarında, kil yataklarında, maden ocaklarında, beton ve çimento fabrikalarında, kamyonlarda, Panje arabalarından oluşan uzun konvoylarda hep saçları kırpık tutsaklar çalışıyordu. Almanya'ya iade edilenlerin kampındakiler, çoğunlukla Rus demiryolları ile batı demiryolunun birleştiği yerde çalışıyorlardı. Geniş vagonlara göre yapılmış Rus rayları ile daha dar olan batı demiryolu raylarının birbirine kilitlendiği Brest-Litovsk İstasyonu, ilk kez Alman-Sovyet Paktı ile özel bir önem kazanmış ve Rusya'nın Almanya'ya gönderdiği mısır, şeker, neftyağı, tereyağ ve öteki malzemenin Almanya'ya gelip boşaltıldığı yer olmuştu. Oysa yıllardır Oder ve Polonya üzerinden gelen trenler, yaklaşık yedi yüz elli kilometrelik yoldan sonra Brest İstasyonunun yüz hattından biri üzerinde frenlerini gıcırdatarak durduklarında (kimi zaman günde yirmi yük treni geliyordu) içleri

Alman savaş tutsakları ve Rus işçileriyle dolu oluyordu.

"Hep-hoop! Hey-hoop!"

"Sovyet nakliyeciliği, dünyada en ileri nakliyeciliktir. Nakliye savaşını kazanmak için çabalar daha da arttırılmalıdır."

August Meerkatz'ın gözü, her yanda asılı bez bantlardan birine takılmıştı. Bezin üzerindeki sözcükler, Meerkatz'ın kafasında hiçbir anlam uyandırmıyordu. Hiçbir anlamı yoktu bunların...ha bez bantların üzerindeki sözlere bakmış, ha gökyüzüne, ha kırlara ya da istasyondaki süprüntü yığınlarına, hiç fark etmiyordu.

"Hey-hoop! Hey-hoop!"

İşçiler manivela ve iplerle ve "Dikkat edin, ipi koyverin!", "Haydi, hazır olun!", "Hey-hoop!" sözleriyle döner bir torna tezgâhını marşandizin kenarına kadar kaldırmışlar ve yavaşça perona indirmişlerdi. Tezgâh şimdi biraz öne eğik olarak yerde duruyordu. "Hadi bakalım, siz arka tarafına geçin ve bastırın, biz de önden kaldıralım. Yavaş olun, kaymasın... *Nitçevo*, yürüyecek, yürümeli! Hey-hoop! Hey-hoop!" Ve yarım ton ağırlığındaki makine tasarlandığı biçimde ileri kaydırıldı. Bu arada birkaç parçası eğrildi, birkaç levyesi de kırıldı. "*Nitçevo*, daha da beter olabilirdi! Şimdi ötekini yükleyelim."

Yüklenecek ikinci makine bir matkap makinesiydi, ondan sonra da sırada istimle çalışan bir varyos vardı.

"Kooperatif malı" diye yazılmıştı hepsinin üzerine. Aksları eğrilmiş arabalar, levyeleri kırık torna tezgâhı, parçaları eksik bir baskı makinesi ve yağmurun, güneşin, tozun, rüzgârın altında bekleyip duran dokuma tezgâhları, öğütme makineleri, elektrikli araçlar sıra sıra duruyordu.

Meerkatz dalgındı.

"Kendiniz için çalışıyorsunuz.." Koca koca hoparlörlerle odalara yayılan bu sözler, anlamsız bir gürültüden başka şey değildi. August Meerkatz, Loose'nin huş ağacından kutu yapma hikâyesini duşündü. Bu düşünceler, uzun süredir kendi kendine sürdürdüğü tartışmayı geliştiriyordu.

"Daha yüksek çalışma standardı! Payınıza düşen çalışma kotasını gerçekleştirin ve onu aşın..." Evet, gerçekleştirmek ve aşmak! Çoktandır kendimizi aştık zaten. Savaş tazminatını sağlamak istediğinde, gönüllü çalışmalarda kendimizi aştık. Öylesine aştık ki, bir deri bir kemik kaldık, hem sadece biz Komite üyeleri ve Kamp lideri değil, herkes eridi bitti, diye düşünüyordu Meerkatz.

Az ilerde, Rusya'nın ta içlerinden gelen insan yüklü yirmi vagon, sökülmüş makinelerin, fabrikadan yeni çıkmış malların ve süprüntülerin yanı başında, Doğudan gelmiş trenlerin arasına sıkışmış olarak duruyordu. Bu vagonlarda, Molotov tarafından Almanya'ya iade edilecekleri bildirilen bir milyon tutsaktan bir bölümü vardı. Adları sanları belirsiz, çökmüş, ölü sinekler gibi bitkin serilip kalmış bir yığın insan. Kimi, çökük avurtları, yırtık gömlekleriyle ellerine maşrapalar almış, su bulmak için peron boyunca dolanıp duruyordu. Bu vagonlar tüberküloz, sarılık ve sıtma yüklüydü. Bir zamanlar demiryolu köprüleri, buhar jeneratörleri, radyo istasyonları, laboratuvarlar, itfaiye merdivenleri, radyatörler, banyo küvetleri, halılar, kilise camları, eski tablo ve el yazmaları, yağmur olukları, daktilo makineleri ve çeşitli araç gereç getirmiş olan bu vagonlar, artık Batıya sadece veremli, sarılıklı ve sıtmalı insan yükü taşıyorlardı.

Her şeye rağmen, yine de yılmamak, dayanmak gerekliydi!

"*Tovariç* Meerkatz..." Yeni talimat vermek için Meerkatz'ı sevkiyat bürosuna çağırdılar. Sırada bekleyen başka vagonları boşaltmasını söylediler. Meerkatz vagonların yanına geldiği zaman, ekibi dağılmıştı. Onları aramaya koyuldu. Bir bölümünü, birinin dediği gibi "bakmaya değmez sıska enkaz"ın vagonu önünde buldu.

Bir başkası da, "Bunların hepsi sabotör!" diye bağırdı.

Bunlar savaş onarım çalışmalarına katılmak istemiyorlar. İşten kaçmak için kendi kendilerini hasta etmişler. Ağızlarına yemek koymamışlar, sonra da sigara izmaritlerini ezip suyla içmişler ki hastalansınlar da bir an önce eve dönebilsinler!"

"İzmaritli su içmişler ha? "

"Yemek de yememişler!"

"Bu trenler, sabotör dolu üstelik herifleri ödüllendirip evlerine gönderiyorlar!"

Meerkatz, "Hadi, kesin artık bu saçmaları!" dedi. Öyle aylak aylak dikilip durmayın, yapımıza düşen iş kotasını daha doldurmadık. Hadi iş başına, *daway!* Belki otuz yük treni, insanın umudunu kıran koca bir blok gibi sıra sıra duruyordu. Bu istasyondaki günlük yükleme ve boşaltma işi, orta boy bir limandaki kadardı. Ama modern araçlar yoktu, sıradan bir yükleme rampası bile bulunmazdı. Maniveladan, halat ve telden başka şey yoktu. Geri kalanı insan gücüne dayanıyordu.

Daway... "

"Kendiniz için çalışıyorsunuz, siz ne kadar çok çalışırsanız, Sovyetler o kadar zenginleşir!" diye Meerkatz hoparlörden haykırıyordu.

"Daway... Hey-hoop! Hey-hoop!"

Meerkatz ile ekibi, Brest İstasyonunda kamyonlarla getirilmiş rayları boşaltırlarken; Albay Zecke de, 4.No.lu dairede asık suratlı bir Sovyet Binbaşısının karşısında duruyordu. Binbaşının masasının üzerinde kalın bir dosya vardı, Zecke'nin siciliydi bu. Binbaşı, başını önündeki kağıtlardan kaldırmadan:

"*Saditie!* Oturun," dedi.

Sekreter, kurşun kalemlerinin ucunu sivriltti.

Sorgu, Zecke'nin bundan önce en az yüz kez cevaplandırdığı ve en az yüz kez tutanaklara geçmiş sorularla başladı. Doğum yeri, doğum tarihi, ilk okul, askeri okul, birinci dünya savaşındaki hizmetleri, Reich Ordusuna girişi, Rapallo ve gizli Alman-Rus anlaşması Reich Ordusunun Kızıl Orduyla işbirliği.

Sorgu Rapallo faslına gelince durduruldu.

Rapallo ve Tauroggen, 1925'deki Rapallo anlaşmasıyla General Yorck von Wartenburg ve Rus Generali Von Diebitsch arasında 30 Aralık 1812'de imzalanan silah bırakışmasının benzer yanları binbaşı için önem taşıyordu.

Binbaşı, bu paralellik konusunda Zecke'nin bildiklerini öğrenmek Istiyordu. Zecke, "Tarihsel olaylar hemen her zaman tek ve benzersiz olurlar, bu nedenle aralarında benzerlik kurmak kolay değildir," dedi.

"Ama siz bu iki anlaşma arasında benzer yanlar olduğunu kabul ediyorsunuz, öyle değil mi Herr Zecke? "

Zecke, "Her iki olay arasında bir benzerlik olduğu söylenebilir," diye cevap verdi.

Binbaşı, "Güzel..." dedi. Bu, bir kanıtlamayı, bir doğrulamayı belirtiyordu.

"Prusya-Alman tarihinde bir kahraman ve kurtarıcı olarak tanınan General Yorck von Wartenburg, Bismarck'a olduğu kadar Rapallo Anlaşmasını imzalayan Alman politikacılarına da örnek olmuştur. Tauroggen anlaşmasının ruhu Rapallo'da vardır. Aynı ruh Hitler-Stalin paktı zamanında da canlılığını korumuş, ama sonra Hitler bu anlaşmayı bozmuştur."

"Binbaşım, bu söyledikleriniz, pek çok şeyi bir oldu bitti olarak

kabul etmek oluyor."

Binbaşı öfkelenmişe benziyordu.

"Bakın, Yorck von Wartenburg ve Rus Generali Diebitsch'le yapılan anlaşma olmasaydı, Prusya'nın yeniden doğması diye bir şey olamazdı..."

Binbaşı sözünün burasına geldiğinde kapı açıldı ve bir Sovyet Albayı içeri girdi. Binbaşıyla sekreter ayağa kalktılar, Zecke de kalktı. Albay, Zecke'nin önünde durdu, hafifçe eğilerek selam veriyormuş gibi yaptı ve, "Yegorov," dedi.

Zecke, önce albayın ne demek istediğini kestiremedi, sonra kendisini tanıttığını anladı. Bu görülmemiş bir şeydi.

O da eğildi ve, "Zecke," diye kendini tanıttı.

Oturdular.

Sorgu sürdürüldü.

Binbaşı, "Tauroggen olmasaydı, ne Prusya-Almanya Reich'i, ne Bismarck, ne de Alman İmparatorluğu olurdu," dedikten sonra ekledi: "Yeni bir Tauroggen olmadıkça, Almanya ile Sovyetler Birliği arasında içtenlikli ve yakın bir işbirliği kurulmadıkça, Almanya'nın yeniden doğması, canlanması da olanaksızdır."

Albay Yegorov söze karıştı.

Donuk, kurşuni gözleri, sarı saçları, zeki yüz çizgileri vardı ve Almancayı hafif bir Slav aksanıyla konuşuyordu.

"O zaman Napolyon, Prusya'yı yenmişti. Rus Generali Diebitsch ile Prusya'lı Yorck von Wartenburg'un görüşmelerinin, Napolyon savaşından sonra Prusya için bir dönüm noktası olduğunu kabul etmiyor musunuz Herr Zecke? Tilsit silah bırakışmasından sonra yıkkın ve bitkin Prusya'nın, 1945'den sonraki Alman devletinin durumuna benzediği görüşünde değil misiniz? Ve Alman-Sovyet işbirliğinin Almanya'nın bugünkü durumuna yarar sağlayacağını düşünmüyor musunuz? "

"Benimle bir savaş tutsağı olarak mı konuşuyorsunuz, Albay Yegorov? "

"Hayır, sizinle siz olarak konuşuyorum Albay Zecke! Sizinle iki asker gibi, iki subay gibi iki insan gibi konuşuyorum ve bu konudaki kişisel görüşünüzü öğrenmek istiyorum."

"Albay Zecke, olarak asker, subay ve insan olarak size derim ki: Rus Generali von Diebitsch, Prusya Generali Yorck von Wartenburg ile iki eşit

gücün karşı karşıya gelmesi biçiminde görüştü. Yorck'un ordusu, Rusya ile Napolyon Ordusu arasındaki savaşın tarihsel bir noktasında dengenin şu ya da bu taraftan yana dönmesini sağlayabilecek durumdaydı. Prusya'nın o zamanki durumu, Almanya'nın bugünkü durumundan temel bir ayrılık gösteriyordu."

"O temel ayrılık nedir, Albay Zecke? "

"Albay Yegorov, benimle yenenin yenilenle konuştuğu gibi değil de, iki asker ve iki insan gibi konuşuyorsanız, Sovyet Ordusunun işgalindeki ülkenin durumunu size anlatmam, ya da bugün bir General Yorck'dan beklenilen esef verici rolü belirtmem gereksiz. Ne Napolyon'la Stalin'i aynı siyasal ve ahlaki düzeye korum, ne de Napolyon'la Hitler'i aynı kefeye. Napolyon'a olan saygım çok büyüktür. Ama yine de arada bir parallellik var gibi görünüyor. Napolyon'un Tilsit silah bırakışmasından sonraki tutumu, Stalin'in tutumuna benzer. Ancak, Napolvon, gece karanlığından yararlanarak koca koca bölgelerin nüfusunu boşaltmak yoluna gitmemişti. Oder-Neisse hattını düşünecek olursak, yeni bir Tauroggen'den ve Alman-Sovyet işbirliğinden söz etmek zor olur. Siz, Albay Yegorov, elde ettiği askeri zafer üzerine ülkemin üçte birini zaptetmiş ve zaptettiği topraklardaki insanları yerlerinden etmiş bir büyük gücün askerisiniz. Benim yerimde olsaydınız, yeni bir Tauroggen'e olasılık tanıyan bir asker hakkında ne düşünürdünüz, Albay Yegorov? "

Binbaşı öfkesini gizleyemiyordu.

Oysa Albay Yegorov hiç oralı değildi. Soğukkanlılığını bozmadan nezaketle karşılık verdi: "Başka Alman subayları, sizin arkadaşlarınız, sadece yeni bir Tauroggen olabileceğini düşünmekle kalmadılar, bu yolda harekete de geçtiler. Yoksa Mareşal Paulus'un yurtseverliğinden ve halkına karşı taşıdığı sorumluluk duygusundan kuşkunuz mu var? "

"Feld Mareşal Paulus, kendi vicdanıyla hesaplaşacaktır. Bana sorarsanız, Yorck ile Diebitsch arasındaki anlaşmanın koşullarını Almanya'nın bugünkü durumuna uyarlamak için insanın ya budala, ya alçak olması gerekir."

"Herr Paulus'u ya da Herr Pieck'i hangi sınıfa sokuyorsunuz? "

"Bu sorunun cevabını size bırakıyorum, Albay Yegorov."

Binbaşı kendini zor tutuyordu. Zincire vurulmuş bir buldog gibi yerinde duramıyordu.

Albay Yegorov, aynı serinkanlı tonda sözünü sürdürdü: "Her ne kadar dünyadaki siyasal ortamı göz önünde tutmak gerekirse de, Sovyet-Alman

işbirliği konusunda Tauroggen'deki bazı koşulların geçerli olmadığını kabul ediyorum. Almanya'nın sadece üçte biri Rusya'nın elinde. Geri kalan üçte ikisi ise Batılı güçlerin işgalinde. Birtakım koşullar, Alman-Sovyet işbirliğinden yana. Almanlar açısından, uygun görülmeyen koşullar nelerdir? "

"Almanya, Hitler döneminde ülkenize verdiği zararları kuşkusuz tazmin etmelidir. Ama buna karşılık, Oder-Neisse sınır çizgisinin kesinleştirilmesini, ilhak edilmiş eyaletlerin geri verilmesini ve yerlerinden uzaklaştırılan halkın geri dönmesine yardımcı olunmasını öneririm."

Binbaşının sabrı tükenmişti. Yumruğunu masaya indirerek, *"İdi k tşortju*, defol, *jub tvoi..."* diye haykırdı.

Bu beklenmedik öfke patlayışı, konuşmaya son verdi.

Albay Yegorov ayağa kalktı, eğilerek selam verdi.

"Teşekkür ederim, Albay Zecke. Londra Konferansı yakında toplanacak. Konferans haberlerini veren gazetelerin size ulaştırılmasını sağlayacağım."

Zecke . dışarı çıktı, içerdeki konuşmalara ne anlam vereceğini bilemiyordu. *K tsortju...* bu sözler içtenlikle söylenmişti, orası belliydi, ama geri kalan konuşmaların anlamı neydi? Zecke, aşırı nazik Yegorov'u nereye koyacağını kestiremedi.

Günler geçti. Zecke'yi bir daha sorguya çekmediler. Bir gün, kırk kişinin başında bir Alman teğmeninin kampa geldiğini gördü. Dörder kişilik sıra olmuş, uygun adımla yürüyen ve eski çalışma birliklerinin üniformalarını giyen bu adamların bayrakları bile vardı ve marş söylüyorlardı: "Yükseklere daha daha yükseklere...uğuldar dönerken her pervane... Koruruz biz Sovyetleri..."

Sovyetler Birliğinde halk polisi olarak eğitilmiş bu kırk kişinin de gelmesiyle iade edilecekler listesi tamamlanmış oluyordu. Zecke, söylediklerinden dolayı herhangi bir belaya çatmadı. Adı, ülkeye iade edileceklerin listesinden silinmedi ve Brest İstasyonuna gidilirken Zecke de onların arasında yer aldı. Sonuçlanmadan kesilen Londra Konferansıyla ilgili bütün gazeteler- hem sadece Doğu Alman gazeteleri değil, Fransa ve İngiltere'den yorumları içeren Batı Alman gazeteleri de-kendisine verilmişti.

İstasyonda bekliyorlardı. Hepsi.. Zecke, Koppman, Meerkatz, Başçavuş Wustmann, başında huş ağacından kutunun fırtınası koparılan Başçavuş Loose, kısacası herkes oradaydı. Bekliyorlardı. Doğudan insan

enkazı yükleriyle gelen marşandizler boşaltılmış gidiş peronuna, çoktan alınmıştı. Kamptaki siyasal eylemciler için iki yolcu vagonu trenin arkasına takılıyordu. Sonunda trene binmelerine izin verildi. Zecke oturduğu yerden, geniş raylı Rus vagonlarından inip dar raylı Alman trenine binenleri görüyordu. İçlerinde ancak destekle ayakta durup yürüyebilenler vardı. Kimi kendi başlarına ayakta durabiliyor, ama yardım olmadan yürüyemiyordu. Kimi de sırtta taşınıyordu. Hepsi hastaydı. Bazılarının durumu ağırdı, bazıları ölmek üzereydi. Bunlara dişlerini sıkma gücünü veren, Brest'de değil de, anavatan topraklarında gömülmek umuduydu. Tren uzun süre garda durdu. Sonunda kırmızı kasketli biri göründü, hareket işareti verdi. Tekerlekler dönmeye başladı. Tren, Alman rayları üzerinde Brest İstasyonundan çıkıyor, Batıya yollanıyordu.

İnanılır gibi değildi...Ne yük vagonlarındaki kerevetlere uzanmış hastalar, ne de yolcu vagonlarındaki politikacılar Almanya'ya gittiklerine inanamıyorlardı. İçlerinde buna en inanamayanı da Zecke'ydi. Belki de bir başka kampa götürülüyorlardı. Ama o gece uydurma bir köprüyle üzerinden geçtikleri ırmağın Vistül olduğu söyleniyordu. Karanlıkta geride bıraktıkları yıkıntılarla dolu şehir de kuşkusuz Varşova'ydı. Issız topraklardan, boş kasabalardan, hâlâ Alman adı taşıyan istasyonlardan geçiyorlardı. Ve hiçbir şey olmuyor, onları yollarından alakoyacak bir emir gelmiyor, hiçbir şey kendilerini geri çevirmiyordu.

Kurşuni bir sabah, çamura batmış sokaklar.

Tekerlekler yavaşladı. Dışarda kadınlar koşuşuyordu. Alman kadınlarıydı bunlar. "Ekmek! Ekmeğiniz var mı? " diye haykırıyorlardı. Kuşkusuz, kırk vagon dolusu tutsağın perişan durumlarını görüyorlardı. Görüyorlar, durumu biliyorlar, yine de ekmek diye yalvarıyorlardı. Tutsaklardan birinin attığı kuru ekmeği kapışmak için kadınlar koşuştular, ekmeği almaya çalışan bir yığın çocukla dalaştılar. Bu, beklenmedik bir görünümdü ve seyredenlere Zecke, Meerkatz, Wustmann ve yük vagonlarının kapısından bakan tutsaklara tutsaklıklarında görüp geçirdikleri şeylerden çok daha acı geldi.

Frankfurt-on-Oder'de trenden indiler. Zecke, ötekilerle birlikte tahta köprüyü geçerek Gronenfelde'ye doğru yürüdü. Alan, gelenleri karşılamak için süslenmişti. Her yanda bayraklar asılıydı. Berlin'den gelen Sosyalist Birlik Partisinden biri çoşkulu bir karşılama konuşması yaptı: "İşte yine Alman topraklarındasınız. Her şey beklediğiniz gibi çıkmayabilir. Daha yapılacak çok iş var. Alman halkı büyük bir borcun altına girmiş

bulunuyor, bu borcu ödeyebilmek için çok çalışmamız gerek. İşte bu nedenle sizlerle övünç duyuyoruz, çünkü siz savaş tazminatını ödemek için çalıştınız ve sistemli ekonominin ne demek olduğunu biliyorsunuz..."

Zecke izin kağıtlarını aldı, istasyonda, ilk kez kendi biletlerini alma ve yanlarında kimse olmadan istedikleri yere gitme özgürlüğüne sahip olanların yanında durdu. Berlin treni istasyona giriyordu. Herkes trene binmeye çalışırken Zecke'nin omuzuna bir el dokundu ve yumuşak bir ses, "Nöbetçi odasına kadar gelmeniz gerekiyor, Albay Zecke," dedi.

Gelmeniz gerekiyor,Albay Zecke...Bir kapı, Alman rayları üzerindeki, daha sonra da Rus rayları üzerindeki penceresi tahtayla çakılı bir vagonun kapısı kapandı. Sonra Zecke'yi Moskova'daki Beyaz Rusya istasyonundan Lubyanka cezaevine getiren "Kara Kuzgun"un (Hapisane arabası) ve onun ardından da gündüz gece ışık yanan hücrenin kapısı kapandı.

Gündüzle gece, günlerle haftalar arasında bir ayrım yoktu. Belirli aralıklarla, yeraltı yollarından sorguya götürülüyordu. Hep aynı sorular... askeri okul, birinci dünya savaşı, ikinci dünya savaşı, Reich ordusu, Rapallo, Hitler 20 temmuz olayı. Tekrar yeraltı tünellerinden dönüyorlardı: nöbetçi duruyor ve bir sigara uzatıyordu. (böyle yapması için emir verilmişti) ve Zecke,nöbetçinin elindeki kibritin kendisini de yakıp yok etme saatinin gelip gelmediğini hiçbir zaman bilemiyordu.

Tekrar günler, haftalar, aylar geçiyordu.

Ne bir insan sesi, ne bir insan suratı... Bir kapı açılacak olsa, ardındaki koridor boş oluyordu. Zecke'nin oradaki arkadaşları koridorları, merdivenleri, yeraltındaki geçitleri birbirine bağlayan kapılar ve sessizlikti. Sonra bir gün yeraltı geçidinden geçmediler. Bir avluya çıktılar. "Kara Kuzgun" avluda duruyordu. Zecke'yi istasyona götürdü. Zecke, lokomotifin homurtusunu duyuyordu. Bir vagona, penceresine tahta çakılmış bir vagona bindi. Tren, çelik grisi gökyüzünün altında yol alıyordu. Tahtaların arasından sızan ışıkla gündüzü ve geceyi ayırt edebiliyordu Zecke. Günlerce, gecelerce yol aldılar. Dışarda tipi ve bora vardı. Sonra fırtınanın uğultusu kesildi ve tren donmuş topraklar üzerinde ilerlemeye başladı.

Bir kamp, bir subaylar kampı...

Paçavralar içinde hayalete benzer insanlar diz boyu karın üstünde yürüyorlar, kampı çevreleyen parmaklığın ucuna kadar gidiyorlar ve dikenli tellerin üzerinden Batıya doğru

bakıyorlardı. Gözlerinde hâlâ bir parıltı hâlâ umut vardı. Zecke de onlarla birlikte duruyor, onlarla birlikte bakıyordu. Farklı bir korkuluk gibi kar tanelerinin altında durup bakıyor ve Almanya'yı düşünüyordu.

Hâlâ öyle bir yer var mıydı acaba?

Davay, Zecke, sevk edileceksin!"

Yeniden penceresi tahta kaplı trene bindi.Dışarda karlar erimeye yüz tutmuştu. Tren yolculuğu günlerce sürdü. Moskova'nın Yarolslavski İstasyonunda "Kara Kuzgun" Bekliyordu. Moskova sokaklarındaki yolculuğun sonunda da Lubyanka bekliyordu. Sessizlik yuvası Lubyanka, bir zamanlar büyük bir ticaret merkeziydi, şimdi de Moskova'nın deniz gibi göz alabildiğine uzanan evlerinin ortasında koca bir cezaeviydi. Burası gariplikler ve zıtlıklarla dolu bir yerdi, dışardaki yaşamın, yaşamın ve ölümün bir karikatürüydü. Bir yanda hücrelerin bulunduğu tecrit bölümü vardı. Öte yanda yeşil perdeleri sımsıkı kapalı sorgu odalarıyla dolu koca yapılar uzanıyordu. Yığınla insanın doldurduğu büyük hücreler, yine kitlesel işkencelerln yapıldığı odalar vardı. Bir zamanlar *Valutşiki* denilen ve paralarıyla altınlarını saklamış olanlar bu odalarda işkence görmüşler paralarıyla altınları sakladıkları yeri söyleyinceye kadar odalara duman salınarak işkence yapılmıştı. Uşak kılığında dolaşan ve uşak gibi davranan gizli polislere ayrılmış lojmanlar vardı. Kalın meşe kapılı hücreler vardı. Bu hücrelerin kapıları bazen haftalarca sonra açılır ve içerdeki tutuklunun önüne bir anda şölen sofraları kuruluverirdı. Bu cezaevinde sürpriz eksik olmazdı, üstelik her kğresinde yeni bir şey bulunurdu.

Zecke, tekrar Lubyanka'ya döndü.

Bu kez tek kişilik hücreye değil, yatak bölümü olan bir çalışma odası ve banyodan oluşmuş bir özel daireye yerleştirildi. Kitaplıkta Meyer'in Ansiklopedi'sinin eski bir baskısı, Clausewitz"in *Savaş Üzerine*, Delbürck'ün *Savaş Sanatının Tarihi*, Rütsow'un *Piyadeliğin Tarihi* adlı kitapları, çeşitli Amerikan, İngiliz ve Fransız askerlik dergileri ile yıllıkları, Fichte'nin *Alman Ulusuna Söyleşiler* kitabı,Almanya ve Prusya tarihleriyle ilgili pek çok yapıt ve Clemenceau ile Churcill, Kazablanka Konferansının Tutanakları, Tahran ve Yalta Konferansları gibi güncel kitaplar vardı. Ama edebi yapıt hiç yoktu. Zecke'ye her sabah Alman, İngiliz ve Fransız gazeteleri geliyordu. Zecke, odasındaki kalın yeşil perdeyi açtığı zaman, perdenin arkasında pencere olmadığını gördü. Sadece beyaz boyalı duvar vardı. Yazgısı sonunda belirlenmiş gibi görünüyordu. Zecke, üniformasına çeki düzen vermeye kalkışınca, gardiyan, "Artık buna gerek yok," dedi

zaman, bu sözler Zecke'ye bir anlam taşımadı. Bir başka gün de, yeraltı geçidinde yürürken durması söylendiğinde, her zamanki gibi kibrit çakılmayıp da bir kapı açlıdığı ve karşısına beyaz gömlekli bir kadın dişçi çıktığı zaman da Zecke şaşırmadı. Kadın Zecke'nin dişlerini kontrol etti.

Zecke gazeteleri okuyor, ara sıra kitaplardan birini çekip alıyordu. Dış dünyadaki askeri ve siyasal olaylara karşı, neredeyse profesyonel denilebilecek bir ilgi duymaya başladı.

Oysa neden ilgi duyuyordu. Neden hâlâ bu oyunu sürdürüyordu? Kendisine bilmesi gerekenden çok fazla şey söylemişler, çok fazla açıklamalarda bulunmuşlardı. Artık bundan sonra geri dönmeyi düşünmek olanaksızdı. Yaşamı orada, belirli bir çemberin içinde sona ermek zorundaydı.

Oysa yaşamı sona ermedi. Azrail tırpanını dışarda bırakmış ve onun geçip gitmesine izin vermişti. Peki, neden yaşamayı sürdürüyordu? Yaşamın kapısını neden vurup kapatmıyordu? Dinsel nedenlerden mi? Belki de. Bir zamanlar,ölümünden sonra bir yıldızdan dünyayı seyretmeyi dilemişti. İşte dileği yerine gelmiş sayılırdı.

Tekrar sorguya çağırıldı. Bir sürü koridordan, bir alay kapıdan, merdivenlerden, boş geçitlerle dolu bir labirentten yürüdü gitti. Sorgu odasında her zamanki gizli servis subayı ile Kızıl Ordunun dördüncü tümeninden bir subay vardı. Zecke, bu subayı hemen tanıdı, Albay Yegorov. Yegorov terfi etmiş, tuğgeneral olmuştu. Yegorov ayağa kalktı, eğilerek selâm verdi. Zecke de eğildi. Brest Litovsk kampında karşılaşmaları sanki daha dünmüş gibiydi.

"Oturun Albay Zecke."

Zecke ve Yegorov, yuvarlak bir masanın başına oturdular. Gizli servis subayı kendi masasında, masa lambasının arkasında oturuyordu. Önünde Zecke'nin kalın "dosyası" duruyordu

Uzun süredir ilk kez sorguya çekiyorlardı Zecke'yi. Daha doğrusu bundan sonra her gece tekrarlanacak bir dizi sorgunun ilkiydi bu. Pek sorgu da denilemezdi, daha çok içinde bulunulan dönemin Almanya'sı ve Berlin'iyle ilgili görüşme ve tartışmalardı bunlar.

Zecke neydi, nazik Yegorov için ne anlam taşıyordu ve Yegorov'un araştırmalarındaki işlevi neydi? Zecke, belirli bir türün örneğiydi, denilebilir ki soyu tükenmiş bir türün son örneği. Yine de siyasal yönden belirleyici bir etmen olabilirdi. Zecke, imbikteki kimyasal eleman, mikroskopun altındaki nesneydi. Alman halkının çeşitli kesimlerinden

gelebilecek tepkileri gösterecek bir örnek, onların dayanıklılık sınırını belirleyecek bir anahtar, bir halkın üzerine patlamaya yol açmadan yüklenebilecek baskının ölçüsünü saptamaya yarayacak bir kobaydı. İşte Zecke buydu, her zaman gözlemlenebilecek bir insan kobayı. Zecke, düşünceden, umuttan ve korkudan sıyrılmış olarak deneylere tepki gösteriyordu. Sanki, geri dönüşü olmayan ruhlar aleminden biriydi. Geceleri sürdürülen bu konuşmalarda Zecke son saati gelip çatmışcasına konuşuyor, sorulara tanrısal adaletin karşısına çıkmış gibi cevap veriyordu. Ne sözlerini tartıyordu, ne de Sovyet sistemine yöneltti̇ği eleştirileri yumuşatma çabasına giriyordu. Bu da, onun değerini bir kat daha arttırıyordu.

Tuğgeneral Yegorov, başarısından dolayı kendi kendisini kutlasa, doğrusu yeriydi. Zecke'ye karşı kişisel bir düşmanlığı yoktu, Brest-Litovsk'da da onun başına bir şey gelmesini istememiş, sadece nesnel bir rapor yazmıştı. Bu raporda Albay Zecke'nin salıverildiği zaman karşıtlık potansiyelini sürdürebileceğini ve önemli bilgiler verecek durumda olduğunu belirtmişti. Bir yıl sonra -Berlin için siyasal savaşın başlayacağı sırada- "Zecke" dosyasını yeniden masasının üzerinde bulunca ve Zecke'nin Uralların ardında bir kampta hâlâ tutsak olduğunu öğrenince şaşırmıştı. Zecke'nin Moskova'ya getirtilmesi ve özel işlem uygulanması için emir veren de oydu.

Zecke'nin söylediği her şey, kültürüyle, deneyleriyle, bütün geçmişiyle özümlenmişti ve içtenlikle konuşuyordu. Konuşmalarının konusu Berlin'di. Şehrin kaderi ve dünya politika arenasındaki olasılı sonuçlar ve gelişmeler tartışılıyordu. Ve Zecke, bu konularda geniş bilgi sahibiydi. Bildikleri Kremlin'in, Quai d'Orsay ya da Downing Street'in bildiklerinden hiç de geri kalmıyordu. Görüşleri her türlü sahtelikten, taraflılıktan, kişisel çıkar duygusundan ve umuttan sıyrılmış, nesnellik kazanmıştı. Kafasındaki teleskop tek bir nesneye yönelmişti. Bu nesne ile ilgili her şeyi biliyordu... gizli raporlar, gazeteler, resimli dergiler, Berlin resmi makamlarından el konularak alınmış belgeler, hatta Berlin'den Batıya gönderilmek üzere postalanmış da postada el konulmuş mektuplar (çoktan okunmuş ve ilgili konulara göre sınıflandırılmış olarak) Zecke'nin bilgisi içindeydi.

Zecke'nin teleskopu Berlin'e, toz ve küller altına gömülmüş yıkık başkente, yıkıntı kabuğunun altında yüreği hâlâ çarpan şehre çevrilmişti.

Batı uygarlığı süreci içinde üç şehir büyük yıkıma uğramıştı. Tek tanrılılıkta Kudüs'ün külleri altından Anka kuşu gibi doğmamış mıydı? Felsefe, gerçek ve güzellik tutkusu, Atina'nın mirası değil miydi? Ve belirli, bağlayıcı bir dünya yasası fikri, yıkılan Roma'dan yayılmamış mıydı?

Acaba Berlin'in küllerinden ne tür bir kızıl kuş doğacaktı? Yıkılan Berlin'den nasıl bir ideal dünyaya gelecekti?

Oysa Berlin ölüme mahkum olmuş, ölmüş ve gömülmüştü. Kefenine sarılmış, buz gibi serilip yatıyordu...Yegorov, Yegorov'lar ordusu mezar taşını oyuyorlar, Berlin'i sonsuza dek gömmek için taşı üzerine koymaya hazırlanıyorlardı.

Ölüme mahkum...ve ölüme mahkum edilen, bu yargıya boyun eğmiyor; ölen öldüğünü kabul etmiyordu. Bütün sorun buydu. Yegorov sorunu böyle görüyordu.

Yegorov ile Zecke arasındaki konuşmaların ilk bölümü Berlin üzerine oldu. Soğuk savaşın odak noktası olan karanlık ve aç Berlin, Doğu ile Batı arasında ezilip öğütülmüş Berlin'di tartışmalarının konusu. Dans eden kuklalar güldürüsü sona ermişti. Berlin'in orta yerindeki devasa Truva atının karnı yarılmış, içindekiler dışarı çıkmış ve çıkanların suratları fener ışığında görülmüştü. Bunun sonucu neydi?

Dost tavırlı, içten, ama yaşlı, çaresiz ve umutsuz bir Belediye Başkanı. Rus Gizli Polisi tarafından atanmış bir Emniyet Müdürü. Rus yüzbaşı üniforması hâlâ dolabında asılı duran bir Berlin mahkemeleri personel şefi. İntikam içgüdüsüyle hareket eden eski tutuklulardan oluşmuş memurlar kadrosu, yerel belediye başkanları ve şehir meclisi üyeleri. Alman geleneği, Alman karakteri Alman klasikleri ve Alman hümanizmi üzerine sonu gelmez düşler kuran bir Kulturbund başkanı..çın çın öten boş bir boru sesi, donuk bir çıngırak ve onun yüzünü aydınlatan el fenerinin ışığı atılmış bir umutsuzluğu ortaya çıkarmıştı.

Truva atının karnından neler çıkmıştı? Yalanlar düzen şair bozuntuları, zincirli politikacılar, yitik ruhlar. Bunlar, Berlinlilerin oyunu alamazdı.

Yegorov'dan önceki sorgu subaylarından biri, Zecke'nin karşıt görüşte oluşuna, Sovyet İşgal Gücünün baskısıyla seçimlerde Komünist Partisinin ezici bir zafer kazanacağı cevabını vermişti.

Berlin oyunu kullandı, komünistler umutsuz bir azınlıkta kaldılar.

Berlin'in talan edilmiş, soyulmuş, ırzına geçilmiş, lekelenmiş

Berlin'in artık lafazanlığa karnı toktu. Geriye kalan tek yol, şiddet kullanmaktı. Bu kötü bir yoldu. Grigoriy Malenkov, bu tutumla ilgili olarak uyarıda bulunmuştu: "Avrupa'nın yüreğinde oturuyoruz ve bu yüreğin can çekişmesi çok uzaklardan duyulur." Ancak, şunları da eklemeyi unutmamıştı: "Kuşkusuz bu demek değildir ki, biz..."

Mekanizma işletilmeye başladı.

Askerler gazete bayilerini bastılar. Batı Berlin gazetelerine ve kitaplarına el koyarak bunları sokaklarda yaktılar. Özel olarak seçilmiş güruhlar mahkemeleri bastılar, şehir meclisi üyelerini, Batı kesimindeki Schöneberg'e kadar kovaladılar.

Berlin ikiye ayrılmıştı: Doğu ve Batı Berlin. Bu, başlangıçtı.

Zecke'nin bu konudaki görüşü şöyle oldu: "Kan, sudan daha koyudur: Schöneberg'e karşı Rixdorf, olmaz böyle şey, yürümez." Zecke, gazetedeki bir haberden aldığı bilgiyle olayları gözünün önünde canlandırabiliyordu. Cumhuriyet Alanına toplanmış iki yüz bin Berlinli. Kasvetli bir eylül günü, yağmur altında açılmış bir şemsiyeler denizi ve çevresinde yıkıntılardan oluşmuş bir anfiteatr. Şemsiyelerin, başa geçirilmiş pelerinlerin, şapkaların ve kasketlerin altındaki yüzler.

"Bu yüzleri bir düşünün General Yegorov. Gözlüklü öğrenci, demiryolu işçisi, emekçi, ev kadını, malul gazi, eski oyuncu, şapkacı. Bu yüzleri düşünün general...hepsinin rengi kaçmış, suratları kararmış, açlıktan avurtları çökmüş. Hepsi de 'Olmaz böyle' diyorlar. Herr general. Bu yüzleri dikkatle inceleyin, onlara tecavüz edebilirsiniz (ki ettiniz), ama yine ayağa kalkarlar ve yine kendilerine inanırlar. Bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun altındaki şu iki yüz bin kişi, bütün Berlin'i, Batıyı olduğu kadar Doğuyu da temsil ediyor. Berlinliler komünizme nasıl yakınlık duyarlardı, çok iyi bilirsiniz general. İşçiler bir yana, sanatçılar, tiyatrocular, hatta bankerler arasında ne kadar çok "masabaşı Bolşeviği" vardı. Berlin'e boşuna "Kızıl Berlin" dememişlerdi. Ama bugün insanlar, komünizmi tüm değerleri ve ruhları yalayıp yutan doymak bilmez bir canavar gibi, şeytanın temsilcisiyle işbirliği yapmak gibi görüyorlar. Bunu Berlinlilerin mektuplarında boyuna okuyorsunuz. Berlinliler, "Gölge yapmayın, başka ihsan istemez," diyorlar. "Onlardan bunun dışında bir söz duyamazsınız.

Gizli servise bağlı sorgu memuru, loş abajurunun gerisinde oturuyordu. Zecke'nin hakaretleri ne kadar ağır olursa olsun, sorgu memurunun kılı kıpırdamıyordu. Tutukluya konuşma izni verilmişti ve Kızıl Ordunun

Dördüncü Tümeninden gelen general, onun ne kadar ileri gitmesine izin vereceğini herhalde bilirdi.

Tuğgeneral Yegorov sigarasını çıkardı, Zecke'ye de tuttu ve onun sigarasını yaktı. General Açlık ve General Soğuk'un da bu konuda söz hakları olacak. Onları karşı konulmaz güçte bulacaksınız. Üstelik unutmayın ki, her ikisi de Rusya'nın eski müttefikleridir," dedi.

"Açlık ve soğuk, Rusya'nın uçsuz bucaksız topraklarında karşı konulmaz birer güçtür, ama Berlin'de değil. Elbe üzerindeki otoyol köprüsü bir anda parçalanırsa, su ulaşımı için gerekli kanal kapakları onarılmazsa, bu karşı konulmaz bir güç müdür? Demiryolu ulaşımı engelleniyor, Sovyet işgalindeki bölgede trenler ortadan kaybediliyor. Helmstedt İstasyonunda furgon katarları bekletiliyor. Bunların içinde mallar çürümeye terkediliyor. Bu, karşı konulmaz güçlerin oyunu değil, kedinin fareyle oynamasıdır ancak. Şimdi de abluka başladı. Doğu Bölgesinden ve Berlin'in doğu kesiminden gelen elektrik kesildi. Bu ablukadır..açlık, soğuk, karanlık. Ne yaşlılar için umut kalmıştır, ne çocuklar için yiyecek vardır. İki milyon Berlinli siyasal güç adına rehin edilmiştir. Bütün olaylar, dünya kamuoyunun gözleri önünde olmaktadır. Berlin, bir sistemin tartıldığı, komünizmin doğruluğunun ya da yanlışlığının ölçüleceği bir terazidir."

"Albay Zecke, ben Berlin'deki sorunların başka yönleriyle ilgiliyim. Bir, hava yoluyla yardım ulaştırma kapasitesi nedir? İki, çatışmanın genişleme ve yayılma olasılığı ne ölçüdedir? Üç, Amerika ile savaşa girildiği takdirde, Batı Alman ve Fransız uluslarının tutumu ne olacaktır? Kızıl Ordu, bu ulusların sabotaj, demiryolu köprülerinin havaya uçurulması gibi somut yardımlarına güvenebilir mi? Bana bu konulardaki görüşlerinizi anlatır mısınız lütfen, Albay Zecke? "

"İki milyon Batı Berlinliden ancak yirmi bini, Sovyetlerin vereceği yiyecek karnesi için baş vurdu. Üstelik bu olay, soğuğun ve açlığın somut olarak yaşandığı bir dönemde, yaşlıların, hastaların ve çocukların öldükleri günlerde oldu. Sorunuzun cevabı işte budur. Bu davranışa bakarak, Batıdaki halkın büyük çoğunluğunun ne tutumda olacakları kestirilebilir. Abluka, Berlin kamuoyunun gözünde Sovyetler Birliği'ni hiçe indirmiştir."

"Hava yoluyla yardım malzemesi ulaştırmak, pek güvenilir bir girişim değil, Albay Zecke. İki milyon kişiye, en basit ihtiyaç maddelerini ulaştırmak dahi kolayca gerçekleştirilebilecek bir olay değildir."

"Evet, Herr general, çok güç, daha önce benzeri denenmiş ve hazırlığı

yapılmamış bir iştir. Bu nedenle, elde edilen başarının oranı da benzeri görülmemiş hayranlık uyandıracak niteliktedir. Düşünün bir kez Herr General, Berlin'deki Amerikan generalinin elinde sadece yirmi nakliye uçağı var. Böyle olduğu halde, general insiyatifini kullanarak harekete geçiyor. İngilizler ve Fransızlar da onun örneğini izliyorlar. Bu durumda Berlinliler, daha doğrusu bütün Almanlar, açlığa, soğuğa ve bunlardan yararlanmaya kalkışan bir sisteme karşı açılan savaşta Amerikalıların, İngilizlerin, Fransızların müttefiki oluyorlar. Hepsi el ele veriyor. Taa Karayip Denizinden, Güney Afrika'dan, Yeni Zelanda'dan gelen nakliye uçakları,Berlin üzerinde uçmaya başlıyor. Bu, büyük bir teknik başarıdır; evet, bir mucizedir. Peki sonra ne oluyor...hava koridorunda uçaksavar mermileri patlıyor, nakliye uçaklarından paraşütçüler atlıyor. Berlin üzerinde bir Yak uçağı, bir İngiliz yolcu uçağıyla çarpışıyor. İki uçak da alevler içinde düşüyor. Sonuç: feda edilmiş bir Sovyet pilotu ile öteki uçaktaki otuz dört kurban. Bu tür ikinci, üçüncü bir olay daha olursa, "soğuk savaş" "sıcak savaş"a dönüşür. Benim görüşüm bu, siz ise buna kulaklarınızı tıkıyorsunuz. Üçüncü Dünya Savaşının çıkmasında manevi sorumluluk tamamen Sovyetler Birliği'nin omuzuna yıkılacaktır, General Yegorov."

"İş oraya gelirse, Amerikalılar saldırıya geçerse, o zamanki askeri durum ne olur Albay Zecke? "

"Amerikalılar saldırıya geçerse: saldıran yine siz olursunuz: bunu anlatmaya çalışıyorum. Şu anda Amerikalıların Avrupa'daki askeri durumu zayıf, çünkü savaştan sonra kara ve hava ordularını terhis ettiler. Bir anda cephe için gerekli donanımı ve askeri sağlamaları olanaksız. Ama çok kısa sürede kendi ülkelerini de, dünyanın yarısını da seferber edebilecek durumdalar."

"Soruma daha somut bir cevap vermenizi bekliyordum, Albay Zecke."

"Daha somut konuşmak gerekirse, General Yegorov, size şunları belirtmek isterim: Geçen savaşta, Amerikalılar potansiyel güçlerinin sadece bir bölümünü seferber ettiler, seferberlik durumundaki güçlerinin de ancak bir kesimini Avrupa'ya gönderdiler. Bir de baştan sona seferber olmuş ve ölüm kalım savaşına girmiş bir Amerika'nın ülkeniz için ne demek olduğunu düşünün, General Yegorov. Kuşkusuz, bu arada istikrarsız bir siyasal ortamı da hesaba katmak gerekir. Amerikan işçi sınıfı, uzun vadeli bir savaşta aleyhte bir etmen olabilir. Ne var ki, Güvenlik Konseyindeki Sovyet "veto"larından, Balkanların işgalinden,

Polonya, Çekoslovakya ve Doğu Almanya'nın Sovyet uydu sistemi içine sokulmasından ve Berlin ablukasından sonra, ülkenize duyulan sempati azalmış olacaktır."

Zecke'nin bundan sonraki sözleri hiç değinmemesi gereken bir konuyla ilgiliydi:

"Bu arada izin verirseniz, Sovyet potansiyelinin sınırlarını da belirtmek isterim General Yegorov. Alman-Rus savaşı sırasında, Kızıl Ordudaki bunalımlardan söz edeceğim. Bu bunalımların üstesinden ancak Amerikalıların yardımıyla gelinmişti. Bu yardım olmazsa, neler olabileceğini gözümüzün önüne kolayca getirebiliriz."

Bu kadarı, General Yegorov için bile fazlaydı. General fırladı gitti.

Bir gecelik mucize, hemen hemen bir yıla yakın sürdü. Her gün Tempelhof, Gatow ve Tegel havaalanlarına yaklaşık bin uçak iniyor ve Berlin için gerekli malzemeleri getiriyordu.

Batı kesiminde karışıklık olduğu ve sokaklarda yüzlerce ölünün yattığı yolundaki haberleri yayan Sovyet fısıltı gazetesi başarılı olamadı. Batı Berlinliler, Doğu propagandasının ardı arkası kesilmeden sürmesine karşın Belediye ve Şehir Meclislerini seçtiler.

Lubyanka cezaevindeki adam, mucizevi hava yardımının sürmesi için dua ediyordu. Bu rasyonel işbirliği havasının sürmesi için Tanrı'ya yakarıyordu. Çekilen acı, sefalet yeterince büyük değil miydi? Uluslar bir büyük girişime hazır değiller miydi daha? İki dünya savaşının alt üst ettiği Avrupa'ya son bir kurtarma hareketi gerekmiyor muydu? Siyasal sınırlardan yoksun, ortak bir hayırseverlik duygusuyla karınları doyan tam üç milyon Avrupalı! Ulusların gemilerini yakıp, yeni kardeşlik bağlarını pekiştirmeleri gerekmez miydi? Yürekleri bunu yapmaya hazırdı, ama kafaları hazır değildi! Lubyanka'nın kükürt dumanları içinde bile Zecke'nin aklı başındaydı. Kendisine verilen bütün gazeteleri yutarcasına okuyor ve gerçeği görüyordu: Uluslar gemilerini yakmıyorlar, çürümüş, gevşemiş tahtalara dört elle sarılıyorlardı. İngiltere ile Amerika arasında anlaşmazlık, Fransa ile Almanya arasında anlaşmazlık...İran petrolleri, Saar sorunu, madenlerdeki hisseler, Fransızların güvenlik peşinde koşması: Bütün bu etmenler, Almanya'nın birleşmesini, bütünleşmesini engelliyordu.

Avrupa nereye gidiyordu?

Zecke, güvenlik olayları kendini yorgunluktan tüketinceye kadar

inceliyor, irdeliyordu. Ancak kuşatılmış şehirler üzerine monografi yazmaya başlayınca dinleniyordu. Monografiye Yunanlıların Truva'yı kuşatması ile başladı. Ardından Kartaca'nın Romalılar tarafından kuşatılması, Viyana'nın Türkler tarafından kuşatılması, Prusyalıların Paris'i kuşatması geliyor ve monografi Berlin ablukasıyla sona eriyordu.

Kapı açıldı, her zamanki gardiyanın yerine gizli servise bağlı bir nöbetçi içeri girdi.

"Zecke, *daway*, sevk emrin geldi. Her şeyini burada bırak, artık bir şeye ihtiyacın olmayacak."

Artık bir şeye ihtiyacı olmamak...Lena, kuşatılmış Berlin'deydi. Lena, Agathe, şampanya, belalar, içki nöbetleri, Amerikan kesimindeki kadınların akıbeti buydu, Yegorov öyle demişti...Artık hiçbir şeye ihtiyacın olmayacak, nereye Zecke?

Zecke, giriş holünü geçti, "Kara Kuzgun" kapının önünde bekliyordu. Bir hafta sürecek yolculuğun başlangıç noktası, yine Yaroslavski İstasyonu oldu.

Bu kez, Zecke kamplardan birine gönderilmedi. Savaş tutsaklarıyla aynı yerde tutulabilecek biri olmadığını düşünüyorlardı, çok fazla şey biliyordu. Bu kez Doğuda ufak, ıssız bir köye gönderildi. Burada sadece Ruslar vardı. Zecke ile ilişki kurmaktan kaçınan salıverilmiş mahkumlar, bir de gizli servis postası. Metruk bir kulübe Zecke'nin sığınağı oldu. Üzerine örtecek battaniyesi yoktu. Sırt çantası, bütün eşyaları ve bu arada gözlüğü de Lubyanka'da kalmıştı. En kötüsü de buydu. Gözlüğü olmadan hiçbir şey yapamazdı. Kuru tahta kerevetin üzerine serilmiş yatıyordu. Dışarda fırtına yeri göğü sarsıyordu. Kulübenin çürük tahtalarını sıçanlar kemiriyordu. Artık Zecke ile dünya gailesi arasında Lubyanka'nın kalın taş duvarları yoktu.

Zecke köyden çıktı, kendisini durduran olmadı. Nereye baksa, ağaçsız, çalısız göz alabildiğine uzanan stepleri görüyordu. Rüzgâr, fırtına, soğuk. Yıllardır süren hapisliğin kemikten bir kafese dönüştürdüğü göğsü için zararlıydı bu hava. Zecke durmadan yürüyor, ama çevresindeki görüntü bir türlü değişmiyordu. Karşıdaki tepeyi aşınca, ufka kadar uzanan ıssız, kurşuni step başlıyordu. Zecke, ömrünün sonunu başka türlü düşünmüştü hep...hoş, ne diye düşünüyordu sanki; ömrü çok uzun bir süre önce sona ermemiş miydi, yaşamın kapısı çok, ama çok eskiden kapanmamış mıydı? Bunu açık seçik görmesi ve kabullenmesi gerekliydi. O, kendi kendisiyle tartışan bir

gölgeydi sadece. Son tutukluluğu sırasında, hayaletlerin arasındaki bir hayaletti. Ama, o da öteki hayaletlerle birlikte kampı çeviren dikenli tellerin yanına gitmiş ve Batıya bakmıştı. Hatta kimi zaman onunla bununla söyleşecek insanca sözler bile aklına gelmişti. Çoğunlukla da kuş suratlı Vilshofen'le konuşurdu. Manfred Vilshofen kendi yaşıtıydı, yetişme tarzları, ilgi duydukları şeyler benziyordu, evet, hayaletler bile ilgi duyabiliyorlardı. Bu yakınlık, günün birinde "Vilshofen, *daway*, sevk emrin geldi!" sözünü duydukları ana kadar sürmüş, sonra Vilshofen bir kar fırtınasının göz gözü görmezliği içinde kaybolup gitmişti. Böylece bir ses, Zecke'nin yaşamındaki son ses de bir daha geri gelmemecesine gitmişti. Vilshofen, kampta bulduğu bir propaganda broşüründeki görüşleri benimseyip kamptan çıkmıştı.

"Nereye Avrupa? " Bunları söyleyen ve sonra karlar içinde gözden kaybolan, Vilshofen'di.

Zecke, "Zecke, sevkin geldi!" sözünü bir kez daha duydu.

Tren yolculuğu, sonra Lubyanka. Eski hücresi, eski kitaplar, hatta masanın üzerinde duran gözlüğü, her şey yerli yerindeydi. Kitaplar ve gazeteler vardı. Berlin'e yapılan hava yardımı kesilmişti. Abluka kaldırılmıştı. Eniwetok üzerinde atom bombası deneyleri yapılıyordu. Berlin'de koca bir "Kurtuluş Çanı" asılıydı. Üzerinde pirinç harflerle Lincoln'ün sözleri yer alıyordu: "Bu dünya, Tanrı'nın yardımıyla yeni bir özgürlüğe gebedir." Oysa soğuk savaş sürüyordu ve Kore'de 'sıcak savaş' vardı.

Yeniden General Yegorov'la tartışmalar. Yeniden görüşmelerin birden kesilmesi. Yeniden sevk emri.

Ve yeniden ıssız bir köye sürgün. Bu köydeki suratlar Moğol suratlarıydı. Konuşulan dil ya Çince ya Burjat dili ya da ikisinin karışımı bir lehçeydi. Zecke için anlamsızdı. Çevresindekilerin konuştuklarından bir şey anlamıyordu. Mevsimin yaz ya da kış olması da bir anlam taşımıyordu. Lubyanka -ıssız köy- Lubyanka-göçebe gibi bir oraya bir buraya gidip geliyordu.

Son gidişinde Lubyanka'daki hücresi, Kore savaşıyla ilgili Amerikan ve Fransız yorumlarıyla doluydu. Bunlarla ilgili ne söyleyebilirdi, kendi görüşlerinin Yegorov gözünde hâlâ değeri olabilir miydi? Amerikalıların Kore'deki güçsüzlüğü, uğradıkları ciddi yenilgiler, bütün bunlar zaten bilinen şeylerdi. Amerikalıların güçsüzlüğü, Batının zaafıydı. Çok çeşitli görüşlerin sürmesi ve çatışmadan kaçınmak isteğinin doğurduğu bir

zaafı bu...Ne var ki, Amerikalıların Kore'deki güçsüzlüğünden, onların gerçek gücü hakkında sonuçlar çıkarmak, Rus-Fin savaşında Rusların yenilgisine bakıp Kızıl Orduyu güçsüz sanmak kadar yanlış olurdu. Zecke, Yegorov'a bunları söylemişti.

Burjat'ların zayıf kadınları ve bacakları tazılarınkine benzeyen inekleri vardı. Günün birinde Burjat'lar, çadırlarını söktüler, zayıf kadınlarını ve sıska ineklerini alıp gittiler. Geride kalan, sonsuz stepin ortasında çiğnenmiş bir konak yeri ve otları yenmiş bir toprak parçasıydı. Akıbet bu muydu?

Bir keresinde, Zecke, Novgorod Katedralinde, oraya getirilmiş bir İsveç prensesinin cam tabut içindeki ölüsüne bakmış ve unutulup gitmiş bu acı sonu onu duygulandırmıştı. Peterhof ve Moskova şatoları, çoğu İtalyan ustaların elinden çıkma tablolarla doluydu. Bu sanatçıların yeryüzündeki varlıkları çoktan silinmiş ve unutulmuştu. Kayıp yollar üzerine serpilmiş kim bilir kaç ressamın, tüccarın, askerin, işçinin, bilim adamının sonu vardı! Rusya, ucu bucağı bilinmeyen topraklar üzerine yayılmıştı. Burada, bir Prusyalı Albayın kemiklerine de nasıl olsa yer bulunurdu. Kumun ve rüzgârın içinde, otları kemirilmiş Mogolistan steplerinde, kimseler görmeden, duymadan, ardında bir iz bırakmadan yok olup gidecekti. Oysa henüz sonu gelmemişti.

Bir toz bulutu yaklaşıyordu. Hırpani üniformalı bir polis, sıska bir atın üzerinde çıkageldi: "Zecke,*daway*, sevk emrin geldi!"

Moskova Yaroslavski İstasyonuna kadar, her şey geçen seferlerdeki gibi oldu. Ama istasyondan sonra iş değişti. "Kara Kuzgun" Lubyanka'ya gitmedi, Moskova'nın evler denizini geçtikten sonra geniş bir anayolda durdu. Yolun kıyısından birkaç metre ilerde, birkaç katlı evlerin arasından geçen dar bir geçit vardı. Bu geçit, yirmi beş-otuz metre ilerde bahçe içinde tek katlı evlerle çevrili bir alana açılıyordu. Zecke'yi, bu evlerden birine götürdüler. Mutfağı, oturma odası ve kapısı kilitli duran bir başka odası daha vardı. Mutfakta yaşlı bir Rus kadını iş yapıyordu. Kadın tek söz söylemeden masanın üzerine çay, ekmek ve yağ bıraktıktan sonra tekrar gözden kayboldu.

Zecke tedirgin bir uykuya daldı.

Ivanovo'da *Prisrak Stalingrada*,Uralların ardında Vilshofen,Moskova'da Zecke, nereyeydi bu gidiş?

Zecke uyandı ve kendini demir parmaklıkları olmayan bir pencerenin önünde buldu. *Matka* tekrar göründü, ona tıraş olması için

sıcak su, tıraş makinesi, suban ve havlu getirdi. Zecke tıraşını bitirdiği sırada kapı vuruldu. Evin öteki odasından sivil giysi içinde General Yegorov çıktı ve Zecke'nin yanına geldi.

"Günaydın Albay Zecke. Benimle birlikte kahvaltı eder miydiniz acaba? "

"Teşekkür ederim, General Yegorov."

Kahvaltı süresince ve daha sonraki birkaç kısa ziyaret boyunca, konuşmaları nezaket kurallarına uygun, havadan sudan konuları aşmadı. Yegorov ne soru soruyordu, ne de söyleyeceği belirli bir şey var gibiydi. Zecke'nin durumundaki değişiklikten söz etmedi, Zecke de bu konuda bir şey sormadı. Yegorov arada bir gelip gidiyordu. Geri kalan zamanlarda Yegorov kendi başına kalıyordu.

Neredeydi?

Alana bakan tek pencere tuğlayla örülmüştü. Alanın çevresindeki yapılar arasında ufak evlerle dairelere bölünmüş bir büyük baraka vardı. Her dairenin kapısı ayrıydı ve buralarda aileler oturuyordu. Ü-telik oturanların hepsi de Rus değildi. Zecke'nin bütün komşuları gerek yüz çizgileri, gerek davranış biçimleriyle hemen hemen hiç konuşmuyorlardı. Zecke ise kimseyle konuşmuyordu. Zecke: Bu evlerde oturanların uzun yıllar yabancı ülkelerde ajan olarak çalıştıktan sonra Moskova'ya dönmüş yüksek rütbeli subaylar olduğunu tahmin ediyordu. Bunlar sürekli bir yerlere gidip geliyorlardı. Zecke'nin kapı komşusu, gözlüklü, siyah sakallı, kırk yaşlarında biriydi. Büyük bir olasılıkla sivil gezen bir subaydı. Ertesi sabah, bu komşu evden çıkmış, yerine yabancı bir adamla bir Rus kadın taşınmıştı. Yaşlı *Matka* hep susuyor, hem Zecke'nin hem de bitişiktekilerin yemeğini pişiriyordu. Yine onun kadar suskun bir terzi ile suskun bir ayakkabıcı geldiler. Zecke'nin ölçülerini aldılar ve birkaç gün sonra bir kat elbiseyle bir çift ayakkabı getirdiler.

İki hafta geçti. Zecke'nin ayağında yeni ayakkabı, sırtında yeni elbise, beyaz gömlek ve kravat vardı. Oraya geldiğinin ertesi sabahı olduğu gibi, kapısı vuruldu ve General Yegorov geldi. Yine sivildi. Zecke'ye bir tren bileti uzattı, Moskova-Berlin.

Başka şey vermedi. Kimlik belgesine gerek yoktu. Yegorov'un anlattığına göre, yapacağı denetleme gezisinde, Zecke generalin yanından ayrılmayacaktı. Evden, gündüz gözüyle çıktılar. Bir özel araba onları

Beyaz Rusya İstasyonuna götürdü. Mavi renkli Berlin ekspresi peronda hazır bekliyordu. Zecke ile Yegorov kendilerine ayrılmış olan kompartımana bindiler. Kompartımanda iki yatak ve pencerenin önünde bir masa vardı.

Tren ağır ağır hareket etti.

Fili...1812'de Napolyon burada karargâh kurmuştu ve buradan alevler içindeki Moskova'ya bakmıştı. Fili geride kaldı, tren hızlanmaya başladı.Lubyanka- ıssız köy-Lubyanka-ıssız köy: Atlıkarıncaydı bu! Ama bu kez iş değişmişti. Bu kez tren batıya gidiyordu. Zaman 1945'ten 1953'e varmıştı. 15 Haziran 1953 günüydü. Ölü yerinden kalkmıştı, yürüyordu, yiyor, içiyordu.

Yegorov, yemeklerinin kompartımana getirilmesini istedi. Bitkin görünüyordu. Hemen hemen ağzına lokma koymadı. Ancak çok sonraları, karanlık bastırınca kendisini toparlar gibi oldu. Düşünceli düşünceli Zecke'ye baktı. Garsonu çağırdı, yeniden yemek istedi. Buğday ekmeği, tereyağ, soğuk et, Hazar Denizinden gelme füme sudak, bira ve votka.

Da sdarovye-Gospodin Zecke! Sağlığınıza, Herr Zecke!"

Yegorov kadehleri yeniden doldurdu. Hızlı içiyor, kadehleri peş peşe yuvarlıyordu, çakırkeyif olmuştu. Yegorov, Zecke'nin yazgısı olmamış mıydı? Brest'deki ilk karşılaşmalarından sonra Zecke'yi karanlığa savuran o değil miydi? Her zaman açık sözlü, her zaman nazik olmuş, Zecke'ye hiçbir zaman sempati beslememişti. Zec e de hep içten davranmış, Yegorov'a kin duymamış ve her zaman aklından geçeni eksiksiz söylemişti.

Bunlar Lubyanka'da ve Doğuda olmuş şeylerdi. Oysa şimdi başkaydı. Tren Batıya doğru ilerliyordu ve Batıda iş değişikti.

Zecke susuyordu.

Ölü ayağa kalkmıştı...ama pek de öyle sayılmazdı. Berlin'e de bir ölü olarak, Kızıl Ordu dördüncü tümeninden bir tuğgeneralin yanında ve onun akıl hocası olarak gidecekti.

Orada ne yapacaktı?

Yegorov'un kendisinden beklediği neydi? Şimdi Halk Polisi denetleyicileri ve generalleri olan ya da yüksek memuriyetlerde bulunan eski Alman ordusu subayları hakkında bilgi vermesini mi isteyecekti? Zecke, bu konuda hiçbir zaman ağzını açmamıştı. Yegorov, onun bunca zaman konuşmadıktan sonra, şimdi bu konuda bilgi vereceğini

düşünemezdi. herhalde.

Yegorov konuşuyor, Zecke susuyordu. Bu masada rolleri değişmişti. Yegorov durmadan konuşuyor ve kadehleri peş peşe dolduruyordu.

"Sizi kimsenin, hatta kendinizin bile tanımadığı kadar iyi tanırım Zecke. Sizinle ilgili her şeyi bilirim, sizin çoktan unuttuğunuz şeyleri bile bilirim. Beşiğinizden mezarınıza, Lubyanka'ya kadar ne yapmışsanız, ne düşünmüşseniz hepsini biliyorum. Oysa siz beni tanımıyorsunuz Albay Zecke. Sizin tanıdığınız sadece bir maske. Siz sadece yüreğinizin her vuruşunu kaydeden bir makineyi görüyorsunuz karşınızda. Kimdir bu Yegorov, onda hâlâ canlı kalmış bir şeyler var mıdır? Bir zamanlar Volodya diye bir çocuk vardı, acaba o ufacık Volodya daha o zamandan makineleşmiş miydi? Ölü mü doğmuştu? Ne dersiniz? Konuşun, Zecke..."

Zecke susuyordu.

"Cevap vermiyorsunuz Albay Zecke, kurnazlık etmek istiyorsunuz. Bu size hiç yakışmıyor, Beceremiyorsunuz üstelik. Peki, susun bakalım, kulaklarınızı da tıkayın. Otuz beş yıldır Kızıl Orduda bulunan Tuğgeneral Yegorov'un bir makinelinin parçası olarak, dördüncü tümenin bir elemanı olarak dünyaya geldiğine inanmaya devam edin. Hahaha.."

Şişe boşalmıştı.

Yegorov ayağa kalktı, koridora seslendi:

"Offiziante!"

Garson yeni bir şişe getirdi.

"Ah Zecke, benden K.Zucker'in, J.Flenge'nin, von Scheltema'nın kitaplarını istemiştiniz, bu kitapların bizim konularımızla ilgisi olmadığı halde size verilmesini sağlamamış mıydım? Çocukluğumda çok kitap okurdum. Kızılderililerle ilgili kitapları okurken, Mohikanların sonuncusuna nasıl acırdım. Sonraları şövalyelerin sonuncusu Don Kişot'un hikâyesini okuduğumda da çok sarsılmıştım. En sonunda Batılı keşişlerin sonuncusunun isteğini kıramadım ve istediğiniz kitapları aldınız. Ama inanın bana, sizin düşündüğünüz Batı, ancak Lubyanka hücresinde düşlenen bir Batıdır. Gerçekte ise..öyle çok Batı var ki! OEEZ bir yanda, EZU öte yanda, EVG bir tarafta, baş harflerden oluşan bir alay Batı, sonra Strasbourg Konseyi, Lüksemburg'daki Birlik...Bunların çoğu sadece kağıt üstünde, çoğu da bürokrasi oyunu. Ve oralardaki baylar, önlerinde daha bin yıllık süre varmış gibi

davranıyorlar. Siz hücrenizde Batıyı düşlerken, Ben Prag'ı, Varşova'yı, Budapeşte'yi, Viyana'yı geziyordum. Berlin'in çevresindeki parmaklarımız gittikçe kapanıyor. Avrupa'yı parmaklarımızın arasına alıyoruz."

Kapıyı açtı.

"*Offiziante*, bir şişe daha!"

"Gezilerden dönerken, bir melankoli sarar beni. Paris'e de gittim... Orada insanlar sokak kahvelerinde oturuyor, yeşil bir içki içiyorlar. Kadınlar, gencecik delikanlılar, sakallı erkekler. Konuşuyorlar, durmadan konuşuyorlar, ve artık hiçbir şeye inanmıyorlar, ne bir ressama, ne politikacılara, ne Tanrı'ya, ne imparatora, ne hükümete, tamamen özgürler...Ve duvarlar, eski evler, kurşuni taşlar onca insanın sarmaş dolaş olmasından, onca özgürlükten ısınmış, kızmış. Ve her yer ışık içinde...Barbar istilasından önce Aurelius zamanında acaba Roma o kadar aydınlık mıydı dersiniz? Karanlığa gömülmüş şehirlere acıyorum, ışık içindeki şehirlere de acıyorum. Böylesine kaybettim kendimi. Kimim ben, kimdim ben Vladimir Nikolayeviç Yegorov bir zamanlar kimdi, biliyor musunuz? Bir inancım vardı, o konferans senin bu konferans benim dolaşan eli çantalı bayların hiç birisinde öyle inanç yoktur. Volodya'nın bir zamanlar genç, hatta çocuk olduğuna inanır mısınız? Ama küçük Zecke gibi kırmızı yanaklı bir çocuk değildi Volodya, tombul yanakları yoktu. Aynı yaştayız, Albay Zecke, 1901 doğumluyuz. Siz Berlin'de doğmuşsunuz, ben Moskova'da. Berlin-Moskova mihveri, o da kalmadı artık. Şimdi sadece Moskova-Moskova-Moskova var: dünyanın mihveri. Size Volodya'yla ilgili ne anlatsam acaba? Anlatacak bir şey yoktu ki, ne köklü bir subay ailesi, ne soy sop geleneği. Moskova'da, son iki haftadır kaldığınız Obşeşitye'nin yakınlarında bir mahalle vardı. Yontulmamış kerestelerden yapılan ahşap evler, yağ kandilleri, ne kanalizasyon vardı ne su. Annem kuyudan su çekerdi... Hiç kimse, cezaevi parmaklıklarının arkasındakiler kadar özlemle özgürlüğü düşünemez. Tıpkı onun gibi, hiç kimse bizim mahalledekiler kadar çoşkuyla kanalizasyon, su, elektrik isteyemez. Maxim Gorki'nin *Ayaktakımı Arasında*'sını bilir misiniz? Ben de tutup soruyorum? Bilirsiniz tabii, edebiyat dersinde bile okumuşsunuzdur. Lise ikide okunur değil mi? Reinhardt sahneye koyduğu zaman da seyretmişsinizdir. İşte Volodya, *Ayaktakımı Arasında*'ki gibi bir evde büyüdü. Babası köylüydü ve işçi olduktan sonra bile köylü kalmıştı. Onu pek az hatırlıyorum, sadece çok öfkelendiğini çok içtiğini ve içince ayık olduğu zamankinden bambaşka biri olduğunu

biliyorum. Babam savaşa gitti ve 1915'ten önce öldü. *Golod y Çolod*- açlık ve soğuk! Savaş, ardından devrim. Volodya siperlere gitti. Böyle bir şey genç Zecke'nin aklından bile geçmezdi. Onun hiçbir eksiği yoktu, kanalizasyonu da, ışığı da, kitaplıkları da vardı. Genç Yegorov içinse siperde olmak doğaldı. Savaş, iç savaş, Kızıl Ordu. Otuz beş yıl, sanki daha dünmüş gibi... Nelerden söz ediyorum, kiminle konuşuyorum? İnsan, mezarla konuşabilir değil mi? Mezarın ağzı sıkılığına da güvenirim, sizin de Zecke. Sizin boşboğazlık etmeyeceğinize güvenirim. Sizden Paulus, Seydlitz, Lenski, Vincent Müller hakkında bilgi istemiştim; cevap vermemiş, susmuştunuz. Bir keresinde de, "Bu soruya cevap vermeyi size bırakıyorum," demiştiniz.

Doğu Bölgesindeki bir eyaletin İçişleri Bakanıyla ilgili bir soruydu. Hitler zamanında binbaşılık yapmış, Prusya asıllı bir askerdi bu adam. Sizden, yoldaşlarınızla ilgili olarak bundan başka bir şey öğrenemedim."

Zecke susuyor ve düşünüyordu: Bu da acaba Brest-Litovsk'daki gibi bir çeşit sorgu muydu ve sonu neye varacaktı? Yegorov, bütün sarhoşluğuna karşın, onun aklından geçenleri okumuş gibi, "Hayır, dostum," dedi. "Sorgunun ne yararı olur. "Zecke" dosyası kapandı artık. Zecke'ye başka kimse el süremeyecek, buna izin vermeyeceğim. Zecke adı silindi artık, yapacağım tek şey son raporu vermek. Evet, nerede kalmıştık? **Volodya** Kızıl Orduda. Eğitim, yürüyüşler, savaş. Busuluk çarpışması, düzenli ordu karşısındaki ilk büyük zafer. *Da sdarstvuet Rabotini Krestnyanski Krasnaya Armiya!* Kızıl İşçi ve Köylü Ordusundan Selam! *Da strastvuet* Lenin!"

Yegorov dalgınlaştı. O sırada tren durdu-Brest-Litovsk sınır istasyonuna gelmişlerdi. Koridorda bir hareket başladı. Sınır kontrolu yapılıyordu. Yegorov kendini topariadı ve iç savaştan bir marşın sözlerini okumaya başladı:

Step otları fısıldaşır
Yıldızlı gecelerde
Yağmurlu günlerde
Dayanırız açlığa
Dayanırız soğuğa.. '

Kapı açıldı. Kontrola gelen bir yüzbaşıyla bir çavuş göründü. Gözleri masaya, masanın üzerindeki boş tabaklara şişelere takıldı.

Yegorov marşı okumaya devam ediyordu:

'Yol göster bize Budyenni,

Daha yiğitçe savaşlara sür bizleri!
Gök gürlese de Yer tutuşsa da
Yaşamımız savaştır.
Bütün yaşamımız bir savaş..."

Yüzbaşı, kendisine uzatılan kağıda göz attı, kağıdı geri verdi ve selâm çaktı. Yüzü anlatımsızdı. Kapıyı kapattı, gitti.

"Yaşamımız savaştır... savaş. Zecke, Herr Zecke, Albay Zecke, Yoldaş Zecke, elimi sıkın, işte böyle... *Tovariç* Zecke! Berlin'e gidiyoruz. Yarın uyandığınızda orada olacağız!"

Tren, Berlin Friedrichstrasse İstasyonuna 16 Haziran 1953 sabahı onda vardı.

"Burada kaldığımız sürece, yanımdan ayrılmamanızı rica edeceğim Albay Zecke. Sizi bir iki saat kapalı kapıların ardında tutmak zorunda kalırsam, bunu bir tutuklanma olarak değil, kaçınılmaz bir zorunluluk olarak yorumlamanızı rica ediyorum."

Yıldızlı gecelerde, yağmurlu günlerde... Yegorov bir gece önceki uzun konuşmasını, bir ara daldığı melankolik havayı, Zecke ile el sıkışmasını unutmuş gibiydi. Oysa unutmamıştı, sadece şimdilik rafa kaldırmıştı. Zecke ile ilişkisinde ve ona hitap tarzında değişen bir şey vardı. "Biz" diye konuşuyordu. Önce Güvenlik Bakanı Zaisser'le görüşmemiz gerek. Onunla konuştuktan sonra, Berlin'deki görevimiz hakkında size daha ayrıntılı bilgi verebilirim Albay Zecke."

Berlin'i yağmurlu, kurşuni bir gökyüzü örtüyordu. Günlerden salıydı, öteki günlerden ayrımı olmayan bir gün. Moskova'dan bir tren geliyordu.

Trenden subaylar ve siviller iniyordu. Peronda erler ve hamallar bekliyordu. Patlayıcı bir doruk noktasına ulaşacak ve Tuğgeneral Yegorov'unkiler de dahil olmak üzere, Karlshorst'ta, Sovyet Büyükelçiliğinde, Bakanlıklarda ve Sosyalist Birlik Partisi'nin sırça sarayında o gün için tasarlanmış programları alt üst edecek olaylar, trenin geldiği saatte henüz Friedrichstrasse istasyonunu etkilemeye başlamamıştı.

Yegorov'u karşılamaya bir yarbay gelmişti. Bu subay, Dördüncü Tümene değil, bir başka mekanizmaya bağlıydı. Generalin Berlin gezisi sırasında ona eşlik etmekle görevlendirilmişti.

"Yarbay Judanov," diye kendini tanıttı. Sonra generali ve yanındaki adamı arabasına götürdü.

Ölü, ayağa kalkmıştı...İşte Weidendammer Köprüsü ve bahar rüzgârında kanat çırpan martılar. Tıpkı bir zamanlar ufacık bir çocuğun şapkasını başından uçuran rüzgâr gibi, şapka köprünün bir yanından suya uçmuş, sonra öte yandan bir masal teknesi gibi süzülerek görünmüştü. Otomobil köprünün üzerinden geçmedi. Nehrin bu kıyısından, Weidendamm ve Kupfergraben üzerinden yola koyuldu. Karşılarında Lustgarten, büyük kubbe ve şato olmalıydı. Lustgarten...Marx-Engels Alanı olmuştu. Kubbenin tepesi uçmuştu. Şatoya gelince...onun dinamit dumanları arasındaki yıkık duvarlarının resmini Zecke daha önce görmüştü. Şato da, Prusya tarihinin yüzlerce taştan tanığıyla birlikte yok olmuştu. Lustgarten, Schlossfreiheit, taa Bruderstrasse'ye kadar olan kesim kocaman, ıssız bir alan olmuştu. Zecke bütün bunları biliyordu, böyle olduğunu gazetelerde okumuş, fotoğraflarını görmüştü. Ama ancak şimdi, sivil giysili bir Rus tuğgeneralinin ve bir Rus yarbayının yanında bulunduğu anda şato Zecke için gerçekten yıkılmış oluyordu.

Burası sürekli bir savaş alanı gibiydi. Karşıdan, Königstrasse'den-buraya artık Königstrasse denmiyor, Rathausstrasse diye anılıyordu-ellerinde bayraklarla bir kalabalık yaklaşıyordu.

Bisikletli öğrenciler, şemsiyeli kadınlar, işçi tulumlu, tahta kunduralı, beyaz taş işçisi gömlekli erkekler vardı. Erkekler, işçiler, emekçiler, kadınlar, giderek artan bir yığın. Zecke, Yegorov ve Judanov'un içinde bulundukları araba, çok ağır ilerliyebiliyordu. Bir süre sonra da kalabalığın büsbütün yoğunlaşması sonunda durmak zorunda kaldı.

Ne oluyordu? Bunlar, Stalinallee'den gelen yapı işçileriydi...Judanov bir saat önce, Karlshorst'dan istasyona gelirken, Berlin'in bu yeni caddesi boyunca sıralanan yapı iskelelerinden işçilerin indiklerini ve gösteri yapmak için toplandıklarını görmüştü.

"Ne oluyor, bu gösterinin anlamı nedir yarbayım? "

"Bir gösteri yürüyüşü Yoldaş General."

İşgal Kuvvetleri tarafından kışkırtılmış bir yürüyüş olmalıydı bu. Başka şey düşünülemezdi. Halk Polisi de bu kanıdaydı herhalde. Başka bir olasılığı aklına bile getirmeyen polis, göstericilere yol açıyor, arabaları durdurarak, trafiği arka sokaklara çevirerek yolları boşaltıyordu.

Judanov, Yegorov ve Zecke'nin arabası yürüyüş yapanların yanlarından

geçip gitmesini bekleyerek durdu. Bayraklar, posterler, pankartlar. İki kişi tahtadan kocaman bir pankart taşıyordu:*"ÖZGÜR SEÇİM!"* Neden olmasındı? istenilen sonucu sağladıktan sonra ha şu slogan olmuş, ha bu, ne çıkardı? Öyleyse,*"ÖZGÜR SEÇİM"* gibi moral yükseltici bir slogan neden kullanılmasındı?

"ÖZGÜR SEÇİM!"—"KAHROLSUN KOTA SİSTEMİ!"— "BİZ HALK ORDUSU DEĞİL TEREYAĞI İSTİYORUZ!"- Ama bu kadarı da doğrusu fazla olmuştu, ileri gitmişlerdi, buna ateşle oynamak denirdi.

"PİECK BAŞIMIZDAN ÇEKİLSİN!"

Pieck çekilsin, Ulbricht çekilsin, bu sözler Yegorov'un kulağına yabancı değildi. Buna benzer şeyler düşünülmüş, bir yöntem değişikliği, Doğu Bölgesi Hükümetinin çözülmesi tasarlanmıştı (Yegorov'un görevi ve Zaisser ile görüşmesi de bununla ilgiliydi). Ne var ki, bu tasarılar Moskova'da,kapalı kapılar ardında yapılmıştı. Oysa burası Berlin'di ve sokak ortasıydı.

"Herr General, galiba yolumuzu kaybettik, Amerikan bölgesine düştük!" Zecke sarhoş gibiydi, bir akşam önce Yegorov'un kafası anılardan nasıl karışmışsa, şimdi de Zecke'nin kafası bulanmıştı. Kurşuni gökyüzü iyice kapanmış tepelerini bastıracak gibi alçalmıştı. Hava doluydu, ama yine de Berlin havasıydı. Şu gördükleri de Berlinlilerin suratlarıydı, Zecke'nin çok iyi tanıdığı Berlinlilerin yüzleri ve yine çok bildik Berlinli sesleri. Uzun süredir duymadığı bu sesler, Zecke'nin kulaklarını ılık su gibi okşuyordu. Lubyanka, Burjat köyü, Amerikan bölgesi...neredeydi acaba?

"Hayır, yolumuzu kaybetmedik Herr General." Bu yıkık evler...burası hiç kuşkusuz Alexander Alanıydı. Bir zamanlar şu sokakta bir kadın oturuyordu. Zecke onun adını hiç öğrenememişti, bombalar düşüyordu her yana. O kadın...işte buradaydı, daha yüzlerce kadın vardı. Bir gazete bayiinin çevresini sarmışlardı. Zecke gülümsedi. Beklenmedik bir şeydi bu. Gazetecinin kulübesi bir anda alevler içinde kaldı. Havada gazete sayfaları uçuşuyordu. O kadın...ya da bir başkası, gazetelerden birini aldı, başlığını okudu: "Hükümete Duyulan Güven Artıyor!" Bu sözlere karşılık çevreden büyük bir kahkaha tufanı yayıldı. Arabanın üzerine kıvılcımlar, yanan gazete parçaları düşüyordu. Zecke gülümsedi. Yegorov, "Bunlar çıldırmışlar mı? " diye sordu.

"Hayır Herr General."

"Bu ne demek oluyor Yoldaş Yarbay? "

Yegorov, yanlarından sel gibi akıp giden insanlara bakıyordu.

"Ne oluyor ? "

"Hükümete!"

Koro halinde bir ses yükseldi:

"Arkadaşlar, saflarda yerinizi alın. Özgür olmak istiyoruz!"

Akıl alacak gibi değildi, olamazdı bu. Büyük olaylar yaşanıyordu, önemli şeyler oluyordu 1918 Kasımı geri mi gelmişti? İçinde Yegorov, Judanov ve Zecke'nin bulundukları araba, Dircksenstrasse'ye ulaşabildi, oradan Karlshorst'a giden yol açıktı. Kasım 1918 değildi, 16 Haziran 1953'tü. Bambaşka bir dünyaydı bu...işçilerin ve köylülerin dünyası. Gösteriler, ayaklanmalar, isyanlar ha? Olamazdı, buna fırsat verilemezdi. Bu bir ya da iki bin öfkeli insan, çok geçmeden kendilerini parmaklıklar arkasında bulurlardı!

"Neden öyle sırıtıp duruyorsunuz, Zecke? "

"Ben de bilmiyorum. Herhalde Berlin'in havasından olacak, Herr General."

"İşte, Karlshorst'a geldik. Söylediklerimi unutmayın. Kendinizi tutuklu gibi görmenize gerek yok, bu sadee bir formalite Albay Zecke." Yegorov, kapıyı Zecke'nin üzerinden kilitledi ve anahtarı aldı. Zecke, üç odalı bir dairedeydi.

Berlin gösteri yürüyüşü yapıyordu.

Kızıl Ordunun Dördüncü Tümeninde telefon çalıyordu. Durum birden tersine dönmüştü; bilgi almak yerine, bunu sorup araştırmak zorunda kalmışlardı. Daire Şefi, Moskova'dan yeni gelen Tuğgeneral Yegorov'un soran bakışları karşısında ezile büzüle durumu öğrenmeye çalışıyordu.

"Ne var, ne oluyor? "

SBP sırça köşkü bir şey bilmiyordu. Bakanlıkların da bir şeyden haberi yoktu.

"Bir gösteri yürüyüşü, işçi birliği tarafından düzenlenmiş olduğu sanılıyor.

Bizim herhangi bir bilgimiz yok."

Peki işçi birliği?

O da bilmiyordu . "Bakanlığa bir delegasyon gönderdik. Yapı işçileri, kotadaki yüzde onluk artış hakkında görüşmek istiyorlar."

Ne güzel bir delegasyon.. Halk Polisi dövülüyor, gazete kulübeleri ateşe veriliyor, Stalin'in resimleri yırtılıyordu. Yegorov gözleriyle görmüştü bunları.

Delegasyon ha...

"Bunun sorumluları kimdir? Adları nedir? Ulbricht mi, Grotewohl mu, Pieck mi? " Telefon boyuna çalıyordu. Cevabın gelmesi epey sürdü Gelen habere göre, Ulbricht Karlshorst'ta, Sovyet Yüksek Komisyonu Siyasal Daire Başkanıyla "Alman Demokratik Cumhuriyeti"nin izleyeceği "Yeni yol"u görüşüyordu. Başbakan Otto Grotewohl,konuşmasını banda aldırmak üzere Grunau'daki Berlin Radyosuna gitmişti ; Wilhelm Pieck rahatsızlığı nedeniyle görev başında değildi, dinlenmek üzere Kırım'daki Ak-Meşe'ye gitmişti. Güvenlik Bakanı Zaisser ise, Halle'de denetim gezisindeydi. Yegorov, Zaisser'i telefonla buldu ve ertesi gün için randevu aldı.

Zaisser, Berlin'deki olaylara şaşırmadı. Bunun, ilk eylem olmadığını belirtti. Eberswalde'de, Zwickau'da, Leuna'da, daha beş altı yerde gösteriler yapılmıştı. Ulbricht'in kota yükümlülüğünü arttırmasından sonra da başka şey beklenemezdi zaten.

General Yegorov, kaldıkları daireye döndü. Zecke ile birlikte çay içti Son gelişmeleri anlattı ve Zecke'nin bu konudaki görüşünü sordu.

"Almanya ile ilgili bütün haberleri alıyor ve yorumları izliyordunuz. Bu eylemin nedenleri nedir ve bunu barışçı yollarla önlemek olanağı var mıdır? "

"Nedenleri çok açık seçik ortada, Herr General Yegorov. Sosyal Demokrat Scheidemann, 1919'da işçi ve asker konseyinin toplantısını basan bir grubun yüzlerini griye boyadıklarından söz etmişti. Bugün gördüklerimizin yüzlerini boyamalarına gerek yoktu. Bütün suratlar kurşuniye çalıyordu, hepsinin avurtları çökmüştü. "özgür Seçim" pankartını taşıyan iki kişi, Çin'in kıtlık bölgelerinden gelme iskeletlere benziyordu. Ayaklanma için yeterli nedendir bu. Önüne geçebileceğinizi sanmıyorum. Yıkılan bir barajın selini ellerinizle durduramazsınız, belki zırhlı arabalarla bile önleyemezsiniz!"

Zırhlı arabalar..ne pahasına olursa olsun o yola gidilmemeliydi.

"Barışsever Sovyetler Birliği işçileri kurşunluyor dedirtemeyiz."

"Komünizmin yalanı ve gerçeği nedir? Bu soru soruldu, işte şimdi, burada cevabın verilmesi gerek!"

"Peki, Berlin'de olanlar nedir? "

"Günlük ekmeklerini elde edebilmek ve o ekmeği özgürlük içinde yiyebilmek çabasındalar! Size daha önce de söyledim, General Yegorov; bu şehrin bölünmesi yapay bir bölünmedir. Doğu ve Batı Berlin ile,

Almanya'nın ikiye bölünmüş öteki bölgeleri, hep aynı kanı taşıyor. Dört yıl önce, Batı Berlinliler Sovyet ablukasına, açlığa ve soğuğa karşı direndiler ve göreceli bağımsızlıklarını korudular. Doğu Berlinliler de en azından bağımsızlık isteyeceklerdir. Bugün değilse bile, yarın bu istekle karşılaşmaya hazır olun."

Yarbay Judanov yeni haberler getirdi. Yanında, gösteri yapanlarla birlikte bakanlığa kadar yürümüş bir görgü tanığını da getirdi. Yegorov, adamı içeri çağırdı. Bu, Rus akerlerinin argosuyla konuşan bir Alman'dı. Auğust Gnotke'ydi. Gösteri yapanlarla Leipzigerstrasse'den yürümüş bakanlığın önüne gitmişti. "Öyle kalabalıktı ki," diye anlattı. "İgne atsanız yere düşmüyordu. Hepsi yumruklarını sallıyorlardı. "Cumhurbaşkanı" yazılı tabelayı *daway* ayaklarının altına alıp çiğnediler. "Filck! Ulbricht!" diye bağırıyorlardı. Bir kadın çıktı kapıya, onu istemediler. "Sivri sakallı Ulbricht'i, Sibirya keçisini isteriz..." diye bağırdılar. Sonra bir başkası göründü. Bakan Selbman. Bir masanın üstüne çıktı. "Arkadaşlar..." diye konuşmaya başladı.

"Biz senin arkadaşın değiliz!"

"Ben de işçiyim..."

"İşçi olduğunu çoktan unuttun!"

"Sen işçi değil, işçilere ihanet eden bir hainsin!"

Selbmann, "İşçiler , ellerime bakın bir!" dedi.

"Ne olmuş, ellerine, tombol tombul ellerin var!"

Islık çaldık, "Defol! Defolun! Ulbricht, Grotewohl, bütün hükümet defolsun! diye bağırdık. Sonra bir başkası çıktı, profesörmüş. Dr. Wittstock diye biri. Ama o "Parti-Çinçesi" konuşuyordu, gülünçtü!"

Demek "Parti-Çincesi" ve demek gülünçtü ha.

Judanov, Gnotke'ye garip garip baktı.

Onu tanıyamıyordu. Gnotke her zamanki donuk tavrıyla raporunu vermiyor, sanki göstericilerden biriymişçesine konuşuyordu. Judanov onun bu yanını yeni görüyordu.

Gnotke, "Asıl yarın olan olacak, yarın genel grev var!" diyerek raporunu bitirdi.

O akşam Yegorov ve Zecke, Judanov'la birlikte Grotewohl ve Ulbricht'in konuşacakları özel bir Parti toplantısına gittiler.

Toplantı, Schiffbauerdamm'daki "Beşbinler Tiyatrosu"nda yapıldı. Burası eskiden Max Reinhardt'ın ünlü tiyatrosuydu. Bir zamanlar da Schumann salonu olmuş, sonraları kitle toplantılarına ve devrimci

gösterilere sahne olmuştu. 1933'ten önce, Zecke bu tiyatroda *"Potemkin Zırhlısı"*'nı, Gerhart Hauptman'ın" *Dokumacılar*"ını, *"Florian Geyer"*'i ve Bcühner'in *"Danton'un Ölümü"*'nü seyretmişti; Bir pazar sabahını anımsadı: Isadora Duncan*,Enternasyonal'i* oynamış ve seyircileri coşturmuştu. Zecke, tiyatroya Lena'yla gitmişti. O zamanlar arada bir böyle tiyatroya giderler, sonra da ya "Schwarze Ferkel" (Kara Domuz) lokantasında, ya da Unter den Linden'deki Adlon Otelinde yemek yerlerdi.

Lena...Lena'nın birkaç metro istasyonu ötede olabileceği inanılmaz bir şey gibi görünüyordu. Lena ve Agathe; Zecke onlar hakkında hiçbir şey bilmiyordu, hiç mektuplaşmamışlardı.

Zecke, Yegorov, Judanov ve Yüzbaşı Budin, sivil giysileriyle bir locada oturuyorlar, aşağıda, parterde oturanlara bakıyorlardı. Yarım daire biçiminde sıra sıra insan yüzleri, galerilere yükselen sarışın kafalar. Okyanusun uğultusunu andıran bir mırıltı. Salonda dört bin kişi, inananların en inançlıları vardı. Bunlar zaman zaman umutlanmış, sonra umutları duman gibi dağılıp gitmiş, yıkılmış, çökmüş savaşçılardı. Isadora Duncan burada *Enternasyonal* eşliğinde dans etmiş ve bunlar-şimdi de bu salonda oturmakta olan aynı kişiler-çoşmuşlardı. "Avrupa'da bir hayalet kol geziyor..." ve bu insanlar, yüzyıllık manifestoları bu cümleyle başlayan ve hayaleti kanlarıyla besleyip büyütmüş olan bu insanlar...Meerkatz, Loose, Schwender... Berlin'e gitmek üzere Brest-Litovsk kampında bekleyen August, Amil, Paul. Acaba onlar da salonda mıydılar? Zecke, salondakiler arasında bir an August Meekatz'ın sırım gibi gölgesini gördüğünü sandı.

Gerçekten de August Meerkatz'dı. Paul Loose de oradaydı.

Meerkatz sıraların arasından geçti ve Loose'nin yanına oturdu. Meerkatz ile Loose Berlin'e geldikten, Wilhelmstrasse'den kendilerine bağlanılan ücreti aldıktan ve Lothringerstrasse'de siyasal görev aldıktan sonra da birbirlerinden kopmamışlardı. Başlangıçta geçici süre çeşitli işlerde çalıştıktan sonra, Loose, Bakanlıkta kapıcı olmuştu (karısı Emma da Bakanlığın kantininde çalışıyordu). Meerkatz ise Sovyetlerin çıkardığı *Tagliche Rundschau* gazetesinin dağıtım şefi olmuştu. Birbirlerini gözleriyle selamladılar...söze gerek yoktu. Oradakilerin çoğu, gizli bir anlayışı aktaran, bir tutuklunun bir başka tutukluya bakışını andıran gözlerle bakıyorlardı. birbirlerine. Hava gergindi. Bu akşam, sivri sakallı

adam konuşmak, hesap vermek zorundaydı. İzlenecek "yeni yol"un gerçek mi, yoksa bir taktik manevrası mı olduğunu açıklamalıydı. Herhalde o günkü olayların çözümlemesini de yapacak ve ne yapılması gerektiği konusunda somut önerilerde bulunacaktı.

Bir düzine konuşmacı, parlak ışıkların altında sahneye çıktılar. Ulbricht, Grotewohl, Jendrtzki, Ackermann ve Zaisser de konuşmacılar arasında yer alıyordu.

Demek, söylenildiği gibi görevden atılmamışlardı daha.

"Yoldaşlar.."

Neden söz ediyordu bu Jenoretzki? Berlin'de hiçbir şey olmamış mıydı? Yapı işçileri her sokak başında kalabalıklaşarak Stalinallee'den Bakanlıklara kadar yürümemişler miydi? Şu anda sahnede oturanların resimleri ayaklar altında çiğnenmemiş miydi? Ve ertesi gün genel greve gidileceği yalan mıydı?

"Berlin'de her şey yolunda gibi görünüyor!"

Yarbay Judanov, "Önceki gün yazılmış bir konuşma," diye görüşünü belirti.

"Grotewohl'u bekleyelim bakalım."

Grotewohl da umutları boşa çıkardı. Ne de olsa Grotewohl, Moskova'nın tutmadığı gözlüklü bir Sosyal Demokrat aydındı. Şimdi iş Ulbricht'e düşüyordu. Sakalından, "Lenin'inki kadar kusursuz sakalından" başka özellikleri de olduğunu gösterecekti.

Ulbricht konuşmaya başladı...

Yegorov bir sigara yaktı.

"Böyle bir durumda Himmler olsa, bu kadar bocalar mıydı acaba? "

Yarbay Judanov omuz silkti.

"Belki bu konuda Herr Zecke sizi aydınlatabilir!" dedi.

"Onun soğuk biri olduğunu söylüyorlar. Ama soğuk olabilecek kadar bile kanı yoktur. Küçük bir adam, ipsiz bir kukla."

"...hiç kuşkusuz, Parti ve Hükümet halkın etkinliğiyle başarıya ulaşabilir. Hitler savaşının yıkıntısı kaldırıldıktan sonra, büyük bir kalkınma programı uygulanmaya başlamış ve halkın yaşam standardı büyük ölçüde yükselmiştir. Ekonomik planların hedefine ulaşılmakla kalınmamış, önemli alanlarda plan hedefleri geride bile kalmıştır. Kuşkusuz, tarım kesiminde..."

Ulbricht'in konuşması bu mihval üzere sürüyordu. Tam yarım saat bu boş sözlerle kafa ütüledi. Dinleyicilerde bir kıpırtı görüldü. Herkes

birbiriyle konuşmaya başladı. Sıraları boydan boya mırıltılar kapladı. Arada bir, sabırsız sesler mırıltıları bastırarak yükseliyordu.

Yegorov'un sabrı da taşmak üzereydi.

Genel greve gidilecek miydi? Berlin işçilerinin grevi bütün bölgeye yayılacak mıydı? Sonra... Kızıl Ordu, ayaklanmayı bastırmak zorunda kalacak mıydı? Ya sonra...Batılı güçlerin tutumu ne olacaktı? Üçüncü dünya savaşının eşiğinde miydiler? Bundan sonraki olay, Berlin'e atılacak bir atom bombası mıydı? Yegorov yanlış yere gelmişti, çok değerli zamanını boşuna harcıyordu. Yegorov Judanov ve Budin'e orada kalıp toplantıyı izlemelerini söyleyerek Zecke ile birlikte kalktı, Gecenin karanlığında, yağmurlu Berlin alanlarından geçerek, Halk Polisi tarafından kordon altına alınmış Frankfurter Allee boyunca ilerlediler. Frankfurter Allee, beyaza boyalı yapılarıyla, Yegorov'a Moskova'daki Gorki Caddesinin acemice ve taşra tarzı bir özentisi gibi göründü.

Zecke, Yegorov'un yanında oturuyordu.

Zecke...Yegorov'un şefine önerdiği ve onaylattığı bir deneydi. Zecke, boş bir sayfaydı. Entrikaların, hizip çatışmalarının uzağında kalmış, bugün önemli görevlerde bulunan eski Hitler subaylarının hırslarına ve gizliden gizliye besledikleri umutlara kapılmamıştı. Zecke, şimdi burada olduğu gibi, çeşitli etkiler selinin karşısına çıkarılmalı, Alman Demokratik Cumhuriyeti içindeki kaçınılmaz yapısal değişikliklerle karşı karşıya bırakılmalıydı. Zecke... algılama gücü üstün bir sismograftı. algılama görevi bitince ortadan kaldırılacaktı, ortadan kaldırılması gerekliydi, ama kaydettiği titreşimler Yegorov'un elinde kalacaktı.

Yegorov, Friedrichstadtpalas'taki toplantıyla ilgili izlenimlerinin ne olduğunu Zecke'ye sordu. Zecke sadece genel yorumlarla karşılık verdi.

"Yazgısı, inancı olmayan bir insanlık. Sonuçta insanların çözümsüzlüğü. Alman Demokratik Cumhuriyetinin amacı bu gibi görünüyor. Ne yazık ki, bu amacı benimseyen sadece Alman Demokratik Cumhuriyeti de değil üstelik!"

Zecke, görüşlerinden ödün vermiyordu.

"Ulbricht, homongolosun biri. Politbürodakiler ise, bir şişeye kapatılmış örneklere benziyor. Şişenin kapağını açacak olsanız, duman gibi, hiç varolmamışlar gibi kaybolup gidecekler."

Yegorov, Ulbricht'in son tutumuyla ilgili haberleri gece geç saatte Karlshorst'da öğrendi.

Hiçbir çözüm getirmeyen bir çözümleme.

Anlaşıldığına göre, Ulbricht birtakım önlemler almıştı, ama girişilen eylemin devrim niteliğine bürünmeyeceği kanısındaydı. Ulbricht'e göre, Alman Demokratik Cumhuriyetinin kol işçileri, Hükümeti destekliyordu O gün Stalinalee'de olanlar, birkaç kışkırtıcının marifetiydi. Olaylar yatışmıştı. Kesinlikle genel grev olmayacaktı!

Ne denirdi bu sözlere? Ülkenin bir numaralı adamı, 1945'ten bu yana yaşanılan en kritik durumu önemsiz bir olay gibi göstermeye çalışıyordu. Bu adam, hiç kuşkusuz bir numaralı adam olarak kalamazdı. "Üstelik, birkaç kere fikrini değiştirdi. Bir ara paniğe kapıldı, sonradan atıp tutmaya başladı. Şu anda, yani sabahın ikisinde, sırça sarayın boşaltılması için emir veriyor. Demek bir saldırı olabileceğinden korkuyor. Halk Polisinin bu işin üstesinden geleceğine bel bağlayamayız. General Greçko, 12. ve 24.tank tümenlerini harekete geçirdi. Altı yüz tank ve on beş bin asker seferber durumda. Bir saat sonra, saat üçte tanklar harekete hazır olacak."

Karlshorst, sürekli olarak Moskova'ya rapor veriyordu. Yegorov da kendi Daire Başkanına telefon etti. Daire Başkanı, "Zaisser konusu şimdilik ertelensin. Berlin'deki son olaylar açıklığa kavuşunca, Berlin'deki öteki kişiler hakkında daha çok bilgi edinmiş olacağız..." dedi. Yegorov, onların durumu çözümleyebileceklerinden kuşku duyuyordu. "Siz bir gözlemci olarak yerinizde kalın Yegorov. Ciddi çatışmalardan ve kan dökülmesinden mutlak kaçınılmalıdır. Savunma Bakanı Bulganin'in izni olmadan tek kurşun atılmayacaktır!"

Yegorov, kaldıkları dairede Zecke ile birlikte bir sigara daha içti Pencereyi açtı. Yağmur, yaz şimşekleri ve gök gürültüsü..

"Şimşek çakıyor...yarın bu şimşeğin ışığında Alman Demokratik Cumhuriyetinde neler olduğunu ve bunun cezasını kimin çekeceğini göreceğiz! Bu, Lenin'in bir sözü, Albay Zecke. Lenin, Kronstadt ayaklanmasını, gerçeği her şeyden iyi aydınlatan bir şimşeğe benzetmişti."

Ertesi sabah, arabayla şehir merkezine varmak yine olanaksızdı. Yegorov'a altı tanktan oluşan devriye gruplarından birine katılabileceği ve tankın kendisini bakanlığa getireceği bildirildi. Yegorov, Zecke ile tankına bindi. Binbaşı rütbesindeki bölük komutanı,her türlü şiddet hareketinden kaçınmak konusunda garnizon komutanından kesin emir almıştı. Tek kurşun atılmayacaktı! Ve silahlı direnme olduğu takdirde,

bütün tanklar zaman kaybetmeden geri çekileceklerdi. Yegorov, tankın üst kapağından, Zecke ise gözetleme deliğinden dışarıya baktılar. Beyaz badanalı, ufak pencereli, gömme balkonlu gökdelenlerin sıra sıra uzandığı eski Frankfurter- şimdiki Stalinallee'de, sabahın çok erken saatleri olmasına ve Halk Polisinin kurduğu barikatlara karşın, yapı işçileri tekrar toplanıyor ve tekrar şehrin merkezine doğru yürüyorlardı. Kalabalığın sonu gelmiyordu. Bir gün önce yürüyenler yapı işçileriydi. Bugün ise, hava ister yağmurlu, ister güneşli olsun, bütün Berlin yürüyüşe katılıyordu. Tanklar, Jannowitz Köprüsüne doğru saptılar., Wallstrasse'deki Sendika Merkezinin önünden geçtiler. Sokaklarda Stalin'in, Pieck'in, Grotewohl'un yırtılmış, ezilmiş resimleri seriliydi. Spittelmarkt, üç dört koldan gelen yığınları emen, sonra onları daha büyük hızla, daha yüksek sesle haykırarak Leipzigerstrasse'ye pompalayan kocaman bir yüreğe benziyordu. Yegorov ile Zecke, sel gibi akan kalabalığa, birbirinden ayrı gruplara, yağmurdan sırılsıklam olmuş tek tek suratlara bakıyorlardı. Gösteriye katılanlar, tankların önünde, yanında koşuyorlar, tanklara istemeye istemeye yol veriyorlar ve tanklar geçer geçmez tekrar birleşerek caddenin bir başından öteki başına boşluk bırakmamacasına kilitleniyorlardı. Kimileri moloz yığınlarının üzerine çıkmış, yürüyenleri yüreklendirecek sloganlar haykırıyordu. Tanklar çok yavaş ilerleyebiliyordu. Yürüyenlerin haykırışları, ıslıkları ve uğultuları arasında, paletlerin sesi zor duyuluyordu. "Pieck. Ulbricht...defolun, defolun! Köle olmak istemiyoruz!" Anlaşılmaz ve çılgın bir gözüpeklilikleri vardı. Kimse korkmuyordu.

Tank bölüğü komutanı, göstericilere, "İşler sarpa sarabilir, evinize dönseniz iyi olacak," diye çağrıda bulunuyordu.

Cevap olarak, "Sen evine dön, go home Ivan!" sesleri yükseliyordu.

Telsizci, "Göstericiler, doğu ve batı kesimlerini ayıran sınır parmaklıklarını yıkıyorlar! Brandenburg Kapısındaki kızıl bayrağı indirdiler. Kuzeydeki mahallelerde oturanlar, Fransız bölgesine doğru yürüyorlar!" diye haber verdi.

Zecke, grupların çatıştığını, yumruk yumruğa dövüşülürken bir arabanın devrildiğini, bir mağazanın meşale gibi tutuştuğunu kızıl bayrakların duvarlardan indirildiğini gördü. Halk Polisi, kalabalğın üzerine bir yangın hortumu çevirdi. Haykırmalar, ıslıklar, yumruklar yükseldi. Devlet dairelerinden birinin penceresinden alev alev yanan bir bayrak sallanıyordu.

Taş atılmaya başladı. Taşların bir kısmı tanklara atılıyordu.

Karlshorst, telsizle rapor istiyordu.

Komutan, "Yürüyüşçüler saldırıya geçtiler. Taş atıyorlar, demir sopalarla saldırıyorlar," diye rapor verdi.

"Karşılık vermeyin. Silahlı müdahale kesinlikle yasaklanmıştır!"

Tanklar durdu. Kapıda zeytin yeşili üniformalarıyla Halk Polisinden bir müfreze nöbet tutuyordu. Yegorov ile Zecke tanktan indiler. Bir başka tanktan da Yarbay Judanov ile Yüzbaşı Budin çıktı. Kendi şubesinden olmayan ama kendisiyle çok garip bir bağlantı içinde bulunan bu iki subay, Yegorov'un kafasını kurcalamaya başlamıştı.

Kapıdan girdikleri zaman, Zecke, General Vincent Müller'le karşı karşıya geldi. Müller de kendisi gibi, Reich ordusunda subaylık yapmış ve Seeckt'in kurmaylarından biri olmuştu. Ruslara tutsak düştüğünde, Ulusal Komitenin üyesi olmuş ve Zecke gibi o da yüksek rütbeli bir Sovyet subayının yanına verilmişti.

Halk Polisi Generali üniforması giymiş olan Müller, Karlshorst Başkomutanının yanında duruyordu. Zecke ise sivildi ve başının üzerinde hâlâ Lubyanka'nın kükürtlü dumanları uçuyordu. Müller, Zecke'yi tanımadı. Zecke de kendisini tanıtmak gereğini duymadı. Sonra Bakanlık Geçici Sekreteri Profesör Dr. Wittstock'u gördü. O da Zecke'yi tanımadı. Sekiz yılı ölümün atlıkarıncasında geçirdikten sonra, şaşılacak bir olay değildi bu. Atlıkarınca dönmeye devam ediyordu. Zecke, atlıkarıncadan inmemişti daha, hiç inmeyecekti. Sadece bu kez, doğu yerine batıya savrulmuştu, o kadar. Burada da maskeler, kötü ruhlar, ölü canlar vardı. Ama gerçekten değişmiş bir şey de yoktu. Wittstock her zamanki telaşlı haliyle, dokunsan ağlayacak durumda odadan odaya koşuyor, en son haberleri alıyor, konuştuklarının aklını karıştırıp bırakıyordu. Zecke, Vicco Splüge'yi de gördü. Splüge onu görünce irkildi, döndü, el salladı. Ama yüzünde içten bir anlam yoktu. yabanıl gibi bakıyordu. O da Zecke'yi gerçekten tanımamış bir başkasına benzetmişti. Demek Splüge de buradaydı. Tıpkı eskisi gibi elini kolunu sallayarak, bir grup gazeteciye ateşli ateşli bir şeyler anlatıyordu.

Zecke, birden Loose'yi gördü. Bu, gerçekten içten bir karşılaşma oldu.

"Herr Albay..." El sıkıştılar. "İşler ilerliyor Yoldaş Albay, çok şey oluyor. Bakalım göreceğiz. Gel buraya, Emma."

Zecke, Loose'nin karısının elini sıktı. Kantindelerdi. Masalarda

subaylar ve sekreterler vardı. Loose'nin karısı, beyaz önlüğüyle bankonun arkasında duruyordu. "Onu (Karelya huş ağacından kutuyu) Emma'ya yapmıştım. Demek Emma buydu. Canlı, dostça gülen bir yüzü vardı ve kantindeki öteki kadınların süslü taş bebek kafalarına, donuk sekreter suratlarına aykırı düşen bir rahatlık veriyordu insana.

Loose, "Brest-Litovsk'dan arkadaşız," diye anlattı karısına. Sonra yağmurluğunu giydi, sokağa çıkması gerekiyordu. "Savaşa..." dedi. Pankow'dan gelen haberlere göre Partinin orta ve alt kademeli subayları ile sendikalar başarı elde edememişlerdi. Bu nedenle halkla en kısa sürede ilişkinin yeniden kurulması gerekliydi. Bütün Parti yöneticilerinin hükümetteki yetkililerin ve sendika sekreterlerinin sokakları dolaşması, çalışmayan fabrikalara gitmesi ve yoldan çıkmış yoldaşlarla konuşmaları isteniyordu. "Neler yapabileceğinizi gösterin. Partinin size neler öğrettiğini ortaya koyun!" denmişti hepsine. Parti liderlerinin hükümet yetkililerinin ve sendika sekreterlerinin daha önemli ve ivedi işleri olduğu için, onların yerine örgütçüler ve eğiticiler işçilerle konuşmaya gönderiliyordu. Loose de bunların arasındaydı.

"Hadi, hoşça kal Emma!"

Çoğunluğu kadınlardan ve sivillerden oluşan bir yığın insan, Bakanlığın altındaki giriş holüne daldılar. Kadınlar telefon kulübelerine koşuyor, haber alamadıkları kocalarını arıyorlardı. Salonda Almanca ve Rusça konuşmaların uğultusu vardı. Herkes kulak kesilmiş, haberleri dinliyordu. Sokaklardan gelen görgü tanıkları olayları anlatıyorlardı. Biri "Yoldaşlar, ayaklanan halk değil, Batı Berlin'den gelen Teksan gömlekli Amerikalılar," dedi. "Üniformalı Amerikan askerlerinin, yoldan geçenleri kışkırttığını kendi gözümle gördüm."

"Amerikalılar ahmak olmaya ahmaktır, ama bu kadar budala olabileceklerine inanmıyorsundur herhalde!"

Sovyet subayları, erler, Halk Polisi yetkilileri, gruptan gruba dolaşıyor, gelenleri yatıştırmaya çalışıyorlardı. Ortalık, karınca yuvası gibi kaynıyordu. Hava, sigara dumanıyla ağırlaşmıştı.

Yegorov, "Ne kadar çaresiz bir yığın!" dedi. Nasıl demiştiniz, Herr Zecke, sonuçta halkın çözümsüzlüğü demiştiniz, değil mi? "

Dışardaki gösteri, bir çeşit oy kullanmaktır. Halkın son sözü buysa, hükümet düşmüş demektir."

Kalabalığı yararak merdivenlere doğru yürüdüler. Merdivenlerde çömelmiş oturan kadınlar vardı. Bitkin görünüyorlardı. Yegorov ile

Zecke'nin arkasından, Judanov, Budin ve tank Binbaşısı geliyordu.

Binbaşı, raporunu vermek üzere General Dibrova'yı arıyordu. Büyük salona girdiklerinde, kalabalık binbaşının çevresini sardı: "Yoldaş Binbaşı, neler gördünüz? Neler oluyor?" Binbaşı "Hem çok şey, hem hiçbir şey," diye kaçamak cevap verdi. Kalabalığın içinden sıyrılması kolay değildi. Herkes bilgi almak istiyordu. Kimse bir şey bilmiyordu. Bir gün önce ayaklanma başladığından bu yana bakanlıktan dışarı adım atmamışlardı.

Üst kat da sigara dumanı içindeydi. Kül tablaları dolmuş taşıyordu. Yegorov ile Zecke oturdular. Ötekiler ne yapacaklarını bilmeden dikilmiş duruyorlardı. Buradaki telefonların başında da kuyruk vardı. Az sonra kabine toplantısı yapılacaktı. Hükümet yetkililerinden birkaçı ve garnizon kuvvetlerinin komutanı general Dibrova henüz gelmemişlerdi.

Şimşek çakmaya başlamıştı...

Paul Loose, o şimşeğin aydınlığında sokaklarda koşuyor; küçümseyen kahkahalar acıyan bakışlar karşısında ezik ve hepsinden çok da kendi güvensizliği ve kuşkularıyla tedirgin koşuyordu. Gençler, serseriler, kiralık adamlar, Teksaslılar...Çıldırmış bunlar, gitsinler de bu masalları Berlinli işçilere kendileri anlatsınlar! Ne işin var senin burada Paul? "Kahrolsun Grotewohl! Defolsun Sibirya keçisi!" diye haykırdı. Bir başkası, "Özgür seçim isteriz! Sivri sakal çekilsin! Biz maymun değiliz!" diye bağırdı. Kalabalık polis kordonuna doğru ilerledi. Tahta sopalar ve lastik coplar havaya kalktı. Polis yürüyüşçüleri dövüyordu. Ama ön saftaki Fortschritt fabrikalarında çalışan terzi kadınlar şemsiyeleriyle coplara karşı koyuyorlardı. Zeytin yeşili üniformalı Halk Polisinden takviye geldi. "At onu elinden oğlum! Dön evine!"- "Biz işçiyiz, Siz de bizimle gelin!" On yedi on sekiz yaşında delikanlılardan oluşan Halk Polisleri, oldukları yerde çakılı duruyorlardı. Kalabalık tiyatro perdesi gibi iki yana açıldı. Arkadan ellerinde kalın kerestelerle, sopalarla, işçiler öne fırladı. Polisler dağılıp kaçmaya başladılar. Kordon yarıldı, göstericiler öte yana geçtiler. Paul Loose de aralarındaydı.

Devlet dairelerinden birinin kapıcısı olduğunu ve göstericileri "aydınlatmak" için gönderildiğini unutmuş gibiydi.

Eğildi, yerden bir kaldırım taşı aldı.

"Loose, aklını mı kaçırdın?"

Karşısında Max Schwender duruyordu.

"Sen ha, sen bir eşeksin, bir hainsin. Bizi nasıl tekmelediklerini unuttun mu!"

Şimşek çakıyordu..

August Meerkatz da kendi kendisiyle tartışmasını sonuçlandırmış, Hennigsdorf çelik işçileriyle el-ele, kol kola Chausseestrasse'den yürüyor, Brandenburg Kapısından geçiyor, Unter den Linden'deki Sovyet Büyükeliçiliğinin mermer yapısına başını çevirip bakmadan ilerliyordu.

Şimşek çakıyordu.

Propaganda levhaları havada uçuyor, bölge sınırları yıkılıyordu. Columbia yapısı alevler içindeydi, pencerelerden polis üniformaları ve dosyalar fırlatılıyordu. Hükümet Sarayının arkasındaki camlar kırılıyordu. Halk bahçeye doluşuyor, polis onları engelliyordu. Brandenburg Kapısının üzerindeki Sovyet bayrağı kalabalığın üzerine düştü ve param parça edildi...Loose, Meerkatz, Halen, yaşlı kunduracı Haderer, hepsi oradaydılar...Ve August Gnotke...buz denizi erimeye, buzlar kırılmaya başlamıştı. Gnotke, "Ben suçluyum!" diye haykırıyordu. "Herkes suçlu! Herkes diri diri ölüme mahkum edildi!"

Şimşek çakıyordu...

General Dibrova, büyük konferans salonuna girdi. Kimse konuşmuyordu. Aralık duran pencerelerden, ayaklanan halkın uğultusu duyuluyordu.

Tank Binbaşısı kendisini tanıttı.

General, birkaç sayfaya göz attı, parti kararnamelerini, Halk Polisinin raporlarını üstün körü karıştırdı. Bunlar artık önemli değildi, eskimiş, ömürlerini doldurmuşlardı. Zaman, almış başını gidiyordu. General, Karlshorst ile görüşmüş ve olağanüstü durum ilan edip etmemek konusunu tartışmıştı.

Devlet Bakanlarından biri, konuşma cesaretini buldu:

"Yoldaş Komutan, lütfen bize ne olduğunu anlatır mısınız? Neler olacak? Denetleme gezinizde neler gördünüz?"

General gülümsedi.

"Heyecanlanmanıza gerek yok. Yoldaş Ulbricht ve Yoldaş Zaisser henüz gelmediler. Raporumu, onlar geldikten sonra vereceğim." General bunları söyledikten sonra, tank Binbaşısına döndü.

"Yoldaş Binbaşı, bu iki Yoldaşın Karlshorst'dan hareket edip

etmediklerini telsizle öğrenir misiniz lütfen? "

Binbaşı telefonu açtı telsizciyi istedi. Salonda toplananların uğultusu arı kovanını andırır bir doruğa ulaştığı için, Binbaşı eliyle bir kulağını kapatmak zorunda kaldı. Salondakiler uzun masaya dayanmış duruyorlar, grup grup köşelere çekiliyorlar ve sigaranın birini söndürüp ötekini yakıyorlardı.

Başbakan Grotewohl salona girdi ve çevresi hemen bir grup tarafından sarıldı. Grotewohl bilgi verecek durumda değildi, omuz silkti alnına düşen saçını eliyle arkaya attı. Bir gruptan kendini kurtarıp yürümeye davranınca bir başka grup çevresini alıveriyordu.

"Yoldaş General, beklenilen iki Yoldaş bir T.34 ile Karlshorst'tan ayrılmışlar, neredeyse gelmek üzereler."

General, sabırsız parmaklarıyla masanın üzerinde trampet çalıyordu. Yanına gelmiş olan Gretewohl, telaşla bir şeyler anlatıyordu. General, başbakanın sözlerine pek kulak vermiyordu.

Binbaşıya dönerek, "Ben raporumu verdikten sonra, siz hemen devriye gezmeye çıkın," diye emir verdi.

Dışardan palet sesleri geliyor, bir tank konvoyu ilerliyordu.

Ulbricht ve Zaisser tanktan çıktılar ve hızla konferans salonuna gittiler. General Dibrova, giriş yapmakla oyalanmadan doğruca söze başladı.

"Bu sabahki üçüncü denetleme gezimden sonra," dedi, "edindiğim izlenime göre, halk sokaklardan uzaklaştırılabildiği takdirde durum kurtulur. Bu da, hemen olağanüstü durum ilan etmekle yapılabilir Orgeneral Greçko'dan bu konuda bana yetki vermesini istedim. Hiç kuşkusuz, içinde bulunulan durum çok dikkatli karar vermeyi gerektirmektedir. Ne var ki, olağanüstü durum ilanı kaçınılmaz bir zorunluluktur."

Ulbricht generalin sözlerini onaylarcasına başını salladı.

Grotewohl, yine eliyle saçını arkaya attı. Böyle bir zamanda, zor kullanmanın çok tehlikeli olabileceği görüşündeydi.

Zaisser'in ağzı kulaklarına varıyordu.

Kalabalığın uğultusu, pencerelerden tekrar odaya dolmaya başladı.

General, "Yoldaş binbaşı, lütfen tanklarınızla hemen buradan uzaklaşın," diye emir verdi.

Ulbricht, zor kullanmaktan korkmamak gerektiğini söyledi. O da, olağanüstü durum ilan edilmesi için karar verilmesini istemişti ve

Yoldaş Semyonov ile Yoldaş Judin'in olağanüstü durum ilanına karar vereceklerine güvenli görünüyordu.

Zaisser, "Başkalarına örnek olmalı ve olaylardan çok fazla tedirgin olmamalı, diyerek görüşünü belirtti.

"Birkaç sivili vurun. Bunu da radyoda ilan edin. Sözlerinizde mantık olmasa da olur, yeter ki gözdağı verilsin. Anladınız mı, Yoldaş?

Telsizci anladığını belirten bir baş hareketi yaptı.

Grotewohl, zaten pırıl pırıl yanan gözlüklerini bir kez daha sildi.

"Ama şiddete başvuruluyormuş görüntüsünü vermekten kaçınmak gerekir. Hükümet zaten yeterince zor durumda. "Bir gün önce yapı işçileri tarafından tartaklanan Bakan Selbmann, Grotewohl'ün görüşüne katıldı.

"Siz bunu anlayamazsınız baylar, ancak bu tür deneylerden geçmiş "pratikteki kişiler" anlayabilir."

"Pratikteki kişi" Ulbricht generale gülümsedi...

Zecke kartinde oturuyordu. Yanında kendisine arkadaşlık etsin diye büyük bir olasılıkla sadece arkadaşlık etsin diye de değil ufalak topalak Budin oturuyordu. Budin'e verilen emir, kesin ve belirli bir nitelik taşımıyordu. Ne var ki, Zecke gibi Rusçayı çok iyi konuşan ve Berlin'e özel bir görevle gelen bir Alman'ın yakından izlenmesi gerekirdi. Tıpkı Judanov'un, General Yegorov'u bir an bile gözden kaçırmaması gibi. Yegorov'ula Zecke'nin yolları ayrılmıştı, buna uygun olarak Judanov'la Budin de birbirlerinden ayrılarak gözetim görevlerini sürdürüyorlardı. Budin arada bir yerinden fırlıyor, koşa koşa bekleşen grupların doldurduğu salondan geçiyor, merdivenlere hamle ediyor, parti ileri gelenlerinin solgun suratlarla dolaştıkları kabine toplantı salonunu boydan boya koşarak Garnizon Komutanı General Dibrova'nın kendi kurmayıyla toplantı yaptığı odanın kapısına kadar gidiyor, sonra bir koşu Zecke'nin yanına dönüyordu.

Ne de olsa, tanrının her günü devrim yapılmaz, ya da olağanüstü durum ilan edilmezdi. Evet, iş oraya varmış, Savunma Bakanı Bulganin olağanüstü durum ilanını onaylamıştı. Bütün tank birlikleri, emre hazır bekliyorlardı. Dibrova, "Kan dökülmeyecek. Sadece havaya ateş edilecek. İnsanların üzerine ateş emri ancak Garnizon Komutanlığının izniyle verilecek." diye bütün birlikleri uyardı. "Her şey yolunda gidecek, aslında bu işe daha önce başlamamız gerekirdi," dedi.

Batılı kışkırtıcılar. "Bu saçmaydı kuşkusuz! Greve gidilmiş, gösteri yapılmıştı. Durumdan hoşnut olmayan işçiler yürümüştü. Bu hareket bastırılmak istenince de kendilerini savunmaya geçmişlerdi. Bunu böyle olduğunu kimse Budin kadar iyi bilemezdi. Köylünün elinden çiftliği, orta sınıfın elinden yiyecek karnesi alınmış, eski toplum düzeni alt üst olmuş, işçiler daha az ücretle daha çok çalışmak zorunda kalmışlardı. Budin bunların hepsini biliyordu, tankçıların çoğu da biliyordu.

Budin, tanıdığı bir tank yüzbaşısına rastladı, kantinde ayaküstü bir kadeh içki içtiler.

"Doğu kesiminde hiç Amerikan tankı gördün mü? "

"Hayır, tank yoktu, sadece işçiler vardı. Çok büyük yanlışlar yapıldı, çok. İşçiler sadece kendilerini savunuyorlar. Buna hakları var mı, yok mu? "

Budin omuz silkti, çevresine bakındı. Zecke'nin masasında bir sivilin oturduğunu gördü.

Tank yüzbaşısı, "Burada altı yüz bin askerimiz var," diye sözünü sürdürdü.

"Hepimiz yemek, içmek, sigara tüttürmek istiyoruz. Almanlar da bizi istemiyorlar. Gerçekten de, bizi beslemek yükünü kaldıramazlar."

"Berlin'deki bu ayaklanmanın gerçek olduğuna, yani kışkırtıcıların değil de, işçilerin harekete geçtiğine inanıyor musun? "

"Sen inanmıyor musun? "

Budin, "Tabii," dedi.

"Peki, bunun için onları vurmamız gerektiğine de inanıyor musun? "

Budin bu soruyu karşılıksız bıraktı. "Biraz işim var," diyerek yüzbaşıdan ayrıldı, Zecke'nin masasına gitti.

Zecke, "Eski bir dost, haber bürosundan Yoldaş Splüge," diye yanındaki adamı tanıştırdı. Budin bir içki daha söyledi ve çevre masalarda oturanları ilgiyle inceledi. Yüksek rütbeli subaylar, bunların kadın arkadaşları, sekreterler. Oturmuş, yiyor, içiyor, sohbet ediyorlardı...dünyanın sonu gelmişti.

Bu sırada gelen bir haber bomba gibi patladı.

"Yoldaşlar, Başbakan Yardımcısı Nuschke, Amerikan bölgesinde tutuklandı."

"Emin misin, Yoldaş? "

"Doğru gibi görünüyor. O domuzdan her şey beklenir. Bu işi de

becermiştir."

Sövgüler. Umutsuzluk. Hıçkırmaya başlayan bir kadın. Budin tekrar masadan kalktı gitti. Zecke ile Splüge yalnız kaldılar. Bu arada Wittstock- Zecke onu daha önce görmüş, konuşmuştu-masaya geldi. "Nuschke haberini duydunuz mu? Yarım adamdı, ancak yarı yarıva bizdendi."

Zecke, "Bizden mi? " diye sordu.

"Ne demek, yani..."

Zecke ne demek istediğini açıklayamazdı. Bu iki adama, Splüge ile Wittstcok'a içini dökemezdi. Üstelik patırtı çıkarmanın da anlamı yoktu. Splüge ile Wittstock, Zecke'yi hükümetin yüzlerce bürosundan birinde görevli sanıyorlardı. Wittstock hiçbir zaman tutarlı olmamıştı. Zecke bu tutarsızlığın nereye varabileceğini de bilmiyordu. Splüge ise sarhoşun biriydi. Wittstock tükenmiş, yılmış, ürkmüştü.

"İyi ki, Amerikan bölgesindeki evimi dağıtmamışım," diye fısıldayarak kalktı gitti.

İlk makineli tüfek salvosu duyuldu.

Patlamanın kantindeki yankılanması, yeni bir şaşkınlığa, sarsıntıya ve umutsuzluğa yol açtı. Wittstock geri geldi. Donmuş kalmıştı, felce uğramış gibiydi. Masaya dayandı önüne bakarak öylece kaldı.

İkinci salvo.

"Herbert, artık işin sonu geldi, ama ben biliyordum böyle olacağını. Sana da söylemiştim!"

"Ne zaman söylemiştin? "

"Şimdi bilmezlikten gelme, Herbert."

Salvolar peş peşe duyulmaya başladı.

Sokaklardaki görünüm değişmişti. Halk Polisi sık saflar halinde ilerliyordu. Sovyet askerleriyle dolu kamyonlar sokaklarda dolaşıyordu. Ara ara T.34 tankı kuru sıkı olmayan salvolar ateşliyordu.

Hoparlörlü arabalar sokak sokak dolaşarak, "Olağanüstü durum ilan edilmiştir! Üç kişiden kalabalık gruplar halinde toplanmak yasaktır! Bu yasağa karşı gelindiği takdirde Sıkıyönetim kuralları uygulanacaktır," diye anons yapıyordu.

Oysa gösteri bitmemiş, kalabalık dağılmamıştı.

Friedrichstrasse'deki parti binasını yirmi bin kişi bastı. Belgeler, dosyalar, eşyalar pencerelerden aşağı uçtu. Subaylar, üst katlara kaçarak, kendilerini korumak için barikatlar kurdular.

Meerkatz, tankın üzerindeki bir teğmene dönerek, "Bizden ne istiyorsunuz? Neden bizi kovalıyorsunuz? Burası bizim şehrimiz, biz de işçileriz. Haklarımızı almak için gösteri yapıyoruz!" dedi.

"Biz emir aldık, işin aslını bilmiyoruz. Kışkırtıcılar olduğunu haber aldık."

Kışkırtıcılar mı? Bunlar sadece durumlarından hoşnut olmayan işçiler!"

"Eziliyor musunuz? "

"Hem de nasıl...doğrusunu söylemek gerekirse "yirmi beş yıldır" eziliyoruz. Bir başka subay yanlarına geldi: "Biz bir şey bilmiyoruz, sadece emir aldık," dedi.

Meerkatz sözünü sürdürdü..Petersburg Kazaklarının 1917'de yalın kılıç halkla bütünleştiğini anlattı. "Şimdi siz tanklarınızla karşımıza dikiliyorsunuz," dedi. "Tanklarınız bizimle birlik olursa, dünyayı on günde değil, bir günde sarsarız! Tanklara yumruk sallamak, polisle boğuşmak, propaganda posterlerini çiğnemek neye yarar, ne çıkar bundan! Yapılacak şey, hayati noktalarda eylem koymaktır. Su depolarında, elektrik santrallerinde, demiryolunda bir şeyler yapmaktır! Ama işçiler örgütlü değil, başlarında liderleri, ya da tasarlanmış bir planları yok. Ayaklanma, cılız bir step ateşi gibi söndü, şimdi de birbirinden kopuk, çeşitli yönlerde dağılıyorlar."

Welssensee'den yaşlı kunduracı Haderer'in elinde 1848'den ve 1918'den kalma bir bayrak vardı. Haderer, bir işçi grubunun başında, bayrağı Weissensee'den Landbergerstrasse ve Alxander Alanı boyunca taşımış üzerinde yine aynı siyah-kırmızı ve sırma işlemeli bayrağın da dalgalandığı Brandenburg Kapısına kadar getirmişti. Arkasındaki grup tanklar tarafından yarıldığı sırada da Haderer bayrağı tutuyordu. Kurşunlar, bayrak direğine çarpmaya başladığı zaman da Haderer bayrağı elinden bırakmadı. Gnotke, onu işti bu durumda gördü. Unter den Linden'de, yürüyüşçülerden temizlenmiş alanda oluyordu bu. Ama yürüyüşçüler tekrar ilerlemeye başladılar, Sovyet tanklarının siper olduğu zeytin yeşili üniformalı polisler geniş kordonlar halinde yürüdüler, kalabalığı yardılar ve yan sokaklara doğru dağıttılar. Haderer yoluna devam ediyordu Polisler, bayrağı elinden almak istediler, Haderer diretti vermedi. Her şey göz açıp kapayana kadar oldu, silahsız bir kapışma, sonra yerde serili yatan bayrak. İki polis Haderer'in kollarından tuttular, bir kömür çuvalı gibi, kamyona fırlattılar. Kamyonda daha başka

tutuklular ve yaralılar vardı. Polis, tutuklu ile yaralı arasında ayrım yapmıyordu. Gnotke, Haderer'e yardım etmek için fırlamıştı. Bir yandan da Almanca ve Rusça sövüp duruyor, yumruklarını sallıyordu. Sonunda ezilmiş, pestili çıkmış olarak yığıldı kaldı. Halk Polisi ilerledi. Yürüyüşçüler, kırmızılı-siyahlı-sırmalı bayrağı Gnotke'nin ölüsünün üzerine örttüler.

Ölüler ve yaralılar vardı...

Bunlar, olağanüstü durumun doğal olaylarıydı.

Havaya ateş emri, Sovyet tankları ve piyadeleri için hâlâ yürürlükteydi. Rus Garnizon Komutanı, Alman Halk Polisini ateş hattından çekmeyi düşünüyordu, çünkü polisin kendisini kaybettiği ve halkın üzerine ateş açtığı haberi gelmişti.

Unter den Linden'de, Arsenal yakınlarında, kırmızılı-siyahlı-sırmalı bayrağa sarılmış, tanınmayacak durumda bir adam yatıyordu. Üzerine iki tahtayı birbirine bağlayarak yapılan bir haç konulmuştu. Sovyet tankları 1945'teki savaş günlerinde olduğu gibi Brandenburg Kapısından geçiyorlardı. İşte burada, bölge sınırına yakın bir noktada ikinci kurban verildi. Hoşça kal, Emma.. Huş ağacından kutunun üzerindeki altıncı bölüm artık hep boş kalacaktı. Ne göl gezintisi, ne dalgalar, ne yıldızlar, hatta ne de "Varda" sözcüğü. Hiçbir şey olmayacaktı kutunun üzerinde. Aklı başından giden ve Zörrgiebls "Kanlı Mayıs"ında mı Hitler'in "Hançerler Gecesinde"mi olduğunu ayırt edemeyen, sadece bir tek şeyi, "sınıf düşmanının suratını dağıtmayı" düşünebilen Paul Loose, bir tankın paletlerinin arasına tahta parçası sıkıştırarak onu durdurmak istemişti. Yağmurluğunun eteği paletin arasına sıkıştı. Loose canavarın altına düştü ve ezildi.

General Dibrova, "Yazık," dedi.

Sonra umutsuz ve tedirgin bakanlara rapor verdi: "Brandenburg Kapısında göstericilerden biri T.34 tankının paletine takılmış ve ezilmiştir. Üzücü bir kaza olmuştur. Çok yazık!"

"Yoldaş Binbaşı, bu emri radyoyla ilan edin! Kan dökülmeyecektir! Bu emir Alman polisi için de geçerlidir!"

Birinin tutuklanmasıyla ilgili raporu inceleyen Dibrova, Zaisser'e döndü:

"İşte size bir kurban bana sorarsanız birkaç tane daha olmasında da sakınca yok. Ancak, durumun kamuoyuna duyurulmasını mutlak sağlayın."

Grotewohl, bir kez daha Hükümetin kritik durumuna değindi ve kışkırtıcının İşgal Kuvveti tarafından mahkum edildiğini, hükümetin ise mahkumun affı için İşgal Kuvveti Yüksek Komiserinden talepte bulunduğunu kamuoyuna açıklamak gereğinden söz etti.

Zaisser bu söze kahkahayla güldü..

Grotewohl, biçimsellikten kurtulamıyor, vermesi gereken önemli kararlar yokmuş gibi davranıyordu. Ruslar, kendi yöntemleriyle ilgili olarak Almanlara öğüt vermişler, yol göstermişlerdi. Ama Almanya'da bu yöntemler işlerlik kazanamamıştı. Ne var ki, bir Alman olarak Grotewohl'un kendi ülkesinde hangi yöntemin etkin olacağını bilmesi gerekirdi.

"Siz kendi halkınızı tanımıyorsunuz, bu açıkça ortaya çıktı artık!"

Generale bir haber getirdiler. Bu da Halk Polisiyle ilgiliydi. General öfkeden kıpkırmızı kesildi. Alman Halk Polisi ya göstercilerin üzerine yürüyor, ya kaçıp gizleniyor, ya da emir almadan kalabalık üzerine ateş açıyordu.

General, "Alman Halk Polisi ateş hattından geri çekilsin!" emrini verdi.

Oradaki kabine üyeleri daha da tedirginleştiler. Bu devlet aygıtı da parçalanıyordu, önce kendi ellerinden alınmıştı, şimdi de dağıtılıyordu. Bakanların yüzleri solgun, bakışları anlamsız, hareketleri sinirliydi. Biri, durmadan cep saatinin kapağını açıp kapatıyordu. Bir başkası ellerinin titrediğini gizleyemiyordu. Sefil, acınası, aşağılık bir takımdı bunlar. Acaba çoktan yok olmaya mahkum edilmişler miydi?

"Neler olduğunu kavramanızın artık zamanı gelmiştir!"

General, duvarda asılı duran ve üzerinde bayrak bulunan büyük Almanya haritasının önüne gitti. Halle, Wolfen, Merseburg, Bitterfeld, Magdeburg, Jena, Gera, Chemnitz...saymakla bitmiyordu. Bütün bölgede ayaklanma başlamıştı. Grevler, gösteri yürüyüşleri, cezaevlerinin basılıp boşaltılması. Tanklar tarafından bastırılmış, olan hareket, Rostock, Eisleben, Sangerhausen, Nordhausen, Apolda, Calbe ve Wernigerode'da yeniden alevlenmeye başlamıştı.

Schwerin, Stern ve Buchheim'da Halk Polisi ayaklanmıştı. Leuna'da fabrika atelyeleri yanıyordu. Karışıklık giderek büyüyor ve yayılıyordu.

Yaklaşan tankların uğultusu.

"Çoktan mahkum edilmiş" ve "rezil" kişiler pencereye gittiler. Semyonov'un kurmay başkanı Albay Kotzuba'nın bir tanktan indiğini

gördüler. Bir dakika sonra, Kotzuba bakanlara Yüksek Komiserden bir çağrı getirdi. Yüksek Komiser Semyonov, kendileriyle, "gerekli önlemleri ve atılacak adımları" görüşmek istiyordu. Görüşmenin nerede ve ne zaman yapılacağı daha sonra bildirilecekti. Bir görüşme çağrısı...Demek hâlâ varlıklarını sürdürüyorlar, demek hâlâ adam yerine sayılıyorlardı. Demek hâlâ soluk alıp vermelerine izin veriliyordu.

Şimşek ortalığı aydınlatmıştı, kimse alnının akıyla çıkamamıştı ortaya. Sosyalist Birlik Partisi bir döküntüler yığınıydı, süprülüp atılabilecek bir süprüntü yığını! SBP rejimi, Almanya için, bütün toplum tabakaları ve işçiler için aykırı bir rejimdi. Şimdi yapılacak iş, bu süprüntü yığınından, yırtılmış bayraklardan, yakılan propaganda tabelalarından, kısıtlamalar, yokluklar, eksikler içindeki insan yığınından Üçüncü Dünya Savaşının patlamasını engellemekti.

"Alman Demokratik Cumhuriyeti" diye bir şey yoktu artık, Hükümet bir sonbahar yaprağı gibi düşmüştü. Zecke, "Bunlar şişe içinde saklanan örneklere benziyor. Şişenin kapağını açtığınız anda duman gibi dağılıp yok olacaklar!" demişti. Evet, Zecke de cam kavanozdaydı, Lubyanka hücresindeki Batılı keşiş.Artık Zecke'nin bir anlamı kalmamıştı. Deprem başladıktan sonra sismografa bakmanın ne yararı olurdu? Sismografın kayıtlarına gerek yoktu artık. Elbe'den Oder-Nesse'ye kadar Al, manya'nın her yanı cadı kazanına dönmüştü. "Zecke" dosyası kesin olarak kapatılacaktı. Buna sıra gelmişti. Tuğgenereal Yegorov yorucu bir gün geçirmişti.

Toplantılar, mantıksız saldırılar, idam kararları ve bunları çevreleyen ayaklanmış şehrin panoraması. General Yegorov her yerde hazır ve nazırdı: Sovyet Büyükelçiliğinde, Orgeneral Greçko'nun karargâhında, Normannestrasse'deki Güvenlik Bakanlığında, Garnizon Komtanı Dibrova'nın odasında, kısacası bulunması gereken her yerde bulunmuştu gün boyunca. Ve Yegorov nereye gitmişse Yarbay Judanov da peşinden ayrılmamış, yemeği generalle birlikte yemiş, hatta general ellerini yıkarken bile yanından uzaklaşmamıştı. Yegorov, bu davranışın gerisinde, Judanov paravanasının arkasındaki örgütün elini görüyordu.

Hayır, Yegorov henüz buna hazır değildi.

Volodya, bu elin boğduğu öteki insanlar kadar "olgunlaşmamıştı" daha.

Yegorov'un emrindeki Kremlin'e bağlı "direkt hat" henüz koparılmamıştı. Ve Yegorov alevler içindeki o Babil kulesinden Kremlin'in özel görüşme yapmaya fırsat buldu. Bu görüşmeden sonra da Yegorov'a uzanan elin gölgesi kayboldu. Yarbay Judanov görevden ayrılacağını bildirdi ve ayrıldı.

Zecke ise hâlâ Yegorov'un yanındaydı.

Yegorov kantinde oturuyordu. Yaşlı bir yoldaşla selamlaştı. Bu yoldaş Busuluk'ta bulunmamıştı, ama işçi ve köylü askerlerin yalın ayak gezdikleri günleri bilecek kadar yaşlıydı. Yegorov ayağa kalktı, birden çok yorgun hissetmişti kendini. Dışardaki temiz havada, uzaktan uzağa silah seslerinin geldiği şehri bir tankın açık kapağından seyrederek dolaşırken yeniden kendine geldi.

Halkın kurtuluşu.

"Zecke" dosyasının kapatılması gerekiyordu. Peki ama gerçek, adalet vicdan, ahlak, onur, irade...bu bir kaos muydu, sadece bir karabasan mıydı?

Ya Zecke'nin düşlediği dünya...Yegorov da o dünyada çadır kurmamış mıydı? Kendi düşünü de yok edebilir miydi? Oysa özgür bir Zecke, bir umut kırıntısı olurdu ve kendisinin, Yegorov'un da payı olurdu bu umutta.

Yegorov, Zecke'yi bakanlığın alt katındaki kantinde buldu.

O gün şeytanın "kabul günüydü." Suçlular kendi kendilerini ve birbirlerini suçluyorlardı. Çok acele etmişler, çok ileri gitmişler, çok dikkatsizlik etmişler, halkla bağlantılarını koparmışlardı...şimdi bela gelip çatmıştı! Ayakta sallanan bir sürü insan. İçlerinden biri haykırdı. "Evet, çok büyük yanlışlar yaptım. Ama hepsini iyi niyetle yaptım!" Zecke, bütün bu kalabalığın ortasında oturuyordu. Yüzü gözyaşlarıyla ıslanmış sarışın bir kadın, beyaz önlüklü bir garson kadın, neredeyse Zecke'nin kollarına yığılacaktı: "Siz onu tanıyordunuz, eski dostuydunuz. Gerçek olmadığını söyleyin bunun!.. Paul, Paul, bu gerçek olamaz!" Kantinin öteki ucundan bir "kocamış keçi" Zecke'ye doğru geldi.

"Kocamış keçi" Wittstock'du.

"Daha şöyle bir doğru dürüst konuşamadık Herbert. Hani eskiden olduğu gibi, içimizi döküp dertleşemedik Herbert." Çevresine korkuyla bakınarak fısıldadı: "Burada ne yapacağını bilmez gibi bir halin var. Ben bir yol biliyorum. Benimle gel, arka kapıdan çıkalım. Çok geçmeden Amerikan bölgesine varırız."

Aynı anda Yegorov da, "Lütfen, benimle gelir misiniz Herr Zecke," diyordu.

Zecke ayağa kalktı. Çevresine bakmadan Yegorov'la birlikte kantinden çıktı.

Yegorov, "Haklısınız, arkaya bakmayın," dedi. "Orada ne var ne yoksa, tümü süprüntü. Nasıl olsa biri süpürüp atar."

Bir başka oda ve bir başka masa buldu. Oturdular.

Yegorov ne söyleyeceğini düşünüyordu.

Aralarındaki ilişki, sözleri aşmıştı. "Zecke" dosyasını kapatmamız gerek. hayır, böyle söyleyemezdi. Söze böyle başlanmazdı.

"Şimdi kantinden geliyorum," dedi. "Karlshorst'daki kantinden. Orada, "Ne istersiniz, Yoldaş General? " diye sordular. "Hiçbir şey istemem. İştahım yok," diye cevap verdim. Garson bana baktı. Ne demek istediğimi anladı. Çevreme bakındım. Her masada iştahı olmayan biri oturuyordu. Ben de onları anladım. Size ne diyebilirim ki: Başarısız ayaklanmanızın ceremesini biz de çekeceğiz. Magdeburg'da, Chemnitz'de, Berlin'de, Rostodck'da daha şimdiden bir düzine adamımızı astılar. Bir konuşmaya kulak misafiri oldum: Biri "Ne yapacaksın? " diyordu. Karşısındaki, "Belki Berlinli olurum," diye cevap verdi. Şaka etmiyordu, biliyorum. İlk soruyu soran bendim; ben berlinli olamam. Kendi geçmişimden kaçamam. Ama siz bunu yapabilirsiniz, Zecke!"

Yegorov, bölge sınırının ötesinde, Potsdamer Alanının karşısında yanıp sönen neonları gösterdi. "Sizin geçmişiniz ve geleceğiniz orada," dedi "hadi gidelim!"

Ve ölü ayağa kalktı..

Zecke bir tankın içindeydi. Sokaklar boştu. Sokak başlarında Sovyeet askerleri ateş yakmış oturuyorlardı. Uzaktan arada bir silah sesi geliyordu. Tank, ıssız bir yıkıntının önünde durdu. Çıktılar. Yirmi adım uzağa gittiler.

Yegorov tabancasını çekerken, "Bir şey demek değil bu," dedi. Molozların üzerine ateş etti. Sonra Zecke'ye sarılıp öptü.

"Koş, Zekce, kaç..."

Zecke sokağı geçip karşı taraftaki yıkıntıların içine daldığı sırada, Doğuya doğru hareket eden tankın palet seslerini duydu.

Yegorov Karlshorst'a, Yüksek Komiserin toplantısına gitti. Geç

kalmıştı. Ama Berlin'deki Siyasal Dairenin Başkanı değildi, Moskova'dan gelmiş bir elçiydi. O nedenle, toplantıya zamanında gelmemiş olması önemli değildi. Toplantı başlamıştı. "Alman Demokratik Cumhuriyeti"nin temsilcileri, salondaki sıra sıra asılı büyük avizelerin ışığı altında oturuyorlardı. Hepsi ezik birer suçluydu. özür dilemişler, yanlışlarını kabul etmişler, yeterince uyanık davranmamak ve yanlış yöntemler uygulamakla kendilerini suçlamışlardı.

Yüksek Komiser, ince, beyaz elini uzattı, kurmaylarının birinden bir yazı taslağı aldı. Sonra Tuğgeneral Dibrova'ya dönerek, yumuşak bir sesle, "İngiliz ve Amerikan bölge komutanları, bizden uygun bir cevap almadıkları sürece protestolarına son vermeyecekler. Yoldaş General, yarın, imzlamanız için size bir protesto notası vereceğim. " dedi, "Bu notada, Berlin'deki gerginliği yatıştırma çabalarımıza karşılık, kendilerinin ajanlar gönderdiklerini, bu ajanlara halkı kışkırtmak, talan ve yağmaya sürüklemek emri verdiklerini belirteceğiz ve bu suçlamalarımızı kanıtlayacağız. Bu arada, Yoldaş Zaisser'in de bütün zamanını "gerçek" çıban başlarını aramaya vereceğinde kuşkum yok. Alman Demokratik Cumhuriyeti hükümeti bundan sonra hiçbir zaman kendilerini halkın kulağından böylesine uzaklaştırmamalıdır. Çalışma kotalarının yerine getirimesinden dolayı, hükümet üyelerinin kendi kendilerini kutlamaları yeterli olamaz."

Bu sözlerden sonra, ezilmiş, ama işi bu kadar ucuz atlattıklarına sevinen Alman Yoldaşlara gidebilecekleri bildirildi.

Geride sadece yüksek rütbeli Sovyet subayları kaldı.

Yüksek Komiser yorgun ve bitkin görünüyordu. Neredeyse hasta gibiydi. Ama ötekiler gittikten sonra koltuğunda doğruldu, Almanlara karşı takındığı uzlaştırıcı tavrı kayboldu. Dibrova'ya çattı. Ordunun, Sovyet halkının çıkarlarını korumak konusunda çaba göstermediğini söyleyerek bütün yüksek rütbeli subayların bundan sorumlu olduklarını belirtti.

"Berlin'de düzinelerle tank subayı gördüm. Bunlar, isyancıları bastırmak yerine, durmuş fotoğraf çekiyorlardı."

Sonra Orgeneral Greçko'ya söz verdi.

Greçko'nun söyledikleri de pek sevinç verici şeyler değildi:

"Sovyet subayları ihanet ve isyan suçu işlemişlerdir. Birlikler, göstericilere ateş açılmaması emrine uymamıştır. İkinci Tank Alayına bağlı birlikler, kasıtlı olarak, verilen hedeflerden başka hedeflere ateş

açmışlardır."

Semyonov tekrar söz aldı.

"Almanya'daki Kızıl Ordu birliklerinin fazlasıyla yaşadıkları biliniyor. Eğlenceden başka şey düşünmüyorlar. Yoldaşlar, bu nedenle pek çok birlik hakkında soruşturma açılabileceğini sizlere bildiririm. Ancak, enerjik bir siyasal temizlik hareketi gelecekte böylesine utanç verici olaylar çıkmasını engelleyebilir."

Yüksek Komiser, kimseyi selamlamadan salondan çıktı.

Odada kalan subaylar şaşkınlık ve korku içindeydiler.

Saat, gece yarısını çoktan geçmişti.

Ve ölü ayağa kalktı...ancak şimdi elleri ayakları kefene bağlı, ancak yüzü örtülüydü. Ancak şimdi...Kızıl Ordu askerlerinin yaktığı ateşlerin önünden bir Sovyet tankı içinde geçirilen, Kızıl Ordu Dördüncü Tümeninden bir Tuğgeneral tarafından kucaklanıp öpülerek uğurlanan Zecke, karşı taraftaki sorguları, araştırmaları nasıl atlatacaktı?

Zecke, yıkıntılarla dolu sokaklarda yürüyordu. Daha sonra kendisini içler acısı bir Broadway'de buldu. Beyaz vitrinler, neon lambaları, ve arkada karanlıklar içindeki yıkıntılar dünyası. Zecke'nin yoluna Kafka'nın kahramanlarını andıran kişiler çıkıyordu.: Wittstock, Splüge, kantindeki şair bozuntularını andıran kişiler. Yoksa Zecke yanılıyor muydu, kendisi sadece hiçliğe ve karanlığa dalanların yansıdığı bir ayna mıydı? Bu yıkıntıların içinde bilincin varolduğunu ve parıldadığını bilmiyor muydu, uzun Lubyanka gecelerinde öğrenmemiş miydi bunu? Berlin...Zecke, Berlin'i ancak bir bütün olarak düşünebilirdi. Orta yerinde kara bir perdenin gerili olduğunu akıl almıyordu.

Karşıdan fener gibi farlayan bir yüz göründü. Kadın yaklaştı. Zecke, kadının yüzündeki kat kat boyanın altındaki gerçek çizgileri görmeye çalıştı. Posası çıkmış "alayın orospusu" . O anda Frau Putlitzer, Frau Halen ve Agathe ile Lena, Zecke'nin aklına düştü. Neredeydiler? Zecke'nin yürüdüğü yolda da, yan sokaklarda da dolaşıp duran daha bir yığın boyalı fener vardı.

Berlin'in sokak fahişeleri.

Suçsuz suçlular, toplumun dışına itilmiş, yasa dışına atılmış, mahkum edilmişler. Günahkârlar ve kendilerine günâh olanlar. Cadılar

ve cadı avcıları. Atom çağının eşiğinde, ortaçağdan kalma gölgeler.

Ve Berlin koca bir krater gibi yarılmış yırtılmıştı. Ve Berlin, "Dinleyin beni! Kulak verin bana!" diyordu.

Kanayan krater daha fazlasını söyleyemiyordu:

"Kulak verin bana...Duyun beni!"

"Tuz tadını yitirmişse eğer..."

Dünya acımasızdı.

İnsan, maddeydi: bütün sorunlar böyle çözülürdü.

Zecke bir birahaneye girdi, bir masaya oturdu. Tezgâhın başında birkaç kişi meyhaneciyle barbut oynuyordu.

Zecke," bir bira, bir Schnapps," dedi.

Epeydir kullanılmamış bir içki formülüydü bu, işe yaradı. Emma Loose gibi sıcak bir kadın olan meyhanecinin karısı, birayla Schnapps'ı getirdi, Zecke'nin önüne koydu.

Kulak verin bana...

Ancak manevi dünya ile teknik dünya birleştikleri zaman yeni çağ başlayabilirdi. Adalet, akıl, cesaret, gerçek onur, acıma. Yeni Reich, erdemler olmadan kurulamazdı ve yeni bir başlangıç adalet ile gerçekten doğardı.

Tuzlu balık bile vardı her şey eskisi gibiydi.

Üç el kaybeden barbutçulardan biri, "Ne olmuş yani!" diye bağırdı.

Bir başkası, "Kimin umurunda!" dedi. O günkü olaylarla ilgili yorumları buydu. Evet, o gün olanlara karşı Batının tutumu buydu.

Ama zaman tükendi, bu gece senden ruhunu isteyecekler!

Açın yüreklerinizi, açın kulaklarınızı. Dinleyin!

Anlamaya çalışın! Dünya yedi günde yaratıldı. Sizin daha az zamanınız var. Dinleyin! Ve açın yüreklerinizi!

BERLİN

1945 Nisanı...
BERLİN

Nazı sürülerini yıllardır geri süren Mareşal Konief ile Mareşal Zukof'un zırhlı orduları Alman başkentini kuşatmış, 40.000 Rus topu amansız bir baraj ateşiyle kenti dövmektedir. Hitler'in on milyonlarca insanın kanı, canı pahasına kurmuş olduğu imparatorluk can çekişmektedir.

Milyonlarca Berlinli cayır cayır yanarak başlarına göçen kentlerinde umutsuz bir yaşam savaşı verirken Hitler'in yeraltı sığınağında idam mangaları aralıksız komutanları kurşuna dizmekte, yüksek rütbeli nazi subayları da gruplar halinde intihar etmektedirler.

2. Dünya Savası'nda Doğu Cephesi faciasını en yakından yaşamış insanların biri olan Theodor Plievier'nin bu akılları durduran savaş romanı ile daha önce yayınlanmış **MOSKOVA (Hürriyet Yayınları No.182) STALİNGRAT (Hürriyet Yayınları No.199)** çağımızın en ilginç savaş romanları üçlüsü tamamlanmaktadır.

2. Dünya Savaşı sonrasının dev yapıtlarından biri olan bu üçlünün yazarı Plievier, 1955 yılında 58 Yaşında ölmüştür.

Hürriyet HOLDİNG A.Ş.
300 Lira